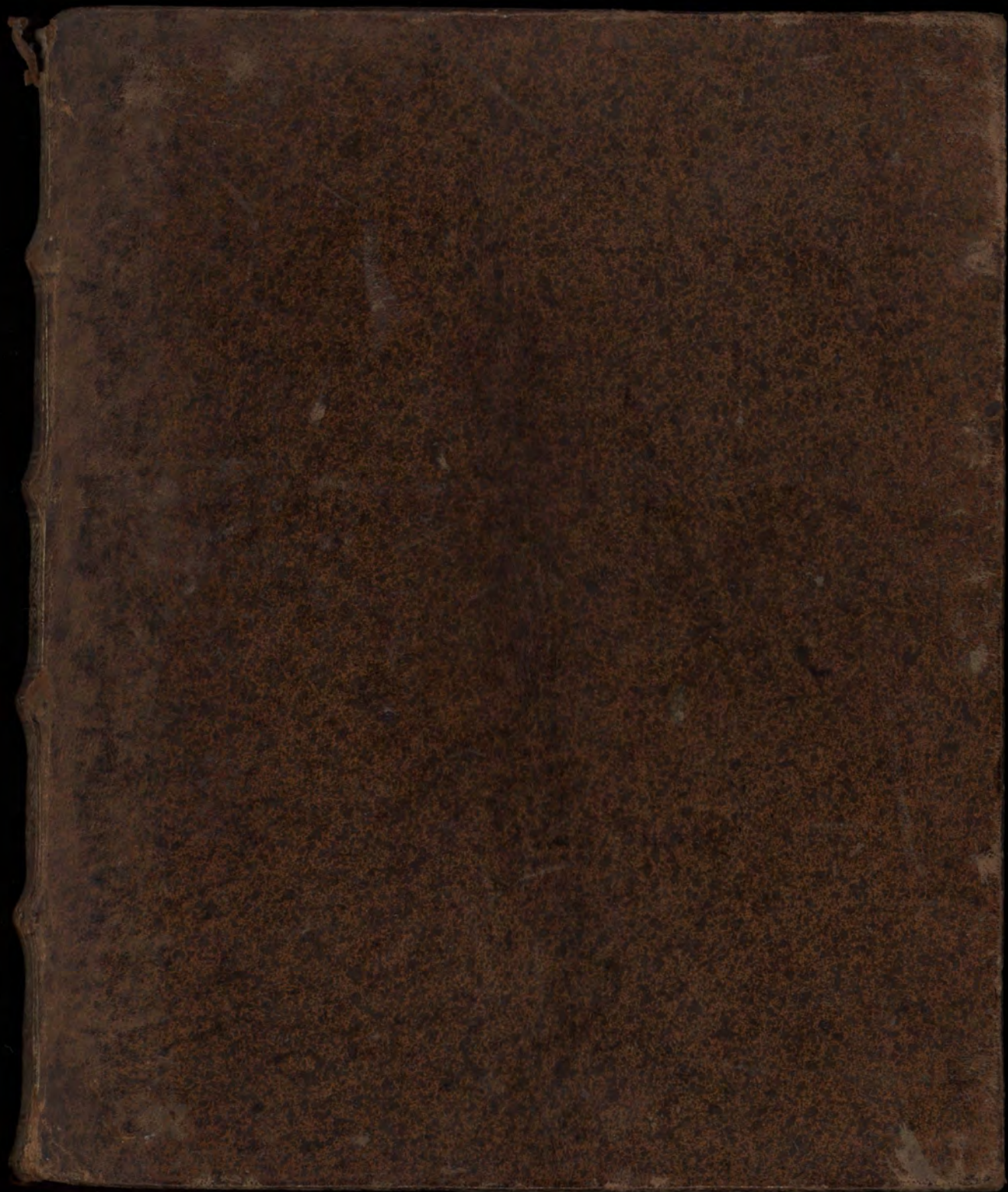

WIMBP
Opole

12 St.

II

Akc VI ³¹¹ Nr 19/62/C

ACTA
ERUDITORUM

ANNO M DC LXXXXI

publicata,

ac

POTENTISSIMO SERENISSIMO-
QUE PRINCIPI AC DOMINO

DN. JOHANNI

GEORGIO IV

S.R. IMPERII ARCHIMARE-
SCALLO & ELECTORI

&c. &c. &c.

DICATA.

*Cum S. Cesarea Majestatis & Potentissimi Ele-
ctoris Saxonia Privilegiis.*

LIPSIÆ.

Prostant apud J. GROSSII HÆREDES & J. F. GLEDITSCHUM.

Excusa typis CHRISTOPHORI GUNTHERI.

Anno M DCXCI.

POTENTISSIMO AC SERENIS-
SIMO PRINCIPI AC DOMINO

DN. JOHANNI
GEORGIO IV

Duci Saxoniae, Juliae, Cliviae &
Montium, ut & Angriae ac Westfaliae,
S. R. Imperii Archimareschallo & Ele-
ctori, Landgravio Thuringiae, Marchi-
oni Misniae, Superioris item ac Inferio-
ris Lusatiae, Burggravio Magdeburgi-
co, Comiti Principali Hennebergico,
Comiti Marcae, Ravensbergi &
Barbiae, Dynastæ in Raven-
stein &c.

DOMINO NOSTRO CLEMENTISSIMO.

Subditorum Tuorum, qui hoc tempore simul & luctum suum ob Divum PARENTEM orbi ereptum, & gaudia ex Te Successore concepta, in sinum veluti Tuum effundunt, POTENTISSIME ELECTOR, ultimi fortasse nos sumus, ast utriusque affectus sinceritate & magnitudine nemini omnium secundi. Amisimus in JOHANNES GEORGIO III Romani Imperii praeagrande columen: & eo amisimus tempore, cum post tot insignia ab Ipso edita imperterriti animi prudentiaeque bellicae adversus Turcarum pariter atque Gallorum furorem documenta, spes & vota publica in Te vel maxime recumberent: Amisimus Patrem patriae indulgentissimum, sub cuius non diuturno quidem, at faustissimo regimine, per Aeterni Numinis gratiam, intemerata apud nos floruit orthodoxa Religio, & regionibus his nostris pax ac tranquillitas publica stetit inconcussa. Sed istam quidem lugendi causam cum Germania universa: hanc cum omnibus ditionum harum incolis habemus communem. Peculiaris & propria quasi nos tangit, quod Principem amisimus, qui tametsi gerendis armis factus natusque unice videretur, ingenuis tamen mitibusque litterarum studiis addictos gratia sua & clementia nunquam non complexus est, & nostrum etiam institutum, quo Orbi Erudito suimet ipsius Historiam utcunque condere alaboramus, per annos non paucos munificentia tanto Principe digna promovit. Verum enim vero, ut do-

lori

lori nostro seu publico, seu privato modum ponamus, & squalore luctuque procul habito, non fucatis nunc indulgeamus gaudiis, Tu efficis, POTENTISSIME ELECTOR, quo exoptatior Beatissimo Parenti Successor ab exorato communibus omnium precibus Numine dari nemo potuisset. Nactum enim est Romanum Imperium in Te Heroem fortissimo Parenti prorsus parem, qui tyrociniis militiae sub tanto Imperatore praeclarissime dudum positus, aetate & corporis animique vigore florens, sustinebit Germania decus, & victorias a Divo Genitore coeptas impigre prosecuturus, de profligatis proculcatisque hostibus gloriosissime triumphabit. In Te porro, PRINCEPS SERENISSIME, recepere ditiones Tuas Dominum, pietate in Deum a teneris imbutum; a qua vere principe virtute cum velut ex propria perennique scaturigine reliqua, quae bonum Principem constituunt, deriventur omnes, Te optimum non voto, non spe futurarum contendimus, sed oppido tenemus, inestimabilique hoc Divini Numinis beneficio perfruimur. Prudentiam porro regnandi qua polles, quotusquisque nobiscum non admiretur, qui quam provide sapienterque sub ipsis imperii auspiciis maxima ejus momenta disposueris, secum expendat, illumque Aulae tuae decorum splendorem, & quandam sine exemplo sanctitatem atque innocentiam intueatur? Sed erunt alii, qui has ceterasque laudes Tuas, nostro praconio utique majores, & loco alio atque tempore persequentur uberius. Nos vero, uti virtutes Tuas omnes atque dotes

Divinitus concessas profunde veneramur: ita in-
 usitatam precipue eruditionem, quam cum in omni li-
 terarum cultiorum genere, tum in arduo cumprimis
 Matheseos studio, & cujus peritiam Summi Orbis Ter-
 rarum Magnates laudi gloriaque sibi nunquam non
 duxere, utraque Architectonice dudum ostendisti, ex-
 osculamur impensissime, novique adeo Solis, benignis-
 simos undiquaq; radios sparsuri, jubar Parnasso nostro
 merito gratulamur. Ea certe fiducia Opus hoc nostrum,
 cujus decimum nunc volumen SERENITATI TUÆ
 humillime consecratum volumus, quodque finire cum
 hoc anno tantum non decretum nobis erat, sub Tuis, Li-
 teratissimi Principis, auspiciis porro sumus prosecutu-
 ri, & studio quidem atque industria tanto majore, quan-
 persuasum firmitus habemus, nolle Te abrumpi a
 nobis laborem, quem Reipublicæ Litterariæ hæcenus non
 sine omni doctorum virorum applausu impendimus.
 Quod superest, Deum Optimum Maximum devotis ve-
 neramur precibus, ut millies millena vota, quæ hoc in-
 primis tempore, quo recipiendis in clientelam Tuam &
 sacramento devinciendis provinciis occuparis, pro sa-
 lute Tua & felici regimine, inter faustas acclamationes
 funduntur, rata esse cœlitus clementissime jubeat.

Dabamus Lipsiæ exeunte A. 1691.

Potentissimæ Serenitati Tuæ

devotissimi

ACTORUM COLLECTORES.

L. B. S.

Stimus Tibi, LECTOR BENEVOLE, deci-
 mum Actorum Eruditorum volumen, sicque
 absoluta per Dei gratiam Decennali Rei Lit-
 terariæ Historia, datam fidem maxima parte
 liberavimus. Neque enim superest aliud, quam ut
 Supplementorum quoque tomum, cujus hæcenus non-
 nisi Sectiones novem prodierunt, adjectis tribus reli-
 quis compleamus, eoque facto universalem rerum un-
 decim illis voluminibus contentarum Indicem, qui duo-
 decimum velut tomum constituat, publicæ luci expo-
 namus. Atque ita defuncti nobis hoc labore videri po-
 teramus, eoque deinceps superfedere nos honeste pos-
 se arbitrabamur, quod nec ad perpetuandum eum un-
 quam nos obstrinxissemus, & persuasum haberemus,
 defuturos quocunque loco alio non esse, qui partes ne-
 stras strenue integrisque viribus occuparent. Ast dis-
 simulare tamen non possumus, proposito illi nostro,
 quod in præmissis Actis anni superioris ad Lectorem
 Benevolum alloquio non obscure innueramus, inter-
 cessisse non paucos eosque præstantissimos viros, &
 quod citra jactantiam dictum sit, non in Germania tan-
 tum, sed exteris etiam regionibus, qui ne a studio Rei-
 publicæ Litterariæ tot annis non infeliciter impenso de-
 sisteremus, graviter nos & serio sunt hortati; seu quod
 ex quodam in nos singulari affectu operam illam no-
 stram pluris quam merebatur, facerent; seu quod pu-
 tarent, minori cum molestia & sumptu continuari a no-
 bis opus hoc posse, quam ab aliis inchoari, commercio-
 rum inprimis cum exteris commoditate, qua in cele-
 berrimo hoc emporio nos gaudeamus, destitutis. Nec
 defue-

defuere qui adjunctis minis, desidia nobis exprobra-
tum iri publice, plusque nos ab Orbe Erudito contem-
ptus & odii per intermissum opus reportaturos, quam
laudis ob non impigre hucusque gestum videri possi-
mus promeruisse, contenderent. Admirati sumus opti-
morum virorum honestissima de nobis iudicia, qui nun-
quam ipsi de his Actis magnifice senseramus, nec ad-
hucdum sentimus, probe gnari, quantum in iis desi-
derari jure meritoque valeat: ast cum compertum hac
ratione habeamus, operam hanc nostram aliquo in pre-
tium a doctis etiam viris haberi; facile excitari nos passi
sumus, ut mutata sententia accingeremur iterum labo-
ri pristino, proseguendo deinceps quoque strenue, nec
temere abrumpendo, nisi ubi insuperabilis nos adege-
rit necessitas. Insistemus etiam rationi hucusque serva-
tæ, neq. Orbi Literato, quod sciamus, improbatæ: nisi
a singulis in posterum Actorum annis, cum id vide-
atur ex usu plurimum futurum, peculiarem justumque
rerum & Auctorum indicem sumus subjecturi. Tu
modo, Lector Benevole, porro huic instituto nostro fa-
veto, & quod jam ante annum Te enixe rogavi-
mus, & denuo obtestamur, si quid in recensendis libris
vel obscurius nobis dictum, aut erratum etiam ani-
madvertens, de eo per literas candide nos ac liberrime
admoneto. Cum enim non gloriæ privatæ, sed unice
boni publici studio ducamur, nunquam vel pigebit nos,
vel pudebit, quæcunque nostra publice agno-
scere ac emendare. Ita vale!

ACTA

N I.
ACTA
ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Januarii Calendis Anno M DC XCI.

CAROLI CÆSARIS MALVASIÆ MAR-
MORA FELSINEA.

Bononiæ, typis Pisarianis 1690. in 4. chartæ augustæ; plag. 85.

Illustris Comes, *Carolus Cæsar Malvasia* Bononiensis, utriusque Juris
& Sac. Pag. Doctor Collegiatus, in patrio Archi-Gymnasio horis
vespertinis legum interpret primarius ac emeritus, nec non cathe-
dralis ecclesiæ Bononiensis Canonicus, plus simplici vice famam
sibi in orbe literario perennem publicis ingenii monumentis par-
felicitate studuit. Pridem enim edidit *Felsinam Pietricem*, quod est,
vitas pictorum Bononiensium. Ante septennium *Æliam Leliam Cri-
spidem* exposuit, prout prolixè memoravimus anno 1684. p. 263. Plura
etiam, tum vorfa, tum prorfa, scripsisse, Illustrissimus Comes *Franci-
scus Mediobarbus Biragus*, in indice posteriori operis laudatissimi de *Im-
peratorum Romanorum numismatibus* docuit. Hæc nunc excipiunt
Marmora Felsinea, h. e. *Bononiensia*. Bononiam enim *Felsinam vocita-
tam*, cum princeps *Hetruriae* esset, auctoritate *Plinii* l. III. H. N. c. XV. fir-
matur. Monumenta isthæc decem classibus absolvuntur. Harum
prima complectitur inscriptiones templis appositas, Deastrorumque
honori sacras. Altera indicat collegia Sacerdotum. Tertia aquædu-
ctus & thermas. Quarta inscriptiones sistit Consulibus, Imperatori-
bus, itemque Seviris & Magistratibus municipalibus aliis, ac postremo
Longobardorum Regibus dicatas. Quinta illas, quibus virorum eru-
ditione, artibus aut virtute bellica præstantium memoria ad posteros
transmittitur. Sexta est privatorum, qui sibimetipsis viventibus de se-
pulcro prospexerunt. Septima & octava privatorum, qui mortuis suis
monumenta statuerunt, societate olim aut paterna, aut conjugali, aut
herili

herili sibi junctis. Nona nonnulla obscura continet marmora, de quibus nec a quo, nec quibus posita fuerint, constat. Ultima ænigmatiis, supposititiis & aliunde Bononiam tralatis operi, cui a tot figuris ligno aut æri incisis magna gratia accedit, colophonem imponit. Dum vero doctissimus Actor his antiquitatum patriarum ruderibus claram lucem foeneratur, plerumque quidem proprio Marte id facit; alicubi tamen, non sine grati animi & encomii præfatione, utitur meditationibus ingeniosis *Reinesii, Liceti, Cottunii, Legati, Caponii, Kircheri, Montalbani*, itemque, (quorum opuscula integra primus edidit ac syntagmati suo inseruit Noster,) *Alexandri de Nigris, Petri Menguli, Antonii Felicis Marfilii, Josephi Mariæ Bellini ac Valerii Comitis de Zanis*. Quemadmodum autem antiquiores solum inscriptiones *Felsine* extantes illustrandas in se suscepit *Malvasia*; ita de inferioris & recentioris ævi lapidibus Bononiensibus peculiari libro agere constituit Franciscus *Maria Bordocchius* JCtus ac Antecessor in eadem Academia meritis.

THE JESUIT'S MEMORIAL FOR THE INTENDED Reformation of England, &c.

id est:

Jesuitæ libellus memorialis de Reformatione Angliæ, quamprimum Pontificium Principem nata fuisset, instituenda. Editus ad exemplar nupero Regi Jacobo II. oblatum, cum Introductione & animadversionibus

Eduardi Gee.

Londini, apud Richardum Chisvel. 1690. in 8. plagul. 22.

UT fraudum politicarum, hypocriseos atque πολυπραγμοσύνης Jesuitarum Societatem convinceret, hunc *Roberti Personii* libellum memorialem e tenebris in lucem publicam protrusit *Eduardus Gee*, Rector ecclesiæ, quæ in *S. Benedict Pauls-Wharf* colligitur, ut & utrique Regiæ Majestati Britannicæ a sacris ordinariis. Præmisit autem ipsimet operi *Introductionem* de vita *Personii*. Natus is esse dicitur, non, ut ipse ferebat, in *Stockersey*, sed in *Nether-Stowey*, obscuro Comitatus Somersetenensis loco. Liberaliter tamen educatus, *Socius* ac tutor studiosæ juventutis in collegio Balliolensi, quod Oxoniæ est, evasit.

evasit. Verum die 13. Febr. anno 1573. ei valedicere jussus est ob crimen peculatus, & quæ tunc demum innotuerat, illegitimorum natalium maculam. Ut igitur ignominiosæ hujus expulsionis memoria eo facilius oblitteretur, Oxonio Londinum abiit, moxque Italiam, & in hac Bononiam petiit, studio Juris civilis sese addicturus. Mutato tamen consilio *Anglicanam religionem* ejuravit, & mense Julio 1575. in Collegium *Jesuitarum* Romanum receptus est. Anno 1580. 14. Apr. cum *Edmundo Campiano* in Britanniam missus fuit, ut Anglis Romano-Catholicis in Elizabetham insurgendi autor, fax & tuba esset. Sed cum *Campianus*, antequam annus in orbem rediisset, machinationes suas capite luisset, *Personius* fugam arripuit, in patriam nunquam reversurus, variosque libellos contra Elizabetham Reginam ejusque religionem, procul a fulmine in Gallia, Hispania, Italiæ constitutus, exaravit, quorum aliqui fictitium *Andrea Philopatoris, Hovvleti, Dolemanni*, aliqui verum sed commodatum Cardinalis *Alani*, aliqui proprium *Personii* nomen præ se ferre dicuntur. Varios hominis conatus, quibus modo *Mariæ Stuartæ*, modo *Isabellæ Hispaniarum Infantæ*, modo *Arabellæ Stuartæ* causam juvare, utut frustra, annisus fuit, *Eduardus Gee* prolixius enarrat, testimoniis potissimum hæc in rem petitis ex epistolis Cardinalis *Ossati*, & scriptis sacerdotum secularium *Romanensium* in Anglia, *Personium* odio habentium, quod turbulentis & vehementibus consiliis suis pacem & tranquillitatem, qua hætenus gavisi erant, eversum iret, adeo ut sæpe in animum induxerint, eum, cum adhuc in Anglia sub militis, nobilis, aut apparitoris veste ageret, Regiæ prodere. Sane si hos audias, longe aliam de Jesuitæ sententiam feres, quam qualem vir ejusdem societatis, *Henricus Morus*, Essexiensis Anglus, in *Historia Missionis & Provinciæ Anglicanæ Societatis Jesu ab anno 1580 usque ad 1635.* de eo ferri cupivit. Decessit tandem *Personius* 20. Apr. 1610. ætatis 64. societatis 36. Nunc ad factum illius posthumum accedendum, cui, raro exemplo, *adversarius* obstetrices manus adhibuit, eumque *Wilhelmo Lloyd* Episcopo Asaphopolitano & Eleemosynario regio, non majori politices Jesuiticæ fautori dedicavit. Is hoc titulo insignitur: *Libellus memorialis, de Reformatione Angliæ, continens notas quasdam ac monita, quæ proponi posse videntur in proximo Parlamento & Concilio nationali patriæ nostræ, quamprimum Deus ex misericordia sua Catholica fidei eam restituerit, ad meliorem restaurationem*

tionem & conservationem modo dicta fidei. Congestus ac conscriptus a R. P. 1596.

Absolvitur tribus omnino partibus, quarum prior universum Angliæ regnum, altera clerum, tertia laicos spectat. Interpolatur quandoque animadversionibus editoris, qui modo Jesuitæ asserta refellit, modo ejus consilia cum nuperis Jacobi II Regis Britanniaë gestis confert, modo denique colligit ex iis, quæ jam passa est Anglia, quid juxta seriem monitorum Personianorum expectare aut metuere debuisset, circa restitutionem bonorum ecclesiasticorum, juramentum religionis Romanæ a membris Parlamenti præstandum, tribunal inquisitionis post hæreticos per annos sex circiter toleratos erigendum, confirmationem omnium legum de hæreticis olim latarum ac dehinc abrogatarum, & id genus alia, nisi *Wilhelmus III* divino beneficio in *Jacobi II* locum successisset. Sed his immorari nolumus, satis esse rati, ea vel duobus quasi verbis indicasse. Hoc unicum tamen notatu dignum videtur, *Eduardum Gee* in potestate sua habere Historiam Regni *Jacobi II*, ab ejus Confessario, Patre *Warnero* Jesuita manu propria conscriptam. Hinc ridet ille simplicitatem Presbyterianorum, Tremulorum aliorumque Non-conformistarum, qui cum Patribus *Petro* & *Warnero* arctiorem amicitiam coluerint, & insignibus de libertate religionis promissis ludibrio sese haberi passi sint, cum tamen, quid *Warnerus* privatim senserit, in Apparatu ad historiam suam, hunc in modum de Presbyterianis loquendo, prodiderit: *Pervicacissima ista factio, omni imperio adversa, populorum exitio nata, & Romæ & patriæ communis Perniciis*. Ex ejusdem MSCti libro VIII. verba excerpfit, quibus refertur, *Comitem de Castlemaine Romam destinatum anno 1686, obedientiam canonicam, Jacobi & Catholicorum regni nomine, testaturum*. His non sine lepido sale refutare studet modo dictum Comitem, *Jacobi II* ad Romanum Pontificem Oratorem Extraordinarium, utpote qui coram Parlamenti Londinensis inferiori Domo gloriatus fuerat, se cum Papa non aliter submissiusve collocutum, ac Principem cum Principe colloqui deceat, hocque patere potuisse e schedis suis, nisi eas antea combussisset. Optandum foret, ut Warnerum eodem studio, quo Personium, in publicam eruditi orbis scenam protraheret Noster. Tanto enim gravior futurus esset, quanto plures dantur, qui Latinam, quam qui Anglicam callent linguam.

BISHOP

BISHOP OVERALL'S CONVOCATION-
book MDC VI.

id est:

Johannis Overalli Liber Convocationis anni 1606;
agens de gubernatione catholicæ DEI ecclesiæ ac regno-
rum totius mundi.

Londini, impensis Gualteri Kettelby 1690. in 4.

Constat plagulis 45, & effigibus *Gulielmi Sanerost*, moderni Archiepiscopi Cantuariensis, ac *Joannis Overalli*, auctoris.

SI *Eduardus Gee* recte fecisse putandus est, quod adversarium disciplinæ ecclesiasticæ Anglicanæ Personium publica luce frui voluit; idem non minus dicendum fuerit de anonymo editore *Job. Overalli*, strenui & monarchiæ & hierarchiæ Britannicæ promachi. Fuit is primum Decanus ad D. Pauli Londinensis, deinde Episcopus Coventriensis, postremo Norvicensis. Prolocutoris officio functus est in Convocatione Eboracensi, auspiciis *Jacobi I*. Magnæ Britanniaë Regis, ab anno seculi hujus tertio ad decimum usque agitata. Is igitur a. 1606. Regi Ordinibusque regni exhibuit libros hosce tres, nuper demum typorum ope publici juris factos. In illis cum primis refelluntur partim Pontificii, Papæ suo universalem monarchiam in ecclesiam catholicam vindicantes, partim Non-Conformistæ, divinam originem ac hinc pendentem auctoritatem tum Regum in civilibus, tum Episcoporum in spiritualibus agnoscere renuentes. De hoc duplici argumento libro I. ex V. T. libro II. ex Novo, libro III. ex historia Ecclesiastica, ἀνακευαστικῶς æque ac κατασκευαστικῶς agitur, idque diversis capitibus, quorum singulis in prioribus duobus libris canon inde fluens substernitur, una cum hac approbationis nota, sub tertii quoque libri capitibus reperiunda: *Placet eis*; membris puta Convocationis. Non autem est, quod contenta sigillatim enarremus, cum nihil novi contineant, & tantum eo nomine doctis Viris grata esse debeant, quod non solum perspicue ac methodice exarata sint, sed & ob suffragia totius Convocationis auctoritatem Concilii alicujus nationalis Anglicani obtinuisse videri queant.

A 3

MECHA

6 ACTA ERUDITORUM
MECHANICORUM DE VIRIBUS MO-
tricibus sententia, asserta a D. Papinò adversus
Cl. G. G. L. objectiones.

Vidi nuper in *Act. Erud. A. 1690. pag. 228*, clarissimi Viri G. G. L. me-
lemata de causa gravitatis &c. ipsique gratias habeo maximas,
quod dubiis meis, circa rationem æstimandi vires motrices respondere
voluerit: quodque præterea novas, adversus meam dissertatiunculam
dignatus sit movere controversias: quibus ego varia habeo reponen-
da, & reponere peroptarem: mihi enim honorificum duco cum tam
celebri Antagonista contendere: at mihi cavendum est, ne Lectorum
patientia abutar: quapropter circa novas illas quæstiones contro-
versie nostræ minus essentielles, id unum Lectores monuisse mihi suffi-
ciat, quod in acutissimo Ill. Hugenii tractatu de causa gravitatis (qui
nuper apud Petrum Vander Aa Lugduni Batavorum prodiit) pluri-
ma lectu dignissima ad hanc materiam spectantia reperiantur. Ibi r.
obserare poterunt, velocitatem materiæ gravitatem efficientis esse
multo minorem quam ego in *Act. Erud.* retuleram: quum enim ex-
perimentis ad ipsam indagandam institutis non interfuissem, facile fa-
ctum est, ut tractu temporis memoria me fefellerit: hunc autem la-
psum eo facilius excusatum iri spero, quod etiamsi dicta velocitas
multo minor sit quam credideram; illa tamen tanta est, ut consequen-
tiæ, quas inde deduxi, a vero perparum aberrant. Per dictæ materiæ
velocitatem explicat celeberrimus Autor gravium in descensu accele-
rationem: motusque (pag. 148.) ostendit, a mediocri velocitate eundem
effectum non posse expectari, sicque manifestissime refellit Cl. L. ar-
gumentum (in *Act. Erud. A. 1690. p. 231.*) ex tubo fig. 3. desumptum.
Deinde, per idem principium, gravi descendenti æqualibus tempori-
bus æquales velocitatis gradus accrescere demonstrat: vel, si mavis,
ostendit quod ille effectus necessario sequi debeat ex causa quæ existit. In
eodem libro inveniuntur solutiones difficultatum tum ipsius clar. Leib.
tum celeberrimi Bernoullii contra explicationem causæ gravitatis per
vim centrifugam materiæ circulantis: atque ita Lectoribus qui librum
Hugenianum nondum pervolverint, ego facili negotio indicavi, quo-
modo circa prædictas omnes quæstiones sibi satisfacere queant. Re-
stat, ut ad controversiam nostram veniamus: utrum scilicet quantitas
virium motricium quantitate motus recte æstimetur: atq; hic eidem me-
thodo

TAB. I. ad A. 1691. pag. 7. 99.

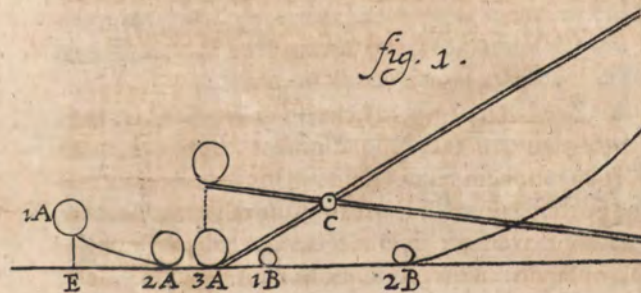

fig. 1.

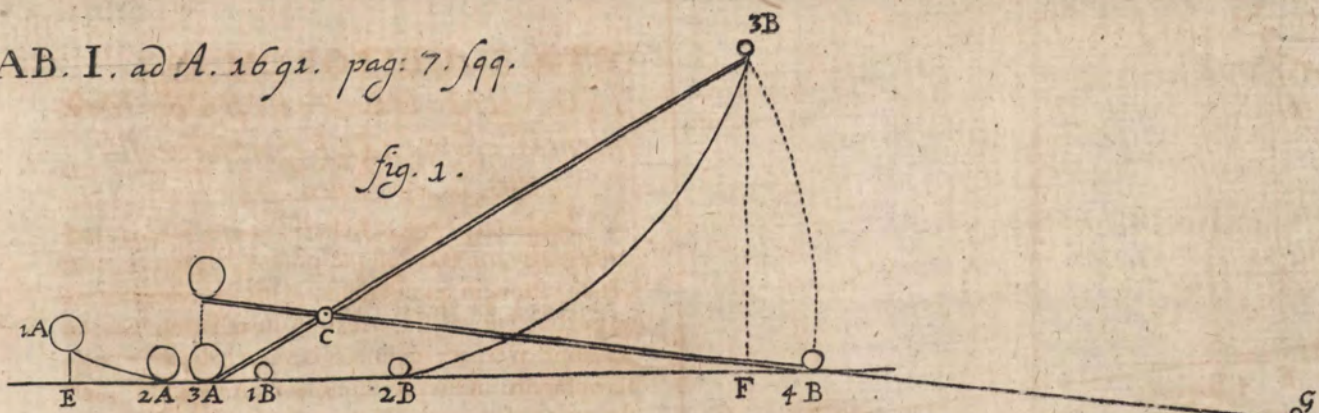

fig. 3.

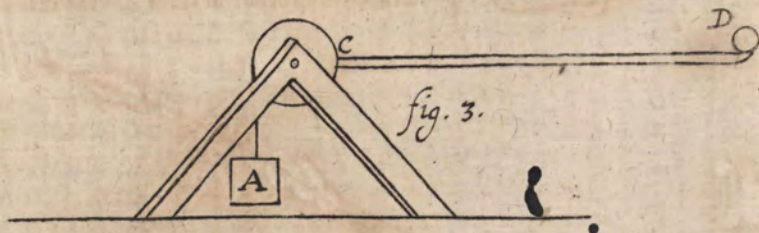

fig. 2.

Fig. 4.

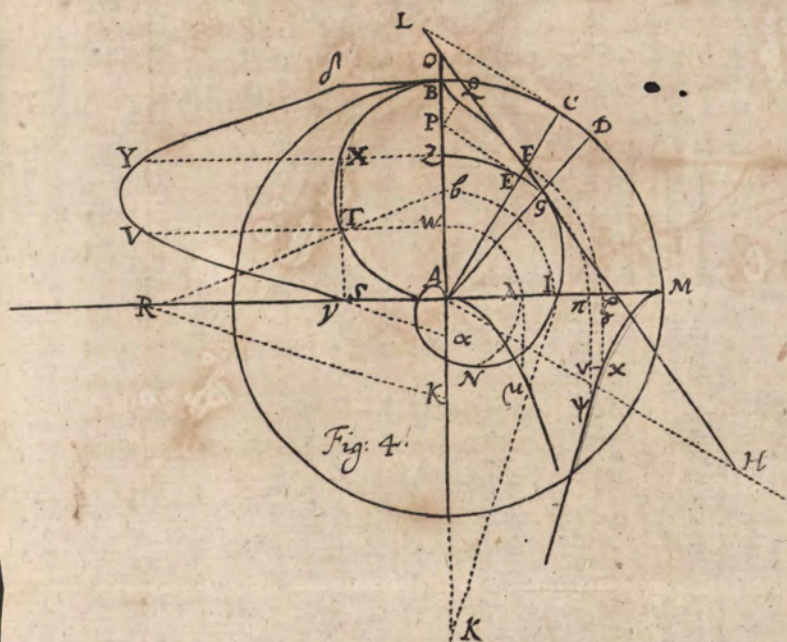

Fig. 7.

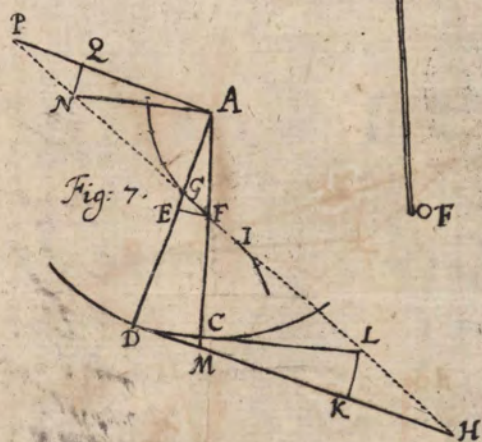

Fig. 8.

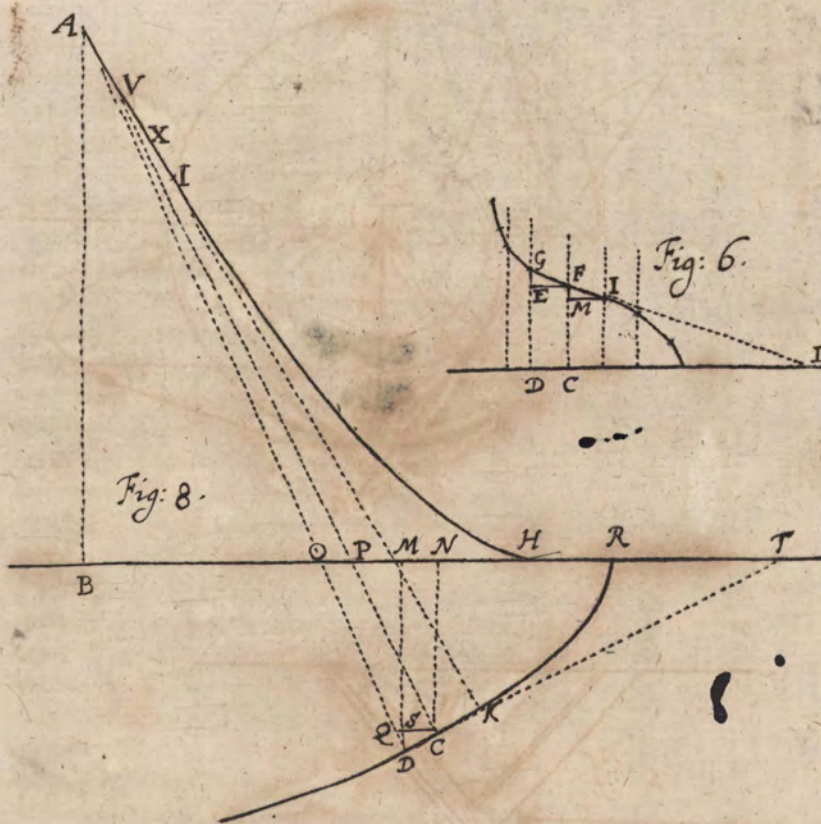

Fig. 6.

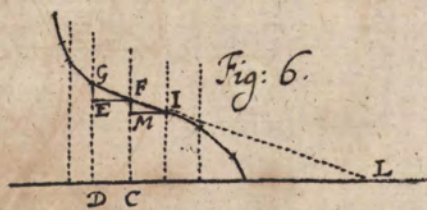
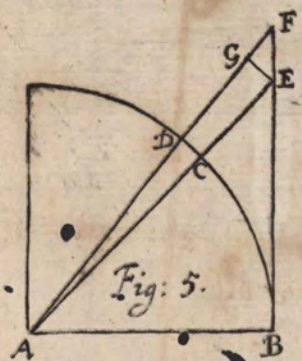

Fig. 5.

thodo inhærebo, quam ipse cl. Leibnitzius sequutus est: i. nimirum definitionem dabo: deinde ex definitione quam defendo sententiam demonstrabo: ac postremo erroris fontem detegam.

Hic i. observabo: secundum communem omnium notionem, quantitatem virium quantitate effectus æstimari: petere enim, quantum aliquis possit efficere? aut quanta sit ipsius potentia? prorsus idem est: potentiaque quantitatem sic esse æstimandam ipse Cl. Leib. summo opere urget. Ut igitur habeatur definitio brevis, clara, atque a nemine respuenda, debet esse in hunc sensum: *Duorum corporum in motu illud habet plus potentia, quod potest plus effectus producere: si vero neutrum sit ejusmodi, illa corpora habent vires æquales.* Notandum autem est, quod legitima mensura quantitatis effectus non est quantitas spatii a corpore decursi, neque quantitas temporis per quod motus continuatur: sed est resistantia quæ vincitur. Id ex eo patet, quod in Mechanica spatia quantacunque censentur horizontaliter posse percurrere, & motus horizontalis per sæcula posse continuari sine potentia imminutione: quia scilicet ad motum horizontalem continuandum supponimus nihil efficiendum esse, id est, nullam resistantiam debere superari. Constat igitur, quod in definitione supra allata, in locum hujus phrasis, *quod potest plus effectus producere*, posset tuto substitui hæc altera, *quod potest plus resistantia vincere*: effectum enim producere, & resistantiam vincere, sunt unum & idem. Reliquæ vero definitiones ab altitudine ascensus perpendicularis, vel a duratione temporis ascensus, vel ab impossibilitate motus perpetui petita, non possunt admitti, nisi prius constet, quod illæ revera idem illud significant vel inferunt quod nostra hæc definitio: quæ proinde cæteris omnibus merito anteponenda est. Hinc mihi facillimum erit demonstrare quantitatem virium quantitate motus, juxta Cartesii mentem, esse æstimandam: etiam adhibendo illud ipsum exemplum, quod affert cl. Leibn. ut contrarium probet.

Ponamus globum i A. 4 librarum (fig. 1) ex altitudine AE per TAB. I. lineam inclinatam i A z A. descendere, donec in planum horizontale EF perveniat, ibique procurrat ex z A in 3 A, uno celeritatis gradu per descensum quæsito. Porro in eodem plano horizontali quiescat alius globus B unius librae in loco i B. Ponamus jam porro, omnem potentiam globi A transferri debere in globum B, ita ut A quiescente in hori-

Fig. 1.

horizontis loco 3 A, solus deinde moveatur globus B, quæritur quantum celeritatis accipere debeat globus B, ut tantundem virium accipiat, quantum globus A habuit. Respondeo cum Cartesianis aliisque fere omnibus Mechanicis, globum B quadruplo minorem ipso A accepturum celeritatem 4 graduum, seu quadruplo majorem celeritate ipsius A: sic enim potentia sunt utrinque æquales. Hoc sic probo: Notum est corpus B cum celeritate 4 graduum debere ascendere, quamque offendit gravitatis resistantiam vincere per 4 tempora: si corpus A cum 1 gradu celeritatis & in plano similiter inclinato potuisset ascendere per 1 tempus: certum est præterea corpus B intra 4 tempora eandem resistantiæ quantitatem offendere ac corpus A intra 1 tempus, in planis similiter inclinatis: ergo cum supra dictis celeritatis gradibus neutrum horum corporum plus resistantiæ vincere poterit quam alterum, ipsorumque potentia erunt æquales, per definitionem supra positam. Si mihi negetur minor, facillime probabitur. Constat enim quantitatem resistantiæ hic non oriri ex quantitate spatii dekursi, sed ex impressionibus gravitatis deorsum prementis: quum autem impressionum illarum velocitas censeatur infinita, manifeste sequitur, quod impressiones in corpus B per 4 tempora, erunt quadruplo numerosiores quam in corpus A per 1 tempus: & vicissim impressiones in corpus A 4 librarum (modo eadem sit plani inclinatio) erunt quadruplo validiores quam in corpus B 1 libræ: quum igitur illarum numerus harum validitatem præcisè compenset, sequitur quod resistantia utrinque æqualis vincitur, quodque proinde potentia sunt utrinque æquales. q.e.d. Hinc facile patet, quod si (juxta cl. Leibn. definitionem) minor celeritas in corpus B translata fuisset, non tantam resistantiam potuisset vincere: ac proinde non habuisset potentiam potentia ipsius A æqualem.

Si quid in hoc discursu reprehendendum judicat cl. Leibn. rogo ut expresse ostendere dignetur, quanam mearum propositionum falsa sit, aut quanam consequentia non legitime deducta: sic enim recta, sine ambagibus, ad controversiæ finem progrediemur Lectorumque tempori parcemus. Ne autem existimet me leges aliis proponere, quibus ipse ego non obsequar: attendat, quæso, quomodo Objectioni quam in *Act. Erud. mens. Maji Anno 1686* proposuerat, ego in *mens. April. A. 1689* responderim. Ipsius obiectio nitebatur hac hypothesi, quod

quod *spatia ascendendo percurfa sunt inter se sicut vires motrices*. Ego autem propositionem illam expresse negavi, negatique rationem reddidi: videbit ergo an jure dixerit, *pag. 229, A. 1690*, me statum controversiæ non satis attigisse: profecto nihil potuerat magis ad rem responderi. Jam non minus stricte novam ipsius ratiocinationem attingere satagam, erroremque in ea detegere.

Proponit Vir clar. *pag. 235, A. 1690*, illud ipsum exemplum a me supra allatum, annexumque Cartesianorum responsum absurdum esse asserit: quia scilicet inde sequeretur motus perpetuus, quem absurdum esse omnes intelligentes fatentur. Quomodo autem per translationem totius potentia corporis A in corpus B, juxta Cartesium, obtineri possit motus perpetuus, evidentissime demonstrat: atque ita Cartesianos ad absurdum reductos arbitratur. Ego autem & motum perpetuum absurdum esse fateor, & cl. Viri demonstrationem ex supposita translatione esse legitimam; sed Hypothesis ipsius possibilitatem, translationis nimirum totius potentia ex corpore A in corpus B, pernego: manifestum autem est, quod si dicta translatio illi rerum natura nullibi & nulla ratione fieri posset, qui ab ea sperabatur motus perpetuus remanet etiam impossibilis, neque Cartesiani ad illud absurdum rediguntur.

Possem hic subsistere: hætenus enim validissimis demonstrationibus suffulta Mechanicorum sententia ab adversariorum telis inconcussa remanet: Dominoque Leibn. incumbit probandum, vel quam nego translationem in natura esse possibilem; vel saltem ipsius possibilitatem sequi ex adversariorum suorum doctrina: mihi autem sufficeret palam hic promittere, quod si mihi indicet rationem aliquam qua tota vis motrix, sine miraculo, ex corpore majori transferri queat in corpus minus & quiescens: Ego vel motum perpetuum effectum, vel manus victas dabo. Verum tamen, quo me possit aptius & tutius impugnare, non abs re fore existimo, si specimine aliquo hic ostendam, quomodo me defendere parem.

Primo: si dicat, quod tota vis motrix ex corpore A 4 librarum (fig. 2.) potest transferri in corpus B. 1 libræ, modo adhibeatur vectis TAB. I. CB mobilis circa axem in C: si enim corpus A feriat punctum E & distantia CB sit quadrupla distantia CE, corpus 1 libræ in B, idem præstare debet quod corpus 4 librarum in E sine vecte: corpus autem 4

B

libra-

librarum in E accipere posset totam vim corporis A: ergo & corpus 1 libræ in B totam eandem vim debet accipere. Respondeo negando corpus 1 libræ in B idem præstare quod corpus 4 librarum in E: dum enim corpus 1 libræ quiescit in B, & corpus A impingit in punctum E, potentia corporis A non agit in punctum B solum: sed etiam sese exerit in fulcrum C eo efficacius, quo distantia CE minor est quam distantia CB, juxta notissimam Mechanicæ regulam. Quod si quis instet, fulcrum C esse immobile, ac proinde nullum accipere motum aut potentiam a corpore A. Resp. nihil dari immobile nisi quoad sensus: Certissima enim est, contra Cartesium, Hugenii regula, quod *Corpus utut exiguum lentoque motu latum, si aliud offendit corpus quantacunque molis & quiescens, aliquem ipsi motum imprimit.* Hoc igitur artificio, totius potentia corporis A in corpus B requisita translatio nequaquam obtinebitur.

Jam si vectem alterius generis adhibeamus, efficiendo nimirum ut Corpus A percutiat vectem in D ab altera parte hypomochlii, secundum directionem 2 AD. Respondeo: hic corpus B in contrariam partem pellit per reactionem hypomochlii C: quæ reactio tanto magis recipitur in corpore A, quo distantia DC minor est quam distantia BC: hoc igitur artificio nihilo felicius quam prius succedet.

Possit adhuc proponi alia ratio, qua motus perpetuus secundum Cartesianos facillime effici posse videtur, non obstante impressione illa quam hypomochlium recipit: producat enim vectis CB usque in F, adeo ut FC sit dupla longitudinis BC: tum remoto corpore B 1 libræ, ipsi substituantur $\frac{1}{2}$ libra in F: pro certo habetur, quod $\frac{1}{2}$ libra in F tantumdem præstabit ac 1 libra in B: ac proinde eadem semper fiet impressio in fulcrum C: nihil igitur impediet, quominus reliqua potentia quæ transitura erat in corpus B, transeat jam in corpus F: sicque ulterius producendo vectem, & minuendo in eadem ratione corpus movendum, habebimus eandem potentiam translatam in corpora minora, & pro lubitu semper minora: si igitur potentia & motus essent unum & idem, in corporibus minoribus deberet accrescere velocitas in eadem ratione, qua moles decrederet: altitudo vero ascensus in ratione duplicata celeritatis augeretur: atque ita dicta corpora facillime perducere possent ad tantam altitudinem, ut, non obstante molis decremento, motus perpetui possibilitas sequutura esset, juxta

demonstra-

demonstrationem a cl. Leibn. traditam p. 235. Ad id respondeo negari non posse validitatem hujus argumenti, si supponamus vectem perfecte durum & rigidum, adeo ut potentia motrix eadem facilitate transferatur ad partes remotas ac ad partes vicinas: verum non datur in rerum natura ejusmodi perfecta durities: & vectes ex quacunque materia, sive sustinendo pondus appensum (prout Dominus Mariottus explicuit in suo tractatu *du mouvement des eaux* pag. 373.) sive vincendo quamcunque aliam resistantiam, necessario patiuntur gradum aliquem tensionis proportionatum resistantiæ vincendæ. Jam quo vectis longior est, eo plures partes ad tensionem illam reducendæ sunt & in ea conservandæ, quamdiu actio durat: ex. gr. si resistantia sit in B, sola longitudo CB tendenda erit: si vero resistantia sit in F, vis infumenda erit non solum ad partem CB, sed etiam ad partem BF tendendam: & quo diutius durabit actio, eo plus potentia requiretur ad vincendos nifus continuos partium illarum tensorum quæ elasticitate sua se restituere conantur: manifestum est igitur, quod si pro corpore majori B, aliquod aliud minus, ut F, substituantur magis distans a centro C, corpus illud necessario accipiet partem potentia corporis A eo minorem quo major erit distantia: reliquum enim potentia infumetur ad supra dictam tensionem efficiendam & conservandam; falsum est igitur eandem quantitatem potentia in corpora minora & semper minora posse transferri. Res posset ulterius dilucidari afferendo Hypothesin aliquam, qua & tensio & elasticitas clare & mechanice explicarentur: verum talia suscipere non est hujus loci: tum brevitate causa; tum quod mihi satis sit aliquid in cl. Leibn. argumento dubium ostendere: quum enim supra allata demonstratio, qua Cartesianorum sententia probatur, sit evidentissima: modo adversariorum opinio eadem certitudine non gaudeat, satis liquet priorem esse præferendam.

Quoniam multis mirum forsan videbitur, quod postrema hæc resistantia ex tensione vectis petita a nemine, quod sciam, hætenus observata fuerit, rationem hic breviter subjungam. In statera scilicet fig. 1, si appendamus, ex. gr. pondus A 4 librarum ad distantiam 1 digiti a centro C: atque ab altera parte annectamus B 1 libræ ad distantiam 4 digit. habebimus æquilibrium, & statim duo brachia reducuntur ad tensionem requisitam, ut duo pondera sustineant, & sic

B 2

tensa

tensa manebunt, quia impressiones gravitatis in pondera annexa semper continuantur: jam si unam unciam ponderi 4 librarum addamus, illud statim deprimetur: quanquam enim augenda sit tensio vectis ad motum ponderi opposito imprimendum, quia tamen lentus est ille motus, tam exiguum requiritur tensionis incrementum, ut 1 uncia pondus ad id efficiendum sufficiat. Si vero pro una libra ad distantiam 4 digit. annexa, semilibram ad distantiam 8 digit. in G annexeremus, faceret quoque æquilibrium cum 4 libris ad distantiam 1 digiti: & una uncia iisdem 4 libris addita ad ipsas deprimendas itidem sufficeret, sed motu paulo lentiori quam quum 1 libra ad distantiam 4 digitorum hærebat: quoniam enim apposito minori pondere longior pars vectis tendenda est, potentia motrix nimium offenderet resistantiam, nisi motus tardior resistantiam vicissim minueret. Datur ergo revera differentia aliqua celeritatis in duobus hisce casibus: quia tamen differentia illa est admodum exigua, vix unquam observata fuit: & vulgo pro certo habetur quod, si appendamus 1 libram ad distantiam 4 digit. a centro stateræ; vel $\frac{1}{2}$ libram ad distantiam 8 digit. idem prorsus effectus sequetur. Fit revera, ut dum vectis tensus longior est, proindeque magis resistit, magis itidem retardetur pondus descendens, & tanto plures a gravitate impressiones accipiat, quæ vincendo resistantiæ incremento sufficiunt: adeo ut pondus ascendens longiori brachio annexum sub finem ascensus ad eandem pertingat altitudinem, ac si nulla ex tensione vectis procederet resistantia, quæ proinde in Machinis illis nullius est momenti: illarum autem machinarum effectus facillime sub exactam mensuram cadunt, unde error invaluit. Attamen in machinis quæ velocitatem præsertim requirunt, dicta resistantia maxime spectanda est: prout videre licet in examine ejaculatoriæ Machinæ Domini Perrault (mens. Apr. A. 1689.) ibi enim vectem consideravi tanquam perfecte durum, nulla attentione facta ad tensionem de qua hic agitur, atque ita effectum dictæ machinæ ascripsi multo majorem quam in praxi reperiretur:

TAB. I. quia scilicet tensio illa per totam longitudinem vectis CD (fig. 3) conservanda descensum ponderis A plurimum retardaret, unde & velocitas globi D, & multo magis ipsius ascensus altitudo imminueretur. In eodem examine potest etiam reprehendi, quod non attenderim ad gravitatem qua globus D nititur deorsum, & detrahit de efficacia ponderis

deris A, adeo ut si ad 200 libras augetur globus, pondus A prorsus in æquilibrio susteretur. Verum existimavi, posse hoc loco vectem considerari quasi moveretur horizontaliter: posset enim machina facili negotio ita disponi, ut vectis motu horizontali celeritatem globo imprimeret, qui deinde occursum plani alicujus inclinati ad destinatum scopum dirigeretur: patet autem quod in tali dispositione globus nulla gravitate ponderi A resisteret, nec unquam faceret æquilibrium, sed solum mole sua procul a centro posita auget molem movendam a momento gravitatis, quo pondus A deprimitur. Brevitatis autem & facilitatis causa horum mentionem ibi facere neglexi, quia intentum tamen meum satis obtinebam: animus enim erat comparare inter se effectus quos machina illa producere posset, si a tubis evacuatis, aut si a ponderibus vulgaribus in motum ageretur, ut inde tuborum evacuationum præstantia elucesceret: illa autem præstantia perinde apparebat, ac si nihil esset omissum: quia scilicet in utraque dispositione eadem omissio facta est, sicque eadem semper effectuum inter se ratio resultabat. Nihilominus tamen, hac occasione data, hæc breviter monere non inconsultum duxi: quum præsertim omissiones istas Lectoribus negotium facessere posse intellexerim ex literis, quas Ill. Hugenius ad me dare nuper dignatus est.

In Novellis Reip. Literariæ A. 1687, pag. 141 & seqq. extant difficultates nonnullæ quas movet ipse cl. Leibn. quasque ex sua doctrina necessario sequi fatetur: an autem quæ ibi profert, æque sint clara & intelligibilia, ac illa quæ hic ego propono, Lectores dijudicent.

*SPECIMEN CALCULI DIFFERENTIALIS
in dimensione Parabola helicoidis, ubi de flexuris
curvarum in genere, earundem evolutionibus,
aliisque J. B.*

Cum ex Actis nuperis conjecerim, Celeb. Dn. L. Analysin Problematis a se propositi calculo suo differentiali institutam minime displicuisse, credidi nec agere laturum sequens illius specimen, quod in gratiam Lectorum nostrorum, quibus calculum hunc agitare volupe fuerit, in lucem emitto: ut si forte mentem Viri Acutissimi, ex iis quæ

in Actis 1684 de Invento isthoc suo edidit, ob summam brevitatem non satis affecuti sint, vel hinc ejus applicandi methodum discere possint. Quamquam, ut verum fatear, qui calculum *Barrovianum* (quem decennio ante in Lectionibus suis Geometricis adumbravit *Auctor*, cujusque specimina sunt tota illa propositionum inibi contentarum farrago) intellexerit, alterum a Dn. L. inventum ignorare vix poterit; utpote qui in priori illo fundatus est, & nisi forte in differentialium notatione, & operationis aliquo compendio ab eo non differt.

Fig. IV.

Cum axis vulgaris Parabolæ curvatur in peripheriam circuli BDM, curva BFGNA, quæ per extremitates applicatarum CF, DG, in centrum circuli A vergentium transit, dicitur nobis *Parabola helicoïdes*, vel si mavis, *Spiralis parabolica*, cujus propositum sit investigare Tangentem LH, spatium curva comprehensum, curvæ longitudinem & flexuram &c. Est hunc in finem $AB=r$, $BDMB=c$, Arcus $BC=x$, $CF=y$, & ducantur CL, AH, perpendiculares ipsi AC, sitque CD particula circumferentiæ infinite parva, cui sit similis & concentricus arcus GE. Natura Curvæ, $lx=yy$, adeoque $ldx=2ydy$, & $dy, dx :: l, 2y$.

4. Tangēs: AD, AG :: DC, GE. FE, EG :: FA, AH :: FC, r, r-y :: dx, rdx-ydx | dy, rdx-ydx :: r-y, dx □ : r-y :: y, rdy

$$\frac{CL}{rdy} = \frac{rydx-yydx}{rdy}$$

Ut generalis expressionis fiat specialis applicatio ad Curvam propositam, ponantur loco dy & dx , ipsorum proportionalia l & $2y$, fietque $AH = \frac{2y^3 - 4ryy + 2rry}{lr} = (\text{substituto } lx \text{ pro } yy) \frac{2xy}{r} + \frac{2ry}{l} - 4x$, & $CL = \frac{2ryy - 2y^3}{lr} = 2x - \frac{2xy}{r}$.

Maxima AH (CL) reperitur, si ejus differentiale, puta $6yydy - 8rydy + 2rrdy$ ($4rydy - 6yydy$) æquetur nihilo: unde habetur $y = \frac{1}{3}r$ ($\frac{2}{3}r$). ipsaque proin tum AH tum CL maxima = $\frac{8rr}{27l}$. Coroll: Si

ponatur latus rectum $l = \frac{rr}{c}$, scil. ut circumferentiæ integræ respondens applicata

applicata sit ipse radius, ut in præsentî schemate, erit AH vel CL maxima = $\frac{8}{27}c$.

Maximus angulus tangentis & applicata AFH seu CFL invenitur, ponendo rationem $\frac{CL}{CF} \left(\frac{2ry-2yy}{lr} \right) = \text{maximæ}$, hoc est, ejus differentiale

$$\frac{2r dy - 4y dy}{lr} = 0: \text{unde resultat } y = \frac{1}{2}r; \text{ ac proinde } \frac{CL}{CF} = \frac{r}{2l} : \text{Speciatim}$$

vero in hypothesi $l = \frac{rr}{c}$, exit $x \left(= \frac{yy}{l} = \frac{cyy}{rr} \right) = \frac{1}{4}c$, & $\frac{CL}{CF} = \frac{c}{2r}$. Coroll:

si in puncto I, ubi curva radius AM interfecat, ipsam tangat recta IK, secans diametrum productam BAK in K, erit AK æqualis quartæ parti peripheriæ circuli.

2. Spatium: DC + GE in $\frac{1}{2}$ DG = CDGE

$\frac{ardx-ydx}{r}$ in $\frac{1}{2}y = \frac{2rydx-yydx}{2r} = (\text{substituto } \frac{2ydy}{l} \text{ pro } dx) \frac{2yydy}{l} - \frac{y^3dy}{lr}$, cujus igitur integrale $\frac{2y^3}{3l} - \frac{y^4}{4lr}$ seu $\frac{2}{3}xy - \frac{lx^2}{4r}$ æquatur spatio curvilineo BFGDCB: quocirca posito $y=r$ fiet spatium totum BANGFBCDMB = $\frac{5r^3}{12l}$, hoc est (in casu $l = \frac{rr}{c}$) $\frac{5}{12}rc$;

cumque circulus integer BDMB sit $\frac{1}{2}rc$ seu $\frac{6}{12}rc$; erit dictum spatium ad circumferentiæ, ut 5 ad 6 ideoque spatium reliquum BANGBA sexta pars circuli.

3 Longitudo curvæ: FGq = FEq + EGq = $dyq + \frac{dxq:rr-2ry+yy}{rr} = (\text{substituto } \frac{2ydy}{rrl} \text{ loco } dx) \frac{rrl+4rryy-8ry^3+4y^4}{rrl} dyq$; hinc FG = $dy \sqrt{\frac{rrl+4rryy-8ry^3+4y^4}{rrl}}$, cujus quantitatis integrale si dari

posset, exhiberet longitudinem curvæ BFG; quæ tamen utenque sic cognoscetur: Diametro AB describatur semicirculus ATXB & abscindatur

seindatur $A\alpha = l$; hinc ductis perpendicularibus indefinitis quibuscumque WV, ZY, æquidistantibus ab A & B, & secantibus peripheriam semicirculi in T & χ , agatur recta χTS , & juncta $S\alpha$, sumtaque $AK = AS$ fiat KR parallela ipsi αS , & ducatur in centrum semicirculi recta RE , cui abscindantur æquales WV, ZY, eruntque puncta V, Y, ad curvam quandam $\gamma VY\delta$, quæ ejus est naturæ, ut abscissa $BZ = DG$, spatium $BZY\delta B$ applicatum ad $A\epsilon = \frac{1}{2} AB$, exhibeat rectam curvæ BFG æqualem. *Dem:* $AK = AS = WT = Z\chi = \sqrt{BZA} = \sqrt{y \text{ in } r - y} = \sqrt{ry - yy}$;

& $A\alpha (l) AS (\sqrt{ry - yy}) :: AK (\sqrt{ry - yy}) AR = \frac{ry - yy}{l}$; quare

$ZY (= WV = RE = \sqrt{A\epsilon q} \pm ARq) = \sqrt{\frac{1}{4} rr \pm rryy - 2ry^3 \pm y^4}$;

unde portio spatii $ZY\delta B$ latitudinis $dy = dy \cdot \sqrt{\frac{rrll \pm 4rryy - 8ry^3 \pm 4y^4}{rll}}$,

quæ applicata ad $A\epsilon = \frac{1}{2} r$ exhibet $dy \cdot \sqrt{\frac{rrll \pm 4rryy - 8ry^3 \pm 4y^4}{rll}} =$

FG; & proin componendo totum spatium $ZY\delta B$ ad $\frac{1}{2} r$ applicatum = portioni curvæ BFG. *Q. E. D. Coroll:* Sumtis BZ, AW æqualibus, si centro A radiis AZ, A ϵ , AW, describantur arcus secantes curvam in G, I & N (NB media intersectio I, in casu præsentis schematis, incidit in radium AM) portiones curvæ BG & AN, GI & NI, nec non BGI & ANI inter se æquantur: unde patet, quod in curvis etiam illis, quæ rectificationem nondum acceperunt, nonnunquam partes æquales dissimiles assignari possunt.

Id cum Fratrem monuissem, in his quoque non leviter versatum, protinus animadvertit ille, posse cuilibet fere spirali æquatione Algebraica expressæ aliam curvam geometricam æqualem assignari: Descriptis enim centro A intervallo AF & AG arcibus $F\epsilon$, $G\pi$, si concipiatur curva $M\psi$ talis, ut applicatarum $\epsilon\kappa$, $\pi\psi$ differentia $v\psi$ æquetur arcui EG; erit propter $v\kappa = \pi\epsilon = EF$, & $v\psi = EG$, & angulos $\psi\kappa$, FEG , utrinque rectos, etiam $\psi\kappa = FG$, & proinde componendo, tota portio curvæ $M\psi$ = toti portioni spiralis BG. Ad inveniendam autem naturam curvæ $M\psi$, substituendus tantum in quantitate $\frac{rdx - ydx}{r}$ (quæ semper exprimit ipsam EG vel $v\psi$) valor ipsius dx , qui in

qui in nostra curva est $\frac{2ydy}{l}$, ut habeatur $\frac{2ydy}{l} - \frac{2yydy}{rl}$, cujus integrale

$\frac{yy}{l} - \frac{2y^3}{3rl}$ denotat longitudinem applicatæ $\pi\psi$, quæ si vocetur z , ha-

bebitur æquatio inter z & $\frac{yy}{l} - \frac{2y^3}{3rl}$ seu $3rlz - 2y^3 - 3ryy = 0$, quæ re-

lationem exprimit inter abscissam $M\pi (y)$ & applicatam $\pi\psi (z)$. In genere vero spiralis Parabolica gradus cujusvis, hac ratione commutatur in aliam Paraboloidem geometricam uno gradu altiore. Sed & hoc observavimus, quod si curva ANIGB sit spiralis Archimedæa, & describatur centro A ad axem AK communis Parabola $A\mu$, cujus parameter sit quarta proportionalis ad peripheriam, diametrum & radium circuli BDM, erunt, quod memoratu dignum est, & curvæ & illis comprehensa spatia æqualia: nim. sumto in recta AM quovis puncto λ , si ad illud applicetur recta $\lambda\mu$, secans parabolam in μ , & ducatur arcus λN concentricus peripheriæ circuli BM, secans helicem in N, æquabitur perpetuo portio helicis AN portioni curvæ parabolice $A\mu$; & spatium AN, recta AN & spirali comprehensum, spatio parabolico $A\lambda\mu A$. Quam miram Parabolæ & spiralis convenientiam postmodum apud Wallisum deprehendimus, qui de ejus detectione Hobbium & Robervallium inter se disceptasse refert; quasi non possint plures & tempore & loco dissidentes in idem inventum suopte ingenio incidere.

4. *Flexura:* Quod curva in partes contrarias flecti debeat, evidens est: quia enim peripheria BC a vertice B aliquousque a linea recta sensibilibiter non differt, sequitur ex natura Parabolæ, curvam in partibus vertici proximis versus circumferentiam, in reliquis vero ob curvaturam BC versus centrum, cavam esse debere.

Si G sit punctum flexus contrarii, erit AO segmentum radii centro & tangenti interjectum Minimum (M.) Producat GE in P, & ducatur PQ parallela ipsi EF; sitque secans arcus $BD = s$, & tangens =

t : sic erit $r, r - y (AG) :: t, \frac{tr - ty}{r} (GP) :: s, \frac{sr - sy}{r} (AP)$ Deinde

GE, EF :: PG, PQ. AF, PQ :: AO, PO (AO - AP)
 $\frac{rdx - ydx}{r}, dy :: \frac{tr - ty}{r} \frac{tdy}{dx}$ Denique $\frac{tdy}{r - y, \frac{tdy}{dx}} :: M, M - : \frac{sr - sy}{r}$

C

unde

Unde obtinetur $M = \frac{rrsdx - 2rsydx + s^2ydx}{rrdx - rydx - rtdy}$, positoque $\frac{ldx}{2y}$ loco dy , &

facta divisione per dx , $M = \frac{2rrsy - 4rsyy + 2sy^3}{2rry - 2ryy - rlt}$: hujus igitur differentiale debet esse $= 0$; at fractionis differentiale tum est $= 0$, cum termini ejus ducti in alterna differentialia æquantur (etenim fractionis $\frac{y}{z}$

differentiale est $\frac{+zdy - ydz}{zz}$, unde si sit $= 0$, erit & $+zdy - ydz = 0$,

hoc est, $zdy = ydz$.) qua duce regula pervenitur ad æquationem 16 membrorum, ad quam reducendam notanda sunt sequentia: Differentiale arcus ad differentiale tangens & secantis rationem habet cognitam, puta ad different: tang: quam quadratum radii ad quadratum

Fig. V. secantis; & ad different. Secantis, quam quadratum radii ad rectangulum sub tangente & secante. Nam in quadrante ABD, $dx, dt :: DC, EF :: DC, GE + GE, EF :: AD (AB), AG + AB, AF :: ABq (rr), AFq$

(ss); quare $dt = \frac{ssdx}{rr} =$ (in præsentē curvā) $\frac{2ssydy}{lrr}$. Iterum $dx, ds :: DC,$

$GF :: DC, GE + GE, GF :: AD (AB), AG + AB, BF :: ABq (rr), AFB$

(st); quare $ds = \frac{stdx}{rr} = \frac{2stydy}{lrr}$: quibus valoribus pro ds & dt in æqua-

tione substitutis, ut & $ss - rr$ loco tt , prodibit alia quæ dividi poterit per $stdy$, sic ut literæ s, t & dy prorsus evanescant, remanente sola incognita y , fiatque æquatio talis: $y^6 - 3ry^5 + 3rry^4 - r^3y^3 + \frac{3}{4}rrlly - r^3ly + \frac{1}{4}r^4l = 0$, quæ facta ulterius divisione per $y - r$, reducitur ad hanc: $y^5 - 2ry^4 + rry^3 + \frac{3}{4}rrly - \frac{1}{4}r^3l = 0$, cujus æquationis

radix punctum flexus contrarii prodit, quod quidem in casu $l = \frac{rr}{c}$

quam proxime habetur, ducendo radium AC, sic ut applicata CF sit $\frac{1}{3}r$, vel arcus BC = $\frac{1}{3}c = 10$ gr.

Hæc methodus pro curvarum flexuris inveniendis cum admodum prolixa & minus naturalis mihi videretur, ex eo quod literas superfluas & in æquatione evanescentes adhibet, ansam nobis præbuit easdem, alia breviori & faciliore via investigandi, hoc modo: Flexuræ contrarium in eo curvæ loco concipio, ubi duæ particulæ contiguæ infinite

Fig. VI. infinite

infinite parvæ in directum jacere intelliguntur, ut sunt FG, FI, reliquis ad unam partem sursum, ad alteram deorsum flexis. Sequitur hinc I, quod in curvis, quarum axis rectus est & applicatæ parallelæ, anguli acuti EGF, MFI, seu DGL, CFL inter se æquales sunt, & eorum quos applicatæ cum curva hinc inde constituunt, maximi vel minimi, prout curvæ portio, quæ ad partes horum angulorum est, intra vel extra eosdem cadit; unde & ratio $\frac{DG}{DL} \left(\frac{y}{t} \right)$ minima vel maxi-

ma, adeoque per supra ostensa $ydt = tdy$, sed cum etiam sit ubique $tdy = ydx$, ut constat, erit $dt = dx$, differentiale scil. portionis axis inter applicatam & tangentem æquale differentiali abscissæ: quod & sic liquet: Quia GF, FI, jacent in directum, tangentes GL, FL, secabunt axem in eodem puncto L, & proinde differentiale abscissæ DC ipsarum quoque DL, CL, differentia est. Aliud Theorema in Actis dedit celeb. calculi Auctor: nempe cum Triang: EGF, MFI, ob angulos EGF, MFI, æquales sint similia, sequitur, si EF, MI, hoc est, ipsa dx sint æqualia, futura quoque æqualia EG, MF, seu dy ; adeoque $ddy = 0$.

2. In curvis, quarum applicatæ tendunt in commune punctum Fig. VII.

A, angulus EGF = GAF + GFA = DAC + CFL: unde cum CL sit Tangens anguli CFL ad radicum CF, & DH Tangens anguli EGF vel DGH ad radium DG, erit differentia rectarum CL, DH, æqualis differentia Tangentium duorum angulorum, qui differunt angulo DAC, & quarum una est ad radium CF, altera ad radium DG: nam quanquam differentia radiorum EG ratione totius radii vel tangentis evanescat, non tamen negligenda est, si cum ipsorum differentiis comparetur. Est $AC = r$, $DC = dx$, $CF = y$, $CL = t$: adeoque $FL =$

$\sqrt{yy + tt}$; fiatque $AC (r), DC (dx) :: CF (y), \frac{ydx}{r} =$ arcui, qui est

mensura anguli DAC in radio CF: hic per § 4 ad differentiam Tangentium est in ratione duplicata radii ad secantem; quare $FCq (yy),$

$FLq (yy + tt) ::$ Arcus inventus $\frac{ydx}{r}, \frac{yydx + ttdx}{ry} =$ differentia duarum

tangentium, quarum utraque est ad radium CF, cui si addatur EF = $\frac{rdx - ydx}{r}$ (utpote quæ est ad EG, sicut DH ad DG, seu CL ad CF,

tangens ad radium) erit aggregatum $\frac{rydx + ttdx}{ry}$, seu $dx + \frac{ttdx}{ry}$ differentia duarum Tangentium, quarum altera convenit radio DG, hoc est, differentia rectarum CL, DH (t): ac idcirco $dt = dx + \frac{ttdx}{ry}$.

Idem clarius ostenditur, descripto super C, radio CL, arcu LK: nam ang: ACL + LCK = AMH = ADM + DAC = ACL + DAC, & propterea ang. LCK = DAC: (nota, CM hic negligi, punctaque C & M pro coincidentibus haberi: eo quod ipsa ob CM differentialibus DC, LK, EG utur infinite exiguis infinites minor existit) unde AC (r), CD (dx): CL (t), $\frac{tdx}{r}$ = LK; iterumque GD (y), DH (t): LK

$(\frac{tdx}{r}) \cdot \frac{ttdx}{ry} = KH$; quocirca $dt = (DH - CL = DH - CK = DC + KH) = dx + \frac{ttdx}{ry}$. Cor. si sit $r = \text{infin.}$ hoc est, CA, DA, parallelæ, evanescet

$\frac{ttdx}{ry}$, eritque $dt = dx$, ut supra.

Frater meus loco rationis $\frac{GD}{DH}$ vel $\frac{GA}{AP}$ assumit $\frac{GE}{EF}$, vocando

AF = y , AP = t , & EF = dz , & sic invenit $dt = \frac{dz}{dy}$: quæ Theoremata ob universalitatem suam merentur observari.

Fig. IV. Applicatio specialis ad Parabolam helicoiden: Quoniam CL (t) supra reperta fuit $\frac{2ryy - 2y^3}{lr}$, erit $dt = \frac{4rydy - 6y^2dy}{lr}$, cumque dx sit = $\frac{2ydy}{l}$, erit substitutis valoribus tt , dt & dx , factaque divisione per dy , & reducta æquatione, $y^5 - 2ry^4 + 4ry^3 \&c. = 0$, ut prius.

5. Summum curvæ punctum supra radium BA invenitur, faciendo nuper inventam AO ($\frac{2rrsy - 4r^2yy + 2sy^3}{2rry - 2ryy - rlt}$) infinitam, hoc est, ponendo $2rry - 2ryy - rlt = 0$, seu loco y substituendo $\sqrt{lx}$, $2r\sqrt{lx} - 2lx - lt = 0$

$lt = 0$, aut in casu $l = \frac{rr}{c}$, $2\sqrt{cx} - 2x = t$; quæ æquatio Geometricæ

resolvi nequit, ob ignoratam rationem x ad t , arcus ad tangentem; Mechanice prope verum invenitur numerando a B versus M, 72. 12. Obiter noto, hinc etiam ostendi posse, quadraturam circuli indefinitam, & in genere rectificationem ullius curvæ Geometricæ in se redeundis impossibilem esse. Hæc enim si possibilis esset, dari posset relatio inter curvam & applicatam vel abscissam, cumque & harum relatio tum inter se, tum ad tangentem data ponatur, data quoque foret ipsius curvæ ad tangentem ratio; quare si æquatio quæ relationem hanc exprimit, cum ista $2\sqrt{cx} - 2x = t$ juxta notas Analyseos leges debite conferretur ad eliminandum alterutram indeterminatarum x vel t , prodiret alia æquatio certi & definiti gradus, cujus radices, quarum nunquam plures esse possunt, quam æquatio dimensiones habet, determinarent omnia curvæ nostræ suprema puncta, sed hoc fieri nequit, quoniam spiralis ista, si continuetur, infinitis gyris circa radium AB circumvolvitur, in quibus singulis aliquod punctum supremum existit, quorumque adeo punctorum numerus infinitus est.

De Curvarum evolutionibus: Si DC curva sit peripheria circuli, Fig. VIII.

coibunt quæ ipsi normaliter applicantur DA, CA, KA &c: in comuni puncto A, eruntque singulæ æquales eidem constanti rectæ: at si DC sit quæcunque alia curva, erunt dictæ perpendiculares indeterminatæ, & intersecabunt sese in totidem diversis punctis AVXI, quæ juncta novam curvam efficiunt, cujus natura nunc indaganda est. Inveniendæ vero primo longitudo indeterminatæ CA ita: Estto curva proposita RCD, cujus axis RB, abscissæ RN, RM, applicatæ NC, MD, tangens DCT, sitque RN = m , CN = p , NT = q : unde porro TN, NC :: NC, NP = MO :: SD, SQ

$$\begin{array}{l} \frac{QS + SC}{q} = \frac{QC}{q} \\ q, p :: p, \frac{pp}{q} :: dp, \frac{pdp}{q} \quad \left| \quad \frac{pdp}{q} + dm = \frac{pdp + qdm}{q} \right. \\ OP = MN + OM - PN = dm + \text{differentiali ipsius } \frac{pp}{q} = dm + \frac{2pqdp}{q^2} \\ \frac{ppdq + qqdm + 2pqdp}{q^2} - \frac{ppdq}{q^2} \quad \left| \quad \frac{QC - OP}{q^2} = \frac{QC}{q^2} :: \frac{CA - PA}{q^2} \right. \\ \frac{qq}{q^2}, \frac{pdp + qdm}{q} :: \sqrt{\frac{ppqq + p^4}{q^2}} \end{array}$$

(CP = $\sqrt{CNq + NPq}$),

CA.

$$\frac{pdp + qdm \sqrt{pp + qq}}{pdq - qdp}$$

Applicatio ad Parabolam: Si RCD sit Parabola, cujus latus rectum l , adeo ut sit $lm = pp$, erit $ldm = 2pdp$, & $dm = \frac{2pdp}{l}$, & $q = 2m$: quibus

substitutis invenitur CA = $\frac{ll + 4pp \sqrt{ll + 4pp}}{2ll}$, hoc est, quia PN = $\frac{1}{2}l$,

& PC = $\sqrt{\frac{1}{4}ll + pp}$, erit CA = $\frac{PCc}{NPq}$; sive quarta proportionalis ad

PN & PC. Ad inveniendam naturam curvæ AVX, quam formant intersectiones perpendicularium DA, CA, ratione axis RB, abscindatur RH = $\frac{1}{2}l = PN$, & dicatur HB y , & BA, z ; eritque $AB + NC$,

$\frac{IAC}{ll + 4pp \sqrt{ll + 4pp}} :: NC, CP$ $\frac{Uz}{z}$, & invenitur $\frac{Uz}{z} = 2p^3$; iterum

NC, AB :: PN, PB

$p, z :: \frac{1}{2}l, \frac{lz}{2p}$ sed $y = HB = PB + PH = PB + NR = \frac{lz}{2p} + \frac{pp}{l}$, seu

$2p^3 (= \frac{llz}{2}) = 2p^2y - llz$, hoc est, $\frac{3lz}{4y} = p$, & $4p^3 (llz) = \frac{27l^3 z^3}{16y^3}$, hoc est, $16y^3 = 27lzz$.

Præterea quia AD, AC sunt perpendiculares curvæ DC, & particula DC infinite parva, erit AD = AC = AV + VC, sed propter eandem rationem VC = VX + XK, & XK = XI + &c. quare AD = AV + VX + XI, &c. = curvæ AIH + HR, cumq; curva AIH nascatur ex intersectionibus minime distantium DA, CV, KX, sequitur illam ibidem ab iis tangi, & propterea curvam RKD esse eam ipsam, quæ describitur ex evolutione ipsius HIA. Unde uno quasi oculi ictu manifesta sunt ea omnia, quæ de evolutis publicarunt *Hugenius* aliiq;: aditus etiam patet ad præclara *εὐρήματα* Celeb. Virorum *Tschirnhausii* & *Leib-*

Leibnitii, quæ circa curvas per intersectiones radiorum reflexorum formatas in *Actis* ediderunt.

BIBLIOTHECA SLUSIANA, SIVE Librorum Catalogus quos Jo. Gualterus S.R.E. Cardinalis Slusius Leodiensis sibi Romæ congefferat. Petri Aloysii Baronis Slusii Fratris jussu, studio Franc. Deseine digesta.

Romæ apud Jo. Crozier 1690, in 4. Constat 3 Alphabet. & 18 plag.

Quantum ad comparandam librorum notitiam, quæ magnam eruditionis partem constituere multis creditur, Bibliothecarum locupletiorum Catalogi faciant, nudos licet librorum titulos exhibentes, nemo ignorat; nec quisquam diffitebitur, viros doctrinæ adminiculo ad opes paulo lautiores, ac ad dignitatis aliquod fastigium e- vectos, memoriam sui multo relinquere celebratiorem, ubi Bibliothecam copiosam ac selectam, publico inprimis usui comparaverint. Utrumq; stimulos addidisse videri potest Perillustri Baroni *Slusio*, ut præsentem fraternæ Bibliothecæ Catalogum doctissimi viri *Francisci Deseine* studio confici typisque exscribi curaret. Ita enim eadem opera & Fratri Cardinali, dum viveret, eminentissimo monumentum erexit marmore perennius, & consultum iis ivit, qui τῆς ἐμπειρίας βιβλιακῆς studio ducuntur, tanto majorem ex perlustratione Catalogi hujus utilitatem percepturis, quanto ordinatius in eo libri, quorum plusquam 21000 sunt, recensentur. In quinque nimirum partes generales Catalogus distinctus est, quorum I Theologiam, II Jus utrumque, III Philosophiam, Medicinam & Mathematicam, IV Historiam sacram & profanam, V Litteratores & Miscellaneos complectitur: in singulis vero partibus diversæ iterum librorum classes, pro argumenti quod pertractant diversitate, comparent. Ita e.g. in parte I, post Biblia Sacra, seorsim & servato quidem ordine Alphabetico, exhibentur Interpretes atque Commentatores S. Scripturæ; dein Sancti Patres Græci & Latini; post Ascetici, Mystici & Concionatorii; inde Dogmatici & Polemici; Scholastici porro & Casuistæ; Theologiæ item Marianæ Scriptores; libri in causâ Janseniana editi; Heterodoxi &c.

Quin

Quin & eam adhibitam rationem videas, ut primo ubique loco Latini, dehinc Galli, post Itali, & denique Hispanici libri sistantur. Cumque postremorum (Italicos innuimus & Hispanos) haud contemnendam copiam in omni litterarum genere Bibliotheca hæc contineat; vel eo nomine quoque gratus nostratibus futurus iste Catalogus est, quia horum idiomatum libri paucissimi hætenus ad nos pervenerunt.

CENSURA CELEBRIORUM AUTHORUM:
sive Tractatus in quo varia Virorum doctorum de
Clarissimis cujusque Seculi Scriptoribus judicia tradun-
tur. Omnia collegit Thomas-Pope Blount, Anglo-
Britannus Baronettus.

Londini apud Rich. Chisvvel 1690, in fol. Alphab. 8. plag. 6.

Quod *Tobie Magiri* olim in Eponymologio Critico A. 1644 edito, nuperque *Christiani Wilhelmi Eybenii* in nova Eponymologii illius, sed duplo quam olim auctiore editione (quæ A. 1687 Frid. Luderwaldii Bibliopolæ Helmstadiensis sumptibus prodit) institutum fuit, doctorum virorum de doctis viris aliis eorumque scriptis judicia colligere: idem Nobilissimus Anglus, *Thomas-Pope Blount*, in præfenti opere, sed majore haud parum apparatu aggressus est. Cum enim, ut in Præfatione ad Lectorem ipse innuit, observasset, *Acta Eruditorum* aliosque id genus libros, avide ab hominibus, non solum qui infimum subsellium occupant, sed qui primum inter eruditos locum tenent, arripi: rem litterariam & ipse laudabili prorsus consilio promoturus, quæ ad suum usum congesserat, varia doctissimorum hominum de optimis Auctoribus, quorum notitiam comparasse utile æque ac necessarium est, judicia in vulgus emittere non dubitavit. Delectum vero in hoc opere eum instituit, ut ex infinito illo Scriptorum, qui ab *Hermete Trismegisto* ad hæc usque tempora nostra, orbem libris ditarent, numero, nonnisi quingentos & viginti octo produxerit, non alphabethico ordine, quem subiectus tamen index supplet, sed juxta temporis, quo quisque floruit, seriem dispositos. De iis vero ita non tam suo, quam aliorum (inter quos recentissimos quoque, *Guilielmum Cave*, *Dan. Morhofium*, *Bailletum*, *Diariorū Eruditorum* auctores,

autores, aliosque deprehendas) ore differit, ut, quæ ipsius sunt in præfatione verba, *habeat hic Lector quandam quasi imaginem cujusque Autoris, unde deprehendere possit, quando floruerit, & plerumque etiam, quando obierit; quanam fuerint ab ipso scripta, vel saltem quæ primum obtinuerint locum; quæ valuerit autoritate in orbe Literatorum; num plagiarius fuerit, & cujus scrinia compilaverit; num prohibitus sit indice expurgatorio; denique quanam sit optima cujusque Autoris editio.*

Probatum nobis ingenua Autoris sententia, quando rationem redditurus, cur in tanta præclarissimorum Scriptorum copia, qui in Anglia floruerunt, tam paucos attigerit, illud unum excusationis loco affert, quod lingua vernacula exteris Eruditis ignota scripserint, deque iis adeo judicia, censuras aut observationes inter Literatos (exteros præsertim) reperire haud facile fuerit. Ex quo capere id monitum non Angli solum, sed & exteri alii possunt, ut si non de patria tantum sua, sed de orbe erudito universo bene mereri desiderant, lucubrationes suas aut Latino idiomate, quod omnibus studia litterarum professis familiare est, componant, aut saltem in illud ex vernacula lingua fideliter traduci curent.

HISTOIRE DES REVOLUTIONS ARRIVÉES dans l'Europe en matiere de Religion, par
Mr. Varillas. Tome cinquième
& sixième.
 id est:

Antonii Varillasii Historia de Revolutionibus Europæ in materia religionis, sive de hæresibus.
 Tomus V & VI.

Ad exemplar Parisiense, 1690. in 12. plag. 32.

Primum & secundum Operis hujus tomum recensuimus in *Actis* anno 1686, p. 506. sqq. Tertium & quartum anno 1687, p. 455 & 492. Succedit *quintus*, in quo gesta ab anno 1554. ad annum 1563 enarrantur, libros quinque continens. Autor Regi suo, ut solet, in epistola dedicatoria laudes accinit, quod quæ *Henricus II* post pacem Cameracensem Hispanis restituerit, ipse ex parte recuperaverit, aliaque acquisiverit, quibus regnum egregie firmetur: quod præterviam subditorum suorum

suorum Reformatorum, qui olim *Rupelle*, *Montalbani* aliisque locis exercitium religionis Catholicæ intra octo dies sustulerint, non imitatus, in quadraginta Belgii urbibus, A. 1672 occupatis (sed & postea amissis) stabilito quidem cultu Catholico, Reformatis tamen suum reliquerit; imo, in regno suo quadraginta trium annorum tolerantia erga eos usus, tandem etiam instructionem hæreticis obtulerit, quod illi erga Catholicos nunquam fecerint. Subjungit alia, ut Reformati copias auxiliares ex Germania acciverint, portus Normanniæ Anglis tradiderint, Jacobum I Regem Britanniae pacis sponsores assumerint, ab Hispanis sumtus ad bellum civile pacti sint: Rex vero e contrario Germanos Protestantes ab auxilio Reformatis in Gallia ferendo detinuerit, *Dunkerkam* ab Anglis acquisiverit, eorumque sponsonem & pactiorem cum Hispanis extinxerit. Post hæc in præloquo nova Operis sui fundamenta ostendit, & industriam in eruendis secretis venditat. Multa se didicisse scribit ex *Antonii Novallii*, Legati Gallici in Angliam ad *Eduardum VI* & *Mariam* missi, relatione. Ex scriptoribus aliis non vulgatis aut tritis, arcana de *Catharina Medicea* Galliae Regina, & de *Bartholomæo Caranza* Archiepiscopo Toletano prodit. Hunc ab Inquisitoribus Hispanis hæreseos reum factum Pontifex, licet innocentem eum deprehendisset, ne Hispanos offenderet, captivum Romam duci iussit, nec absolvere ausus est. Veram infortunii ejus causam indicat Autor, quod *Philippus II* Hispaniae Rex, dum *Caranza* in vinculis esset, per multos annos opimis Archiepiscopatus redditibus ad hæreticos in Belgio opprimendos usus sit, quorum summam ad octo milliones ascendisse refert. Famam Viri vindicat, & honorabile ejus epitaphium, quod Romæ (ubi anno 1576 decessit) in *ede S. Mariae supra Minervam* legitur, adscribit. In enarratione *Tomi I. d. l. Act. p. 507.* notavimus, quæ de mutata *Sleidani* editione *Varillasi* tradiderit. Idem in hac præfatione, sed indicio non parum diverso, reperit. Neque enim jam exemplar anno 1553 in fol. min. literis Italicis excusum allegat, sed aliud describit, quod solum genuinum & incorruptum esse asserit, anno 1555 editum, dein Gallice versum & *Luætiæ* a *Roberto Prevorio* publicatum. In his exacte reperiri ait, quæ *Laurentius Surius* ex *Sleidano* excerpta taxaverit, in aliis exemplaribus non extantia. Nos hæc in medio vel ideo relinquimus, quia editiones, quæ nunc citantur, fortassis haud minus difficiles inventu sunt,

sunt, quam illa, quæ prius indicata & huc usque frustra inquisita est, jam vero ab ipso *Varillasio* deferitur. Post hæc *Popelinerium* Historicum Reformatum plagii accusat, quod duorum aliorum libros minime allegatos excerpserit, & nescio quid objicit *Cressino* martyria Reformatorum describenti. De *Antonio Navarrae* Rege, de *Brissaco* Franciæ Marechallo, de *Guilielmo Nassovio* Belgicæ libertatis vindice, multa commentatur, in quibus sunt, quæ contradictionem, ut videtur, haud levem patientur. In *Buchanani* historiam Scoticam acrem stringit censuram. Scriptoris Belgicarum rerum omnibus præfert *Conestagium* Italum. Ex Gallis vix ullum majori elogio mactat, quam *Timoleontem Brissacum*. Excusat, quod in hoc Opere diversa ab iis referat, quæ in historia *Caroli IX.* dudum edita, & a nobis anno 1684. p. 275. relata tradiderit, & in iis, quæ de *Henrico I.*, *Francisco II.*, & *Henrico III* promittit, traditurus sit. Causam indicat, quod in historia Regum usus sit Manuscriptis bibliothecæ regiæ, in hoc autem de hæresibus opere aliis documentis & memorialibus adjutus sit, Abbatis puta *Delbene*, *Alberti Gondii*, *Caroli Biragii*, aliorumq; quorundam Italo-um ex interiori *Catharinae Mediceæ* admissione. Sperat diversitatem hanc gratam futuram esse lectoribus, cum varia ex variis autoribus percipiant. Si non placeat, operam se daturum esse pollicetur, ut posthac consentientia scribat. Gratias se debere proficitur *Gayo*, Canonico & Vicario Episcopi Genevensis, ob communicatam secum egregiam de introductione & progressu Calvinismi in urbe Genevensi narrationem. Hæc, quæ ad dignoscendum Autoris propositum faciunt, & adminicula ejus aperiunt, paulo fustius attulimus, breviores in recensione ipsorum voluminum, tot rerum compilatione turgentium futuri.

Lib. XXI, (qui *Tomi V* primus est,) sive ex *Noallio*, sive ex scriptoribus Anglis, quos sequitur, multa refert, quæ post obitum *Eduardi VI.* & initio regni *Mariæ* gesta sunt, imprimis de supplicio *Suffolcii*, ejusque filiae *Johannæ Grajæ* infeliciter ad regnum evestæ; de nuptiis *Mariæ* cum *Philippo* *Caroli V* filio, & hujus moribus & actis parum gratis Anglicæ genti. Ex *Henrici II* Galliae Regis historia de genio ejus & aulicorum præcipuorum, *Guissii*, *Mommorancii* & *Coliniorum* multa profert, quæ pro secretis habet, aut soterter conjicit; Lutheranis & Calvinis discipulis in Gallia ubique parum æquis. Narrat primos Calvinianorum, quos vocat, in urbe Parisiensi conventus, & quomodo

modo *Johannem Massonium Andegavensem*, viginti duorum annorum juvenem, qui nomen *de la Riviere* assumerit, concionatorem & Ecclesiae ministrum constituerint: ut *Ludovicus Borbonius Condeus* ab uxore *Helionora Roja*, ejusque matre, *Coliniorum* sorore, ad Calvinismum perductus sit: ut *Clemens Marotus* adjuvante ex Hebraicis fontibus *Francisco Vatablo*, viro licet Catholico, sed Maroti ad haeresin defectionem ignorante, partem Psalmorum Gallicis rhythmis expresserit. Non dissimulat, paraphrasin illam poeticam etiam a Catholicis & in aula cum applausu exceptam fuisse, ita ut procures utriusque sexus pro suo ingenio modulos musicos, profanarum cantionum imitatione addiderint; Maroti mores parum pudicos, infamemque poenam non tacet. Ex rebus Germanicis & Hispanicis aliquid memorat de comitiis anni 1555, quibus pax in causa religionis per Germaniam firmata est; de morte *Caroli V*, & colloquio ejus cum *Caranza*, de quo in praefatione egerat; de colloquio *Wormatiensi* inter Theologos instituto, ejusque ruptura; de importunitate *Pauli IV* Pontificis, abdicationem *Caroli V*, & electionem *Ferdinandi I* impugnantis. Haec & alia ita tractat, ut intima Principum & aliorum consilia perscrutetur, & ad scopum suum trahat atque interpretetur.

Lib. XXII de *Maria* Angliae Reginae morte, & *Elisabethae*, quae illi successit, initiis multa congerit, quae fortasse doctis & historiae patriae peritis in Anglia viris parum probabuntur. Tenet & hic institutum suum Autor, ut reformationem Anglicanam non nisi politicis respectibus tribuat. Ex gestis Gallicis, *Henrici II* severitatem in Reformatos, maxime in Senatores & nominatim *Annam Burgum*, tum Cardinalis Lotharingi rigorem prolixè enarrat. Recenset contenta confessionis, quam Reformati in media persecutione anno 1559 Lutetiae in suburbio Sancti Germani conscripserunt, vel, ut Autor conjicit, Genevae compositam acceptarunt, tutiores latebras nacti in urbe, in qua minime tunc quaesiti fuissent. Refert etiam industriam, qua Rex intercessionibus Germanorum Principum pro captivis Senatoribus eluserit; deinde mortem Regis narrat, quam is in ludo equestri, infelici casu invenit.

Lib. XXIII *Antonii* Navarrae Regis virtutes & vitia describit, utque Reformationum causam destituerit. Aperit secreta *Guistorum* & *Mommorancii*; illos vero contra *Puteanos* fratres viros doctos defendit,

dit, qui ex historia MS. *Ducis Nivernii* in Bibliotheca sua tunc asservata referre, ut ait, solebant, deliberasse Guisios, annon majori cum rerum suarum utilitate Reformationum partibus accedere possent. Fidem iis derogat Autor, quia edita postea Nivernii historia, nihil tale repertum in ea fuerit. Argumentum tamen hoc non multum movebit illos, qui sciunt, in librorum editione saepe omitti, quae tutius taceri posse videantur. Fatetur tamen Autor, & *Catharinam* Reginam, & omnes fere ingenio & doctrina praeditos, ad partes Reformationum illo tempore propendisse. Quae de *Burgi* actis, & de Reformationum flagitiosis ad eum a supplicio liberandum conatibus addit, ex scriptoribus obnoxiiis hausisse judicabitur ab iis, qui oppositae partis relationes aestimant. Idem illis videbitur de narratione conjurationis, quae dicitur *Ambrosiana*, & crimine Principi Condeo imputato, nec non de invidia, qua Calvinum onerat Autor, quod consilii illius particeps fuerit, ut regnum Galliae in formam Reipublicae mutaretur. Sequuntur multa de Lutheranismò in Belgio & in Hispania, diverso quidem cum eventu, infestato; de morte *Caroli V*, & colloquio ejus cum *Caranza*, hujusque infortunio in praefatione memorato; de combusto religionis causa *Joh. Poncio* Comite Balenio, & statua *Constantini Poncii*, qui *Carolo V* a confessionibus fuerat. Notat Hispanos plurimos, & nobiles maxime, Lutheranae religioni addictos fuisse, sed inexorabili Philippi II Regis severitate terribitos secretum summa cum solertia custodivisse. Celebrat Autor felicitatem Regis Hispaniae, quod duris licet mediis haeresin oppresserit, doletque quod idem in Gallia non sit factum. Culpa magnam partem conjicit in *Michaeli Hospitalium* Galliae Cancellarium, Calvinismo, ut putat, occulte addictum. Notat natalium ejus vilitatem, quod avum Judaeum *Avenione* habuerit. Praeterimus cetera de tumultibus anno 1560 in Gallia excitatis, tot aliis scriptoribus memorata. Reliquam libri hujus partem Scotticarum & Anglicarum rerum expositione implevit Autor, multa ac sollicita cum investigatione consiliorum Elisabethae Angliae Reginae, & curiosa de illis conjectura.

Liber XXIV incipit a rebus Gallicis, traditque captivitatem & liberationem Principis Condei, mortemque *Francisci II* Regis, cujus causam chirurgus Calviniano imputat Autor, omniaque Reformationum consilia & facta satis acriter perstringit, unam laudans militaris disciplinam

plina curam illo tempore ab iis adhibitam, sed non diu servatam. Pares affectus in narratione rerum Germanicarum ostendit, ut & Suecicarum, dira de *Gustavi* Regis morte referens. Deteriora sunt & ex falsissimis relationibus temere arrepta, quæ de *Melanchthone* hoc anno 1560 mortuo affert. Tradit illum quatuordecim vicibus doctrinam de justificatione mutasse; moriturum matri, (quam tamen constat trīginta ante eum annis decessisse) interroganti respondisse, novam religionem plausibilem esse, sed Romanam tutiorem. Omnium vero putidissimum est, quod post cladem *Job. Friderici* Electoris, *Melanchthon* salario destitutus victum manuum labore quævisse, & coctori cerevisiæ annos integros tres operam pro mercede locasse dicitur. Piget reliqua subungere, quæ de *Flacio* & *Strigelio* (ipse *Spingellum* vocat) de *Centuriatoribus Magdeburgensibus*, de quatuordecim Lutheranorum *rigidorum*, decem *molliorum*, & septem *mediorum* sectis, itemque de actis in conventu Protestantium *Numburgensi* anno 1561 commentatur, audacter quidem & liberrime, sed nullo, quod allegare ausus sit, aut quod, si producat, ab odio & calumnia excusari possit, testimonio, *Valdensium*, quos ad Calvinismum tunc transiisse dicit in vallibus Alpīnis, victorias anno 1561 adversus copias Sabaudicas obtentas non tacet, nec quod seditiæ in miseram illam plebem exercitæ instigator fuerit Pontifex, cujus tamen poenituerit Sabaudicæ Ducem, ita ut contradicente licet illo, tandem tamen connivente, exercitium religionis subditis istis indulserit. Hi sunt majores *Waldensium*, quos ante paucos annos denuo durissime habitos & extrema passos esse intelleximus; ex reliquis, qui fuga sibi consuluerunt, aliquos etiam in Germania vidimus; superiore vero anno regressos in patriam arma pro Principe suo contra Gallos, calamitatis suæ pararios, fortiter arripuisse audivimus. Reliqua libri parte *Catharine* Reginae artes, quibus inter factiones de religione & potentia in aula certantes, sua procuravit commoda, dein acta colloquii *Possiaceni* ejusque sequelæ recensentur, quas eas fuisse judicat Autor, ut ex colloquio illo, & edicto mense Januario 1561 pro tolerantia Reformatæ religionis publicato, omnia mala deriveret, quæ per annos quadraginta florentissimum Galliarum regnum ad incitas pene redegerunt. In fine *Gothardi Kettleri* Livonici Ordinis Magistri acta, in religionis mutatione & accepto a Rege Poloniae *Curlandiæ* Ducatu, satis odiose referuntur.

Lib.

Lib. XXV Ianiæna Vassiaci in Reformatos, sacris suis occupatos exercita, ita narratur, ut Guisus a culpa liberetur, magnæque violentiæ & crudelitatis accusentur procures & cœtus Reformati, qui seditiæ ista irritati arma per totum fere regnum sumserunt. Cardinalis Lotharingus taxatur, quod Lutheranis in Germania, ut eos ab auxiliis in Galliam mittendis averteret, plusquam fas fuerit, indulserit. Multo magis Condeus reprehenditur, qui ut auxilia ab Anglis impetraret, *Portum Gratia* & *Dieppam* in littore Normannico illis tradidit. Concilii Tridentini decreta contra Protestantes, & irriti Ferdinandi I Imperatoris ad impetrandum conjugium Cleri & usum integri Sacramenti conatus prolixè recensentur. Sequuntur reliqua in Gallia gesta: expugnatio urbis *Rothomagensis*; mors *Antonii* Navarrae Regis; auxilia Condeo ex Germania adducta; periculum ab eo Lutetiæ intentatum; tractatus pacis inter illum & Catharinam Reginam, absque effectu quidem tunc susceptus; clades & captivitas Condei in prælio Drocenti, aliique cruentæ illius pugnae casus; cædes Guisii in obsidione Aurelianensi; pacificatio denique Reginae & Condei studiis anno 1563 mense Martio inita.

Liber XXVI, qui sexti Tomi primus est, tumultus & bella civilia Galliarum A. 1563 & seq. continet; de quibus utpote satis notis multa referre super sedemus. Inter alia quæ ad rem literariam pertinent, observavit Autor, quod jussu Reformatorum, qui tunc urbem Lugdunensem in potestate habebant, liber *Caroli Molinæi* celebris Jcti Parisiensis de potestate Principum per lictorem combustus fuerit, non tam quod seditiæ ejus opinioni non accederent, quam quod Molinæus ipsis invisus fuerit, quia unus ex omnibus Gallis Lutheranismo addictus esset, & a Reformatorum communione abhorreret. Eundem tamen librum ab aliis Ecclesiæ cuidam Reformato attributum esse non tacet, & ex *Manuscriptis Lomenianis* decretum Synodi a Reformatis *Catalauni* habitæ allegat, quo contra regiam potestatem statuerint, *æqualitatem conditionis humane inter potissima privilegia libertatis Evangelicæ esse, quam Christus suo sanguine veris Christianis promeruerit*. Post hæc *Pii IV* Pontificis zelum refert, Cardinalem *Castillonium*, item Archiepiscopum Aquisensem & octo alios Episcopos Gallos, imo & *Johannam Albretanam* Navarrae reginam, propter hæresis crimen Romam citantis, utque illi rigori, avertendi præjudicii causa, Rex Galliarum

Galliae per Legatum intercesserit. Ex Episcopis non nisi tres in Calvinismo perseverasse scribit, interque hos Uticensem *Johannem Sangelsium*, qui concionator inter Reformatos factus fuerit, enthusiastae similis. De *Maximiliani II* Imperatoris ad Lutheranismum propensione, utque juramentum consueta formula Pontifici non praestiterit, narrat quaedam, quae cum aliis autoribus collata forsitan non carebunt dubitatione. *Sebastiani Castalionis*, qui anno 1563, postquam Geneva discessisset, in summa miseria obiit, versione Latina Biblica judicium fert, quod autor styli elegantia alios omnes superaverit, sed affectatione, & depravatione nativi sensus, laudem illam corruerit, polygamiam etiam probaverit, & Canticum Salomonis profana interpretatione dehonestaverit. In actis anni 1564 iterum mentionem facit Caroli Molinæ, quod *Hospitalii* Galliae Cancellarii sententiam de non recipiendis in regno Concilii Tridentini decretis scripto defendit, Regi approbato. Mortem ejus per anticipationem memorat; obisse enim dicitur anno 1566, abjurato sex ante mortem mensibus Lutheranismum. De colloquio Maulbrunnensi conjecturas potius quam historiam sequi videtur, secreta pandens de Protestantium consiliis, ipsis fortasse incognita. Primas in colloquio illo partes tribuit *Joh. Brentio*, quæ *D. Jacobo Andrea* assignandæ erant. In relatione obitus *Joh. Calvini*, qui in hunc annum 1564, d. 27. Maji incidit, calumniam rejicit, quam alii illi impeggerant, & iterum citat *MSS. Lomeniana*, in quibus acta duarum inquisitionum, *Francisci I* & *Henrici II* Regum jussu factarum, reperiri dicit, ex quibus constet, nihil explorari potuisse de crimine, ejus in adolescentia sua *Novioduni* publice condemnatum fuisse Calvinum adversarii ejus tradiderunt. In censuram quoque vocat, qui vitam ejus scripserunt. Inter eos *Bezam* paenegyricum composuisse dicit, non historiam; praefert illi *Drelincourtium*, quanquam & hunc ab adulatione non absolvat, sicut nec ab odio & acerbitate Lutheranos *Schlussemburgium* & *Heshusium*, in ejus nomine haesitat, *Jacobus*ne an *Tilemannus* dicendus sit. Eodem loco habet *Franciscum Balduinum*, & *Hieron. Bolsicum* ejusque interpretem Latinum *Jacobum Laingium* Scotum. Probat *Gillotii* elogium de Calvino, quod omisso auctoris nomine inter *Petri Massonii* scripta extare notat. In *MS. Grotii*, de vita *Calvini*, ejus mentionem facit, eandem desiderat, & *Arminianismi* studium taxat. De *Georgii Cassandri* actis & libris

libris, itemque de *Friderico Staphylo* subjungit, quæ lectu haud indigna sunt, vix tamen cum aliorum traditis satis convenientia, qualia nec ea sunt, quæ de reformatione Palatinatus ex actis anno 1546, per occasionem commentatur, inter quæ typographi forte errore pro *Friderico II Electore* nescio quem *Volfandum* nominat.

Libro XXVII ad anni 1566 historiam progressus, causas & primordia motuum Belgicorum exponit. Ista, licet ab innumeris pene scriptoribus tradita sint, nova tamen specie induit, eaque narrat cum varietate & industria, ut absque fastidio legantur. Incipit a consilio *Philippi II* Hispaniae Regis, de novis in Belgio Episcopatibus ad extinguendam hæresin instituendis, & inquisitionis tribunali erigendo, quali a *Ferdinando Arragonico*, sub prætectu extirpandæ impietatis Judaicæ & Muhamedanæ, Nobilitatem Hispanicam, ad rebelliones antea pronam, in ordinem redactam esse tradit. Inquisitionis vero illius historiam a *Sancto*, quem vocant, *Dominico* repetit, cujus rigore ab Albigenibus purgata esse dicitur Gallia. Sed processum Hispanicæ inquisitionis iis depingit coloribus, ut sine horrore vix dimittat legentes. *Calvini* postea artes refert, quibus, per discipulos suos, Belgas a Lutheranismum ad suam traduxerit sectam, & *Philippi* Regis severitatem narrat, qua, posthabito Theologi, quem a confessionibus habebat, mitiori consilio, & probata *Albani Ducis* sententia, in Belgas uti decreverit, unde florentissima illa regio theatrum sævitiae & belli acerrimi facta est. Id providentiæ divinæ tribuit, impenso in eam rem auro *Philippi*, ex India advecto, quo totam Europam subjugare potuisset. Ex rebus Gallicis annorum 1566 & 1567, continuata bella cum Reformatis, artificia Catharinæ Medicæ, similitates inter Regem *Carolus IX*, & *Henricum* fratrem Ducem Andegavensem, pacta denique cum *Condeo* recensentur, satis trita omnia aut pleraque. Absolvit tamen Auctor *Condeum* a crimine, quo eum *Surius*, *Natalis Comes*, & *Michaël ab Isselt* infamarunt, ac si Regem *Carolus IX* folio dejicere, & in ejus locum assurgere voluerit: negat enim monetam ab illis indicatam, in qua *Ludovici XIII* nomen sumserit, reperiri; neque inter tot alia a Gallis Catholicis tale quid illi objectum unquam fuisse ait.

Liber XXVIII, cum parte aliqua sequentis, narratione rerum Scotticarum occupatus est. Orditur Auctor a temporibus *Jacobi III*, anno 1488 casti, qui nominationem Episcoporum ad se traxerit, easque

& alias præcipuas functiones in Ecclesia familiaribus suis tribuerit, indoctis & impiis, unde secuta sit populi corruptio. Sed mala ista reformationis autores etiam in illis locis deprehenderunt, ubi jus eligendi & præsentandi integrum *Capitulis*, quæ vocant, aut aliis, ad quos ab antiquo pertinebat, mansit. Altiores itaque radices habuit Ecclesiæ calamitas, primariaque ejus causa fuit neglectus verbi divini & catecheseos. Agnoscit hoc Autor, cum tradit, statim atque versiones Biblicæ & libelli catechetici in Scotiam illati fuerint, avide ad doctrinam percipiendam homines concurrisse. Primum Evangelicæ doctrinæ in Scotia præconem *Patritium Hamiltonum* in academiis Lutheranis Germaniæ instructum, dein & alios nominat, quos Jacobus V Scotiæ Rex supplicio religionis causa affecit; meminit etiam *Alexandri Alefii*, quem in Lipsia nostra Professoris munus gessisse notum est. Is ex Scotia, ut Franciscani instituti monachus, profugus, nomen illud, quod olim *Thomæ Aquinatis* præceptor habuit, dissimulato vero, assumpsisse dicitur. Insectatur *Job. Knoxum*, quem itidem in Germaniam, inde vero Genevæ profectum, & Calvini disciplina & consiliis instructum in Scotiam rediisse & hæresin propagasse, moribus etiam (sic referentibus, ut ipse addit, Catholicis) infamem fuisse scribit. At neminem mortalium sceleratiorem fuisse oportet, si Varillasio, & quos ille sequitur, autoribus credendum est, quam *Jacobum Moraviæ Comitem*, filium Jacobi V naturalem. Huic enim omnia flagitia aulae Scoticæ, eadem etiam *Henrici Stuarti* (quem Maria Regina maritum sumserat, Jacobi Magnæ Britanniae postea Regis patrem) & infame *Jacobi Bothuelli* cum Maria Regina connubium, imo quicquid alii Mariæ exprobrant, confidentissime attribuit. Nec *Elisabethæ Angliæ Reginæ* parcit, imo omnium fere motuum, quibus Scotia afflictæ illo tempore est, ream facit; Mariæ vero non solum pulchritudinem, morum venustatem, ingenium, animumque tam hilarem, ut ne infans quidem plorasse visa sit, sed & pietatem aliasque virtutes mire prædicat.

Libro XXIX, post ea, quæ ad res Scoticas & Anglicanas pertinent, & quorum mentionem fecimus, iterum de Imperatoris Maximiliani II miti ingenio & inclinatione ad Lutheranismum, tum, quomodo Pontifex Pius V per Cardinalem *Commendonum*, frustra eum a proposito dehortatus sit, Philippus vero II Hispaniæ Rex nuptias

nuptias filiae ejus ambiens illud impediverit, ita commentatur, ut de suo non pauca admiscere videatur. Hac occasione tragicum casum Caroli, Philippi Regis filii narrat, ut & Isabellæ novercæ ejus. Ad Belgica progressus, Albani Ducis, postquam *Margaretha Austriaca Parmensis* gubernatione sese abdicasset, acta anno 1568 refert: supplicia nempe procerum *Egmondani* & *Hornii*, imo promiscuam sævitiam, interfectis carnificum manibus multis millibus ex populo, confiscatis bonis, & abolitis privilegiis; prostratas fugatasque copias Nassoviorum; donatum Albano a Pontifice præmii & honoris loco gladium; erectam denique Antverpiæ statuam, qua miseris superbe insultabatur. Derebus Gallicis exponit *Catharina Mediceæ* jam serium ad opprimendos Reformatos propositum; *Hospitalii* Cancellarii exilium ab aula; *Caroli Lotharingi* Cardinalis fervorem, & obtrusam proceribus & magistratibus juramenti, quo in Reformatorum cladem obstringebantur, formulam; commissam Henrico Regis fratri vicariam in regno potestatem, cum exercitus in Reformatos ducendi imperio; submissas Condeo, qui Reformatorum caput erat, auxiliares ex Germania copias, causasque novi belli acriter scripto ab illo publicatas. A rebellionis quidem crimine minime absolvit eum Autor, neque tamen fidem adjicit illis, qui tradiderunt, missum fuisse ab illo & Reformatis, qui auxilia Turcica Constantinopoli imploraret. Refert, quomodo quibusque conditionibus a Pontifice Rex obtinuerit, ut ex Cleri bonis redditus annui quinquaginta scutatorum millium alienarentur, unde fors decies centenorum millium confici potuit. Successus belli hoc & sequenti anno is fuit, ut Condeus quidem in prælio ad Jarnacum occubuerit, partes tamen Reformatæ fractæ illo casu non fuerint, neque magnum ex morte Condei dolorem, ut Autor putat, conceperint. Ille enim (ut dicit) religionem obtentui habuisse, neque alia mente caput factionis fuisse videbatur, quam ut ambitioni suæ satisfaceret, in Guisios ultionem exerceret, & denique impediret, ne Reformati rempublicam in regno constituerent. Unanimi inde decreto *Casparo Colinio* Thalassiararchæ regni, sive *Admiralis* delatum est Ducis munus: sed hic tam cautus fuit, ut rem teneret, titulum in Henricum, Navarræ Regem, quindecim tunc annos natum, devolveret.

Libro XXX res Suecicas tractat Autor, sed ita, ut memoriæ & actis Gustavi Regis haud parum detrahat, quædam etiam tradat, quæ,

si cum aliis scriptoribus conferantur, contradictiones non parvas subibunt. De Erici quidem Regis moribus & exitu multo meliora referre non potuit, præsertim de vili conjugio, quo se ipsum dehonestavit, & fratrem omnesque regni proceres in se concitavit, eo ipso tempore, cum Landgravii Hassiæ filiam missa legatione uxorem peteret, pro qua Varillastius, qui vel ex Thuani *Lib. XXXII* rectiora discere potuisset, Electoris Saxonie filiam substituit. Dein ubi *Ponti de la Gardie*, magnæ virtutis & dignitatis viri adventum in Sueciam, quamque ibi fortunam invenerit, refert, non tacet quidem Gallum fuisse, sed in pago quodam natum esse dicit, omissa nobilissimæ familiæ, ex qua genus duxit, mentione. Commune hoc habet cum Maimburgio & quodam Typotio, de cujus calumniis queritur insignis historiæ de *Ponti* vita nuper editæ, & in Acta nostra anno 1690, p. 197. relatæ autor, *Claudius Arrhenius*, in qua etiam Maimburgio respondetur. Quæ vero post ista de colloquio Altenburgensi, inter Theologos Saxonicos anno 1568 habito, commemorat Varillastius, specialem refutationem fortassis provocabunt. Nos omiſſis cæteris, errores saltem historicos duos adhuc paucis notamus. In Saxonia Electorali (p. 284.) tres nominat Academias, *Wittenbergensem*, *Lipsiensem* & *Misniam*: in Saxonia Ducali duas, *Jenam* & *Thuringiam*. Incredibile profecto est, virum tot librorum autorem tam confidenter de rebus, hominibus & locis, sibi ut apparet, ignotissimis, & inconsultis tot peritissimis scriptoribus, commentari. In eadem narratione ex *Johanne Guilielmo* Duce Saxonie primogenitum Johannis Friderici Electoris filium facit, secundumquem fuisse nemo nescit. Vocat eum *Ducem Altenburgensem*, cum tamen non nisi post annos plusquam triginta, divisione inter illius & fratris filios inita, Altenburgum sedem & nomen Ducatus obtinuerit. Conjici hinc potest, quam vera & accurata sint reliqua, tum etiam quæ de colloquio Cracoviensi recenset. Certiora sunt, modo affectibus carerent, quæ de bello in Gallia continuato congestit, acri quidem cum Reformatorum & *Colini* insectatione. Hujus non tantum acta, sed & cogitationes examinat & interpretatur. Interferit multa de Valdensium in vallibus Alpinis motibus & cum Sabaudia Duce conflictibus, secutaque eo tempore pacificatione. Reliqua exhibent obsidionem Pictaviensem a Reformatis frustra susceptam, clademque illorum ad *Montconturium*, aliosque funestos illius belli casus.

Joh.

JOH. CHRISTOPH. VVAGENSEILII DE
Hydraspide sua, ad Pet. Valkenierium
Epistola.

Altdorffii Noricorum, apud Joh. Hofmannum, 1690. in 4.

Plagulis 12.

Quamvis primarium hujus epistolæ argumentum concernat *Hydraspidem* sive inventum ab Autore celeberrimo adversus extrema aquarum pericula munimentum ac præsidium; tamen cum plura insuper alia contineat notabilia scituve jucunda, non incongruum fore putamus, si paucis ea prælibaverimus, antequam ad illud propius accedamus. Scilicet promiserat Noster non ita pridem Ratisbonam transiens, *Petro Valkenierio*, Potentissimorum Fœderati Belgii Ordinum ad S. R. Imperii Comitæ Legato, itineris sui, Viennam Austriæ indeque porro in Hungariam, negotiorum quorundam causa suscepti, rationem reddere ejusque eventus perscribere. Hoc ergo quod pollicitus tum fuerat, jam executurus, primo exponit, quam jucundum sibi Viennæ commoranti fuerit cum *Daniele Nesselio*, Augustæ Bibliothecæ Cæsareæ Præfecto, familiariter conversari. Inde commemorat *suburbanam*, quæ ibi non ita pridem institui cœperit *Nobilium literariam & equestrem Academiam*: de cujus futuro splendore & egregia utilitate plura graviter differentem inducit illustrissimum ejus Directorem *Ottonem Ehrenricum*, *Abensbergium ac Traunium Comitem*; cujus nempe suavis potissime magnificum illud opus occœptum fuit in gratiam generosæ Austriacorum Procerum sobolis, ut & adolescentum ingenuorum aliorum, ex remotioribus regionibus illuc se conferre cupientium; ne videlicet (ut hæcenus fere factum ex inveterata opinione, ac si in Gallia tantum discere liceret, quomodo mentem sanam corpusque sanum tractare oporteat,) opus haberent longinqua eum in finem itinera ingredi & maria transmittere, non exiguo patrimonii, quin & morum sæpius ac probitatis dispendio; sed propius offenderent, unde omnem hunc cultum, minimis etiam sumptibus, (scilicet trecentis circiter in singulos annos florenis) sibi comparare possent. Inter cæteras Urbis Viennensis munditias, quas novas ibi repererit, speciatim recenset *Lucernas*, quæ nocturno tempore nunc totam per urbem accendantur,

E 3

cendantur, ejusdem figuræ omnes ac æquis spatiis dispositæ, quo tutior per plateas & compita sit ambulatio: item *suburbiorum* novam speciem, dum in locum everfarum nuper ab hoste ædium, meliores passim ac majores substituantur: locum inprimis, ubi Judæi quondam habitaverint, ita ait mutatum esse, ut non amplius eum cognoverit. Recordatus vero hac occasione familiaritatis sibi quondam cum Rabbini ibidem habitæ, plura de Judæis differit, ac imprimis perhibet, se in Hungaria, Moravia, Bohemia plerosque eorum reperisse valde ignaros rerum suarum, librisque paucissimis instructos: creditque ex tædio potissimum tamdiu frustra expectati Messiæ provenire, quod seignius nunc literis suis incumbant fere, nihilque præter quæstum dulce habeant. Unde testatur in ipsa etiam Praga, quæ Academia vicem iis semper hætenus subierit, admodum inscitiam & *παρεπαιδωσαν* ignorationem dominari; judicatque fieri aliter non posse, quam ut futura ipsorum progenies multo evadat imperitior, postquam quicquid ibi fuerit librorum Hebraicorum una cum civitate eorundem incendio nuper perierit: arsisse enim ibi plures omnino tales libros, quam, solam Poloniam si excepiamus, reliqua complectatur Europa universa. Qua occasione arcanam illam artem restringendi incendia, quam jactare Judæi consueverunt, exagitat. Refert porro, in itinere per Hungariam dono se accepisse a viro quodam antiquæ virtutis fideique, *Nadrugalam* radicem, in solo monte Carpatho proveniente, præsentissimum novumque adversus immedicabiles, ut hætenus creditum, *Podagra* dolores remedium, & ejus ipse, qui dederat, non sine numine compos factus fuerit. Nimirum cortis nuntiis ad ipsum esse perlatum, Sarmatiæ quendam accolam, omnibus membris ita extortum ac ægrum jacuisse, ut ne in lectulo quidem, nisi ab aliis, moveretur: hunc adhibuisse istam medicinam (quod fiat, epotando lac, in quo probe contusa radix ad dimidias percocta sit) atque tum in soporem prolapsum per universas XLVIII horas jacuisse, ut caudicem & stipitem; nec alio indicio, præterquam solo anhelitu, vivere se declarasse: cum vero denique evigilasset, non credidisse, se eundem esse, omnis nempe agrimonix jam expertem: hinc e strato surgentem stupentibus amicis ac necessariis, quid de se factum sit narrasse, paratoque convivio, cum in cœna se invitasset plusculum, in multam noctem saltasse ac tripudiasse. Existimat vero Noster, cruciatuum impotentem intendisse

intendisse medicamentum ultra præscriptum; & parcius illo usuros æque bene, utique citra lethargum, paulo tamen tardius convalescere posse. Denique memorat Nicolaiburgi in Moravia semet inter indocti cujusdam Judæi libros, multo confitos pulvere, quædam non contemnenda reperisse & comparasse: Speciatim vero *Bibliorum binos Codices* manuscriptos, *Hebraum* alterum, alterum *Latinum*, ob auctaria præcipue notabiles: illi enim additum esse libellum Chaldaicum, qui *Historiam Antiochi Epiphanis* recenseat, eoque sermone nunquam hætenus apud nos fuerit visus: licet Hebraice extet in quarundam *Præcum* Judaicarum editionibus, ac legi soleat a Judæis in Festo Encæniorum. Alteri vero codici, *Biblia Latina* vulgata complectenti, post *Vetus*, ante novum Testamentum adhærere libellum, prorsus quasi sacer foret, cui nomen, *Morale Somnium Pharaonis*: ac autorem ejus esse *Johannem Lemovicensem*, qui ingenium exercendo, Epistolas aliquot, quasi a Pharaone, *Ægypti* Rege ejusque ministris ad Josephum Jacobi Filium, & ab hoc ad illos ultro citroque missas, pro eruditione & genio superiorum seculorum effinxit: scriptum vero librum esse ad *Theobaldum, Navarra Regem, Campaniæ Briegue Comitem Palatinum*: eum ipsum, qui *Blancam, Sancti IV filiam* unicam sibi connubio jungendo *Navarræ* regnum nactus, anno epochæ Christianæ 1216 diem supremum obierit. Hunc ipsum vero libellum, doni cujusdam loco, epistolæ huic ad *Valckenierium* subnectere, adeoque typis exscriptum, antiquitatis veneratione, ab interitu vindicare placuit, licet mutilum quodammodo, cum in eo duæ circa calcem (nempe *XLX, Detraكتورum ad Joseph super Regis Reformatione, & XX, Josephi ad ipsos, super eorum Consolatione*, perscripta (prout ex earum *Syllabo* circa frontispicium exhibito apparet), desiderentur epistolæ. Alios præterea duos libros, *Hebraicos* itidem ac ineditos, ibidem se redemisse perhibet, quorum alter *Apologos Sandebaris, viri Sapientissimi*, alter (cui titulus, *Templum Domini*) ritus ac Ceremonias sacras antiquæ Judaicæ Ecclesiæ complectatur. Spondet vero sese utrumque eorum, cum otium & opportunitatem nactus fuerit, publici juris facturum. Quod superest, pluribus commemorat, quanta comitate, ad Cæsaream audientiam admissus semel iterumque, ab Imperatore Clementissimo exceptus fuerit, cui munusculi loco attulerat aliqua ex lucubrationibus, ut & *Hydraspidis* suæ iconismum, cujus jam, a se inventæ, occasionem ac utilitatem latius exponit,

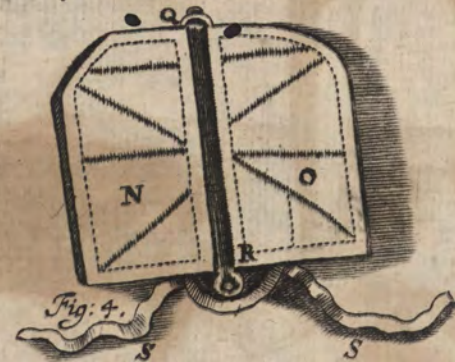
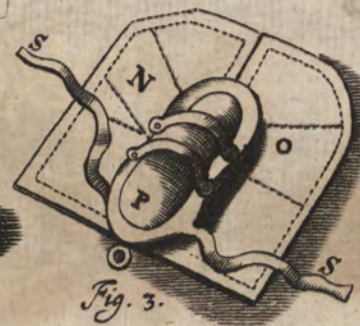
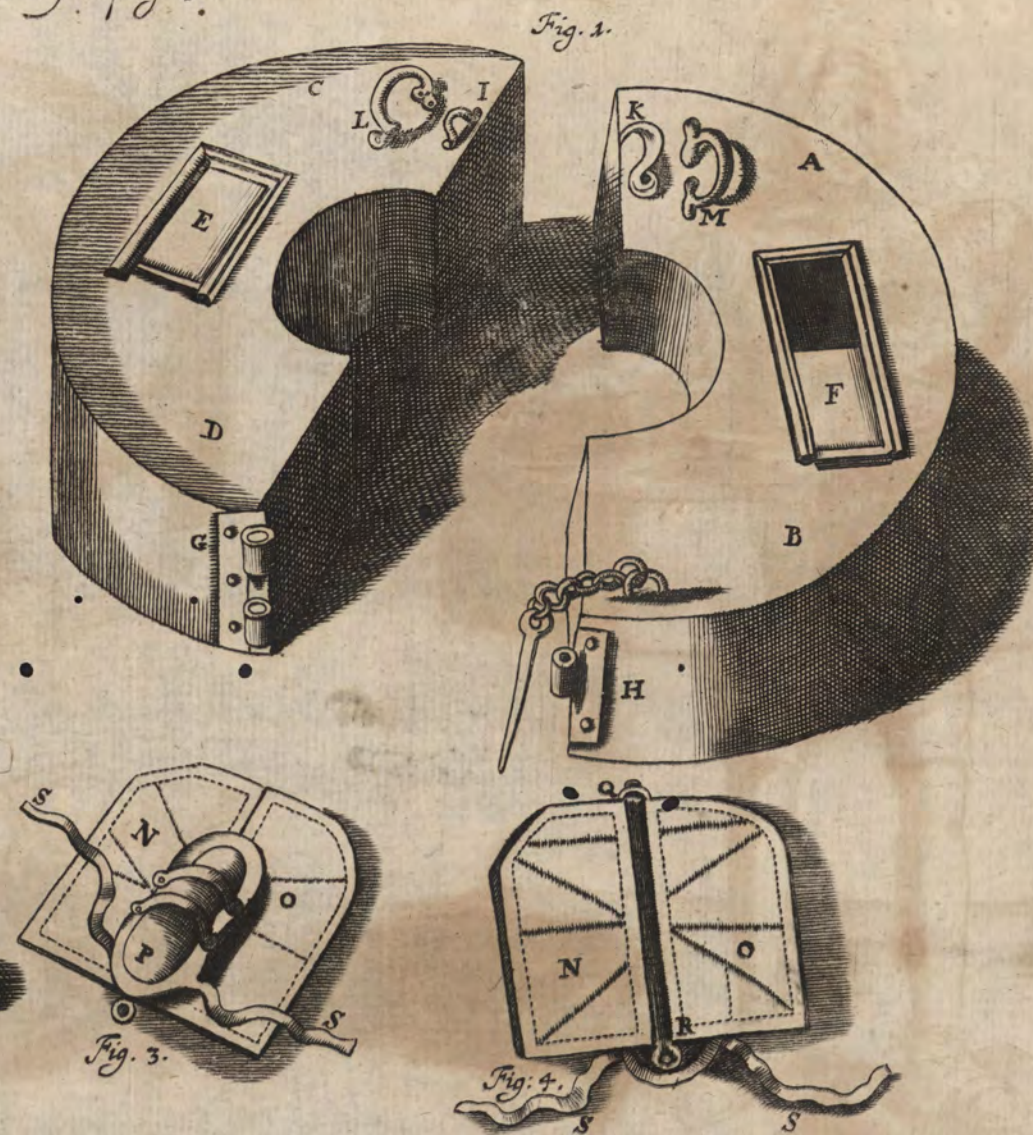
exponit, utpote quæ, teste rubrica, primarium hujus epistolæ argumentum est.

Scilicet ad eam comminiscendam inductum semet primum perhibet ex considerato anserum anatumque natatu, unde in mentem venerit reputare, annon fieri posset, ut homines ista quoque animalia natando imitentur, prout pisces hætenus magistros & in arte natandi & in navigiorum, remis clavoque instruendorum, fabrica fuerint secuti. Et mox quidem se recordatum esse technasmatis illius, quod in *Schwenkeri Deliciis Physico-mathematicis Part. XII. probl. 15. 16 & 17.* propositum extat: ubi nempe docetur, qua ratione perizonium caligave, bulgis vento farctis muniri queant, quibus instructo aquis inambulare absque submersionis periculo liceat. Re tamen penitus perpenſa subortam suspensionem, nihil fortean istic experti cognitique proditum esse, sed tantum, quid fieri possit, edoceri, relicta cuique potestate, ut successus pariter eventusque faceret experimentum: deprehendisse præterea, si vel maxime res procederet, ipsum tamen multiplicem apparatus, qui ad machinam parandam exigatur, eam permolestam ac fragilem reddere periculisque & incommodis variis obnoxiam, maxime cum adhibendi insuper sint cothurni plumbei æqualis fere cum natatore ponderis, non absque notabili utentis carnificina. Subiisse proinde animo, tentare, annon e ligno parari machinam posset hominem in aquis sustentans, & id amplius conferens, ut in natando paria cum cygnis, anseribus & anatibus facere is valeret: atque sic post aliquam multas periclitaciones prodiisse tandem machinam, quam in adjecta Tabula delineatam dedit: cujus quidem eam palmariam bonitatem existimat, quod semel illam vel limis oculis e longinquo vidisse sufficiat, ut integra pernoscat: cum nil plane reconditi aut difficultatis habeat, prorsus ut illius conficiendæ rationem ex natura ipsa hausisse & arripuisse videri queat, ac bis mirum sit, haud quenquam ante ipsum tale quid advertisse, cum ad hunc natatum vere non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti esse dici valeamus. Nimirum machina *ABCD*, quæ pectus cingit, alvum aquaticarum avium æmulatur; structura quidem adeo simplici constans, ut nemo fabrorum lignariorum & ferrariorum tam rudis existat, qui non operam suam in ea paranda locare possit: id tamen simul commodi habens, quod ejus cavitas, ad quam per fenestellas *E* & *F* aditus patet, alimoniam, parce ea usuris in mul-

TAB. II.
Fig. 1. & 2.

TAB. II. ad A. 1691. pag. 40.

MENSIS JANUARI A. M DC XCI. 41

in multum tempus suffecturam admittat, aut auri & argenti, gemmarum aut syngrapharum, diluvio in casu necessitatis eripiendarum, bonam copiam capere queat. Perinde vero esse ait, sive utrinque ejusdem generis fibulatione *GH* claudatur, sive in parte anteriori uncini *IK* retinaculo; ansas denique *LM* ad hoc inservire, ut quis ab aliorum auxiliis desertus commode *hydraspide* hac munire se, & onus extra aquam (intra eam enim, cum fluitet machina, gravitatis nullum sensum esse) allevare nonnihil possit, ne nimis lumbi pragraventur. His porro accedunt *pedum remigia*, anserum anatumve pedibus gemella, dum prout usus exposcit, aut pandunt sese aut contrahunt; quorum species in *Figura III & IV*, altera nempe pronam, altera supinam eorum faciem exhibente sistitur. Hæc ipsa vero a quolibet sutore parari facile queunt, constantque ex triplicis corii crassissimi alis mobilibus *NO*, explicantibus se & coarctantibus, solexque lignæ *P*, cui pes insistit, ferro, cardines illarum permeante, *QR* adaptatis: quanquam nihil impedire putet, quo minus alæ quoque, ut reliqua fere universa ex ligno fieri valeant: his tandem accedunt ligamenta *S*, quibus ea pedibus adstringuntur. Sed istis etiam palmipedalibus calceis prorsus carere quem posse innuit, & nihilofecius nudæ *hydraspidis* adminiculo pericula impetuosi maris, aut alveum egressi ac demissioribus terris alte superfundentis sese fluminis effugere: quandoquidem isti haud admodum necessarii sint, nisi cum placidum ventis mare, aut stagnantes undas quis emetiri, vel currentem fluvium prævertere instituat: motum enim in latera & circulum quod attinet, eum jam ex sententia citra adjumentum vel solis corporis agitationibus peragi posse. Ne vero res in mera speculatione subsistere videretur, non omisit Autor enarrare, quomodo Imperator (cui nempe, uti dictum, *hydraspidis* iconismum cum ea muniendi homuli simulacro, attulerat secum) jussit, ut justæ magnitudinis machina parata, in ipso Danubio deponeretur rudimentum speciminis; præstitum vero id ait in loco, ubi fluvius ex divergiis suis eluctatus ac in se collectus faciat gurgitem, rapidaque deinde celeritate sese provolvat, ventis etiam tum impetuosè flantibus: cui adfuisse perhibet primarios tres aulæ Cæsareæ Ministros, magnamque præterea plebis inusitata noscendi studio excitæ, frequentiam. Vidisse vero omnes, homini eo scuto armato nullum ab aquis esse periculum, quantocumque etiam impetu ferantur; prætereaque illo, quo properet

TAB. II.

Fig. 3.
& 4.

F

fluvius,

fluvius, aut aquarum eluvies, nullo negotio posse quem evadere: licet ex una ripa in oppositam, aut contra flumen contendens non parum difficultatis experiretur: quod quidem minus mirum videri debere arguit, cum alioqui parvus etiam amnis ægerrime remis, contis, remulco vel equis, adversus superetur, ne dum solorum pedum remigio.

Ufus jam novæ hujus machinæ per se quidem satis evidens est: *quadruplicem* vero potissimum Noster in vernacula dedicatione, qua suam Hydraspidem (*Wasser-Schild*) inscripsit Majestati Cæsareæ, commemorat. Scilicet 1. insignis ejus utilitas esse potest naufragii tempore, dum ea instructus ab immensis undarum fluctibus non majus periculum sustinet, quam quale cygni anatesque inde persentiscerent, hoc est, nullum: præterea nec vestibus se nudare opus habet, nec inediam tolerare, cum vel ad 14. & plures dies victum secum portare valeat. 2. inservit ad effugiendam subitam aquarum vim, impetuoso diluvio decliviora loca pervadentium: si enim ibi habitans talem machinam, in superiori ædium parte ad futuros casus asservatam, in promptu habeat, facile & semetipsum eripere, & unum alterumve e tenellis liberis, quin & pretiosissima quæque cimelia secum abspoliare potest. Præter duplicem hunc usum primarium adhiberi eadem apta est 3. in bellis, si qua militum manus ad occupanda loca hostilia, aut explorandi gratia clam flumen aliquod transmittere jubenda sit: (maxime cum facta exscensione Hydraspidis pondus portantium humeros vix tantum gravare queat, quam antiquorum clypei) denique 4. ad varias recreationes lususve in aquis peragendos, dum ita & personatas Sirenes, musico cantu aures oblectantes repræsentare, & aquaticis avibus aliisque animalibus insidias commodissime struere in proclivi est. Cæterum non dissimulat Autor, quid aquilex Cæsareus, qui experimento simul adfuerat, in ea desiderarit: causatum nempe fuisse, simplicitatem machinæ habere aliquid inelegans ob imæ partis rotundam æqualitatem: convexam enim fieri potuisse, ne illud quodammodo capsulæ genus referret, quod Italijs *una Scatola*, Germanis *Schachtel* dicitur. Placuisse hoc sibi Noster ait, quod ex eo argumentum ceperit, probare illum cætera, quia aliquid reprehendisset: attamen parum nos de cultu aut specie sollicitos esse debere judicat, ubi de claustris erebi effugiendis agatur: si tamen maxime ornatus causa *hydraspidem* subtus arcuare quis mallet, præterquam quod pretium ita una cum labore & artificio au-

geatur,

geatur, verendum putat, ne crescente sic mole coxendices impediuntur in remigando commovere se, & gradum, cum opus fuerit, accelerare: quamobrem suadendum haud existimat, ut pulchrior componatur machinæ forma, nisi ad utilitatem simul id conducat insigniter: non vetat tamen, quin (præterquam quod fabri dexteritas machina leviori parata ejus molestiam multum allevare queat: unde testatur eam quam apud se servet Hydraspidem, ista quæ Viennæ confecta fuerat, duplo levior esse) delicatam quis magis faciat, emolliendo intimam partem, quæ pectus ambit, corio, quod pilis cervinis aut gossipio suffarcinari possit. Quod superest, finale Inventoris votum & nostrum facimus, ut nempe homines imposterum quamplurimi *hydraspidis* hujus auxilio salvi sanique ex undis minacibus & mortiferis ad tellurem enatent, Deumque Servatorem inde celebrandi amplissimum nanciscantur argumentum.

OBSERVATIONUM MEDICINALIUM CENTURIA, a D. Paulo Spindlero Posonii quondam consignata, nunc collecta, in ordinem redacta, scholiis propriisque observationibus aucta &c. Studio & opera Caroli

Raygeri M. D.

Francofurti ad Mœnum. Typis & Sumpt. Philippi Fievez. A. 1691, in 4. Constat plagulis 86.

P Arciora ex Hungaria Scripta hæcenus vidit Medicina, neque alia, quam Cöberi *Decades Observationum Castrensiarum*, & parsæque Observationes Miscellaneis Celeberrimæ Naturæ Curiosorum Academiæ insertæ, innotescunt; vel quod nemo Hungarorum literis quidpiam consignavit, vel quod ea, quæ a nonnullis congesta fuerunt, continui bellorum tumultus distraxerunt ac pessum dederunt, quemadmodum Clarissimo nostro Editori videtur. Etenim hic, ne similem præsens Consanguinei sui Observationum Centuria experiretur sortem, tanto promptius eam cum publico communicare communicatamque Scholiis illustrare voluit, quo pluri etiamnum in Hungariâ ipsius Autoris, Ratisbonæ qui vivere desiit, & nomen & medicamenta æstimantur; posthac Georgium quoque Wernherum de admirandis Hungariæ aquis, propriumque de Eudemis & Epidemijs Hungariæ fortum exhibiturus. *Observatione primâ*, quam cum paucioribus alijs delibabi-

mus, mendicus publicus, cranio licet exeso cerebroque partem mediam putredine consumpto, supervixisse, aphonus tamen, perhibetur. *Obs. 2.* cephalalgia sistitur diuturna, verme lato per superiora ab usu Gummi Guttae ejecto, inducias concedens. *Obs. 12.* vertigo pertinacissima indigitatur, a polypo utrisque naribus succrescente sedata. *Obs. 14.* in catharris materiam interdum expui puriformem absque phthisi, duobus exemplis evincitur. *Obs. 19.* obauditionem in febribus malignis non salutare semper signum, sed triste saepius praesagium esse gravissimi capitis affectus traditur. *Obs. 27.* bini phthifici colica enarrantur allevati. *Obs. 29.* pulmonum vomica asphyxiae in infante causa per Anatomen detegitur. *Obs. 37.* febrem petechialem in principio aliquando videri catharralem innuitur. *Obs. 39.* praeter alia, quae circa pestem Pofonensem A. 1644. annotantur, oleum juniperinum nonnullis unice profuisse, ac vespillonem quendam solo oleo scorpionum interne & externe adhibito restitutum fuisse, commemoratur. *Obs. 48.* miles quidam, olim sclopeto sub costis nothis trajectus, vestigium vulneris monstrasse fertur, faeces alvinas saltem, ubi nimium cibi vel potus assumptum fuit, eructantis. *Obs. 52.* in vidua, post asthma diuturnum ascitica, porus aliquis cutis sponte recensetur apertus, tantum feri profundens, ut toto abdomine subsidente illa ex solo Rob sambuci vel ebuli usu reconvaluerit. *Obs. 65.* vir quidam ob amnium uxoris, quod haec periapti loco gerebat, impotens conjicitur. *Obs. 74.* mentio injicitur molae carnea, intus cavae & aqua multoque sabulo arenoso, quin & lapillis friabilibus, instar pisorum, repletae. *Obs. 88.* variolae describuntur epidemiae A. 1660, cum petechiis & vesiculis nigris aegros corripientes, licet anno proxime praecedenti satis benignae extiterint. *Obs. 98.* vulnus a cane nondum rabido, qui a rabidis tamen aliis saepius morsus credebatur, inflictum atque incautius tractatum exhibetur lethale. Ceterum singulae observationes concisis propositae verbis, Scholiis prolixioribus a *Nobilissimo Editore* ita dilucidantur, ut ubivis fere affectuum morborum non saltem natura & medela uberius declarentur, sed & casus cum primis paralleli aliorum aequae Autorum ac proprii adducantur. v. g. ad *Obs. 10.* quae varia circa apoplexiam annotat, propriis exemplis, tum pulsum fortissimum in plurimis apoplecticis ad mortem usque perseverasse, tum saepius pulsum alium in carpo dextro, alium in sinistro deprehendi, potissimum in sauciatis & male curatis, com-

proba-

probat. Ad *Obs. 12.* Errhinum singulare docetur, Empirico cuidam quondam arcanum, ex Euphorbio praeparandum. Ad *Obs. 26.* a vermicibus affectum interdum produci, qui pleuritidem mentiatur, aliquot exemplis confirmatur. Ad *Obs. 31.* asthmatis causam primariam saepissime in abdomine delitescere, dissectione duorum asthmaticorum demonstratur, ceu in quibus pulmones sani, intestina vero ad rupturam usque inflata apparere. Ad *Obs. 42.* acidulae in cholera humida commendantur, exemplo cujusdam podagrici, qui diu lecto affixus, cum de repente bilem per superiora & inferiora, torminibus, praecordiorum compressionibus, & siti maxima concomitantibus, ejiceret, ab usu acidularum Rohitschenium, tantum fallendae sitis gratia primum praescriptarum, convaluit. Ad *Obs. 72.* febris alba non tam a mensibus suppressis, quam digestionis primae derivatur vitio, eo quod chalybeata proficua deprehendantur, p. n. ventriculi acidum absorbentia, semperque pica praecedat, multarum virginum testimonio, quas inter desponsata quaedam refertur, prohibita saltem glacie, cujus esu mire delectabatur, & matrimonio subsequente restituta. Ad *Obs. 96.* dum mira ex terrore symptomata exponuntur, praeter alia mentio fit Illustrissimae cujusdam Comitissae, ob arcis, quam inhabitabat, invasionem nocturnam aphonae redditae, absque eo, ut loquelam unquam recuperarit. Attamen dispositionem omnino ad hunc vel illum morbum jamjam in corporibus subesse animadvertitur, cum peste praeterita plurimi ob viros elatos demortuos aut in platea cadentes perterriti, haud tamen peste correpti fuerint. Tandem *Martini Rulandi Sen.* adjicitur *Thesaurus Medicus*, pro filiis suis charissimis quondam conscriptus & Spindlero ab Autoris ex filio Martino Rulando Medico Caesareo nepote, Joh. Davide Rulando per testamentum relictus, plerorumque morborum, secundum alphabeti seriem digestorum, succinctam medelam tradens, nonnullaque medicamenta singularia demum describens, prout in autographo inventa fuerunt.

LIBRI NOVI.

Veteres Arcus Augustorum Triumphis insignes, ex reliquiis quae Roma adhuc supersunt, cum imaginibus triumphalibus restituti, antiquis nummis notisque Job. Petri Bellorii illustrati. Romae 1690. in fol.

Tacite avec des Notes Politiques & Historiques, par Mr. Amelot. A Paris 1690. in 4.

Traité Historique & Theologique touchant l'état des ames après la mort, par Mr. de la Confeillere. A Hambourg 1690. in 8.

Histoire des Perruques: où l'on fait voir leur origine, leur usage, leur forme &c. par Mr. Jean Baptiste Thiers. A Paris 1690. in 12.

Petri Danielis Huetii Episcopi Abrincensis designati Demonstratio Edangelica. Tertia Editio ab Autore recognita, castigata & amplificata. Parisiis 1690. in fol.

Epistola Jude Commentario explicata & tempori presenti accommodata; cum Appendice de Agapis: per Philippum Joannem Tileman dictum Schenck B. Theol. D. &c. Marburgi Cattorum 1690. in 8.

Lettres du Cardinal Mazarin, où l'on voit le secret de la Negotiation de la Paix des Pyrenées &c. A Amsterdam 1690. in 12.

Nicolai Gurtleri Historia Templariorum Observationibus Ecclesiasticis aucta. Amstel. 1691. in 8.

La Vie de Charles V Duc de Lorraine & de Bar, & Generalissime des troüpes Imperiales. A Amsterdam 1691. in 12.

Testamentum & Pactiones inita inter Muhammedem & Christianæ Fidei Cultores. Arabice & Latine. Hamburgi 1690. in 4.

C. Suetonius Tranquillus ex recensione Job. Georgii Grævii. Editio secunda auctior & emendatior. Hagæ Comitum 1691. in 4.

Thomæ Godwini Moses & Aaron, seu Civiles & Ecclesiastici Ritus antiquorum Hebræorum; cum notis perpetuis Job. Henrici Reizii. Ultrajecti 1690. in 8.

Dissertation sur le Chenix de Pythagore; par J. du Rondel. A Amsterdam 1690. in 12.

Summa totius doctrinæ de Pontificis autoritate & infallibilitate, a nuperis cavillationibus Natalis Alexandri & Felicis Deschamps vindicata: autore P. F. Francisco Janssens Elinga. Brugis 1690. in 4.

Dissertation touchant l'Usure si elle est mauvaise de sa nature, ou l'Usure considérée selon les lumieres de la raison naturelle. A Bruxelles 1690.

* * * * *

LECTOR BENEVOLE.

Qui Diaria Eruditorum hætenus ediderunt, id egisse videntur unice, ut notitia librorum, qui recens editi jam sunt, Lectores suos imbuerent.

Vicit vero eorum omnium industriam clarissimus Basnagius in *Historia Litteraria* (Histoire des Ouvrages des Sçavans) primum quidem per mensem, inde per trimestrium intervalla, Rotædami hætenus edita; dum non contentus libros qui jam dum prodierunt recensuisse, ex Amicorum insuper epistolis Excerpta Lectoribus communicat, quibus de iis etiam que deinceps proditura sunt, aut in quibus elaborandis docti hoc tempore viri occupantur, fiant certiores. Nobis utique institutum hoc probatum ita fuit, ut imitandum illud nobis proposuerimus, certi rem gratam nos quamplurimis facturos, si in posterum non Acta tantum sed & Agenda Eruditorum publicaverimus, id est, si indicaverimus, paucis licet, quamam undequaque expectanda cum tempore sint doctorum virorum litteraria monumenta. Neque desunt nobis in exteris etiam regionibus Viri Clarissimi, qui ad nos subinde perscribunt, quid suo loco Eruditi moliantur & sub manibus habeant; quos ægre non laturos speramus, si eorum, que nescire nos noluerunt, notitia nostro studio propagetur ad omnes, qui Acta hæc legere dignantur. Et nunc quidem exhibemus tantum

NOVA LITTERARIA EX ITALIA.

Romæ typis Collegii de Propaganda Fide brevi absolvetur quartus isque posthumus tomus Bibliothecæ Rabbinicæ Julii Bartolocci de Celleno. (De tribus tomis prioribus videantur Acta Erud. A. 1686, pag. 588) Joannes Petrus Bellorius prælo dudum subjecit opus de Lucernis veterum, figuris ornatum bene multis, illustratumque commentariis suis. Johannes Ciampinus Veterum Monumentorum tomum secundum, antiquitates Basilicarum D. Petri & S. Johannis Lateranensis complectentem prælo parat. Emanuel a Schelstrate, Bibliothecæ Vaticanæ Præfectus, absolvit primum tomum Antiquitatis Ecclesiasticæ, quo sex priorum seculorum res Chronologicæ continentur. Opus vero illud typis describere incipiet, ubi secundum tomum de Institutionibus Ecclesiarum, & tertium de Conciliis & Collectionibus Canonum transcribi curaverit. P. Marraccii contra Alcoranum opusculum propediem publici futurum juris est. Ejusdem argumenti opus magnum idem adornat, cum tempore edendum. P. Hieronymus Vitalis, Theatinus, recudi curabit duobus tomis Lexicon suum Mathematicum, multis accessionibus auctum. Numismata majora Cardinalis Carpinei proditura denuo sunt, sed plurimis aliis aucta.

Neapo-

Neapoli eruditus in Horatium commentarius sub prælo est. Ibi-
dem *Gregorii Calofrestii* Discursus pro Ariosto adversus Tassum im-
primitur. *Antonius Bulifon* Historiam Neapolitanæ urbis & regni a
nato Christo usque ad A. 1690 composuit, suisque sumptibus editurus
est. Sex illa tomos complectetur, quorum primus typis jam descri-
ptus dicitur. *Pompejus Sarnellius* de Episcopis & Archiepiscopis
Beneventanis Commentarios Chronologicos Italico idiomate edit.

Saladinus Episcopus Parmensis novam editionem meditatatur poema-
tum Latinorum civis sui *Pacifci Maximi*, eaque non a mendis tantum
typographicis, sed & quibuslibet obscene dictis purgare allaborat.
Parmæ aut Patavii proxime prælo subjicietur *Salvianus* de Piscibus,
cum iisdem figuris æneis, quæ in prima editione Romana habentur.

Florentiæ typis maximam partem jam exscriptus est liber, cui
titulus: *Della Serie degl' antichi Duchi e Marchesi di Toscana &c.* i.e.: De
Serie priscorum Ducum & Marchionum Hetururiæ, cum aliis memo-
ratu dignis de Imperio Romano & Regno Gothorum ac Longobardo-
rum, Pars I ab exilio Fl. Momylli Augustuli pertingens usque ad ex-
cessum Ottonis III Imperatoris; auctore *Cosmo de Rena* Academico
Florentino ac Furfurario. *Henricus Norisius* Appendicem ad Annum
& Epocham Syro-Macedonum (quem librum in Actis A. 1690, p. 425
recensuimus) edit, qua præcipue de cyclo Paschali agitur.

Papiæ sub prælo esse dicuntur quædam Responsa Juridica J.Cti
Trincadini, ut & J.Cti *Peckii* (qui auctor est 4 tomorum de Aquæducti-
bus) Opus integrum de Servitutibus.

Scire etiam B. L. volumus, Problematis in Actis præteriti anni mense
Majo p. 219 a Clar. Dn. Jacobo Bernoulli propositi, solutionem a Fra-
tre ejus Dn. Johanne Bernoulli, currente adhuc mense Novembri anni
superioris nobis transmissam; quam tamen tantisper premere nos jussit, donec
celeberrimus Leibnitiussuam, in Actis dicti anni mense Julio p. 360 promissam,
publico impertiverit: ne scilicet Cel. Viro vel gloriam inventionis præ-
ripere voluisse existimetur, vel omnino ansam præbuisse sua supprimendi.

ERRATA.

In Actis Anno 1690, pag. 221 irrepsit sphalma: Duæ primæ lineæ
inferendæ medio paginæ post *Summam Soluti*, & corrigendæ ita: *Hac
si subtrahatur a summa debiti, remanet &c.* Pag. 431. versu 3 pro *Ha-
driani* lege *Antonini pii.* Pag. 432. v. 10 & 11 pro *prænomen* lege *nomen.*
Nummum Tripolitarum pag. 429. memoratum cum epocha ΓΑΘ modo
esse in Cimeliis Mediceis, a Josepho Magnavacca cum aliis eo delatum,
Clar. Norisius nobis indicavit. Pag. 603. l. 3. pro *quos* lege *qua.*
Post octiduum proditura est Sectio VII Supp lementorum.

ACTA
ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Februarii Anno M DC XCI.

BARTHOLOMÆI LEONHARDI SVENDEN-
dörfferi, Jure-Consulti & Antecessoris Lipsiensis
Senioris, Processus Fibigiani Editio
Secunda.

Lipsiæ, impensis Joh. Christoph. Tarnovii, 1691. in 4.
Plagul. 218.

Quid in sinu suo Processus Fibigianus foveat, notius est in terris
maxime Saxonis, quam ut multis explicari indigeat: cum
passim omnium, quos judiciaria praxis exercet, manibus liber
hic utilissimus teratur. Unde non tam circa ipsum ejusque con-
tenta, quam potius circa additamenta, quibus nunc denuo locupleta-
tus in lucem prodit, nostra hæc relatio versabitur. Scilicet ediderat
Gothofredus Fibigius, J.Ctus quondam & Antecessor in Academia Salana
haud incelebris, anno primum 1659 Processus in foro cumprimis Saxo-
nico recepti succinctam delineationem, exiguo satis volumine, quippe
vix viginti plagulis constantem. Hanc dein, ante hos quindecim annos
celeberrimus Svendendörfferus, Academiae nunc nostræ Senior suspi-
ciendus, observationibus quibusdam practicis formulisque stylo judi-
corum Saxonorum approbatis, quas privatim antea suis auditoribus
communicaverat, illustratam & non parum adauctam in publicum de-
nuo prodire jussit. Sed ecce nunc iterum liber hic in lucem emitti-
tur, adeo quidem mutato habitu, ut vix Fibigius ipse, si ad auras superas
remeare daretur, suam hancce prolem, tam divite additionum apparatu
excultam agnitus foret: certe enim, teste vel ipso plagularum nume-
ro, plus quam decuplum nunc pristinae suæ molis implet. Nimirum
varia, tam Observationes quam Formulas processuales concernentia,
quæ priori illi a se adornatæ editioni adhuc deesse animadverterat Con-
sultissimus Auctor, supplere hic satagit, partim ex probatissimis quibusq;

scriptoribus, partim ex propriae experientiae penu: quam nempe locupletissimam facile congerere licuit jam ultra quatuor lustra in Suprema Curia Provinciali, qua Lipsia nostra ornatur, munere Assessoris defuncti; quem proinde tam expertum viae ducem nemo facile sequi recusabit, genuinam ac modernam nostrorum dicasteriorum, tam in advocando, quam judicando praxin addiscere gestiens. Quo vero additamenta, quae nunc de novo accesserunt, mox a prioribus illis notis Fibigiano textui adjectis secerni possent, ea singula praefixis ordine cyphris signantur; quibus computatis patescit, eorum numerum usque ad 742 adscendere. Praeter varia vero alia non ubivis obvia (quorum etiam referimus distinctionem istam pag. 8. ex *Jos. de Sesse* adductam, qua Processus vel Cisternus, vel non Cisternus dici perhibetur: ille scilicet, qui ab alio dependeat, tam quoad causam agendi & petendi, quam quoad rem & quoad partes litigantes; hic vero, ubi diversa causa allegetur.) passim in iis continentur breves resolutiones quaestionum in cunctis processibus judicariis, nostratis praesertim, partibus incidentium: quarum aliquas, quae librum perlustrantibus nobis ante alias se obtulerunt, specimenis ergo in gratiam Lectoris attulisse haud erit dividia. Sic v. g. definitur, Commissarium non posse declinare juramentum testimoniale super iis, quae processum & ordinationem commissionis concernant, pag. 18. Procuratorem hodiernis moribus non fieri Dominum litis, p. 23. Notarium in causa, in qua Instrumentum confecit, non posse advocati munere fungi, p. 71. Actione reali in loco rei sitae instituta, non recte citationem insinuari immediate in rem, de qua litigetur, p. 118. Multa licet, ob continuatam contumaciam, in poenali citatione duplicata vel triplicata, & quidem cum expressa reservatione prioris, non tamen nisi poenam ultimo commissam esse exigibilem, p. 125. Citationem non quolibet in loco posse fieri, ubi citandus deprehendatur, nisi & ibi domicilium habeat, p. 140. Commissam cautionem de judicio sisti non pertinere ad judicem, sed actorem, p. 142. Beneficii excussionis & divisionis renunciationem in constitutione Syndici a parte Actorum quidem necessariam esse, Reorum vero non item, p. 207. Cautionem rati oretenus tantum, non etiam per scripturam praestari posse, p. 251. Contra liberos in judicio Patris inquisitionem recte institui, p. 304. De feudo Amtfaffio etiam simultanee investitum his in terris conveniri posse coram judicio Electorali vel Curiali, p. 308. Per arresti impositionem non produci litispen-

tispendentiam, p. 323. Fidejussorem conventum non teneri ad litis denunciationem faciendam, p. 406. item, hanc ipsam non rite fieri posse per literas privatas, p. 416. Executionem non impediri ab interventione, p. 451. Litem pro affirmative contestata haberi ob contumaciam, respectu istorum quoque articulorum, qui negati fuerint, p. 524. Probationem ad perpetuam rei memoriam etiam per documenta aliquando fieri valere, p. 539. In probatione ordinaria non licitum esse renunciare publicationi examinationis testium jamjam factae, altera parte invita, p. 545. In juramento minorationis locum non habere jurejurandum calumniae, p. 552. Eum, qui sese cum alio hereditati immiscuit, non posse ab altero illo exigere juratam specificationem, p. 580. Termini probatorii cursum incipere, non a die exhibitarum Remissionum, sed latae sententiae appellationis: item in casu desertae leutationis vel appellationis, non a tempore finiti decendii post sententiam super probatione latam, sed a die pronunciatae desertionis in rem judicatam transeuntis, p. 617. Sententiam sine publicatione attestatorum latam non esse nullam, p. 657. Literarum etiam ignarum, linguae peregrinae imperitum documenta recognoscere teneri, p. 672. Juratam diffensionem ob alterius contumaciam non haberi pro praestita, p. 737. uti nec juramentum calumniae, perhorrescentiae, minorationis, editionis, in litem, & ob neglectum inventarium, p. 1327. Literarum comparationem locum non invenire in executivis, p. 744. Juramentum calumniae speciale praestandum esse, licet generale jam ab initio litis praestitum sit, p. 751. Litis reassumptionem etiamnum in executione necessariam esse, p. 770. Reconventionis reconventionem non admitti, p. 789. Registraturam publicatae sententiae, partibus utrinque in termino emanantibus, nullum habere effectum, p. 805. Sententiam leuteratam pro re nata in deterius mutari posse, p. 822. Non admissibilem esse leutationem contra sententiam ignotam, quae in contumaciam publicata fuit, p. 827. Fatale interponenda leutationis non posse prorogari, p. 832. In concursu leutationem concreditoris non haberi aliis creditoribus communem, p. 841. Leutationem in processu quidem inquisitorio non admitti; bene tamen contra sententiam, quae velit inquisitionem instituendam, p. 844. sq. Ante impetratam etiam de admissa leutatione resolutionem, peti debere citationem ad ejus prosecutionem, nisi deserta esse debeat, p. 849. Appellationem aliquando fieri posse ad non superiorem, p. 855. Per anticipa-

pationem quoque justificationis desertam fieri appellationem, p. 871. Renunciationem appellationis, in instrumento obligationis factam, non impedire appellationis interpositionem, p. 879. Heredes non teneri ad solutionem expensarum contumacialium, p. 921. Licitatione subhaftationem præcedente non acquiri jus præcedentiæ, p. 1000. Pro debito etiam fidejussorem & heredem debitoris posse incarcerationi, p. 1032. Jus retractus ejusque fatale cursum incipere non nisi a tempore finitæ subhaftationis, p. 1054. Renunciationem separationis bonorum a majori creditorum parte factam aliis non nocere, p. 1098. Creditorem aliquando contra debitoris quoque debitorem petere posse arectum, p. 1174. Arrestum ex certa causa impetratum non porrigi ad alia credita, p. 1193. Infamem non prohiberi a juramenti delatione, p. 1294. Post factam juramenti præstationem, ejus desertionem ulterius argeri non valere, p. 1316. Relationem juramenti, super fidei commissio relicto delati, non habere locum, p. 1361. Testem haud posse depositionem suam corrigere, nisi in continenti, p. 1464. Causam ad judicem appellationis non devolvi, si sententia ex nova causa reformetur, p. 1488. In actionis injuriarum in heredes continuatæ sententia defuncti mentionem fieri debere, p. 1542. Diffamanti licitum esse ante injunctam probationem deferre Juramentum super veritate diffamationis, p. 1570. Sed quorsum provehimur, materiarum amœnitate illecti? certe enim exempli loco longe pauciora allegare suffecisset. Quod si tamen quis, nondum hisce satiatum plura discipit ejusmodi, eum ad ipsius libri fructuosissimi evolutionem ablegamus: in cujus fronte mox amplum offendet catalogum quæstionum hoc in opere pertractatarum: quemadmodum & in calce locupletissimus rerum & verborum index subjungitur.

DISQUISITIO DE LINGUA GERMANORUM

Veteri & Hodierna Christiani Grubelii Gymnasii Visurgini Rectoris.

Mindæ impressa a Joh. Piler 1690. in 4. plag. 10.

Disquisitio hæc Cl. Autoris, jam XX abhinc annis in Academia Salana delineata, sed ex eo tempore in majus aucta, in V. capita dispertita deprehenditur. In I. quod de præcipuis rerum Germanicarum

rum scriptoribus inscriptum est, antiqui pariter atque recentiores illarum autores memorantur. E vetustissimis esse Autor ait, *Plinium Secundum* & *Afinium Quadratum* (nam illius *Tacitum*, hujus *Agathiam* meminisse) sed quorum libri de bellis Germanorum peculiare interierint. Hos excepsisse *Julium Cæsarem*, qui primus reliquerit, quæ ad gentis Germanicæ illustrationem facerent; verum in hoc quoque *Afinium Pollionem* diligentiam apud *Suetonium* in Julio c. 56 desiderasse. Fide igitur præ illo dignos esse *Plutarchum*, *Dionem*, *Tacitum*, & *Ammianum Marcellinum*, & hunc quidem maxime, utpote qui non audita tantum enarret, sed & visa, & quibus ipse interfuerit. Post Carolum autem M. scriptores exsurrexisse non paucos in Germania, qui illustrandæ patriæ impenderint operam. Imperatorem imprimis hunc ipsum non religionem tantum Christianam propagandi, sed & linguam historiamque Germanicam excolendi zelo quodam flagrasse, testibus tot membraneis diplomatibus ex Bibliothecis vetustis hinc inde erutis. Illos inter principe loco referendum esse *Eginhardum*, qui præter vitam Caroli M. & Annales scripserit, qui vulgo perperam *Adelmo* vel *Adelmaro* tribuantur. Hunc secutos fuisse plures, & seculo quidem X *Reginonem*, *Luitprandum*, *Wuttichindum* & *Dithmarum*; seculo XI *Wipponem*, *Lambertum* Schafnaburgensem, *Brunonem* belli Saxonici scriptorem, *Marianum* Chronographum, *Sigebertum* Gemblacensem & *Adamum* Bremensem; XII *Ottonem* Frisingensem, *Godofridum* Viterbiensem, *Helmoldum* historiæ Slavicæ conditorem; XIII *Conradum* a *Lichtenaw*, *Albertum* Stadenensem, *Godofridum* Coloniensem, *Vincentium* Bellovacensem &c. XIV *Siffridum*, *Eberhardum*, *Steronem*, alios. Sed his seculis XV & XVI successisse plurimos, quorum post *Trithemium*, *Nauclerum* & *Kranzium*, XL referuntur; nec defuisse huic seculo XVII rerum Germanicarum illustratores, *Cluverum* imprimis, *Strauchium*, *Conringium*, *Winckelmannum*, *Bæclerum*, & hodieque superstitem illustrem *Pufendorfium*; quibus & Actorum eruditorum, quæ Lipsiæ eduntur, conditores annumerare Autori placuit. Præ cæteris autem linguæ Germanicæ studiosissimum fuisse Carolum M. Hunc enim non Latinæ tantum ac Græcæ linguæ fuisse gnarum, sed in poesi quoque Germanica se exercuisse; quin & ex studio pietatis tam novum Testamentum, quam Psalmos Davidis Teutonice reddidisse. Hujus vestigia legisse filium non degenerem Ludovicum Pium, cujus opera & uni-

versus Codex sacer redactus in rythmos Teutonicos fuerit. His addendos esse ob singularem patriæ linguæ curam Rudolphum I & Maximilianum I; sed horum laudes in caput ultimum dum rejicit Grubelius, commendat interim præter *Lexicon* veteris *Sermonis Germanici* a *Lindenbrogio* concinnatum, *Origines* item *Germanicas* celeberrimi *Morhofii*, quas in Præfat. Lib. de German. Ling. & poesi promisit, præclarum *Iusti Georgii Schottelii* opus, non sine insigni linguæ Germanicæ encomio ex Conringiana præfatione desumpto. Caput II agit de *Germanorum nomine*. Recensentur hic diversæ autorum de eo sententiæ, rejectisque illis hæc tandem eligitur, quod origo vocis huius sit Germanica, ut Germanus idem sit quasi *Werman* / vel *German* / quasi *Garman* / ἑλάνδρη; & de voce *man* ostenditur insimul, quod non in Germanica tantum, sed aliis etiam linguis ducem vel præfectum denotet. Nec ignotam esse vocem *Manni* vetustissimi Germanorum Regis, ut & *Tuisconis* vel *Tutonis*, præci Germanorum Dei, a quo & ipsa Germanorum lingua Teutonica sit appellata. Caput III *linguæ Germanicæ originem* excutit. Refellitur hic primum Goropius Becanus, qui Cimbricam seu Belgicam linguam facit omnium antiquissimam, adeoque & ipsius Hebrææ matricem, cujus a sententia Triumviri Suecorum doctissimi *Schrieckius*, *Stiernhelmus* & *Rudbeckius* non videntur alieni. Deinde & eorum sententia non admittitur, qui linguam nostram recentiorem, quam par est, statuunt, ejusque natales vel ex Græca vel ex Latina lingua arcessunt. Quamvis enim similitudo quædam eluceat inter vocabula quædam Germanica & Græca Latine, originationem tamen unius ex altera extorqueri idpropter non posse. Repetitur tandem origo linguæ nostræ a γλωττοσυγχύσει seu confusione linguarum a Deo ipso immissa. Nam inde natam quoque Scythicam, quæ non aliarum tantum Europæarum, sed & ipsarum Græcæ ac Latine mater fuisse *Morhofio*, *Plempio*, *Præschio* aliisque videatur. Scythicæ autem linguæ autorem vel disseminatorem non tam Chamum esse, quam Gomerum, a quo & Cimmerici dicti sint quasi Gomerii, qui iidem sint cum Scythis & Celtis, Germanis omnium vetustissimis. In Capite IV agitur de *modis conservandi ac propagandi linguam Germanicam*. Modus autem hic duplex advertitur, naturalis alter, qui fiat beneficio linguæ, & quidem sono rebus significandis exprimendisq; apto; alter artificialis per stylum, instrumentum olim scripto-

rium

rium, per chartam, per tilie corticem, coria boum & pelles ovium, plumbum, linteum, ceram, ebur, lapides, ligna, arundinū involucria &c. Nam in his omnibus stylo adhibito literæ olim fuerunt consignatæ. Cum vero literas Germanicas ex Latinis demum post Caroli M. tempora aut Friderici II demum ætate enatas esse, sint qui statuunt, Autor eas ævo Carolino longe antiquiores agnoscit, quamvis literæ Latine per Germaniam ad Rudolphum I usque in usu fuerint. In C. V differit Autor de *mutationibus linguarum, deque variis linguæ Teutonice ætatibus atque dialectis*. Et vero ut res aliæ, ita linguæ quoque variis mutationibus ob varias causas sunt expositæ. De Germanica lingua luculentissime id demonstrat Morhofius in aureolo libello jam laudato, cumque eo Grubelius. Primam ejus faciem seu ætatem exhibent carmina antiquissima, quæ annalium instar erant apud temporum illorum Germanos. Nam illa rude & inconditum quid præ se ferunt, quanquam præter historiam temporum, & religionem & vitæ morumque regulas continebant. Hanc periodum excepit melior Caroli M. tempore, qui & carmina, quæ in laudem Heroum decantari sueverant, abrogavit (loquimur ex mente Autoris) novosque cantus Christianismo dignos instituit. Et huc referuntur carmina teutonica *Othnidis* Longobardi & *Gibiti* Vangionis apud Goldastum, *Arosvica* apud Taubmannum & *Willerami* ac *Osfredi* apud Joh. Isaac. Pontanum. Tertia linguæ Germanicæ ætas cœpit secundum Grubelium imperante Friderico II; quo tempore & in Galliis provinciales poetæ efflorere, qui suam tamen rythmometriam non aliunde quam a Germanis acceperant. Nam postquam omnia ante ipsum instrumenta publica non alia quam lingua Latina fuissent concepta, primus hic Imperator constituit, ut constitutiones deinceps omnes sermone patrio scriptæ publicarentur: quod & ipsum post eum Rudolphus I novo edicto confirmavit. Ex eo tempore, sed maxime post Maximilianum I, qui Rudolphinam Constitutionem repetiit, Germanicæ linguæ flos magis magisque increvit, editis scriptis Germanicis tam sacris, inter quæ chorum ducunt Biblia Lutheri Germanica, quam politicis, qualia præ cæteris sunt Goldastina atque Hortlederiana. Sed florem hunc longe ampliorem illustrioremque sæculo reddidit Illustrissimus Frugiferorum Ordo anno 1617 institutus, qui non præsides tantum tres huc usque habuit cellissimos, Ludovicum Principem Anhaltinum, Ducesque Saxonie duos Wilhelmum atque Augustum, sed & inter mem-

ter membra Regem unum, Electores III, Duces XLIX, Marchiones IV, Landgravios X, Pfalzgravios VIII, Principes XIX, Comites LX, Barones XXXV, præter sexcentos alios & Nobiles & viros doctos. Horum enim omnium id erat studium aut labor, ut divitias linguæ nostræ ex abdito quasi sinu expromerent, majestatemq; ejus orbi universo ostentarent.

JOHANNIS HOORNBEKII SOCINIANISMI

*Confutati Compendium, ipsisimis Cl. Autoris
verbis concinnatum.*

Lugd. Batav. apud Felicem Lopez 1690. in 12. chartæ augustæ.

Continet Alphabeta 2.

Tribus olim tomis Socinianismum confutare aggressus fuit doctissimus, dum viveret, Theologus Batavus *Johannes Hoornbeck*: quorum primus Ultrajecti A. 1650 prodiit, quo tempore Pastorem & Professore in Ecclesia & Academia Ultrajectina agebat; alter Amstelodami A. 1662, cum Pastor jam esset ac Professor in Ecclesia & Academia Lugduno-Batava; tertius Amstelodami A. 1664. Magno autem in pretio opus illud non apud Batavos tantum, sed & externos fuit, ut distractis dudum exemplaribus, de eo, & in folio quidem, ut loqui amant, recudendo sæpius cogitarint Bibliopolæ Batavi. Quod tamen institutum cum nescio quibus sufflaminatum hæcenus fuisset impedimentis, & necessarium tamen videretur, studiosam Sacrarum Litterarum Juventutem ad gravissimas, quæ cum Socinianis intercedunt controversias mature præparari, inque iis exerceri probe, quod ista pestilentissima secta hic illic, in Hollandia cum primis, incrementa indies caperet: bene se de Ecclesia meritum censuit *David Knibbe*, Hoornbeckii ante triginta annos discipulus, si opus paulo prolixius contraheret, ejusque Compendium privatis olim usibus concinnatum publici juris faceret, quod & comparari sic leviori pretio, & breviori tempore pervolvi, eoque a pluribus legi posset. Quo instituto quin multis consultum fuerit, non est cur dubitemus.

SAMUELIS BOCHARTI HIEROZOICI COM- pendium, a Stephano M. Vecsei Ungaro

adornatum.

Franequeræ apud J. Gyselaer. 1690. in 4. Constat Alphabet 4. & plagulis 13.

En aliam

EN aliam doctissimi Operis, quod a celeberrimo olim Bocharto de Animalibus, quorum in S. Scriptura mentio fit, compositum, ac Londini primum A. 1663 typis descriptum, inde Francofurti ad Moenum A. 1675 recusum fuit, Epitomen. Præfixa huic legitur Theologi Franequerani D. *Johannis Vander Wayen* Epistola, qua magnam is rixarum ac altercationum abominationem professus, iram tamen in adversarios, *Huberum*, *Witsum*, *Spanhemium* collectam parum dissimulat; *Vessei* interim, discipuli sui, in concinnando hoc Hierozoici Compendio studium ac industriam ex merito deprædicans. Hanc brevior alia Theologi Groningensis D. *Johannis Braunii* Epistola excipit, commendans iidem Autoris nostri institutum. Ad calcem vero hujus operis *Vessey* ipse succinctam in Prophetiam Obadiæ Paraphrasin, nec non Theses in illustriores Evang. D. Matthæi ac Lucæ parabolas, in Epistolam item D. Judæ, & Apocalypsin adjecit. Cæterum de *Bocharto* plura dicendi occasio nobis præbebitur, ubi universorum ejus operum, tum quæ edita jam antehac fuere, tum quæ in scriniis hæcenus doctorum virorum latuerunt, editio, quæ in Hollandia adornatur & prope diem aspectura lucem dicitur, ad nos pervenerit.

PRAXEOS MAYERNIANÆ IN MORBIS

internis præcipue gravioribus & chronicis

Syntagma.

Londini apud Sam. Smith, 1690. in 8. plagul. 32.

SI prudentum censura vultus animi characterem depingit, mirum non videbitur, si, quæ libro præfixa imaginis sculptura est, magnificum Auctoris ingenium cuilibet facile insinuet. Fuit autem ille, cum in vivis esset, vir summus, *Theodorus Mayerne*, Eques auratus, Baro Albionæ, & in aula Magnæ Regis Britanniae Archiatrorum Comes. Et enimvero amabilitatem cum gravitate temperatam ita exhibet effigies, ut & gratiam formæ grandæva ætas, & singulare simul judicii acumen subinnuat. Nec dubium est, quin singularem Viri eruditionem ex præsentis scripti refectione quilibet facilius collecturus fuisset, si editionis curam ipse suscipere vivens potuisset. Nunc vero cum saltem ex adversariis, consiliis, epistolis, schedisque rejectaneis compositum sit, ac ipso jam diu defuncto prodeat, non mirum est, referente celeberrimo *Charletonio* in præloquio, quod passim lacunæ & chasfnata reperiantur, illa vero

H

maje-

majestas & perfectio hic desit, quam in aliis ejusdem herois ingenii monumentis, dum vixit, in publicum emisit, cernere est. Nos ad amulsi instituti nostri opus ipsum pede levissimo percurreremus.

Continet autem tres in universum libros, juxta tres corporis regiones, capitis videlicet, thoracis, & abdominis affectus complectentes. Primus 19 omnino capitibus circumscribitur, agitque de frigida cerebri intemperie, paralyfi, epilepsia, tremore, vertigine, apoplexia, mania & melancholia, capitis dolore, catarrho, gutta serena, ophthalmia, suffusione, hypopyo, epiphora, ægilope, ozæna, surditate, dentium dolore, scrophulis. Alter 8 capita includit, ac cordis palpitationem, tussim & asthma, nec non hæmoptoen & pleuritidem, empyema itidem & phthisin, ac tandem pectoris hydropem exponit. Tertius 26 capitibus absolvitur, in quibus de ventriculi affectibus, de vomitu, de diarrhoea, dysenteria, tenesmo, lumbricis, hæmorrhoidum fluxu, fistula in ano, hepatis affectibus in genere, & in specie de obstructione, ictero, hydropi, de tumore lienis, melancholia hypochondriaca, scorbuto, abscessu mesenterii, nephritide, inflammatione & ulcere renum, mictu cruento, ardore urinæ, vesicæ calculo, ictero virgineo, mensium fluxu immodico, & eorundem suppressione, passione hysterica, fluore albo, scirrhus & cancro uteri, curatio traditur; in capite antepenultimo autem regimen faminarum liberos gignere volentium & remedia salutaria proponuntur, ac ultimo loco appendix de variolis. Horum omnium non eadem invenitur tractandi methodus. In quibusdam enim, ut ut admodum paucis, brevis quædam affectus descriptio, in aliis signa, in pluribus indicationes curandi præmittuntur medicamentorum apparatus, quem sctis amplum & ad Galeni maxime palatum, ex apozematibus, electuariis, sirupis, tabellis &c. expositum invenimus. Insertæ hinc inde sunt epistolæ & observationes ab Auctore consignatæ, nec non consilia pro ægrotis ab aliis Medicis expetita. Nos spicilegii instar sequentia huc inferimus.

pag. 10. In epilepsia commendatur syrmaismus, nec non pulvis quidam
p. 13. raro fallens, R. Corn. Rhinocerot. cran. human. præp. a. z ij. nepenth.
Quercetan. pulv. cordial. Banisteri a. z j. M. F. P. in vitro exactissime
clauso asservandus. Dos. zss ad zj. in vehiculo idoneo. Nepenth. au-
tem & pulveris Banisteri descriptiones statim subjunguntur. Caterum
p. 16. baccis juniperi singulari modo præparatis dicuntur epileptici curati,
quos

quos, cum quævis alia essent irrita, nemo non pro deploratis habuerit. Empiricus insuper allegatur, qui epilepsiam cum admiratione curavit candela cerea incensa & nuchæ inusta, datis simul ad comedendum radicibus pæoniæ in patella cum butyro frictis. In vertigine curanda secretum asseritur consistere in calamo aromatico, quocunque modo sumatur. Quidam vero Germanus Londini curavit vertiginem, exhibendo pilulam unitam granorum 5, Auctoris judicio ex saccharo hi cum terebinthina Veneta vel Cypria coagmentatam. In apoplexia laudatur oleum antimonii, cujus cita & serâ operatione multi fuerint excitati. Dæmoniacos dignoscendi geminum tantummodo fertur signum; quando nimirum variis, iisque sibi ignotis loquantur linguis, deque scientiis nunquam salutatis solide disserant, ac quando corpus grave in sublime raptum diu in aere hæreat. In palpebrarum pruritu summo, inflammatione, tumore, lippitudine, Auctor sibi ipsi admovit spongiam mollem liquore sequenti tepidulo imbutam quavis hora diei, maximo cum levamine: R. ovum recens, coqu. in cineribus ad duritiem, aperiat, extrahatur vitellus, cujus vice cavitas repleatur pulvere ex vitrioli albi & sacchari candidi a. part. æqu. Claudatur optime, ponaturque in lbj. ▽ rosar. atque in ea iasus. stet per dies duos naturales, hinc F. colatura ad usum. De muliere quadam Angla memoratur, quod in filio Comitis Warwick operationem admirandam peregerit, aperiendo corneam tunicam supra pupillam, ad totalem humoris aquei effluxum, qui post aliquot dies postliminio succreverit. Hinc repleto oculi globo, puncturaque occlusa & consolidata, restitutam fuisse visionis aciem, ægrumque perfecte curatum. Atque hic annotatum ab Auctore, corneam non sentire. In surditate commendatur suffitus siccus surdis auribus insufflatus, ut ex tabaco vel ipso sulphure, si pertinacius malum hæserit, imo incassum omnibus, æger mitti jubetur ad thermas sulphureas, ut longa capitis irrigatione humor impactus liqueatur, & spiritui animali detur per auditus organum liber commeatus. In odontalgia illico dolor sistetur oleo tabaci, cujus cum gossypio colligendi modus traditur. De opio pulchrum, ait Auctor, secretum non esse revelandum omnibus, quomodo nimirum fœtor ab ipso removeri queat, si ejus zj. cum duobus capitibus allii destilletur per alembicum, & aqua prolecta in potu detur, mirabiliter somnum provocans. Ex ranis viridibus describitur dentium evulsivum, quo si lignellum illinatur,

- p. 105. & circa dentem ducatur, hic facile separetur. In scrophularum cura Clar. Auctor & crudum propinavit in conservis vel electuario idoneo ex specificis concinnato, idque per plures septimanas sine ullo discrimine. Ellebori nigri vis deprædicatur in eradicandis morbis pertinacissimis, & renovatione corporis universali, si foliorum pulvis aliquot
- p. 110. granorum pondo quotidie assumatur. Ex bufonibus autem aliisque
- p. 124. & 125. curationes scrophularum haud infelices recensentur. Ad tussim puerorum convulsivam panis tostus cum butyro & melle pro jentaculo laudatur; præ omnibus tamen mures exenterati detracta cute, vino abluti, deterfi & exsiccati in clibano, donec possint in pulverem redigi, ad no. 2. aut 3. intra 3. dies, mane, a prandio, & sub lecti ingressu sumendi commendantur. Ex pulmonibus vel hominis, vel aliorum animalium mumia docetur præparari, cui insignis efficacia tribuitur.
- p. 144. In asthma & dyspnœa laudibus evehitur fumus sequenti modo adhibendus: R rad. enul. sic. fol. marrub. alb. & hyssop. a. 3ij. tabaci Indic. 3iij. auripigm. 3ß. F. omnium pulvis subtilissimus, qui excipiat vitello ovi, & lævigetur in porphyrite instar pigmenti pictorum, atque extendatur penicillo in foliis tussilaginis, & sinantur omnia siccare perfecte. Incidantur folia usus tempore instar tabaci, & fumus excipiat ex tubo seu fistula mane jejuno ventriculo, & paulo ante ingressum lecti valde extusiendo. A succo urticæ urentis fluxum sanguinis ex quacunque causa, sive per os, sive per nares, sive per menstrua, sive per hæmorrhoides, sive per plagas erumpat, optime restringi affirmatur. Sputum vero sanguinis, in maxima quantitate prodiens, exemplo subfuisse per fumum a calce viva humectata cum aqua & aceto inter respirandum copiosissime haustum. In pleuritide irritis omnibus aliis vesicatorium amplum dolenti parti applicatum, ingentem feri seu ichoris copiam per plures dies evacuasæ, ægrumque variis morbis attritum ac moribundum, sic esse restitutum. In empyemate tabacum compositum, quod inter alia auripigmentum flavissimum scintillans recipit, per fistulæ fumum hauriendum esse, paulo ante assumptionem
- p. 182. apozematum pectoralium, bis terve in die. In pulmonum, aliisque omnibus internis ulceribus perfecte per strenuam exsiccationem curandis, nulli secundum esse guajacum; radicem tamen chinæ illius usui
- p. 183. seq. aliquot dies præmittendam. In phthisi ex lacte ebutyrato specificum
- p. 186. parari, quod desperate laborantibus profuerit plurimis. Contra diarrhœ-

diarrhœam & dysenteriam, ovum recens ab albumine vacuatum, spiritui vini impletum, & per se coctum, certissimum esse remedium. Lumbricos fugari ab aqua portulacæ, in qua plumbum liquefactum septies vel octies extinctum sit. Vernicem pictorum esse singulare remedium

p. 226. & 232. curandarum hæmorrhoidum, eoque Carolus V a muliere restitutum, cum ope nulla sanari posset. Unguentum quoque anodynum instar miraculi potens in hæmorrhoidibus cæcis, parari ex stramonio spinoso Peruviano. Ptifanam gratam, quæ eximie situm sedet & refrigeret, confici posse ex solo pulvere glycyrrhizæ in aqua citra calorem macerato ad tincturæ extractionem; imo impensius refrigerantem fieri, si quinta pars prunellæ lapidis adjiciatur. Turcarum Sherbet ex succis acidis berberum, ribium, citri &c. cum saccharo elaborari, cujus quoque parandi paradigmata exponuntur. Puellam ictericam 18 annorum præmissa purgatione felicissime convaluisse, potu vino albo per quatuor dies, in quo maceratum fuerit per diem pomum aurantium integrum caryophyllis & cinamomo transfixam, deinde sub prunis lenissimo igne coctum. In ascite mercurium dulcem cæteris vacuantibus, sicut nitrum diureticis, præferri omnibus. Suppositorium ex rad. cucumeris asin. vel ebuli 6. digit. longum mirabiliter aquas extrahere. Rosas moscatellinas albas conditas, ut acetaria solent, oleo, aceto, sale, & comestas initio pastus ad Mj. hydragogon *εὐπρόσιτον* efficax præbere. Ex ovis autem formicarum in lacte ebutyrato coctis diureticum egregium concinnari, ita ut inde copiosæ urinæ aliquando totam matulam sapius repleverint. Hydropicorum tibiis applicandam esse chartam bibulam aceto ebriam. Contra flatum ventriculi capiendum esse cochlear unum infusionis theriacæ in vino albo, vel aqua cardui benedicti. In ardore urinæ injici posse per syphonem liquorem ex decocto lenientium & emollientium cum lacte vaccino, & mucilaginibus malvæ, cydon. &c. mistum. In vetula generosa fere nonagenaria, quæ cum ulcere renum & vesicæ conflictata sit, provocatam fuisse salivationem, ita ut sedatis omnibus symptomatibus, annum integrum satis vixerit sana. Observationem Auctor perelegantem allegat cujusdam laborantis caruncula in urethra, & ischuria correpti, partim a fungosâ carnis inflatione, partim a grandiori arenæ grano meatum jam pene occlusum penitus obstruente. Hunc scilicet de vita desperantem, & consilii inopem, assumpto syphone, seu syringa stannea, aerem saltem ex vacuo

p. 241. & 246. p. 262. p. 264. p. 276. p. 286. p. 288. p. 289. p. 291. p. 298. p. 327. p. 372. p. 378. p. 379.

- fyringæ corpore in meatum impulisse cum aliqua violentia. Sic dilatato ductu successive multum aeris intrasse vesicam, qui ne erumperet, quoties syphonis apicem seu fistulam extrahebat ad novum aerem captandum, arcte digitis pressisse urethram. Tandem satis oppleta vesica, laxato & remoto obice, flatu cum impetu erumpentes arenam expulisse, & prorupisse urinam satis copiosam maximo cum levamine. Deinde quoties aliquam expertus sit difficultatem, recurrisse ad hanc sacram anchoram nunquam fallacem. Qua vero ratione adhuc emendari operatio possit, clarissimus Auctor statim subjicit. Cæterum Scoti cuiusdam lithotomi, indocti alias, methodus, qua post extractionem lapidis, vulnere & vesicæ felicissimo cum successu prospexerit, delineatur.
- p. 380. In ventriculi, lienis & uteri affectibus inveteratis & pertinacibus sæpe vinum chalybeatum per annum integrum Noster præscripsit. Quid faciendum feminis sit studentibus liberos progignere, operose satis describitur, atque ad conceptum retinendum jubetur caneros fluviatiles vivos in olla vitreata post panis extractionem clibano immitti, dum redigi possint in pulverem subtilissimum, cuius zjj. mane & sero in cibis fumantur. In nausea gravidis familiari vel millies sine ulla noxa, imo summo cum levamine, pilulas pro gravidis Riverii Auctor exhibuit. Ab oleo autem seminis napi per vetustatem albido, sumpto cum aqua pulegii regalis, conceptus falsos, molas, excludi putat. Contra tormina puerperarum suadetur pulvis sequens immediate post partum assumendus: R rad. consolid. maj. ʒj. nucleor. Persicor. nuc. mosch. ʒij. succin. ʒss. ambr. gryf. ʒss. F. P. de quo capiatur ʒj. ex vino albo. Si hic in primo partu exhibeatur, nunquam in sequentibus peritrimenda esse tormina asseritur: si in aliis, illa saltem imminui.
- p. 416. In papillarum fissuris R pingued. ex segminib. coriorum in aqua coctis supernatantis (Gallis *surpoint*) q. v. liquefiat sæpius, & abluatur aqua rosarum ad coloris & odoris mutationem; F. instar pomatæ: illinantur papillæ, quas cito siccant & cicatrizat. Quodsi infans nascatur debilis, percutiendas esse nates pedumque plantas, ori autem taleolam cepæ indi, quod præsens sit remedium excitans. In fluore albo præmissis præmittendis laudatur sperma ranarum idoneo tempore collectum, & diligentissime exsiccatum citra adustionem, ita ut possit in pulverem redigi. In scirrho & cancro uteri si quid valeat in discussione, certe & crudus creditur prodesse permixtus in parva quantitate pilulis foetidis

foetidis vel floribus sulphuris. Audacter jubetur dari sæpius sine metu ptyalismi, qui quamvis superveniat, nihil nociturus sit. Carnem quoque viperarum in canceri cura prodesse vel exinde judicatur, quod magni momenti auxilium præbeat elephantiasi laborantibus, quæ tamen sit cancer universalis. Præterea chalybeata cum mensis moventibus principem locum obtinere perhibentur, cum ad internos scirrhos emolliendos & absumendos chalybe reperiatur potentius nihil. Hinc passulatum ex aqua chalybeata utiliter pro potu ordinario laudatur. In variolis ab initio, & ubi adest magna plethora, quamvis illæ jam incipiant erumpere, mitti sanguis e brachio jubetur. In magno autem periculo vesicatoria magna & plura applicanda humeris, carpis, genibus, malleolis esse, traditur. Quodsi brevis & difficilis respiratio cum metu suffocationis, aut inflammatio summa in variolarum maturatione ingruat, aut tumor erysipelatodes caput occupet, sine mora præfens præcavendum suadetur periculum applicatione hirudinum sub auribus ad venas jugulares, aut ranularum apertione. Tandem methodus medendi annectitur cicatricibus & maculis variolas ordinarie consequentibus. Ad calcem libri inveniuntur quoque medicamentorum descriptiones, quæ in contextu passim extant vel præscripta, vel tantum memorata.

G. G. L. ARS COMBINATORIA.

Francofurti apud H. C. Crökerum. 1690. in 4. plag. II.

Libellus ab Autore admodum juvene anno 1665 compositus & anno 1668 Lipsiæ editus, nunc ipso inscio inconsulte recusus est. Tametsi enim applausu non vulgari eruditorum fuerit exceptus; & novas complures meditationes non poenitendas, quibus semina artis inveniendi sparguntur, contineat, atque inter cæteras palmariam illam de Analysis cogitationum humanarum in Alphabetum quasi quoddam notionum primitivarum; judicat tamen celeberrimq. Autor libellum non satis esse limatum, nec præsentibus ejus cogitatis ac personæ ubique respondentem, & veniam olim annis datam, in quib9 aliqua interdum luxuriantis ingenii audacia laudatur, nunc a se peti non posse. Itaque per nos moneri lectores cupit, ne putent talia nunc a se protrudi; & in eo imprimis editorem, quisquis est, in se injurium fuisse censet, quod ne verbulo

bullo quidem indicarit hanc editionem esse novam, ex priore tot ante annis publicata expressam. Et præter oeconomiam operis, in qua multa possent mutari in melius, speciatim quædam corrigenda indicare voluit. Ita schema elementorum & qualitatum pro lusu ingenii magis eleganti quam vero habet; statuit etiam colores ex sola mistura lucis & umbræ non oriri, sed alia lucis modificatione opus esse. Agnoscit, problemata quædam numerica longe perfectius solvi, & solutiones accuratius demonstrari posse; nam illo tempore Autor profundiorum Matheseos vix eminus salutaverat, itaque ignarus alienorum inventorum, nec satis analyseos compos, quædam de suo extuderat, festinata meditatione, & adhuc tironem sapiente. Lapsus quoque commissus est in Modis, quos figuræ syllogisticæ habent, determinandis: etsi enim verissimum sit (quod hic fortasse primum est observatum) in quavis ex quatuor figuris modos utiles reperiri totidem, nempe sex; in quarta tamen unus festinatione quadam est male positus, & pro OAO (ubi major PN seu O, minor UA seu A, conclusio PN seu O) qui locum non habet, substitui debet modus AEE, ubi major UA, minor UN, conclusio UN, adeoque pro Colanto juxta Bocardo, poni debet Calerent juxta Camestres. Et hoc quidem in utraq; editione est corrigendum pag. 12. Fortasse etiam nomina quorundam modorum melius formari deberent, si tanti esset. Sed in editione nova novus ibidem admissus est error; nam Frisefmo poni debet sub figura o seu nulla, non sub 4 seu quarta. Neque enim in ulla figura dari potest modus IEO, in quo major PA, minor UN, & conclusio PN. Aliaque passim sphalmata nova occurrunt; tantum abest ut præiora mist corripere. Denique demonstratio existentia Dei, libello adiecta, tametsi aliquid boni contineat, ipsi Autori numeris omnibus absoluta nunc non videtur.

*DISSERTATIO CHYMICO-PHYSICA DE
Effervescencia & Fermentatione, nova hypothesis fun-
data, cum descriptione alicujus perpetui mobilis pure artifi-
cialis, autore Johanne Bernoulli Basiliensi.*

Basileæ typis Jac. Bertschii, 1690. in 4. plag. 4.

Ingeniosus Autor & doctissimi fratris vestigia premeus, fermentationem & effervescenciam gradu tantum distinguit, illam lente incipere, mo

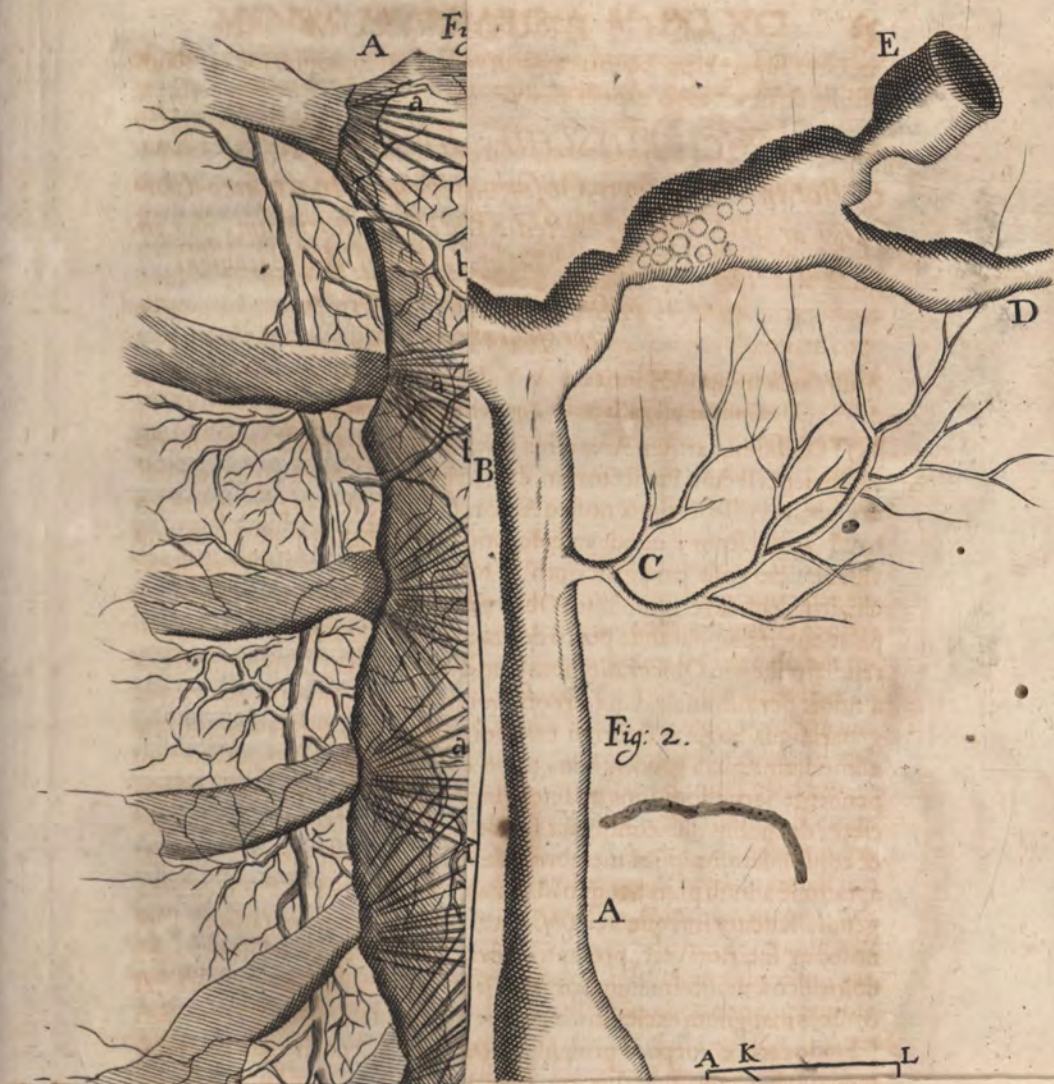
re, moderatam magis esse, & diutius durare, hanc contra. Duo ait esse corporum genera ad eas concurrentia, unum *agens*, cujus particulae sint tetraedrae triangulis isopleuris contentae, alterum *patiens*, cujus particulae sint ex talibus tetraedris hedras sibi obvertentibus compositae, & ita sinuositates inter se relinquant, quibus inserti apices prioris ipsas partes patientis frangant, & ita aeri compresso incluso exitum præbeant. *Agens* putat esse *acidum*, & *patiens* esse *alkali*. Notat ex Bartholino Act. Med. p. 2. obs. 70, regulum antimonii cum mercurio sublimato bene mistum & in arcum compressum incallescere & fumum emittere, idque unum novit exemplum solidi cum solido effervescentis. Disputat contra Borellum, qui de Mot. Anim. p. 2. pr. 29. statuebat, partes inter effervescendum dilatatas mox rursus concidere; cum tamen experimentis constet, aerem a fermentantibus emissum non evanescere rursus, sed colligi posse. Et contra Mayovv statuit, esse verum aerem; & experimento Clar. fratris probat, aerem in pulvere pyrio plusquam centies naturali esse densiorem. Postremo subjicit constructionem motus perpetui pure artificialis, quæ huc redit. Duos liquores dari supponit diversæ gravitatis specificæ, qui misceri invicem, rursusque per filtrum aliquod separari possint. Jam vas aliquod liquore ex ambobus in proportionem æquali (si placet) mistis composito implet: deinde tubum sumit utrinque apertum, sed orificium inferius filtro duos illos liquores separare apto obturat; & ita tubum vacuum vasi perpendiculariter immergit, ita tamen ut pars tubi emineat super liquorem in vase contentum. Tubi tamen longitudo non debet esse nimia, sed talis, ut si plenus poneretur liquore leviori, non tam in æquilibrio esset cum columna liquoris misti in vase contenti, sed levior. His positis tubus vacuus implebitur liquore leviori per filtrum, & quia in æquilibrio non est cum liquore misto, minus quidem alto, sed tamen magis gravi, ideo liquor levior a columna misti ex tubo expelletur, & ita continue tubus per superius orificium apertum exonerabitur in subiectum vas, & per orificiū inferius ex vase per filtrum vicissim continue implebitur. Atque ita nunquam ex Autoris sententia circulatio ista cessabit. Eoque modo putat etiam originem fontium & elevationem aquæ marinæ per subterraneos meatus percolatæ in montes, explicari posse. Ubi tamen considerandum erit, an gravioris liquoris actio per filtrum intercepta intervenire nihilominus ad levioris separati impulsu, adeoque an ul-

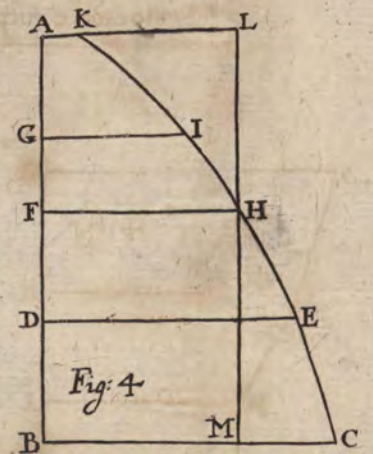
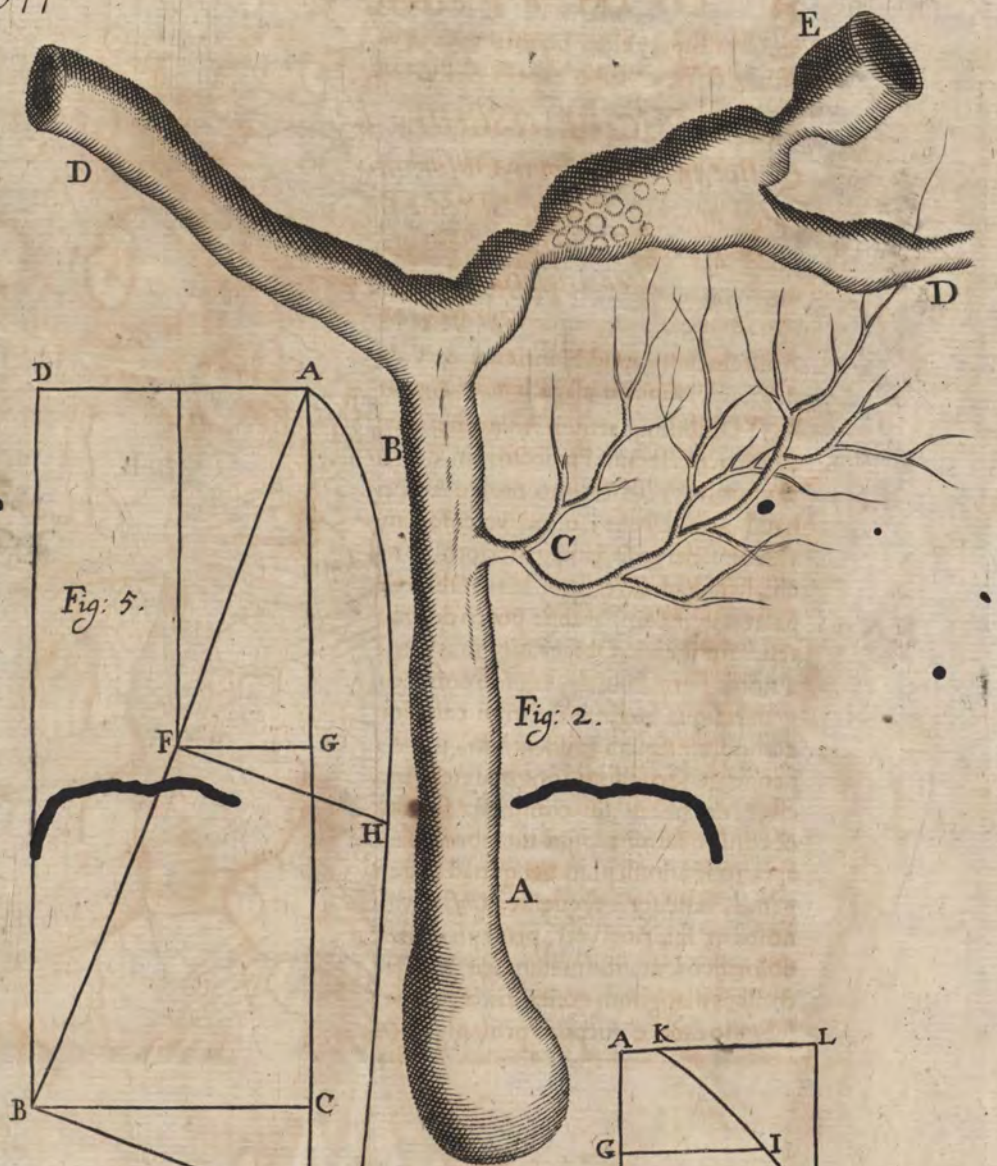
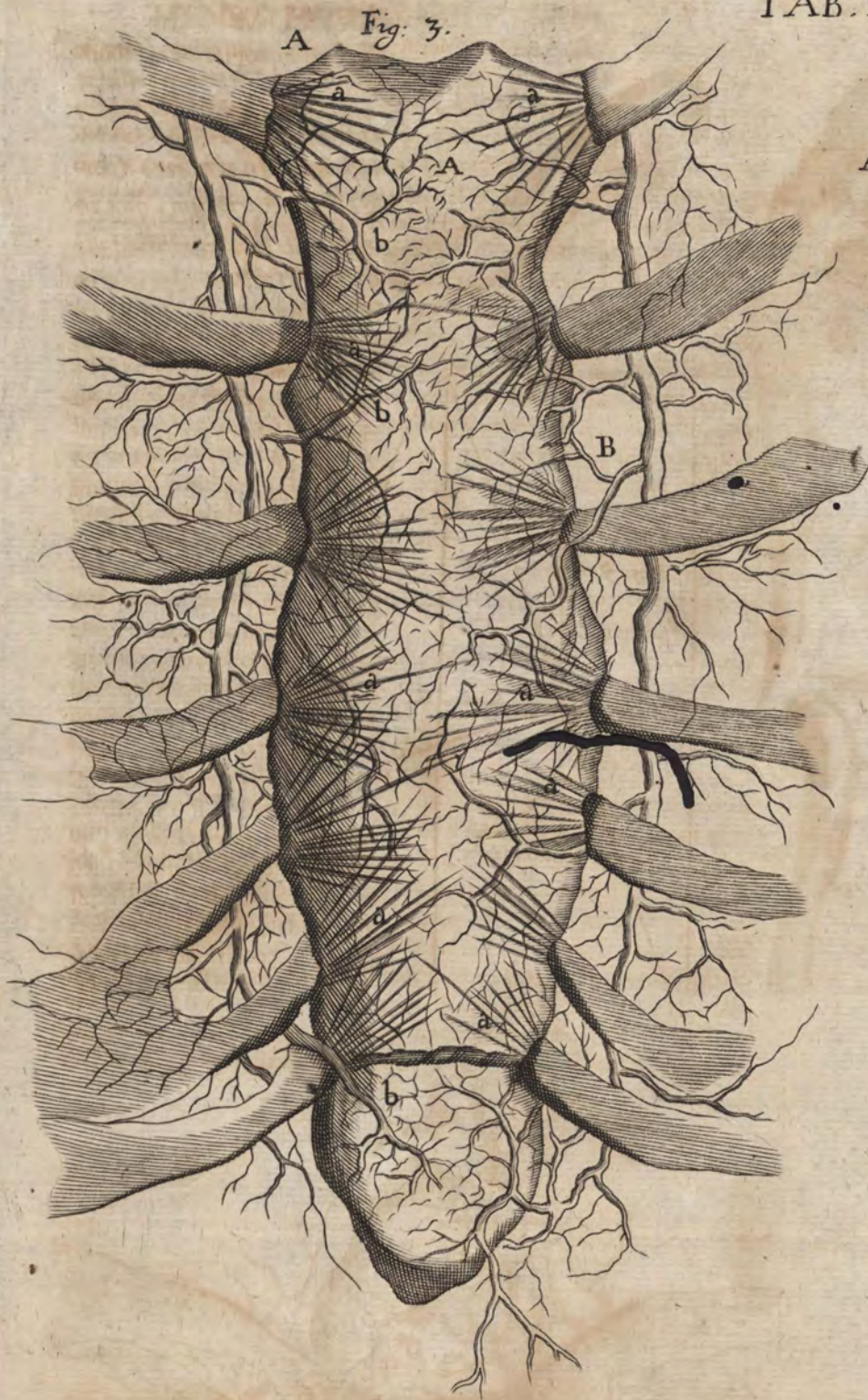
an ultra superficiem liquoris misti in vase positi liquor levior in tubum attolli, & sic ex tubo expelli possit.

FREDERICI RUYSCHII, ANAT. CHIRURG.
& Botan. Professoris, Observationum Anatomico-Chirurgicarum Centuria. Accedit Catalogus Rariorum, quæ in Museo Ruyischiano asservantur. Adjectis ubique iconibus æneis naturalem magnitudinem representantibus.

Amstelodami apud Henricum & Viduam Theodori Boom. 1691. in 4.
 Constat plagulis 36, & Figurarum ænearum plag. 11.

Nobilissima artium Anatome, nova quæ indies seculo hocce incrementa sedulo Professorum dexterrimorum labore capit, permulta inter hos celeberrimo nostro Autori fert accepta, utpote qui in eo haud acquiescens, quod vasculorum lymphaticorum & lacteorum valvulas nervoso jamjam scripto A. 1665 dilucidaverit, arteriam bronchiale denudaverit, multasq; Observationes Anatomicas rariores propalaverit; incomparabile porro de Anatomia æq; ac Chirurgia bene merendi studium in Observationibus præsentibus, quoad partem pro more a nobis perlustrandis, liquido commonstrat. *Obs. 1.* mirabilem in octogenaria quadraginta duorum calculorum, eadem forma & superficie admodum æquali gaudentium, utero cum portione vesicæ foras propendente secundum longitudinem inciso, extractionem edocet, atrocibus, de quibus diu conquesta fuerat, doloribus ilico evanescentibus, & consolidatione ipsius membranosa vesicæ partis vulnerata, post adaptationem annuli plumbei, quoad extremitates recurvatas filo constringendi, feliciter insequente. *Obs. 6.* varios polypos membranaceo-carnosos ex interiori uteri prolapsi orificio propendentes delineat, adeo dolorificos, ut intuitu humoris aquosi & acris, copiose ab utero profusi & ulcus malignum excitantis, ægra brevi post defecerit. Verum veri subinde uteri e corpore prolapsum *Obs. 7.* & 9. confirmat; ab eo tamen totalem uteri inversionem, in aut mox post partum saltem contingentem, respectu oris uterini hic non conspicui discrepare, *Obs. 10.* declarat. *Obs. 14.* embryonem sistit, sex horis post partum alterius infantis robusti & viventis in lucem editum, ac funiculo umbilicali ex meris hydati-

hydatidibus compaginato, nec non placentula ejusdem magnitudinis & crassitie, ac foetus trimestris esse solet, instructum. *Obs. 16.* ipsum ovarium post abscissum inferioris & lateralis partis hypogastrii nimis profunde apertum cum pure erupisse, feliciter tamen fuisse repositum innuit. *Obs. 18.* in hydropicæ omento digitum crasso & carnosum tumorem describit, præter materiam pultaceam & albam, minus foetentem, capillis cumprimis intricatis & crispis in glomum durum convolutis turgidum. *Obs. 19.* in virgine ex hydropse itidem & orthopncea defuncta, præter alia omentum scirrhum, peritonæum cum hepatis & renum membranarum incrassatum, renem dextrum inversum, venas spermaticas crassitiem calami scriptorii excedentes, cor solito majus & aquam pericardii copiosorem, pulmonem pleuræ adnatum, & in aliqua hujus parte vesicularum pellucidarum acervum ab aere expansum & ita obstructum, ut levi negotio aer nequiquam exprimi valuerit, indiguit. *Obs. 22.* vaginam uterinam in parturiente a duplici membrana perquam crassa, hymene scilicet ipso, & alia præternaturali profundius delitescente, forsitan post imprægnationem ab excoriatione quadam inducta, clausam annotat, quibus demum membranarum successive incisissimis foetus vivus & robustus prodierit. In partu portionem quoque uteri tantum lateralem prolabi, *Obs. 24.*; aliquando vero os uteri procidere, *Obs. 25.* patefacit. *Obs. 27.* in asthmaticæ cadavere saccum membranaceum crassum, magnitudine ventriculi, cui incumberebat, experimentem ac hydatidibus repletum detegit. *Obs. 30.* penis virilis desperate corrupti, æque ac uteri prolapsi & in prodigiosam molem aucti, extirpationem non solum affirmat, sed & modum eandem operationem cum successu perficiendi ingenue communicat. *Obs. 31.* vesiculæ TAB. III. felleæ humanæ A, quæ intus cellulis B distincta, & calculosa crusta Fig. 1. C obducta apparuit, aliam vesiculam felleam bovinam A summo- Fig. 2. pere angustatam, cum B ductu cystico, C radicibus ejusdem ductus, DD poro biliario crusta calculosa intus obfessa, & E ductu communi ad intestinum tendente, eum in finem adjicit, ut folliculus felleus bili, quam & hic, & in poro biliario naturaliter ejusdem crassitie censet, diverticuli tantummodo esse vice clucescat. Placentæ uterinæ quemadmodum retentæ interdum pseudomolas secundum *Obs. 28.* constituunt; ita in hydatides quoque limpidas easdem aliquando degenerare, quæ nihil aliud quam minutissimæ earum glandulæ degeneres videntur,

Obs. 33. evincit. *Obs. 37. & 38.* mira ipsius aortæ ascendentes recenset aneurismata, costas una corrumpentia. *Obs. 40.* in cephalæa setaceum aliis irritis unice proficuum commendat. *Obs. 44.* globulum succini diu in naribus hærentem, sternutatione demum rejectum, topico exhibet obductum. *Obs. 48.* fungum palati cum carie scalpello & cauteriis feliciter extirpatum refert; sine quibus in alio subiecto mortem eundem ob medicamentorum inscitiam accelerasse, *Obs. 49.* profitetur. *Obs. 51.* lienem cum hepate & renibus succenturiatis ad mentem *Malpighi* pro glandula sanguinea venditat, a cujus structura tam glandulæ lieni sæpius aditæ, quam thyroideæ rite examinatæ parum videantur discrepare. *Obs. 56.* in cadavere mulieris asthmate mortuæ bronchia & cellulas pulmonum membranofas aqua spumosa repletas, ventriculum cum intestinis hypogastrium occupantem, nec uterum in pelvis medio, sed latere sinistro situm, renem denique sinistrum ejusque pelvim prodigioso calculo, magnitudinem & formam ingentis radices zinziberis apprimere referente, obsessum commemorat. Molas decantatas nil esse, nisi carnosas uteri excrescentias, aut placentulas retentas & ab utero compressas, neutiquam vero e mala conceptione oriri, cum & a virginibus, ac vetulis cum viris haud cohabitantibus, interdum excerni soleant, *Obs. 58.* adstruit. *Obs. 63.* tumores illos duros & oblongos in abdomine mulierum post partum sæpius superstites, omento a visceribus circumjacentibus compresso, & ab inflammatione superveniente incrassato per autopsiam adjudicat. Corpora aliquot vertebrarum dorsi in gibbosis nonnullis post nativitatem adeo in se invicem adigi posse, ut una vertebræ corpus naturale adæquent, processibus spinosis in formam semicirculi dispositis, attestatur. *Obs. 67.* In cadavere asthmatici, pulsu perceptibili ultimis diebus destituti ac lipothymiiis continuis divexati, thoracem latice aquoso repletum, cordisque valvulas semilunares ossificatas, & penitus coalitas, nullum transitum sanguini concedentes, *Obs. 69.* demonstrat. *Obs. 70.* in hydropica itidem dissecta peritonæum variis in locis duris particulis, arenulas mentientibus, conspersum, venamque portæ ex parte ossæam factam observat. Famem caninam relaxato interdum pyloro deleri, *Obs. 74.* prodit. *Obs. 77.* polypos protrahit in antro Highmori hærentes. *Obs. 78.* vesicæ digitum præternaturaliter crassæ internam ostendit scabiem, eam quæ ansam simul præbeat excrescentiis glanduloso-carneis ex interiori

tiori vesicæ tunica propullulantibus ac prope collum hujus hærendo tantam sæpe ischuriam inferentibus, ut cathetere saltem immisso lotium reddi queat. Alveolos dentium interdum non in senibus modo, sed & in junioribus, tam post dentium casum, quam ante horum evulsionem, penitus ob varias causas aboleri, ut dentes frequentius non nisi membranis cohæreant, gingivis pariter deficientibus, *Obs. 82.* comprobatur. Ulti sterilitatis causis tubarum quoque Fallopianarum *Obs. 83.* accenset clausuram: ita per easdem tubas lochia non minus, quam menstrua in abdominis cavitatem aliquando erumpere, *Obs. 84. & 85.* annotat. *Obs. 91.* affectionem iliacam, tanquam intestinorum atoniam, ab obstructione nervorum, intestinis a fecibus vel deglutitis solidioribus obturatis, intestini ingressu, coarctione ejusdem naturali, hernia intestinali, intestinorum denique inflammatione deducit. *Obs. 94.* mentionem injicit ureteris dextri prope vesicam calculum recondentis, ac in parte media prodigiose extensi, puris pintam ad minimum continentis, e quo innumerabilia vascula alba, turgida & setam tenuem crassa, versus hypochondrium sinistrum tendentia, fuerint visa, forsan eadem cum fibris membranaceis, ureteres cum lumbis alligantibus. *Obs. 97.* placentam uterinam ob centalem funiculi in eandem insertionem difficilius extrahere animadvertit. *Obs. 98.* herniam cysticam proposita vesicæ in scrotum prolapsu enatam, nec non bubonocelen ex terrore combinatam lethalem, cum intestini ilei portio gangrenata per exilem circa tendines musculorum abdominis dilatationem nullo reponi modo valuerit. Tandem *Obs. 100.* glandis penis structuram accuratius evolvens, non tam carnem eum esse, quam nervosorum æque penis corporum, atque spongiosi corporis urethrae continuationem, sine ulla substantiæ mutatione, inflationis & exsiccationis beneficio demonstrat: quorum illa, corporis nerveo-spongiosi majoris & crassioris nomine a nostro indigitata, interioris glandis portionem efformet; hoc vero, sive corpus nerveo-spongiosum minus & tenuius, exterioris ejusdem partem constituat & undique ambiat, adeoque in glande obliterari falso a *Regnero de Graaf* perhibeatur. Etenim nec venarum per penem distributarum foramina visibilia, quibus instar cribri pro refluxu sanguinis accelerando pertusæ deprehenduntur, ab ullo hæcenus exposita fuisse, dum emolumentum e nova glandis penis textura in praxin Medicam redundans scrutatur, scita penem

penem inter & lienem vitulinum comparatione instituta, & quoad fibras nerveas, & quoad venas perforatas, omnino persuadet.

Splendidum vero Museum adnexum quæ rariora exornant, ac tum in tumba erecta, tum thecis & repositoriis, tum theculis denique collocata & digesta reperiuntur, maximam partem sceleta sunt, ossa, partesque innumeræ hominis pariter atque brutorum nonnullorum nitide admodum præparatæ, ac lemmatibus desuper sive inscriptionibus ingeniosis condecoratæ. Solas vero thecas E & F triginta & quatuor Herbaria viva ab Autore tribus novissimis annis, quibus Botanices Professione præter Anatomicam & Chirurgicam Amstelodami defunctus est, confecta occupant, tam indigenas, quam exoticas plantas sine numero comprehendentia. In rariorum autem præparatorum corporum ingenti multitudine, jamdum a *Schwammerdamio* *Miracul. Natur. p. 36.* celebratorum, quamvis singula facillime arrideant, oculos

p. 10.

tamen nostros ac mentem in præsentem recreant, quæ sequuntur. Duo videlicet maxillæ inferioris ossa in sceleto octo mensium membranæ

p. 12.

saltem interventu coherencia. Os pectoris in alio sceleto pueri quadriennis ex undecim ossiculis rotundis conflatum. Uterus cum foetu

p. 21.

quadrimestri incluso per viginti sex annos adeo curiose conservatus, ac si recens exsiccatus esset. Ren humanus prodigiisæ magnitudinis,

p. 23.

lagenæ figuram referens. Membrana vasculis minutissimis ditata, quorum extremitates ceracea licet materia infarctæ, ob subtilitatem

p. 30.

tamen absque microscopio in oculos haud incurrunt. Uterus cochleæ marinæ gravidæ, asperæ arteriæ æmulus, e multis annulis cartilagineis

p. 32.

coagmentatæ, & schælis exiguis, interposita materia spongiosa, intus refertus. Ligamentum teres tertium, præter naturam utero humano,

in sinistrum locum retracto, connatum, *Obs. 88.* quoque commemoratum. Sequioris sexus foetus humanus sex mensium cum dimidio,

p. 34.

in liquore a multis annis nitide conservatus. Cerebrum humanum balsamo lapidis instar induratum, glandulam pituitariam cum infundibulo, medullam oblongatam & decem nervorum paria luculenter

p. 38.

exhibens. Portio peritonæi cujusdam herniosi, tum peritonæum saltem dilatatum, tum vasa spermatica sub peritonæo, non vero inter

p. 40.

duplicaturam ejus decurrentia ostendens. Particulæ pulmonis e viro inflatæ bronchia, calculo ingenti obsessa. Lien vitulinus a parenchymate glanduloso separatus & inflatus, per cujus superficiem vasa

p. 41.

lym-

lymphatica numerosa flatu turgida disseminantur. Vascula sanguinea per membranas dispersa, mercurio vivo repleta. Varia vascula sanguinea a materia ceracea distenta, & ab omnibus adherentibus membranis penitus separata. Omenti portio, ut sericum referat, præparata.

p. 44.

Cutis in filamenta, veluti fila sericea, dissoluta. Intestini jejuni humani portio, cujus valvulæ conniventes plane oblitteratæ. Hepatis portio glandulas hujus visceris luculentissime repræsentans. Renes ovini prodigiosi, pintam aquæ cum dimidia capientes, inflati ac balsamo cum annexis ureteribus præparati. Qualis expansio enormis, ob continuum & irritum urinam stagnantem expellendi conatum hernia renalis salutanda videtur. Vas lymphaticum per pelvim & renem dispersum. Vesica humana tribus ureteribus, seorsim sese in ejusdem

p. 45. &

109.

p. 48.

p. 53.

p. 55.

p. 60.

cavitatem exonerantibus, instructa. Valvulæ coli in equo recens in lucem edito ita coalitæ, ut excrementorum transitus in totum fuerit impeditus, adequata mortis subitanæ causa. Triplex ligamentum in colo equino, sicut in homine, cum triplicibus valvulis conniventibus

p. 61.

p. 62.

cellulas repræsentantibus. In intestini ilei humani portione diverticulum præternaturale satis magnum. Septum lucidum cum cerebro hydrocephali octo annos nati. Leporis parastatæ mercurio vivo repletæ, in quibus notatu dignum est, mercurium per vasa ejaculatoria

p. 67.

p. 65.

p. 63.

adactum non solum parastatas, verum etiam alia quædam vascula minutissima versus abdomen tendentia replevisse. (Forsan hæc ipsa lymphatica sunt vasa, cum quibus vasa deferentia communicare, *Nobiliss. Camerarius Misc. Acad. Nat. Curios. Dec. II. A. VII. p. 432.* recens

detexit.) Gigantis os syncipitis sinistrum. Gemellorum placenta uterina duplex. Anastomoses arteriam inter bronchiale & pulmonalem intercedentes. Embryo grani fecalis magnitudine, cum annexa

p. 68.

p. 70.

p. 81. 82.

placentula e funiculo umbilicali jam a viginti quinque annis conservatus & induratus. Musculi brachii & pedis præparati ac balsamo per plures annos conservati. Testium virilium vasa repleta. Hominis

p. 66. 67.

& 94.

os palati, e cujus medio dens molaris prorupit. Portio intestini jejuni humani admodum crassi & quasi congelati, quatenus omnia in eodem

p. 90.

p. 102.

p. 110.

subjecto intestina gelu velut indurata ipso tempore æstivo apparere. Vesicula fellea humana a fundo ad extremum usque serpentino ductu repens &c.

De cætero quemadmodum e Figuris 85, quibus observationes dilucidantur

p. 103. dantur, duas huc transcribi curavimus, ita et Figuris II Museum pariter illustrantibus eam hic communicabimus, quæ in sterno partim ligamenta carti laginum, costas cum eodem arctissime connectentium, partim infinitos ramusculos arteriosos, elegantissime depingit. Scilicet A sternum est, ab antica parte sese exhibens. aaaa ligamenta denotantur, quorû fibræ instar stellæ aut striatim expositæ & a nemine hactenus (quantum Autori constat) descriptæ aut observatæ. bbbb innumerabiles existunt ramusculi e vasis mammariis oriundi.

AQUARUM FLUENTIUM MENSURA NOVA

metodo inquisita Autore Dominico Gulielmino M. D.

Bononiensi, in patrio Archigymnasio Scientiarum Mathematicarum primario Professore, & aquarum Bononiensium

Superintendente.

Bononiæ ex typographia Pisariana, 1690. in 4. plag. 8. & 4. Tab. æn.

Autor in præfatione notat, in hoc quod tractat argumento P. Benedictum Castellum omnes quidem anteriores superasse, sed duo tamen dubia reliquisse, unum quod non distinxit diversas aquæ in diversis ejusdem loci partibus velocitates, cum alia sit versus superficiem, quam prope fundum, (quanquam Autor infra notet, in fluminibus discrimen non esse magni momenti;) alterum quod in propositione secunda libri secundi demonstranda nec sibi ipsi, nedum aliis satisfecit. Hæc igitur supplere & perficere cogitans Autor Clariss. plures libros composuit, ex quibus tres nunc in publicum emisit, reliquis judicium lectorum, & diuturniores ut ait, cogitationes expectantibus. His autem prioribus libris simpliciores casus considerasse, in sequentibus magis complicata, quemadmodum revera occurrunt in fluminibus, expositurum. Adhibet autem pro variis aquæ *velocitatibus mediam* quandam, id est, quâ si aqua uniformem per totam sectionem perpendicularem seu per totam altitudinem fluminis in dato loco haberet, tantundem aquæ transiret, quantum nunc velocitate difformi. Itaque (fig. 4.) si aquæ velocitates in altitudinibus A, G, F, D, B, essent AK, GI, FH, DE, BC, velocitas media erit FH, posito (ut ait defin. 7.) excessum KLH esse æqualem defectui HMC. Figuram autem ABCHK vocat *complexum velocitatum*, & punctum P centrum velocitatis. Et lib. I. prop. I. ostendit post Castellum in sectione

TAB. III.
Fig. 4.

sectionibus ejusdem fluminis velocitates (medias) esse in proportionem reciproca sectionum, & prop. 6 per sectiones ejusdem vel diversorum fluminum quantitates aquæ eodem tempore fluentes esse in ratione composita sectionum & velocitatum mediarum. Unde prop. 7. intumescente flumine erit quantitas aquæ fluens in intumescencia ad priorem, in ratione composita velocitatum (intellige semper medias) & altitudinum. *Sectio* hic intelligitur *artificialis* seu regularis, quasi fundo per transversum horizontali, & ripis parallelis, & normaliter erectis. *Altitudo* autem intelligitur *viva*, aquæ scilicet fluentis, omissis depressionibus & quasi lacunis, quas fundus habere potest. Unde sectio est in ratione composita altitudinis & latitudinis seu baseos. Ex his constat, quod si (prop. 10) fluminis aqua aliud flumen ingrediatur, altitudo quam habet in secundo flumine, ad eam quam habebat in proprio alveo est in ratione composita velocitatum & latitudinum. Et (prop. 12) notat complexus velocitatum esse in ratione composita altitudinum AB, & velocitatum mediarum FH, cum complexus iste utique sit ut rectangulum AM; quæ quidem omnia ex figura sunt satis manifesta. Atque his tradendis absolvitur liber primus. Deinde in lib. 2 tractat de *Canalibus* inclinatis, iisque *solitariis*, quos ita appellat, cum canalibus ab ipso initio totam suam aquam recipit, quam ad terminum usque fluxus defert, nullis novis canalibus durante fluxu receptis; si vero novi canales in priorem influant, canalibus dicetur *unitis*. *Lumina* sunt foramina insculpta in lateribus vel fundo vasis, per quæ aqua repleto vase potest fluere. Propositione I continetur libri secundi fundamentum, nempe si ex vase aqua pleno effluat aqua per lumina similia & æqualia, sed inæqualiter infra superficiem aquæ sita, erunt quantitates aquæeductæ inter se in subduplicata ratione altitudinum incumbentis aquæ, cummodo tamen semper perseveret supra lumina æqualis aquæ altitudo. Eam propositionem ab aliis jam positam, & a Mariotto observationibus comprobata, etiam sese veram experimento comperisse ait in cœnobio D. Bernardi PP. Olivetanorum, cum defuncto Abbate D. Tadao de Pepulis & D. Joh. Ludovico Donello Philos. & Med. Doct. collegiato, in Mathematicis laudabiliter versato. Ex demonstrationibus tutiorem sibi visam Torricellianam, quam subjicit. Cum vero jam perinde sit, ubicunque foramen, infra an ad latus, & quorsum vergat: itaq; Autor ipsam sectionem fluminis per quam effluit, tanquam lumen

K

confi-

TAB. III.
Fig. 5.

considerat, elevationem autem initii canalis, tanquam altitudinem; & quoniam in eo videtur contineri nervus sententiæ Autoris, placet prop. 2. cum sua demonstratione & figura ipsiusmet verbis subijcere, ut lector judicare possit: Eadem est Velocitas aquæ fluentis per aliquam sectionem canalis inclinati, ac si fluxerit e vase per lumen simile & æquale sectioni, tantundem a superficie aquæ remotum; quantum sectio ab horizontali per initium canalis. Sit canalis inclinatus AB, per quem fluat aqua in sectione B, & sit AE horizontalis per initium canalis, dico in sectione B eandem esse velocitatem aquæ, ac si flueret per eandem sectionem B tanquam lumen, e vase clauso ABE, in quo aquæ superficies sit AE. Quoniam enim aqua est corpus grave, si intelligatur ab A fluxisse in B per planum inclinatum AB, erit eadem velocitas in B ac in D, si ex A in D cecidisset (Supponitur enim AD horizonti perpendicularis & secta horizontali DB) vel ex C in B; sed & in vase clauso velocitas luminis B eadem est, ac si aqua a C in B descendisset: Ergo velocitas in B eadem est, siue aqua fluat per canalem AB, sectione B, siue fluxerit e vase ABE, lumine B. Q. E. D.

Hinc concludit, velocitates in diversis sectionibus ejusdem canalis, esse in subduplicata ratione perpendicularium a sectionibus ad horizontalem per initium alvei. At porro colligit, in qualibet sectione canalis inclinati majorem esse velocitatem in fundo, quam in aquæ superficie, sed quo major inclinatio canalis, itemque quo magis ab initio alvei receditur, hoc minorem esse differentiam. Hinc fatetur Autor in scholio, in fluminibus velocitatem fundi & superficiæ sumi posse physice æqualem; imò ob contactum cum fundo in fluminibus parvæ altitudinis fieri posse, ut aqua sit velocior in superficie. Quoniam autem in parabola ordinatæ sunt etiam in subduplicata ratione altitudinum, hinc comparatione parabolæ Autor dictas proportionales exponit. Ad mensurandas mechanice velocitates pendulum aptat quadranti in gradus & minuta diviso, quod velocitate aquæ a directione dirahitur, velocitatesque ex Herigoni libro 9 Mechanicæ vult esse ut tangentes angulorum inclinationis, quos pendulum scilicet facit ad rectam verticalem.

Denique *liber tertius* tractat de Canalibus tam solitariis quam unitis, sed horizontalibus tantum. Ubi prop. 2 asserit velocitatem, qua fluit aqua per canalem horizontalem, esse eandem cum ea, qua fluere ex vase aqua pleno, cujus altitudo eadem, quæ altitudo viva aquæ in ca-

in canali horizontali: adeoque velocitates esse in subduplicata ratione distantiarum a superficie aquæ. Notat tamen altitudines intelligi vivas; nam si subsit gurges aut impedimentum, non modo retardatur aquæ velocitas, ut superioribus minor sit, sed etiam fit stagnans, imò motum suum retrorsum convertit, quod pendulo se ait expertum. In prop. 5 ostendit ex prædictis, quantitates aquæ in sectionibus canalium horizontalium ejusdem latitudinis, sed diversarum altitudinum fore in triplicata proportionem velocitatum mediarum. Quod sic quoque ostendi potest: cum quantitates aquarum sint in ratione composita sectionum & velocitatum mediarum; sint autem sectiones ejusdem latitudinis ut altitudines, & altitudines in duplicata velocitatum mediarum: Ergo composita sectionum & velocitatum, erit velocitatum triplicata. Ex his deinde problemata quædam solvit, nempe: Data quantitate aquæ fluentis in canali horizontali per sectionem datæ altitudinis & latitudinis, & latitudine alterius sectionis, invenire altitudinem ejusdem aquæ in secunda sectione. Datis duobus canalibus horizontalibus notæ altitudinis & latitudinis, quorum unus influat in alium, invenire altitudinem, quam addet canalus influens primæ altitudini alterius. Sectionem quamcunque canalus horizontalis ita dividere, ut partes aquam profundant in data ratione.

Atque hæc quidem summa est doctrinæ Autoris nostri, quam agnoscit in fluminibus minus applicabilem esse: & sane in longiore cursu fluminum velocitas attritu ita imminuitur, ut a subduplicata proportionem depressionum infra locum originis longissime recedatur, quæ locum haberet, si aqua per exiguum spatium fluere, aut si omnis abesset attritus fundi ac laterum, cohesioque partium aquæ ac motus ejus non minus liber esset, quam cum globus perfectus in plano inclinato exacte levigato delabatur. Licet enim alias talia accidentia negligenter, in longo tamen cursu accumulata faciunt, ut regula perdat officium. Interim quæ remotis accidentibus, atque adeo in exiguæ longitudinis canali locum habeant, Autor satis eleganter videtur complexus, nec dubium est in sequentibus libris multa etiam praxi apta traditurum, quorum maturata editio omnibus scientiæ tam utilis æstimatoribus gratissima erit.

DISSERTATION SUR LE CHENIX DE

Pythagore. par J. Du Rondel. i. c.

K 2

J. Ron-

J. Rondelli Dissertatio de Chœnice Pythagoræ.

Amstelod. apud Joh. Garrellum, 1690. in 12. plag. 5.

- C**larissimus Rondellus Professor Trajecti ad Mosam, (quem & anno 1686 p. 382, & anno 1687 p. 395 laudavimus,) epistolicam hanc de *chœnice Pythagorica* dissertationem Petro Balio, Philosophiæ ac Historiarum Professore Roterodamensi celeberrimo, inscripsit.
- Licet vero in vulgus notum sit, chœnicem mensuræ genus apud Græcos fuisse, tres frumenti cotylas, sive quantum homini in alimentum diurnum sufficiebat, capiens; obscurum nihilominus quam maxime est Pythagoræ de ea præceptum: *Chœnici ne insideas*. Quid moralis doctrinæ involucri hoc symbolico abdatur, non pauci veterum recentiumque philosophorum indagare sategerunt. Horum tamen nullus in sententiam suam pertrahere potuit Rondellum, qui ad sola *Bacchi orgia* effatum illud sapientissimi senis spectare, eruditus persuadere nititur. Observat igitur ex theologia Carthaginensi, animas hominum corpore solutas, si vitam sceleratam vixerint, poenam luere in Hecates barathro; si maiorem in modum virtutibus studuerint, in campis Elysiis, aut si mediocriter a vitiis sibi temperarint, virtutibusque sese imbuerint, in Proserpinæ campo felici vita frui. Vertente dein tempore animas sive pias, sive impias ex subterraneo orbe in mediam aeris regionem evolare, ac dein in substantiam Lunæ resolvi. Hoc facto, virtute Solis magis magisque purgari, & divinæ demum vitæ ac purissimi corporis participes reddi. Quanto autem purius qualibet hoc in orbe vixerit, tanto citius ἀποκαταστασῶς ac ἀποθεώσεως quasi suæ periodum absolvet. Ideoque immortalitatis ejusmodi defecata cupidi omni studio enisi sunt in id, ut integros vitæ scelerisque pueros se servarent. Et in his vel maxime reponendi sunt Bacchicorum mysteriorum epoptæ. Horum Numen non modo castitatis, sanctimonix & hilaritatis ex conscientia vitæ innocentis oriundæ, sed & mortis vitæque venturæ præses credebatur, sive, quæ Eudoxi phrasis est, τεθνῆκτων ἀρχὴν δυνάμενος. Quotquot ergo, meritorum suorum conscii, æternitatis candidatos se putabant, spemque conceperant animo, sese Bacchi beneficio quantocyus ad transmutationis suæ terminum perductum iri, immane quantum latari solebant, & extra se quasi rapti, inter compotationes tripudique (externa intimi gaudii signa) ingeminabant: *Video! intersum! fruor!* itemque:

Duce

Duce Te, (Bacche,) semper supremi ferimur spatia poli
Fruimurque Cœlium vi fruimurque dape Deum.

- Equidem inter Bacchicam religionem profectos multi erant *thyrsiferi*, pauci *Bacchi*, multi initiati, pauci epoptæ. Multi nempe in externis orgiorum ceremoniis hærebant, & ex hilaritate laudabili in belluis dignam voluptatem prolabeantur. At (si Rondellum audias,) istud religioni Bacchicæ non magis fraudi esse debet, quam religioni Christianæ *δωρία* illorum, qui Christi fidem ore professi Quadragesimam passionis dominicæ memoriæ sacram Bacchanalibus sobrietati Christianæ maximopere adversis ordiuntur. Etiam si quodque S. P. Q. R. Bacchanaliorum sacra urbe sua rigidissimis decretis submoverunt, Noster tamen confidenter asserit, hoc non factum fuisse, quod scelerum ac impietatis convicerint orgia celebrantes, sed quod peregrinum Deorum cultum, (cujuscunque is generis fuerit) intra sua pomœria admittere noluerint, veriti forsân, religionum diversitatem dissensionibus & seditionibus civilibus ansam daturam. Quia itaque Bacchus intemperatæ ac purioris vitæ studioforum numen tutelare habebatur, Διόνυσος (seu *vanno purgantis*) titulo decorari suevit, eique in symbolum *vannus* adsignata fuit, plane uti Herculi clava, aut lotus Harpocrati. Hanc ob rem in Virgilio Georgicis memoratur *mystica vannus Jacchi*. Quemadmodum namque vannus frumentum ventilat ac a paleis secernit: ita Bacchica religio mentem a vitiis abstrahere ac separare existimabatur. A vanno autem chœnicem forma haud multum discrepasse, & quoad significationem cum ea exacte convenisse, Rondellus censet. Ea propter effatum Pythagoræ: *Chœnici ne insideas*, exponendum arbitrat: In purificatione vitæ tuæ noli deses esse, quin omnibus viribus enitere, ut in hac vita ad futuram vitam te rite præpares. Etsi vero haud negemus, non absque veri specie Bacchanaliorum primam institutionem puriorem ac innocuam magis representari a Rondello, ac vulgo fit; non tamen desore autumamus, qui a clarissimo Viro locum probati auctoris desideraturi sint, quo chœnix αὐτολεξεί Baccho tribuatur aut cum vanno confundatur. Chœnix quippe inserviebat mensurando, non item *purgando* frumento, adeoque mentis purgationi connotandæ, non æque uti vannus, apta fuisse videri posset. Sed cum universam Pythagoræ philosophiam ab Auctore doctissimo aliquando explicatum iri, a typographo in præfatione spes nobis facta sit haud obscure,

K 3

re,nul-

re, nulli dubitamus, fusius eum hoc argumentum suo tempore persecuturum.

JOHANNIS HEVELII PRODROMUS ASTRONOMIAE & NOVAE TABULAE SOLARES, quibus additus uterque Catalogus stellarum fixarum, nec non tabula motus Luna liberatorii ad duo secula proxime ventura. Item Firmamentum Sobiescianum seu Uranographia, totum coelum stellatum quoad singula sidera accurate delineatum exhibens.

Gedani, typis Joh. Zach. Stollii. 1690, fol. const. 99 plag. & 59 tabb. æneis.

Singulari certe divini Numinis cura ex ferali illo incendio, quod Anno 1679 mense Septembri *Hevelianas* machinas Astronomicas incredibili sumtu & labore constructas, & quidquid præterea multorum annorum vigiliis & felici industria ad Uranien magis magisque exornandam partum erat, momento quasi disturbavit, destruxit atque perdidit, ereptus est *fixarum Catalogus*, qui tot votis eruditorum hæcenus expetitus in lucem nuper prodiit publicam. Cum enim loca, quæ nobilissimus *Tycho* stellis affixis assignat, cœlo non semper accurate consentirent, neque tamen cujusvis esset rem tantam aggredi, unus inventus est *Hevelius*, *vũv èv αὐτοῖς*, qui oneri gravissimo, Atlantis instar, humeros supponeret, & loca stellarum, quotquot oculos telescopiis non æquatos haud fugiunt, improbo labore indagaret. Id autem qua ratione factum sit, *Prodromus Astronomiae*, cui fixarum catalogus

Cap. 1. subjicitur, latius exponit. Ergo cum omnes ejus observationes Gedani peractæ fuerint, sollicitus primum de verâ hujus loci fuit latitudine, deprehenditque ex altitudine maxima & minima stellæ polaris, elevationem poli *Gedanensis* esse 54. 22. 52. Deinde vero ne instrumentorum, quibus usus fuit, fides in dubium vocetur, ostendit, quomodo Instrumenta & observationes exactissime possint examinari, demonstratque organa sua perfectissima fuisse, quippe cum octo stellarum fixarum circa Eclipticam & Aequatorem existentium totumque cœli ambitum complectentium, quarum distantias organis suis indagaverat, differentiæ ascensionales addidit 359, 59, 56, efficerent: 4. solum ex integro circulo deficientibus

entibus; ut reliqua examina, quibus machinarum suarum bonitatem ostendit, silentio prætereamus. Porro cum ad obliquitatem Eclipticæ, cujus cognitio hoc quoque in negotio requiritur, determinandam non solum exacta instrumenta requirantur, sed etiam Solis genuina parallaxis & refractiones prænoscentiæ sint: de his quoque agit, contendens refractiones veras (quarum Tabulas exhibet) longe minores esse Tychonici; parallaxi vero Solis horizontali 40 posita, salvari posse omnia phænomena, & nihilominus tamen secundum hanc sententiam Solem a Terra removeri in media distantia 5157 S. T. in maxima 5248 S. T. & in minima 5065 S. T. Ipsa autem obliquitas Eclipticæ Hevelio est 23, 30, 20, & annus tropicus Solaris, quem ex Aequinoctiis observatis deduxit, 365 D. 5 H. 48, 49, 47, 23. Sequuntur novæ Solares tabulae, ex quibus assumpta longitudine Eden 79, si rationes subducas, colligitur anno ante Christum natum 3963, 24 Octobr. hora 6 vespertina, Solis longit. in 0 21, ejusque apogæum 7 17; adeoque hoc tempore Solem fuisse conditum conjicitur. Stellarum fixarum motum quod attinet, eas singulis annis 50 52 promoveri statuit, totam vero periodum esse 25478 annorum. Quoniam autem probe perspectum erat Celeb. Auctori, quanti momenti sint ad fixarum loca restituenda observationes diurnæ & nocturnæ Veneris, has quoque diligenter sectatus, votique sui compos factus, arduum hoc negotium feliciter aggressus est, atque ex observationibus pariter atque calculis sæpius iteratis, longitudes, latitudes, ascensiones rectas & declinationes fere bis mille stellarum in catalogum retulit. Et quia vulgo non planetæ solum, sed & zodiaci signa certis characteribus denotantur, idem ad singulos asterismos transtulit, & signa, quibus compendio scribi possint, excogitavit. Sunt autem asterismi, in quos informes stellas coegit, sequentes: *Canes venatici*, *Asterion* & *Chara*, Ursam majorem persequentes; *Lacerta* inter Andromedam & Cygnum posita; *Leo minor* inter Ursam majorem & Leonem majorem; *Lynx* inter Ursam majorem & Aurigam supra Geminos; *Urania sextans* inter Leonem majorem & Hydram; *Scutum Sobiescianum* prope Aquilam inter Antinuum & Serpentarium; *Triangulum minus* sub altero Triangulo majore; *Vulpecula cum anser* inter Aquilam & Lyræ sub Cygno; *Cerberus* ab Hercule sinistra manu prehensus; *Mons Menalis* sub pedibus Bootis; *Telum* & *arcus*, quibus *Antinow* armatus conspicitur. Ratione magnitudinis fixæ in sex classes

ses dividuntur, ita tamen, ut *Illustr. Auctor* moneat, stellas omnes non eandem perpetuo retinere magnitudinem, sed minui quandoque aut augeri, immo nonnullas plane evanescere; & nostro ævo quinque stellas, quarum loca *Tycho* dimensus fuit, in cœlo frustra quæri, licet *Ricciolius* illas in suum Catalogum tanquam a se observatas retulerit. Illud etiam inter maxime memoranda & a nemine hæcenus observata refertur, quod in stellis undecim ascensiones rectæ crescant, cum in reliquis decrescant, illæque motum reciprocationis exercent, ita ut modo directe, modo retrograde incedant, modo etiam sint stationariæ. Ipse fixarum Catalogus duplex est, major atque minor, quorum prior computatus est ad annum 1660 completum, & non tantum loca fixarum quoad longitudinem & latitudinem, Ascens. Rect. & Declinationem ex observationibus *Hevelii*, sed juxta *Tychonis*, *Principis Hassie*, *Ricciolii*, *Ulugbeighi* & *Ptolomæi* quoque placita ratione longitudinis & latitudinis complectitur; ut dissensus, qui inter Auctores quandoque non contemnendus occurrit, eo melius intelligi possit. Sidera secundum alphabeticum ordinem sunt disposita, & in singulis majores & insigniores stellæ reliquis præcedunt, annotata magnitudine & *Tychonica*, & illa, sub qua *Hevelio* adparuerunt. Posterior Catalogus ad annum 1700 reductus est, eumque sequitur index *Hallejanus* stellarum Australium una cum Tab. Ascens. & Declinationum 526 præcipuarum fixarum ad annum 1660 & 1760 completum cum earundem differentia, nec non Tabula motus *Lunæ liberatorii* ad bina secula proxime ventura prolongata. Ex minori illo Catalogo delineatum quoque est firmamentum *Sobieſcianum* sive *Uranographia*, tabulis æri incisis comprehensa. In hac quælibet pagina plerumque unum primarium sidus rite adumbratum & delineatum, non nunquam etiam duo minora exhibet; reliqua vero adjacentia sidera nudis lineolis, absque omni umbra, sunt sculpta, ut ex vicinis stellis primarium sidus promptius possit dignosci, quod alias, si nudæ tantum stellæ, ut in *Bayeri Uranometria*, depictæ sint, haud ita facile fieri potest. In quovis etiam Iconismo circuli cœlestes cum suis divisionibus sunt descripti, & in nonnullis zodiacus quoque est præsentatus. Stellæ autem non quasi sub cœli concavo, sed in convexitate globi cœlestis exhibentur, quia veteres quoque cœlum ita contemplati fuerunt, ac si ejus sphaeram convexam ab extra, ut in globis artificialibus contingit, adspicerent, atque hinc nomina indidere stellis, quæ omnia, si aliter jam fieret, inverti atque confundi Auctor opinatur.

Miscel-

MISCELLANEA AUTORE THOMA SMITH,
Ecclesiæ Anglicanæ Presbytero.

Londini impensis Samuelis Smith 1690 in 8.

plag. 21.

NOva sunt hæc Miscellanea, & ab iis diversa, quæ in Actis nostris A. 1687. mense Februario p. 92. recensuimus. Quatuor autem imprimis capita novo hoc Miscellaneorum volumine continentur. Primum est responsio a *Inuperas D. Simonii in libro super fide Græcorum de dogmate Transsubstantiationis cavillationes*. Cum enim Smithus in prioribus Miscellaneis ea, quæ sub nomine Domini de Moni latens Simonius in libro de fide & ritibus Orientalium, suæ de hodierno Ecclesiæ Græcæ statu epistolæ, circa vocem *μετεσώσεως* & Græcorum in doctrina transsubstantiationis cum Romana Ecclesiâ consensum objecerat, refutasset, & paulo post Simonius novum libellum, in quo ad novissimas Smithi objectiones respondet, edidisset, (quem libellum in supplementis nostris Sect. 2. p. 75. retulimus) sententiam suam de voce *μετεσώσεως* ejusque novitate ulterius stabiliendam, & adversus Simonii exceptiones vindicandam clarissim⁹ Autor censuit. Iterum igitur, post varias de Simonio querelas & expostulationes asserit, Gabrielem Philadelphensem vel primum, vel saltem inter primos *μετεσώσεως* vocem usurpasse; quemadmodum apud Latinos Petrus Blesensis, vel potius Stephanus Æduensis primus, vel saltem inter primos, barbarum transsubstantiationis vocabulum aut effinxerit, aut ad Eucharistiam accommodaverit. Obiectum a Simonio Gennadii testimonium *ὁποβολιμαῖον* esse, iterum affirmat. Concilii Florentini tempore vocem istam nondum usam fuisse dum asserit, obiter notat in sessione 25. verba: *ὁμολογῶμεν διὰ τῶν ρημάτων τῶν τελειῶσαι τὸν Θεὸν ἄρτον, καὶ γίνεσθαι σῶμα χριστοῦ*, pessima fide a *Caryophilo* sic transferri, quasi Græci confessi fuerint, per verba a Sacerdote prolata transsubstantiari sacrum panem, & corpus Christi fieri. Neque dubitat, *Bessarionem* in confessione Græcorum, quæ in *Mabillonii* Museo Italico Latine legitur, *τελειώσεως* voce usum fuisse, ubi Latinus interpres *Nicolaus Sagundinus Euripontinus* dicit, quod verba divina Salvatoris omnem transsubstantiationis virtutem habeant. Unde concludit, Ma-

L

billoni-

billonium ex illa Græcorum confessione perperam probare, quod Græci isto tempore eandem cum Romanis de Eucharistia fidem tenuerint; neque validius esse argumentum, quod idem Mabillonius in præfatione operis de Liturgia Gallicana pro transubstantiationis doctrina ex transformationis aliisque huiusmodi vocabulis depromit. De *Georgio Scholario*, qui ad thronum Constantinopolitanæ Ecclesiæ evectus Gennadii sibi nomen adscivit, ejusque scriptis observat, quod unionis cum Latina Ecclesia, quam patriæ suæ proficuum speraverit, cupidissimus multa in Synodo Florentina præsens Latinis concesserit, quæ tamen, postquam omnis subsidiorum ex Italia spes in nihilum abiit, retractaverit, adeoque ex diversis ejus scriptis, si vel maxime omnia, quæ sub Gennadii nomine feruntur, genuina essent, haud necessario sequatur, quod *Leoni Allatio* visum, duos eodem tempore Gennadios vixisse, quorum unus infensissimus Latinorum hostis inglorie vixerit, & ne pedem quidem ex Græcia moverit, alter vero Latinorum insignis fautor Concilio Florentino interfuerit, cui omnia opuscula, quæ Latinæ Ecclesiæ dogmatibus favent, attribui debeant, non item quæ contra Latinos exarata sunt. Apologiam pro quinque capitibus Concilii Florentini cum *Arcudio* & *Caryophilo* Gennadio abjudicat, cum post Concilium Florentinum eorum, quæ olim in gratiam Latinorum concesserat, palinodiam cecinerit. Imprimis autem ea Gennadio affingi probat, quæ pro transubstantiationis dogmate Meletius Syrigus & Simonius adduxerunt. Refert Archiepiscopum Tiberiadis urbis in confiniis Macedonia sitæ Oxonii a se rogatum, ut de hac controversia Eucharistica sententiam suam libere & fideliter proferret, respondisse: τὸ σῶμα τῆς κυρίας, καὶ τὸ αἷμα αὐτῆς ἱεραρχούμενον παρὰ τῆς ἱερέως ἢ ἀρχιερέως & μετσίεται εἰς ἑστὴν σῶματος καὶ αἵματος, ἀλλ' ἡ αὐτὴ ἑστία τῆς ἀρχῆς, καὶ τῆς οὐκ ἄλλιν ἐστὶ &c. Unde hoc elicit, quod ne hodie quidem meri Græci, quos Romanæ superstitionis aut educationis lues nondum afflavit, μετσίωσιν agnoscant. In laudibus *Meletii Syrigi* Simonium immodicum esse, ejusque merita ex magnis, quibus apud Græcos ornatur, elogiis perperam metiri censet, cum Græcos in titulis nimis liberales esse annotet, etsi de cætero debitis ejus laudibus nihil detractum velit, neque neget, eum altius sapere, quam alii monachi solent, qui e Græcia pedem nunquam efferunt, neque domi politioris literaturæ studiis incumbunt. Ne autem Meletii autoritate Simonius

nimium

nimium gloriatur, opusculum Meletii ex Bellarmino exscriptum variisque erroribus refertum magnis ejus elogiis non congruere ostendit. Insulsum *Gabrielis Philadelphiensis* de septem mysteriis librum, insipidis allusionibus aliisque ineptiis refertum, Simonio in delitiis fuisse miratur; contra *Cyrillum Lucarin* inculpata vitæ non minus, quam excellentis doctrinæ laudem meruisse asserit. Tantum abesse dicit, ut Cyrillus ex utilitate religionem metiri solitus fuerit, ut vitam profunderet, quam se Romanensibus accommodare & veritatis prostitutione securitatem sibi acquirere maluerit; nec imposturæ propterea arguendum censet, quod confessionem suam sub Orientalis Ecclesiæ nomine ediderit, cum plures metropolitas & episcopos doctrinæ suæ consentientes habuerit. *Jeremia Patriarcha* & vocem μετσίωσιν, & rem ipsam incognitam fuisse pronunciat, cum veritatem corporis Christi in sacramento Eucharistiæ figuræ seu typo oppositam tantum asserat, cujus dogmatis apud Græcos originem Smithus ex secundo Niceno Concilio arcessit, cum aliqui imaginum cultum abolituri dixissent, non alia Christi imagine opus esse, quam quæ per sacra symbola in Eucharistia exprimitur; alii autem respondissent, Christum in Eucharistia non typice & figurate repræsentari, sed verum Christi corpus dari, siquidem Christus non dixerit, *hoc est figura corporis mei, sed corpus meum*: quam sententiam vafre potius, ut loquitur, quam vere pro stabilienda iconolatria excogitatum, Græcis occasionem dedisse scribit, ut verum Christi corpus in eucharistia exhiberi statuerent. Reliqua ad Cyrillum ferme spectant, & cum Smithus in prioribus Miscellaneis ex *Petri Scarga* Jesuitæ fide retulisset, Cyrillum Lucarin in Polonia, ut capitis periculum evitaret, confessionem quandam Romanæ Ecclesiæ principiis conformem Leopoliensi Episcopo obtulisse, & se de rei hujus veritate non parum dubitare indicasset, nunc ex chartis Antonii Legeri a Petro Allixio sibi communicatis refert, Cyrillum, cum ejus facti rumores Constantinopoli delati fuissent, sancte protestatum, totam illam epistolam sub nomine suo a Petro Scarga editam fictitiam esse, nec quicquam illa comprehendi, quod cum mentis suæ sensibus conveniat, vel olim convenerit, cum in Lithuania ageret.

Secundum Miscellaneorum, quæ hoc volumine comprehenduntur, caput est *dissertatio*, in qua integritas & authenticitas celeberrimi istius loci *I. Job. V. 7. a suppositionis nota vindicatur*, quam quatuordecim ab-

L 2

hinc

hinc annis Anglicano sermone Autor ediderat. Agnoscit, hunc versiculum cum in multis aliis manuscriptis codicibus, tum etiam in Alexandrino desiderari, quem Cyrillus Lucaris ab Alexandrina sede ad Constantinopolitanam translatus ex Ægypto secum advexit, & postea Regi Carolo in Angliam dono misit, antiquitate sua venerabilem, & ultra mille annos assurgentem; etsi Autoris nostri iudicio probari non possit, quod manu Theclæ nobilis Ægyptiæ fœminæ sub Diocletiani imperio ad bestias damnatæ descriptus fuerit. Neque negat, plerisque primitivæ Ecclesiæ Patres, & in his etiam *Athanasium*, nullam ejus dicti mentionem fecisse. Etsi enim in disputatione cum Ario Nicææ habita, quæ Athanasii nomen præfixum habet, nec non in tractatu de Unitate Deitatis Trinitatis, qui itidem inter Athanasii opera legitur, dictum illud allegetur, neutrius tamen opusculi, cum pseudepigrapha esse constet, rationem habendam esse censet. Interim sufficere existimat, quod non defuerint MSC. codices, in quibus insignis illa pericope legitur, qualibus codicibus etiam *Cyprianum* & *Hieronymum* usos fuisse probat. Ad ea, quæ contra Cypriani locum *Sandius* excepit, breviter respondet, & imprimis *Fulgentii* auctoritatem urget, qui hunc ipsum Cypriani locum in libro contra Arianorum objectiones produxit. Quæ contra Hieronymi prologum in epistolas canonicas *Erasmus* & *Socinus* objecerunt, itidem brevi responsione discutit, & Erasmus arguit, quod mysteriis Christianæ fidei non integra mente acquieverit, etsi interdum satis caute egerit, nec in apertas blasphemias erumpere ausus fuerit. Post Hieronymum, dictum illud Johanneum ab Idacio Claro, item ab Eugenio, & aliis Africæ Episcopis in confessione Regi Hunerico oblata apud Victorem Vitensem, nec non a Vigilio Tapsensi, quem etiam libri Idacio Claro adscripti autorem cum Chiffletio agnoscit, usurpari observat, & postremo argumenta diluit, quibus *Sandius* dicti hujus authenticam impugnavit.

Tertium caput Miscellaneorum est *defensio superioris dissertationis contra exceptiones D. Simonii in Critica N. T.* In hac primum omissionem hujus versiculi haud difficulter librorum oscitantia contingere potuisse scribit, cum librarius, postquam scripsisset: *ἡ γὰρ ἐκείνη ὁ δὲ ἀγρο-
γεῖς*, præteritis reliquis versiculi 7. verbis, ad v. 8. in quo itidem ista verba occurrunt, facile delabi potuerit. Imprimis vero Cypriani & Hieronymi pro authenticâ hujus dicti Johannei testimonia statuat, quæ

quæ Simonius in Critica Novi Testamenti labefactaverat. Quantum enim ad *Cyprianum* attinet, dixerat Simonius, Cyprianum eo in loco, qui pro authenticâ dicti Johannei adduci solet, non ad v. 7. sed ad v. 8. respexisse, & sic *Facundum Hermianensem* verba Cypriani interpretatum fuisse. Respondet Smithus, ex *Victore Vitenfi*, *Vigilio Tapsensi* & *Fulgentio* constare, quod in codicibus ante Facundi Hermianensis ætatem scriptis versiculus 7. lectus fuerit, & Fulgentium non tantum hunc textum, prout hodie legitur, adduxisse, sed etiam statim addidisse: *quod etiam beatissimus martyr Cyprianus in epistola de unitate ecclesiæ confitetur.* Suspiciatur igitur, Facundum vel mutilatum codicem habuisse, vel inconsulto aut codice sacro, aut Cypriani libello, in cujus titulo etiam aberrat, præ æstu cogitationum & festinante calamo verba Cypriani contra sanctissimi Præsulis mentem explicasse. *Hieronymum* autem quod spectat, ejus in epistolas Canonicas prologum pseudepigraphum esse Simonius judicaverat. Respondet Smithus, id neque ex styli dissonantia, neque ex aliis argumentis solide probari posse, & principium petere Simonium dicentem, quod librorum biblicorum collectores hunc aliosque prologos sub Hieronymi nomine composuerint, & ad suppositionem occultandam Eustochii nomen inseruerint. Cæterum cum Simonius ea, quæ in Critica N. T. de hoc Johannis dicto disseruerat, in secundo volumine, quod de versionibus N. T. agit, novis argumentis confirmasset, & Smithus in ea incidisset, cum hoc Miscellaneorum syntagma jam ferme absolutum esset, ne sine omni responso dimitteret, appendicem quandam extremis horum Miscellaneorum paginis imprimi curavit, in qua ad ea, quæ Simonius de correctionibus biblicorum, iterumque de Hieronymi præfatione ad epistolas Canonicas disserit, brevissimis respondet.

Quantum idque ultimum Miscellaneorum caput est *commentarius in posteriorem Petri epistolam*, quem integrum excerpere instituti nostri ratio non patitur; quamobrem ex singulis capitibus unicam tantum observationem in medium afferemus. In primo capite statim sub initium *Hugonem Grotium* confutat, qui hanc epistolam a Petro scriptam negavit, & Simeoni potius Hierosolymitano Episcopo, qui sub Trajani imperio martyrii palmam adeptus est,tribuendam censuit. Hanc vero sententiam ex eo refutat, quod Simeon neque Apostolus fuerit, quem titulum Autor hujus epistolæ sibi tribuit, neque ad prio-

rem a se scriptam epistolam provocare potuerit, neque gloriam Christi in monte sancto viderit, cujus gloriæ spectatorem se fuisse Autor epistolæ v. 18. c. 1. asserit; quæ verba aliunde huic epistolæ inserta fuisse, aut ad historiam Joh. XII, 28. relatam respicere, nondum Grotius probare potuerit. In cap. 2. v. 13. ubi vulgo legitur: ἐν ταῖς ἀποταῖς αὐτῶν, post Grotium & alios quosdam legendum censet: ἐν ταῖς ἀγάπαις αὐτῶν; quam lectionem non solum vulgatæ versionis, sed etiam Alexandrini illius, de quo paulo ante diximus, codicis autoritate, imprimis vero loco parallelo, qui in epistola Judæ v. 12. legitur, confirmat. In explicatione capitis 3. non alienus est ab *Hammondi* sententia, qui Petrum in hoc capite non tam de ultimo mundi fine, quam de fine politiæ Judaicæ & excidio Hierosolymitano agere statuit, simulque observat, Christianos veteris Ecclesiæ credidisse, quod universus orbis, si non simul & eodem tempore, quo Hierosolyma, saltem non longo post intervallo interitus esset, & hanc opinionem post excidium Hierosolymitanum proximo seculo & deinceps multo magis invaluisse, etsi magnam invidiam inde sibi Christiani conflarent, quasi de Romani Imperii duratione male ominantes. Ad calcem hujus commentarioli subjiciuntur variae lectiones hujus epistolæ, ex Alexandrino codice tam diligenter excerptæ, ut ne librarii quidem errores, & levissimæ textus mutationes omisæ fuerint.

DISCOURS DE Mr. MENAGE SUR
l'Heautontimorumenos de Terence.

id est:

Ægidii Menagii Dissertatio de Heautontimorume-
no Terentiana.

Ultrajecti, apud Ant. Schouten. 1690 in 12. plag. 18.

Actionem fabulæ, quæ in dramate exhibetur, non extensam nimis esse debere, sed certo spatium includi, sana ratio dicat. Quis enim ferat, aut absque indignatione spectet, integræ hominis vitæ decursum, ut natus sit, ut adoleverit, ut vitam gesserit, tandem ut interierit, in paucarum horarum spatium ita arctato, ne spectatoribus (ut apud Plautum est) lumbi sedendo, & oculi spectando doleant, representari?

Et

Et nonne nuncius Roma in Ægyptum missus, intra trium quatuorve horarum spatium rediens, explodetur, & poeta tam brevi tempore longinquum adeo iter absolvisse ipsum fingens, ludibrium spectatoribus erit? Quamvis enim universa poësis fictio est, non absurdam tamen eam naturæ contrariam, sed verisimilem, κατὰ τὸ εἶκος institutam, esse decet. Proinde Aristoteles in œconomia fabulæ constituenda præter ordinem appositum, justam requirit magnitudinem, rei ipsi convenientem & memoriæ accommodatam, (εὐμνημόνευτον μέγεθος) cujus limites cap. 5. lib. de Poetica hos ponit, ut unius solis ambitum nimis excedere eam vetet, jubens ὑπὸ μίαν περίοδον ἢ λίαν εἶναι, ἢ μικρὸν ἔξ αὐτῆς. Quam late unius iste solis ambitus se extendat, & quam arcte coarctetur, Interpretes ambigunt; aliis de naturali die, quæ viginti quatuor horis absolvitur, aliis de artificiali, quæ duodecim includitur, verba Stagiritæ accipientibus, & horarum numerum, quibus coerceri debeat justa actio, ne drama hac ex parte vitium trahat, non satis explore definientibus.

Natum hinc ante annos quinquaginta certamen est doctissimo Ægidio Menagio cum Francisco Hedelino Abbate Albiniacense: amobus super Terentii fabula, quæ *Heautontimorumeni* seu *seipsum exercitantis* nomine insignita est, altercantibus. Hujus enim actionem non pluribus quam decem, aut ad summum duodecim horis contineri, Hedelinus contendebat: plures autem quam duodecim, & ad minimum quindecim horas ad actiones in dramate isto representatas requiri; neque tamen vel justam magnitudinem Terentium fuisse supergressum, vel minus convenienter Aristotelis doctrinæ istam constituisse, Menagius ostendere satagit. Hic duobus anno 1640 & 1650 editis libris; iste totidem oppositis argumentum pertractarunt: tanta etiam animi concitatione Hedelinus id executus est, ut a verborum acerbitate & injuriosis dictis in optimum Menagium, quem adversarium sumserat, jaciendis sibi non temperarit. Istas ne agnoscere videretur, ab ira animum, ex consilio Taciti, cohibendum duxit Menagius: ac proinde alterum Hedelini librum ut evolveret, multo tempore adduci non potuit, quod apud se constituisset, inque *Amœnitatum Juris* dedicatione, nunquam se eundem esse lecturum, significasset: nuper demum, post elapsos quadraginta annos, a Jesuitis Collegii Ludoviciani & Doctoribus Sorbonæ certior redditus, salva conscientia lectio-

lectionem libelli, si maxime animo penitus fixum ante habuerit, istum se non legere velle, nunc suscipi posse. Igitur argumentum isthoc denuo excutiendum, & adversarii rationes examinandas duxit, sententiamque, in qua adhuc persistat, probare sategit eruditissimæ feminæ *Anna Daceria*, Fabri filia, pluribus venustis libris editis erudito orbi cognita, jamque in edendo Terentio studium ponenti; arbitrio ejus, utram sententiam nunc veriore censere velit, in venusto epigrammate ad ipsam scripto, & commentationi præfixo, modeste relinquens. Præterquam quod dubium adhuc sit, an de naturali, an artificiali die, quem solis ambitus absolvat, Aristoteles loquatur: si maxime artificialem intelligat, (de quo etiam plerique Interpretes hæc verba accipienda esse censent) nequaquam tamen angustis adeo finibus actionem dramaticam ab eo includi Auctor existimat, ut ultra duodecim horas (quibus artificialis dies absolvitur) extendere eam prohibeat: quod verbis *περίσται*, quo suaderi magis, ut poeta spatio temporis quam minimo actionem arctet, quam sub pœna reprehensionis id præcipi existimat; & ἡ μικρὸν ἐξ ἀλλήλων, quibus paulum transilire fines istos licere, indicari asserit: nam in hunc sensum verba Aristotelis accepisse, & quod paulum excedere permiserit, interpretatos ea esse Madium, Lombardum, Piccolomineum, Riccobonum, Heinsum, Vossium, Grostionum. Igitur dramatum leges haud violatas a Terentio Auctor adversus Hedelinum asserit, etsi plures quam duodecim horas actioni dederit, & res intra biduum (juxta Minturni, & quorundam aliorum *cap. 7.* allegatorum sententiam) confectas uno dramate hoc complexus fuerit. Græcos sane Comicos haud adeo superstitiose angustis istis se includi passos esse, nec fabulas suas duodecim horarum spatio adstrinxisse, exemplo Aristophanis (*cap. 9.*) ostendit, qui in Pluto viginti horarum, & Æschyli (*cap. 8.*) qui in Niobe trium dierum gesta exhibuerint; nec Euripidem horis duodecim actiones suas inclusisse; & inter antiquiores dramatum scriptores quendam Trojæ obsidionem, decem annis peractam, una fabula esse complexum (*cap. 10.*) refert. Plautum vero novem mensium acta in Amphitruone retulisse, adversus Muretum, Heinsum & Vossium (*ibid. p. 57.*) negat; sed Jephthen Buchananani duorum mensium gesta continere, cum Vossio (*p. 61.*) affirmat. Quominus reprehensionem Terentium mereri censet, qui quindecim horas Heautontimorumenon dederit,

dederit, acta repræsentans quæ initium circa vesperam & septimam primi diei, & exitum circa meridiem & decimam horam alterius habeant. Quod ut probet, locum in quo Chremes ac Menedemus convenerint, quem suburbanum prope Athenas prædium fuisse putat, & tempus quo ludi hi acti fuerunt, Bacchanaliorum nempe seu Dionysiorum, (*cap. 11.*) inquit, & ex hoc cumprimis de longitudine diei, quæ tum fuerit, sententiam ferendam esse existimat. Quo loco de festis Græcorum, & cumprimis Atheniensium (*p. 71. seqq.*) mensibus item Atticis (*cap. 12.*) erudite disserit, & adversus Hedelinum in Dionysiacis festis quæ *Pithoegia* appellabantur, mense Posidonione, quæ erat sextus anni Attici, (cui initium dabat mensis Hecatombeus circa Solstitium æstivum) & ultimus autumnus, juxta Scaligerum, Petavium, & indicem MSC. mensium Atticorum Seldeno laudatum, actionem hanc Terentianam gestam esse fingi: circa quod anni tempus nox Athenis quindecim horas longa fuit: integram autem noctem intercessisse, antequam absolveretur, ex Act. II. sc. 3. *Et vesperscit, & non moverunt viam*, & Act. III. sc. 1. *Luciscit hoc jam &c.* ostendit. Lectu plane digna sunt quæ doctissimus Autor de hoc argumento, aut affinia ei plura alia alibi haud obvia affert: & eorum occasione veterum scriptorum loca quædam emendat, ut Plauti *p. 15.* Æschyli *p. 24.* Aristotelis *p. 54.* Polyæni *p. 85.* lapsus item eruditorum quorundam virorum notat, ut Scaligeri *p. 83. 86.* Casauboni *p. 84.* Meursii *p. 128.* Guyeti *p. 131. 169.* Peyraredi *p. 131.* Ursini *p. 147.* Usserii *p. 103.* communicatorum autem sibi a celeberrimis & omni eruditionis genere præstantibus viris, *Ezech. Spanhemio & Jo. Georgio Graevio, p. 23. 26. 179.* eos qui his studiorum oblectamentis capiuntur, participes facit: ut non posse non gratum esse librum hunc doctissimæ *Daceria*, cui dicatus fuit, existimemus.

ADAMI RECHENBERGII, IN ACAD.
Lips. P. P. de Studiis Academicis liber
singularis.

Lipsiæ apud Joh. Fr. Gleditsch. 1690, in 12.
constat plagulis 17.

Cum multi adolescentes scholis trivialibus egressi, in Academiis
studiorum causa subinde veniant, qui in tanta doctrinæ varietate,
M docen-

docentiumque sententiis diversis ac discrepantibus, saepe nescianti, quam studiorum rationem inire, quosve duces sequi hac in parte debeant; e re juventutis Academicæ hac tempestate fore existimavit *Autor* libri hujus clarissimus, Collega noster colendus, si in quovis studiorum genere, partim Autores præstantissimos, qui hanc aut illam doctrinæ partem tradiderint, indicaret; partim ordinem, quo pro ingenii aut fortunæ ratione, vel etiam scopo, in studiis uti conveniat, monstraret. Quapropter præmissa dissertatione de eruditione varia, & studiosis ante in classes velut descriptis, in *secunda* libri *sectione*, de Philosophiæ Theoreticæ, & in *tertia* de Practicæ disciplinis, scriptoribus & eorum usu partitim differere instituit. In *quarta sectione* de Philologia, ejusque partibus; imprimis vero quæ ad historiæ cum civilis, tum sacræ lectionem faciunt, uberius exponit. In *quinta sectione*, de scriptoribus Græcis varii generis eorumque scriptis agit. Quibus subjungit Oratoriæ & Philologiæ S. studium, Theologiæ consecraneis adprime necessarium. Inde in *sexta sectione*, quæ ad præparationem studii Medici, Juridici & Theologici faciunt, adducit. Præcipue autem methodi rationem in Theologia addiscenda ostendit, laudando summos in hac doctrina viros, *Gerbardum, Hülsemannum, Calovium*, & qui Ecclesiæ bono adhuc vivit, summe Reverendum Dn. *Spenerum*. Ultimo loco *Autor* Comenii Regulas vitæ sapientis & tranquillæ studiosis commendat, iisque libro colophonem imponit.

SEBASTIANI SCHMIDII IN D. PAULI
ad Colossenses epistolam commentatio. Accedunt ejusdem
Paraphrases Cap. VII. IIX. IX. X. & XI. ad Romanos,
Epistole prioris ad Corinthios, prioris & posterioris ad
Thessalonicenses, prioris ad Timotheum, epistola ad
Philemonem, ut & Cantici Maria.

Hamburgi, ex officina libraria Schulziana, 1691 in 4.
constant plagulis 51.

Quemadmodum summe reverendus Auctor ex Paulinis operibus
epistolam ad Hebræos A. 1680, epistolam ad Ephesos A. 1685, epistolam
ad Galatas A. 1690 commentariis accuratissimis illustravit: ita nuperius
sua in epistolam ad Colossenses & quasdam alias a D. Paulo exaratas
mele-

meletemata juris publici fieri, non invitus editori indulgit. Majori
vero studio epistolam ad Colossenses explanavit, ac cæteras in volumi-
nis frontispicio enumeratas. Has enim simplici tantum ac satis suc-
cincta paraphrasi enarravit. Illam autem justo commentario expli-
candam censuit. Hinc singula ejus capita primo *Logice* in partes par-
ticulasque suas resolvit, deinde prolixioribus notis quorumvis verbo-
rum *nexum & sensum* monstravit, collatis simul *Estii, Hunnii, Crocii, Calixti* cumprimis, ut & aliorum in hanc epistolam commentationi-
bus; denique *locos communes* copiosos, sed paucis verbis multa com-
plexos annectit. Ut vero pateat, in hoc non minus, quam, quæ su-
perioribus annis recensuimus, operibus Exegetam hunc suo merito
clarissimum non semper tritiorum viam insistere, unicum exemplum
ex *Coloss. I. 24.* petere juvat. En Apostoli verba: Νῦν χαίρω ἐν τοῖς
παθήμασί μου ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ἀναταπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῆ θλίψε-
ως τῆς χρεῖσς ἐν τῇ σαρκί μου, ὑπὲρ τῆ σώματος αὐτοῦ, *Erasmus* Rote-
rodamus vertit: Nunc gaudeo super afflictionibus meis pro vobis, & suppleo,
quod deerat afflictionum Christi in carne mea pro corpore ipsius, quod est
ecclesia, cujus factus sum minister.

Schmidius accipit νῦν illative, pro itaque. Vocabulo ἐν, in affli-
ctionibus, non materiam gaudii notari putat, sed statum, in quo Aposto-
lus tunc fuit, quoque non obstante gavissus est. Afflictiones heic non
tam præteritas, quam præsentis & adhuc exantlandas intelligit.
Θλίψεις χρεῖσς ei non illæ sunt, quas Christus in corpore suo mystico
sustineat, sed quas Christus admensus est Paulo, ac ab eo sustinendas defi-
nivit. Dicit ergo autumat afflictiones Christi præcipue efficienter,
utpote a Christi providentia definitas, deinde etiam exemplariter,
quia earum nobis ὑπογραμμὸν reliquit. Nec aliter locum 2. Cor. I.
v. 5. explicari cupit. Urget eapropter h. l. tautologicum fore sensum ver-
borum: Afflictiones Christi h. e. corporis Christi mystici ὑπὲρ τῆ σώματος
αὐτοῦ pro corpore Christi mystico. Desiderat etiam locum parallelum
biblicum, ubi Christus in fidelibus pati dicatur pro corpore suo eccle-
sia. Pontificiis ejusmodi interpretatione ansam dari monet, passiones
sanctorum pro meritoriis & satisfactoriis habendi, cum omnis passio
a Christo perferenda talis sit. Sed & verba ἐν τῇ σαρκί μου argumen-
to esse existimat, Christi afflictiones non de totius mystici corporis Chri-
sti, sed Pauli solius afflictionibus intelligendas esse. Ἐν σαρκί idem
est

est Schmidio ac in naturali vita in hoc orbe peragenda, ob Phil. I. 22. 24. Gal. II. 20. Tandem ultimo loco positum *ὅτι* non notare statuis pro commodi, sed super causæ & ministerii. Hinc emergit hæc fere paraphrasis: Quia Evangelium, quod ego prædico inter gentes, inter vos Colossenses, gentiles, eum fructum facit, ut & vos sitis conversi, gaudeo in mediis afflictionibus meis, quas super vobis, seu ea de causâ, quia vobis gentilibus prædico, patior. Non enim pœnitet me pati eorum causâ, apud quos Evangelium meum tantum fructum facit. Gaudeo igitur ob conversionem vestram, & ut vicissim quasi gratus sim pro mihi facto gaudio, libenter impleo & sustineo, quicquid afflictionum restiterit a Christo mihi destinatarum, & in carne mea sive statu vitæ hujus a me sustinendarum, super causâ corporis Christi meo ministerio edificandi, ecclesiæ putâ; quippe cujus factus sum minister, quem talia ex officio pati decet.

Cæterum paraphrasibus in epistolas Paulinas additur quoque Canticum Mariæ, ex Luca I. 47-54. eodem paraphraseos filo pertextum, ac Canticum Zachariæ, quod una cum epistolis Jacobi & ad Ephesios, itemq; concione Christi montana sex abhinc annis Schmidius edidit.

DISSERTATIO ACADEMICA DE PHARISÆISMIS in libris profanorum Scriptorum occurrentibus. Accesserunt observationes breves de luxu veterum Romanorum circa nuces. Edidit

M. Joh. Heinrichus Ernesti.

Lipsiæ, literis Joh. Georgii, 1690. 12. plag. 7.

Colliguntur in hac Dissertatione, quam majori de *Hermenēutica* profana operi ad instar prodromi doctissimus ac de studiola juventute in scholâ nostrâ Thomanæ, quem gerit, rectoratu præclare merens Auctor præmittere voluit, justoque ordine sistuntur auctorum Latinorum & Græcorum veterum a religione Judaica alienorum loca, quibus mores Phariseorum eorumque, qui ad illorum mandata vitam suam atque fidem componebant, aut memorantur, aut scommate petuntur. Exponit ea Auctor dictis Scripturæ sacre, talia de Phariseis referentis, qualia in *Judeis, verpis, curtis, recutitis, sabbataris*, perstringuntur ab Historicis, Grammaticis, Oratoribus ac Poetis gentilibus. Horum intentionem & sensum, optimorum commen-

tatorum

tatorum interpretationibus adductis, perspicuum ac cuivis obvium reddit. Accedunt *appendices* non unæ. Ac primo quidem recens locorum *Theognidis*, ubi, utut nulla Judæorum ac Phariseorum mentio fiat, neque etiam probari possit, vatem ad illos oculum intantum habuisse, sententia tamen aliqua offenditur, quæ dogmati vel mori Judaico non minus similis est, ac ovum ovo. Sequuntur *programmata* duo academica, quorum altero usus profanarum literarum in interpretandis scripturis sacris, altero usus sacrarum literarum in interpretandis scriptoribus profanis (latius in præcedenti dissertatione ostensus) non uno exemplo demonstratur. Sub calcem voluminis videas *observationes de luxu Romanorum circa nuces*. Hujus classes duæ statuuntur. Prior ad cultum corporis, posterior ad victum spectat. Ad luxum circa cultum pertinere dicitur, quod quidam deliciarum sectator nuce ardenti crura subusserit, itemque quod formæ studiofæ mulieres nucario oleo alopecius mederi & nigrum sibi colorem inducere fuerint. Luxus circa nuces in victu arguuntur, partim qui eas ex aliis orbis regionibus adferri curarunt, partim qui plura simul earundem genera mensæ intulerunt, partim denique, qui singulari opera ac labore poma hæcce condiverunt, frixerunt, coxeruntve, antequam iis vescerentur.

DE GODEN EN GODSDIENST DER Heydenen, &c. i. e.

Tractatus de Diis & Religione Ethnicorum, Gallice a P. Gaultruchio conscriptus, nunc Belgice versus a F. Halma.

Ultrajecti ad Rhenum, apud F. Halma 1690. in 12. maj. Plag. 20.

Cum ad Poetarum Auctorumque veterum aliorum, sive Græcorum sive Latinorum intelligentiam multum facere videretur, imo necessarium omnino esset, Deos gentilium atque religionem non ignorari, haud pauci extiterunt tum veterum tum recentiorum, qui Mythologiam seu Historiam Poeticam commentariis suis illustrandam susceperunt. Hos inter *Leonardus* quoq; *Gaultruchius* e Soc. Jesu laudem meruit, edito pridem Gallico idiomate de Diis & Religione Ethnicorum opusculo, quo de Diis primum majoribus, de Semi-Diis inde, ac denique de

honoribus, quos gentiles Diis suis exhibuere, statuis, templis, sacrificiis, sacerdotibus, festis, ludis, spectaculis, succincte ac perspicue tractatur. Utique cum applausum libellus invenit, ut non tantum plusquam septies Gallice typis fuerit exscriptus, sed & in Anglicum sermonem traductus Londini A. 1671, & Latine versus Leodii A. 1678 prodierit. Hinc non inutilem se operam civibus suis præstiturum *F. Halma* censuit, si in Belgicam quoque linguam libellum utilissimum converteret: id quod nova hac editione ita præstitit, ut Gallico, quo primum conscriptus fuit, idiomati adjunxerit e diametro Latinam, subjecerit vero Belgicam versionem, eundemque adeo librum simul Gallice, Latine & Belgice, suas rationes secutus exhibuerit.

LIBRI NOVI.

Gerardi Noodt Probabilium Juris Civilis Libri IV: De Jurisdictione & Imperio Libri II: Ad Legem Aquiliam Liber singularis. Lugd. Bat. 1691. in 4.

Gerh. Feltmanni Dissertatio de Accessionibus Memorabilibus immani aquarum vi vel terræ motu factis. Amstelod. 1691. in 8.

Quatrième Denonciation de l'Herésie du Peché Philosophique. 1690. in 8.
V. Denonciation du Philosophisme, c'est à dire de la nouvelle Herésie du Peché Philosophique. A Cologne 1690. in 8.

Discours de la Connoissance des Bestes, par le P. Ignace Gaston Pardies. Troisième édition. A la Haye 1690. in 12.

L' Histoire de Don Jean d' Autriche fils de l' Empereur Charlequint. A. Amsterd. 1690. in 8.

Apocalyptica Tuba quinta, ortum, progressum & interitum Locustarum pandens, per Franciscum Foris Otrokocsi. Amstel. 1690. in 8.

Strenz ejusdam Discussio Pacifica, seu Quæstionis decantatæ, ubi fuerit Ecclesia Reformata ante Lutherum, &c. resolutio: per eundem. Amstel. 1690. in 8.

Joh. Eberhardi Schvvelingii Exercitationes Cathedraræ in Petri Danielis Huetii Censuram Philosophiæ Cartesianæ. Bremæ 1690. in 8.

Euclidis Elementorum sex Libri priores, magnam partem novis demonstrationibus adornati opera & studio Henrici Coetsii. Lugd. Bat. 1691. in 8.

Relation des Révolutions arrivées à Siam dans l' Année 1688. A Amsterdam 1691. in 12.

NOVA LITTERARIA EX GALLIA, EXCERPTA

ex *Basnagii Historia Actorum Eruditorum*.

P *Martianay* S. Hieronymo suo studium indefessum impendit, jamque Prodrönum Operis hoc titulo edidit: *Divi Hieronymi Prodrömus,*

dromus, sive Epistola Domni de Martianay ad omnes viros doctos & studiosos, cum Epistola Divi Hieronymi ad Sunniam. Prodiit & libellus alius: *Dissertations sur la dernière Pasque de Notre Seigneur & sur la prison de S. Jean Baptiste*; i. e. Dissertationes de postremo Christi Paschate & de custodia S. Johannis Baptistæ. Hujus auctori nomen est *Piednu*, qui probandum in hoc opusculo suscepit, Christum extremo vitæ suæ anno Pascha celebrasse, nec nisi unam fuisse S. Joh. Baptistæ captivitatem. Oppositus libellus est *P. Lamy*, qui editis dissertationibus quibusdam evincere conatus fuerat, trinam fuisse S. Johannis custodiam; Christum vero Pascha nequaquam ultimo vitæ anno celebrasse, non obstantibus Evangelistæ verbis, *pridie quam pateretur*, quippe quæ non recte fuerint intellecta. Recusus & Parisiis liber est, qui ante decem aut duodecim annos lucem primum adspexerat: *L' Art de vivre heureux selon les principes de Descartes*; i. e. Ars beate vivendi secundum principia Cartesii.

P. Harduinus novam eamque vastissimam, quadraginta nempe volumina impleturam editionem Conciliorum molitur. Idem detecturum se pollicetur genuinos auctores operum, quæ Calliodoro, Facundo, Mario Mercatori, Victori Turonensi, Isidoro Hispalensi &c. falso hactenus fuerint tributa. *Vaillantius* dicitur Responsum composuisse ad *P. Harduini Antirrheticum*: sed sunt qui dubitant, scriptum hoc lucem adspecturum, quod Respublica Litteraria plena libertate Lutetiæ Parisiorum non gaudeat.

Stephanus Baluzius, Coadjutoris Rotomagensis, qui defuncti fratris Marchionis de Seignelay thesaurum librarium possidet, hoc tempore Bibliothecarius, occupatus est in edendis vitis Paparum, qui Avinionem sedem habuerunt. Idem falsas nonnullas in Decretalibus inscriptiones detexit, præloque parat Pithœi in Gratianum notas. *Baudelotus Dairval*, auctor libri de utilitate ex peregrinationibus capiendis, invenisse nuper fertur statuam æneam, altitudinis trium aut quatuor pollicum, sed antiquam valde, ac *Deum Crepitum*, cujus apud Arnobium aut Minutium Felicem & Tertullianum mentio fit, representantem, quam peculiari dissertatione illustrare constituit. *Tillemontius* vitas Imperatorum Romanorum componit, aliquot voluminibus, quorum primum in Vespasiano desinit, exhibendas. *Bossuetus* Episcopus Meldensis libri sui de Variationibus Protestantium Vindicias ad-

versus

versus *Jacobi Basnagii* Responsum typis exscribi curat, nec minus strenue in oppugnando *Jurio* progreditur.

Le Grand Historiæ Ludovici XI describendæ summo studio incumbit, quæ duobus voluminibus absolvetur, ita ut eorum alterum ipsum Historiæ contextum, alterum monumenta publica conciliandæ dictis fidei exhibeat: quod opus ubi in lucem prodierit, & cum *Varillafiana* ejusdem Regis Historia fuerit collatum, patebit fortasse, quid distent æra lupinis. Interim *Varillafium* Historia Caroli VIII habet occupatum. *Felibenius*, cui Dialogos de Architectura debemus, *Diarium* aliquod Antiquitatis prælo parat.

P. Bouhours versionem Gallicam Novi Testamenti molitur, reliquas omnes, & *Janfenistarum* quoque *Montensem*, ut ajunt, superaturam. *Dn. de S. Real* propediem daturus est versionem Gallicam *Epistolarum* *Ciceronis* ad *Atticum*, una cum notis suis. *Menagii* *Origines* Linguae Gallicæ sub prælo adhuc sudant. *Tolosæ* imprimuntur *Sorberiana*.

Dn. Dirois, cujus de Religione Christiana Tractatus notissimus est, *Romæ*, quo Cardinalem *Estreensem* secutus fuerat, redux *Lugduni* diem dicitur obiisse. Dudum etiam constat, mortuum esse *Hermannum* Capituli *Bellovacensis* Decanum, elegantissimorum operum, interque *vitæ* *S. Athanasii*, *S. Basilii*, *S. Gregorii* &c. auctorem.

* * * * *

Dum Duumvirorum Gallorum, Lector Benevole, mortem memoramus, nuncius ad nos defertur de obitu Theologi nostratis celeberrimi *Theophili Spizelii*, Evangelici Ministerii *Augustani Senioris* & ad *D. Jacobum Augustæ Vindelicorum* Pastoris, dum viveret, vigilantissimi; quippe qui die 9 Januarii (secundum *Calendarium Gregorianum*) anni præsentis, cum pleuritide & febri dein acuta laborasset, vitam laboriosissimam cum placida beatag, eisi immatura morte commutavit, nondum exacto quinquagesimo secundo ætatis anno. Ceterum uti jacturam optimi Viri non Ecclesia tantum Orthodoxa, & Augustana cumprimis, sed Respublica etiam Litteraria non poterit non lugere: ita prolixiore ejus elogio superse-
demus merito, quem tot præclara ingenii monumenta, in lucem ab ipso diversis temporibus edita, applausumq, Orbis Eruditi promerita, nemini ignotum aut illaudatum
patiuntur.

(•)

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Martii Anno M DC XCI.

ERASMI VVARREN GEOLOGIA: OR, a Discourse concerning the Earth before the Deluge, &c.

Londini, impensis Rich. Chisvvel, 1690 in 4. Constat capitibus XVII, plagulis 47.

T *Homa Burnetii* Theoriam Telluris sacram recensuiamus partim in Actis a. 168. p. 702, partim in Supplemento VI. p. 304. Ut exteros taceamus, quibus viri hujus ingeniosi paradoxa approbare se haud potuerunt, ex ipsismet ejusdem civibus virgula censoria in eum animadvertit sex abhinc annis *Herbertus* Herefordiensis Episcopus, de quo plura videtis in Actis mense Octobri anno 1686 publicatis p. 522, & si placet, adde, senem illum doctissimum, nomine gentilitio *Croft* gavilum, sed rarius (ut facere amant Episcopi,) eo usum esse, ex quo d. 9. Febr. A. 1661 diocesi Herefordiensi præfectus fuit. Num vero adhuc in vivis sit, adeoque annum ætatis octogesimum septimum agat, non liquet: hoc unum novimus, quod in *Status Angliæ*, ab *Eduardo Chamberlano* Anglice conscripti, Gallica versione, *Amstelodami* A. 1688 impressa, inter nondum mortuos referatur. Hunc excepit anno superiori *Erasmus Warren*, Rector ecclesiæ, quæ *Worlingtoni* in *Suffolcia* colligitur, opusque præsens duobus prioribus *Theoriæ Burnetianæ* libris opposuit, lenius tamen in eam sæviens, ac ab *Herberto Crofto* factum fuerat. Quid autem in adversarii placitis reprehensione dignum judicavit, pluribus commemorare opus non est; cum summa ipsius capita propemodum coincident cum iis, quæ ab episcopo Herefordiensi monita esse, citato loco memoriæ prodidimus. Jucundiores relatu erunt, quas de natura & ratione cataclysmi universalis *Warrenus* excogitavit, novæ ac paradoxæ hypotheses. Eas tamen haudquaquam pro certis & exploratis venditat, sed tantum

N

pro

pro probabilibus, ad minimum vero probabilioribus, quam Burnetianæ sint; cum ex adverbo Burnetius orbi erudito persuadere nitatur, non nisi sua methodo explicari posse apud Moſen Petrumque descripta diluvii phenomena. Nimirum *Warrenus* supponit omnium primo, aquas diluviales, quibus altitudo *quindecim* cubitorum *Gen. VII. 20.* adscribitur, non montibus quibusvis altissimis, (ut vulgo locum istum interpretes intelligunt,) sed humo tantum sive communi terræ superficie tot cubitis altiores fuisse. Solicite enim ab hemistichio posteriori: **וַיִּכְסּוּ הָהָרִים** *Et conteſti sunt montes*, distinguendum censet hemistichium prius: **חֲמֵשׁ עָשָׂר אַמָּה מִלְּמַעְלָה גָּבְרוּ הַמַּיִם** *Quindecim cubitis sursum versus invaluerunt aqua*, super humum nempe, si Warrenum audias, non super montes, licet & hos ab aquis sæpius suo modo *superatos* & *teſtos* concedat. Putat quippe, **מַעֲיֵנִית** *fontes abyſſi magna*, qui *Genes. VII. 11.* sub initium cataclysmi *dirupti* dicuntur, non esse, (ut hæcenus creditum fuit,) *harathra* & receptacula aquarum *subterranea* aut *submarina*, sed profundas cavernas in ipsis *montium cacuminibus*, ab omnipotente Dei manu *diffusas* & apertas, magnamque aquarum vim in altum ejaculantes, in subiectas valles, ad instar cataractarum, delapsuram. Nititur parallelismo *Pſalmi LXXVIII. v. 15.* ubi de Deo *psaltes* inquit: **יָכַע צוּרִים בְּמִדְבַּר וַיִּשַׁק בְּתַהוֹמוֹת רֶבֶר** *diffudit rupes* (*Rephidim, Exod. XVII. 1. 7.* & *Kadesch, Num. XX. 1. 8.*) *in deserto* & *potavit* (populum) *abyſſis magnis*, h. e. cavernis montanis, non subterraneis, sed altius superficie deserti sitis; quapropter *versu sequenti* additur: **וַיֹּרֶד** *Et descendere fecit aquas*: itemque *Sapient. XI. 4.* aqua data dicitur *de petra altissima*. Eam quoque ob rem *I. Cor. X. 4.* asseri videtur, petram Israelitas *secutam* fuisse. Nisi enim scaturigo excello loco posita fuisset, non potuisset fluentis suis tantum impetum conciliare, ut ex *Rephidim* ad *Kadesch* usque, rivo facto, pergerent. Neque enim ullius fontis, locis istis binis interjecti, Moſes usquam meminit. Fuisset hac ratione rupes isthæc non absimilis monti *Pico* in insula *Tenariffa*, cui impendentes nebulae singulis diebus circa meridiem in aquam resolvuntur, & tanta copia defluunt, ut imbrium, quales in tota insula nunquam cadunt, vices abunde suppleant, totamque, quam diximus, *Tenariffam* affatim irrigent.

Quoniam itaque Moſes æque ac David & nomen *abyſſorum magna-*

magnarum & verbum *diffindere* adhibet, Warrenus iudicat, de argumento simili utrumque agere. Observat igitur porro, in montibus haud raro *capacissimas cavernas* offendi, qualis illa, quæ Davidi sexcentisque ejus comitibus in imo recessu suo latibulum præbuit, & nihilominus tantum adhuc spatii vacui habuit, ut Saul eam ingressus nihil viderit, quod, Davidem illic loci adesse, suspicionem ei moveret, *I. Sam. XXIV. 3.* Harum plerasque corona quasi immanium saxorum circumseptas esse, ut ad eas aditus neutrubi pateat. Porro creditu facile ait, calore Solis multos vapores in id genus cavernis gigni, ac dein tum interno cavernarum, tum externo nivium incumbentium frigore in aquas condensari; particulas vero hujusmodi aquarum crassiores esse, quam ut per angustos viscerum montanorum poros, per quos vi influxus solaris elevata ac in cavernas illas delata fuerant, relabi possint; hinc, Noachi ævo, aquas id genus collectas æternum ejusmodi carceribus detineri oportuisset, nisi Deus modo supernaturali repagula *diffregisset*, ac undis illis, quo naturalis impetus ferebatur, eundi potestatem fecisset. Tunc itaque eæ instar *fontium* ebullire, ac qua data porta, in declive præcipientes ruere, hacque ratione, (accedentibus præsertim nivibus liqueſcentibus imbrisque solito majoribus,) depressiorem terræ superficiem, quindecim cubitorum altitudine, longe lateque inundare. Huic fundamento primo de *fontibus abyſſi magna* jungit Warrenus alterum de *altitudine* aquarum diluvialium, quæ *cubitis quindecim* non montes, sed *humum* superarint: unde non recurrendum dicitur ad aquas *supraælestes*, quæ ex orbibus suis, sine systematis mundani *παραλειτουργία*, deduci non potuerint; neque ad aquas *subterraneas*, quibus nullo modo integrum fuerit ascendere, nisi adfuissent aliæ aquæ, in harum locum successuræ; neque ad universas regiones *aeris*, licet omni ex parte in *aquam condensandi*, cum constet, molem aeriam, molemque aqueam ejusdem extensionis, quoad proportionem gravitatis, non magis sese invicem exæquare, ac mille & unum, adeoque totius aeris molem in nimis exiguam & cataclysmo haud suffecturam aquæ molem abituram fuisse; præterea ignorari, quid in superioris aeris condensati locum succedere potuerit, ne natura vacuum reciperet. Imbres autem per quadraginta dies descendentes, & *abyſſos* illas e cavernosorum montium verticibus scaturientes, tantam undarum vim congerere potuisse, quæ terræ

ad cubitos quindecim obtegenda suffecerit. Tertium fundamentum Warrenus ex II. Petr. III, 5. 6. petit: *Celi*, h. e. infima aeris regio, *erant jam olim a terra* (ἐξ ὕδατος) *ex aqua* (καὶ δι' ὕδατος) *et in aqua* simul extans, (δι' ὧν) *per que mundus* (animalis) *qui tumerat, aquis inunda-* *us perit*. Partem enim tunc terræ depressioris cum circumjecta atmosphæra inundatam, adeoque δι' ὕδατος (h. e. juxta Warrenum, *in aqua*) extitisse, partem terræ montanæ cum annexo coelo aërio ἐξ ὕδατος (*extra aquam*) eminuisse, opinatur. Utrum vero interpretatione hac sua scopum Petri ferierit, videant alii. Quarto loco urget, quod, si aquæ cacumina quoque montium tam longo temporis tractu contexissent, tantum limi & sordium in planities devolutum fuisse credibile sit, ut ne quidem aliquot sæculis post ad fruges vitesve ferendas domusve extruendas aptæ fuerint; quemadmodum constat, Atticam, cum cataclysmum longe minorem passa esset, adeo miseram induisse faciem, ut non nisi post tria secula colonos iterum nacta sit.

Caterum prævidit clarissimus Auctor, objectiones non unas sibi diluendas fore. Harum prima ex Gen. VII, 19. 20. elicitur: *Operiti sunt omnes montes altissimi sub caelo universo. Quindecim cubitis sursum versus invaluerunt aquæ, et montes fuerunt operiti*. Respondet, non dici in textu, montium cacumina operita fuisse, sed humum tantum, una cum inferioribus partibus montium, ad cubitos quindecim sursum versus a superficie terræ communi. Et in ejusmodi inundationem satis bene quadrare phrasin: *aquæ prævaluerunt* מַדְבַּח מַדְבַּח *valde, valde*. Neque septuaginta Senes testari, diluvialem aquam montium quorumvis verticibus superincubuisse; namque solummodo dicere: Πεντεκαίδεκα πήχεις ὑπεράνω ὑψώθη τὸ ὕδωρ. Imo nec vulgatum dissensisse, licet reddiderit: *Quindecim cubitis altior fuit aqua super montes, quos operuerat*. Namque non necesse esse, ut *super montes* idem esse putetur, ac *super cacumina montium*. Quin verba ista tantundem notare posse ac illa: *ad latera montium*; quemadmodum, Q. Curtii phrasi, *super mensam*, vel *super vinum et epulas* convivæ esse dicuntur, mensæ tantum accumbentes. Deinceps, quod altissimos montes quindecim cubitis superarint undæ, hoc potissimum argumento refellit Noster, quod arca *quievit* ac *resedisse* dicatur *super montibus Ararat*, h. e. Gordyæis in Armenia, Gen. VIII. 4. & quidem die 17. mensis septimi. Coepit autem diluvium die 2. mensis se-

cundi

eundi & accrevit diebus centum & quinquaginta, (Gen. VII. 24.) qui fere circa modo dictum diem mensis septimi decimum septimum desinunt. Hinc patet, eo ipso tempore, quo incrementum aquarum summum suum fastigium ac ἀρχὴν attigit, arcam montibus Gordyæis insedisse, adeoque totam undis immerfam omnique aëre exclusam fuisse, si altissimos montes, sigillatim Atlantem, Olympum, Caucasum, Picum in Tenariffa, Andes in America, quindecim cubitis operuisset suprema eaque æqualiter a centro terræ remota cataclysmi peripheria. Ipsemet igitur Warrenus phrasin Mosaicam: *Operiti sunt montes altissimi*, exponi vult aut (1.) per *synecdochen partis* inferioris *pro toto* monte, aut (2.) per *hyperbolem*, quæ sæpe a montibus petitur, v. g. Jer. IV. 24. Ezech. XXXII. 6. Esai. XLIV. 23. XLI, 15. LXIV, 3. Habac. III, 6. Psal. XCVII, 5. CXIV, 4. &c. aut denique (3.) vocem *cooperire* accipiendi non pro *superare et contegere omni ex parte*, sed pro *frequentem, abundanter circumdare, circumstare, circuire, circumfluere*. Sic gemmæ dicuntur *tegmen* Tyrriorum, Ezech. XXVIII, 33. Judæi feruntur *texisse* altare Domini lacrymis, Mal. II, 13. Imo Moses ipsemet refert, coturnices *texisse* castra Israelitarum, Exod. XVI, 13. Et tamen Num. XI, 13. (optimus sui interpret) auctor est, decidisse illas non *super*, sed *circa* castra, ex utroque eorum latere. Pari modo, Warreni iudice, montes altissimos cataclysmo *tektos* dixit Moses, quia copiosissima aquæ quaquaversus illos circumfluxerunt.

Ad Objectionem secundam: *Arca resedit super montibus Ararat*, Gen. VIII, 4; ergo *aquæ ultra cacumina montium accreverunt, arcamque illuc extulerunt*, Auctor noster respondet: (1.) עַל, (quod communiter *super* notat,) quandoque *prope, juxta, penes* significare, e. g. Psal. I, 3. Num. XI, 13. sicque עַל הַרְרֵי אֲרָרַט *super montes Ararat*, idem esse posse, ac *juxta* montes Gordyæos. (2.) Si concedatur, arcam *super* montibus Ararat quievit, hoc nihilominus verum fore, etsi non cacumini, sed pedi vel inferiori montis parti innixa ea dicatur. Nec obitare, quod Berosus & Nicolaus Damascenus apud Fl. Josephum, Abydenus Assyrius apud Eusebium & Cyrillum, Benjamin denique Tudelenfis in Itinerario, testentur, reliquias arcae longo tempore remansisse in montis Gordyæi fastigio. Observat enim Warrenus, eosdem auctores tot fabulas admiscere suæ hac de re narrationi, ut qui aliqua in circumstantia extra dubium hallucinantur, in altera quoque hallucinati esse non immerito præsumantur.

Succedit objectio tertia: *Cacumina montium apparere ceperunt, decrecente diluvio, Gen. VIII. 5. Ergo prius aquis cooperta fuerunt.* Regerit Warrenus, partim, quod *cacumen montanum* non raro in Scripturis sacris pro declivioribus & inferioribus partibus montis accipiendum veniat, e. g. *Amos I, 2. Exod. XIX, 20.* partim, quod fortassis in Genesi intelligere oporteat apices montium minorum tantum, superficie humi quindecim modo cubitis altiores, adeoque totos undis obrutos. Quod si hac *σοφὰ φάσμα* non arrideant cordato lectori, notari jubet, quod montium fastigia non *ex aquis*, sed *e tenebris* decimo mense *emersisse* sive *visa fuisse* dicantur. Toto nempe diluvii tempore tenebras universæ telluri constanter incubuisse. Cum enim atmosphæra, quanta quanta erat, maximo opere turbata, omnes, quos ambitu suo complexa fuerat, vapores in nubes, moxque harum maximam partem in imbres copiosissimos transmutasset, vero non absimile videtur, densissimas toto passim orbe tenebras ea de causa coortas esse. Imo absolute hoc necessarium fuisse, Warrenus existimat, ut homines diluvio absumendi eo magis in stuporem & consternationem verterentur, neque ii, qui non procul arca degebant, manu facta hanc invaderent, Noachumque cum familia brutisque animalibus illinc exturbarent, ac asylo ejusmodi salutis sue consultum irent. Quemadmodum autem graviter adeo, ineunte cataclysmo, conturbata fuit atmosphæra: ita non ante decimum mensem, (ut ut jam per aliquot temporis spatium aquæ decrecere cœpissent,) in primum statum restitui, adeoque Solaris lux per aerem in montium apices transmitti potuit. Hinc quando *Gen. VIII, 3.* legitur: *וַיָּשֹׁב* Et reversa sunt aquæ continuo ac indefinenter e terra; Warrenus annotat, reverti idem Spiritui Sancto sæpiusculum esse ac in sua principia resolvi, non autem solummodo *ex loco in locum sine ulteriore sui mutatione abire.* Sic *Psal. XC, 3.* *וַיָּשֹׁב* Revertimini, filii hominis. *Gen. III, 19.* *וַיָּשֹׁב* אל עפר תשוב In pulverem reverteris. *Psal. CXLVI, 4.* *וַיָּשֹׁב* Revertetur in terram suam. Et similem in modum hoc loco: *aquæ reversæ sunt*, nimirum in principia sua, vapores scilicet. Accedebat ventus ille miraculosus, (*Gen. VIII, 1.*) qui quamprimum cataclysmus decrecere cœpisset, non potuit non, dum aquas rarefacere debebat, aerem simul magis magisque turbare, spissare ac consequenter tenebricosum reddere. Quod ipsum etiam necesse erat, ne aquæ in glaciam coirent,

uti fortassis fecissent, nisi aer spissus adeoque subcalidus & consequenter tenebris horridus fuisset, donec major earum pars in vapores abiisset, reliqua limo & sordibus nimium permixta lentiore rarefactione eguisset, adeoque pauciores vapores emisisset, quam quales atmosphæram notabili modo conturbare ac tantopere obtenebrare valuissent, ut nec Solis radii eam penetrare potuissent. Eandem ob rem Deus, cum nullum diluvium orbi posthac immissum iri promitteret, non tantum sementem & messem, æstatem & hyemem, sed & *diem ac noctem* semper fore, prædixit, *Gen. VIII. 22.*

Quod si porro obvertas, hac ratione homines animaliaque in montes fugam capeßere atque mortis periculum evitare potuissent; responso Warreni in promptu est, *imbres* copiosissimos (sive potius *ecnephas* ac *exhydrias* quadraginta diebus in montes impingentes, atque ibidem cum *nivibus* non una hyeme illic aggestis, tunc vero liquecentibus, itemque cum aquis e *verticibus* cavernosorum montium scaturientibus mistas,) impetuosissimos composuisse torrentes, qui omnes, quotquot forte in montes ascendere voluissent, in præcipitia ac decliviora montium loca secum rapuissent ac enecassent, aut certe in tantam desperationem egissent, ut maluerint se præcipientes dare in undas, quam fame vel metu sensim emori. Ne quis autem putet, per *aperturam cataraetarum* sive *fenestrarum cæli*, *Gen. VII, 11.* innui, majorem aquæ molem delapsam esse, quam quæ tantum ad 15. cubitos superavit humi superficiem; Warrenus monet, multum aquæ imbibisse torridas & arenosas terræ regiones, itemque barathra subterranea, antequam terraqueus orbis ad quindecim undiquaque cubitos sursum versus inundari potuerit, præsertim cum circumferentia, quanto magis abest a centro, tanto amplior sit magisque extensa adeoque repleta difficilior. Cæterum *cataraetas cæli* non amplius quid denotare præter pluvias copiosas & continuo decedentes, plane uti *Mal. III, 10.* ubi Deus in gratiæ suæ signum *fenestras cæli* sese aperturum spondet, *Lyræ* id fieri notet, *dando pluvias & rores ad fecunditatem terræ convenientes.*

Deinde contra Warreni hypothesein facere videri posset locus *Gen. VIII, 7.* *Corvus indefinenter ibat & redibat, usque dum exaruisse aquæ ex superficie terræ.* Nam si cacumina montium aquis non connecta fuissent, facile reperisset corvus locum, ubi commode quiesceret, adeoque

adeoque non necesse habuisset, ad arcam subinde reverti. Hunc nodum solvit, an scindit, Noster, approbando versionem vulgatam: *Corvus egrediebatur & non revertebatur*, aut septuagintaviralem: *ἐξελθὼν ἐκ ἀνέστηψε*, adeoque & Bocharti conjecturam, pro *יוֹשֵׁב* legendum *יוֹשֵׁב*. Quod ad *columbam* attinet a Noacho trina vice ex arca emissam, Warreni sententia, ea in arcam prima vice statim reversa fuit, quod nec victum commodum nec locum satis calidum ac nidificationi aptum reperiret; altera vice, cum arva magis reviruisset, diutius extra arcam subsistit, donec vespera appropinquante, frigori nocturno perferendo impar, arcam iterum peteret; ultima denique vice, cum jam formosissimus annus esset, amoenitate locorum illecta longiusque divagata a montibus Gordyxis, redire aut nesciit, aut noluit, quo signo Noachus intellexit, terrae superficiem iterum habitabilem evasisse.

Ultimo loco hoc sibi dubium movet Warrenus: *Si extra aquas prominuere montium juga, facile ad ea illidi, disfringi ac submergi arca potuit.* Respondetque, idem verendum fuisse Noacho, sive (juxta Burnetium) primævis orbis in omne genus frustra dissiluisset, ac in abyssum delapsus aquas sede sua expulsa in aerem protrusisset, sive, (juxta vulgarem opinionem,) arcam ab aquis sensim in sublime ferri ac dein in montes Ararat demitti oportuisset. Facili quippe negotio in montes nondum omni ex parte opertos impingere & naufragium facere potuit. Ad solam ergo divinam providentiam heic respiciendum autumat, utpote quæ non minus Noachum tempestate illa hucilluc jactatum salvum & incolumem servavit, quam antea arcam exstruere ipsum docuerat atque animalibus instinctum indiderat, ut congregari & in arcam includi, tantoque tempore asservari sese passa fuerint.

QUATRIÈME DENONCIATION DE l' Heresie du peché philosophique.

id est:

Denunciatio quarta hæreseos de peccato philosophico, continens responsionem ad tertiam epistolam PP. Jesuitarum.

Impressa

Impressa A. 1690, in 8. Constat plagulis 5.

Nondum piguit *Antonium Arnaldum*, Jesuitis, quas de peccato philosophico fovent, opiniones exprobrare. Cum enim illi, ne tacuisse viderentur, istius verba in alienum rapuissent sensum ac statum controversiæ multis modis pervertissent in *epistola sua tertia*; acerrimus hic eorum antagonista, ut fraudes, quas putat, absque censura dimitteret, a se impetrare haud potuit. Dixerat is, e Jesuitarum principiis fluere *thesin* illam de peccato philosophico *Divionensem*; de qua A. 1689. p. 620, & 1690 p. 328. 502. prolixius egimus, cum *Denuntiationes* tres priores recenseremus. Id ii ita interpretati sunt, ac si dixisset, fluere illam ex *doctrina* Jesuitarum *de gratia sufficienti*, quæ concertationum Jansenianarum primum argumentum fuit; ideoque plus simplici vice non sine aculeo interrogaverant, quid commercii intercederet peccato philosophico cum gratia sufficienti. Monstrat igitur Arnaldus, se non istam *de gratia sufficienti* Jesuitarum controversiam intellexisse, sed expressis verbis indicasse ista iisdem communia axiomata: *Nemo peccat, nisi quatenus scit & intelligit malitiam peccati. Ad peccandum formaliter requiritur notitia peccati. Nullum est peccatum formale, nisi conscientia hic & nunc judicet de malitia, Conscientia circa illicitum intrepida excusat a peccato.*

Objicit mox iisdem sex loca, ubi veritatem fraudulenter dissimularint aut corruperint. Ex his ultimi solum meminisse opus est, *Apologiam Casuistarum*, absque auctoris nomine A. 1657 editam, *Burbursius* (aut quisquis isthanc contra *Arnaldum* exaravit epistolam,) sibi suoque Ordini opponi deprecatus fuerat, eo quod universa Societas eam, quamprimum in lucem prodisset, pro sua agnoscere noluerit, nolitque adhuc dum. Regerit Arnaldus, utrumque a vero alienum esse. Neque enim Jesuitarum promachum *Annatum* aliunde aliquem confutare ausum esse scriptum *octavum* & *nonum*, quibus eo tempore *Curati* Parisienses culpam *Apologiae* istius compositæ in Jesuitas magna cum animi confidentia transfulerint. Imo postquam Patres illi integro decennio secretis machinationibus efficere studuissent, ne *Apologia ecclesiastica* censura subiceretur, in publicum emissum esse *R. P. Honorati Fabri Societatis Jesu Theologi Apologeticum doctrinæ moralis ejusdem Societatis*, permittente Generali *Joanne Paulo Oliva* & approbantibus novem Theologis, e quibus hodiernum sup-

ART. I.

p. 5.

ART. II.

p. 20.

p. 21.

perstes

perstes est *Franciscus de la Chaise*. Huic nempe Apologetico inferitur liber, quem idem auctor, sed sub *Stubrockii* larva latens, jam antea *Wendrockio* opposuerat. In hoc autem p. 665. editionis Colonienfis, personatus ille *Jesuita* & (quod consequi hinc putat Arnaldus,) *Approbatores* universi fatentur, *Apologiam* istam *Casuiſtarum* opus esse *P. Piroti* Jesuitæ Parisiensis, quem quidem non communi Societatis consilio aut cum consensu Generalis id libri edidisse perhibent, laudant tamen eum ceu *in doctrina morum, sacris decretis, eorumque libris, qui de hoc argumento scripserunt, optime versatum*. Afferunt, continere eum quinquaginta quatuor propositiones, quarum tres quatuorve sint certæ, quadraginta quinque probabiles thesibus contrariis, reliquæ minus probabiles vel improbables. Non negant, quod *Alexander VII. damnaverit & prohibuerit Apologie libellum*; putant tamen id factum esse, non quod erronea dogmata complecteretur, sed quod duriori stylo conscriptus & absque auctoris & typographi nomine impressus fuisset. Neque dissimulant viginti episcoporum Gallicanorum censuram contra *Apologiam* prolatam. Parum tamen eam curant &, interprete *Stubrockio*, contentim satis inquirunt: *Quam multa super his dicere valerem; sed præ modestia & cultu etiam minus dignis debito abſtineo*. Ex excerptis hisce collegit Arnaldus, *Apologiam Casuiſtarum* a Jesuitis haud reprobata, adeoque pro documento doctrinæ eorum a se merito habitam esse.

ART. III.

p. 26.

Cæterum ut Theologum Divionensem *Stephanum Bougotum* & qui cum eo peccati philosophici meminerant, excusaret *Buhursius*, distinguendas dictitarat propositiones, quarum una categorica & impia sit: *Effectively commissa sunt & committuntur peccata gravia, quæ tantum sunt philosophica, adeoque nec Deum offendunt, nec pœnam æternam merentur*; Altera sit conditionalis & non improbanda: *Si dantur peccata gravia mere philosophica, ea non offendunt Deum, nec merentur pœnam æternam*. Hanc posteriorem suam, alteram horribilem & hæreticam esse monuerat. Demonstrare ergo Arnaldus conatur, ex receptis Jesuiticæ Societatis placitis categoricam quoque propositionem per legitimam consequentiam elici posse. Provocat autem primo ad adversarii ipsius epistolam, ubi peccatum theologicum esse definitur *libera transgressio legis divinæ*, & prolixè disputatur, non posse Deum justè infligere pœnas æternas gentilibus, nisi ob illas

tantum

tantum actiones, quibus a se Creatorem offendi sciverint. Hinc concludit, Jesuitas transgressionem legis naturalis, ex ignorantia illius & absque proposito offendendi verum Deum factam, habere debere pro peccato non theologico, sed mere philosophico: et quia id genus transgressio non raro inter Gentiles æque ac Christianos accidat, eam non esse casum moraliter impossibilem, uti *Buhursius* asseverarat; consequenter revera dari peccatum, quod ita sit philosophicum, ut non sit simul theologicum. Hinc dilemmate in adversarios insurgit: Adulteria ab Americanis, antequam Christiani ad eos delati fuerant, actu & re ipsa patrata, aut fuerunt peccata theologica, aut mere philosophica, aut actiones plane non peccaminosæ. Prius asserere non licere ait Jesuitis, quia Americanorum actio non fuerit libera sive voluntaria transgressio legis a vero Deo latæ, utpote de quo ante suam conversionem nullam ideam habuerint: neque tamen etiam posterius; constare enim ex iis, qui *Antillarum* descriptionem ediderunt, quod barbarus quidam uxorem suam adulteram occiderit, & cum indicasset socero, sese infidelitatem uxoris punivisse, hoc responsi tulit: *Recte fecisti; est autem mihi filia alia pulchrior; hanc, si vis, nuptum tibi collocabo*: unde liqueat, Gentiles agnoscere, adulterium, si non, quam ignorant, legi Dei revelatæ, saltem honestati naturali adversari, adeoque peccaminosam & illicitam actionem esse. Concludit ergo Arnaldus, non posse non Jesuitas medium arripere, ac ejuscemodi adulteræ gentilis actionem habere pro peccato mere philosophico, h. e. actione, quæ voluntarie fit ab eo, qui quidem eam legi divinæ contrariam esse ignorat, naturaliter autem inhonestam esse satis novit ac persuasus est.

Provocat dein ad alios Jesuitas magni nominis, cum primis *ART. IV.* autem *Antonium Terillum* Anglum, Professore Theologum in collegio Anglicano Leodiensi, qui *Regulam morum* volumine magno conscripsit ac opposuit libro de *recta doctrina morum*, quo Jesuita Hispanus *Eliſaldus*, sub anagrammate *Antonii Celladei*, A. 1670. probabilissimum fratrum suorum convellere ac refutare nisus fuerat. Terillus quidem immortalis est editioni; huic tamen Provincialis Anglicanus, & quatuor Theologi approbatores obstetricantes manus adhibuerunt.

Ex hoc igitur quatuor propositiones seligit Arnaldus: Prima est: *Fatemur cum S. Thoma ignorantiam sæpe esse voluntariam, ideoque*

p. 42.

p. 44.

etiam imputabilem: sed eam NON ALITER voluntariam esse admittimus, quam si antecedenter aliqua de illius vitiatione OBLIGATIO menti occurrerit, per cuius OBLIGATIONIS contemptum vel neglectum ignorantia culpabiliter incurritur. Notari heic cupit Arnaldus, Jesuitam non suo tantum, sed totius Societatis nomine loqui, verbis *Fatemur, Admittimus*; & ad solum contemptum vel neglectum debiti probe noti (vocibus *Non Aliter*) restringere ignorantiam culpabilem; unde sequatur, quod quisquis nunquam actu cogitavit teneri se, ut id, quod facere debet, non ignoret, id invincibiliter ac involuntarie, adeoque impune, ignoret. Contrarium deinde ex *Thoma Aquinate*, verbis *Contentionis*, probat, ut pateat, frustra Jesuitas gloriari, se Thomam hac in parte sequi.

Altera Terilli propositio est: *Fieri potest, ut homo diu versetur in actuali hac negligentia, quia semper videt se obligari ad aliqua scienda, quae tamen continuo negligit scire, quaeque scire posset, si diligentiam adhiberet. Fieri etiam potest, ut olim potuerit, nunc autem non possit ignorantiam vitare. Sepe accidit, ut continuatio ignorantiae aequiescat voluntaria ac ejus initium. Fieri tamen etiam potest, ut ignorantia, quae prius voluntaria fuit, involuntaria fiat, si nempe ignorans neminem habeat, qui eum doceat.* Hinc arguit Arnaldus, quod juxta Jesuitarum placita, involuntaria & invincibilis fiat ignorantia illius, qui nocte dieque cogitat, qua ratione cuticulam molliter curet genioque indulgeat, quive inter eos solum vivit, qui quicquid Christiani sanctum habent, satyricis salibus perfricant, atque ceu mera hominum cerebroforum inventa exhibitant. Hoc enim modo omnem religionis sensum in eo sensim extinguunt, ut obligatio menti ejus non amplius occurrat, ideoque sine actuali contemptu neglective positivo obligationis illius suae, actiones Legi divinae in se, (ut ut non ex intentione peccatoris expressa,) contrarias patret, quodque hinc collectu facile est, non peccet theologice, sed tantum philosophice, quia inter peccandum non legis divinae, sed ad summum tantummodo honestatis naturalis meminit.

p. 55. 56. Propositio Terilli tertia ita enunciat: *Voluntas in opere particulari non peccat moraliter peccato proprie & ratione sui imputabili, quando nulla actualis advertentia, (nec specialis, nec confusa,) malitiae moralis vel periculi praecessit, vel saltem dubitatio aliqua, vel scrupulus.*
p. 58. Notanter dicit: *proprie & ratione sui imputabili*, idque porro distincte explicat,

explicat, asserendo, quod peccatum ex mera inadvertentia non *per se & proprie* sit peccatum, sed quod ei tantum applicetur & imputetur reatus peccaminosae actionis praecedentis, per quam in ejusmodi inadvertentiam homo prolapsus fuerat. Haec cum attulisset Arnaldus, monstrat, quomodo ea ratione excusentur omnia facinora prava Gentilium, Epicuræorum, Atheorumve, ac si in se non sint peccata, sed tantum in causa sua, inadvertentia nempe & negligentia addiscendi inque memoriam revocandi obligationem suam; adeoque non puniri queant, quatenus legi divinae sunt contraria, sed quatenus reatus causarum ipsis simul applicatur & imputatur. Putat idcirco probasse se hoc modo, quod probare debebat, nempe quod juxta Jesuitarum hypotheses peccata philosophica non sint merae imaginariae suppositiones & casus moraliter impossibiles, sed nimis crebro inter homines accidere soliti. Unde serio cohortatur eos, ut si haeresi de peccato philosophico a Papa damnata bona fide repudium remissile videri velint, propositiones illas omnes animitus ejurent atque condemnent. De Quinta Denuntiatione proximo mense dicemus.

THOMÆ GODVVINI MOSES ET AARON.

Ultrajecti, sumptibus Balth. Lobé, 1690, in 8. plag. 43.

Notissimus est in republica literaria *Thomas Godwinus*, Somersensis Anglus, A. M. Scholæ Abendonensis in agro Bercherensi ludimagister, deinde Theologiae Doctor & Professor Oxoniensis, tandem ecclesiae Brightwellensis Rector, d. 20. Martii A. C. 1642. ætatis LV. fato suo functus; quod ante nos memoriae prodidit Vir clarissimus in *Diario biographico*, indiculumque operum adjecit, justo forsan auctiorem. Num enim libri IV. *Antiquitatum Romanarum* ab *Anthologia Historiae Romanae* revera distinguendi veniant, ut ei videtur, nobis non constat, quibus illi modo, (non item haec,) innotuerunt. Quod autem libros VI. de civilibus & ecclesiasticis ritibus in usu apud Hebræos aliud esse putavit opus ab *Antiquitatibus Hebraicis & Graecis*, sub titulo: *Moses & Aaron*, diligentissimo Viro fraudi fuerunt memoriae minus accuratae. Namque sex illis libris absolvuntur *Moses & Aaron*, seu civiles & ecclesiastici ritus antiquorum Hebræorum, tam quos illi nulli genti debent, quam quos iidem ab Ethnicis & hi ab Hebræis per

κακοζηλίαν *asciuerant*, tertium nunc editi. Et primus quidem liber, *de personis* inscriptus, distincte agit de forma reip. Judaicae usque ad Christum, de publicanis, de profelytis, de Regibus, de Pontificibus summis, Sacerdotibus, Levitis, Nethinaeis, de Prophetis, de titulo Rabbi, de Naziræis & Rechabitis, de Assidæis, Phariseis, Sadduceis, Essenis, Gaulonitis & Herodianis. Liber II. *de locis*, templum, synagogas, scholas, profeuchas, portas, lucos, excelsa, asyla conspicienda sistit. Succedit tertius *de diebus & temporibus*, ac sigillatim de diebus, horis, septimanis & annis, de festis & conviviis, de sabbato, de festis paschatos, pentecostes, tabernaculorum, buccinarum, noviluniorum, expiationum, de annis sabbatico & jubileo, de festo Purim encaniorumque. Libri quarti argumentum est *idololatria*. Enarrantur heic singula idolorum & divinationum, de quibus in S. literis memoratur quidquam, genera. Quintus *de consistoriis*, poenisque ibi in reos decerni solitis, tractat. Ultimo *de ritibus mixtis* sermo instituitur, de circumcisione nimirum, de primitiis & primogenitis, de decimis, de matrimonio, sepultura, jurejurando, modo scribendi, Masorethis, metationibus & castris Israelitarum, mensuris atque monetis.

Non negandum est, libellum methodo hac facili, succinctaque sua brevitate juventuti antiquitatum sacrarum studiosae gratissimum esse debere; praesertim, ex quo *Job. Henricus Reizius*, V.D.M. singulis fere paginis subjecit notas haud poenitendas, ac e philologis Godvino recentioribus, *Coccejo* cum primis, *Lightfoote*, *Altingio*, *Burmanno*, *Wagenfeilio*, aliisque excerptas. Praefiguntur editioni huic *Hermanni Witsii* praefatio & dissertationes duae *de Theocratia* Israelitarum & *de Rechabitis*, non indignae auctore *Aegyptiacorum* ac *exercitationum in symbolum Apostolorum*, de quibus annis 1684. p. 213. & 1682. p. 199. prolixius verba fecimus.

RELATION DES REVOLUTIONS, ARRIVÉES à Siam, dans l'année 1688.

Hocest,

Relatio de mutationibus, quae in regno Siam anno 1688 contigere.

Amstelo-

Amstelodami, anno 1691, in 12. Constat plagulis 3.

Quam secundis suscepta auspiciis videri poterant hodierni Gallorum Monarchae negotia, missis ad Siam regem, indeque rursus acceptis legationibus non ita pridem gesta; quorum non semel in *Actis proximorum annorum* meminimus: tam luctuosa eadem catastrophe abrupta brevi concidisse, omnemque grandium illorum eventuum, qui inde sperabantur, expectationem subito fefellisse, e praesenti relatione cognoscimus. Cui tanto major fides debetur, quanto rerum expositarum exactior cognitio penes autorem est, qui iisdem ipse interfuit, quam qui fando solum aut vagis rumoribus accepta refert. Est is *Actorum anno 1689 p. 481.* memoratus *Fargesius*, dux copiarum Gallicarum, & castri *Bankok* praefectus. Non ingratam vero operam B. L. nos praestituros confidimus, si memorabilem hanc status regni *Siamici* conversionem, ejusque momenta, tametsi ex parvo libello, paulo enarremus diligentius.

A principio statim non inficiatur *Autor*, negotiorum suorum rationes fidentius subduxisse *Gallos*, ampliusque, ac par erat, de favore Principis, quem invalitudo quaedam lethalis ad tumultum jam sensim deducebat; de successoris regii, qui incertissimus erat, erga se voluntate; de dubia ministri *Constantii* fortuna, cujus ea non fuerit auctoritas, quae credebatur; de indolis bonitate, affectuque *Siamensis* populi, quem odium & furor in exitium *Gallorum* mox armaverit, sibi promississe. Describit deinde statum regiae domus & officiorum, qualis se in regnum adventante fuerit. Commendat regem a magnitudine & vigore animi, ac in exteros propensione; notat vero ejusdem erga populares suos rigorem, ex quo factum, ut plus metus, quam amoris sibi apud suos conciliaverit: ceterum, utut quinquaginta quatuor annis non majorem, certo conflictatum esse morbo, cui ipsum brevi succubiturum non obscuris indiciis deprehendi potuerit.

Proles regi *mascula* nulla; unde successionis jus secundum consuetudinem regni, ad regis *fratres*, quorum duo erant, spectabat. Horum *major natu* membris captus jus omne *fratri minori* concessurus videbatur: hic vero mutum se hactenus simulaverat, cavendis scilicet suspicionibus, quarum primam quamque vitam suam in discrimen apud regem conjecturam timebat, utrique fratrum parum fa-

ventem,

ventem, eosque procul a negotiis regni habentem. Desponsa tamen secreto juniore huic tum ferebatur, sed inconstanti rumore, *unica regis filia*, viginti octo circiter annos nata, supercilii ingentis, & morum ac superstitionis avitæ retinentissima; quæ tum ex aula se proripuerat, ob offensam a Parente acceptam, cujus autorem *Constantium* credebatur, eaque propter odio eundem prosequabatur. Has vero necessitudines solida apud regem gratia longe anteibat *filius* ipsius adoptivus, *Prapicus*, successor Principis, si per eundem staret, procul dubio futurus: sed hunc natalium obscuritas factione aliqua invalescere non sinebat, populi & officialium regni (*Mandarinorum*) affectu in fratres regios unice propendente.

Ex cæteris *aulæ obsequiis* unus *Petcherachas*, sive *Pitrachas*, magni quid primo statim conspectu portendere, supraque reliquos eminare visus est *Autori* nostro. Præterquam enim quod generis prærogativa eos antecellebat, (ex stirpe scilicet regia oriundum, quam regis parens olim throno dejecerat, fama ferebat;) ostentato insigni pro superstitione gentis suæ zelo, *Talaponum* universorum, quorum summa apud Siamenses existimatio, favorem consecutus erat; animum præterea gerebat, erga gentem suam sincerrime affectum, odii erga peregrinos plenissimum. Cæterum sensa sua & consilia premere apprimè gnarus, amoliendæ omni suspicioni unum præ se ferebat vitæ privatæ desiderium; unde & amplissimas, quas rex ipsi filioque ejus subinde detulerat, dignitates constanter recusavit. Quod tamen adeo non detraxit eximia qua pollebat autoritati, ut inter præcipuos consilii regii haberetur, multoque intimioris quam, *Constantius*, esset admissionis: quem ex adverso Galli longe potentissimum credebant, quique idem ipsis persuadere contendens, cæterorum existimationi omni studio derogabat, ut sua unius fiducia & auspiciis quodcunque erat negotiorum gereretur.

Nec exigua quidem erat hujus *Constantii* apud regem gratia, qui tractandis exterorum causis hunc unum ministrum idoneum putabat, ob exactam, qua instructum se profitebatur, rerum aularumque Europæarum notitiam: eum tamen complures aulici antecedeabant, & dignitate & libero ad Principem accessu, qui *Constantio*, nisi comparere jussu, non patebat. Hunc *Autor* ingenii vividi & capacis, aliisque poeticis virtutibus præditum fuisse testatur; candoris tamen & integritatis

in eo

in eo defectum notat sibi deprehensum, præter ambitionem immodicam, & summum vindictæ studium in eos exercendæ, a quibus se contemta habitum opinabatur; ob quæ odium universi populi plurimumque exterorum in se concitaverit.

Quantum ad *Gallos* anno 1687 classe advectos: ex iis *Fargesius Bankoki* ducentos habebat præsidarios; *Bruanus Merguium* cum tribus cohortibus tenebat. De *Fargesianis* tamen quadraginta circiter regis Siamici auspiciis maritima expeditione piratas persequabantur: cætera manus malefidas *Bankoki* munitiones tuebatur, vallo propugnaculisque nondum undiquaque cinctas, & pro tantillo defendentium numero nimium spatiosas.

Hæc regis facies erat aulæque *Siamensis*, cum anni 1688 mense Martio, rege gravius decumbere incipiente, *Prapicus* rebus suis incumbens clientelas parare sibi occepit; *Pitrachas* vero, adornatis pridem consiliis suis, ope *Mandarinorum*, censui populi præfectorum, quantam potuit multitudinem prope *Louvoium*, (ubi rex ægæ degebat,) cogere, inque delubris vicinis positam tenere. Nec difficile ei subditorum quemque in partes suas trahere: occultato enim consilio suo, nihil in animo sibi causabatur, quam vitæ *Talaponum* solitaria se mancipare; ante tamen totis viribus eo adniti, ut Principes fratres, quibus exitium a *Prapico* & *Constantio* paratum sciret, in solum ipsis debitum collocaret. Conciliandis autem animis per universum regnum rumorem occulte spargi curabat, accitos nuper *Gallos* extirpandæ domui regis, religioni, moribusque avitis, evolvendisque *Prapico* & *Constantio*: quibus technis primores regni non minus ac promiscuam plebem, quin ipsos etiam regni hæredes facile sibi adscivit, causam suam ab ipso promoveri ratos, & *Prapicum* cum *Constantio* capitaliter exosos.

At *Constantius*, quem pleraque horum latere non poterant, insidias, utcumque ipsi blandientis æmuli declinaturus, medio Aprilis, regis nomine *Fargesium* cum potiori parte copiarum *Louvoium* advocat. *Fargesius* accepto mandato cum 70 circiter militibus eo movens, *Siam* (regis regni, præter quam via facienda erat) portas offendit clausas, & tanquam imminente hoste, omnia tumultus plena: ab amicis deinde certior redditur, publica fama regem fato functum perhiberi; medio *Louvoium* inter & *Siamum* itinere armis omnia

P

compleri;

compleri; agitari consilia de *Constantio* in vincula conjiciendo; misfamque amplam militum manum invadendo *Bankoko*, & Gallis ibidem internecione delendis. Hæc ut percepit *Fargesius*, absque mora *Constantio* perscripsit: hortatus eundem, ut ad se, prope *Siamum* tantisper substitutum, quamprimum divertens, suam suorumque operam & fidem legitimis regni hæredibus offerret, *Siami* tunc degentibus; dilueretque hoc ipso suspiciones, quibus in præsens onerabantur. Sed *Constantius*, sive non intellecta magnitudine periculi, seu interclusa discedendi opportunitate, seu omnino *Prapico* factione junctus, consilium non amplexus est. *Fargesius* cum suis *Bankokum* recessit.

Intellecto *Fargesii* regressu, *Pitrachas*, qui 30000 manu succinctus regem regiamque *Louvoum* in potestate jam habebat, omni artificio contendit Principes fratres & filiam regis *Louvoum* pertrahere, ut solidum sibi arbitrium esset de illis statuendi, nec Gallis integrum socias manus iisdem jungere. Quanquam vero incertum Principibus esset, quid rerum *Louvoum* tum temporis ageretur, iique a *Prapiei* & *Constantii* machinationibus multum sibi metuerent; mallentque adeo *Siami* regium occupare palatium, ibidemque captis regni habenis fidelitatis juramentum ab accitis *Mandarinis* exigere: evicit tamen pertinax *Pitracha*, quem suis partibus sincere addictum, nec ambitu aliquo successionis regie negotiis implicari credebant, sollicitatio, speciosis subnixarationibus, ut cum filia regis minor natu Princeps *Louvoum* concederet, quos ille cultu regio & proluxa subjectionis simulatione excepit.

Hæc veluti scenæ præludia infecuta mox est cædes *Prapiei* & *Constantii*: quorum prior funestum rerum suarum exitum, si regii fratres imperio potirentur, prælagiens, præsidio suo & capeffendis regni auspiciis militum copias cogere armisque experiri constituit. Sed molitiones istæ in minima intento *Pitracha* facile patuere. Occupandum ergo hostem adhuc invalidum ratus, e regis cubiculo, in quo ægotanti perdius atque pernox ministrabat, insidiosè detractum *Prapicum*, nihil precès moribundi regis pro eo intercedentis moratus, extemplo jubet otruncari. *Constantium* deinde in aulam, tanquam ex mandato regis, accersitum adorsus, perduellionis & peculatus acerbè insinuat, direptum catenis onerat, artissimeque custoditum, quæstio-

quæstionibus semel iterumque habitis, tormentis subjicit: in quibus conspiracy cum *Prapico* arariiue regii expilationem, ut ferebatur, confessus, post in frustra comminutus est. Secundum hæc in domum, familiam, necessarios & amicos *Constantii* varie sævitum: direptailla, uxore consanguineisque per varia tormenta crudelissime excruciat, & *Mandarinis* *Constantio* junctis in vincula missis. Secundis his rerum primordiis elato *Pitracha*, præcipuum de evertendis *Gallis* consilium, quibus superstitibus nunquam tranquillum imperii statum futurum, universo populo Principibusque persuadebat. His ut tanto tectius securiusque imponeret, a sollicitando Principe majore natu, quem hæcenus variis prætextibus instantissime *Siamo* exciverat, sponte destitit; & ne suspitioni, quam Principibus importuna illa flagitatione moverat, porro locus esset, præsentè altero Principe *Mandarinorum*que præcipuis, coram idolo solenni sacramento fidem & obsequium Principibus spondit. Sic conciliatis Principum animis, nullum *Pitracha* impedimentum, perficiendis impigre destinatis suis. Longum foret sigillatim explicare, quibus artibus incautos, ut putabat, *Gallos* fallaciis suis obnoxios reddere & in retia ipsis tensa pertrahere laboraverit, tanto minori deinde negotio opprimendos: quæ eo tandem omnes vergebant, ut *Fargesum*, prætentò regis imperio, speciosis rationibus amplissimisque promissis ad se pellectum, in potestatem suam redigeret.

Fargesius discrimine, quod imminebat, probe perspecto, mandatis obsequi constituit: honori regis sui sibiue consultius ratus, fidei simulatione deceptum pessundari, quam ingratis expugnari præfectum loci, commeatu, viribus, munitione aliisque belli necessariis fere destitutum. Commendato ergo castri præsidio *Verdesalio*, *Louvoum* profectus a *Pitracha* honorifice quidem excipitur, at perplexis subinde quæstionibus tentatur, quibus expedire se vix potuit. Summa postulatorum erat, ut evocatis *Bankoko* præsidariis, *Bruano* negotium daret suos conjungendi cum *Fargesianis*: constitutum enim esse regi, *Gallorum* opera in bello adversus vicinos, quo distineri tum fingebatur, uti, universisque copiis suis præficere *Fargesum*, bellicarum virtutum & fortitudinis laude sibi commendatissimum. Quodque *Bruanum* attinebat, literarum, quas huic scribere *Fargesius* poscebatur, exemplum lingua *Siamensi* conscriptum *Pitrachas* offerebat.

At hunc de diversa hujus *Gallicaque* linguae indole nihil suspicatum, sua ipsius fraude delusit *Fargeſius*, translatis in Gallicum idioma literis, nihil immutato tenore ordineque vocum formulae praescriptae: Quae translatio uti, fatente *Fargeſio*, ridicula ineptissimique contextus fuit, ita clarissimum *Bruano* praebuit indicium, quo loco *Fargeſii* res essent constitutae, & a cujus arbitratu tam lubricum penderet negotium. Quantum porro ad milites *Bankoki* relictos, nullum absenti sibi in eos, more gentis suae, imperium esse asseribat; relicto ibidem legato, qui, dum abesset ipse, pleno jure praesidiarii moderaretur. Dimissus ergo, ut cum milite suo quamprimum rediret, obsidam veluti loco duobus filiis relictis, in quos animadversurus erat *Pitrachas*, si petitis obsecundare parens negligeret.

At *Fargeſius* propere domum reversus, totius causae summam & momenta praefectis militum protinus exposuit. Qui intellectis injuriis, quibus Galli regni incolae, nuper affecti essent (in vincula enim, ipso *Fargeſii* filio non excepto, conjecti iniquis modis habebantur) nec meliora sibi fata, si *Pitrachas* obtineret, instare conjicientes, extrema omnia subire, quam barbarorum se permittere libidini, communi sententia decrevere.

Ad defensionem ergo quantocyus se comparantes, praefixis sudibus dispositisque tormentis, loca hostium incursibus maxime obnoxia firmaverunt; munitiunculam vero opposito fluminis *Menan* lateri adstructam, quam tueri nequibant, diruto, quantum fieri potuit, vallo, ruptisque pulvere pyrio machinis bellicis aut obturatis, exarmavere. Hac tamen protinus occupata, excitatis super ea aggeribus, Siamenses obsidione cingere Gallos coeperunt: qui facta eruptione nequicquam hostes loco pellere conati, feliciori deinceps successu, displotis continue tormentis, obsidentium opera, plurimis eorum occisis, disturbavere; ab iisdem vicissim misilibus globis & bolidibus igniferis non intermisso impetu oppugnati. Diurnum hunc ignis & plumbi grandinem excepere noctu creberrimi assultus, distrahendis enervandisque obsessis ficti; quos praeterea labores nunquam intermissi, commeatus inopia, & frequentes largissimique imbres, oculorum usum vel ad pedis distantiam subinde intercipientes, supra modum delassabant. Tantis difficultatibus confictantes Galli, & rerum, quae foris gerebantur, prorsus ignari, cymbam decem militibus instruunt,

unt, periculum facturis, si forte secundo flumine delati obviam fieri possent commilitonibus, quos contra piratas regis auspiciis missos supra memoravimus, eosque in suppetias secum reducere. Sed vix extra conspectum praesidii proventus navigia *Siamensium* frequentia circumfistunt, impetuque facto Praefectum multitudine obrutum cogunt, se suosque, cum irruentium hostium non exiguo numero, succensa cymba in altum evibrare, non sine ingenti superstitum consternatione, extremam Gallorum insolitamque pertinaciam obstupescientium.

Pitrache interim *Fargeſius* per literas nunciat, suos, rumore publico de internecione in se decreta percussos, & popularium violatorum exemplo cautos, profectorem detrectare; facturos vero, ut quam carissime ipsorum vita iis constet, si quos super hoc pignore secum experiri lubido aliqua incessat: promissimos alioqui securitate pacta amice decedere, & navigiis acceptis patriam repetere. Hoc intellecto *Pitrachas* atrocibus minis *Fargeſii* constantiam expugnare non semel conatus, posteaquam nec Christiani nominis per universum regnum excidio, nec obsidum filiorum supplicio intentatis, quicquam se proficere animadvertit, ad mitiora animum inclinare coepit consilia. Ab una enim parte Gallorum obstinatione, ab altera ancipiti armorum eventu sibi ob oculos positus, ne forte clade aliqua accepta *Siamensium* furor adversum Gallos concitatus, in se autorem converteretur, non vano augurio metuebat: tutiusque omnino habebat, eade Principum, quorum alterum officii specie in custodia tenebat, alterum varia fraude amicis fidorumque hominum praesidio spoliaverat, quam Gallorum subversione in thronum regium eniti.

Coacto itaque procerum regni concilio, de Principibus gravissime conquestus, pro tot tantisque meritis insidias ab ipsis vitae suae strui, tanquam rem certissime compertam, asseverabat, simul, quid facto opus esset percontabatur: nec difficulter ab universis, sive potentiam *Pitrache* reformidantibus, sive sponte partes ejus amplexis, obtinuit, ut mortis sententiam in Principes ingratitude damnatos pronunciarent. Nec mora, submissis qui alterum Principem Siami comprehenderent, raptos ambos in delubrum prope *Louvsium* deportari, supplicioque extremo, quod in regii sanguinis Principes more gentis

decernitur, affici, hoc est saccis coccineis inclusos, fustibusque sandalinis casos necari curavit.

Sublatos ita Principes, ipse Rex, morbo solutus, postridie secutus est. *Pitrachas* vero jura regia jam non obscure usurpans, præcipuis regni muneribus clientes admovit, Mandarinis, quorum fidelem operam expertus fuerat, altius evexit, vinculisque hactenus constrictos solvit, servitiis etiam promiscuæ multitudini remissis, congiarioque eidem præbito: moderationis non minus quam magnificentiae laude utique captata. In regiam porro filiam nihil durius statuit, interfecti sponsi injuriam connubiali fœdere cum ipsa ineundo, (cujus quidem solennia excedente *Fargesio* nondum celebrata erant,) non iniqua ratione expiaturus. Rebus ita ex voto partim perfectis, partim dispositis, nihil prius *Pitrache* visum, quam ut *Gallos* æquis conditionibus placatos, cum pace e regno dimitteret. Placuit vero negotium a liberatione filiorum *Fargesii* auspicari, quos ad se vocatos blande allocutus, excusata parentis obstinatione, inque milites ejus rejecta culpa, velut in tesseram amicitiae *Bankokum* ultro remisit, ingenti applausu & congratulatione ibidem exceptos. Cessatum mox utrinque aliquantum ab hostilitatibus, variis hinc inde pacis conditionibus propositis; marcente sensim, ipso temporis tractu, *Siamensium* furore, qui primo sub impetu, ad imbellem usque sexum tanquam serpente, contagio, processerat.

Appellunt interim *Bankokum* binæ naves, in piratas nuper emissæ, exponuntque *Gallos* classiarios; advolant & *Louvo* præfecti *Gallorum* libertati redditi, alique ejus gentis, detinentium manibus furtim elapsi: commemoratisque prolixè adversis, quibus toto passim regno per hos motus expositi aut jactabantur aut succumbebant Christiani; & factò *Bruani*, qui cum suis in castro *Mergui* obsessus, aquæ inopia superincumbentibus hostium aggeribus compulsus, via per medios hostes vi facta, commodumque intercepto navigio regio fuga sibi suisque consuluerat; solitudinem intendunt *Fargesii*, ancipiti instantium expectatione suspensi. Nec enim quieta obsessis tempora erant, qualicunque hac induciarum specie; vario eoque crebro rumore, simulate secum agi, ut nec opinantes subita fraude opprimantur, non leviter turbatis: accedentibus præcipue quotidianis perfidiæ *Siamensium* experimentis, pro sua libidine pacta conventa fingentium & re-

& refingentium. Dum autem difficultatibus istis *Galli* exercentur, confectum prope negotium totum pene irritum reddidit *Constantii* vidua, quæ captandæ fugæ occasionem nacta, custodes suos sefellerat, & *Bankokum* se receperat. Indignissime tulit hoc *Pitrachas*, & ni protinus ea dederetur, nullam compositionis spem superfore interminabatur. Verebatur enim, ne illa regno digressa spes sibi intercideret recuperandæ ingentis pecuniæ, quam *Constantium* clam evexisse uxore conscia opinabatur: & jam *Fargesio* de salute misera anxio, ideoque tergiversante, omnia ad vim denuo spectabant, bellumque crudelius exarsurum videbatur, cum *Fargesius* deditioni annuens, interposita tamen novi regis fide impunitatem libertatemque illi, familiæ ejus & necessariis pactus, concitam tempestatem declinavit.

Tandem ergo post abrupta semel iterumque pacis negotia, frequentibus conditionibus inter dissidentes convenit: *Galli*, nullo munitionibus loci damno illato, militari pompa cum armis & impedimentis excedant; hos tribus navigiis præbitis, com meatu cæterisque necessariis juvent *Siamenses*, duobus Mandarinis obsidum loco adjunctis, qui abeuntes ad fines usque regni comitentur.

Discessere *Galli* festo mortualium, altero quam advenere anno. Cæterum *Autor* pene fidem superare contendit, labores a *Siamensibus* infumos excitandis tam multiplicibus operibus castrensis, aggeribus, munitionibusque, quibus vel *Gallos* circumcingere, vel suppetias adverso flumine venturas areere studuerunt: non dissimulat tamen, populum artium harum non perinde gnarum, ab hospitibus, *Anglis*, *Batavis*, *Lusitanis* strenue adjutum; quibus singulis suæ in promovenda obsidione vices fuerint & munia. Recensitos autem hosce suos suorumque casus illustri sibi documento esse fatetur, ne in desperatissimis quidem malis, quibusque par nullum remedium videatur, omnem spem ab afflictis unquam abjici, sed salutarem a tempore medicinam expectari oportere.

HISTOIRE DE L'ETABLISSEMENT des Francois Refugiez dans les Etats de S. A. E.

de Brandebourg.

id est,

Historia

Historia receptionis Gallorum exulum in ditio-
nem *Serenissimi ELECTORIS BRAND-
BURGICI.*

Berolini, apud Robertum Rogerum, 1690. in 8. plag. 26.

Dum avide expectamus majora opera Virorum nobilissimorum, *Samuelis Pufendorfi & Johannis Besseri*, quorum is prorsus Latina, hic vorso Germanica res gestas, quibus *FRIDERICUS WILHELMUS, Elector*, dum viveret, *Brandenburgicus*, MAGNI cognomen ex merito obtinuit, a Serenissimo hujus Successore, *FRIDERICO III*, utpote non minus pio tanti Genitoris filio, quam bono Patriæ Patre, jussus est; offertur nobis libellus præseas, quo non tota quidem vita Herois illius incluti enarratur, una tamen illius actio, quæ inter ceteras quam maxime eminet, & amplissimam scribendi materiam Duumviris supra laudatis suppeditabit, tanto accuratius memoriæ seræ posteritatis commendatur. Est ea benignissima receptio Gallorum, qui patriam & bona religioni reformatæ posthabuerunt, fugaque elapsi novam patriam in Electoratu Brandenburgico reppererunt, cum, ut est in veteri proverbio, *patria sit, ubicunque bene est*. Felicia ista fata ac halcyonia exulum quondam miserorum *Car. Ancillonius*, qui utramque fortunam cum civibus illis suis communem habuit, communi quasi nomine in hoc quadripartito panegyrico meritisimis laudibus efferre sategit. Distincte igitur memorat, quanta beneficia optimus Princeps contulerit partim in literatos omne genus, partim in militarem vitam amplexos, partim in mercatores, artificesque, aut rusticos, partim denique in omnes, quotquot nec professione aliqua singulari ab aliis distingui queunt, nec aliquid bonorum secum e Galliis adsportarunt, adeoque, quicquid possident, soli liberalitati Electoris debent. Longum foret, ire per singulos. Sufficiet lectorem harum rerum cupidum de editione libelli monuisse, in quo munificentia verè regis plura, quam putabit, exempla admirabundus reperiet. Nos, missis his ob ingentem copiam, memorabilia alia enotabimus, quæ nondum *Novellis publicis* celebrata meminimus. Inter colonias Gallico-Brandeburgenses, una quoque Regiomontum in Prussia deducta est, ubi complures Galli, sed *Romano-Catholici*, jampridem jus civitatis obtinuerant. Decem fere annis, antequam in Reformatos Gallicanos

perfe-

persecutio decerneretur, ecclesia reformata Gallica Berolini, sub duorum Ministrorum verbi moderamine, coaluerat, *disciplina ceremonisque* usa *iisdem*, quibus illic loci utuntur *Germani*. Anno autem 1685, cum septem alii Concionatores exules ecclesiæ Gallicæ Berolinensi adderentur, priores non minus quam hi haud alios ritus, indultu Electoris observare cœperunt, quam quales in Galliis observaverant. Inter summos Serenissimi Electoris Ministros, quibus Galliarum coloniarum salus ac commoda curæ sunt, *Danckelmanni* quoque celebrantur, de quorum nobilissima gente notat Ancillonius, admiratione dignius esse, quod septem ex ea uno patre nati, uni Principi omnes aut in aula propria, aut in exterorum aulis, ubi legationibus funguntur, serviant, quam quod fratres quinque ex illustri *Angemensi* familia orti, superioribus temporibus primarii Regis Galliarum ministri ac ad universos pene Europæ Principes legati fuerint. Singulis Jovis diebus Eruditi, quotquot voluerint, in ædibus illustrissimi Viri, *Ezech. Spanhemii*, Berolini conveniunt, & de scriptis veterum æque ac modernorum sermones inter se conferunt. Nos heic desinimus, id solum addentes, nostro judicio nihil posse reipublicæ literariæ gratius utiliusve accidere, quam si quis doctorum virorum, quibus tam beatissimum esse licet, ut colloquiis illis interfint, acta Societatis suæ evulgaret. Neque enim hujus *Directori* aliquid proletarium excidere posse videtur, nec credibile est, quemquam collegarum eo præsentem aliquid proferre ausurum, quod non tanto judici omni ex parte sese approbare possit.

p. 68.

p. 169.

*KORT BONDIGE VERKLARING VAN
de gesonde en ongesonde Stand des Menschē, des
sels oorsaaken en Geneesing.*

id est:

Brevis Explanatio sani & morbidī hominis status,
utriusque causarum & hujus medelæ, Anatomix Corporis
humani ac veræ Experientix superstructa: autore
Gerardo Sermes, Med. D. Amstel.

Amstelodami, apud Wilhelmum de Jonge, 1690 in 8. Plag. 12.

Q

Artem

Artem Medicam, Hippocrati quondam longam salutatam, Autor hic brevissime enucleaturus, tres ejusdem partes constituit: quarum duabus prioribus statum hominis cum naturalem, tum præternaturalem sive morbosum, & utriusque causas, ultima vero medelam hujus ac remedia edocet. Statum naturalem sive sanum non solum quoad corpus sive partes solidas a variis humoribus probe tenfas, qui ortum alimento in ventriculo primum dissoluto debeant; sed & quoad ipsam animam perpendit, hominem secundum utramque partem sanum asserens, primo, ubi anima clarissime & efficacissime corpus suum cognoscat & regat; deinde, ubi vascula singula sufficienter tensa, bene locata & debite conformata existant; ubi denique humores probe commixti sint, ac convenienter per vascula sibi proportionata moveantur. Quemadmodum vero homo generationis adminiculo propagatur, hinc in lucem editus a rebus non naturalibus vulgo dictis sanus conservatur: ita generationem a semine masculino æque ac femineo sive ovulo, ideam humanam jamjam continente, sanitatis autem perpetuationem ab aere, cibo & potu, somno & vigiliis, motu & quiete, pathematis animi, vestibus, medicamentis &c. tanquam causis dependere indigitat. Nec dissimili ordine statum morbidum & corporis & animæ, ejusque causas evolvit, ac quænam indicationes in medela tum corporis, tum animæ, tum causarum attendendæ veniant, una cum remediis resolventibus, sadorifera & diuretica comprehendentibus, emollientibus, somniferis, adstringentibus, maturantibus, attrahentibus, vesicantibus, escharoticis, digestivis, sarcoticis, abstergentibus, epuloticis, sternutatoriis, apophlegmatifantibus, vomitoriis & purgantibus, succincte suggerit.

*HET MEDICINALE COLLEGIE OVER
de Practyk der Medicinen &c.*

hoc est:

Collegium Medicum Practicum, causas, signa & curationes præcipuorum internorum pariter atque nonnullorum externorum morborum comprehendens; una cum brevi descriptione Sceleri humani.

Autore L. S. M. D. & P.

Amstelodami, apud Joh. ten Hoorn, 1690. in 8. Plag. 18.

Autor

Altor hic exactiorem Medicinæ theoriam supponens, magis de præscribendis remediis, quam natura, causis & prognosi morborum evolvendis deprehenditur sollicitus, utpote de quibus integris LXXI capitibus non nisi parcissime agit. Testimonium nobis præbeat Hæmoptysis, Cap. 31. pertractata; hæc enim adesse innuitur, cum sanguis e pulmonibus expuitur, ob glandulas exulceratas, quæ in pulmonum membranam ferantur, arteriarum oscula quacunque de causa dilatata, vascula sanguifera rupta, vel pravam quoque vesicularum pulmonalium conformationem &c. Eventum vero hujus morbi, ratione necessarij pulmonum usus continui, dubium esse ac periculosum, ac in peripneumoniam, empyema, hydropem pectoris, similesque morbos omnino degenerare posse. Tandem curam absolvi, si auxiliatrices symptomatis ferantur manus, & venæsectio semel iterumque, prout vires ægroti permittunt, administretur, simulque alimenta calida, omnia animi pathemata & Venus interdicantur. Et quamvis eadem medicamina, quæ in narium hæmorrhagia proposita fuerunt, hic quoque proficua commendentur, plura tamen alia superadduntur tum interna, potiones videlicet sive mixturæ, pulvis, conditum & linctus, tum externa, aceti scilicet rosarum libra dimidia cum opii Thebaici scrupulo semis vel granis duodecim mixta, & scroto nec non pudendis linteorum ope admovenda. Caterum Collegio huic Practico brevis ossium humanorum dilucidatio, septem capitibus comprehensa; Examen Chirurgicum Practicum, contusiones & fissuras capitis, item pectoris & abdominis vulnera concernens; medicamentorum internorum æque ac externorum Catalogus; termini denique artis usitati Latino ac Belgico idiomate annectuntur.

*A SCHOLASTICAL HISTORY OF THE
Primitive and General Use of Liturgies in the
Christian Church, by Th. Comber D. D. Precentor
of York. five:*

Thomæ Comberi, Theol. D. ac Præcentoris Eboracensis, Historia Scholastica de primitivo ac generali usu Liturgiarum in Ecclesia Christiana.

Londini, apud Rob. Clavell, 1690. in 8. Plag. 41.

Q

Quum

Quum notum sit, quantis per Angliam disfidiorum turbis occasio- nem dederit factio eorum, qui varios ecclesiarum hujus regni ritus, ac speciatim formulas Liturgicas fastidiendo, puriorem ac primitivæ Ecclesiæ magis consonam cultus formam affectant: hinc non parum ad conciliandam inter conterraneos suos unionem conferre se posse credidit Autor, si præter generalem Protestantium Ecclesiarum hac in re consensum, ostenderet, cunctas objectiones, circa hoc negotium ab adversa parte motas, infirmas ac nullius momenti esse. Præsertim vero ac tantum non unice directus hic Liber est adversus posthumum *M. Davidis Clarksoni Discursum de Liturgiis* non ita pridem, Anglico pariter idiomate, publicatum, ac tanto applausu a sectæ istius affectis exceptum, ut etiam irrefutabilem passim jactare non dubitarint. Scilicet composuerat Clarksonus duplex scriptum, alterum nempe adversus Regimen Episcopale, alterum contra Liturgiam Angliæ contendens: quod utrumque licet ipse, dum in vivis fuerat, suppressisset; mox tamen post ejus obitum, & parum quidem opportune pro præsentium temporum statu, uti noster judicat, in lucem emittere publicam, incertum cui editori placuerat. Et in posteriori quidem tractatu (circa hunc enim tantum occupatus est noster) Clarksonus conatus fuerat, partim usum precum extemporaneorum commendare, & conceptis ac solennibus orationum formulis anteferre; partim vero ostendere, Liturgias nunc vigentes non esse nisi recentem & corruptam cultus methodum; præscriptasque talismodi verborum conceptiones invaluisse durantibus seculis ignorantia & superstitione torpentibus; ac toleratas dein porro fuisse per ignaviam cleri ac decrementum veræ devotionis: cæterum statas illas & conceptas formulas impedimento esse, quominus aut pastores dona sibi concredita debite exerceant, aut populus plenum fructum percipiat ex divinatorum officiorum celebratione alioquin expectandum. Hæc omnia vero dum congestis magno numero Patrum scriptorumque ecclesiasticorum testimoniis comprobare sategerat, magnumque adeo ex eorum copia pondus causæ suæ addidisse plurimis fuerat visus: Comberus antequam ad ipsius scripti refutationem semet accingat, præmonet generatim, non esse cur quis numeroso isto allegationum cumulo capiatur: cum citationes istæ partim præter rem locis diversis repetitæ compareant in dicto Discursu; partim id modo

modo probent, quod nemo inficietur, non autem illud, de quo quæstio sit; partim non satis fidæ sint, sed quandoque textum invertant ejusque sensum corrumpant; denique ob accumulationem promiscuam & nulla cum temporum distinctione factam Lectori detinendo potius, quam instruendo inserviant: quæ singula deinde in operis progressu pluribus deducit. In eo autem non modo confutare adversarium ejusque hallucinationes ostendere statuit; sed & simul, quo discursum hunc suum magis fructuosum redderet, quotquot licuit, testimonia de Liturgiis earumque antiquitate, origine & usu colligere, ac singula exacto temporis ordine sub distinctis Patrum nominibus disponere; atque tum dispersa fragmina, quæ iste in contrarium allegarat, ad suum quodlibet locum reducere & ad ea respondere satagit: unde confidit clariorem hanc & pleniorum Relationem fore de maturo ortu & usu generali formularum Liturgicarum, quam quidem data hæcenus fuerit ab ullo eorum, quotquot hac de materia scripserint. Duabus vero partibus liber hic absolvitur: quarum prior, quatuor prima Christianismi secula percurrens alteri ab Autore præmissa ac seorsim fuerat edita: dum non ita expedite de reliquis seculis annotata in ordinem colligere potuerat, & tamen Vindicationis hujus publicationem maturandam duxerat, ob nimiam dissentionem gloriationem, Clarksoni argumentis invincibile robur passim tribuentium. Tametsi vero potissimus nostri scopus sit, antiquum Liturgiarum in Ecclesia Christiana usum deducere; utpote quod ad stabiliendam earum auctoritatem jam sufficiat: nihilominus, cum Clarksonus non veritus fuisset scribere, formularum Liturgicarum patronos earum primordia nequaquam ad sacram Scripturam referre audere, contentos ad praxin ecclesiasticam hoc nomine provocasse: hinc Autor non abs re fore judicavit, si illarum vestigia in operis sui frontispicio ex ipso etiam Sacro Codice allegaret. Tametsi vero a Fagio aliisque huc referatur textus *Gen. 4. v. 26.* ubi fertur, Enoschi tempore cœptum esse invocari nomen Jehovæ, quod de solenni liturgia exponunt: tamen cum alii verba ista secus intellecta velint, mavult Autor, probaturus populum Dei mox ab antiquissimis seculis generaliter in cultu sacro formulas precum laudumque statas adhibuisse, primum hujus rei exemplum in epinicio illo festivo Israelitarum *Exod. 15. v. 1. & 21.* descripto quærere; ubi nempe manifestum

stum est, viros atque foeminas alternis cecinisse. Similiter allegat solennem formulam adjunctam Sacerdotibus, coetui benedictionem impertientibus, *Num. 6. v. 23*; Israelitis, primitias suas decimasque Domino offerentibus, *Deut. 26. v. 5. & 13*; poenitentiam agentibus, *Hos. 14. v. 2. & 4*. Psalmos praeterea Davidis nil aliud fuisse arguit, quam verborum conceptiones ipsi a Spiritu Dei non in privatum modo, sed & publicum Ecclesiae usum dictatas. Denique ab Hammond, Lightfoot aliisque abunde demonstratum ait, Judaeos ad Salvatoris usque tempora solennes publicarum precum formulas adhibuisse iis non multum absimiles, quae hodiernum in Ecclesia Anglicana vigent. Neque vero hoc ad veteris solum testamenti tempus restringi debere inde evincit, quia nulla sufficiens dari ratio valeat, cur sacra haec officia nunc non ad eundem modum, ut olim peragi debeant, maxime cum Christus & Apostoli in templo his ritibus semet conformasse legantur; neutiquam vero eos taxasse aut inter abusus ejus aevi, alioqui satis libere reprehensos, recensuisse. Quin & Salvatorem a statis precandi formulis non abhorruisse, sed eas potius probasse, inde jubet colligere, quod ipse discipulis rogantibus, ut eos orare doceret, praescripserit divinam illam Precationis Dominicae formulam, quam aliis sibi hactenus usitatis adderent, in signum, quod ipsius essent discipuli; prout potiores istorum temporum Rabbini factitare fuerint soliti: praeterea annotatum ab eruditis perhibet, ipsum singulas imperatae hujus formulae sententias consulto hausisse ex Judaeorum precationibus passim tunc usu receptis. Porro huc refert canticum Christi post ultimam coenam dictum, *Matth. 26. v. 30*. quod nempe extemporaneum non fuisse inde pateat, quia apostoli id una recitare potuerint; item Servatoris preces ad montem olivarum trina vice eodem licet tenore repetitas; nec non verba ex *Psal. 22*. in cruce prolata: Caeterum Apostolos quoque semet accommodasse formae horisque precandi in Judaica Ecclesia receptis, & oratione Dominica usos, Augustino teste, etiam postquam Spiritu Sancto donati fuerint. Licet vero Clarksonus multis Scriptorum ecclesiasticorum testimoniis comprobare annis fuerat, intentionem hujus orationis, a Servatore suis, dictatae non fuisse, ut formula esset; sed tantum ut norma foret ac directio, quanam scilicet res a Deo expeti deberent: attamen nil aliud eum demonstrasse noster largitur, quam quod non modo illi,

sed

sed & huic fini inservire iussa fuerit; id quod vero nemo in dubium vocet: imprimis cum ex inspectione cunctarum Liturgiarum evidens sit, eas ad exemplar excellentissimae hujus orationis compositas esse: dum nimirum Collectae pro impetranda Dei gratia, prioribus tribus petitionibus; preces pro terrenis benedictionibus, quartae; confessiones & Litaniae peccatorum remissionem malorumque depulsionem efflagitantes, tribus posterioribus; denique grates, hymni atque laudes Doxologiae tanquam fundamento innitantur. Cum autem Clarksonus multoties in suo Discursu donum illud precandi in Ecclesia Apostolica olim vigena urgere & inculcare contendisset, paucis noster quid de eo sentiendum sit, exponit. Nimirum innuit, nusquam ejus mentionem in Scripturis expresse factam reperiri: & quamvis hoc nomine allegentur textus *Matth. 10. v. 19. Rom. 8. v. 26. Eph. 6. v. 18*: nullum tamen ex his donum ejusmodi preces extemporaneas fundendi diserte indigitare ostendit: cum *primus* tantum loquatur de verbis ad persecutores faciendis pro sui defensione; unde ad colloquium cum Deo habendum inferri nihil valeat, utpote coram quo proferri nihil debeat, nisi quod probe prius consideratum fuerit: *secundum* quod attinet, e contextu satis evidens esse arguit, eum solum tractare de infirmitate impatientiae sub praesentibus afflictionibus gementis & immediatam liberationem jam tunc efflagitantis, ubi nondum aut Deo visum sit, aut nobis proficuum: hac ergo in infirmitate nos a Spiritu sublevari, docente quidem, quomodo nos Dei arbitrio submittere oporteat & orare, ut ejus voluntas fiat; attamen interim intercedente apud Deum pro nostri liberatione, & quidem suspiriis inenarrabilibus: *tertium* denique textum de dono linguarum agere, non vero de isto extemporaneo impetu donoque precandi. Hujus ipsius vero nec apud ullum e Patribus mentionem injectam haberi, putat Comberus, ante Chrysostomum: qui & ipse tamen id neutiquam omnibus fidelibus commune, sed solis Ecclesiae pastoribus peculiare fuisse innuat, idque non minus miraculosum fuisse, ac linguarum illud, dudumque ante suum aevum cessasse agnoscat: simul tamen insinuans, formulas tum temporis in sacris solennes originem suam fere ducere ex precibus per Viros sanctos sic inspiratos olim fuis, quorum nempe verba scriptis excepta & asservata, atque tunc in usum adhibita fuerint, postquam miraculosum isthoc donum cessasset: testantibus

stantibus id Liturgiarum antiquarum formulis, utpote quæ non modo methodo, sed subinde verbis etiam & phrasibus inter se mutuo consonæ deprehendantur: ut adeo donum hoc precandi suffragetur potius Liturgiis modernis, earum inspecta origine, quam usum earum tollat. His ita prælibatis Autor ordine progreditur, & singula secula singulis capitibus pertractat: in quolibet sigillatim exhibens, quicquid apud Patres scriptoresque ecclesiasticos sententiæ suæ suffragans reperire potuit; ac vicissim diluens ea, quæ ex iisdem contra Liturgiarum usum Clarksonus corraferat: autorum locis ubique in margine citatis: quo evolvere eos cuique liceret, Anglica translatione non contento, qua scilicet eorum fere verba modo exprimere placuit. Quamvis vero Seculi primi, quo nempe Pastores & Episcopi toti in convertendis gentilibus occupati non ita multa literis mandarunt, pauciores extiterint scriptores, ac de eorum operibus vix quidquam ad nos pervenerit, unde & Clarksonus illud plane silentio præterierat: non tamen omisit noster ex hujus etiam Seculi autoribus nonnulla conquirere, Liturgicarum formularum autoritati antiquitatisque faventia. Sic in usum suum vertit, quod Philo & Josephus de Essenis traditum reliquere: nempe inter ritus in divino cultu ab ipsis observatos haud postremum fuisse, quod ante Solis ortum surgentes Deum invocarint certis precibus, quas a majoribus accepissent, hymnisque alternatim decantatis: jam olim enim ab Eusebio & recentius ab eruditibus quibusdam annotatum ait, Essenos illos aut reapse Christianos fuisse, aut saltem plures sacrorum ritus cum iis communes habuisse. Pariter ex famosa illa Plinii ad Trajanum epistola de Christianis, hæc verba in rem suam citat, quod inter alia soliti fuerint *carmen Christo quasi Deo dicere invicem*: ubi supponit Plinium, ethnicum scilicet & phrasi popularibus suis consueta usum, designare voluisse preces in stata verborum forma factas: ex Livio enim, Brissonio aliisque satis liquere autumat, Romanos id omne *Carmen* vocare solitos fuisse, quod concepta & solenni verborum formula constaret: ut adeo non præcisè de hymnis tantum decantatis, sed & de precibus suis commodè capere id liceat, maxime cum *dicendi* modo, non *canendi* vocabulo Plinius hic utatur. Denique & ex Clemente Romano, nec non Ignatio unum alterumque locum pro Liturgiis facientem producit: prætereaque ex Socrate de ultimo

refert,

refert, Ignatium hunc introduxisse primum in Ecclesia Antiochena ritum per modum Antiphonæ canendi. Quod porro ad Seculum II & III attinet, monet Autor, tametsi jam plures ea nobis largiantur scriptores Ecclesiasticos, pauca nihilominus in iis vestigia extare de sacris ritibus tunc usitatis; partim quod istis persecutionum temporibus cultus fere intra privatos parietes cohiberetur, curarentque Christiani, ne ejus ceremonias propalando ethnicis irridendi blasphemandique materiam præberent: partim quod ipsos quoque catechumenos, antequam baptismo donati essent, mysteria potioresque adeo sacrorum officiorum formulas celare satagerent. His tamen non obstantibus, varios ex utriusque seculi Patribus textus affert, haud obscure comprobantes, viguisse istis temporibus jamjam usum formularum precandi in publico fidelium cœtu. Quartum porro seculum copiosiora jam Nostro suppeditavit testimonia pro thesi sua stabilienda: quæ sola jam sufficere potuisse ad refutandam Clarksoni assertionem judicat; (asserentis nempe, Liturgiarum statarumque precandi formularum usum non nisi sub finem quinti & initium sexti seculi cœpisse:) præsertim cum quartum hoc seculum primum sit, quo Ecclesia sub Christianis magistratibus esse, & dona miraculosa cessare cœperint, adeoque status cum moderna publicorum Sacrorum facie congruere. Inter alia quamplurima hujus seculi monumenta, quæ quidem hic enumerare non vacat, allegatur etiam famosus ille Hymnus, cujus initium *Te Deum laudamus* habet; quem scilicet Ambrosio deberi, Noster contra Clarksonum strenue contendit: licet non diffiteatur, manuscripta nonnulla eum tribuere Abundio Episcopo Comensi, qui A. C. 450 vixerit, & in alio quodam exemplari eum audire Hymnum Nicetii, qui Trevirensium Episcopus fuerit circa A. C. 530. Atque hæc de parte priori hujus operis dicta sufficiant.

In parte posteriori Comberus telam suam pertexere pergit, per seculum quintum, sextum & sequentia. Licet enim satis fuisse putaret, antiquitatem Liturgiarum per quatuor priora secula deduxisse: attamen quia ex sequioribus etiam argumenta quædam Clarksonus traxerat, Noster ea intacta relinquere noluit: maxime cum ille, uti dictum, uno alteroque seculo recentiorum Liturgiarum originem facere conatus fuisset, imo ostendere, earum usum liberum & arbitrium mansisse usque ad seculum nonum. Autor itaque demonstrare ad-

R

ductis

ductis scriptorum testimoniis allaborat, temporibus seculum quartum insecutis formulas precum liturgicas non modo ulterius injunctas & usurpatas fuisse, sed & generali consensu creditas descendere ex traditione Episcoporum celeberrimorum avoque Apostolico coetaneorum. Et licet non inficias eat, id quod a Clarksono objectum fuerat, seculis hisce jam multum corruptionis in Ecclesia invaluisse, adeoque unum alterumque in formulas horum temporum irrepsisse, quod probari non mereatur: non ideo tamen mox ipsam methodum per certas formulas precandi ait posse culpari, ut quæ in se innoxia ab additionibus ejusmodi perversis facile liberari queat, prout etiam post Ecclesiæ Anglicæ reformationem factum fuerit. Appendicis loco, postquam hæc omnia prolixè executus est Autor, duo superaddidit capita: altero in unum breviter collegit argumenta Clarksoni hinc inde per ejus Discursum dispersa, nec ad certum aliquod tempus reduci commode valentia, iisque suas aptavit responsiones: altero, quo nempe ulterius convinceret Clarksoni partibus faventes, & magis completam hanc historiam redderet, congestit testimonia famosiorum recentioris ævi Theologorum Reformationum, tam utilitatem & antiquitatem Liturgiarum in genere, quam speciatim præstantiam formularum precandi in Anglicana Ecclesia receptarum respicientia. Librum denique claudit indiculus, uno obtutu & ordine exhibens seriem temporum, quibus Scriptores per totum hocce scriptum citati vixerint: cujus certe universa compages de Autoris eruditione multaue lectione abunde testatur.

LA VIE DE CHARLES V. DUC DE LORRAINE & de Bar.

id est:

Vita Caroli V. Ducis Lotharingæ & Barri, exercituum Imperialium Generalissimi.

Amstelodami, apud Joh. Garrellum, 1691. in 12. plag. 19.

Historiam *CAROLI Quarti* Lotharingæ Ducis, a Marchione *Bellovalensi* (de Beauvau) in literas relatum, fuisse, ut par erat, recensuimus in *Actis Eruditorum* Anno 1687. p. 670-677, & 1688. p. 89-98. Non potuit non crebra illic mentio fieri *CAROLI Quinti*, Lotharingæ Ducis, *Caroli* illius

illius *Quarti* ex fratre *Francisco* nepotis & legitimi hæredis. Sed hujus vitam nuper ex professo, ac iusto quidem volumine enarravit anonymus Auctor, quem laboris infumti, nostro quidem iudicio, nec pudere, nec penitere oportet. At quominus æque ampla excerpta ex eo conficiamus, in causâ est, tum quod ea, quæ *Carolus* nondum viginti annos natum exercuerunt, infortunia maximam partem e *Bellovalio* desumpta videantur, adeoque in compendio satis prolixo legi possint locis Actorum nostrorum supra citatis, reliqua autem optimi Principis gesta ex *Novellis* publicis partim, partim ex Actis pacis *Neomagen* aliusq; libellis nota sint, recentique omnium memoriæ inhæreant, adeoque vereamur, ne strictius paulo pro more nostro enarrata nauseam ciant, quæ in ipsius libelli contextu, circumstantiis suis accurate & copiose digestis, non possunt non perplacere lectoribus curiosis. Cæterum natus erat *Carolus* 3. Apr. 1643; mortuus catharro suffocativo 18. Apr. 1690, postquam tot a Gallis æque ac Turcis victorias retulisset, ut extra dubium sit, inter maximos seculi nostri heroas eum nullo non ævo computatum iri. Ut vero in artibus cum primis militaribus laudem nunquam intermorituram meruerit, eæ tamen haudquaquam, ut alias non raro usu venit, effecerunt, ut a pietate, historiarum, politics, linguarumque Latinæ, Germanicæ, Gallicæ, Italicæque peritiâ, itemque modestia atque affabilitate alienus esset; quin dum has omnes illis felicissimo connubio junxit, utroque nomine dignus est æterna seræ posteritatis memoria. Fortuna usus est adversa modo, modo propitia. Sed quicquid divinæ providentiæ in eum decernere placuit, æquo pertulit animo, semper sibi constans. Merito sibi gratulabatur de affinitate Augustissimi Imperatoris, utpote qui & fidem sibi præstitam viventi infinitis infucati amoris signis rependit, & quadruplicem defuncti sobolem protectioni suæ quammaxime commendatam habet.

LETTRES DU CARDINAL MAZARIN.

id est:

Epistolæ Cardinalis Mazarini.

Amstelodami apud Andream Pierrot, 1690. in 12. plag. 13 1/2

Longe meliori fide usum confidimus editorem anonymum epistolarum *Julii Mazarini*, ac qualem in *Anecdosis Florentinis* cæterisque

risque operibus suis adhibuit *Varillasius*, qui non una principibus illustribusque viris monumenta ex proprio cerebro supposuisse, magno eruditorum consensu creditur. Epistolarum harum aliquæ datæ sunt ad *Ludovicum XIV.* Galliae Regem, aliæ ad Regis *Matrem*, cæteræ ad ministros regios, *Lionneum* & *Tellerium*. *Prima* exarata est 10. Julii 1659; ultima eaque (si numerum requiras) *trigesima sexta* 4. Sept. ejusdem anni. Historiam illæ pacis Pyrenææ majorem in modum illustrant, nec pauca callidi Cardinalis cogitata & acta, quæ vulgati historici aut reticuerunt aut ignorarunt, detegunt ac produnt. Tria vero cum primis notatu videntur digniora. Horum unum est affectus, quo Rex amplectebatur *Mariam Mancinam*, Mazarini e sorore neptem, ac postmodum *Laurentii Columnæ*, Principis Palliani, Comestabilis Neapolitani conjugem. Id rei tolerare non poterat Cardinalis, cum inter pacis conditiones, quas cum *Ludovico de Haro* pacisci debebat, præcipua fere esset Infantis Hispanicæ cum Galliarum Monarcha conjugium. Acriter ergo (præsertim epistola XXIII.) ab illegitimis amoribus dehortatur Regem, & inter cætera argumenta, quibus illos ei dedecori fore operose probat, animum neptis suæ levem adeo ac a modestia & prudentia alienum repræsentat, ut non sine stupore literæ illæ prolixissimæ, sed magno cum verborum delectu conscriptæ, perlegi queant.

Alterum, quod notatu dignum putabamus, studium est in decessum, quo Mazarinus impedivit, quominus Condeò Principi, qui belli Hispano-Gallici tempore ab Hispanorum partibus steterat, *avversibus* imperium alicubi terrarum obtingeret, aut Carolo IV. Lotharingo ablata restituerentur.

Tertium est ars affectus suos dissimulandi, qua Mazarinus terrorem Hispanis incussit, eosque adegit, ut in pacem consentirent, etsi non obtinuissent, quod in gratiam Condei tantopere ac enixe adeo petierant.

L'HISTOIRE DE DON IEAN D'AUTRICHE, fils de l'Empereur Charlequint.

id est,

Historia Joannis Austriaci, Caroli V. Imp. filii.

Amstelod. apud Petrum le Brun, 1690, in 8. plag. 18.

Joannes

JOANNES AUSTRIACUS, Caroli V. Imperatoris filius naturalis, natus e matre incompti nominis 25. Febr. 1546, victoria contra classem Turcorum ad Naupactum 7. Oct. 1572. obtenta æternam famam meritis, Belgii dein Gubernator factus, Namurci extinctus est Kalendis Octobris 1578. Hujus historiam condere aggressus est Auctor anonymus, Pontificiæ religioni tanto fervore addictus, ut legem historicis fixam, ne studiis partium fidem suam suspectam reddant, sibi quoque latam non putasse videatur. In *Carolum* certe, Philippi II. Regis Hispani gnatum, Reformatis paulo æquiores, quam Romano-Catholici volebant, vehementer adeo invehitur, ut, quod p. 30. lin. 12. ei exprobraverat, mox p. 32. lin. 17. repetat, nimirum quod, dum puer adhuc esset, magnam voluptatem ceperit ex leporum jugulorum ac inter moriendum palpitantium spectaculo. *Famianum Stradam* Jesuitam ducem sequitur Noster ut plurimum, utpote quem *tantopere felicem esse* prædicat, (in discursu operi præfixo, quem præfatorem dixissemus, nisi id nominis Auctor ipse, singulari novitatis elegantioris affectatione, deprecatus fuisset,) *ut approbationem adeptus sit omnium nationum, & in his illius quoque, quæ universas contemnere, nec nisi se solam admirari* eidem fertur.

Cæterum ne quis Auctorem *Strada* universa libelli contenta debere opinetur, in *limine* statim grata mente profitetur, hausisse se sua e sex historicis clarissimi nominis, quorum ætatem & elogia succincte edisserit, Guidone nempe *Bentivoglio*, Jacobo Augusto *Thuano*, Hugone *Grotio*, Famiano *Strada*, Ponto *Heutero*, Ludovico *Guicciardino*. Penultimi obitum refert in 6. Aug. 1611, cum alii & nuperrime *Henningus a Witten* in diario biographico A. jam 1602. d. 6. Aug. illum decessisse, auctores sint. Vicissim vel ex hoc Anonymo supplere licebit *diarium* istud *biographicum*, ubi nulla facta mentio Guidonis *Bentivoglii* Ferrariensis. Natus is est anno 1579; Cardinalis creatus 28. Jan. 1621; metu Papalis dignitatis, quam post excessum *Urbani VIII.* in se collatum iri timebat, undecim noctibus nihil somni capere potuit, eaque de causa febris correptus, spiritum reddidit 7. Sept. 1644. Eadem fini in ipso operis exordio promittit Noster, *innumera* se memoraturum, quorum *Strada* aut nullo modo, aut vix verbulo meminerit, expeditiones nempe Joannis Austriaci, Melitensem, Tunetanam, Bisertensem, Granatensem, prælium ad Naupactum, iter Lauretanum, receptionem

nem reginæ Margaritæ Valefiæ, pacificationem Gandavensem, rationes adventus Matthiæ Archiducis in Belgium, exilium Soti secretarii, Escovedia sicariis interempti obitum, fontes suspicionum Philippi II. erga fratrem consanguineum, Mariæ Stuartæ Scotiæ reginæ ac Caroli Infantis Hispaniæ fata, & centum curiosa inaudita, *cent curiositez inouies*. Imo nec soli illi historici sex Auctori nostro fuerunt usui, dum historiam hanc suam conscriberet. Plures enim subinde citat, ac sigillatim *Memorias Reginæ Margarethæ*, ipsius nomine, opera & studio non *Caroli Vivoni*, Baronis de Chataigneraye, (ceu illarum editor autumavit) sed (ut *Paulus Colomesius* docuit,) *Petri de Bourdeille*, domini de Brantome, compositas. *Antonium* quoque *Varillasium* allegat Noster p. 282, queriturque eum, reclamante conscientia, *T. V. de Revolutionibus* tradidisse, a *Joanne* nostro Caroli consilia patri hujus Philippo II. prodita esse, quod ille per regii hæredis interitum viam ad thronum affectaret. Non autem Auctori probabile videtur, ejusmodi regnandi libidinem Joannis, meri adhuc adolescentis, animum incessisse; quin nec suspicionem id genus cadere posse censet in eum, qui cum coronæ Tunetanae, quam iudice Papa Romano meruerat, spe excidisset, id haud invitus pertulit.

FASCICULUS RERUM EXPETENDARUM & fugiendarum, prout ab Orthuino Gratio Presbytero Daventriensi editus est Colonia A. 1535: una cum appendice sive Tomo II. scriptorum veterum, quorum pars magna nunc primum e MSS. Codicibus in lucem prodit, opera & studio Edwardi Brovyn, Parochi Sundrigia in agro Cantiano.

Londini impensis Richardi Chisvvel, 1690. in fol.
Alphab. 16.

Circa prima, ut videtur, reformatæ religionis initia, incertum quo Anno, quo loco, & cujus auspiciis, opuscula nonnulla uno volumine comprehensa in lucem prodierunt, nempe *Æneæ Sylvii* de gestis Basileensis Concilii commentarii; vita Hildebrandi; vita Henrici IV; professio fidei *Waldensium*; articuli *Johannis Wiclefi*, cum impugnatione *Wodfordi*; aliæ *Wiclefi* propositiones ex illius libris excerptæ, damna-

tæque tam Londini & Oxoniæ, quam in Concilio Constantiensi; fragmentum *Æneæ Sylvii*; *Arætinus* contra hypocritas; de vocatione *Bohemorum* ad Concilium Basileense, eorumque petitiones; examen *Johannis de Wesalia*, item condemnatio *Wiclefi*, *Hussi* & *Hieronymi Pragensis*. Hanc farraginem *Orthuinus Gratio*, reselectis notis marginalibus, quæ hæresin sapere ipsi videbantur, multisque aliis tractatibus additis, Colonia A. 1535 eum maxime in finem denuo typis imprimi curavit, ut qui generali Concilio, quod a multis desiderabatur, interfuturi essent, ad reformandam ecclesiam ea uti possent. Hoc ab Orthuino Gratio collectum Syntagma, quod *fasciculum rerum expetendarum & fugiendarum* inscripsit, præter tractatus supra memoratos complectitur *Juliani* Cardinalis epistolas duas ad Eugenium Pontificem Romanum, de dissolutione Concilii Basileensis cogitantem; *Academia Parisiensis* appellationem contra Leonem X ad futurum concilium, in qua plurimi ecclesiæ abusus perstringuntur; *auream bullam* Caroli IV; *Constantini M. donationem* ex editione *Bartholomæi Placcini*, cum *Laurentii Valle* in donationem illam declamatione, & *Ulrici Hutteni* ad Vallæ declamationem præfatione, & aliorum de eadem donatione judicij; *Poggii Florentini* relationem de obitu & supplicio *Hieronymi Pragensis*; *Friderici Imperatoris* epistolam, in qua Carolus Franciæ Regem Moguntiam ad capiendam de rebus quibusdam dubiis consilia invitat; decretum *Synodi Saligunstadiensis*, ab *Aribone* Moguntino Archiepiscopo eoactæ; *Gravamina Germanicæ nationis*, cum remediis & avisamentis ad Cæsaream Majestatem in duos libellos divisa; *Nicolai de Clamengius* disputationem super materia Concilii generalis cum *Parisiensi* quodam scholastico habitam; libellum de emendatione ecclesiæ a *Petro Alliaco* Constantiensi Concilio oblatum; *Johannis Francisci Pici Mirandulani* orationem de reformandis moribus ad Leonem X & Concilium Lateranense; constitutionem ad removendos abusus, a *Laurentio Cardinali* Ratisbonæ editam; *Antonii Corneli Lynichani* orationem in Coloniensi Synodo habitam; *Erasmi Roterodami* libellum de sarcienda Ecclesiæ concordia; *Johannis Fabri* orationem de origine, potentia & tyrannide Turcarum: ut cætera, quæ hoc fasciculo continentur, epistolarum aliorumque tractatuum monumenta taceamus. Quamvis autem Gratio sedulo caverit, ne crabrones irritaret, eumque in finem annatarum taxas centum gravaminibus

minibus Germanicæ nationis subjectas omiserit, quod se in honorem sedis Romanæ, quam Apostolicam & sacrosanctam appellat, fecisse non dissimulat: effugere tamen non potuit, quin Romani inquisitores hunc fasciculum inter libros prohibitos referrent. Et forte non defuerunt, qui supprimendis omnibus exemplaribus sedulam operam navarent. Certe in bibliothecis rarissime comparent. Quod cum animadvertisset *Eduardus Brovvn*, operæ se pretium facturum arbitratus est, si fasciculum hunc iterum in lucem protraheret; quod ita præstitit, ut non solum opuscula Gratii fasciculo comprehensa a plurimis mendis repurgarit, & scholiis quibusdam marginalibus illustriora reddiderit, sed etiam novam similibus tractatum, in quibus Pontificum Romanorum tyrannis, & varii ecclesiæ Romanæ abusus accensantur, appendicem addiderit, quæ duplo ferme major est, quam Gratii fasciculus; unde hoc opus jam *fascis* potius quam *fasciculi* nomine dignum editori Brovvnio videtur.

Inter tractatus in Appendice exhibitos primum locum obtinent *Hildeberti* Cenomanensis & postea Turonensis Episcopi epistolæ nonnullæ, sermo synodicus, curiæ Romanæ descriptio, quæ in nonnullis MSCis non Hildeberto, sed Sidonio Apollinari tribuitur, & epitaphium in Berengarium. Hæc Hildeberti Cenomanensis opuscula proxime excipit *Antilogia Papæ*, quam *Matthias Flacius*, & *Wolfgangus Wissenburgius* junctis operis Basileæ A. 1555. excudendam curarunt. Continet autem ista Antilogia Papæ scripta quædam veterum de corrupto Ecclesiæ statu, & Cleri Romani perversitate: nempe scriptum Scholæ Parisiensis de periculis Ecclesiæ anno 1389 compositum, cum præfatione *Matthiæ Parisiensis*; articulos scholasticorum Parisiensium, & Johannis XXII. contra monachos; duos sermones *Wilhelmi de S. Amore*; *Marsilii de Padua* tractatum de translatione Imperii; *aureum speculum Papæ* ab Anglo quodam scriptum; *Jacobi de Paradiso* tractatum de septem statibus Ecclesiæ in Apocalypsi mystice descriptis; *Gregorii Heymburgensis* appellationem primam & secundam, & confutationem primatus Papæ, una cum Pii II epistola, qua Gregorius Heymburgensis excommunicatus denunciatur; *Hermani Ryd de Reen* tractatum de vita & honestate Clericorum; *Volcuini Abbatis*, qui inter alia miracula ranis, quæ fratres æstivo tempore nimis inquietare solebant, perpetuum silentium indixisse dicitur, homiliam in parabolam de zizaniis, & Hul-

& *Hulderici* Episcopi Augustani epistolam contra Cleri cœlibatum. Hanc Antilogiam papalem sequitur *Anonymi* cujusdam *Rotomagensis* tractatus brevis contra Cleri cœlibatum, quem ex bibliotheca Collegii Corporis Christi in Academia Cantabrigiensi olim excerpfit, & libro suo de Cleri conjugati honore inseruit *Josephus Hallus*. Huic subjicitur *Gulielmi Grashavii* epistola expostulatoria ad *Severinum Binium* Parisiis A. 1624 edita, in qua Binio exprobrat, quod delectorum Cardinalium, & aliorum Prælatorum consilium de emendanda Ecclesia jussu Pauli III. conscriptum, item opusculum tripartitum ante 400 annos conscriptum, & epistolam Leodionensem ad Paschalem Papam a *Sigeberto Gemblacensi* conscriptam in sua Conciliorum editione contra conscientiam omiserit, quæ *Petrus Græbbius* suæ Conciliorum editioni inseruerat. Hanc epistolam comitantur illa ipsa scripta, de quorum omissione Grashavius cum Binio expostulavit, & consilium quidem delectorum Cardinalium ex editione *Hermani Conringii* exhibetur, ad cujus calcem Brovvnus lectorem monet, extare *Johannis Sturmii* epistolam Cardinalibus illis cæterisque Prælati missam, & editam in libro quodam, qui Francofurti A. 1610 prodiiit hoc titulo: *Discursus epistolares politico-theologici de statu reipublice Christiane degenerantis, tum de reformandis moribus & abusibus ecclesiæ &c.* Ad alia monumenta, quæ in hac fasciculi appendice leguntur, pergentibus occurrit *Adriani IV* Pontificis Romani epistola ad *Fridericum Barbarossam*, & Imperatoris *Friderici* ad Pontificem responsio. Quæ autem has epistolas sequuntur, ecclesiæ Gallicanæ Gravamina accepit Brovvnus a *Thoma Gale*, cui non minus ac Brovvnio ignotum fuit, an hæc Gravamina aliquando typis edita fuerint; interim ea ab utroque digna habita, quæ prælum iterum subirent, si forte jam olim edita fuerint. Non minoris æstimandi sunt sermones quidam & tractatus *Roberti Grossetesi* seu *Capitonis*, Episcopi Lincolnensis, quos nunc primum ex MSC. codicibus edidit clarissimus Brovvnus. Primus ex his sermonibus habitus est coram Papa & Cardinalibus in Consilio quodam seu Consistorio Lugdunensi, etsi Robertus, dum sermonem illum habuit, minime palluerit ut *Lugdunensem Rhetor dicturus ad aram*, sed magna cum libertate peroraverit. Et hunc ipsum quidem sermonem jam pridem e tenebris extraxerat *Thomas Jamesus*, sed nescio quo fato, instar piscis piscatoris manibus elapsi, in profundum rediit,

reducit; unde sibi Brovnius gratulatur, quod Capitonem a Jameſio amiſſum iterum ceperit, non dubitans lectori ad palatum fore. Idem Brovnius notat, ſe ex MSC. quodam codice, quo in edendis hiſ ſermonibus uſus eſt, animadvertiſſe, quod Roberti Groſſeſteſti tractatus de ceſſatione legalium, A. C. 1658. Londini a viro quodam docto editus, vix pro tertia parte integri tractatus haberi debeat. Quæ autem Lincolnienſis illius Episcopii opuscula in hac fasciculi appendice leguntur, hæc ſunt: Sermo Lugduni habitus, de quo paulo ante diximus; ſermo de triplici Regis officio; ſermo ad verba Chriſti: *ego ſum paſtor bonus*; ſermo contra paſtores & prælatos malos; ſermo ad ſacerdotes de verbis Genef. I, 17. *poſuit ſtellas in firmamento cæli*; ſermo ad verba Lucæ XII, 13. *ſint lumbi veſtri præcincti*; dictum de bono iudice, ad verba Pf. LVIII. *recte iudicate filii hominum*; dictum de Prophetis veris & falſis, de fide & ejus articulis, de gratia & juſtificatione hominis, de orando, de ſuperbia, de detractatione & ejus malis; ſermones tres de humilitate; dictum de patientia, de miſericordia & juſtitia in omni Dei opere conjuncta; ſermo ad Clerum de verbis Apoſtoli I. Tim. IV, 12. *exemplum eſto fidelium in verbo* &c. & alius ad verba Pf. CXXXII, 9. *ſacerdotes tui induantur juſtitia*; epiſtolæ variæ ex centum & viginti octo epiſtolarum, quas MSC. codices ſuppeditarunt, numero ſelectæ, quibus ſubjungitur Innocentii IV. epiſtola pro inveſtitura impuberis cujuſdam adoleſcentis Itali in canonicatum eccleſiæ Lincolnienſis, una cum cordatiſſimo reſcripto Roberti hujus Lincolnienſis, in quo papale fulmen, retorto alio fulmine, brutum reddidit, & Pontifici Antichriſti notam inuſſit, quod reſcriptum etiam apud Matthæum Pariſienſem, & in Annalibus Burtonenſibus legitur. Adduntur denique Roberti hujus conſtitutiones ex Cottoniano codice deſcriptæ, & ad Sidneienſem codicem collatæ. Interſerit hiſ Groſſeſteſti opusculis Cl. Editor diſſertatiunculas nonnullas de fide & doctrina Roberti Lincolnienſis, & *Matthæi Pariſienſis* narrationem de iis, quæ poſt Roberti reſcriptum paulo ante memoratum inter Innocentium IV. & Robertum acta ſunt. Refert etiam hæc, quæ nunc edidit, Groſſeſteſti opuscula vix quinquageſimam Operum illius partem conſtituere, quæ tribus magnæ molis voluminibus collecta *Johannes Williams* dudum in lucem emiſſiſſet, niſi bella civilia hoc propoſitum interrupſſent. Sed ad alia pergendum eſt, ſcilicet

ſcilicet ad antiqua regni & eccleſiæ Anglicanæ Gravamina, quæ ex *Matthæo Pariſienſi* recenſentur, variis que obſervationibus interpoſitis illuſtrantur, & Defenſorium *Gulielmi Occami* & fratrum ſuorum ordinis minorum, de paupertate Chriſti & fratrum minorum, ac ſtatu evangelico, contra varios errores Papæ Johannis XXII, per modum epiſtolæ ad univerſos Chriſti fideles conſcriptum, & hic ex *Wilhelmi Crashavii* apographo expreſſum, & forte etiam antehac typis impreſſum, eſſi nihil certi ſe ea de re noviſſe, Brovnius fateatur; qui inſuper obſervat, primam partem hujus Defenſorii eſſe breviarium quoddam ſeu compendium *operis nonaginta dierum* a Goldaſto aliisque editi, alteram autem partem nihil habere cum aliis illius Autoris operibus in iſtis editionibus commune. Huic Occami Defenſorio aliud jungitur, nempe Defenſorium Curatorum contra eos, qui ſe privilegiatos dicunt, propoſitum in conſiſtorio coram Papa & Prælatiſ a *Richardo Armachano* Hiberniæ Primate, & a Goldaſto in Monarchia, & aliquoties Pariſiis impreſſum. Hoc Defenſorium excipit *Nicolæ Orefmii* oratio coram Urbano V. & Cardinalibus habita, quam etiam Flacius catalogo teſtium veritatis inſeruit. Quæ ſequitur Prophetia *Johannis de Rupeſciſſa* Ord. min. provincie *Aquitaniæ*, cuſtodis *Ruthenſis ac Cauſidici Aureliaci*, in Romana curia *Avenione* capti in carcere *Papæ Clementis VI*, pontificatus ſui anno 8, qui carcer vocatur *Carcer Soldan* A. C. 1349, & ejusdem Autoris liber inſcriptus: *vade mecum in tribulatione*, prodeunt ex fasciculo *Crashavii* varia ſcripta eccleſiæ Romanæ oppoſita continente, quem manuſcriptum poſſidet *Gulielmus Aſheton*, a quo illum Brovnius mutuo accepit. Succedunt opuscula nonnulla *Petri de Alliaco*, nimirum recommendatio Sacræ Scripturæ, & principium in curſum bibliæ præſertim in Evangelium Marci, item quæſtio in veſperiis: utrum Petri eccleſia lege reguletur? & quæſtio de Reſumpta: utrum Petri Eccleſia fide confirmetur? e quibus *Petri Alliaceri* tractatibus duo poſteriores etiam in Vindiciis doctrinæ majorum ſcholæ Pariſienſis *Edmundi Richerii* leguntur, priores autem ex editione Pariſienſi A. 1500 exhibentur. Hiſ Pariſienſis illius Theologi ſcriptis additur *Determinatio Univerſitatis Pariſienſis* in cauſa diuturni ſchiſmatis ſcripta A. 1397, & ex ſchedis *Crashavii* deprompta. Duæ quæ proximo loco comparent epiſtolæ, una *Alexandri III.* ad *Theobaldum Archiepiſcopum Cantuarienſem*, altera *Peregrini Patriarchæ*

archæ Aquilejensis, aliorumque Episcoporum de electione & consecratione Octaviani seu Victoris, ex Cottoniano codice MSCo sunt excerptæ. Utraque etiam apud Radevicum in gestis Friderici I. extat, verum cum in prædicto Cottoniano codice epistolæ illæ multo aliter, quam apud Radevicum legantur, & imprimis in posteriori epistola nonnulla Radevicus omiserit, quæ MSC. codex ille habet, operam rei literariæ non inutilem navavit appendicis hujus editor, quod istas in lucem denuo produxit. Ulterius sequuntur *Nicolai de Clamengis* liber de corrupto Ecclesiæ statu, a plurimis mendis, quibus *Lydi* editio scatet, repurgatus; *Poggii* dialogus contra hypocrisin, juxta editionem Lugdunensibus typis, ut præ se fert, A. 1679. impressam; *Matthæi de Cracovia* tractatus de squaloribus Romanæ Curiae, juxta editionem A. C. 1551. Basileæ factam; epistola *quinquaginta quatuor nobilium Moravia*, quæ in castigationibus *Lydi* ad historiam conciliorum Prateoli, item in paralipomenis Abbati Urspergeni annexis etiam legitur; *Bulle* quædam *papales* adversus Bohemos emissæ, & methodus *Cruciate* in Anglia institutæ, prout tempore Martini V. Papæ & Henrici Chichele Archiepiscopi Cantuariensis gesta est, una cum processu contra Henricum Cardinalem, quæ monumenta exscripta sunt ex veteri registro, quod est penes Reverendissimum Archiepiscopum Cantuariensem *Wilhelmum Sancroft*; epistola *Procopii Smahors*, & *Conradi Samsmolich* Capitaneorum Bohemiæ ad Reges & Principes missa, quam itidem suppeditavit codex MSC. *Wilhelmi* Archiepiscopi Cantuariensis; epistola *Anonymi* cujusdam Cantuariensis de misero ecclesiæ statu circa annum 1520 scripta, & in *Wilhelmi Crashavii* schedis reperta; consilium *quorundam Episcoporum Bononiæ congregatorum* de ratione stabilendi Romanæ ecclesiæ *Julio III.* datum, quod nunc ex bibliotheca *Wilhelmi Crashavii* iterum editur; *Gentiani Herveti* oratio, qua sextum canonem concilii Chalcedonensis interpretatur, A. 1559 habita, & Parisiis cum alias, tum A. 1671. impressa; *Gulielmi Damasci Lindani* Ruremundensis Episcopi epistola seu præfatio ad Principes & Prælatos Germaniæ, de perditissimis Cleri moribus & reformationis mediis, ex schedis *Crashavii* expressa; *Clementis VII.* ad *Carolus V.* & duæ *Caroli V.* epistolæ ex MSC. *Crashavii*; *Caroli V.* protestatio ad collegium Cardinalium de indictione concilii generalis faciendæ, & alia protestatio adversus concilium Tridento Bononiam translatum, cum quibus-

quibusdam aliis hujusmodi scriptis, ex editione *Hermanni Conringii*; *Georgii Wicelii* via regia, seu compendium de semitis antiquis ecclesiæ reformandæ, aut potius restituendæ, cum appendice abusuum; ejusdem methodus concordiæ ecclesiasticæ, & adhortatiuncula ad vocandum concilium, juxta exemplar A. 1533 Lipsiæ excusum, cum notis marginalibus *Thomæ Jamesii*; doctrina & vita *Wicelii* ex ejus scriptis collecta, cum enumeratione autorum, qui scripserunt contra squalores & errores curiæ Romanæ, & elencho omnium operum *Wicelii* per *Thomam Jamesium*; *Stephani Gardineri* Episcopi Wintoniensis oratio de vera obedientia, juxta veterem editionem Londinensem, cum præfatione *Edmundi Boneri* Archidiaconi Leicestrensis, postea Episcopi Londinensis, quæ in Londinensi *Gardineri* editione deest, juxta editionem *Hamburgensem* ex officina *Francisci Rhodi* 1536; *Richardi Sampsonis* oratio, qua docet omnes potissimum Anglos, ut Regiæ dignitati obediant, nec Episcopo Romano audientes sint, qui nullo jure divino quicquam potestatis in eos habeat, etsi postea hic *Sampson* æque ac *Bonerus* & *Gardinerus* palinodiam cecinerint, quibus ad complendas inconstantia quadrigas *Brovnius* *Æneam Sylvium* seu *Pium II.* non incommode jungi posse putat, cum bulla retractationum & verbis *Virgilii*, sed mutatis: *non sum pius Æneas*; *Johannis Barnesii* Catholico-Romanus Pacificus ex fide trium exemplarium, quorum unum *Gulielmus* Archiepiscopus Cantuariensis subministravit; *Francisci Broccardi* consilia Vaticana relecta, sive de fœdere contra Protestantes Romæ inito sub auspiciis *Clementis VIII.* & de duabus congregationibus ad eundem finem ab eodem Pontifice institutis, quarum prima congregatio sacri fœderis, altera de propaganda fide dicitur, quod opusculum *Amstelodami* A. 1679. in calce interpretationis numeri Apocalyptici DCLXVI excusum, appendicis hujus Autor etiam manuscriptum ex spoliis bibliothecæ cujusdam Anglicæ palam divenditæ nactus est; *modus solennis & authenticus ad inquirendum & convincendum Lutheranos*, valde necessarius ad salutem sanctæ Apostolicæ sedis, & omnium ecclesiasticorum, A. 1519. compositus in *Martini Lutheri* perditionem & ejus sequacium, per *M. Sylvestrum Priorem*, A. 1553. revisus, & Romæ per *Jordanum* excusus; excerpta ex *Bernhardo*, *Gersone* & aliis, quæ sunt pars *Specul papistici* ab *Ed. Bulcklejo* fabrefacti, & Londini circa præsentis sæculi initia editi; & denique

Officium Ordali e textu Roffensi transcriptum, & ex eodem codice etiam in Speelmanni glossario editum.

Ad pleniorum horum opusculorum, quæ vel olim a Gratio edita, vel nunc ad Gratii fasciculum addita sunt, intelligentiam nonnulla monet doctissimus Editor in præfatione ad lectorem, in qua Gratium, cum syntagmati suo nomen *fasciculi rerum expetendarum & fugiendarum* imposuit, vel ad definitionem prudentiæ respexisse putat, quæ per rerum expetendarum & fugiendarum scientiam definiri solet, vel *Georgii Vallæ* Placentini librum Venetiis A. 1501. editum imitari voluisse, qui titulo operis de expetendis & fugiendis rebus designatur. Non solum de tractatibus hæcenus recensitis in præfatione sua Brovnius disserit, sed & alios quosdam tractatus addidit, nimirum *Scripta quedam ad Basileensis concilii historiam spectantia*, quæ mutuatus est e manuscripto codice, quem ipsi Archiepiscopus Cantuariensis indicavit. Sunt autem ista scripta 1. commissio *Henrici VI.* Angliæ & Franciæ Regis, data Ambasiatoribus suis ad concilium Basileense suo nomine ituris. 2. Ejusdem instructio iisdem credita. 3. Propositio ejusdem Regis nomine facta coram Papa Martino V. per *Abbatem Ursicampi* super acceleratione concilii. 4. Collatio ejusdem Abbatis ad Collegium Cardinalium. 5. Propositio *Wilhelmi Sulburgii* Abbatis Belliloci ad Martinum V. super acceleratione concilii. In eadem præfatione exhibetur etiam responsio, quam in Comitibus Augustanis A. 1518. Principes Germaniæ Cajetano Cardinali dederunt, cæterisque Oratoribus decimas a sacerdotibus, a laicis vigesimas ac quinquagesimas pro bello contra Turcas suscipiendo petentibus aut exigendas suadentibus; item epistola Decani & Capituli Londinensis ad Pontificem Romanum, qua canonizatio Roberti Grossetesti Lincolniensis Episcopi efflagitur, A. C. 1307. scripta, quam Brovnius nostro *Henricus Wharton* communicavit.

COMPENDIUM ANNALIUM ECCLESIASTICORUM regni Hiberniæ, autore Francisco Portero Ord. Min. S. Theol. Lectore Jubilato.

Romæ typis Nicolai Angeli Tinassii impressoris Cameralis in 4. 1690.
Constat plag. 46.

Incipit

Incipit hic tractatus, quem Typographus Alexandro VIII nuperrime defuncto Romanæ Ecclesiæ Pontifici dedicavit, ab epistola *Francisci Eschinardi* S. J. ad Porterum compendii hujus autorem e de quantitate Hiberniæ & erroribus mapparum hoc regnum representantium, cujus doctissimi viri (*Eschinardum* puta) industriæ novam quoque Hiberniæ Map-pam chorographicam, quæ A. 1689 edita tantummodo *P. Augustini Lubin* nomen præ se fert, debemus. Post hanc epistolam de Hiberniæ nominibus agitur, & cum generalis totius Hiberniæ, tum specialis singulorum provinciarum & insularum minorum adjacentium descriptio proponitur; nonnulla, quæ *Giraldus Cambrensis* & alii quidam Scriptores de Hibernia ejusque incolis retulerunt, falsi arguuntur; promontoria, sinus & portus hujus regni recensentur, & catalogus alphabeticus Regum & Monarcharum Hiberniæ veterum exhibetur, quorum primus dicitur fuisse *Slanius*, quem *Porterus* Moïsi & Aaronis ævo anno ante Urbem conditam 700, ante Christum natum 869, Hiberniæ imperio præfuisse scribit, addita tamen hac limitatione, si antiquis Hiberniæ fastis fides adhibenda sit. Hinc bella quædam ab antiquis Hiberniæ Regibus gesta referuntur, qui ex Hiberniæ Regibus provinciarumque Regulis pietatis & sanctimonie famam adepti sunt, commendantur, & quantum Hiberniæ Reges pro fide & patria per plures annos contra Danos & Ostmannos militaverint, exponitur. Ad antiquitates ecclesiasticas progrediens Autor, chronotaxin rerum præcipuarum a S. Patricio Hiberniæ Apostolo gestarum ex *Lisserio* aliisque delineat; ex *Conveo* Sanctos quosdam Hibernos enumerat, qui per varias mundi plagas Christianam fidem disseminarunt; fastos Sanctorum Hiberniæ ab incerto quodam Autore conscriptos, & alium catalogum Sanctorum Hiberniæ ab *Henrico Dublinensi* Societatis Jesu juxta Alphabeti literas digestum ex *Suivillano* exscribit; academias & insigniores Hiberniæ scholas enarrat; episcopatus, ecclesias cathedrales, cœnobîa, aliæque ad ecclesiasticum Hiberniæ statum pertinentia, & postremo, quanta reverentia Hiberni Romanam sedem semper coluerint, quantaque constantia Pontificiorum doctrinæ adhæserint, edisserit. Antequam autem, quantum detrimenti sub Henrico VIII, Elisabethæ, & sequentibus temporibus, & novissime sub præsentis Angliæ Rege Wilhelmo Romana religio passa fuerit, describat, multis calumniis in Lutherum, tanquam omnium horum malorum originem debacchatur.

CHRI.

ACTA ERUDITORUM
CHRISTIANI FUNCCII POSITIVA AD
Orbis Imperantis Notitiam Introductio.

Lipsiæ apud hæredes Frid. Lanckisii, A. 1691. in 8. plag. 18.

Plures jam anni effluxerunt, quod Autor libelli hujus clarissimus, non sine orbis eruditi adplausu, *Orbis hodie imperantis Breuiarium*, e celebrioribus ævi nostri scriptoribus concinnatum evulgavit: in quo de Imperiis, Regnis, Ducatibus & Rebus publicis *ἐπισημασμένα* differit. Huic nuperrime non tantum appendicem, de *Curia Romana*, seu *Statu Pontificio*, subjunxit; sed & *Isagogen* hanc ad lectionem Orbis sui jam laudati facientem, brevioribus aphorismis comprehensam adornavit. Qua ea, quæ per quæstiones & subjunctas responsiones fufius ante dilucidaverat, brevissimis positionibus, additisque rationibus, in gratiam tyronum studii historici atque politici comprehendit, secutus, ut ipse fatetur, vestigia celeberrimi Polyhistoris *Schurzleischii*. In Prolegomenis opusculi hujus de orbis imperantis notitia in genere differit. Inde progressus, de præcipuis orbis hodie imperantis Regnis, tum quæ in Europa, tum quæ in Asia florent, simili modo agit. In tertia sectione præcipuas orbis Respublicas, quæ non sunt monarchicæ, recenset. Tandem in posteriori libelli parte de Principatibus & liberis imperii Germanici Civitatibus tractat: atque adeo velut materiarum illustrium in studio historiæ civilis occurrentium indicem designat, unde quis ansam de iis plura in collegiis privatis differendi petere queat.

REFUTATION DES PROPHETIES
faussement attribuées à S. Malachie sur les Ele-
ctions des Papes, par le R. P. Menestrier.

sive

R. P. Franc. Menestrierii Soc. J. Refutatio Prophetiarum falso adscriptarum S. Malachiæ super Electionibus Pontificum.

Parisiis, apud R. J. B. de la Caille, 1689. in 4. Plag. 7.

Tanto

Tanto libentius nunc ad recensendum hunc Tractatum nos accingimus, cum novitatis gratia, qua pene exciderat, serius ad nos ob interclusum hætenus cum Galliæ bibliopolis commercium perlatus, ei quadantenus restaurata videatur per insecutam nuperrime mortem Alexandri VIII, renovatamque sic veluti hujusce scripti causam, sollicitam nempe hominum curiositatem, præfagia de proximo istius successore ex famoso illo, quod de futurorum Pontificum electione circumfertur, Malachiæ vaticinio capere satagentium. Scilicet dudum promiserat amico, quem non nominat, *Menestrierius* orbi exponere, quid de jactata illa prophetia sentire fas esset: commoda proinde occasione usus, quæ per obitum Innocentii XI. obtigerat, id præstitit gemina, qua tractatus hic constat, epistola, quarum altera tempore Sedis tum vacantis, altera mox post secutam Alexandri VIII electionem edita fuit. Ne quis vero cum simplicioribus quibusdam sibi persuadeat, de Malachiæ Propheta hic sermonem esse, qui quingentis ante Christum natum annis vixit, & in quo donum prophetiæ veteris testamenti temporibus defuisse putatur: noster autor nonnulla præmonet, vitam Sancti hujus Malachiæ, de quo in præsens quæstio est, concernentia. Nimirum vixisse ipsum circa medium sæculi XII, non minus vitæ sanctimonia, quam familiari cum divo Bernhardo amicitia celebrem: & primo quidem fuisse Monachum in Abbatia Bencorensi; hinc factum Archiepiscopum Ardinacensem in Hibernia; cui sedi cum aliquot annis præfuisset, abdicato circa annum 1137 illo honore, Dunensi episcopatu contentum reliquo vitæ spatio fuisse; quam tandem in Clara Valle inter amplexus S. Bernhardi finierit anno 1148: qui & vitæ ejus Elogium postea composuerit, cujusque præterea ad ipsum exarata olim epistolæ inter cæteras extent 315, 316, & 317. Hic ergo est Malachias, cui vulgo tribuuntur obscuri illi ac symbolici characteres, qui de singulis tam præteritis inde a Cælestino II, quam futuris Pontificibus, ordine ab illo traditi jactantur: quorum catalogum duplicem Noster communicat, alterum brevioris magisque concisum, qualis Latino idiomate a primo horum autore, de quo mox, relictus fuit: alterum, qui paulo plenioris singulorum expositionem largitur, lingua Gallica expressum. Neutrum huc transcribere erit opus, cum symbola illa prophetica jam passim apud varios Autores habeantur: uti apud *Gabr. Bucelinum* in *Hist. Univ. Henr.*

T

Engel-

Engelgrave in Cœlesti Pantheo embl. 5. §. 1. aliosque. Tametsi vero putativa hæc vaticinia non exiguo cum applausu hætenus ab octoginta circiter annis passim recepta fuerint, ac pro divinitus inspiratis fere habita: nihilominus cum videret Autor, ea quam plurimis ineptiis, erroribus atque nugis scatere, statuit tandem personato huic Vati larvam detrahare, totiusque hujus fabulæ scaturiginem aperire. Nimirum primum ejus traditionis fontem non altius quærendum esse arguit, quam in Scripto cujusdam *Arnoldi de Wion*, Belgæ Duacensis, Monachi S. Benedicti, Venetiis anno 1595 edito, cui titulus, *Lignum Vitæ*. Ait vero, opus illud Genealogicum esse, Philippo II. Hispaniarum Regi dedicatum; ac duobus constare voluminibus, quorum alterum persequatur genealogiam familiæ Aniciorum, e qua nempe Autor velit ortum traxisse tam S. Benedictum, sui Ordinis fundatorem, quam Domum Austriacam: alterum complectatur historiam virorum illustrium istius Ordinis. In hujus ergo *Lib. II. cap. 40.* ubi de S. Malachia sermo sit, potioribus ejus vitæ momentis succincte relatis, hæc verba subnecti: *Scriptissæ fertur & ipse nonnulla opuscula, de quibus nihil hætenus vidi, præter quandam Prophetiam de Summis Pontificibus: quæ quia brevis est, & nondum, quod sciam, excusa, & a multis desiderata, hic a me apposita est:* his dein ordine subjungi istos Paparum characteres symbolicos, cum annotationibus singulos explicantibus & applicantibus; quoad has tamen addita hac monitione: *Quæ ad Pontifices adjecta, non sunt ipsius Malachia, sed R. P. Fr. Alphonsi Ciaconii Ord. Prædicatorum, hujus Prophetiæ Interpretis.* Supposititiam jam horum vaticiniorum falsitatem quo evincat Noster, considerare primo jubet, quod ante Wionum hunc nemo vel minimam eorum mentionem fecerit, adeoque integris quadringentis annis in occulto latuisse dicenda sint. At vero neutiquam probabile videri, Prophetiam hanc, si revera edita a Malachia foret, tam longo silentio sepultam fuisse mansuram: quandoquidem divus Bernhardus, intimus scilicet ejus amicus, quique & vitam ipsius descripserit, & parentatione habita epitaphioque facto eum celebraverit, neque vel minimas prædictiones ab isto datas, præsertim de loco & tempore sui obitus, reticuerit, omnino tam notabilem prophetiam sicco pede præterire haud potuisset. Neque porro apparere ait, quænam uspiam Malachia occasio data fuerit vaticinium hoc edendi; ut qui non nisi semel Romam

adiierit,

adiierit, idque sub Pontificatu Innocentii II, cum pallium pro duabus Hiberniæ ecclesiis metropolitanis peteret. Urget ulterius, quod nec ullus Scriptorum ejus ævi, puta Otto Frisingensis, Johannes Sarisberiensis, Petrus Abbas Cluniacensis, aliive vel verbulo hujus rei meminisse reperiantur: neque unus ex tot autoribus, qui Vitas Pontificum literis consignaverint, (uti sunt Continuator Mariani Scoti, Bordinus, Platina, Papirius Massonius, Onuphrius Panvinus, Franciscus Joannellus) Annalesve Ecclesiasticos composuerint (uti Baronius, Spondanus, Bzovius, Raynaldus) eandem tetigerit; nec denique Hiberni, tam solliciti alioquin in deprædicandis miraculis, visionibus ac revelationibus Sanctorum suorum, S. nempe Patricii, S. Columbi Abbatis, nec non S. Brigittæ, vel minimo verbo hanc prophetiam commemoraverint. Non diffitetur quidem, vaticinia ista recenseri tam a *Thoma Messinghama* in libro, quem inscripsit *Florilegium Insule Sanctorum Hiberniæ*, Parisiis anno 1624 edito; quam a *Rob. Rusca*, qui illustres viros Ordinis Cisterciensis descripserit, & in eorum numerum quoque Malachiam retulerit: sed utrumque ait ea ex Wionio hausta fateri; ac ultimum insuper hoc nomine reprehensum ab *Angelo Manrico*, Annalium ejusdem Ordinis scriptore, qui his verbis uti non fuerit veritus: *Robertus Rusca Sanctum Pontificem* (Malachiam puta) *scriptoribus annumerat ob oracula quadam seu prædictiones, de summis Pontificibus ad finem usque mundi successuris, quas ab Arnolde Wionio vulgatas esse transcribit; sed apocryphas, ut conjectare licet, nec satis sapientes gravitatem viri sanctissimi.* Alphonsum vero Ciaconium quod attinet, cui nempe explicationem oraculorum istorum symbolicorum tribuit Wionius, ante omnia quærit Noster, siquidem ita se res habeat, quisnam, postquam ea tanto tempore & sine interpretatione delituerint, aut Ciaconio, aut Wionio revelarit, ea Malachia esse, nec non unde & quo fato thesaurus hic tandem in lucem protractus fuerit. Præterea vero valde in dubium vocat, num omnino Ciaconius pro interprete haberi queat. Scilicet cum Vitæ Pontificum & Cardinalium ab Autore hoc compositæ jam trina editione in lucem prodierint (prima nempe A. 1601, & secunda 1630. duobus, tertia vero 1677. quatuor voluminibus) in nulla tamen harum vel verbulo istius prophetiæ mentionem injici: ut adeo dicendum sit, Ciaconium, qui Romæ fuerit anno 1595, quo tempore *Lignum Vitæ* Wionius Venetiis inprimi fecerat, si maxime symbolis illis interpreta-

tionem

tionem dedisset, postmodo perspecta eorum falsitate abstinuisse ab illis in opere suo allegandis. Suspicionem vero inde non parum augeri, quod nec apud *Nicolaum Antonium*, Bibliothecæ Scriptorum Hispanorum concinnatorem, nec apud *P. Ambrosium de Altamura*, qui Scriptores ex Ordine S. Dominici, cuius nempe Ciaconius fuit, congeffit, vel minimum vestigium huiusce prophetiæ aut ejus interpretationis appareat: cum tamen eorum uterque exactam communicarit enumerationem omnium hujus auctoris operum, ad ipsas usque schedas ac tractatus nunquam typis impressos. Eversis ita fundamentis, & refutata antiquitate jactata hujus Prophetiæ, porro Menestrierius exponit, quid sibi de vera ejus origine videatur. Autumat vero eam, quando a Wionio primum adoptata fuerit, satis recentem adhuc fuisse, nec nisi quinquennio ante compositam, tempore scilicet sedis post mortem Urbani VII. vacantis, a clientum aliquo Cardinalis Simoncelli, post Gregorii XIV, ad persuadendum nempe hominibus per supposititium hoc vaticinium, jam ab antiquo per ipsum Spiritus S. suffragium eum successorem destinatum esse; hunc enim designari per symbolum *Ex Antiquitate Urbis*: nempe ex civitate *Orvieto* oriundum, quæ Latino nomine *Urbs Vetus* vocetur. Non ab similem fraudem, licet non eodem successu, recentius tentatam narrat a clientibus Cardinalis Bonæ, post obitum Clementis IX: qui nempe ad vota patrono suo concilianda, non modo per ora vulgi varia ominosa dicteria spargere sategerint, v. g. verba *Ecclesiastici 15. Qui timet Deum faciet Bona*; item Distichon:

Grammatica leges plerumque Ecclesia spernit;

Esset Papa bonus, si Bona Papa foret:

sed & conductos clam mendicos magno numero instigaverint, ut subinde ad portam Basilicæ S. Petri & proxime sub fenestris Cardinalitii conclavis vociferarentur: *Fate Papa Bona*. Tanto facilius vero talismodi commentis confingendis occasionem fuisse Noster existimat isto tempore, quod quinquaginta fere diebus tum duraverit Conclave electionem novi Pontificis parturiens, adeoque satis otii fuerit ad cudendas tales fabulas; cujusmodi nempe nunquam non tempore sedis vacantis, a concurrente undique otiosorum hominum turba haud exigua copia excogitari ac publicari consueverint. Tamen vero hac ratione omnia illa oracula, Pontificibus Gregorium XIV antegressis ex postfacto accommodata fuerint, personatoq; adeo propheta

facile

facile fuisse videatur de præteritis vaticinari: nihilominus & eorum intuitu quamplurima semet absurda prodere, Menestrierius deducit: uti primo, quod in vaticiniis hisce, legitimis Pontificibus admixti compareant octo Antipapæ, puta Victor IV, Calixtus III, Paschalis III, Nicolaus V, Clemens VII, Benedictus XIII, Clemens VIII & Felix V, adeoque, si fides huic prophetiæ foret, ecclesia duo habuerit iisdem temporibus capita, pariter a viro *θεοπνεύτω* designata; maxime cum non satis e symbolis istis elucescat, quinam pro schismaticis habendi: porro quod anachronismi aliquot egregii ex ordine symbolorum istorum, iisque applicatæ interpretationis, oriantur minime tolerabiles; quos & speciatim ostendere occupatus est Autor. Ulterius non satis patere arguit, quis interpreti revelaverit, ut Prophetiæ hujus initium in applicatione caperet potius a Cælestino II, quam ab Innocentio II ejus prædecessore, vel successoribus Lucio II aut Eugenio III, quandoquidem horum omnium sub regimine Malachias vixerit: maxime cum characteres illis adsignati, satis nempe incerti, id non clare determinent; Denique & illud urget, quod Christus prædixerit, mortalium nemini datum esse scire finem seculi ac tempus judicii extremi; quæ tamen, si genuina hæc prophetia foret, haud obscure paterent: dum constanter dicere possemus, tot & non plures Pontifices ante seculi consummationem expectandos esse; quandoquidem Prophetiæ hujus clausula ita habet: *In persecutione extrema Sacra Romana Ecclesia sedebit Petrus Romanus, qui pascet oves in multis tribulationibus, quibus transactis civitas septicollis diruetur & Judex tremendus judicabit populum suum*. Cæterum notat Autor, inventionem universorum istorum characterum symbolicorum ad septem aut octo circiter fontes seu capita generalia reduci posse: dum nempe alii desumpti sint a nomine personæ designatæ; alii ab ejus patria; alii a statu seu conditione; alii ab officiis aut titulis gesti olim Cardinalatus; alii ab armis gentilitiis; alii denique ex uno & altero horum conjunctis. Atque hæc fere sunt, quæ in prima hujus tractatus parte proposuit Noster.

In altera semet accingit ad examinationem singulorum istorum epithetorum prophetiarum, & historicæ explicationis cuilibet eorum accommodari solitæ; sigillatim demonstrans, quot modis larvatus iste vates impeerit & quam inepte hac in re suam egerit personam. Sic aliquos horum characterum cum expositione sua collatorum arguit

T 3

incerta

incertitudinis aut falsitatis historicae: alios taxat ob insulam & alienam expressionem, quæ scilicet nil minus sapiat, quam prophetica inspirationem: in aliis ignorantiam inventoris circa scientiam heraldicam & genealogicam deridet: alios tandem ita esse comparatos ait, ut in hunc usque diem commodus sensus ex iis exculpi haud valuerit: quales nominatim allegat sequentes, nempe Innocentii IX, antea Fachinetti, *Pia civitas in bello*; Clementis VIII, Aldobrandini, *Crux Romulea*; Leonis XI, *Undosus Vir*; Pauli V, *Gens perversa*; Gregorii XV, *In tribulatione pacis*; nec non Urbani VIII, *Lilium & rosa*. Et quamvis symbolis tribus sequentibus aliqualis interpretatio adinventum fuerit: nempe Innocentii X, die Exaltationis Crucis electi, quod est, *Jucunditas Crucis*; Alexandri VII, Montes in scuto gentilitio gestantis, quod habetur, *Custos montium*, & Clementis IX. in conclavi Cardinalium cameram per sortem nacti, quæ depictam repræsentavit Cygni constellationem, adeoque indicati per *Sidus Olorum*: tamen in sequentibus duobus, *de Flumine magno* & *Bellua insatiabilis*, Clementi nempe X & Innocentio XI competentibus, rursus vacillare ait interpretationem: dum ratione prioris falso allegetur inundatio Tiberis, cujus tempore Clemens natus feratur: cum illa demum anno 1598 contigerit, ipso jam aliquot annis ante in lucem edito; & *Altieri* non nisi coacte ex Hispanorum *Alto rio* derivari queat: ratione alterius vero appellatio lupo melius congrueret, quam leoni Innocentii XI. Quod superest, ut jactatæ hujus prophetiæ vanitatem magis adhuc ob oculos poneret, ostendere conatus est, ex ænigmaticis istis epithetis facili opera systema aliud Pontificum exculpi posse, commodiori etiam sensu ad alios applicatis, quam quibus a Wionio ea fuerant attributa. Ita loco Celestini II, initio facto ab Innocentio II, huic congrue satis accommodat illius symbolum *Ex castro Tiberis*: Anacleto II. Antipapæ symbolum vulgo adscriptum Lucio II, *Inimicus expulsus*: huic vicissim symbolum Eugenii III, *Ex magnitudine montis*: atque sic per aliquot sequentia exempla similiter pergens evincit, quam incerta & versatilis talismodi ænigmatum explicatio sit. Devenit tandem ad Alexandrum VIII, tum noviter electum, ejusque vitæ potioribus momentis breviter excussis, nihil in eo occurrere autumat, quod quadrare possit ad characterem ei in Prophetia Malachiæ adsignatum, *Pœnitentiæ nempe gloriosæ*: nisi forte ejus interpretationem extorquere placeat, aut a die factæ promotionis,

motionis, S. Brunoni sacra, aut ab antiquo ejus nomine, quo Petrus audierit, cum hujus nominis Apostolus æque ac S. Bruno pœnitentia sua celebrentur: quæ tamen omnia Nostro nimis longe videntur esse petita. Quamvis vero sic eo tempore non satis Menestrierio iudice apparuerit, quæ ratione character ille symbolicus huic Papæ congrueret; attamen, uti dies diem docet, non desunt hodie, qui ejus omen eventu neutiquam destitutum dicant: quando nempe Alexander VIII. *pœnitentiæ gloriosæ* ductus, & blandæ tandem indulgentiæ, quæ erga primogenitum Ecclesiæ filium, Regem Christianissimum, Clerumque Gallicanum usus hactenus fuerat, pertæsus, Bullam, quæcunque in comitiis Cleri Gallicani Parisiis A. 1682. congregati peracta erant jurisdictioni Romanæ Ecclesiæ præjudicialia, ipso jure nulla irritaque declarantem, & jam die 4 Aug. A. 1690 datam, paulo ante obitum, die nempe 30 Jan. A. 1691, solenniter promulgavit. Quid de cætero *Rastrum in porta*, qui futuri proxime Pontificis character est, Sedi Romanæ portendat, id curiosioribus, quos fere futurorum eventus anxios tenet, speculandum relinquimus: quibus fortassis non ignota erit *Dissertatio* Marburgi anno 1677. sub præsidio *Sam. Andreae*, S. Theol. D. ac P. P. a *Job. Pet. Grassio* habita de *Successionibus Pontificum Romanorum secundum prænotationem Malachiæ Hiberno adscriptam*: ubi & argumenta prophetorum istorum characterum latius exponuntur, & contra *Franciscum Carriere* Aptensem Minoritam defenduntur; qui & ipse scilicet sub finem *Historiæ Chronologicæ Pontificum Romanorum*, Lugduni 1663. denuo editæ, eorum auctoritatem, licet sibi ipsi non satis constans, elevare annisus fuerat.

NOVA LITERARIA EX ANGLIA.

Oxonii ex Theatro Sheldoniano proditum proxime est volumen tertium Scriptorum Rerum Anglicarum. Consimilis argumenti volumen unum aut alterum jam Londini sub prælo habet D. *Warthonus*. Quin & *Thomas Gale* XV Scriptores veteres Britannicos edit, quos inter maxime meretur memorari liber, quem Angli *Domes-day* vocant, in quo terrarum fundorumque in Anglia distributio, Gulielmi Conquestoris temporibus consignata reperitur: unde & antiquum MStum in thesauro regio hactenus asservatum ac care habitum fuit. Idem perstat in proposito librum *Porphyrii* de abstinentia carniū edendi.

Thomas Hyde Protobibliothecarius Oxoniensis Librum *Rabb-*
anicum

nicum *Itinera mundi* vocatum, seu Cosmographiam Abrahami Peritfol, Judæi, Latinitate donavit, inque calce Turcarum Liturgiam, Peregrinationem Meccanam, ægrotorum visitationem atque alia exposuit. Idem Maimonidis librum *More Nebachim* seu Doctorem perplexorum Arabico sermone, quo ab auctore ipso conscriptus olim fuit, editurus est, prolixisque notis illustraturus. *Eduardus Pocockius* annum nuper octogesimum septimum ingressus est, quæ tamen ipsi vegeta adeo ætas contingit, ut elaborandis poliendisque utilissimis in Prophetas commentariis manum admoveat, notas in Joëlem sub prælo jam sudantes propediem editurus. *Eduardus Bernardus* in Tabula quadam omnium pene ætatum characteres Græcos Syrosque, Æthiopicos item ac Latinos in MSSis nummisque repertos sic delineavit, orbisque eruditi literaturam a characterè Samaritano ita deduxit, ut jam facili opera ad MStam quis accingatur. De Josepho autem edendo spem plane omnem cuncti deposuerunt, cum ipsummet Auctorem nausea vasti operis cepisse videatur. Optat ille, ut *Joh. Andreas Danzius* Alcorano suo, quem Jenæ edit, Masoram quoque Turcicam, quæ Oxonii in MSS. nonnullis exemplaribus Collegii D. Johannis comparet, adjungat. *Johannes Mill's* Doctor Theologus & Aulæ S. Edmundi Præfectus accuratissimam eamque longe pulcherrimam Novi Testamenti editionem prælo jamdudum subjecit, ubi textus primo sacer exhibetur, loca deinde parallela magno numero indicantur, tandemque lectiones variantes ex universi pene orbis eruditi MSSis melioribus, Laudiano imprimis, Alexandrino seu Theclæano, atque Covelliano (quem nempe ex monte Sinai Covellus Theologus hodie Cantabrigiensis attulit) codicibus, ipsis denique SS. PP. copiose subjunguntur. Magnum profecto ac Herculei laboris opus, jamque ad Primam ad Timotheum Epistolam deductum. *Joannis Malela* Chronicon Græco-Latinum e Theatro Sheldoniano nondum prodiit. *Antonius Wood* prælo subiecturus est, sed lingua Anglica, Athenas & Fastos Oxonienses. *Thomas Smith* Epistolas Camdenianas edet.

Wilhelmus Lloyd S. Asaphi Episcopus, Regisque ac Reginae supremus Eleemosynarius, ingens opus Chronologicum molitur. *Wilhelmus Sherlock* Theologus Londinensis, postquam diu juramentum præstare Regi Wilhelmo renuit, mutata tandem sententia & præstitit illud ipse, & præstandum omnibus illud esse, scripto publico asseruit; multis ob id aculeatis libellis petitus.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Aprilis Anno M DC XCI.

MEMOIRES DE L'EGLISE.

id est,

Memoriæ ecclesiasticæ, quicquid consideratione dignum quolibet die toto passim orbe accidit, complexæ; auctore Abbate de la Roque, Protonotario S. Sedis Apostolicæ. Tomus I.

Parisiis apud Jo. Guignardum, A. 1690. in 4. Plag. 102.

Optimum omnino institutum est, quod voluminibus quam plurimis exequi constituit clarissimus Auctor, quodque nec Protestantibus, historiæ universalis studiosis, improbatum iri putamus. Ut enim is zelo, quo Romanam religionem amplectitur, abreptus, gratiamque *Francisci Harlei* Archiepiscopi Parisiensis, (cui opus suum inscripsit,) imo ipsius Galliarum Monarchæ *Ludovici XIV* mereri cupiens, non ubivis æque modeste de *Lutheranis Calvinianisque* & sigillatim *Wilhelmo III*, Rege Magnæ Britannia, loquatur, ac historicum a studio partium alienum decuisset; id tamen non magnopere bilem his movebit, qui causam suam ejus arbitrio nec stare, nec cadere existimant, optabuntque modo, ut de rebus ecclesiæ suæ acturus, tanto majori studio veritati litare nitatur. Cæterum jam pridem *Diarium* ejusmodi ecclesiasticum molitus fuerat: sed specimen, quod ediderat, tantopere displicuerat *Petro Seguierio*, Duci de Vilamor, Pari & Cancellario Franciæ, ut hic mox auctoritate sua omnia illius cœpta disturbari ac sufflaminaverit. Ex quo vero is ad plures abiit, (quod 28. Januarii A. 1672. contigit,) Abbati nostro nemo obstitit, quin, indultu Regis obtento, opus illud olim adumbratum denuo aggrediretur. Novum ergo specimen composuit decem abhinc annis, quod Parisiis *Johanne Cussonio* bibliopola obstetricante, lucem adspexit,

adspexit, hoc titulo insignitum: *Journal Ecclesiastique, ou Memoires de l'Eglise, par M. l'Abbé de la Rocque*; ipso Roquio teste in *Ephemeridibus Eruditorum Parisiis* 1681. a se publicatis. Verum nec hi doctissimi Viri conatus feliciores eo tempore fuere prioribus. Non multo tamen post Archiepiscopus Parisiensis & universus Clerus Gallicanus mense Majo A. 1685. Lutetia congregatus facile ei persuaserunt, ut *Memorias* id genus in usum eorum, qui futuris seculis historiam ecclesiasticam conscribere vellent, in literas referret. Oritus igitur eas est, non quidem ab annis illis, quibus olim ad scribendum appulit animum, sed ab anno demum 1685 atque ea tantum, quæ hoc secutoque anno 1686 evenerunt, sex librorum, (quibus tomus hic primus absolvitur,) argumentum esse voluit.

Memorantur hisce hypomnematis, ut est in præfatione: (1.) Conversiones illustrium hominum ab infidelitate, heresi aut schismate; (2.) Missionariorum gestato toto passim orbe Christiano; (3.) Templi similique pietatis monumenta recens extructa; (4.) Miracula; (5.) Sepulcra aliæque loca a devotis frequentari solita; (6.) Reliquiæ sanctorum nuperius reperta; (7.) Canonizationes sanctorum; (8.) Intentio Eruditorum de aliqua re ecclesiastica aliquid commentari cupientium, eaque propter aliorum symbolis egentium; (9.) Intentio illorum, qui bonum aliquod opus in Christiana pietatis emolumentum facere apud animum suum constituerant; (10.) Erectio novorum Seminariorum, fundatioque aut reformatio familiarum monasticarum; (11.) Colloquia solenniora de rebus sacris; (12.) Vita obitusque virorum virtute, sanctitate munereve ecclesiastico eminentiori conspicuorum; (13.) Exempla singularia bonorum operum a Regibus Principibusve viris patratorum; (14.) Exempla vindictæ divinæ adversus populum aut privatorum hominum impietatem; (15.) Promotiones ad primarias ecclesiæ dignitates, qua occasione tum ortus, munera, dotes, actiones notabiliores ac scripta Promoti, tum fundatio, privilegia diversaque fata singularum ecclesiarum particularium breviter recensentur; (16.) Molimina Infidelium, Hereticorum & Schismaticorum contra Ecclesiam; libellis tamen, quibus veritas dogmatum Romano-catholicorum impugnatur ac virorum ecclesiasticorum fama leditur, ea ratione confutatis, ut æquum sit sperare, nec ipsos eorum auctores agre id laturos; (17.) Sententiæ aut statuta celebriora de causis ecclesiasticis in Conciliis aut Synodis, in Cleri Gallicani convocationibus, in Congregationibus Romanis, in Curia episcopalis,

palibus, in Officio Inquisitionis, in Parliamentis aut sanctioribus Regum Senatibus pronuntiata ac sancita; (18.) Statuæ, numi, pictura ad pietatis incrementum facientes; (19.) Marmora, numismata aliæque profana eruditionis reliquiæ, quatenus aut articulum fidei confirmare, aut lucis aliquid Historico alicui ecclesiastico sanctove Patri suenerari poterunt. Hæc ex præfatione excerptimus. Nunc de singulis libris sigillatim.

LIBRO PRIMO statum ecclesiarum extra Europam ordine Geographico indagat Roquius, initio a regnis *Chinensi*, *Japonensi*, *Tunquinesi* & *Cochinchinensi* factis. Refert itaque inter alia, persecutiones rigidiores illic locorum cessasse, multaque millia hominum Christo fidem dedisse. Inter *Tunquenses* sane centena millia Christianorum dari, & in his centum fere moniales, *Crucis amasias* sese appellitantes. *Cochinchinensem* Regem non averfari Christi fidem, bisque baptismum petere voluisse; sed quo minus id fecerit, in causa fuisse polygamiam, quemadmodum multi e plebe Christianis sese accenseri cupiant, modo iis integrum esset, uxori repudium remittere aliamque in ejus locum ducere. *Siamensium* dein theologiam idolatricam breviter perstringit, ac speciatim fabulam de *Thevahat* apud Inferos ob peccata sua iussu summi Dei *Sommokodoni* crucifixo, fraude diaboli ad similitudinem historiæ passionis Christi effectam, qua Siamenses fascinati nolint Jesum crucifixum Deum agnoscere, veriti, ne sub ejus nomine *Thevahatus* suus lateat. Addit, Christianos paucos hodie in *Tennasserim*, *Cyampa*, *Golconda*, itemque regnis *magni Mogolis* existere, in *Macaçar* nullos. *Madurenses* fere universos, Jesuitarum *Brachmanum* more vestitorum ministerio conversos esse. Hinc *Pegu*, *Bengalam*, *Goam*, *Moluccas*, *Philippinas*, *Maldivas*, *Ceylanum*, *Tanorum* percurrit Roquius. Christianos *S. Thomæ* tantum non omnes, ex *Armeniis* & *Mesopotamienis* multis Ecclesiæ Romanæ reconciliatos ait. *Syros* ecclesiæ Latine placita amplexos *Patriarcham* habere *Antiochenum* *Alepi* habitantem, cui nomen sit *Petri Gregorii*. Huic Innocentium XI. pallium transmisisse. *Jacobitas* omnes, sive Armenii sint, sive *Cophti*, sive *Abyssini*, *Monophysitas* esse. *Melchitas* (quos etymologiæ argumento Latine *Regios* diceret) id nominis adscivisse, quod religionem Regis sive Imperatoris Romani, in synodo *Chalcedonensi* decretis firmatam, amplecti sese testari voluerint.

p. 14.

p. 19.

p. 25.

p. 31.

p. 43.

p. 38.

p. 57.

- p. 63. Maronitas universos ecclesiae caput agnoscere Romanum Papam, qui vicissim conniveat ad conjugium clericorum, & eucharistiam sub utraque specie, inter illos pristinis abhinc saeculis usitatam: attamen non paucos Syrorum, qui Romae in collegio Maronitico, a Gregorio XIII. instituto, aliquo temporis tractu vixere, in patriam reversione more Latinorum & a *conjugio* & ab *altera specie* in sacramento altaris sibi temperare coepisse. Lustratis ceteris ecclesiis, quarum nomina repetere nimis longum foret, vela orationis contrahit, ac appellit sub finem libri ad *Californiam*, quam anno demum 1683 sub Christi & Monarchae Hispani obedientiam redegit Marchio de *Laguna*, Prorex Mexicanus, missis illuc navibus duabus bellicis sub imperio Isidori de *Arono* summi praefecti classis Novae Hispaniae, totidemque Patribus Jesuitis, Matthia *Gogni* & Eusebio Francisco *Quino*, quos multas Barbarorum animas in suas pertraxisse partes fama tulit.

- LIBRO SECUNDO recens ecclesiarum Europaearum instituitur. Non paucae heic earum antiquitates indignantur, quas ab aliis fusius jam dum pertractatas silentio praetervehimur. E recentioribus, quas Roquius tradit, rebus pleraque memoria lectoris benevoli nondum excidisse arbitramur. Lubet tamen & hinc & illinc excerpta nonnulla in medium proferre. Meminit igitur diei natalis Alexandri VIII. R. P. (nuperis Kalendis Februariis defuncti,) qui fuit 19. Apr. A. 1610. Adjicit catalogum Cardinalium superioris anni mense Februario superstitum. Ad *Genuenses* delatus refert, propria auctoritate eos res suas ecclesiasticas coram duplici tribunali, Papis licet plus simplici vice contranitentibus, expedire, ac quid in iis faciendum omittendumve sit, pro lubitu decernere, privilegio etiam Innocentii IV. nunquam Sedis Pontificiae excommunicationem incurrere. In rebus *Germanicis* paroramata quaedam notabimus, bona, ut speramus, Clarissimi Auctoris cum venia, qui eruditionis famam & existimationem praeclaris in rempublicam litterariam meritis dudum partam facile tuebitur, etsi in his exoticis alicubi fortasse cespitaverit. Lib. II. pag. 145. ait, Capitulum Ecclesiae Cathedralis Colonienfis ex sexaginta Canonicis, iisque nonnisi Principibus & Comitibus componi. Sed alii quinquaginta tantum numerant, atque inter hos locum quoque habent octo privatae sortis viri, juris tamen Doctores aut Licentiati. Pag. 148. *Gebhardus Truchsessius*, cum Augustanae Confessioni se addidisset, creditus

us dicitur excidisse Colonienfis, quem obtinuerat, Archiepiscopatu, vi decretorum *Passaviensis* atque Augustani. Et decreto quidem Comitiorum Augustanorum A. 1555. famosum illud Reservatum Catholicum, ad quod haud dubie Auctor respexit, invitis licet Protestantibus, fuit insertum, cautumque, ut Episcopus ad Protestantes transiturus Episcopatu suo decederet: ast pacto Passaviensi, quod triennio ante conclusum erat, hac de re nihil fuit constitutum. Pag. 150. Magdeburgensem Archiepiscopatum A. 1648. tenuisse dicitur Augustus, Electoris Saxoniae *frater*. Erat vero is Electoris tum regnantis Joh. Georgii I. glor. record. non frater, sed filius secundo-genitus. Pag. 152. memoratur, Episcopum Hildesianum pacto cum Domo Brunsvicensi A. 1643 inito consensisse, ut Duces ditionibus, quas eorum Majores Episcopatu quondam eripuerant, quiete fruerentur, atque sic totum prope territorium Hildesiani Episcopatus Brunsvicensi Ducatui incorporatum fuisse. Sed longe aliter se res habet. Nam per illam transactionem a Ducibus potius Episcopatu restituta fuere, certis tamen legibus, quae eorum Majores ultra saeculum possederant. Pag. 156. constitutum dicitur in Instrumento Pacis Osnabrugensis, ut Episcopatum Osnabrugensem alternis vicibus Princeps aliquis Romano-Catholicus ex Domo Brunsvicensi, & Princeps Lutheranus ex eadem Domo obtineret. Haec talia legenti Serenissima illa Domus videri posset partim Romanis sacris addicta, partim Evangelica. Sed per Dei gratiam nullum hoc tempore Principem illius Familiae novimus, Romano-Catholicam religionem professum. Dein alternativa successio admittenda expresse in Instrumento Pacis dicitur inter Catholicos Episcopos *ex gremio Capituli electos vel aliunde postulatos*, atque Augustanae Confessioni addictos ex familia Brunsvico-Luneburgica Principes. Quemadmodum & hodiernum Reverendissimum Episcopum Dn. *Ernestum Augustum*, Evangelicum hujus Domus Principem, non ex eadem Catholicus alius, sed *Franciscus Wilhelmus* Comes Wartenbergicus praecessit. Pag. 159. Episcopus Constantiensis dicitur suprematum, seu superioritatem territorialem (*Souveraineté*) obtinere in Diocesi sua, excepta Imperiali urbe Constantia. Sed primum urbs Constantia non Imperialis seu Libera hoc tempore est, sed juris Austriaci, circa medium superioris saeculi in Domus Austriacae potestatem redacta.

- Dein non per universam Dicecesin reliquam, quæ utiq; latissime patet, sed in suo tantum territorio, quod angustioribus limitibus circumscribitur, suprematum obtinet Episcopus. Dicecesin enim Episcoporum Germaniæ cum eorundem territorio confundi non debere, rerum harum periti norunt. De Episcopatibus Bambergensi & Herbipolitano inquit Auctor: *Impreseniarum ambo tenentur, aut nuperius certe tenebantur a Petro Philippo de Dernbach.* Verum non succurrit hæc scribenti, Dernbachium noctu inter 22. & 23. Apr. 1683. mortuum successores habuisse in Bambergensi *Marquardum Sebastianum Schenckium de Stauffenberg*, (cujus, ceu Episcopi *Aichstetensis*, obitum lib. V. pag. 594. ad 17. Jan. 1685. ipsemet refert,) in Herbipolitano *Conradum Wilhelmum de Werdnau*, ac (cum & hic fato esset functus) *Joannem Godofredum a Guttenberg.* Ultimum *Magnum Magistrum Ordinis S. Joannis Hierosolymitani* Roquius vocat Cardinalem *Fridericum, Landgravium Hassiæ*, Uratislaviæ episcopum. Sed hic non fuit ultimus (*le dernier qui possédoit cette dignité*). Huic enim 19. Febr. 1682. mortuo surrogatus fuit *Franciscus a Sonneberg* Helvetus, qui obitu suo locum vacuum reliquit, quem Eques Westphalus & Baronum *Droste de Fischeringen* stirpe prognatus totius Ordinis suffragiis occupavit, paulo tamen post mortalitate posita, cessit *Hermanno a Wachtendonck* Nobili Westphalo; quæ universa Auctor noster discere potuisset & nobilissimi *Imbosi* Notitia Procerum S. R. J. A. 1684. primitus emissa, A. 1687. cum non magno eoque fere tumultuario augmento recusa, propediem vero cum accuratissimo ac ad nostra tempora pertingente supplemento typis tertium subjicienda. Inter Archiepiscopatus *Gallicanos*, ut ad hos pergamus, recentissimus est *Albiensis*, auctoritate demum *Innocentii XI. R. P. 3. Oct. 1678.* ex episcopatu Archiepiscopatus *Bituricensis* suffragante ad axioma metropoleos evectus. Nota est cōtroversia de *primatu Lusitaniæ*, quem in concilio Tridentino tanto conamine affectavit Archiepiscopus *Braeacensis, Bartholomæus de Martyribus*, ac, utut ringentibus *Olyssiponenfi & Eborensi Metropolitanis, Philippi II. Hispaniæ Regis* indultu obtinuit. Neque hoc suo jure, post translatum Lusitaniæ imperium in Familiam Bragantinam, exciderunt ejus successores, quin, quocunque iter faciant, per totum regnum *crucem Primatis* præferri sibi curant. *Cameracensem* episcopatum *Paulus Papa IV. Rhemensis Archiepiscopi* jurisdictione exegit, & in metropolim erexit; Gallis nunquam

quam non frustra protestantibus. Cum igitur Rex Galliæ *Cameracum* jure belli in suam ditionem redegisset 17. Apr. 1677, Archiepiscopus *Rhemensis* protestatione solemnī 14. Febr. 1678. jus suum in episcopatum *Cameracensem* urisit, illis dubio procul argumentis usus, quæ hanc in rem pleno modio admetitur Roquius. Nondum autem sententiam decisivam Rex tulisse videtur. E *Polonia* episcopatibus non unos indicat Roquius, qui duos simul præfules, unum Romano-Catholicum, alterum Græco-Schismaticum alant. Imo *Leopolis*, Russiæ Nigræ metropolis, utpote civibus triplicis religionis habitata, sedes est tum Archiepiscopi Latini Romano-Catholici, tum Archiepiscopi Armenorum Romano-Catholici, tum denique Episcopi Russici Græci schismatici. Libri hujus secundi extrema occupant partim digressio de variis generibus ac mutationibus *Liturgiæ* in Sacramento altaris, partim duplex catalogus omnium totius orbis Christiani *episcopatum*.

Præmissis libris illis duobus ad instar propylæi, Auctor opus ipsum auspiciatur, & inter ea, quæ A. 1685. contigerunt, primo loco enarrant dam ducit *conversionem Reformatorum Gallorum*. Integro igitur libro TERTIO describit, quibus gradibus quibusque de causis Rex ad tantæ molis opus processerit. Et quemadmodum heic exulum de persecutione exantlata querimoniæ calumniarum postulantur: ita tum exemplis, tum rationibus, toto libro QUARTO defendere nititur Roquius, quicquid Protestantibus in abolitione Edicti *Nannetensis* ac cæteris id genus *Ludovici XIV.* gestis iniquum visum fuit.

Libro QUINTO cætera, ordine iterum Geographico, exiguntur, quæ annum 1685 in ecclesia Romana notatu dignum reddiderunt. Legi heic meretur bulla *Innocentii XI* data Romæ 10. Maji 1685. quæ Superiori *Cisterciensium* generali absoluta potestas fit convocandi synodum, id quod non nisi suo consensu prius obtento fieri debere voluerant quatuor Abbates monasteriorum *Cisterciensium*, de *Firmitate*, (*de la Ferté*), de *Pontigniac* (*de Pontigny*), de *Claravalle* (*de Clairvaux*) & de *Morimundo* (*de Morimond*). Ubi dein *Fulgentii Travelloni* Generalis Ordinis *D. Augustini* d. 2. Junii electi mentio injicienda fuit, ansam arripit Noster in historiam totius illius Ordinis excurrendi. Subjungit dein *Michaelis de Molinos* dogmata & sinistra facta, obitum Cardinalium *Carraccioli, Castaldi, Homodei, Savelli* atque *Grimaldi*, promotiones *Nerlii* aliorumque ad beneficia ecclesiastica, digressio-

- p. 544. digressionem de *pallio* episcopali, itemque de Sede *Beneventana*, quam morte *Castaldi* vacuefactam conscendit Cardinalis *Ursinus*; porro legata
- p. 548. ad pias causas *Maffei Barbarini* Principis *Palestrinae*, & *Januarii Capuani*, fratris Ducis *Termoli*; translationem denique corporis S. Zenobii episcopi & patroni Florentini. Rebus *Italicis* expeditis, ad *Gallicas* revertitur Roquius, multaque de iis commentatur. Heic tamen oculos
- p. 551. præ cæteris feriunt digressiones de Ordine *Minimorum* a *Francisco de Paula* instituto, & de Abbatia Cluniacensis fundatione ac restauratione, quarum illa A. 910, hæc A. 1676. contigit. Ubi notatu non indignum videtur, Abbatem, Priores, Officiales, cæterosque illius Abbatia Monachos (et si non-consecrantes) Eucharistiam accipere *sub utraque*. In Regis deinde laudes effunditur Auctor, quod Legatorum suorum
- p. 555. precibus, tum apud Persarum Monarcham *Armenis orthodoxis* libertatem ab exactionibus & persecutionibus Proregis *Nakhavanien*sis, tum apud Turcorum Imperatorem *Monachis Latinis* custodiam sacri
- p. 557. sepulchri procuraverit. Notat quoque dies emortuales *Caroli Bur-*
- p. 565. *lonii* Episcopi *Suessonensis*. (cui successor datus *Petrus Daniel Huetius*,) d. 26. Oct. *Joannis de Montpesat de Carbon* Archiepiscopi *Senonensis*, d. 5. Oct. *Theodori Alardi* Episcopi *Vinciensis* d. 13. Nov. *Piqueti* Episcopi *Casaropolitani* in Persia, d. 25. Augusti; annexis excursionibus de originibus Abbatia *S. Genovefae* Parisiensis, episcopatus *Rhegiensis* in Provincia, *Aturensis* in Vasconibus, ut & Archiepiscopatus *Aquarum Sexti-*
- p. 572. *arum*, hujusque æmuli *Senonensis* Archiepiscopatus. Nec reticet promotiones *Flescherii*, (qui variis parentationibus, vita Theodosii Magni, vitæque Commendoni Cardinalis a Gratiano Latine conscripta, a se vero Gallice reddita, inclaruit,) ad episcopatum *Vauriensem* in Occitania, itemque aliorum ad alia beneficia Ecclesiae Gallicanae. Hinc
- p. 594. ad Germanos pergit, refertque jacturam eos fecisse hoc anno 1685. *Marquardi* Episcopi *Aichstetensis* d. 17. Jan. *Georgii Szelephani*, Archiepiscopi *Strigoniensis*, eodem mense, *Emerici Cappuccini* Episcopi *Viennensis* mense Februario, *Marci Renati Francisci Slusii*, Canonici *Leodiensis*, Polyhistoris, sed Geometricis potissimum scriptis clarissimi d. 19. ejusdem mensis, *Alberti Sigismundi* Bavariae Ducis Episcopi *Frisingen*sis & *Ratisponensis* mense Decembri juxta Roquium, aut potius d. 4. Nov. Narrat dehinc *Colonitschium* in Arrabonis sedem episcopalem, Comitem *Trautsonium* in *Viennensem*, aliosque in alias, auspiciis

auspiciis Imperatoris Augusti, nec non Ducem *Neoburgicum* Romano-Catholicum in Electoralem Palatinam collocatos. Neque silentio preffit, quid armis Germanorum, Polonorum atque Venetorum contra Turcas effectum fuerit. E rebus Hispanicis potiores sunt mors *Joannis Alphonsi Salizanes*, Cordubensis episcopi, & promotiones *Monroji* ad Archiepiscopatum Compostellanum, *Francisci Alvari* ad *Mellanensem*, *Ferdinandi Bassani* ad *Panormitanum*, &c. nec non Decretum Inquisitionis *Leriden*sis in *Arragonia* contra *Michaelis de Molinos* Manuductionem spiritualem, datum 24. Nov. 1685. Anglicam deinceps historiam a *Titi Oates* contra *Jacobum II.* machinationibus ad decollationem usque Ducis *Montmuthensis* continuo orationis filo pertexit Roquius, finemque imponit libro quinto ablegatione Equitis *Chamont* & Abbatis *Choisy* in regnum *Siamense*.

Hactenus ordine *geographico* memorias anni 1685 non incommode disposuerat; nunc LIBRO VI. in gestis anno 1686 ordine chronologicum observat, & a lectoribus consilium expectat, utrum priori, an posteriori modo sequentium annorum memorabilia in ordinem redigi expediat. Extantiora hujus libri contenta sunt ea, quæ sequuntur: Die 7. Jan. Rex Gallia, declaratione edita, prohibuit, ne filii familias, tyrones mechanici, itemque conjugati, sub specie peregrinationis ad D. Jacobi in Gallicia aut ad D. Mariæ Virginis Lauretana, extra regni fines evagarentur. Kalendis Februarii Dux Sabaudia *Waldensibus* optionem dedit, aut religionem mutandi, aut patriam linquendi. D. 2. Maji Cardinalis *Estræus* Romæ memoriam conversionis Reformatorum Gallorum festivitate solemniter celebravit, in templo S. Trinitatis de monte, cujus decorationes emblematicæ a Roquio exactius representantur. D. 6. Junii obiit *Zyvolla* in Transilvania *Joannes Neercassel* Gorcomio Batavus, ex Oratorii D. Jesu presbytero episcopus Castoriensis ac per Belgium fœderatum Vicarius Apostolicus, ætatis LX, Episcopatus XXIV anno. Ejusdem mensis die 27. in Parlamento Parisiensi inter Episcopum *Cenomanensem*, *Ludovicum de Lavergne-Montenard de Tressant*, & Capitulum ecclesiæ cathedralis *Cenomanensis* multis annis agitata, ita decisa est, ut Canonici causa ceciderint, & nullam ab episcopali jurisdictione exemptionem affectare jussi sint. Die 6. Augusti episcopus Capuanus *Melzius* vita excessit. Vigesimo Maji Innocentius XI. duplici diplomate indulget Regi Gallia

p. 605.

p. 610.

625.

p. 626.

p. 662.

668.

p. 704.

710.

- nominare candidatos ad episcopatus *Audomarensem* & *Ypresensem*, ut & ad omnia Comitatus *Burgundiae* beneficia, quae jure pacis Neomagenfis ex Hispanorum ditione in Gallorum potestatem venerant. Idem 2. *Septembris* Cardinales creavit viginti septem, e quibus jamjam obierunt *Maximilianus Gandolphus* Archiepiscopus Salisburgensis, *Angelus Ranuzzi*, Archiepiscopus Bononiensis, *Horatius Matthaei*, Archiepiscopus Damascanus, *Joannes Slusius*, Secretarius Brevium. Sub calcem voluminis rejecta est narratio de Patre *Lacosta* Dominicano, quem *Galibes* barbaros ad fidem magna ex parte convertisse dicit Roquius; queritur tamen, vicinos Belgas, qui coloniae Surinamensis nomen obtinent, pios ipsius conatus, crudelissima persecutione excitata, evertisse; unde ille in Europam reversus, Romae rationem a se actorum Papae redditurus, in itinere, mœrore forsan confectus, obierit. Cæterum libro hoc sexto bella Hungarica, res Jacobi II. Regis Angliæ variæ, calamitates Waldensium, aliaque id genus memoriae produntur, quæ enumerare supervacaneum videtur, cum talia haud omissa fuisse conjectu cuivis facile sit. Immiscentur insuper digressiones de *expectativis* beneficiorum obtentis a Rege ex jure, quo is pol-
- p. 645. let, *primariorum precum*; de Conventu *Mathurinorum* Parisiensis; de Ordine equitum *D. Stephani* Magni Ducis Hetruriæ; de sede Pontificum Romanorum *Avenionensi*, (e qua post LXX. annorum intervallum Romam, ad instar Israelitarum post tantum temporis spatium ex Babilonica captivitate reducum, reversi sunt;) de archiepiscopatu *Auxitanensi*, &c. Operi tum *summaria*, tum *index rerum* accedunt.

DEFENSE DU TEXTE HEBREU ET DE la Version Vulgate, &c.

id est,

R. P. Michaelis Lequien Defensio Textus Hebraei & Versionis Vulgatae, responsionis loco futura ad librum, cui titulus: *Antiquitas Temporum*, &c.

Parisiis, apud Amabilem Auroy, 1690. in 12. plagul. 22.

Pauli Pezronii, Bernhardinorum Prioris Parisiensis, *Antiquitatem temporum restitutam* kalendis Septembris atque Octobris A. 1687. ad

ad Acta Eruditorum retulimus, spe freti, fore, ut *Matthias Wasmuthus*, Professor Kiloniensis, judicium de illa suum cum literato orbe communicaret. *Annalibus enim caeli & temporum*, quos tum moliebatur, non poterant non e diametro adversa esse novi illius Chronographi paradoxa. Verum spes ista decollavit, ex quo hic 1° Nov. 1688. temporis valedixit, beatæque æternitatis compos factus est. Utinam autem non simul illa quoque decollasset spes, quam orbi erudito de *Annalibus* suis fecerat! Nam licet clarissimum *Samuelem Reyherum*, eorum quondam encomiasten, obstetricantes manus foetui illi posthumo adhibiturum, non pauci crediderint, parum tamen abest, quin hodie ab omnibus de editione operis laboriosissimi conclametur. Interea non defuere, qui virgula censoria in Pezronii hypotheses animadvertendum sibi arbitrarentur. Ex his prior vocitatur Dominus *Martianay* Benedictinus, cujus labores nondum vidimus. Alter est *Michael Lequien*, Bononiensis Gallus, monachus Ordinis Prædicatorum Parisiensis, præsentis libelli auctor. Duabus hic partibus absolvitur, quarum *priori* Hebraei textus auctoritas, infra septuagintaviralem versionem non deprimenda, *posteriori* integritas fontium Ebraeorum & versionis Vulgatae in rebus Chronologicis vindicatur.

Parte igitur priori ante omnia negatur, septuagintaviralem versionem a Christo & Apostolis pro authentica agnitam, non item Ebraeorum textum. Contrarium probatur ex *Matth. II. 15. Joh. XIX. 37. Matth. XII. 18. Rom. IX. 17. I. Cor. XV. 54.* ubi loca *Hof. XI. 1. Zach. XII. 10. Esai. XLII. 1. Exod. IX. 16. Esai. XXV. 7.* citantur ad mentem Ebraei textus, a quo maximopere Interpretes Græci illie dissident. Urgetur e *Lightfooto*, Judæos in Palæstina Græcæ linguæ ut plurimum imperitos, adeoque non fuisse causam, cur Servator ejusque discipuli in allegationibus suis septuaginta senes sequerentur. Aliter se rem habere cum Luca, qui pro Græcis scribens, citationes ab istis viva voce ex Hebraeo (vel potius Chaldaeo paraphraste) factas Græce ita reddiderit, ut versioni illi responderent, cui assueti erant Hellenistæ. Certe si Judæi textum suum corripissent, uti voluit Pezronius, indubium est, Christum illud eis exprobraturum fuisse. Hæc aliaque (a nostratibus Theologis contra antiquiores quosdam Pontificios sapius prolata) cum dixisset *Lequienus*, auctoritate *Origenis*, *Hieronymi*, itemque qui Septuaginta interpretes ad ductum Hebraei codicis emendare ausi sunt,

facinoris perpetravit. Non ante. Namque ab omnibus credi volebat, Barchochbam esse Messiam, adeoque non expunxisset secula quindecim chronologia Mosaica, ea tantum ratione inductus, ut demonstraret Jesum Nazarenum non posse esse Messiam, eo quod ad terminum adventui illius in prophetarum scriptis fixum plures mille annis restarent. Eadem quippe opera adversariis suis argumenta firmissima ministrasset, *Barchochbam*, utpote non nisi seculo uno ab ætate Jesu distantem, repudiandi. Neque vero post impostoris illius mortem integrum fuit Akibæ, sacrilegium istud committere. Paulo enim post *Bethera* captus interiit, aut certe a Romanis miserum in modum excarnificatus non diu supervixit. Sed ut magis liqueat, Septuagintaviralem chronographiam nullo modo meliorem esse Ebraicam, urget Lequienus, quod juxta versionis illius probatissimos codices Mathusala ultra diluvium superstes fuerit. Et cum in his aliisque rebus id genus Pezronius Ebraeorum bibliorum lectionem versionem Græcæ prætulit, nihil causæ fuisse ait, quominus & in cæteris Ebraeos sequeretur, nullius adhuc parachronismi convictos.

c. 5. Agit dehinc de *Fl. Josepho*, eumque ad ductum bibliorum Septuagintaviralem a sciolis librariis perperam correctum probat satis evidenter; qui Nostri locus uti prolixior paulo est, quam ut in compendium redigi queat, ita in toto opusculo omnium maxime notabilis ac lectu dignus videtur. Nonnullas porro Pezronii conjecturas impugnat Lequienus, aut eadem potius facilitate, qua allata fuerant, rejicit, curatius vero agit de *Cainane* secundo, *Usserii* de eo placita potissimum amplectens. Neque *Chaldaeorum* & *Arabum* Reges, Nimrodum proxime insequentes, *Aegyptiorum* Dynastas aut Reges ac *Chinensium* Monarchas antiquiores mitius tractat; adeoque e fabulosis horum chronologiis negotium Judæis facessi vetat. *Romane* etiam *Ecclesiæ* auctoritate pugnat contra Pezronium, utque Vulgatæ, Ebraicæ chronologiam exactius referentis, Græcam posthabeat versionem, eundem obtestatur. Coronidis loco *anarchias* illas prolixiores, quas *Judicum* Ebraeorum regiminibus & populi *servitutibus* ex liberrima conjectura interjecit Pezronius, confutat. Sed non est, ut his immoremur; quin potius, cum *Samaritanorum* calculum una alteraque vice reprobarit Noster, occasione hac commoda illecti, Lectori benevolo invidere nolumus *chronologia Samaritana* laterculos binos, e MScis excerptos, aut Latine versos, nobisq; per epistolam nuper communicatos a clarissimo Oxoniensi

sum Professore *Eduardo Bernardo*. In tanta enim memoriarum Samaritanarum penuria vel hæc breviaria thesauri instar habebuntur rerum orientalium cupidis.

CHRONOLOGIE SAMARITANÆ SYNOPSIS a Cl. Eduardo Bernardo ex Manuscriptis eruta &

Oxonio transmissa.

Pinacion primu 1.

Anni ante Christum	Mundi
4425.	1. Rerum conditus.
3118.	1307. Diluvium Noe.
2176.	2249. 942 diluvii, natalis Abrahami.
2101.	2324. 1017 diluvii, exitu Charrane Abrahamus, natus annos LXXV.
1671.	2754. 1447 diluvii, 595 Abrahami nati, Exodus Hebraeorum abs Ægypto.
1631.	2794. 40 Exodi. Obierunt Aaron sacerdos & frater ejus Moses Legumlator annos natus CXX. Finis Pentateuchi Sacri. Initium Josue Principis & simul annorum Redvan, quod est gratiæ aut faventis Numinis. Statim ab ingressu terræ Canaan, mense Nisan, nubis prodigium a Tabernaculo Dei recessit. In culmine Garizim bis sex lapides Jordanii & Scena sacra reponuntur.
1625.	2800. 46 Exodi, anno septimo imperii sui terram Canaan in Israelitas distribuit Josue. Anno eodem sacro, sed civili sequente, abs initio mensis septimi, qui & Tifris vocatur, processit <i>Semita</i> omnium prima, quæ est primi septennii <i>σεισάχθεια</i> apud Hebræos.
1612.	2813. 59 Exodi, 13 possessionis terræ Canaan, ego Abisua filius Pinchasi filii Eleazari, filii Aaronis sacerdotis, exemplar istud legis cōscripsi pro foribus tabernaculi Conventus in Hagarizim. Anno eodem diei naturalis modum horis 24 (3112) determinavit Pinchafus.

1606. 2819. 65 Exodi, moritur Josue Dux, cum imperasset annos XXV & menses aliquot, vixissetque annos CXX. Sepultus autem est in Temna, quæ & Gaureta.
1371. 3054. 300 Exodi; Subinde a nece Somsonis, qui & Samson vocatur, cum disidentibus inter se Aaronis nepotibus Deos alienos populus quæreretur, exierunt bona tempora, Gratia anni CCLX. Imo vero densissimis tenebris oppressum subsedit ipsum Tabernaculum Hargarizim & evanuit, Ozi Pontifice multum obstupesciente. Tum Pontificatum usurpavit in Silunte annos L Elis filius Jophni e domo Ithamari.
708. 3717. Decem tribus Israelitarum in Edessam, Charranem & Ninum captivas abduxit Assyrius cum Achia Pontifice: qui vasis sacris in monte Garizim prius defossis legis volumen in Ninum secum detulit.
1190. 3235. moritur David, Rex Hebræorum, cum regnasset annos XLVII, vixissetque annos LXV, a die primo Sce-nopegiorum anni ipsius *Semite*.
1186. 3239. Salomon Rex Hebræorum Templum Deo in Jerosolymis, quæ & Ælia, & Cuds, & Beitmæctas, anno Regni sui quarto extruere coepit, cum Jair Pontifex cultoribus Hargarizim præsidebat.
1149. 3276. Initio Roboami fatui Principis in factiones quatuor abierunt Hebræi. Familiae enim Pinchasi & Josephi tenebant montem benedictum Garizim: atque domum Mæctas, *diruendam* illam ædem Solomonis, frequentabant Judæi. Pars autem tertia Jeroboamum secuta est in Sebasten & Dan: & ad ritus gentium defecit reliqua. Hoc tempore miraculis claruit Elias Propheta, sicut posteris temporibus Elis Escanida, & Abdelus, & Sedecias, & Elifemas, & Apollonius.
520. 3905. A. 35 Abdeli Pontificis Samaritani, in terram sanctam redeunt ab exilio, volente Rege Sauredio (Dario) tercenties mille Israelitæ cum familiis, duce Adi filio Simeonis. Alphabethum Hebraicum septem & viginti literis, quarum quinque erant finales, scribit Ezra.

Anni

Anni

ante natū
Christum Mundi

331. 4094. Alexandro Magno, cum per Neapolin Samariæ in Ægyptū contenderet, in genua decumbenti benedixit Hezechia, Pontificatus sui anno 15: qualem hominem habitu sacerdotali per quietem nuper viderat Macedo, de bello Persico prospera ei quæque promittentem. Hunc ergo antistitem & gentem Samaritarum donis magnis cumulavit Alexander; item hoc elogio: Jam certe novi, Deum vestrum Diis cunctis esse majorem. Idem Hezechia hymnos sacros composuit, & Hosanna.
330. 4095. Alexandriam in Ægypto condit magnus Macedo. Dein eidem per Samariam redeunti non imprudenter professus est Hezekia Pontifex, se statuis omnibus (quas Moses jam olim fieri vetuerat) monumentum melius nomini illius dedicaturum, & natos adeo omnes Samaritas eo anno Alexandros nuncupaturum. Mox Alexander in monte Garizim Deum adoravit.
325. 4100. 1046 (4100 minus 3054.) Phanutæ aut recedentis Dei moritur Hezekia anno XXI Pontificatus, non sine luctu Alexandri M. Successit autem filius ejus Dalia, Ptolemæo Lagi nulla gratia notus.
324. 4101. Obiit Alexander M. a. æt. 31, regni vero 18.
321. 4104. Anno tertio Philippi Aridaï aut anno eodem Ptolemæi Lagi, Oros ipso jubente ædem Garizenam spoliavit, tributumque grave a Neapolitis exegit.
275. 4150. Anno decimo Ptolemæi Philadelphi, egregii litterarum fautoris, accitis Alexandriam Aaronæ & lectissimis Samaritarum, nec non Doctoribus Judæorum sub Eleazaro suo, Legem Mosaicam in Græcorum dialectum translaturum ex Hebraico: cum de monte locoque electo templi & in Deut. 32, 35. *in die retributionis* (in Græco & Samaritico, pro *ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐκδίκης* Pauli Apostoli & Masoretharum) aliisque

Y

in ver-

in versibus versiones istæ variarent, Rex approbavit magis Samaritarum interpretationem, hosque splendidis muneribus donavit: Imo vero Judæos ille monte benedicto Garizim, rescripto omnino arcuit. Referunt autem triduanas tenebras passum fuisse mundum, cum Judæi in Græcum Mosis libros verterent. Hoc autem tempore inter Judæos exortæ sunt tres sectæ, Pharisei, quasi nomine suo Schismatici, patres equidem traditionum; & Sadducei, qui rationi amant tribuere quantum Legi Mosis: & tertia portio Hasmonei, quod est Viri probi & sani. Hi sunt Philosophorum Samaritanorum adfines, & prope Hargarizim ultro habitant.

30. 4395. Cæsare Augusto Alexandriam ingressus, necem sibi invenit Cleopatra Regina, faulrix Samaritarum, cum regnasset annos 22. Condidit illa Nilometrum in Chemmi. Herodes Rex Samaritas Judæosque plurimos occidit.
1. 4425. 1371. (425 minus 3054) non 1300 Phanutæ aut averfi Numinis. Christus e Maria natus vulgo creditur, anno 25. Johiami Pontificis Samaritani.
1. 4426. Christi circumcisi Epocha vulgaris, anno 16 Johiami Pontificis Hargarizim.
30. 4455. Sub Tiberio cruci affixus est Jesus Messias apud Jerosolyma anno XXI Jehunein sive Joannis Pontif. Samaritani.
132. 4557. A. 16 Acbonis Pontif. Samaritani, Hadrianus Imperator ex Ægypto reversus, ubi complures Christianos interfici jussit, Judæos adfligere cœpit, & obsidione Jerosolyma premere; neque pepercit Samaritanis, quanquam uxorem habuerit Samaritidem ex Jasuph.
135. 4560. A. 19 Acbonis Pontificis, Hadrianus usus consilio Ephraemi & Menassis profugorum e Samaritis, urbem Jerosolyma expugnat & delet ignibus, Judæis omnibus poena capitis loco isto prohibitis, imo & agro Samaritano ad bis duodecim parasangas. Idem Impe-

Anni

Domini

Mundi

- Imperator post hæc Samaritis beneficia & honores eximios contulit, erectis etiam statuis profugorum, quos dixi, super tetrastylo in Neapoli. Fanum etiam extruxit in Hargarizim juxta Templum Samaritarum, idque januis Jerosolymitanis ex ære Hispanico munivit exornavitque.
138. 4563. A. 22 Acbonis, Hadriano Imperatori, anno Imperii XLI demortuo successit Antoninus Samaritarum amicus. Is legem Mosis addidit, & secundum illam vitam ac regimen sibi instituit. Florebant sane sub illo Principe res Samaritanæ, velut jam pridem virtute & auspiciis Josue Nunidæ. Imperavit autem Antoninus annos XXXII, & cum illo simul interiit gloria & felicitas Samaritarum.
183. 4608. Confectum ab altercatione Levi Pontificis & Alexandri Philosophi Aphrodisiensis de novitate mundi, in Samaritas ense, flammis, crucibus & omni genere mortis sævit Commodus Imperator. Idem etiam suasu Galeni medici & domos, & Synagogas Samaritarum, carne porcina & idolis polluebat.
222. 4647. Alexander Imperator Samaritas pretio XX follium æreorum passim occidi jubet.
233. 4658. 545 Anno Græcorum a Seleuco, quod est annorum 312 & 233, Persarum dominium instaurat Ardasir Babecida, anno 20 Acbonis Pontif. Samaritani, 12 Alexandri Severi Imp. Rom. qui Natheneelem aut Parentem ejus Acbonem a cultu unci Dei minis nullis potuit detertere.
622. 5047. Hegira 1. 1993 (5047 minus 3054) post elapsos annos gratiæ divinæ, anno 12 Pontificatus Eleazari Samaritæ Nathanaele geniti, evenit Hegira Mohammedis, annorum Arabicorum origo.
1187. 5630. 583. Samariam occupat Saladinus.
1492. 5945. 898. Desinit Chronicon Samaritanum Abulphetachi Danesai

Y 2

ACTA ERUDITORUM

Danefæi. Confiunt autem anni 5945 orbis conditi ex annis Julianis 5047 & Arabicis 898, qui consumunt annos 28 supra Julianos 870, propter modum anni Lunaris

1596. 1005. die 3 Dulhagæ, qui est dies 2 AbiSyrogræcanici, antigraphum Chronici Abulphetachi, quod nunc servat Bibliotheca Huntingtonia, absolutum est.

1672. 6111. 1083. (1625 & 1672, cum excessu Lunari annorum 14) a possessione Palæstinæ, die 15 mensis sexti Samaritarum, aut die 15 mensis quinti sive Gomadæ prioris Arabum, quibus annum aperit vagabundus mensis Moharramus: pariterque Abi Syrogræcorum aut Augusti mensis Romanorum die 27, anno secundo a *Semita*, id est, a præcedenti Sabbato annali, ad Huntingtonum nostrum epistolarum suarum priorem scribebant Cultores Hargarizim. Cœpit autem annus mundi Samariticus 611 die 18 Adari aut Martii.

1685. 6125. 1097. die 13 mensis septimi Samaritarum, nec non Tifris prioris Syrogræcanici & Octobris Romani, qui fuit dies primus Dulhagii superioris, anni Arabici, manu eadem Merchabi Ephræmitæ ad Jobum Ludolfum scribunt Cives iidem Sichimorum.

Pinacion secundum.

Pontifices Samaritani.

	ann. 39		
1. Aaron.		1. Josue Dux (aliis 45)	25
2. Eleazar	50	2. Nathaneel, natus fratre Calebi	9
3. Pinchas	60	3. Jaot, Ehud	18
4. Abifua	40	4. Hamar, Samgar	20
5. Sifi	50	5. Parac, Barac	30
6. Boaci	35	6. Gedeon	7
7. Oci	25	7. Abimelech (aliis 30)	3
		8. Thola	23
		9. Jair	22
		10. Jophtach, Jephthæ	7
		11. Abidom, Abdon	18
		12. Nathaneel Ephræmita	18
		13. Nathaneel e Juda	40
		14. Somsom	20
Gratiæ anni ab excessu Aaronis 260		Definunt gratiæ anni	260

Ponti-

Pontifices Samaritani

Vacat	Pontificatus	Hillel	45	Acob Jacob	9
Hargarisim annos 39		Seraja	40	Amram	11
Sifi filius Boaci	23	Levi	50	Acbon	30
Safet	28	Nethaneel	52	Pinchas	40
Salom	25	Azaria	35	Levi	25
Hezekia	20	Abdel	40	Eleazar	32
Jehunein	28	Hezekia	40	Neba	28
Jair	22	Hebabiah	24	Eleazar	41
Sedekia	18	Amram	32	Acbon	23
Ahid	20	Haban	25	Nathaneel	32
Machir	21	Hezekia	21	Baba raba, Rex & sacerdos durante vita	
Josed	25	Dalja	42	Levi filius Babæ.	
Dalja	25	Acbon	40	Acbon	20
Jair	19	Acbia	35	Nathaneel	40
Jehunein	28	Levi	41	Nathaneel	31
Ismael	26	Eleazer	44	Eleazar	25
Tobia	28	Nathaneel	38	Nathaneel	20
Sadoc	20	Johiam	32	Eleazar	18
Amram	28	Jehanein	27	Anni ab Aarone consecrato (anno Domini 628, Hegiræ 7.) 2038. si hiatus	
Tobia	24	Elisema	33		
Amram	38	Semaja	10		
Acbon	36	Tobia	8		
Acbia	39	Amram	9		

suppleantur. In annalibus enim cum Judæorum Rabinis Samaritæ videntur contendere, quinam turpius delinquerent.

JO. HEINRICI MAJI DISSERTATIONES SACRÆ, in quibus V. T. Oracula secundum seriem locorum Theologicorum explicantur.

Francofurti & Wezlariæ, impensis Christophori Olffen 1690. in 8.
Constant plagulis 38.

Cum anni præteriti mense Decembri in Actis nostris p. 590. selectiores Dissertationes quatuor, Richardo Simoni ejusque adversariis, Theologis Batavis imprimis, a Johanne Heinricho Maji, SS. Theologiæ

Y 3

Doctore

Doctore ejusdemque ut & linguarum orientalium Professore Giesfensi, oppositas recenseremus, non tantum aliarum *dissertationum sacrarum* in dicta Scripturæ classica, auctore eodem concinnatarum, mentionem, sed & spem faciebamus, nos de ipsis tempore plura dicturos esse. Quare ut datam fidem liberemus, pauca quædam pro instituti ratione ex utilissimo libro nunc subjiciemus. Et anni quidem amplius elapsi sunt viginti, cum venerandus senex, *Sebastianus Schmidius*, duo *Collegia Biblica* publicæ utilitati consecraret, in quibus juxta ordinem Locorum Theologicorum extantiora Scripturæ sacræ tum veteris tum novi Testamenti dicta nervose explicaverat: istud igitur institutum, ut videtur, imitatus *Auctor*, itidem secundum seriem, qua Loci alias Theologici, ut vocantur, insequi se invicem jubentur, interpretationem dictorum classicorum aggreditur; sed in hoc ab ipso diversus, quod de singulis oraculis duobus agat capitibus, quorum primo, philologia sacra in subsidium vocata, in genuinum dicti sensum inquireat, altero demum Locum aliquem Theologicum sive articulum fidei exinde pluribus ulteriusque deducat. Ut autem ratio hujus methodi tanto magis pateat, libet, quæ ad dictum statim primum ex *Psal. XL. 8. In capite libri scriptum est de me*, plurimum reverendus *Majus* commentatus est, speciminis loco excerpere.

In capite igitur primo, quæ circa vocis *מגיל* originem & significationem moneri solent, diligenter affert, morem antiquorum fuisse observans, in membranæ & chartis plicabilibus scribere, quas super cylindrum seu axem ligneum in orbem circumvolverint, unde & Latina formula *evolvere librum* sine dubio enata sit. Qua occasione obiter disquirat, quid veteres *umbilicum voluminis*, qui & proverbio locum dederit, appellaverint, non sane, qua in opinione hucusque fuerint eruditi, cornua quædam ex osse, ære, ebore similive materia confecta, quæ caudici seu ligno, circa quod membranasolvebant, imposita fuerint; sed funiculum, quo circumligata fuerint volumina, ut aptius clausa, nitidius possent a sordibus conservari, commodiusque seponi. Annotat hic etiam, Hebræos volumina sua scripsisse lineis non per longitudinem totius membranæ seu chartæ deductis, sed multis spatiis & columnis, veluti totidem areolis, distinctis, ut paginas nostras, non autem folia referrent, hucque respici *Jer. XXXVI. 23. ubi ירררר Janua* dicantur. Ipsa illa volumina interdum latitudine in decem, longi-

longitudine in viginti ulnas & ultra excurrisset, id quod contra *Isaacum Vossium*, absurditates hic multas necquicquam fingentem, prolixius adstruit; *Richardum* posthæc *Simonem* ejusdem erroris arguens, qui nullo idoneo argumento, sed sola conjectura ductus, Hebræorum libros comminiscitur in parvis membranæ scribi solitos, quæ aliæ super alias circa lignum aliquod convolutæ causam præbuerint, ut non satis accurate voluminum illorum ordine servato, ipsarum quoque rerum ordo in pluribus locis Scripturæ sacræ fuerit turbatus, neque sine censura *Marcum Meibomium* dimittendum opinatur, qui aliam adhuc transpositionis causam in *Job. XXXI. 32. usque ad finem*, a novo quodam librariis usitato scribendi modo temere invenerit. Sed cum *מגיל* & epistolam notet, & integrum aliquod volumen, quin stylo etiam Talmudicorum totum sacrum codicem, in id nunc inquit, qua acceptione hoc loco vox ista sumenda sit, quam in rem confert allegationem Pauli *Ebr. X. 7.* ad quem locum observat, *καὶ φαιδα* minus commode reddi per *caput* vel *summam*, quum & LXX. interpretes per illud non caput, sed volumen integrum significarint. Totum igitur codicem sacrum intelligi, quia singula volumina aliquid de Messia tradant, ad eumque scopum tendant omnia, quæ viri divino afflatu excitati literis consignaverint; quo sensu & Talmudicos doctores asserant, *omnes vates in universum non nisi de Rege Messia esse vaticinatos*, nempe *inde a Mose*, secundum explicationem Maimonidis, *usque ad Malachiam*. Similiter quoad vocem *ספר* procedit; ipsius enim cum origines explicasset, varie eam accipi annotat, hoc in loco tamen integrum canonis volumen denotare, synonymaque duo conjungi, quod admodum in sacris frequens sit, & recte adeo *Lutherum* nostrum in Germanica versione per unicum saltem vocabulum duo ista expressisse. Circa vocabulum *כתוב*, evoluta prius radice, sacras literas hoc nomine venire observat, partitionemque veterem Scripturæ in *Legem, Prophetas, & Cethubim*, quam ex *Luc. XXIV. 44.* constare ait, admitti posse, cum haud negatur, hagiographos etiam esse prophetieos. Denique ultima voce *על*, post sententiam *Judeorum, Calvinii, Marlorati & Bucerii*, quorum illi (recutiti) vel de Davide vel de populo Israelitico; hi autem (Christiani) de quibusvis electis eam exaudiant, excussam & refutatam, ex communi nostratum explicatione, solum hic Messiam intelligi, auctoritate Pauli, ad Christum verba hæc referentis, tum ex ipsis textus visceribus

visceribus evincit, & Christum totius Scripturæ scopum esse inde concludit.

Postquam isthæc veluti fundamenti loco præmisisset, jam cap. II. ad ipsum Articulum de *Scriptura sacra* ulterius explanandum pergit, expositaque Scripturæ origine & dignitate, de sanctitate ejus prolixius agit, quam ab Auctore sancto & argumento ibi pertractato proficisci, neque adeo libris apocryphis ait, sed canonicis tantum competere, qui quales sint, exactius docet, refutato *Huetio & Simone*, Judæorum Ecclesiæ canonem concinnare licuisse statuentibus. Eam de cætero verbum Dei esse proprie sic dictum, & frivolum distinctionem Pontificiorum inter verbum Dei scriptum & non scriptum. Inspirationem divinam non ad res solummodo, sed ad verba etiam pertinere; Scriptores sacros nulli errori fuisse obnoxios, eorumque in stylo formando diversitatem ex peculiari Spiritus Sancti in ipsos *συγκατάβασις* exortam fuisse, unde pateat, male concludere inde *Huetium & anonymum Theologum in Batavis* (Joannem Clericum sine dubio innuit, in *judicio de historia critica V.T. Richardi Simonis*) verba non esse *θεόπνευστα*; quos ubi solidis argumentis refellerat, Richardi Simonis de scribis publicis hypothesin, itemque *Theologi* illius *Batavi* periculosam de inspiratione divina sententiam prætextusque ejusdem vanos, cum duabus objectionibus speciosis profligat. Posthæc de Scripturæ *materia* agit, formaque tum *interna*, conciliatis variorum sententiis, tum *externa*, ubi contra *Capellum & Waltonum* etiam puncta, vocales & accentus eo pertinere propugnat, & ex eo, quod vetus Testamentum lingua Ebraica perscriptum sit, recte omnino colligi ait, *Ebraicum textum solum esse authenticum* exclusa Vulgata, de qua varias Pontificiorum affert opiniones, *Simonemque*, nullius momenti illam esse controversiam & decidi facile posse existimantem, refutat. Denique cum de *sine* Scripturæ quædam subjunxisset, lectionem veteris Testamenti utilem esse & necessariam, contra Socinianos adstruit. Ultimo demum loco de *affectionibus* Scripturæ differit, eidemque *divinam auctoritatem* ex testimonio ipsius Scripturæ, ex vaticiniorum certitudine, ex harmonia singulari, ex doctrinæ genere cœlesti, ex testimonio veritatis hostium, & martyrum, ex antiquitate, conservatione miraculosa, (refutato hic obiter Simone omnem divinam providentiam circa Scripturam sacram tollente, & Pontificiis, auctoritatem Scripturæ ab auctori-

auctoritate Ecclesiæ dependere statuentibus fufius vindicat. Vindicat eidem etiam veritatem infallibilem, quam in naturalibus Cartesius & Wittichius perperam ipsi detrahant. Ubi *perfectionem & integritatem* sacro codici assertum it, traditiones ait a Simone propugnatas incertas, in Scripturas injurias, a Christo & Apostolis rejectas, Judaicis denique similes esse. Contra eundem & *perspicuitatem* ejus probat, eandemque se ipsam interpretari posse evincit. Denique eam esse normam controversiarum, ejusque lectionem omnibus esse concedendam, contra Papistas id negantes vel fucos utentes evincit.

Ex quo specimine, ut arbitramur, patefcet, libellum hunc iis vel maxime, qui Theologiæ sacris operantur, apprime utilem, & inde optandum esse, ut quoniam plurimum reverendus Auctor ad octavum saltem Articulum, qui de lege ceremoniali agit, sacrum hunc laborem perduxit, reliquos locos eadem diligentia illustret, ad quod opus, ut & ad *Examen Historiæ Criticæ Novi Testamenti Richardi Simonis*, quod in præfatione promittit, feliciter perficiendum, animi corporisque idoneas vires eidem apprecamur.

O. V. E. ADDITIO AD SCHEDIASMA DE Medii Resistentia publicatum in Actis mensis

Febr. 1689.

Postquam Meditationes quasdam de Medii resistentia in his Actis publicavi, venere in manus meas, quæ Viri in Mathematica naturæ cognitione præcellentissimi *Hugenius & Newtonus* in novissimis operibus de eodem argumento sunt commentati. Animadverti autem eos respectivam tantum (quam voco) resistentiam attigisse, qualem scilicet sentit corpus in liquido tenacitate notabili carente, velut in aere; non vero absolutam, quæ oritur a tenacitate medii, aut asperitate superficiei contactus attritum efficiente, inter quas multum interesse jam tum ostendi; cum respectiva habeat respectum ad celeritatem mobilis, eaque aucta crescat, absoluta non item. Circa respectivam video nos iisdem fundamentis inædificasse, etsi prima fronte aliud videri possit. Ipsi enim statuunt resistentias in duplicata ratione velocitatum; ego vero absolute loquendo resistentias (quas decrementis velocitatis a medii densitate ortis existimo) esse dixi in ratione com-

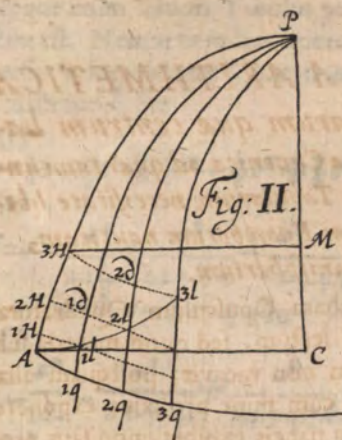
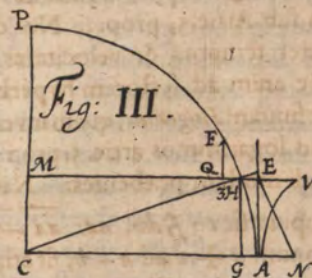
Z

posita

posita velocitatum & elementorum spatii, quæ scilicet velocitatibus respondentibus decurri inchoantur, unde jam elementis temporis sumtis æqualibus (quo casu elementa spatii decurrenda velocitatibus proportionalia sunt) utique resistentiæ erunt in duplicata ratione velocitatum; quod etiam annotaveram sub Artic. 5, prop. 3. Nec dissentit conclusio circa relationem inter tempora & velocitates in gravi per medium descendente. Hanc enim ad sectorem hyperbolicum reduxit *Newtonus*, ad seriem infinitam *Hugenius*, quam invenit pendere a quadratura hyperbolæ, nos ad logarithmos artic. 5, prop. 4, tanquam perfectissimum talia exprimendi modum præbentes. Nempe sit velocitas maxima a , præsens b , tempus t sic $t = f, dv. aa: aa - vv$ quo posito, t sunt ut Logarithmi rationum $a \pm v$ ad $a - v$, fit etiam $t = \frac{1}{1}v + \frac{1}{3}v^3 + \frac{1}{5}v^5 + \frac{1}{7}v^7$ &c. posita a unitate. Circa compositionem motus in medio resistente rectissime monuit Celeberrimus *Hugenius*, eam non ita simpliciter locum habere, ut in motu libero, itaque ea quam exposui Articulo 3 & 6 ita accipienda est verbi gratia, ac si corpus aliquod moveatur in medio secundum unam legem motus compositi, & huic ipsi corpori (veluti navi) sit inclusum medium ejusdem cum priori naturæ in quo iterum aliud corpus feratur, cujus jam motus ex communi navis motu, & ipsius proprio, velut projectionem faciet, ita se habentem ut descripsimus.

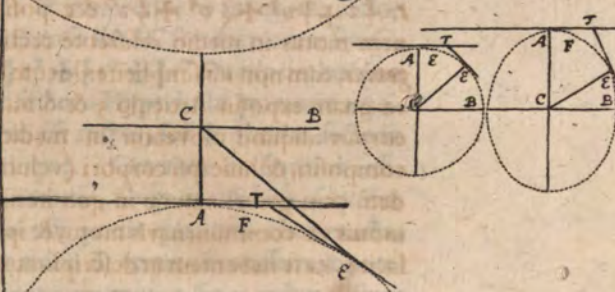
O. V. E. QUADRATURA ARITHMETICA
communis Sectionum Conicarum quæ centrum habent, indeque ducta Trigonometria Canonica ad quantamcunque in numeris exactitudinem a Tabularum necessitate liberata: cum usu speciali ad lineam Rhomborum nauticam, aptatumque illi planisphaerium.

Jam anno 1675 compositum habebam Opusculum Quadraturæ Arithmeticæ amicis ab illo tempore lectum, sed quod materia sub manibus crescente limare ad editionem non vacavit, postquam aliæ occupationes supervenire: præsertim cum nunc prolixius exponere vulgari more, quæ Analysis nostra nova paucis exhibet, non satis pretium operæ videatur. Interim insignes quidam Mathematici, quibus veritas primariæ nostræ propositionis dudum in his Actis publicatæ innotuit, pro humanitate sua nostri qualiscunque inventi candide meminere

TAB. IV. ad A. 1691. pag. 179.
Quadratura Generalis
Sectoris Conici
 ex Centro.
 Autore G.G.L

Fig. I.

BC, . . . AT, t.

Sector CAFE æquatur
 rectangulo sub AC,
 et recta cujus
 longitudo est:

$$\frac{t}{1} + \frac{t^3}{3} + \frac{t^5}{5} + \frac{t^7}{7} + \frac{t^9}{9} \text{ etc.}$$

minere. Quos inter III. *Hugenius* etiam analogum aliquid in Hyperbola eleganter adjecit, a nostri olim schediasmatis analogia diversum. Ut enim nos dederamus seriem $\frac{1}{2}t - \frac{1}{2}t^3 + \frac{1}{5}t^5 &c.$ per circulum; ita ipse $\frac{1}{2}t + \frac{1}{3}t^3 + \frac{1}{5}t^5 &c.$ per hyperbolam primariam exhiberi notavit, de quo adde dicta ad schediasma hic præcedens. Et sane etiam in Opusculo nostro inedito nec ipsi viso, inter alias propositiones una continebatur satis memorabilis ob generalitatem, ambasque illas & plura complexa: *Sectorem, curva conica a vertice incipiente, & radius ex centro eductis, comprehensum, arithmetice quadrare.* A T, portio rectæ in vertice tangentis, TAB. IV. comprehensa inter verticem A, & T occursum tangentis alterius ex Fig. I. tremi vocetur t , & CB semiaxis conjugatus (seu recta, quæ potest rectangulum sub dimidiis lateribus recto & transverso) sit unitas, erit sector CAFEC æqualis rectangulo comprehenso sub AC semilatre transverso, & recta, cujus longitudo sit $\frac{1}{2}t + \frac{1}{3}t^3 + \frac{1}{5}t^5 + \frac{1}{7}t^7$. Ita exprimitur non solum area sectoris Circularis aut sectoris Hyperbolæ primariæ æquilateræ cum angulus Asymptotarum est rectus, sed & alterius sectoris Elliptici aut Hyperbolici cujuscunque. Cæterum ex seriebus infinitis a me aliisque ut *Mercatore, Newtono, Gregorio* exhibitis, sequitur Trigonometria Canonica sine Tabulis praxis quantum libet exacta. Neque enim semper Tabulas per maria & terras circumferre in potestate est. Nempe sit radius unitas, arcus a tangens t , sinus rectus s , sinus versus v , logarithmus l , numerus $1 + n$ (logarithmo ipsius unitatis seu l existente 0), fiet

(1)

$$a = \frac{1}{2}t - \frac{1}{3}t^3 + \frac{1}{5}t^5 - \frac{1}{7}t^7 + \frac{1}{9}t^9 &c.$$

(2)

$$s = a - \frac{a^3}{1.2.3.} + \frac{a^5}{1.2.3.4.5.} - \frac{a^7}{1.2.3.4.5.6.7.} &c.$$

id est, $a - \frac{1}{6}a^3 + \frac{1}{120}a^5 &c.$

(3)

$$v = \frac{a^2}{1.2.} - \frac{a^4}{1.2.3.4.} + \frac{a^6}{1.2.3.4.5.6.} - \frac{a^8}{1.2.3.4.5.6.7.8.} &c.$$

(4)

$$l = \frac{1}{2}n - \frac{1}{2}n^2 + \frac{1}{3}n^3 - \frac{1}{4}n^4 + \frac{1}{5}n^5. &c.$$

(5)

$$n = \frac{l}{1} + \frac{l^2}{1.2.} + \frac{l^3}{1.2.3.} + \frac{l^4}{1.2.3.4.} + \frac{l^5}{1.2.3.4.5.} &c.$$

Z 2

Semper

Semper autem quantitas, cujus potentia in serie infinita adhibetur, debet esse minor unitate, ut in progressu fiant quantumvis parva. Hujusmodi series dari possunt plures, & efficere etiam per series licet, ut ex arcu dentur sinus & tangentes artificiales, seu logarithmici (non suppositis naturalibus) & vicissim arcus ex ipsis: Sed placuit eas tantum adscribere series, quæ tam simplicis sunt compositionis, ut facillime memoria retineri, & ubivis defectum librorum ac tabularum supplere possint: Itaque unam tantum ob suam simplicitatem, & quia hujus schediasmatis occasionem præbuit, addo, si sinus complementi sint e , logarithmos sinuum rectorum, vel potius (quod eodem redit) recipro-

corum ab his sinibus, fore = ut $\frac{1}{2}e^2 + \frac{1}{4}e^4 + \frac{1}{6}e^6 + \frac{1}{8}e^8$ &c. Quemadmodum sequitur ex his quæ innuimus in schediasmate de Resistentia Med. Act. Januarii 1689, pag. 4, artic. 2, prop. 6. Unde rursus patet, etiam pendere a quadratura Hyperbolæ. Nec abludunt quæ dederat Nic. Mercator, unde ad meum Circuli Tetragonismum secundo mense primi anni horum Actuum editam, duxerā Analogiam cum Hyperbola non inelegantem. Inveneram scilicet circulum esse ad quadratum circumscriptum ut $\frac{1}{1} - \frac{1}{3} + \frac{1}{5} - \frac{1}{7}$ &c. ad unitatem; seu circulum esse ad quadratum inscriptum ut $\frac{1}{4-1} + \frac{1}{36-1} + \frac{1}{100-1}$ &c. ad $\frac{1}{4}$; ubi numeri 4, 36, 100, &c. sunt quadrati a paribus quaternario differentibus 2, 6, 10, &c. Similiter ex supradictis, cum Numerus cujus logarithmus quaeritur, $1+x$ est 2, tunc x est 1, adeoque $\frac{1}{1} - \frac{1}{2} + \frac{1}{3} - \frac{1}{4}$ &c. est Logarithmus Hyperbolicus binarii. Eadem series facit $\frac{1}{9-1} + \frac{1}{49-1} + \frac{1}{121-1}$ &c.

(nam $\frac{1}{9-1}$ est æqu. $\frac{1}{1} - \frac{1}{2}$, & $\frac{1}{49-1}$ est æqu. $\frac{1}{3} - \frac{1}{4}$, & ita porro) ergo Lo-

garithmus Hyperbolicus binarii est ad unitatem, ut $\frac{1}{9-1} + \frac{1}{49-1}$ &c. est ad $\frac{1}{4}$. Ubi Numeri 9, 49, 121 &c. sunt quadrati a 3, 7, 11, &c. qui sunt impares unitate excedentes supra dictos pares quaternario differentes; unde origo patet analogiæ olim a nobis exhibitæ in his Actis, ut dictum est. Esse autem $\frac{1}{2}cc + \frac{1}{4}c^4 + \frac{1}{6}c^6$ &c. log. de 1: $\sqrt{1-cc}$ sic demonstratur: log. de $1+c = \frac{1}{2}c - \frac{1}{2}cc + \frac{1}{3}c^3$ &c. & log. de $1-c = -\frac{1}{2}c - \frac{1}{2}cc - \frac{1}{3}c^3$ &c. Utrumque per æqu. 4. Ergo log. $1+c + \log. 1-c$ id est log. $1-cc = -\frac{2}{2}cc - \frac{2}{4}c^4 - \frac{2}{6}c^6$ &c. & proinde $\frac{1}{2}$ log. $1-cc$, id est log. $\sqrt{1-cc} = -\frac{1}{2}c^2 - \frac{1}{4}c^4 - \frac{1}{6}c^6$ &c. Sed

Sed quo magis horum usus appareat, ostendere operæ pretium erit, eundem calculum prodesse ad lineam Rhombicam in superficie sphaerica a navigantibus descriptam recte æstimandam atque in plano projiciendam, quæ vulgo parum accurate tractantur, rem usu amplissimam paucis explicemus. Sit Polus P, Equator Aqq, Meridiani PA, PQ, &c. Linea Rhombica, A1234 &c. quæ describitur quamdiu eadem plaga seu venti rhombus tenetur. Per puncta 1, 2 ducantur paralleli HL, nempe 1 H 1 l, 2 H 1 d 2 l, 3 H 2 d 3 l, &c. Quod si jam punctorum q, q intervalla sint incomparabiliter parva, portiones arcuum quippe inassignabiles erunt pro rectis, & triangula 1 l 1 d 2 l, 2 l 2 d 3 l, &c. erunt similia, ob angulum lineæ Rhombicæ semper eundem ad loci meridianum. Ergo 1 l 2 l quantitas Rhombicæ percurse seu itineris in eodem rhombo, est ad 1 H 3 H, differentiam latitudinis extremorum, ut sinus totus ad anguli rhombici sinum. Itaque ex dato angulo rhombico & differentia latitudinum datur quantitas itineris, vel contra.

Huc usque res pervulgata est, sed ut ex iisdem differentia longitudinum calculo æstimeretur, negotium est Geometriæ transcendens, quam pauci recte tractaverunt. Id ergo supplere nostræ methodi est. Radius seu sinus totus sit unitas, & tangens anguli rhombici constantis sit b : patet esse 1 d 2 l ad 1 l 2 l seu ad 1 H 2 H, vel 2 d 3 l ad 2 l 2 d seu ad 2 H 3 H ut b ad 1. Sed 2 q 3 q est ad 2 d 3 l, ut AC (sinus totus seu sphaeræ radius) ad 3 H M, sinum anguli 3 H C P cujus arcus 3 H P est latitudinis A 3 H complementum, seu 2 q 3 q ad 2 d 3 l, ut C 3 H ad 3 H M, seu ut CE secans anguli latitudinis ad AC sinum totum. Latitudo seu arcus meridiani AH sit b , & 2 H 3 H erit db . Jam CE secans sit n , & 1 d 3 l erit $b db$, & 2 q 3 q erit $bn db$, & portio tota æquatoris A 3 q erit $bfn db$, et $fn db$ est area secantium arcui applicatorum. Jam angulo CEN rectoeducta EN ipsi CA occurrat in N, sumtaque 3 HQ particula ipsius 3 HM & normaliter ex Qeducta ad circulum QF ob triangula similia, nempe ordinarium NEC & characteristicum inassignabile 3 HQF erit rectangulum CE in 3 HF seu ndb æquale rectangulo CN in QF. Si jam CM sinus latitudinis sit e , QF erit de , & CN vel MV (sumta in M 3 H continuata) reperietur esse $1-ee$ ductaque linea per AVV, erit $fn db$

seu area ACMVA æqu. $\int de : 1-ee$; & $b, f, de : 1-ee$, seu $\frac{b.e}{1} + \frac{b.e^3}{3} + \frac{b.e^5}{5}$ &c. erit A 3 q, arcus æquatoris inter A (initium lineæ rhombicæ A 3 l in æquatore) & meridianum P 3 l 3 q ad quæ pervenit, interceptus: Z 3 posito

Fig. II.

Fig. III.

posito e esse sinum latitudinis extremi $3l$; & b esse numerum qui sit ad unitatem, ut tangens Constantis anguli Rhombicæ cum meridiano est ad sinum totum. Unde si quæatur $1q3q$, differentia longitudinis duorum rhombicæ lineæ $1/2l3l$ punctorum $1l$ & $3l$, ex data, $1H3H$, differentia latitudinis eorundem; oportet tantum invenire $A1q$, & $A3q$, eritque differentia $q3q$; adeoque si sinus latitudinis puncti $3l$ sit e , & puncti $1l$ sit (e) tantum opus $\frac{e-(e)}{1} + \frac{e^3-(e)^3}{3} + \frac{e^5-(e)^5}{5} \&c.$

multiplicare per b tangentem anguli Rhombici ad meridianum, posito sinum totum esse unitatem: & productum erit differentia longitudinis quæsitæ. Denique ex superioribus re ad logarithmos redacta ad modum *artic. 5, prop. 4 nostri schediasmatis de Resistencia Medii*, erunt differentia longitudinum, punctorum $3l$ & $1l$, ut logarithmi rationis

$1+e:1-e$ ad $1+(e):1-(e)$ Posito radium sphaeræ esse unitatem, & sinus latitudinum dictorum punctorum respective esse e , & (e) . Ex his jam canones practicos facile ducet peritus. Veluti si data differentia longitudinis & latitudinis locorum quæras rhombum seu angulum rhombicæ lineæ ab uno ad alium ducentis: Nam tangens anguli quem Rhombus quæsitus facit ad meridianum, est ad sinum totum, ut arcus differentia longitudinum est ad Logarithmum hyperbolicum dictæ rationis, seu ad $\frac{e}{1} + \frac{e^3}{3} + \frac{e^5}{5} \&c.$ Quod si meridiani in planisphaerio pro-

jiciantur rectis parallelis, quod cautionibus debitis adhibitis plerumque commode satis fieri potest salva exactitudine, tunc etiam lineæ Rhombicæ erunt rectæ. Si jam gradus longitudinis horumque partes projiciamus æqualibus intervallis, oportet gradus latitudinis assumi inæquales; & sic quidem, ad mappam Geometricè construendam, ut ducta ad libitum recta omnes meridianos oblique secante, latitudines punctorum intersectionis habeant, ut ex dictis patet, numeros, qualis est, $1+e:1-e$ geometrica progressionem incedentes; id enim si una recta præstet, præstabunt omnes. Unde comparando cum numeris scalæ latitudinis facillimum erit in ipsa mappa mensurare ex vero rectam quamvis in ea ducibilem, seu quantitatem Rhombicæ datæ. His mappis si alias jungas, ubi sphaericæ superficiei partes projiciuntur ex centro in plana tangentia omnesque arcus circulorum magnorum, adeoque via brevissimæ exhibentur rectis, pleraque in praxi probe satis præstari possunt.

ANIMADVERSIONES SUPER RESOLUTIONE Geometrica duarum mediarum continue proportionalium D. Nicolai Coppola I.V.D. Panormitani, Serenissima Celsitudine Francisci secundi Estensis, Mutina, Regii &c. Ducis, annuente, edita a Joh. Bapt. Boccabadato I.V.D. Mutinensi, ejusdem Cels. Serenissima Mathematico.

Mutinae 1690. in 4. plag. 2.

Usserat Serenissimus Dux, petente Resolutionis autore, ut non minus resolutio, quam examen ejus a D. Didaco Merino de Rojas Equite S. Jacobi scriptum, ambo Madriti A. 1690 edita sub novum examen vocarentur. Hoc fecit auctor animadversionum doctissimus, nec minus in his quæ proficitur studiis quam theatrica poesi egregius, & pro indubitato habet, calculoque analytico adhibito sub oculos ponit, primo auctoris constructionem non esse demonstratam, deinde absolute, non esse veram. Transferri eam huc non putamus necessarium: dudum enim pro demonstrato habent Analyseos interioris periti, Mesolabum solis circulis rectisque in plano ductis obtineri non posse, sed alias altioris gradus lineas veterum exemplo eum in finem describi oportere, idque jam ita præstitum esse, ut in ea re nihil amplius a Geometris desideretur.

CINQVIEME DENONCIATION DU Philosophisme.

id est,

Denuntiatio quinta Philosophismi sive Hæreseos novæ de Peccato Philosophico.

Coloniæ apud Nic. Schoutem 1690. in 8. plagul. 9.

Quinta hæc denuntiatio peccati philosophici ab Antonio Arnaldo ART. I. opponitur cum primis thesibus mense Augusto superioris anni Antverpiæ in disputationis publicæ argumentū propositis, de ignorantia & inadvertentia, quibus peccatum excusabile redditur. His namque accesserat appendix de peccato philosophico, qua Professor Antverpiensis, (cujus nomen adversarius reticuit,) ad exemplum Bouhursii, affir-

affirmaverat, Jesuitas nunquam peccatum theologicum a philosophico ita distinxisse, ut reipsa a se invicem separari posse totove genere differre crediderint, sed de utroque *precisione* tantum *Metaphysica* loqui, ac unum eundemque actum pravam philosophicum appellare, quatenus rectæ rationi, theologicum autem, quatenus voluntati Dei revelatæ contrarietur. Nulla vero ratione docuisse, peccatum philosophicum, quod non esset theologicum, unquam extitisse.

ART. II.

Urget ex adverso Arnaldus (præter alia in prioribus quoque Denuntiationibus notata) Disputationem a Pugeano Claromonti in Arvernia habitam A. 1688, hujusque præsertim trigessimam thesin: *Peccatum etiam grave philosophicum SINE ADVERTENTIA AD DEUM non meretur poenam æternam.* Huic præmittit locum parallelum Jacobi Platelii, Jesuitæ Duacensis, in *Synopsi Cursus Theologici* recognita ac recusa

ART. III.

Duaci A. 1679. Subjungit exemplum Mutii cujusdam monachi Trapensis in Gallia, nuper defuncti, qui priorem vitæ partem in concatenatis iisque maximopere horrendis criminibus absque ulla de Deo cogitatione transegerit, tandem vero poenitentiam seram quidem at seriam egerit. Hinc ergo patere ait, dari reapse actus, qui etiam SINE ADVERTENTIA AD DEUM thelogice peccaminosi ac damnabiles sint, nisi forte Jesuitæ dicere vellent, Mutium illum homicidia, adulteria, & id genus scelera absque peccato commisisse, nullumve contraxisse

ART. V.

pœnæ æternæ reatum. Provocat quoque ad exempla Romanorum & Græcorum, qui vel ex superstitione Deos suos æmulaturi ac culturi, vel ex Epicuræorum placitis persuasi, res suas Superis curæ non esse, scortati ac mœchati sint, iisdemq; jungit Chinesium literatos atheos & exterius tantum cultum aliquem Deorum professos, adeoque omni Numinis metu solutos, quicquid libuerit, perpetrantes. Ex his omnibus neminem peccare observat cum ADVERTENTIA, actione sua verum Deum offendi. Ideoque concludit, necessitatem incumbere Jesuitis, ut statuant, aut actus illos Gentilium pœnam æternam non mereri, quod est hæreticum, aut nullum dari actum materialiter malum, qui formaliter malus esse definat ob inadvertentiam peccatoris ad legem Dei.

ART. IV.

Excerptit idem propositiones non unas ex ipsis thesibus Pugeani VI. VII. Antverpiensibus, infimulatque eum de inadvertentia, ob quam peccatum aliquod materiale, (quod formale fieret in volente offendere X.

verum

verum Deum,) excusationem admittat & impunitate dignum evadat, ita loqui, ut dum nomen peccati mere philosophici averlatur, ejusdem fundamenta jaciatur.

Longe autem liquidiora, de peccato philosophico revera dabili neque tamen damnabili, sunt ea, quæ producuntur ex MSCtis dictatis a PP. Beccasferro (Bechefer,) Beguino & Audrio, Theologiæ Professoribus in Collegio Jesuitarum Rhemenfi, a P. Sanligeriano (St. Ligier) Lugdunensi, a P. quodam anonymo Camberiacensi, a P. denique Beone Massiliensi. Plura de singulis afferre non difficile foret; sed fortassis non sine nausea lectoris id fieret, quum de ista controversia hoc ac nuper elapsis annis prolixè satis disseruerimus. Ultimi ergo tantummodo verba exscribenda ducimus. Unum enim si audias, omnes fere audiveris. Hic itaque Massiliensium Professor adhuc superstes, sequentibus omnino verbis A. 1689. mentis suæ sensa discipulis explicavit: *Dico 1.) In omni peccato, etiam materiali, reperitur offensa Dei, qua in eo est, quod fiat actio displicens Deo, qua offensa si advertitur, evadit formalis. Hic jam queritur, utrum aliquando offensa non fiat formalis, seu utrum detur de facto aliquando peccatum philosophicum, hoc est, actus pravius & de se displicens Deo, ita tamen ut displicentia ignoretur; sive quia ignoratur Deus, sive quia ignoratur, quod peccatum ei displiceat, sive denique, quod non attendatur & ipsa displicentia. Quocirca alii alia respondent. Ego dico, posse contingere ex triplisi illo capite, ut non evadat offensa formalis, fiatque tantum peccatum philosophicum non pertingens ad malitiam thelogici. (2.) Inter Christianos adultos reipsa non dari philosophicum tantum: non esse tamen, cur negetur, dari in aliquibus hominibus, puta pueris, rudibus, silvicolis, barbaris, &c.*

Libello adjecta est bulla, feria V. die 24. Augusti A. 1690. ab Alexandro VIII. R. P. edita, adversus duplicem illam propositionem de non obligatis hominibus ad amandum Deum, & de peccato philosophico, Ecclesiæ Romanæ ab Arnaldo denuntiata.

DE CONSTITUTIONE ANNI M. DC. LXXX, ac de Rurali Epidemia, quæ Mutinensis Agri

& vicinarum regionum colonos graviter afflixit, Dissertatio BERNARDINI RAMAZZINI in Mutinensi Lyceæ

Medicina Professoris.

Mutinæ, typis Hæredum Juliani Cassiani, 1691. in 4. plagul. 6½.

Aa

Cl. Au-

Constitutum est Clarissimo huic Auctori, post finem cuiusque anni publico enarrare scripto, quæ temperies isto anno in Mutinensi vicinaque regione fuerit, qui grassati fuerint morbi, quæque remedia profligandis illis deprehenderit salutaria aut noxia. Hujus ergo utilissimi instituti specimen primum circa annum proxime elapsum in Dissertatione præsentī exhibet, celebratissimo *Maliabechii* nomini inscripta, a cujus liberaliori & nos eam manu accepimus. Præmittuntur vero temporum ante actorum constitutiones, seu a quibus variæ & insolentes aeris alterationes, fecundæ illæ epidemicorum affectuum generatrices, soleant dependere. Scilicet, uti quatuor aut quinque anni in tota pene Italia siccissimi, perquam fertiles tamen & saluberrimi, præcesserant; ita e diverso annus ultimus, octogesimus nempe nonus integer fere, si duos postremos menses excipias, copiosis pluviis molestus, fruges & triticea maxime seges rubigine corrupta, morbi vero non nisi sporadici & minus periculosi fuerunt observati. Hinc ipsius anni nonagesimi temperies maximam partem pariter pluviosa, toto veris tempore & per totam fere æstatem, commemoratur: ubi circa Equinoctium vernale imprimis imbres unius diei naturalis spatio Mutinensem, Finalensem, Mirandulanum & Ferrariensem agros adeo inundarunt, ut plures veluti insulæ ad longum tempus apparuerint. Quamobrem in Climate illo, cum pluviis Borea ut plurimum flante, nulla tum æstas extitit, cicadis ut plurimum aphonis, ranis vero per totam æstatem coaxantibus, ut fruges non nisi sero admodum ad maturitatem pervernerint, messisque Julio demum mense utcumque perageretur. Rubigo hoc itidem anno in morum, frumenta & omnia legumina, præsertim fabas, nec non uvas, atque olera in ipsis hortis, quos eruca desuper & bruchi devastabant, nucibus tantum intactis, multum sævivit, frugesque non rubro colore, quemadmodum anno superiori, sed insigni potius atredine infecit. Interim cum hic annus in iis regionibus pisculentus admodum esset, piscesque vel in agris facile caperentur, hi plebi urbana, multoque magis agresti, familiarem præbebant victum, donec super eodem rusticanus stomachus nauseans, cum Hebræis quondam in deserto allia potius & cepas appeteret, quæ coctæ ipsis quoque rusticis febricitantibus primum pro ferculo, postmodum vero remedii loco, æque ac Elixir proprietatis, passim inserviebant. Morbum namque Epidemicum, qui

hyberno

hyberno tempore deprehensus non erat, quod concernit, ineunte vere febris tertiana intermittens omnes primo sine discrimine ruricolos, cujuscunque sexus, ætatis ac temperamenti, mox oppidanos quoque, inferiori tamen numero, cum magno horrore, frigore & tremore, interdum etiam vomitu, tam pertinaciter corripiebat, ut pauciores, sudoribus copiosis morbi progressu remittentibus, perfecte reconvalescerent, sed omnes fere, qui evasisse videbantur, recidivas absque vitæ nihilominus dispendio experirentur, multi quoque sanguinem intermissionis die mittentes tertianam duplicem incurrerent. Accedente autem æstate omnes febres tertianæ duplicis typum assumebant, ad paucas saltem horas remittentis & vesperi ut plurimum magna symptomatum ferocia, veluti vomitione, anxietate, cephalalgia, vertigine, stupiditate, aliquando mentis emotione, affligentis: & quamvis magna virium noctu esset prostratio, interdum cum asphyxia sociata, mane tamen cuncta hæc remittebant, ipsique ægri lectulos tunc desertentes & ad matutinos Solis radios sub porticibus se exponentes, commode satis cibum appetebant, febribus ejusmodi magis famelicis, quam siticulosis existentibus, atque copiosiori vermium proventu non solum in pueris, sed & provectioris ætatis hominibus, stipatis. Sanguis e secta vena eductus ut plurimum crassus & subpallidus; nonnunquam icterodes, licet in corporis habitu similis color haud floret; alvi excrementa compacta; urinæ crassæ & turbidæ, multum lateritii sedimenti habentes; hypochondria dura ac distenta, & quæ ore rejiciebantur, subacida deprehendebantur. Nonnullis post multos febriles insultus erumpebant parotides, plerumque ad suppurationem tendentes; at neque hoc pacto contumacissimæ febres & ad recidivandum pronæ cessabant, multo minus phlebotomiis, purgationibus & alexipharmacis, nec decantato Cortici Peruviano, qui sæpius in extremum vitæ discrimen ægros conjiciebat, aut saltem non tam ad febrim extirpandam, quam vermes insignis amaroris ratione necandos proficiebat, cedebant. Quin citius ac tutius restituebantur, qui omne remedii genus susque deque habebant, ac unice vinum generosum, aquæ usu ablegato, potus vice seligebant; adeo omnia artis Medicæ hic silebant oracula. Equidem autumnō Quartanam sperabant ægri, sed frustra, dum parcior hoc anno Quartana, nulla ardens febris, tantummodo Tertiana observaretur, sub finem autumnī & prima hyemis

Aa 2

parte

parte rarior quidem, gravior tamen & demum in continuam ac lentam degenerans, qua ægri cum solita periodo circa vesperam fere horrescebant. Multi alias morbi sporadici, v. g. diarrhoea, dysenteria præ illa mitior, icterus, hydrops, catarrhus suffocativus, aliique febrili huic exercitui comites adsociabantur, inter Padum saltem & Viam Æmiliam, pueris potissimum infra trimatum subsistentibus, cladem inferenti; quemadmodum in solo Finalis oppido plures quam trecentum pueri extincti perhibentur, ictero & paulo post epilepsia supervenientibus: cum e diverso pauciores adulti, nec nisi ob morbi diuturnitatem & frequentiam recidivarum expirarent, plurimi tamen reconvalescentes icterici, lienosi & cachectici evaderent. Ut stragem copiosam, quam pecudes pariter, sues, apes & bombyces hoc quoque anno experiebantur, nunc prætereamus, causas tantummodo brevibus adhuc indigitabimus, a quibus tam febris epidemia, quam singula phenomena hæcenus enarrata, prolixius & distinctius deducuntur. Causas inter externas atque communes omnium primo Aer insimulatur, a copiosis imbribus & ventis borealibus utrumque vitium, defectus non minus volatilium & spirituosarum particularum a ventis disjectarum, quam excessus corpusculorum acidorum e terra lutulenta ac veluti fermentata elevatorum, contrahens, & febribus tertianis æque producendis, atque adeo pertinacibus reddendis, fomitem continuum subministrando, appropriatus. Hinc & culpa in prava alimenta ingesta, qualia fructus sunt horæ a rubigine corrupti, & pisces præter consuetudinem ac in nimia quantitate ingurgitati, facillime in stomacho putredinem sive acorem contrahentes, nec non in puteales aquas ex nimia illuvie cænosas ac semiputridas rejicitur. Contagium hic plane negligitur, cum, quod uno in aliqua familia a febre correpto reliqui paulo post ex eadem quoque febre decumberent, communi potius diathesi eodem tempore ad maturitatem evectæ adjudicetur. Interna vero causa fermentum acidum pituitæ crassæ ac viscidæ commixtum, vel in ventriculo ad mentem Ettmulleri, vel in pancreate juxta Sylvium subsistens, asseritur, quod bile inerti simul existente, in venas transfusum & spirituosus sanguinis partibus permixtum febrilem orgasimum concitarit. Etenim discrasiam acidam, non biliosam sive alcalicam hic prævaluisse, partim ex febris synochæ ac ardens absentia, partim ex præsentia famis, (foran in vermes quoque referenda,) colligitur

colligitur; prout in rubigine præpollens itidem acidæ roris acrimonia aquis stygiis similis evincitur, tum quod calores adeo remissi salis alcalisato producendo minus proportionati videantur; tum quod foliis v. g. fabarum, lactuca & brassicæ, a spiritu acido vitrioli vel nitri adperso, a nullo autem alcali sive volatili sive fixo, flavedinis nota inuratur; tum denique quod ea, quæ in brutorum strage evenerunt, in rubiginis acido demonstrando conspirent. Solas autem nuces a rubigine integras perstitisse, vel ob duplex quo cinguntur involucrum, vel salis volatilis ratione in cortice viridi multum abundantis, ceu cujus intuitu & Decoctum ex hoc expertæ virtutis ad luem Gallicam perdomandam in Anglia, ex D. Nathan Lacy Medici cujusdam Angli communicatione, paretur.

ODORICI RAYNALDI TARVISINI

Congregat. Orat. Presbyteri, Annalium Ecclesiasticorum ab A. 1189, ubi Cardinalis Baronius desinit,

Tomi XXI

Pars I. Romæ 1676. Pars II. ibidem 1677. in fol.

PERVENIT tandem ad nos, post longas moras, *Tomus* hic *Annalium*, quem post octo alios diversis temporibus editos (quorum & Synopsi Romæ A. 1667. hoc titulo prodiit: *Annales Ecclesiastici ex tomis octo ad unum pluribus autem redacti*) *Odoricus Raynaldus*, senio gravis, & operi, quod in continuandis Baronii Annalibus susceperat, immorturus, utcumque elaboravit. Ejus pars prima editionis annum 1676, altera 1677 præfert: sed utraque, etsi typis exscripta eo jam tempore fuerit, non ita pridem demum ex tenebrarum carceribus, quibus tantum non damnatum opus videri potuit, in publicam lucem erupit. Causas, cur suppressus tanto tempore tomus hic fuerit, aliis perscrutandas relinquimus. Munitus quidem est liber consuetis approbationibus, sed anno demum 1685 & 1686 impetratis: neque tamen celare lectorem voluerunt editores fatum libri, quod non solum Autoris, morte præventi, limam ultimam non subierit, sed nec melius ab eo tractatus fuerit, cui emendatio commissa erat. Fatentur itaque, *opus innumeris pene errorum scætere scditibus*, longumque erratorum indicem subjiciunt, sed præcipuorum tantum, multo pluribus neglectis, quam indicatis. De erratis in stylo vel orthographia, maxime autem

in nominibus hominum & locorum loquimur: nam de aliis alii viderint. Hanc nimirum legem sibi jam dudum constituisse videtur Autor, ut majestatem Pontificiam omnibus modis adstrueret, omnes autem, qui illi detrahunt, ut hæreticos, Satanæ filios, æternæque damnationis reos, totique Orbi Christiano execrabiles sisteret: his enim elogiis illos passim persequitur. Majori autem id cum acerbitate facere cœpit, postquam *Tomo Operis XX* (qui anno 1663 Romæ, non multo quam hic correctior, prodiit) ad historiam cœptæ a Luthero anno 1517 disputationis pervenit. Nulla enim tam falsa atque inepta de moribus & actionibus Lutheri fabula fuit a perfrectæ frontis hominibus disseminata, licet a modestioribus inter ipsos adversarios spreta aut rejecta, quam Raynaldus libris suis non inseruerit, ipsis verbis autorum, qui insensissimi Luthero fuerunt, liberaliter descriptis. Quapropter ubi de rebus Protestantium agit, (facit autem id maxima operis parte) omnes prope paginæ flosculis *Eccii, Cochlei, Surii, Remondi, Rossii, Belcarii, Sanderi* & similium resperse sunt. Idem hoc *Volumine XXI* præstitit, quod in duas partes distributum est. Prima incipit ab anno 1534, & finitur anno 1549: altera, quæ ab anno 1550 usque ad annum 1565 gesta sunt, persequitur. Compilationem Bullarum & Diplomatum aut Brevium, quæ vocant, Pontificiorum, eodem, quo in prioribus Tomis, modo continuavit, *Bullaria & Regesta Brevium* typis publicata exscribens; aliquando manuscripta allegans, sed sæpe verbis tantum initialibus documentorum recitatis, ex quibus contenta percipi non possunt. Prolixus est in actis Concilii Tridentini, neque tamen solertiam Pallavicini æquat, nec judicari, nisi post diligentem collationem potest, an semper consentientia cum illo tradat. Opus hoc summatim considerantes minimam ejus partem Raynaldo tribuendam esse deprehendent, & quæ ipsius sunt, fere in convitiis & rigidis censuris consistere. Nostrates tamen ex venenis etiam his medicamenta colligent, quibus in veritatis agnitione confirmari poterunt. Prodidit etiam Autor, sive odio cæcus, sive lapsus judicio, quæ cautiore siluissent. Ex his, ut & aliis, speciminis saltem causa quædam indicabimus, cum compendium tot rerum & historiarum exhiberi non possit.

Ad annum 1536. n. 37. integer exhibetur libellus in 72. paragraphos distinctus, a *Johanne Fabro* Episcopo Viennensi d. 4. d. Julii A. 1536 ad Pontificem Paulū III. transmissus hoc titulo: *Preparatoria futuri universalis*
nuper

nuper indicti concilii &c. Summa nimirum *Fabri*, velut omnium Lutheri hostium primicerii, sollicitudo & cura erat, ut Lutheri dogmata in Concilio eodem narentur. Suadet vero, ut vasta Lutheri volumina, quæ in Concilio perlegiminime possint, doctis quibusdam viris a Pontifice tradantur, qui errores ex iis excerpant; exempli causa, quod a Luthero statuatur, omnia ex absoluta necessitate evenire, & nullum plane esse liberum arbitrium. *Ea omnia*, ait §. 14, *ex libris editis expiscari & emulgere & trahere oportet*, (quod profecto diligenter factum esse, ostendi posset.) Addit §. 18, *quia angelus Satanæ ita pulchre sese transfiguravit in angelum lucis, formidandum esse, si totos libros hæreticorum legerent in Concilio nationes, ut non modo illos non impugnarent, verum potius inde Lutherani & hæretici redderentur.* Nam in his, ait, reperies non nisi mellita & (ut est in Isaia) placentia quæque; totus enim ad hoc intendit Lutherus, ut rejiciat ac damnet bona opera, consuat (ut est in Ezechiele) pulvillos sub omni cubito manus, & faciat cervicalia sub capita universæ ætatis, ad capiendas animas. Proinde tutum non erit, omnibus omnium hæreticorum libros, sed tantum constantissimis & probatissimis viris communicare. Alioqui si inciderit quispiam vel sciolus, qui prurientes aures habet, facile illicietur, ut malo adhareat. Proinde ad lacrandum tempus & animas multorum Christi fidelium, saltem propositiones intolerabiles, pugnantes, & quæ prima facie quibusvis bonis abominabiles & explodenda videbuntur, sunt excerpenda ac extrahenda, quibus oblati & simul originali, ad verificationis revisionem procedendum. Monet porro §. 27. *Biblicos* ac in *Biblicis Scripturis bene armatos* esse oportere, qui cum Lutheranis disputare velint; argumenta enim scholastica ab illis pro sophisticis haberi & irrideri. Addit: *exempla sunt odiosa; alias hoc longius deducere possem*: neque enim ignarus erat, quæ cum confusione sæpe istiusmodi sophistæ ex disputationibus cum Evangelicis discesserint. Urget §. 37. *Bibliorum Latinorum reformationem, quia per ignorantiam linguarum & impiissimam injuriam* (legendum forte incuriam) *multa intolerabiles irrepsissent menda.* Exempla allegat ex Matthæo, lignum fumigans pro linum, & ex Johanne, sic volo eum manere, pro si volo. Excerpi etiam jubet errores ex versione Lutheri & Zvinglii, quorum plus quam tria millia esse opinatur, & ut contradictiones ex scriptis Lutheri colligantur, (emulgendero nempe & expiscando, ut supra suaserat.) Commendat tractatus suos de Missa & primatu Petri, optatque ut acta Conciliorum & editiones veterum scriptorum in Concilio

cilio præsto sint; talia enim a Lutheranis allegari, & fortasse non satis nota Romæ esse. Accusat tamen *Capitonem* & *Oecolampadium*, quod loca quædam Patrum in versionibus suis omiserint, aut corruperint. Audet etiam Pontifici distinctionem *Curia & Ecclesia Romana* §. 54. proponere, & flagitare, ut *abusiones, maculas, rugas & nevos*, quibus magna ex parte Ecclesie facies defædatur sit, deleat, & inprimis centum illa gravamina nationis Germanica moderetur & mitiget, quod fieri posse sperat, sine magno Pontificis incommodo; consultius vero esse dicit Sedi Romanæ, ultro in abusibus, quæ irrepsérunt, cedere, quam tandem cadere. Sic caveri posse ait §. 56. opprobria a Lutheranis, qui dicturi sint: *Medice, cura te ipsum*, & alia ex Rom. II. 21. 22. 23. & Ps. L. 16. Hæc (scribit) summa necessitate adactus dico, bono zelo ac animo; ita me Deus amet. Suggestit postea §. 60. Pontifici, ut viatica doctis Catholicis, qui plerumque Codro pauperiores sint, præbeat, quo frequentiores adsint in Concilio. Tandem nescio quæ inter Lutheranos & Zvinglianos Francofurti & Isenaci acta Pontifici mittit, (hæc enim Raynaldus non produxit) ex quibus dissensiones illorum probare vult. Hactenus de illo Fabri libello, Raynaldus vero etiâ Pontificis responsum ad singula capita n. 38. subjicit, in quo pleraque sibi probari & curæ futura esse testatur, operamque Fabri, Ecclesie, Cochlei, Nauseæ, & aliorum, desiderat. Hæret tamen ad §. 48. an integra edenda sint (ut Faber suaserat) acta Concilii Constantiensis & Basileensis; veretur enim periculum autoritatis summi Pontificis, in cuius dignitate, dicente Hieronymo, pendeat salus Ecclesie. Quamvis autem fateatur, illum de Episcoporum singulorum dignitate loqui, id tamen ait multo melius accommodari posse ad Summum Pontificem, qui sit *Episcopus Episcoporum*. Confidenter quoque pronuntiat, Basileense Concilium post translationem degenerasse in conventiculum schismaticorum & synagogam Satanæ. Ad liberam illam admonitionem de reformatione Curia Romanæ frigide & breviter regerit, vocatos a se esse hanc ob causam Prælatos quosdam, doctrina & sanctitate vitæ insignes. Sequitur n. 39. longa Fabri ad Moronum Legatum Pontificis epistola, in qua progressum Lutheranismi & aliarum sectarum deplorat, & necessitatem Concilii urget, Cochleum & similes eximie commendat, & multam spem ex dissidiis Lutheranorum ostentat, de quibus magna profecto cum hyperbole jactat, quod non in una provincia aut civitate, sed ne in domo aut mensa quidem una inter se conveniant.

In

In historia aliorum actorum hujus anni, ubi literas Cæsaris clementissimas d. 7. Jul. ad Protestantes datas, & ab his sæpe allegatas, quibus de pace bene sperare jubebantur, Raynaldus refert, errat in loco. *Sibilæ* enim datas esse notat: nec correctores peritiores fuerunt, cum *Hispalin* legi jubent; scriptæ enim fuerunt in castris ad *Savilianum*, oppidum in Subalpinis. De concordia hoc anno Wittenbergæ in causa Sacramentaria tractata, nil nisi *Cochlei* & *Surii* nugas refert, impacta etiam Luthero calumnia, quod pulsus Augustinianis, ædes eorum per latrocinium hoc anno invaserit; cum Augustiniani ante annos plusquam decem Evangelicæ doctrinæ nomen dedissent, ædes autem vacuas, Principis haud injusta concessione, Lutherus, qui solus ex sodalitis supererat, inhabitaret. Pari modestia Proceres Protestantium, Cæsari causam suam literis commendantes, infelicissima *Satanæ* mancipia & stulte cecos vocat; Paulo quoque Veneto sive *Suavi* ferociter insultans.

Ad annum 1537 Instructio n. 6. exhibetur, d. 24. Octob. anni præteriti *Job. Morono* Mutinensi Episcopo a Pontifice data, cum is legationis tyrocinium subiret, ad Ferdinandum Regem Romanorum missus. Excusat ante omnia Pontifex, quod Hungariæ Episcopos *Johanni Waywoda* adherentes & interdicto subjectos ad Concilium vocasset. Mandat Nuntio, ut hæreticos Calixtinos in Bohemia, quia in multo paucioribus, quam Lutherani & Zuingliani a Romanis dissentirent, bonis modis conciliaret, & ad Concilium invitaret. Modum ostendit, quomodo Protestantibus tuti commeatus literæ partim a Cæsare, partim ab iplo Concilio dari possint. Accesserunt arcana monita lectu non indigna. Commendatur inter alia *Morono*, ut sumtuum rationem habeat, vitata avaritia pariter & prodigalitate: humanitatem & gravitatem juxta colat, ne contemptum aut odium incurrat: in dispensationibus & indulgentiis neque avidus & rapax, neque nimis largus sit. Nominatim benefacere jubetur *Fabro* & ejus adjutoribus supra nominatis, & *Vicelio*, (qui perperam *Vecchini*, nec magis recte in indice corrigendorum *Veccellius* vocatur,) denique etiam Ludovico *Bero* Parisiensi, qui Basilea religionis causa *Friburgum* in *Brisgoviam* abiisse dicitur. Diligenter præterea monetur, ut a disputationibus de materia Lutherana abstineat, ut & de gravaminibus Germaniæ, utque plus de talibus omnibus audiat, quam loquatur, & ad silentii potius partem inclinet, ea tamen cum prudentia, ut causæ

Bb

Ponti-

Pontificiæ diffidere non videatur: in computationibus ipse aut comites ejus hilari quidem vultu invitationes acceptare se fingant, sed in respondendo modum non excedant; ubi de quodam nobili Saxone, Camerario secreto Leonis X (*Militium* intelligit) refertur, quod sepe perturbatus vino, effutierit de Pontifice & Romana Curia non modo quæ facta erant, sed & quæ aliæ malo mentis affectu sibi sint imaginati & optaverint, eaque omnia scriptis excipientes postea in conventu Wormatiensi publice coram tota Germania Pontifici exprobraverint. De Vorstii Episcopi Aquensis (*Vestrium* vocat Raynaldus, nec emendat corrector) legatione in Germaniam n. 13. vulgata refert; literas tamen ejus producit, ex quibus paulo plura, quam ex Pallavicino *Lib. IV. cap. I. §. 6.* percipi possunt, imprimis de actis cum Cardinali Moguntino. Memorat enim aliquid de hujus lite cum Electore Saxonie de oppido *Badensi* (*Halsensi* dicere debuit) & instituto eam ob causam inter Principes conventu *Zistensi* (*Cizeni*) quo vel amice componi controversia illa debebat, vel bellum Moguntini judicio metuendum erat. Et hic quidem, quando cum Protestantibus agebat, non leve pacis studium præ se ferre solebat, sed per *Vorstium* (cujus sane hoc in negotio relationi fides haberi debet) Pontificem hortatus est, ut vires compararet, quibus Protestantes post decreta Concilii, imperata facere cogeret. Negat promissam in Comitibus Norimbergensibus A. 1522. fuisse Concilii convocationem in Germania, nec *Cheregati* Nuntii officiosa verba eo trahi debere putat. Elidit querelam Protestantium, quod in Bulla indictionis hæretici nominentur, cum tamen illud vocabulum de Anabaptistis & Zuinglianis intelligi possit; suæ itaque conscientie stimulis convictos, nomen illud sibi attribuisse existimat. Exceptioni, quod Pontifex in propria causa judex esse nequeat, Veteris Testamenti auctoritatem opponit, summo Pontifici supremum judicium tribuentis, & nequiores Judæis esse contendit Lutheranos, quod minoris faciant Novi Testamenti summum Sacerdotem, quem Papam esse putat. Supremum vero hujus imperium vulgatis Cypriani & aliorum dictis tuetur, & juris Canonici decisione, quod etiam in sua causa judex esse possit, *cap. cum venissent, de judiciis.* Eandem potestatem Principibus quoque secularibus vindicat. Post multa convitia *Surii* & *Hofii* verbis Luthero inflicta, etiam hoc ei exprobrat, quod Smalcaldie morbo, quo moriturum se esse credebatur, afflictus odium Papæ suis comendaverit seu legave-

legaverit. Hoc eum ait a Satana didicisse, qui in magorum & sagarum conventu odia & vindictas imperet. Luthero tamen cum persona Papæ nihil erat negotii; causæ modo veritatem defendendam commendabat, quæ cum odio falsi non potest non esse conjuncta. Producit rescriptum (n. 35.) Pontificis, quo *Archiepiscopum Salisburgensem* objurgat, quod synodum diocesis suæ intempestive indixisset, & ad eam vocasset, qui de jure & consuetudine admitti non debuissent, multa etiam erronea circa fidem proposuisset, & de controversiis dudum decisæ libere tractari permisisset; quod Pontifici tanto gravius fuerit, quia plus quam quinquaginta Catholicos (de Prælati sine dubio hoc intelligendum est) in Germania esse audiat, qui Concilium nationale flagitent. Quæ de *Poli* irrita in Angliam legatione narrantur, nota sunt. Refert tamen Autor literas Pontificis ad Leodiensem Episcopum datas, quibus ab eo petit, ut *Polo*, quantum æris posceret, numerari juberet, omne bona fide a Pontifice recepturus, caverque ei oppignoratione omnium suorum & S. Sedis bonorum.

Anno 1538. inter literas, quas pro instituto suo ex compilationibus *Brevium* Pauli III. exscribit, notabiles ante alias sunt, quas Pontifex d. 8. Aug. ad Johannem Hungariæ Regem dedit, n. 10. Hoc enim titulo jam eum honorat, postquam cum Ferdinando hoc tempore transegisset, multumque laudat ejus pietatem & prudentiam. Magna inde spe elatus, Carolum Cæsarem d. 15. Octob. hortatur, ut ipse exercitum in Turcos ducat. In Lutheranos solita acerbitate invecus Raynaldus, Cochlei sycophantiam mire probat, quod contradictionem inter Augustanam Confessionem & Lutheri scriptum quoddam eruerit. In illa enim asseritur, Missam a Lutheranis retineri & cum veneratione celebrari, Lutherus vero Missam pro abominatione summa habet. Sed valde obtusum esse oportet, qui inspectis libris non deprehendat, in Confessione de *Sacramento Cene*, in libello vero Lutheri de *sacrificio missæ* agi; neque tunc primum hanc distinctionem a Luthero factam esse, sed ab annis viginti, ut ex scriptis ejus constat, omnibus inculcatam fuisse, manifestum est. Interim Sadoletto Cardinali elegantis doctrinæ & moderatæ mentis viro, nugivendus Cochleus imposuit, ut ex literis ad hunc patet, quas Raynaldus n. 43. exhibet. Inferit post hæc articulos ab *Aleandro* & *Thoma Badio* Magistro Palatii satis moderate conceptos, quibus *Augustinus Tarvisinus*, qui *Senis* Lutheri dogmata pro-

ponere coeperat, sententiam de peccato & libero arbitrio profiteri coactus fuit. Inter illos tractatur etiam de quaestione, num infantes, qui ante Baptismum decedunt, poena damni aut sensus afficiantur, & statuitur, indifferentem esse utramvis opinionem; commendatur tamen ea, quam major pars sequi solet.

Anno 1539. acta conventus Francofurtensis & concordiae mediantia in censuram vocat Raynaldus, productis inter alia literis *Cochlei* ad Cardinalem *Contarenum*, d. 27 Febr. datas, in quibus vehementer dolet, quod audiat Melanchthonem Pontificiis auspiciis in Italiam vocari, oblato quingentorum, imo si aliter moveri ad iter non possit, mille aureorum annuo salario; cum tamen, ut ait, intra viginti annos nemo hostilius egerit, licet falsis blanditiis Papae & Cardinalibus illuserit; addit, veniam abeundi ab Electore Saxone impetraturum eum non esse. Cavere itaque ab hoc, ut & a *Bucero*, quem versipellem, vagum & malignum hominem esse dicit, sibi jubet Aulam Romanam. Addit, *Bucerum* quidem in tractatu quodam multa largitum esse contra sectam suam, sed nunc librum edidisse, quo favior & malignior in Clerum nunquam prodierit. De legatione *Ricci* ad Caesarem in Hispaniam missi, ut rati habitio Francofurtensis conventionis impediretur, paulo plura & apertiora prodit *Raynaldus*, quam apud Pallavicinum reperiuntur, utque Johannes Lundenis 2500 aureos ab Augustanis acceperit, & a Rege Daniae promissionem habeat pensionis annuae 4000 aureorum ex Archiepiscopatu Lundeni: sed ista omnia Lundenis falsissime sibi affingi questus est. In mandatis *Ricci* hoc etiam erat, ut Caesari demonstraret, omnes Germanorum conventus in Ecclesiae Romanae damnum redundare. Nominatim accusat Pontifex *Spirensis* A. 1526, *Norimbergensem* anno 1532, *Cadanensem* anno 1534, acta Viennae inter Ferdinandum Regem & Electorem Sax. anno 1535. Acerrime vero de *Maria* Hungarica, Caesaris sorore, Belgii Gubernatrice queri iussus erat, quod clandestina cum Protestantibus consilia haberet, & Archiepiscopum Trevirensis, & per hunc alios Principes a foedere Catholico dehortata esset. Aliae *Cochlei* literae d. 1. Jul. ad *Contarenum* datae exhibentur, in quibus strenue mentitur, a Luthero & Pomerano jam futores & factores, magno numero ad eos accurrentes, sacerdotes creari. Nec magis vera sunt, quae his verbis de morte Georgii Saxoniae Ducis ad *Contarenum* refert: *Dolorem nobis auget ferme in immensum horrenda*

horrenda de toxico suspicio, per quam populus Dresdensis vehementer furebat in Medicum, quando inopinata morte praeipiebatur filius. Suppressus autem patris auctoritate aliquantisper popularis fremitus nunc ex patris ipsius obitu vehementer recrudescit, atque invalescit suspicio, suspicantibus pluribus, ambos Principes nostros veneno periisse: moventur autem ad suspicandum ex accelerato utriusque obitu. Addit, nonnullis interjectis: Pastor Dresdensis celebrata coram eo Missa, Communionem sacram & extremam unctionem ei impertit, cum dixisset Orationem Dominicam, Salutationem Angelicam, & Symbolum Apostolicum, atque crebro Deo gratias agens, dixisset: Benedictus Dominus Deus in omnibus operibus suis. Expiravit XX. Aprilis MDXXXIX. Quis in aliis credat Cochleo, qui ne diem quidem obitus recte novit? Georgius enim non d. 20, sed d. 17. Aprilis decessit. Testimonia veriora habemus, Georgium morti proximum, a nobilibus quibusdam, Evangelicae doctrinae clam additis monitum, in solo merito Christi spem salutis posuisse. Sed haec, ut diximus, speciminis loco funto, nec plura nunc afferri poterunt. Fortasse aliis etiam cura erit reliqua, quorum magnam segetem deprehendent, persequendi.

LIBRI NOVI.

Inscriptionum antiquarum Sylloge in duas partes distributa, quarum prior Inscriptiones Ethnicas singulares & rariores pene omnes continet, quae vel Gruteri Corpore, Sponii Miscellaneis aliisque ejusdem argumenti libris reperiuntur: altera Christiana monumenta antiqua quae hactenus innotuerunt omnia complectitur. Edita & notis illustrata a Guillelmo Fleetwood. Londini 1691. fol.

Teatro Gallico, o vero la Monarchia della Real Casa di Borbone in Francia, sotto i Regni di Henrico IV. Luigi XIII. e Luigi XIV. di Gregorio Lotti. Amsterdam 1691. in 4. charta augusta.

Sebastiani Schmidii Mysterium Gratiae Divinae in incarnatione & passione Filii Dei, Spiritus S. charismatibus, Angelorum ministerio. Hamburgi 1691. in 4.

Joh. Nicolai Pechlini Observationum Physico-Medicarum Libri III. Quibus accessit Ephemeris vulneris thoracici. Hamburgi 1691. in 4.

Joh. Andrea Schmid Otium Negotiosum Jenense. Jenae 1691. in 4.

Flora Lugduno-Batava Flores, sive Enumeratio stirpium Horti Lugduno

duno-Batavi expositarum a Paulo Hermanno, editarum a Lothario Zumbach. Lugd. Bat. 1690. in 8.

Jeremie traduit en François, avec une explication. Suivant la Copie imprimée à Paris, 1691. in 12.

Abasveri Fritschii Additamenta ad Capitulationem Josephi Electi Romanorum Regis Angustissimi. Lipsiæ 1691. in 4.

Laurentii Jngewaldi Elingii Historia Græca Lingua, cum Præfatione Adami Rechenberg. Lipsiæ 1691. in 8.

Friderici Spanhemii F. de Papa Fæmina inter Leonem IV. & Benedictum III. Disquisitio Historica. Qua ut Onuphrii, sic præcipue Allatii, Labbei, Blondelli, Launoii, Mabillon, adversus Papissam præsidia excutuntur. Lugd. Bat. 1691. in 12.

Nouvelles Conjectures sur la Pesanteur, par Mr. Varignon. A Paris 1690. in 12.

Reflexions Morales de l'Empereur Marc Antonin, avec des Remarques. A Paris 1691. in 8.

Memoires de Mr. le Comte de Tavanès. A Paris & Amsterdam 1691. in 12.

L'Histoire du temps, ou Relation de ce qui s'est passé de memorable en Europe, & principalement en Angleterre, depuis les regnes de Charles II. & de Jaques II. Traduit de l'Anglois. Tome 1. & 2. A Amsterdam 1691. in 12.

La Conchiglia Celeste. Elogii di Prencipi ed Huomini illustri d'Italia; di Gioan Battista Fabri. Venetia 1690. fol.

NOVA LITTERARIA.

In Anglia Oxoniæ Jo. Billius (is quem nitidissimam Novi Testamenti editionem curare alio loco innuimus) in colligendis primorum Ecclesiæ Doctorum monumentis strenue pergit, proximeq; S. Barnabæ Epistolâ cum omnium, quotquot in eam extant, commentariis, & amplissima Henrici Dodwelli Dissertatione, ejusque Paraphrasi editurus est. Parata quoque ad prælum jam sunt Clementis Romani τὰ σὺντοκία cum Millii Animadversionibus. Prodeunt & Dodwelli Prælectiones in Historia Augustæ Scriptores, magnam partem jam impressæ.

In Gallia, referente in Historia Actorum Eruditorum Basnagio, P. Bernardus de Montfaucon typis Anissonianis subjecit S. Athanasium. In Mona-

Monasterio Benedictinorum S. Germani editio S. Ambrosii absoluta jam est: S. Augustini vero absolvetur propediem. Operum S. Hilarii pars fere dimidia typis jam est exscripta. S. Hieronymus post quinque aut sex menses prælo subjicietur: quæ nova editio integrum exhibebit volumen operum hujus Patris hactenus ineditorum, quæ inter Canon Hebraicæ veritatis momenti est non exigui. Bossuetus Meldensis Episcopus Commentarium suum in Psalmos Davidis jam absolvit, in quos paratum quoque prælo Commentarium habet Ludov. Ellies du Pin. P. Pezeron in eo est, ut vindicias edat libri sui de Antiquitate temporum adversus P. Martianay, qui illum impugnavit. Vita Cartesii, cujus auctor Bailletus fertur; nec non vita Cromvelli, quam Abbas Ragueneus expolivit, sub prælo jam sunt. Proxime quoque proditura est Historia Caroli V. Regis Galliarum, ab Abbate de Choisi, ut putatur, composita. Liber Gallicus L' Avis aux Refugiez Lutetiæ Parisiorum denuo, & cum privilegio quidem Regio, imprimitur. Auctor, qui latere hactenus voluit, quod continerentur libello quædam, quibus Archiepiscopus Parisiensis & P. de la Chaise non potuerunt non offendi, modum invenit redeundi cum iis in gratiam, additis nonnullis, aut demptis quæ displicere illis possent. Imprimatur & Historia Jansenismi, quæ inter P. Rapini schedas, & integra quidem reperta est, Jansenistis haud dubie multum negotii faceffitura. Jacobinus quidam, P. Benedictus, Historiam Valdensium duobus tomis in 12. edidit, usus Manuscripto quodam admodum pretioso Graveroli Advocati Nemausensis, quod veluti protocollum est eorum, quæ ab Inquisitoribus fidei tempore Cardinalis Claromontani adversus Albigenses actitata fuere. In Flandria impressus dicitur liber præcû, in quo loco verborum: Sancta Maria mater Dei, substituta hæc sunt: Sancta Maria mater Christi. Du Bois Officiorum Ciceronis versionem Gallicam molitur, juxta editionem Latinam Grævii, quæ optima omnium visa ipsi fuit. Proditura proxime est vita Cardinalis Ximenii, auctore Fleischerio Nemausensi Episcopo. Nodotus haud parum sibi de recuperatis felici casu in Germania Petronii Fragmentis gratulatur, quæ Belgradi, cum expugnata ea urbs a Christianis esset, reperta creduntur. Primordia Satyrici, quibus hactenus destituimur, ibi comparent. Encolpius continua nec interrupta serie, quæ sibi evenerint, enarrat. Legitur primis paginis genuina Tryphæanæ & Lycæ, eorumq; omniû, quæ in navigio cõtigerunt, Historia,

Historia, ac denique Eumolpi populo Crotonienſi ſacrificati infaſtum fatum: quæ omnia eleganter coherant, & pro legitimo Petronii foetu fortasſe haud difficulter agnoſcentur. Haſtenus ex Baſnagio Excerpta dedimus.

P. Richardus Simon, quod aliunde habemus cognitum, Lugduni in Gallia Diſtionarium edit Biblicum, Rabbinica bene multa complexum. Eſt & Lutetiæ Pariſiorum vir quidam inſignis, linguarumque orientalium peritia Simonem ſuperans, qui ſimile Lexicon prælo paratum habet: adeo Diſtionariorum jam ſeculum viget. P. Imbert e Soc. Jeſu Introductionem in Notitiam Numiſmatum editurus eſt. Morellus Tabulas Chronologicas ſub manibus habet, nummariæ itidem rei illuſtrandæ inſervituras. Le Blanc quoque Tractatum de antiquis numiſmatibus adornat, difficultates quamplurimas, quibus aliorum hujusce argumenti ſcripta laborant, explicaturus. Vaillantius in Cilicia numiſmatum ope illuſtranda occupatus eſt. Ita quo tempore res nummaria magis magisque labasſcit, monetaque paulatim ex argentea in cupream & ferream degenerat, doctorum virorum induſtria in erudiendis e tenebris inque lucem protrahendis atque illuſtrandis antiquis numiſmatibus non ſine æmulatione, eaque honeſtiſſima, occupatur. Nam & Carolus Patinus 6000 nummos nunquam antea luci publicæ expoſitos cum litteratò orbe propediem communicaturus dicitur. Graveſolium, cujus jam ſupra mentionem fecimus, Sicilia Parutæ occupatum adhuc habet. Lantinus verſionem Arithmeticæ Nicomachi Geraſeni, & in eam notas adornat, quibus Analyſin veterum reſtituturum ſe confidit. Samuel Chapuzeau libellum apologeticum adverſus Jurium compoſuiſſe dicitur eluendæ notæ, quam ſibi ab illo inuſtam in libro, quem Genium Arnaldi (l' Eſprit de Mr. Arnaud) inſcripſit, conqueritur.

Errata quedam.

Pag. 97. l. ii. pro a. 168. p. 702. lege a. 1682. p. 70. P. 147, l. ii. pro Columbi lege Columbari. l. 20. in quibusdam exemplaribus, pro Sanctum (Malachiam puta) Pontificum, lege Sanctum Pontificem, Malachiam puta. Pag. 130. lin. antepenultima pro fuſſe lege fuſe. P. 143. l. 3. pro autorem de, lege autorem de. P. 175. l. 20. pro Talmudicos lege Talmudiſi,

✻ (o) ✻

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipſiæ

Calendis Maji, Anno M DC XCI.

VETERES ARCUS AUGUSTORUM Triumphis inſignes cum imaginibus triumphalibus reſtituti, antiquis nummis notisque Jo. Petri Bellori illuſtrati, æneis typis vulgati per Joannem Jacobum de Ru-beis.

Romæ, ad Templum S. Mariæ de Pace, 1690, in folio. Conſtant plagulæ majoribus 39, quarum 36 ſchematicos exhibent.

INter monumenta, quibus olim magnificentiam ſuam terrarum illa gentiumque Dea Roma oſtentavit, quorumque nunc reliquiis priſtinæ majeſtatis ſuæ ſpeciem quandam adumbrat, vel maxime Arcus Triumphales in pretio ſemper habiti fuerunt antiquitatum cultoribus. Horum ergo ſtudiis gratam operam præſtiturus Editor præſentis operis, poſtquam dudum in *Admirandis Romanarum Antiquitatum ac Veteris Sculpturæ Veſtigiiſ* Arcuum dictorum ſelectiores aliquot ſuo ære expreſſos exhibuit, jam omnium, quotquot quidem Romæ adhuc extant, facies & ornamenta curioſæ Poſteritatis oculis exponere conſtituit. Ad quod inſtitutum impigre perſequendum non parum excitatum ſe fatetur editione *Arcus Severiani*, qui elegantiffime depictus cum explicatione *Joſephi Mariæ Suareſii* typis *Barberinis* anno 1676 Romæ prodiit: adjutum etiam ex *Bibliotheca Barberina* codice *Franciſci Jamberti* architecti, cognomento *Sangalli*, Arcus aliquot delineatos deſcriptosque continente, qui ea ætate, anno circiter 1468, non adeo ut hodie mutili attritique, integriorem faciem referebant, ut ex ejus delineationibus deperdita nonnulla reſtituere potuerit.

Primum in Opere locum occupat *Arcus Imperatoris Titi*, quatuor olim ſuffultus columnis; quarum duæ tantum adhuc ſuperant, reliquæ in *Jambertino* codice ac veteribus eſttypis ſpectantur. Junctæ ſunt arcui Tabulæ ſeptem, duæ laterales tranſeuntibus occurrentes, triumphus

Cc

phus

phus scilicet ac spolia Judææ subactæ: una fornici medio affixa, apothecæ Titi; quatuor, triumphalem pompam, in zophoro arcus parvis sigillis sculptam exhibentes.

Succedunt *Arcus Septimii Severi*. *Unus Severi* ejusque filii *Antonini*, ad radices Capitolii collocatus, de novo nuncari incisus, additis *Suarefii* explicationibus. Exornant hunc itidem septem Tabulæ, quatuor majores ad bellum Parthicum spectantes; duæque minores: quibus septimam Editor illustrando arcui superaddidit, Nummorum *Severi & Filiorum*, belli ac victoriæ decora referentium. *Alter*, ab Argentariis in veteri foro Boario eidem *Severo, Julie uxori, filiisque* dicatus, duarum facierum; quarum una frontem exhibet, altera ejus latus cum captivis & sacrificiis. Hos excipit *Gallieni*, vulgo *S. Viti*, a templo cui adhæret, dictus: ruditer extructus absque imaginibus.

Sequitur *Constantini* arcus, qui ex *Trajaniano*, sive ex triumphalibus *Traiani* monumentis dejectis excitatus, ab una alteraque fronte quatuor præfert Tabulas ejusdem *Traiani* rebus gestis insignes. Sub his totidem rotundi clypei spectantur cum sacrificiis & venationibus. Reliquum hinc inde spatium, supra minores fornices tabula exornat *Constantini* facta representans. Accedit huic alia major ex iisdem triumphalibus *Traiani* monumentis detracta, victoriæ Dacicæ imaginibus decorata.

Ultimus est *Portugallie* vulgo cognominatus, ab Alexandro VII Pontifice destructus, auctoris incerti: qui ab una fronte duas Augustas imagines, sed deleta vultus similitudine, prætulit, quas ad *M. Aurelium & Faustinam* conjugem pertinuisse conjectura est.

His Augustorum arcubus breves *Jo. Petri Bellorii* notæ explicationis causa ad calcem uniuscujusque schematismi adjectæ sunt; & coronidis loco peculiari in Tabula subnexi arcus Augustorum honoribus extructi, qui temporum injuria pridem intercidere, ea figura, qua in nummis conspiciuntur, quorum beneficio eorum ad nos exempla pervenire.

LA CONCHIGLIA CELESTE. ELOGII DI Prencipi ed Huomini illustri d' Italia.

id est,

Joannis

Joannis Baptistæ Fabri Concha cœlestis, Elogia Principum illustriumque Virorum in Italia

Venetis, apud Jo. Jac. Hertz, 1690. in Folio. plag. 75.

PLus simplici vice in Actis Eruditorum mentio injicienda fuit *Brixia*, celebris in Insubria urbis, Venetorum imperio subjecta. Namque *Leonardi Cozzandi* Bibliothecam *Brixensem* a. 1686. p. 385; *Acta* novæ *Academix Brixienfis* Philo-exoticorum naturæ & artis, ibidem p. 556; *Sauكتورum Brixienfium Apologiam* adversus Henschenium & Papebrochium studio *Honorii Stella* exaratam, Supplemento III. p. 134. memoravimus. Prodit nunc in eruditi orbis scenam *Joannes Baptistæ Fabri* Brixienfis, tertii Ordinis S. Francisci Concionator Generalis, occasione pompæ theatralis, qua paucis abhinc annis pluviam se impetrasse, cives ejus persuasi sunt. Palladii enim ad instar inter hos asservatur imago *Deiparæ*, Hierosolymis a. 1477. a *Christophoro Martinonio* Brixienfi, Generali Carmelitarum, in patriam suam tralata, & pro opere *D. Luca Evangelistæ* habita. Hæc quotiescunque publico cultui exponitur, copiosos ac fecundos imbres cœlo deducere creditur. Hinc cum non diu ante Innocentii XI. R. P. fata ager Brixienfis ficitate gravissima laboraret, & tota quasi humus in pulverem abire videretur, ad effigiem istam recurrerunt in extrema necessitate constituti incolæ, & processione solemnī per plateas urbis arcubus triumphalibus exornatas instituta, illam circumgestarunt, tam felici successu, ut quamprimum in templum & sacrum rediisset, voti sui se damnatos sentirent. Hæc fide *Fabri* nostri referimus, qui stylo sublimi ac plusquam poetico, utut nullis numeris adstricto, rem totam descripsit. Cum vero arcubus illis ac plateis icones Principum & virorum illustrium, præsertim *Francisci Mauroceni* D. Veneti, *Cosmi III. M. D.* *Hetruriæ*, *Ferdinandi Caroli* D. Mantuani, *Francisci* D. Mutinensis, & *Ranuti II.* D. Parmensis, *Federici Marcelli*, *Dominici Bragadini*, aliorumque Venetorum magni nominis hodiernum maximam partem superstitum, appensæ essent, in horum, ut & præcipuorum abbatum, monachorum, pictorū, statuariorum, qui pompam illam manu sua aut ingenio promoverunt ac in ordinem redegerunt, laudes evagatur, adeo ut totum opus nihil aliud sit præterquam panegyricus fusissimus, quo B. Virginis Mariæ

C c 2

(Concha

(*Concha caelestis* titulo ob Christum partu editum quovis unione pretiosorem insignitæ,) illustriumque ac principum Italiae virorum foeminarumque encomia *μακρῆς αὐλοῖς* decantantur. Potior horum pars e Gentibus *Martinengorum*, *Marcellorum* & *Bragadinorum* desumitur; eoque nomine hunc *Fabri* laborem Genealogis non ingratum fore putamus, inprimis si indubitatis omnia argumentis nitantur, quæ ab Encomiaste nostro tradita sunt, poetas non phrasi tantum, sed & licentia quandoque imitante. *Martinengorum* enim e. c. stirpem antiquissimam nobilissimamque esse, vix fuerit qui diffiteatur. At (quod bis terque Auctor asserit confidentissime) ex posteris *Anci Marcii* quarti Romanorum regis ortum eam ducere, absq; monumentorum satis vetustorum testimonio narratur, nec apud omnes forte fidem inveniet. Eam tamen ob rem incredulitati lectorum ab Auctore litem motum iri, nulli veremur. Cæterum multum gratiæ accedit volumini huic a non paucis figuris perquam elegantibus, quas *Isabella Piccina*, monialis ad S. Crucis Veneta, pinxit ac æneis tabulis incidit, egregio hoc opere merita, ut ipsius elogio Franciscanus noster panegyrico suo finem imponeret.

TEATRO BELGICO.

id est,

Gregorii Leti Theatrum Belgicum.

Amstelod. apud Wilh. Jongium 1690. in 4. Partes II. Constant plagulis 129. & figuris æneis 212.

TEATRO GALLICO.

id est,

Gregorii Læti Theatrum Gallicum.

Ibidem 1691. in 4. Partes II. cum fig. æneis multis.
Constant plagulis 145.

Gregorius Læti, natione Italus, civitate hoc tempore Amstelodamensis, sexaginta nunc annos natus, cephalalgia nunquam, aliis morbis non nisi ter toto vitæ suæ tractu infestatus, vir laboriosissimus ac ex Vitis *Philippi II.* R. Hispaniarum, *Sixti*; V. R. P. *Historia Genevensi*, *Ceremoniali politico*, *Italia Regnante*, *Theatro Britannico*, *Historia Saxonica*, *Historia Branden-*

Brandenburgensi aliisque suis operibus notissimus, omnium nuperrime edidit *Theatrum Belgicum*, quod est, observationes historico-chronologico-politico-geographicas de Fœderato Belgio, & *Theatrum Gallicum*, sive Monarchiam Regiæ Domus Borboniæ sub *Henrico IV.* ac *Ludovico XIII.* & *XIV.* Galliarum Regibus, ubi cum primis postremi vita, paceque ac bello gesta fufius curatiusque recensentur. Cum *Aylus* & methodus Auctoris dudum innotuerint, ac ex titulis librorum, utut per brevibus, facile satis sit lectoribus conjicere, quid heic *Læti* pertractarit, plura non addimus, sufficere rati, nos editionem hanc novorum librorum vel verbulo istarum rerum studiosis indicasse.

JOHANNIS JACOBI ZIMMERMANNI,

Philo-mathematici, Scriptura S. Copernizans, seu

Astronomia Copernico-Scripturaria

bipartita.

hoc est,

Ein ganz neu- und sehr curioser Astronomischer
Beweis thum des Copernicanischen Welt-Gebäudes
aus Heil. Schrift.

Hamburgi & Altonæ, anno 1690, in 4. plag. 9.

Recensuimus mense *Majo* anni proxime elapsi p. 258, Clarissimi Auctoris *Exercitationem theoricorum Copernico-caelestium*, presso ejus nomine: quod quia sub finem ejus anni in præsentis tractatu profiteri non dubitavit, nec nos in Indice dicti anni Lectorem porro latere volumus. Cæterum quæ Idem in memoratæ *Exercitationis Parte III, Prop. 2.* circa Solis & Fixarum localem stationem, Telluris vero cæterorumque Planetarum motum in orbitis suis, ex principiis Theologiæ Platonico-Christianæ explicuit, in hujus Opusculi Parte priori ex opere creationis hexaemero, cap. Gen. I. descripto, assertum it: objectiones vero e Pandectis sacris contra *Copernicanos* depromptas, iisdem, quibus *prop. 3* dicti tractatus usus est, argumentis in adversarios retorquet, eorumque hypothese cum controversis illis textibus sacris quam optime convenire, altera tractatus hujus parte ostendit. Conscripfit vero est libellus idiomate Germanico, ut & vulgo gentis nostræ, quod ut

plurimum præconceptæ vulgaris philosophiæ *Ptolemaica* impetu a scitis *Copernici* nimium quantum abhorret, de harmonia inter hæc & S. Scripturam planius atque hætenus constare possit. Præmittuntur tractationi *hypotheses* partim Scripturam, partim Astronomiam attinentes: interq; illas primo loco supponitur, S. Scripturæ stylum in naturalibus non ad captum vulgi accommodatum sive popularem esse, quod *Copernicæis* alioqui visum hætenus fuerit: supponitur etiam eandem inexhaustum esse fontem divinæ sapientiæ, e quo novis contentionum difficultatibus subinde se prodentibus, novæ eæque prius non animadversæ sæpenumero interpretationes exundent; consentientibus huic pronuntiatio orthodoxis Ecclesiæ Doctorib; ubi tamen *Auctor* ex sacris literis hic deducta, non thetice a se asserta vult intelligi, sed sub hypothese ad ulteriorem eruditorum disquisitionem proposita. Hæc, systemata famosa Terræ immotæ & mobilis exponunt, cum cælestibus motuum phænomenis eorumque causis juxta *Copernicanum*, de quibus altum silere cogitur prius *Ptolemaicum*. Speciatim in *Parte prima* novem capitibus constante *Auctor* tria omnino Universi principia in Chao Mosaico, historia creationis indice, agnoscit, duo hypostatica *cælum* & *terram*, quorum prius agens & masculinum, alterum patiens & foemininum sit; tertium vero priorum (tanquam universalium naturæ conjugum) commune vinculum seu principium commune, *aquam*, cui præcipua proprietas sit fluiditas, quæque sub diverso subtilitatis gradu complectatur aquam elementarem, aerem atmosphæricum, ætherem, aquasque supracœlestes. Ex communi hoc principio & cæteris duobus hypostaticis postea conglobata esse statuit duorum generum principia seu corpora macrocosmica a *Mose* recensita, *Solem* puta, *Lunam*, *Stellas* & *Tellurem*: unius quidem æctivi, (primo *Cartesii* elemento respondentis) ex cœlo & aqua in *globos lucidos*, *Solem* & *Fixas*; alterius passivi (terti *Cartesii* elementi) ex terra & aqua, in *globos tenebricosos*, *Tellurem* & *Planetas*: quorum amborum commune vehiculum sit tenuis fluidissimaque aqua ætherea (æther, secundum *Cartesii* elementum) Ubi porro *ἄλλο*, alterum principium hypostaticum non habitabilem Terram, seu Tellurem nostram, sed universalius quid (cum *Buxtorfo*) designare ostendit; cum alioqui sensus S. Scripturæ Universum hoc in cœlū & terram dividens, futurus esset popularis, omissaque tunc forent a *Mose* principia Planetarum

tarum hypostatica. Cætera hujus partis quæ separationem horum principiatorum; foecundationem globorum terraqueorum; ordinationem corporum macrocosmicorum, eorumque ratione lucis suæ respectum generalem, & specialem, quatenus tellurem nostram illuminant; motum *Solis* & *Fixarum*, non localem sed circa axem conversivum; Planetarum primariorum, & conversivum & in orbem localem; secundariorum, circa & cum primariis localem, circaque centrum proprium oscillatorium exponunt, Benevolens Lector ex ipso libello cognosceat.

Secunda pars *Copernicæis* ex literis sacris objecta diluit: quæ quia citato supra *Actorum* loco cum responsionibus Auctoris jam dum ἐν συνοψει recensuimus, hic repetere supervacuum arbitramur: notamus tantum, & ampliorem hic olim dictorum ἐξήγησιν hinc inde; quædam etiam notatu non indigna, e textu præsertim Hebræo & LXX-virali, pristinis superaddita haberi.

Coronidem tractatui imponit Poema, quod triplicem naturalis Lucis facultatem, Splendorem, Calorem & Motum, theologice per varia emblemata contemplatur, iisque, quibus cum affinitatem quandam habent, non indecore comparat.

NUMMI ANTIQUI AUREI, ARGENTEI
& ærei, prima, secunda seu media, minima & maxima
forma, Latini, Græci, Consulium, Augustorum, Regum & Urbium;
in thesauro CHRISTINÆ Regine Suecorum asservati; a
Francisco Camelo Ejusdem Majestatis Antiquario
per seriem redacti.

Romæ, ex typogr. Jo. Fr. de Buagnis, 1690. in 4. plag. 27 1/2.

Inter ditissima, quibus Italia gaudet, antiquitatum Romanarum promptuaria principem fere locum obtinet CHRISTINÆ Suecorum quondam Regine gazophylacium, in cujus laudes *Mediobarbus*, *Spanhemius*, *Vaillantius*, & quis non antiquariorum? certatim effunduntur. Curam ejus quondam gessit *Franciscus Gottifredus*, ac, hoc defuncto, *Franciscus Camelus*, cui oculis postmodum capto suffectus est *Joannes Petrus Bellorius*. Is ergo, quem diximus, *Camelus* gazam hanc vere regiam in ordinem redegit, ac numerorum illic asservatorum catalogum

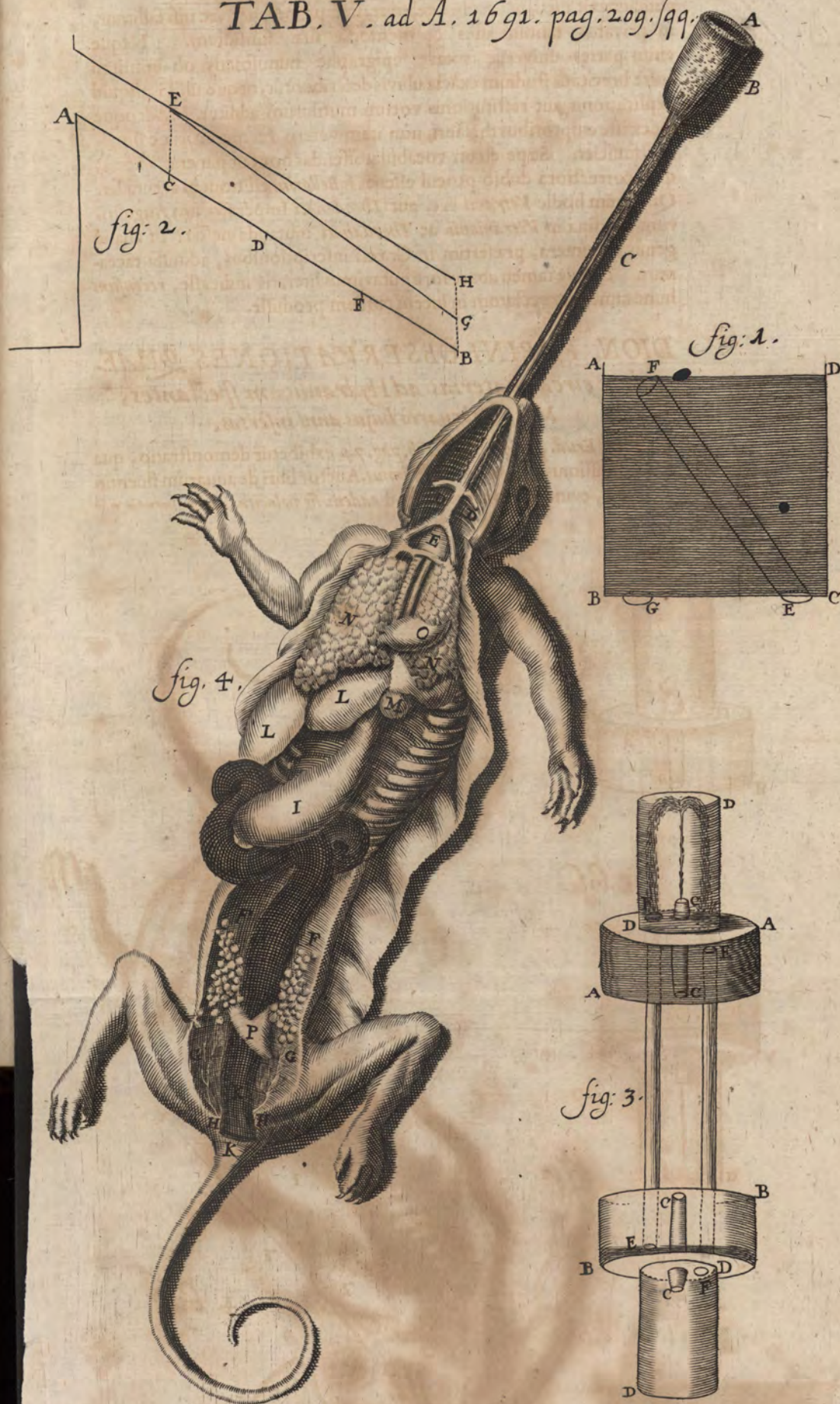
concinnavit; sed, ut verum fateamur, satis properanter, ac nisi fallimur, in privatos tantum usus & memoriae suae subsidium. Neque enim partes universae totae epigraphe numismatis ob inimum forte brevitatis studium exacte ubique describuntur, neque ullibi aliquid explicationis aut restitutionis vocum mutilarum additur. Adeoque index iste emptoribus thesauri, non item veteris rei nummariae cultoribus sufficit. Saepe etiam vocabula offendas non, ut par erat, excusa, quae correctiora dubio procul essent, si Bellorius editionem accurasset. Quis enim hodie *Vetranii* e. c. aut *Theodonati* Imperatorum Augustorum nomina in *Vetranionis* ac *Theodabati* mutanda nescit? ut alia id genus innumera, praesertim in Graecis inscriptionibus, admissa taceamus. Neque tamen abs re fore putavimus literatis indicasse, recensum hunc tamdiu expectatum in lucem tandem produsse.

DION. PAPINI OBSERVATIONES QUAE-
dam circa materias ad Hydraulicam spectantes,
Mensi Februario hujus anni insertas.

IN *Aetis Erud.* A. 1691, Mens. Feb. pag. 74, exhibetur demonstratio, qua vir clarissimus *Dominicus Gulielminus*, Auctor libri de aquarum fluentia mensura, evincere conatur: quod eadem sit velocitas aquae fluentis per aliquam sectionem canalisi inclinati ac si fluxerit e vase per lumen simile & aequale sectioni tantundem a superficie aquae remotum, quantum sectio ab horizontali per initium canalisi ducta. Quum autem ejusmodi assertum prima fronte pugnare videatur cum eo, quod Ego protuli in *Aet.* *Erud.* A. 1690, mense Majo p. 225, ne ejusmodi oppositio apparens plurimos lectores in suspensio relinquat, non abs re fore arbitror, si ejus, quod nude ibi asserueram, demonstrationem hic subjungam, simulque ostendam, in praestantissimo supradicto libro aliquid adhuc desiderari: illud enim a doctissimo Auctore suffectum iri confido, adeo ut Lectoribus circa has materias nihil in posterum dubii relinquantur. Meum igitur assertum, prout ex loco citato facillime potest colligi, tale est: Aqua per cubum uniformem semper plenum & utrinque apertum fluentis velocitas dimidia est illius, quae fluere e vase per foramen simile & aequale diametro tubi tantundem a superficie aquae remotum, quantum apertura inferior, sive sectio, tubi ab horizontali per initium ejusdem tubi ducta.

Sit

TAB. V. ad A. 1691. pag. 209. 99.

Sit ex. gr. tubus uniformis EF, fig. 1, utrinque apertus, fundo vasis ABCD adferruminatus, dictumque fundum penetrans, non vero inferius descendens: vas autem ita sit aqua repletum, ut tubus EF ab ea continue tegatur & repleatur: atque horizontales per initium tubi ductæ sint in superficie aquæ, eademque altitudo semper conservetur: sit præterea foramen G, in fundo ejusdem vasis horizontaliter posito, simile & æquale diametro tubi EF: assero quod velocitas per dictum tubum subdupla erit velocitatis aquæ per foramen G erumpentis. Certissimum enim est, quod aqua per totam longitudinem tubi EF æquabili celeritate descendit: partes enim inferiores descendere nequeunt, nisi partes superiores spatium relictum eodem tempore repleant. Inde sequitur quod aqua egressa, si horizontaliter moveri pergat cum celeritate per descensum acquisita, tempore æquali tantundem spatii percurrat quantum descendendo percurrit: uterque enim motus debet esse uniformis & ejusdem celeritatis. *Galileus* autem demonstravit, quod gravia celeritate per descensum acquisita debent horizontaliter percurrere duplum spatii, quod tempore æquali descendendo percurrerunt. Ergo velocitas aquæ per E est tantum dimidia ejus, quam grave per descensum ex eadem altitudine acquireret: erit igitur etiam subdupla velocitatis aquæ per G: constat enim quod velocitas aquæ per foramen G æqualis est celeritati acquisitæ a gravi per descensum ex proposita altitudine: Ergo *Aqua per G* &c. q. e. d.

Possit hæc eadem veritas demonstrari per numerum impressio-
num a gravitate acceptarum, ratione habita ad quantitatem materiæ
motæ; verum, brevitatis gratia, talia omittam: quum superior demon-
stratio a nemine negari queat: sicque constet fluida non semper easdem
sequi leges, quas de gravibus descenditibus *Galileus* demonstravit:
ac proinde non satis firmum esse fundamentum, quo nititur clarissimi
Gulielmini demonstratio.

Fateor tamen quod casus ab excellentissimo viro propositus a nostro
casu non nihil differt: Ego enim suppono tubum semper plenum, & non
nisi in duobus extremis apertum; Ipse vero supponit canalem, qui non
solum per duo extrema aquæ recipiendæ & emittendæ patet; verum
etiam per totam longitudinem detectus est aeremque admittit. Quan-
quam autem non possit negari hæc casuum disparitas, restat tamen sa-
tis magna convenientia ex natura fluidorū petita, ut clarissimi viri assertio

TAB. V.
Fig. 2.

stare non posse videatur: semper enim varie afficiuntur partes in canali superiores, pro varia partium inferiorum celeritate: res autem aliter se habet in gravibus, de quorum descensu tractavit *Galileus*. Id quo clarius percipiatur attendamus ad fig. 2, ubi AB supponitur esse canalís fundum per totam longitudinem aequale, cujus latera cum fundo, constituent angulos rectos: sitque longitudo AB divisa in 4 partes æquales in punctis C, D, F: constat quod grave descendens per planum AB acquireret in B velocitatem duplam illius quam acquisiverat in C. Si igitur aqua sequatur easdem leges, debet in B replere in canali partem tantum dimidiam ejus quam replebat in C: ratio manifesta est, quod quum eadem aquæ quantitas per totam longitudinem canalís eodem tempore transeat, ipsius altitudo tanto minor esse debet quo major est ipsius velocitas: ut longitudo columnæ aquæ in B transeuntis, compensetur per crassitiem illius quæ in C translabitur: ac proinde si aqua in C repleat canalem usque ad E, dum pervenerit in B non pertinget nisi usque ad G, supponendo BG subduplam ipsius CE: patet igitur quod aqua in E non descendet per planum EH parallelum ipsi CB (quod tamen fieri deberet, ut leges a *Galileo* demonstrata hic locum haberent) sed descendet per planum multo magis declive: quin etiam declivitas illa non æqualis est per totam canalís longitudinem: sed quo magis ad initium accedimus, eo majus fit celeritatis augmentum in certa canalís longitudine data. Mihi igitur videtur clarissimus Author in eo errasse, quod de fluidis descendentibus eodem modo philosophandum censuerit, ac de gravibus a *Galileo* suppositis: atque ad perfectionem operis ipsi querendum restat: qualis sit linea EG secundum quam superficies aquæ in canali defluentis incurvari debet: hinc enim cognoscemus quanta sit area aquæ in quocunque loco fiat sectio, atque ex variis sectionum arcibus statim etiam colligentur variæ velocitates in iisdem locis. Nullus dubito quin Vir excellentissimus veritatis amans monitum hoc æqui bonique consulat.

In eodem *Actorum* mense, pag. 65, proponitur constructio motus perpetui pure artificialis, quam ingeniosus Author per filtrum perfici posse arbitratur: sub finem vero meritissime proponitur considerandum, an gravioris liquoris actio per filtrum intercepta satis intervenire queat, sicque Lectores in dubio relinquuntur. Ne igitur aliqui forsitan frustra insudent in querendis variis liquoribus, quorum alii aliis facilius per fil-

per filtrationem secerni queant, nullum ex ejusmodi tentaminibus successum esse sperandum ostendere non inconsultum existimo: quum præsertim id probaturus sim, per experimentum institutum ope clepsydræ cujusdam hactenus parum cognitæ, quæ tamen suis omnibus numeris multo magis absoluta est, quam illæ a *Kirchero* & *Scoto* in lucem editæ: inspiciatur ergo fig. 3.

AA, BB, sunt duo vasa metallica ejusdem capacitatis.

CC, est tubus utrinque apertus ad fundum inferius vasis AA ferme pertingens, penetrans vero fundum superius, ipsique exacte adferuminatus.

DD, vas vitreum fundo superiori vasis AA exacte affixum.

FE, tubus, cujus orificium superius F ex vitro DD aquam admittit; orificium vero inferius E eandem aquam in vas BB emittit, prout ex figura patet: Vas autem BB iisdem partibus quibus vas AA instructum est.

Hæc machina ut rite operari queat, debet alterutrum vas, puta AA, repleri aqua; alterum vero aere plenum relinqui: debet insuper includi aliqua aquæ quantitas in vitro superiori DD: sic fit ut aqua ex DD per tubum FE defluat in BB, ibique aerem premit: aer ille pressus, quum nullam viam inveniat nisi per tubum CC, eidem vasi BB insertum, illum necessario subingreditur, & in vitrum inferius DD penetrat: inde per alterum tubum FE ascendit in vas AA, ibique aquam premit eo fortius quo major est longitudo tuborum FE, FE: atque aqua sic pressa magno impetu in superius vitrum DD salit per tubum CC: sicque semper sufficitur aqua per tubum FE descensura, donec paulatim evacuato vase AA, repletoque vase BB, residua aqua per tubum CC in vitrum inferius DD necessario delabatur. Jam patet, quod invertendo machinam idem effectus supra memoratus statim obtinebitur, totiesque renovabitur operatio, quoties machina invertetur. Hæc clepsydra aliquot ante annos inventa fuit a Dn. de *Comiers* Parisiis Matheseos Professore celebri, cujus mentionem honorificā Eruditorum *Ephemerides Gallicæ* plus semel fecerunt, hancque descriptionem, etsi forsitan non prorsus hic necessariam, nemini tamen displicituram spero: tale autem fuit experimentum, cujus causa ipsam protuli. Quum aliquando angustis tubis ejusmodi machinam instruxissem, factum est ut altus aquæ ad exiguum admodum altitudinem pertingeret, vixque

TAB. V.
Fig. 3.

transverso digito supra lumen C emicaret: postquam vero eandem machinam tubis instruxi patentioribus, qui trium ferme linearum diametrum haberent; tum aqua saliens ipsam vitri DD summitatem magno impetu feriebat: tum suspicatus sum, exiguum saltum in tubis angustis ascribi posse aeri, cujus ea est natura, ut non nisi cum magna difficultate per vias angustas transire possit: credidi tamen posse etiam aquæ adhesionem ad latera tuborum ipsius motum plurimum retardare. Quum igitur machinam jam haberem ejusmodi tubis instructam, per quos aer libere transire pressionemque suam exerere poterat, tentare libuit, annon liquor aliquis magis viscosus quam aqua, posset etiam viscositate sua ita retardari, ut non altius per hos tubos saliret, quam aqua per tubos angustos. Successus autem expectationem non fefellit: quum enim exempta aqua machinam oleo replevissem, nullus apparuit saltus; sed oleum solummodo exundans per lumen C sensim defluebat: hinc igitur manifestissime patuit, liquorum viscositatem tuborumque lateribus adhesionem plurimum impedire, quominus theoreticæ leges æquilibrii liquorum observari queant: quum ergo secretio liquorum per filtrationem non fiat nisi per poros angustissimos, debeatque præterea magna esse congruitas inter partes filtri & partes liquoris filtrati, sequitur quod in filtro necessario semper erit magna partium adhesio, quæ resistet liquori graviori, impeditque, quominus ipsius pressio satis interueniat ad liquorem leviorum ad requisitam altitudinem propellendum. Ac sane per constantissimam experientiam notum est, quod secretio liquorum per filtrationem non perficitur nisi pars filtri exterior valde sensibiliter descendat infra superficiem liquoris filtrandi: quia, scilicet, satis magno pondere opus est, quo liquoris in filtro adhesio superari queat. Quod si regeatur, posse pro lubitu augeri vasis & tubi altitudinem, adeo ut sine dubio obtineri queat requisitus excessus ponderis alterius supra alterum: quum interim non augeatur adhesio in filtro, illud enim semper idem in parte tubi inferiore remanebit. Ego respondeo, aucta sic altitudine tubi non sperandum esse, quod liquor filtro per superiorem tubi partem sensim delabens ad fundum usque descendat, ut ibi iterum filtre: experientia enim constat, quod vinum ex. gr. si sensim aqua infundatur, supernatat, neque alte in eam penetrat nisi validius concutiat aut commoveatur: quod si liquores adhibeamus, qui propter majorem

partium

partium congruitatem, facilius sibi invicem permisceantur, quales sunt aqua dulcis & aqua salia: tum ostendet experientia, illos per filtrationem a se invicem secerni non posse: non igitur dubito, quin Vir sagacissimus nullum hactenus motum perpetuum pure artificialem in lucem produisse fateatur.

*A VINDICATION OF THE DOCTRINE
of the holy & ever blessed Trinity and the Incar-
nation of the Son of God.*

id est,

Wilhelmi Sherlock Vindiciæ dogmatum de SS. Tri-
nitate & Filii Dei incarnatione.

Londini, imp. W. Rogerii 1690. in 4. plag. 35.

PAUCIS abhinc annis Scripta duo Sociniana in Anglia typis excusa fuere. Alteri nomen erat: *Brief Notes on the Creed of St. Athanasius*, i. e. Notæ breves ad Symbolum S. Athanasii. Alteri: *The brief history of the Unitarians*, h. e. Brevis Historia Unitariorum sive Socinianorum. Utrumque refutaturus W. Sherlockius, Doctor Theol. logus Londinensis, ante omnia memorat, *Annotatorem* illum, sub prætextu explicationis, non nisi contradictionum perpetuarum notam inurere voluisse *symbolo*, quod *Athanasianum* vulgo dicitur. Hinc duo præfanda duxit, & primo quidem, quod rei non-intellectæ existentia absurde negetur; dein, quod symbolum Athanasianum toto suo ambitu nihil omnino complectatur, nisi cui omnes illos assensum præbere oporteat, qui sese *Trinitatis* & *Incarnationis* articulos pro veris ac divinitus revelatis agnoscere ac ab Arianis aut Socinianis dissentire profiteantur. His præmissis, singulas *notas* Sociniani verbotenus plerumque, quandoque tamen quoad sensum, excubis, ac ubi vis responsionem subijcit. In hac prolixius asserit, catholicam fidem ad salutem esse necessariam, cum adversarius vitam inculpam sufficere adnotasset. Commendat usum veterum symbolorum. Athanasium non ob hæresin, sed ob alia crimina, utut falso objecta, in tot conciliabulis tantas subisse persecutiones, ex historia ecclesiastica asseverat. Incredibile sibi videri ait, quod antagonista auctoritate *Gennadii Scholarii*,

SECT. I.

p. 1.

SECT. II.

p. 10.

SECT. III.

p. 21.

Dd 3

larit,

larii, Constantinopolitani patriarchæ, retulerat, Græcos nempe dicere solere, *Athanasium ebrium fuisse, cum hoc symbolum concinnaret.* Pro-
ducit potius ex *Ger. Jo. Vossio* de III. symbolis diss. 2. c. 1. locum *Gen-
nadii*, ubi ille ὁ τῆς ἀληθείας κήρυξ καὶ ὁμολογητὴς, ὁ μέγας Ἀθανά-
σιος salutatur.

SECT. Cum autem primaria, quam *Socinianus* Athanasiano symbolo
IV. p. 45. objecerat, contradictio in eo consistat, quod *tres distinctæ substantiales
persona subsistere dicantur in essentia numerice una*, princeps operis sui
argumentum aggreditur Noster, ac qua ratione substantia aliqua *nu-
merice una* evadat, operosius disquirat. Respondet igitur, substantiam
materiale fieri unam per unionem suarum partium; non item spi-
rituale, utpote quæ partibus nullis prædita sit. In spiritibus creatis
finitis unitatem numericam (hoc est, id, quo ipsimet subsistunt ac ab
omnibus aliis spiritibus separantur & distinguuntur,) nihil aliud esse,
quam *ἐαυτογνωσίαν* (*self-consciousness*) notitiam sui ipsius suarumve
cogitationum, ratiocinationum & affectuum. Hæc enim omnia dum
hic vel ille spiritus solus novit, eo se distinguitur ab aliis, qui & suas
cogitationes soli novere, adeoque vicissim ab illo distinguuntur. Po-
sito itaque, dari tres spiritus creatos adeo unitos, ut quilibet alterius
cogitationes tam probe nosset, quam suas; personas illas tres spi-
rituales numerice unam fore *Sherlockius* statuit, eo quod non minus inter
se invicem unitæ sint, ac quælibet in seipsa una est. Simili ratione
Trinitatem in unitate divina explicandam putat. Nimirum & Deus,
(ceu infinita mens, non corpus infinite extensum,) unitatem agnoscit
non partium, quas non habet, sed *ἐαυτογνωσίας*, adeo ut licet omnibus
præfens sit, sibi tamen nunquam non intimus ac sui semper & ubivis
consciis maneat. Adeoque tres personæ divinæ, si sibi invicem non
minus sint familiares mutuoque consciæ, ac quælibet suimet ipsius est
conscia, revera ac proprie unitatem numericam habebunt. Et hanc
a Veteribus *περιχώρησιν* appellari opinatur Auctor; id autem nomi-
nis obscuriusculum esse atque non æque commodum, quam similitu-
dinem a tribus distinctis animæ facultatibus, *memoria, intellectu & vo-
luntate*, ab Augustino *lib. contra serm. Arian. c. 16.* desumptam. Nam,
(verba *Sherlockii* sunt,) *memoria tenemus, quicquid intelligimus & volu-
mus; intelligimus, quicquid memoria tenemus & volumus; quicquid de-
nique volumus, id omne & intelligimus & memoria tenemus.* Hanc ob
rem

*rem tres ille facultates unum hominem componunt; parique modo si sup-
ponas tres infinitas mentes, quarum quælibet omnium, quæ in reliquis sunt,
æque conscia sit, ac sui ipsius, ille poterunt esse Deus numerice unus.*

Cum dein multis Scripturæ sacræ locis evicisset Noster, *perfectam
unionem* quoad cognitionem, voluntatem, amorem atque opera tri-
bus Trinitatis sacrosanctæ personis intercedere, ulterius probat, ejus-
modi *unionem*, quæ in creatis *moralis* tantum foret, in divinis *essentia-
lem* esse, adeo ut per eam divinæ personæ sibi invicem conjungantur
& uniantur tam arcte, quam homo sibi metipso unitus est, non autem
ea tantum ratione, qua alii homini extra se unitur.

Provocat idcirco ad dictum Christi in Joanne toties repetitum: p. 56.
Ego sum in Patre, & Pater in me est. Hoc enim aut proprie, aut me-
taphorice accipiendum. At non metaphorice. Omnis enim meta-
phora desumitur a re naturali aut realiter existente, ob similitudinem
quandam, quæ utrique intercedit. Cuicumque vero nihil simile existit
in rerum natura, illud metaphora dici nequit. Nihil autem est in na-
tura, quod ita sit in alio, ut illud ei quoque insit. Quatenus namque
inesset alteri, ac ab eo comprehenderetur, eatenus eo esset minus; &
quatenus comprehenderet alterum, eatenus eo ipso esset majus; id
quod contradictionem involvit. Proprie itaque Servatoris effatum
intelligendum venit. Jam unus tantum unionis id genus substantialis
mutuo-comprehensivæ (ut sic loquamur) modus superest, nempe mutua
cognitio supra descripta. Si *Filius* (inquit *Sherlockius*) *consciis est in* p. 57.
semetipso omnis illius, quod est Patris, sive æque consciis paternæ, quam
proprie suæ cognitionis, voluntatis ac amoris, tunc totus Pater est in Filio;
sic si Pater omnis illius, quod in Filio est, consciis est, tum totus Filius est in
*Patre; si denique Spiritus Sanctus eadem ratione consciis est omnium eo-
rum, quæ sunt in Patre & Filio tum Pater & Filius sunt in Spiritu Sancto,*
& Spiritus Sanctus in Patre & Filio, vi mutue conscientie, per quam tres
*illa personæ eundem in modum inter se uniuntur, quemadmodum homo se-
cum unitur sive unus est per ἐαυτογνωσίαν seu conscientiam sui ipsius.*

Haecenus *Sherlockius*, qui hanc suam hypothesin latius porro ex-
ponit dictis biblicis, phrasibusque SS. Patrum ac Scholasticorum non
adversam esse, demonstrare nititur, ac ab objectionibus Socinianorum,
præsertim anonymi, auctoris *Historie Unitariorum*, (de quo confer sis
Bibliothecam universalem historicam amstelodamensem t. XV. a. 1689.
p. 364.)

SECT.
IV. V. VI.

SECT.
VII. p.
267.

p. 364.) defendit. Sed æque prolixè de his omnibus differere, institutum nostrum non patitur. Utile potius fortassis esset, si liber non adeo magnus, at speculationibus multis subtilissimis & expositionibus Scripturæ non ubique vulgaribus refertus, licet Evangelicorum confessionibus non ubivis consonus, in Latinam linguam transfunderetur. Cæterum, ne, cujus in titulo libri mentio facta est, *incarnationem Filii Dei* silentio prætervehamur, per summa capita recenscamus potiora, quæ de ea tradidit *Sherlockius*. Dixerat Antagonista in *notis ad symbolum*, quod unio inter Deum & hominem nequeat efficere personam unam, quale quid sit per unionem anime & corporis humani. Hanc enim animæ & corporis unionem non esse unionem duarum personarum, sed unius tantum persone (anime) cum re alias omni vita, ratione, memoria, liberove arbitrio destituta. Contra vero in unione Dei & Hominis, duas dari distinctas ac valde a se invicem differentes vitas, memorias, rationes ac libera arbitria; sicque destrui omnimode unionem personalem, utpote quæ supponat non nisi unam vitam, unam rationem, unam memoriam, unum liberum arbitrium. Non negat heic Noster, animam esse personam; negat autem, quod homo, in quo anima & corpus unita sunt, unam vitam, rationem, memoriam, appetitum & voluntatem habeat; imo ei tribuendam judicat vitas voluntatesque, tum animale sensualemque, tum rationalem, itemque rationes duas, carnalem alteram, alteram spirituales, tanquam diversa carnis & spiritus principia, tantundem fere efficientia, ac si homo duas haberet animas. Solicitus igitur, paucis interjectis, est, quomodo naturæ duæ diversæ ita uniantur, ut unum Agens evadant, hoc est, una persona. Nec nisi duo requirit. Primum est, ut natura inter unitas illas superior totius personæ rectrix ac moderatrix sit. Ita animam, juxta adversarium, esse personam in homine, cum sit principium *κυβερνητικὸν* supremum; rationem moderari sensibus, ceu spiritui convenientissimam, cum sensus tantum ex unione cum materia resultet. Sicque in Christo *τὸν λόγον* esse personam, inque unione Dei & Hominis personali non minus regere ac gubernare Humanam Naturam, quam in homine sensum ratio regere soleat. Alterum requisitum est, ut inter binas naturas unitas intercedat mutua conscientia, adeo ut utraq; alterius actiones aut passiones suo modo sciat ac sentiat. Ubi tamen *Sherlockius* hanc suam thesin ita explicat, ut *omniscientiam* & cætera axiomata divina humanæ Christi naturæ

naturæ deneget ex ecclesiæ suæ placitis, eo tantum prætextu, quod ubi naturæ diversi generis uniantur, in superiore tantum ac gubernatrice natura deceat collocare universalis conscientiæ personalis sedem. Quas Viri clarissimi opiniones Theologis examinandas relinquimus, & ad alius argumenti librum pedem promovemus.

FLORÆ LUGDUNO-BATAVÆ FLORES,

five,

Enumeratio Stirpium Horti Lugduno - Batavi, methodo Naturæ vestigiis insistente dispositarum, & anno 1689 in lectionibus tam publicis quam privatis expositarum a Paulo Hermannō, Med. & Botan. P. P. editarum opera Lotharii Zumbach conducti Coesfeld, Med. Cand.

Lugd. Batav. apud Freder. Haaring, 1690. in 8. plag. 19.

Quantum rei herbariæ numerus a Cl. Hermannō auctus sit, id quidem vel solus Horti Academici Lugduno-Batavi Catalogus, quem mense Majo anni 1687 recensuimus, testari abunde potest. Accedit ejusdem Prodrōmus Paradisi Batavi, in quo Plantæ rariores omnes in Batavorum hortis hæcenus cultæ, & plurimam partem a nemine antea descriptæ recensentur; prout annexus Scholæ Botanicæ clarissimi Josephi Pittoni Tournefort, edente in lucem Simone Warthon Anglo, Amstelodami anno 1689 prodiit.

Crescente igitur magis magisque plantarum numero, suarum esse partium arbitratus est Autor, ad imitationem Roberti Morison, Raji aliorumque recentiorum, cogitare serio de ordine ac distributione illarum methodica: non ignarus, ejus beneficio multum levare difficultates studii Botanici haud contemnendas. Eum ergo in finem non ea modo, quæ A. 1689 publice privatimque disseruit huc spectantia, sub titulo *Florum Floræ Lugduno-Batavæ* edi a quodam suorum auditorum passus est: sed & præterea, quæ inibi corrigenda duxit, revisa superioris anni æstate, meliorique digesta ordine, in Appendice paulo post annexa exhiberi voluit. Erit autem Botanophilis non ingratum opus, si breviter recensēbimus summa plantarum genera ad mentem Autoris disposita.

Ec

Nimi-

Nimirum ante omnia dividuntur plantæ in Gymnospermas & Angiospermas.

Illius generis sunt 1. *Gymnopolysperma* seu seminibus post singulos flores plurimis nudis, uti sunt Chelidonia minor, Ranunculus, Anemone, Pulsatilla, Clematis, Pentaphyllum, Fragaria, Caryophyllata, Filipendula, Ulmaria, Thalictrum, Plantago aquatica, Sagitta, Malva & Alcea.

2. *Gymnodisperma* Umbellatæ seu seminibus post singulos flores binis; Foeniculum, Cuminum, Meum &c.

3. *Gymnomonosperma*, seu seminibus post singulos flores solitariis; Valeriana, Valerianella, Limonium, Dentillaria, Mirabilis Peruviana & Fumaria. Quibus affines sunt Monocarpæ, Circæa atque Agri-monia; quamvis & Unicapularibus subungi possint tanquam unicapularia disperma.

4. *Gymnosperma* floribus compositis, & quædam *pappescentes* & *lactescentes*, Lactuca, Chondrilla, Sonchus, Hieracium, Scorzonera, Tragopogon: *pappescentes non lactescentes*, Helenium, Aster, Doronicum, Conyza, Jacobæa, Senecio, Virga aurea, Eupatorium, Cacalia, Tussilago, Petasites, Elichrysium, Gnaphalium, Xeranthemum: item *capitata pappescentes* floribus fistulosis, Carduus, Cnicus, Cirsium, Cinnara, Jacea, Centaurium majus, Serratula, Cyanus, Lappa: & *lactescentes non pappescentes*, Scolymus chrysanthemus, Intybus, Cichoreum: & tandem *Corymbifera nec pappescentes nec lactescentes*, Flos Solis, Chrysanthemum, Calendula, Tagetes, Bellis, Chamæmelum, Matricaria, Ptarmica, Millefolium, Abrotonum, Absinthium, Artemisia, Draco, Tanacetum, Ageratum. Quibus affines sunt Scabiosa, Dipsacus & Eryngium.

5. Plantæ *Gymnodisperma* stellatæ, Rubia, Mollugo, Asperula, Aparine.

6. *Gymnotetrasperma asperifolia*, Borrugo, Buglossum, Cynoglossum, Anchusa, Heliotropium, Symphytum, Echium, Cerinthe.

7. *Gymnotetrasperma verticillata*, Lavendula, Stœchas, Stachys, Betonica &c.

Ex altera parte *Angiosperma* sive quæ semina capsulis inclusa gerant, sunt:

1.) *Unicapulares polysperma*, Primula veris, Auricula ursi, Cortusa, Alfine,

Alfine, Lychnis, Caryophyllus, Nummularia, Anagallis, Portulaca, Hydrophyllon, Trifolium palustre, Glaux.

2.) *Bicapsulares polysperma*, Centaurium minus, Lyfimachia, Sani-cula, Blattaria, Verbascum, Gentiana, Digitalis, Gratiola, Hyosci-amus, Nicotiana, Linaria, Antirrhinum, Scrophularia, Pedicularis, Melampyrum, Euphrasia, Veronica: quibus addantur *bicapsulares disperma*, Branca Ursina, & Polygala.

3.) *Tricapsulares polysperma*, Hypericum, Cistus humilis, Pyrola, Gramen Parnassi, Viola, Asarum, Convolvulus, Campanula, Rapan-culus, Reseda, Valeriana græca. His annumerentur *Tricapsulares tricocca*, Ricinus & Tithymalus.

4.) *Quadricapsulares*, Ruta & Stramonium.

5.) *Quinquecapsulares pentacocca*, uti Geranium; & *polysperma*, Al-thæa, Cistus, Balsamina, Oxys, Capparis folio portulacæ.

6.) *Multicapulares polysperma*, Nymphæa, Nigella, Linum: & *Multisiliquæ polysperma*, Sedum, Telephium, Pœonia, Helleborus, Fraxi-nella, Caltha palustris, Staphisagria, Aconitum, Aquilegia, Consolida regalis.

7.) *Siliquosæ unicapulares bivalves* & *polysperma*, Chelidonium majus, Sinapisitrum, Hypecoon, Epimedium, Fumaria siliquosa: item *unica-pulares*, Clematis, Clematis Daphnoides, Asclepias, Apocynum, Nerium.

8.) *Quadricapsulares polysperma*, Lyfimachia dicta Chamænerion & corniculata.

9.) *Bicapsulares siliculosa tetrapetala* Thlaspi, Bursa pastoris, Nastur-tium, Iberis, Lepidium, Myagrum, Cochlearia, Leucojum incanum, & luteum utriculato semine: & *siliquosæ*, Brassica, Rapum, Sinapi, Eruca, Erysimum, Nasturtium sylvestre, Raphanus rusticanus, Leucojum, Den-taria, Draba, Hesperis, Thlaspi Mechlinense: cum *siliquosis fungosis*, Raphano, Raphanistro.

10.) *Leguminosæ papilionacæ* jam sequuntur longa serie, *unicapsulares*, Phaseolus, Pisum, Lathyrus, &c: *bicapsulares* Astragalus & Tragacantha: *unicapsulares siliculosa*, Onobrychis, Melilotus, Trifolium: *unicapsulares cochleata*, Medica. Quibus addantur *siliquis unicapularibus papilionaceis affines*, Sēna & Mimosa, ut & *siliculosa quinq; capsularis*, Tribulus terrestris.

11.) *Tricapsulares* Liliū, Corona Imperialis, Martagon, Fritillaria, Tulipa, Hyacinthus, Ornithogalum, Squilla, Phalangium, Asphodelus, Dens canis, Leucojum bulbosum, Narcissus, &c.

12.) Tandem sequuntur *baccifera*, Rubus, Smilax, Bryonia, Christophoriana, Laurus Alexandrina, Ruscus, Polygonatum, Lilium convallium, Asparagus, Solanum, Moschatellina, Capsicum, Arum.

13.) & *Pomifera*, Cucurbita, Pepo, Colocynthis, Anguria, Melo, Cucumis, Flos passionis: quibus affines sunt Ficus Indica, Cereus, Ficoides, Ananas.

14.) Plantæ autem *aperala* sunt vel *monosperma*, Pinapinella, Lapa-
thum, Bistorta, Perficaria, Frumentum Saracenicum, Polygonum,
Blitum, Atriplex, Parietaria, Alchimilla, Amaranthus tricolor, Urti-
ca, Cannabis, Kali, Ambrosia, Spinachia; vel *disperma*, Mercurialis,
Xanthium, Plantago, Psyllium; vel *polyperma*, Beta, Amaranthus.

15.) Præterea dantur & *fulifera*, Acorus, Ophioglossum, Equise-
tum, Typha: & *pilulifera*, ut Sparganium: & *epiphyllisperma*, Phyllitis,
Hæmionitis, Polypodium, Lonchitis, Asplenium, Trichomanes, Adian-
thum, Filix.

16.) *Graminifolia culmifera* sunt Frumentum Indicum, Triticum,
Hordeum, Oryza, Panicum, Phalaris, Milium, Lachryma Jobi, Avena,
Gramen; *non culmifera*, Cyperus, Juncus &c.

Seorsim autem in Flora pag. 153 & sqq. Arborum habetur disposi-
tio, quorsum evitanda prolixitatis gratia L. B. remittimus.

LAURENTII INGEVVALDI ELINGII

*in Regia Upsal. Academ. P. P. Ordin. Historia Græ-
ca Linguae, cum præfatione Adami Rechenbergii P. P.*

Lipsiensis.

Lipsiæ, impensis Joh. Frid. Gleditsch, Anno 1691 in 8. Plag. 25.

AD quatuor capita, quæ de hoc scripto dicenda videntur, reduci-
mus, scopum, argumentum, ordinem, & dictionem. Scopus
est, quæ de Græca Lingua, ejusque cultoribus & fati, ex variis scri-
ptoribus, tam veteribus, Græcis æque ac Latinis, quam recentioribus
haberi possunt, colligere, ordineque & per modum conscriptæ histo-
riæ explicare. Argumentum constituunt origo, cultus, incrementa,
decrementa, restauratio literarum Græcarum. Exhibentur Poetæ, Phi-
losophi, Medici, Historici, Oratores, & qui in Græcia, & qui aliis locis
floruerunt. Apparet, quibus occasionibus ad alias etiam gentes linguæ
hujus

hujus studium devenerit. Videas aliorum sententias afferri, & nunc
probari & confirmari, nunc refelli rejicique. Contingit interdum;
non sine autoritate, quæ traduntur, affirmari. Contingit, conjecturis
etiam indulgeri. Ordinem quod attinet, in quatuor partes opus dividitur.
Præmissis enim de Hebraica lingua omnibus gentibus ante confusionem
linguarum Babylonicam communi, confusione ipsa, aliisque gene-
ralioribus, prima pars ab origine usque ad tempora porrigitur, qui-
bus Homerus florere incepit. Secunda viros eruditos exhibet, qui
in ipsa Græcia clari fuerunt. Tertia ostendit, qua ratione ad alias
gentes hæc lingua deducta sit. Quarta sistit decremента, & qua ra-
tione post ista caput iterum exerere cœperit. In dictione observa-
mus multos flosculos ex veteribus Latinis scriptoribus, imprimis Vel-
lejo Paterculo, sparsos inveniri. Persuadetque §. 70, vel ipsam or-
dinem ex Floro petiitum esse. Ut enim ille Romanam Historiam
compositurus, populum Romanum ut hominem considerat, infan-
tiamque ejus a Romulo per Reges ad Consules deducit; adolescenti-
am in eo tempore constituit, quo Italiæ populos vicerit inque patria
quasi floruerit; virilem ætatem, quo usque ad Augustum gentes ex-
tra Italiam subegerit, totumque orbem pacaverit; senectutem
denique, quo ignavia Cæsarum defecerit, usque dum sub Trajano lacer-
tos iterum movisset: ita & infantia Græcæ Linguae statuitur ab origine
usque ad Homerum; adolescentia, qua in patria per viros claros ado-
leverit; virilis ætas, qua ad alias gentes propagata sit; senectusque
tandem, qua per irruptiones Barbarorum in Græcia defecerit, donec
in Occidente post id tempus per viros in Italiam profugos restaurari
quodammodo cœperit. Hæc nos recensenda duximus. Cætera,
quæ vel ad scripti historiam pertinent, vel quid de ipso sentiendum
sit, docent, ex eruditissima præfatione abunde haberi possunt, quam
clarissimus Rechenbergius noster præmisit. Ex ea enim constat, partim,
scriptum posthumum & post fata auctoris præmatura morte extincti
ex Suecia in Germaniam allatum, Lipsiæ excusum esse; partim laudandū
esse opus ob singularem industriam, qua compositū sit, utilitatemque
quæ studiosæ juventuti elegantioribus bonisq; literis deditæ afferre queat;
partim desiderari posse, quod quædam quæ ad ampliorem historiæ
hujus lucem facere possint, parcius tacta aut prætermissa fuerint; im-
primis

primis quod Autor novam opinionem clarissimi in Suecia viri, Olavi Rudbeckii, de characteribus Græcis a Runis veterum Gothorum exortis secutus sit, quæ apud eruditos fidem vix inventura videatur.

אגרת אורחות עולם

id est,

ITINERA MUNDI; sic dicta nempe *Cosmographia*,

autore Abrahamo Peritsol; cum versione & notis

Thomæ Hyde.

Oxonii, e Theatro Sheldoniano, imp. H. Bonvick bibliopolæ Londonensis, 1691. in 4. plagul. 31.

Quem Vir celeberrimus Thomas Hyde, S. T. D. e Collegio Reginae Oxoniensi, Protobibliothecarius Bodlejanus, nuperrime Latii jure donavit, Judæus Avenionensis est, רבי אברהם בן מרדכי פריצול, dictus, quod Latine vulgo effertur *R. Abraham, Filius Mordechai* פריצול *Peritsol* aut *Perizol*, rectius forsan פריצול sive פריסול *Perisul* vel *Parasol*, (quo nomine Italis Gallisque umbella manuaria ab ardore Solis defendens vocitatur,) uti post Julium Bartoloccium de Celeno clarissimus Editor monuit.

Tria novimus opera a Judæo hoc composita. Primum est in *Jobum commentarius*, (פירוש על איוב) quem Hydus noster nunquam vidit, in bibliis vero Rabbincis Venetis tum a. 278 [1518]—280 [1520], tum 283 [1523]—288 [1528] impressis, extare notavit *R. Schabbethaj Strimerius* in *Sepher Siphthe Jeshchenim* sive bibliotheca Rabbinnica f. 88. n. 46. Cum rarissimus inventu sit, ampla ex eo excerpta, sed Latine tantum, suis in *Jobum commentariis* merito inseruit *Sebastianus Schmidius*, sacrarum literarum interpres felicissimus.

Alterum est מגן אברהם, *Magen Abraham, Scutum Abrahami*, id est, disputatio contra Christianos; juxta Hydium, qui libri exemplum (nondum typis excusum) ac mole suppar *Itineribus mundi*, in Bodlejana a se servari, p. 151. testis est. Paulo plura de eo *Schabbethaj* tradit f. 39. Nimirum duabus ait absolvi partibus, quarum utramque Amstelodami MSCtam reperire liceat. Priorem complecti *disceputationem de religione inter* *Judeos*

Judeos & Christianos; posteriori sermonem institui de Judæis, qui ultra Æthiopicos & Sabbaticum fluvios degunt, ut & de quibusdam Muhammedanorum ritibus.

Tertium est *Cosmographia* præsens, triginta capitibus constans, cui titulus est Hebraice: אגרת אורחות עולם *Jggéreth Orchot Olam*, epistola, (sive libellus epistolæ molem non multum excedens,) inscripta: *Itinera mundi*; exarata Ferrariæ a. 285. id est, Christi 1525. Meminere opusculi hujus *Buxtorfius & Hottingerus*, sed cum *commentario in Jobum* perperam id confuderunt. Rectiora de eo docuere *Bartoloccius*, *R. Schabbethaj*, ac Altorfensium Polyhistor *Wagenfeilius* in exercitationibus sex varii argumenti, a. 1687. editis p. 161: tamen si Bartolocium plus simplici vice cespitasse, passim monstret Hydus. Quamvis vero & *Ferrariæ* a. 285. Christi 1525, & *Venetis* a. 347. Christi 1587, prælum subisse feratur sapius memorato *Saturnino* (sive *Schabbethaj Strimerio*, non licuit tamen Thomæ Hydio tam beato esse, ut exemplar ullum typis exscriptum oculis posset usurpare. Tanto autem felicius fuit in MSCtis exquirendis, quorum primarium invenit inter codices Laudianos in Bodlejana sua; alterum Venetiis emi curavit ac in propriam bibliothecam reposuit. Cum itaque in ea esset sententia, a cosmographo hoc Avenionensi multis post se *parasangis* relinqui notissimi Judæi *Benjamini Tudelensis Itinerarium*, quod tamen curis suis non indignum censuere Benedictus Arias Montanus, Constantinus l' Empeur & (qui nondum, quod molitur, opus absolvit,) Matthias Fridericus Beckius Augustanus, sapiusculi in his Eruditorum Actis laudatus; copiam illius nova editione philologis faciendam esse, non immerito persuasus fuit. Addidit versionem Latinam verbalem atque accuratam e regione, & subjecit singulis fere paginis animadversiones & notas, sed eruditas ac ipso textu meliores.

Mittamus Perizolidem, qui ubi vera narrat, nihil fere habet, quod non e Christianis geographis tutius petas, ac ubi fabulas illas de decem Israelis tribubus in nescio qua Utopia superstitibus, a *Spizelio* aliisque ut par fuit exhibitas, occentat, non adeo dignus est, cujus excerptis relatio hæc nostra nimium turgescat. Ex commentatore autem doctissimo pluscula excerpere, bona cum lectoris venia licebit. Barbaram Numidiæ seu interioris Libyæ linguam *Aquel Amarig* dici, p. 16. *Joannes Leo* memoriæ prodidit, nescius, quid vocibus illis notaretur.

Nec

- Nec felicius earum sensum investigavit *Goli*, qui scribendas putavit *أوال* *Auvel Amarig*, ac exponendas *suavis & nobilis lingua*; At, si Nostrium audias, *Leo* a Muhammedanis itineris comitibus, interrogatis, qualis Numidarum illorum esset sermo, responsi loco, non peculiare aliquod linguae nomen, uti *Leo* & *Goli* putarunt, sed verba ex contemptu, quo ethnicos Muhammedani afficere solent, profecta, accepit: *أقال* *Aquel Amarig*, id est, sermones garrulitatum ineptarum. In *Ulug-beigho*, omnia Chataica seu Sinica vitiose legi observat; quæ (inquit,) si literarum patronis imprimendi sumus facere placeret, facile restituere & emendata edere possem; additis insuper plurimis aliis capitibus de *Sinenfium idololatria*, opinionibus de *Deo & Paradiso*, de *Gebenna* & gradibus & modis supplicii, de *literatura & libris & charta & imprimendi modo & antiquitate*, de *doctorum virorum gradibus & modo promovendi in philosophia & dein in militia*, de *modo perveniendi ad dignitates in aula regia*; cum *pyxide sortilega*, & *compasso ventorum*, & *symbolo Apostolico*, & *decalogo*, & *familiaribus colloquiis*, & *epistolarum formulis*, & *aliquot Geographicis aliisque pluribus*; cum omnium characteribus *Sericis & eorundem sonis*. Fortean, quam jam olim edere voluit *geographiam Arabicam Abulphe-* *da*, suo tempore idem vir πολυγλωττωτατος publici juris faciet. p. 21. Promisit itidem *dissertationem de Tataria* seu *Turcia Asiatica & ori-* p. 26. 169. entali; *Notas biblicas*; *Historiam Regum Persie*, aliaque, quæ avide a p. 13. 8. nobis expectabuntur. Pro obscurissimo *Talmudis* vocabulo, גברן, p. 19. (quo de *Job*, *Bened. Carpzovius* nostras, in eruditissimis ad *Schickardum* notis p. 465. nonnulla conjectavit,) in emendatissimo *J. Seldeni* exemplari ad marginem haberi refert correctionem Critici *Judei*: הלבנת *Libanon*. Ac hac ratione nodus ille aut solvitur, aut scinditur.
- p. 25. Notat *Perizolidis* ineptam versionem *Magni Canis* (h. e. *قالب* *Imperatoris*) per *הגורל*. Putavit nempe *Judæus*, a *cane* (bestia) *Tatarorum Imperatorem* in *Italorum lingua* il *gran Cane* nominari. Solet enim nomina propria exotica *Hebraice* quandoque vertere, uti *Granatam Hispanie* *רומן ספרד*, *Tridentum* (*Trente*) *שלש*, &c.
- p. 42. Apud *Plinium* lib. V. c. XIX. alias XXIII. vulgo legitur: *Cele-* *fyria* habet *Apamiam Marsya* amne divisam a *Naxer* inorum *Tetrarchia*: *Bambycen*, qua alio nomine *Hierapolis* vocatur, *Syris* vero *Magog*. Quod nemini

nemini adhuc animadversum, *Mabog* pro *Magog* legi jubet *Hydrius*, ac primo urbem illam olim *Mambe* appellatam, testem citat *Calcasen-* *dium*, qui T. II. p. 29, interprete Anglo nostro, scripsit: *Hierapolis* *structa est per Cosroes Reges Persie & dicta est* *منبج* *Mambe*; quod dein *Arabizatum* sit *منبج* *Mambez*. Inque ea olim fuit *περγειον* *Persarum*. Observat porro *He* finale in *Persicis* nominibus in *Koph* vel *Gjim*, itemque *Pe* aut *Be* in *Mim* vulgo mutari. Hinc statuit, urbis antiquum nomen fuisse *منبج* *Pambe*, quo significetur *bombyx* seu *bombycinum* quodvis, propter *bombycina lana* in illius regionis arboribus nascentis copiam. Pro *Pambe* vulgus dein effutisse *Mambe*. Præter alia transmutationis ejusmodi exempla, (quæ omittimus) *Bombycinum* scribi & *Mamug*, & *Mamuc*, & *Pambuc* vel *Bambuc*. Ideoque urbem istam Græcis dictam *Βαμβύκινν*, q. d. *bombycinam urbem*, *bombycis* copia gaudentem. Quæ autem Arabibus *Mambigz*, Syris salutare *Mabog*. Isa Bar Ali Syrus: *منبج* *Mabog* est urbs quadam, quæ scilicet est *Hierapolis*: nempe urbs *Mambigz*.

Terram *Uz*, *Jobi patriam*, (alias montem vel terram *Seir*, aut *terram Edom* dictam, uti pateat ex *Thren. IV. 21.*) id nominis accepisse ait ab *Uz filio Disan*, *Horita, Gen. XXXVI. 28.* *Belam* filium *Beor*, Regem *Idumææ*, *Gen. XXXVI. 32.* eundem esse arbitratur cum *Bileamo* *Beoris* filio, *Num. XXXI. 32.* ejusque successorem *Jobabum* cum *Jobo*, speculo patientiæ. Argumentum hoc latius exequitur Auctor, quem videsis.

De *triremibus Venetis & Turcicis* luculenter agit, simulque *Arsenalis & Dogana*, h. e. *Navalis & telonii Veneti*, etyma ex lingua *Turcica* eruit. p. 80. f.

Eccles. XII. 11. per *סרפות בעלי* *aubores constrictionum clavos ferreos majores longos intelligit*, quibus communiri solent *rotarum canthi* & quibus geminati *asseres* constringuntur ac combinantur, dum *crassiores urbis aut majoris domus portæ seu duplices fores* fabricantur. Itaque pro: *As nailes fastened by masters of assemblies*, vertere mallet: *As nails fixed, which are Binders*, addito scholio marginali: *great binding nails*. Q. d. *Verba sapientum sunt sicut clavi in fixi combinatorii*.

De *Amomo*, de *Sanguine Draconis*, (arboris *Canariensis* succo) p. 101-104. ff de

p. 110. f. de *Ambra*, de *Benzoin* sive laserpitio dulci, amplas ac lectu dignas digressiones instituit, Medicis cumprimis usui futuras. Sufficiant hæc p. 159. ff. p. 162. f. speciminis loco.

Accedit volumini huic appendix duplex; Primo nempe loco *Tractatus* Alberti Bobovii, de *Turcarum* liturgia, peregrinatione *Mecana*, circumcissione, agrotorum visitatione, &c. Accepit hunc Editor a doctissimo *Thoma Smitho*, Doctore Theologo, ad cuius preces in chartam eum conjecerat *Albertus Bobowsky*, gente Polonus, qui primo ætatis flore a Tataris captus & Turcis venditus viginti annis in Seraglio educatus, ac tandem, ejurata Christi fide, *Tergjuman Basbi* sive primarius interpres in aula *Muhammedis IV. Sultani* factus est. Cum religione & nomen mutavit vocarique suevit *Ali-Beigh*. Multa scripsit, præsertim *Grammaticam* & *Lexicon* linguæ Turcicæ, & circa annum 1653. rogatu *D. Basire*, Ecclesiæ Anglicanæ *Catechismum* Turcice vertit, itemque tota *S. Biblia* in eandem linguam transtulit in gratiam *D. Levini Warneri*, qui, (ut typis mandari possent) transmisit ea Leydam, ubi hodie in bibliotheca publica, sed *MSCta* tantum, asservantur. *Psalms Davidis* ejusdem manu Turcice scriptos Hydius possidet. Morte præreptus est, antequam ad Christianismum rediisset, quod facere ex animo cupiit, desiderans, in Anglia inter Christianos honesto aliquo modo panem lucrari. Cum itaque a Muhammedano scripta sit hæc relatio, de arcanis ceremoniis, quibus nullum Christianorum interesse fas est, & fide dignam & eruditis gratam fore, Bodlejanus Protobibliothecarius confidit; qui suis quoque annotationibus eam auctiorem reddidit atque explanavit; sigillatim vero *Rycautum*, autorem *Historiæ Imperii Othomannici*, in Supplementis nostris memoratæ, refellit; docuitque mulieres Turcicas omnino sperare, se aliquando, æque ac viros, in paradisum receptum iri, quod iste p. 271. negaverat. Subjunxit Noster titulos & *Tatar-ghan* Crimensis, *Imperatoris Turcici* & *Magni Vezirii*, cum versione Latina.

Appendix altera constat unica plagula hocque titulo insignitur: *Castigatio in Angelum a S. Josepho*, alias dictum *de la Brosse*, Carmelitam discalceatum, sui ordinis in *Ispahan* Persidis olim Præfectum. Prodiit nimirum a. 1681. Parisiis *Pharmacopœa Persica*. Hunc ex Persico in Latinum se transtulisse editor *Angelus a S. Josepho* gloriatus, plagii capropter ab

ab *Hydio* postulatur, cum versio illa *P. Matthæi* opus sit. Adjecerat autem in præfatione digressionem *de bibliis polyglottis Londinensibus*, ac in versionem Persicam *Simonis Tabrizensis*, eis insertam, hujusque editores *Samuelem Clericum*, *Brianum Waltonum* & *Thomam Graviolum* virgulam censoriam nimis libere expedierat. Cum itaque & *Thomas Hyde* triumvirorum illorum συνεργός fuerit, famam mortuorum vindicare, suum esse existimavit. Acri ergo stylo par pari refert & in Carmelitam ob inscitiam ac temerarium judicium graviter animadvertit. Probat, *Simonem Tabricensem* non reprehendendum, quod *Jesu* Servatoris nomen *إسعی* *Isa*, expresserit, cum non tantum Muhammedani sic loquantur, sed & in Xaverii historia evangelica & in sigillo, quo Pater *Joannes* Carmelita, *Brossii* Antecessor, autographum Psalterii a se Persice versum univerit, eundem in modum legatur. *Gjan-pák* nomen esse *Spiritus Sancti* in lingua Persica unicum & commodissimum, contra censorem illum disputat & ad missionarios Jesuitas appellat, qui in versione *Evangeliorum* Persica dicant, Christum conceptum esse a *Gjan-pák*, & in desertum ductum a *Gjan-pák*, &c. Eodem vocabulo, neququam contumelioso, ab interpretibus Persicis verba Alcorani arabica *روح القدس* h. e. Ebraice *רוח הקודש* *Spiritus Sanctus*, quo nomine Deus unus Muhammedi venit, nunquam non reddi. Utut igitur *Gjan* primario notet animam sensitivam, postea tamen id translatum ad mentem Divinam seu Spiritum Dei, quemadmodum quoque *רוח* & *אש* primo spiritum materiale sive ventum indicent, hoc tamen non obstante sublimiorem postmodum significationem nanciscantur. Similem in modum & Verbum *סרשטן* *Serischten* primario esse *depsere* massam farinæ, depensandoque temperare & indere ei fermentum. Deinde autem figurate Nomen *סרשטן* *Serischte* significare hominis indolem, temperamentum vel naturam, quæ ei quasi indepsitur & immiscetur. A natura humana tralatum usurpari deinceps de natura divina. Nequaquam ergo fuisse, cur Angelus objurgaret Simonem Persam, quod verba Christi: *Sicut Pater habet vitam IN SEMETIPSO*, expresserit: in (*SERISCHT*, h. e. non fermento, sed) *natura sua*, sive in *semetipso*. Defensione non egere dicit, quod baptismus *lacrarium* alicubi eidem *Simoni* vocetur, cum revera *lacrarium* regenerationis sit. Sed omnium maxime displicuerat *Angelo de la Brosse* nomen Christiani *ترسا* *Tersa*, cum hoc

hoc ex ejus sententia *Ignicolam* potius vel *Infidelem* notet. Docet ergo *Hydius*, auctoritate multorum scriptorum Persicorum partim Christianorum, partim Muhammedanorum, *Tersa* esse nomen Christianorum apud Persas unicum ac proprium, quod formali suo conceptu nihil contumeliæ contineat, quin vi etymologiæ notet *Timen-tem*, q. d. eum, qui maxime timet Deum. Fraudi fuisse conjicit *Angelo*, quod *Tersa* in quibusdam Lexicis Muhammedanis exponatur *Kiasir* i. e. *Infidelis*, *perfidus*, *apostata*, eo quod contumelioso isthoc nomine Muhammedanis Christiani non raro appellari soleant. Unde & vocem *Nasrani* (Nazarenus, sive Christianus) per idem *Kiasir* interpretentur. Hinc forte τὸ *Kiasir* addere voluisse sciolum aliquem aliud, quod putarit, synonymum, *Ignicolam* nempe, quia & *Ignicola* non quidem *Tersa* h. e. Christianus, attamen *Kiasir* infidelis, vocitari soleat. Hæc *Hyde* reposuit cavillationibus Carmelitæ. Quod si excerpta nostra paululum obscura nimiumque succincta videantur, benevolus lector conferre poterit, quæ a. 1682. p. 181. f. ex Angeli de S. Josepho *Pharmacopœa* ad Acta Eruditorum retulimus; sicque status controversiæ satis dilucide patebit. Cæterum minatus est *Hydius*, Carmelitam, ni quiescat, adhuc pejus vapulaturum, magnamque se errorum segetem indicaturum tum in ea, quam diximus, *Pharmacopœa*, tum in *Gazophylacio lingue Persarum*, cujus mentionem a. 1684. p. 439. fecimus.

JOH. ROD. VVETSTENII FIL. DISSERTATIO de Historia Susanna.

Basileæ, typis Jacobi Bertschii 1691. plag. 8.

Auctor Dissertationis, *Johannes Rodolphus Wetstenius*, Filius, SS. Theol. D. & in Academia Basileensi Professor ordinarius, uti quamplurimis aliis, ita cum primis vel hoc nomine celebris est, quod quatuordecim abhinc annis *Origenis epistolam ad Julium Africanum* omnium primus Græce edidit. Ad hanc Latine vulgatam confidenter provocaverant *Bellarminus*, *Pererius*, *Sixtus Senensis*, *Halloix*, aliique Pontificiorum, *Historiam Susanna*, ut *canonicam* scripturæ partem, defensuri. Nimirum putaverat *Africanus*, *historiam istam scriptum esse adulterinum, fictitium, novum, hebrais codicibus ignotum ac Phili-*

listionis

listionis mimo comparandum. Ferre id non potuit *Origenes*, pro eo, quo veteres ecclesiæ mores ritusque amplectebatur, affectu, operosiusque contra Africanum demonstrare nifus est, librum illum, non quidem, (quod Papæi juxta *Wetstenium* *Origeni* affingunt,) *canonicis*, saceris tamen ac in ecclesiâ prælegi solitis accensendum, adeoque non tantopere contemnendum aut inter *fabulas* rejiciendum esse. Hanc veram S. Patris mentem esse, sex argumentis probatum ivit *Noster*, lectu oppido dignis. Præstat tamen percipere, quomodo speciosæ adversariorum objectioni satisfaciat capite VIII eoque totius dissertationis ultimo.

Affirmat *Origenes* p. 234. *Seniores* (Judæorum) *Susannam suffuratos esse & abstulisse* ἀπὸ τῶν γραφῶν, a scripturis. Videri ergo posset existimasse, hanc olim partem genuinam τῶν γραφῶν θεοπνεύτων fuisse. Respondet *Wetstenius*, vocem γραφῆς non tantum de canonicis scripturis, sed & de libris, utut apocryphis, utilibus tamen ac res sacras tractantibus, ecclesiæ doctoribus crebro usurpari. Sic *Origeni* ipsi apocryphum, in quo *Esaia* dissecitio descripta fuit, *Irenæo* librum Pastoris, aliis alios hujus commatis libros vocitari. Sane modo laudatum *Adamantium* p. 241. epistolæ suæ, non inter ῥητὰ ἢ φωνεῖα, aperta ac canonica, quale *Danielis* prophetia, sed ἀπόρρητα sive arcana sacrarum rerum volumina apud Judæos servata, *Susannam* referre. En Viri verba. Οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν, ἐξημνεύσαντας πᾶς τὸ περὶ Σωσάννης ἐβραϊκὸν, ἐν ἀπορρήτοις, ὡς εἰπὸς, πάλαι παρ' αὐτοῖς κείμενον, κλ. Non igitur mirum, interpretes quosdam *Hebraici de Susanna textus* (in occultis, ut videtur, libris olim apud illos habiti & apud doctiores & veritatis amantiores conservati) aut primitivas edidisse dictiones, aut invenisse similia *Hebraicis* denominativa. Statuere ergo *Origenem* solummodo, *Susannam*, quod suo tempore apud *Hebræos* desideraretur, fraude quorundam Seniorum deperditam ac ablatam esse ἀπὸ τῶν γραφῶν, ἀπορρήτων nempe, non verò *canonicarum*, sive ἐνδιαθέτων aut ῥητῶν, utpote quas divinæ providentiæ beneficio ita conservatas esse, non uno loco ipse Pater asserat, ut nihil detrimenti passæ sint, sive fraude, sive incuria Judæorum.

His expeditis, alios quoque *Origenis* locos *Wetstenius* vindicat, ac ea ratione argumentum suum tota passim dissertatione pertractat, ut multa in universa de Apocryphis controversia observatu necessa-

ria, quanquam nec *Gerhardo* nostrati, nec *Riveto*, aliisque Reformatorum penitus intacta, in medium afferat, ac optimo ordine perspicuoque dicendi genere eadem eloquatur.

**JO. NICOL. PECHLINI, SERENISSIMI
Cimbria Ducis Consilarii & Archiatri Observa-
tionum Physico-medicarum Libri tres, quibus accessit Ephe-
meris Vulneris Thoracici & in eam
Commentarius.**

Hamburgi, ex Officina Schultziana, 1691. in 4. Constant plagulis 82.
& Figur. plag. 2.

Cum in singulis & obviis quotidie morbis singularia quoque vigi-
lanti Medico occurrant annotanda, rarissima vero ad usum minus
accommodata sint; ea, quæ hic sistuntur observata, neque rara nimium
esse, nec vulgaria, ab ipso Celeberrimo Autore in Præfatione Epistolari,
qua veniam libertati suæ, solennes Academiæ Naturæ Curiosorum
leges transilienti, apud Venerabilem hujus Præsidentem Volckamerum
præterdit, perhibentur. Indices autem, quibus singulæ Observatio-
nes tribus libris cōprehensæ inscribuntur, fere nihil promittere dicuntur;
forsan, quod parvi videantur momenti in comparatione ad immensam
illam rerum penum, quæ ubique, vel quoad generaliora saltem por-
tionata, vel quoad specialia simul paradigmata, depromitur, quæque
vel e paucioribus a nobis huc transferendis mox elucescet. *Libri. I. ex
LXXII Observationibus* compaginati, *Observatione 2.* in calculo vesicæ
ejusque conditione cathetere explorandis circumspicere agere jubentur
Lithotomi, ne carneo quodam vel scirrhuso vesicæ tumore, cathete-
rem sonitu minus tinnulo minusque duro repellente, decipiantur, neve
calculi positi, figuraque & nexu negligentius indagatis, sectionem
præsentaneo cum vitæ discrimine aggrediantur, qualem Pater æque
religiosus Aurelianensis, quam filius patricii cujusdam Hamburgensis
omnino sustinerint, ceu in quorum illo tota vesica intus lapide ob-
ducta, in hoc vero lapis durus duodecim unciarum undique vesicæ
agglutinator, ut sine ejus ruptura haud potuerit divelli, post mortem
apparuerunt. Calculum quippe revera mendacem esse, *Obs. 3.* duo-
rum virorum exemplis confirmatur, quorum prior plusquam sexa-
genarius

genarius, cunctis calculi signis præsentibus, ab ipso Ludovico von
Hammen felicissime sectus & ad sanationem quoque postmodum per-
ductus nullum calculum, sed scirrhum saltem vesicæ innatum, acuto
forcipe frustillatim eximendum, dedit; posterior autem Normannus
65. annorum, postquam se Jannotti & Collotti, celebratissimorum
Lithotomorum, manibus curandum commisisset, calculum equidem
trium unciarum extrahendum, item duos alios nucis avellanae magni-
tudine per plagam concessit, mortem tamen nec hac ratione quarto
& vigesimo a sectione die evitare potuit, tuberculis callosis & tartaro
internam vesicæ superficiem obsidentibus. Rarum autem est, quod
Obs. 4. in puero quodam a Lithotomo mercenario, dubia quamvis
calculi indicia essent, ac Medicus reniteretur, temeraria manu secto
non calculus, sed quarto post die cum emplastro vermis spithamam
excedens, remotus fuerit, a rene qui dextro per ureterem ad vesicam
transierat; in quantum exilis in dextro latere tumor, a renibus secun-
dum ureteris ductum ad vesicam usque extensus, atque intolerabili
cruciatu stipatus, non solum præcessit, sed in cadavere, ex vulnere
viriumque lapsu octavo die occumbentis, ren quoque dexter ultra
modum magnus cum pelvi & uretere justo majoribus comparuit.
Obs. 7. uti calculorum diversimode figuratorum mentio injicitur, ita
& pisiformes crena hiloque distincti producuntur, ab inopi in Batavia
puero per tumorem perinæ, cui emplastra & linimenta a Chirurgis
frustra fuerant admota, sponte suppurascentem & aliquando post
liberaliorem pisorum ingurgitationem nimis prurientem, unguibus
propterea nonnihil laceratum, cum pure excreti. *Obs. 11.* in pharma-
copæo aulico a renum & vesicæ calculo alias misere divexato, cum
aliquando ichuria 11. dierum laboraret atque copiosissime biberet,
urina per alvum quinquies vel sexies de die eliminata refertur; utrum
vero a vesica in substratum proxime intestinum rectum per novas tu-
bulatasque vias, an a renibus ad intestina deducta fuerit, in obscuro
relinquitur. *Obs. 19.* quatuor hydatides pyriformes in cadavere gra-
vidæ ab uteri ligamento lato ejusque laciniato margine ex vinculis
rotundulis & vel digitum longis libere propendentes; aliæ autem non
ita longe ab ovario ejusdem ligamenti plano adstrictæ, commemo-
rantur. Num vero hæc vesiculæ ab ovulis sede sua extrusis & velut
hypenemiis, hinc etiam pedunculo nimia humiditate laxato de-
beantur,

beantur, an a lymphaticorum vasorum valvulosa obstructione hincque nata extensione ligamentosa atque ampullata oriantur, aliorum pariter arbitrio committitur. *Obs. 23.* Colis gangræna, febre lipyria, hæmoptoe, hæmorrhoidibus & diarrhœa cincta, ab idiota superveniente aqua fere insipida traditur extincta, forsan decocto vitri, a nonnullis pro arcano empirico in gangræna commendato. *Obs. 25.* foetus jam foetens & manu pedeque, intestinis etiam evolutis, ab obstetrice truncatus, fortuito demum saltu, quo mater novem dierum partu frustra defatigata velut furibunda e lecto se præcipitaverat, exclusus innuitur, ipsa quoque puerpera ex febris delira & urinæ incontinentia, quam vis intulerat, convalescente. *Obs. 36.* multæ matres Lugdunî Batavorum beneficio mensium, toto graviditatis tempore vel brevi ante partum fluentiam, a morbo illo Epidemio, qui anno huius seculi 69. totam urbem sine discrimine vastabat, annotantur præservatæ. Imprimis Matronam quandam Autori notissimam, jamque quinque liberorum matrem, circa medium gestationis tempus a contumacissimo & ad extremam usque partus horam perseverante sanguinis stillicidio adeo correptam fuisse, ut Medici plane desperarent, ipsaque mater generoso sibi consilio funus appareret; adventante nihilominus Lucina, foetum obesulum & nitidum longe commodius, quam unquam alias, edidisse. Menstrua interdum per verticem, pedum ulcus, nares vel pulmones exitum quærere, *Obs. 38. 39. 40. & 43.* ostenditur. A sanguine item menstruo in caput regurgitante virginem quandam servilis conditionis visum tunc amisisse, vena vero secta eundem recuperasse, *Obs. 42.* indigitatur. *Obs. 57.* dum varia circa flatus in primis viis aut vasis quoque sanguineis oberrantes, eorumque causas edocentur, id oppido rarum, quod solus decubitus in unum alterumve latus tantam in Titio generaverit flatuum & borborygmorem copiam, gravissimis comitantibus symptomatis, cardialgia, frequentia pulsus & sudore frigido, ut non nisi erecto in angulum corpore & mutato viscerum situ a præsentis periculo liberari potuerit, quatenus tum *ἀνα καὶ κάτω* missi ructus crepitusque in speciem cholerae ventriculorum & intestina omnino exoneravere. Icterus a depravata sanguinis textura unice deducitur *Obs. 58.* neutiquam ab obstructione hepatis aut folliculi fellei, cum, obstructionem ejusmodi icterum vel concomitari, aut nullam plane esse, imo aliquando folliculum tum a bile

a bile crassiori, tum a calculo obstrui absque auriginis præsentia, exemplis evincatur. Hydrops vero icteri vel comes vel antesignanus ad duas refertur causas, lymphaticorum videlicet rupturam & capillariorum vasorum obstructionem itidem a sanguinis vitio dependentem, quæ in specie quomodo hydropem tam universalem, quam particularem producat, *Obs. 60.* affatim explicatur. *Obs. 65.* mirabilia accidentia in adolescentulo a clandestino lumbricorum fermento patrata recensentur. *Obs. 67.* Scorbuti indoles atque curatio prolixius designantur, ejusque affinitas cum lue venerea, *Obs. 72.* adumbrata, singulari cujusdam Scorbutici exëplo, præter totius corporis tubercula bubonibus quoque inguinum & pudendorum furunculis divexati, comprobatur.

Lib. II. quem LXX *Observationes* complent, *Obs. 1.* verus polypus utrumque cordis ventriculum diversa mole inhabitans e corpore Æthiopsis illius foemina, quæ ansam quondam librû de nigredine Æthiopum conscribendi Autori suggessit, protrahitur. Pseudopolypus autem niger atque tenax sinus cerebri occupans in muliere, ex atrocissima multorum annorum cephalæa pereunte, *Obs. 2.* detegitur. *Obs. 4.* tres exhibentur calculi tussi a studioso quodam Anglo sine ulteriori incommodo rejecti, a lymphæ forsan bronchiorum ab halitu Gorgoneo subito coagulata enati. Quamvis ex incisa vena rarissime sanguis prorumpat albus, *Obs. 13.* nihilominus Polonus quidam vexillifer doloribus alias modo arthriticis, modo nephriticis, nunc hypochondriacis exagitatus memoratur, e quo purpureus aliquando sanguinis rivus, etiam repititis vicibus emissus, mox ad aeris patinæque commercium colore niveo indutus fuerit. Variolas in viro juvene post venam sectam feliciter erupisse, imo foeminam quandam nobilem, cum variolæ jam in cutim essent protrusæ, insciis Medicis venam in utroque pede non sine successu sibi incidendam curasse, *Obs. 14.* indicatur. Quemadmodum de Arthritidis natura, medela & prophylaxi *Obs. 25. 26. & 27.* agitur: ita *Obs. 28.* prodigiosa podagrae annectitur cura, dum peditum præfectus jam per tres septimanas rigida hyeme pessime a podagra habitus, remediis olim proficuis nihil conducentibus, insultum ejus ex villici cujusdam suasu sola nive, tam eandem affricando, quam super eam nudatis pedibus ambulando, compescuit; non secus atque Princeps quidam Regii sanguinis, post eundem frustrata Medicorum consilia, dolorem podagricum frigida salsa de-

linire fructuose consuevit. Inflammationem oculorum nonnunquam vermiculis deberi, *Obs. 35.* indigitatur exemplo cujusdam puellæ, quæ licet ciliorum rubedine & prurigne molestissima quinque jam annos laborasset, atque sal Saturni, saccharum candum, mel aliaque incassum adhibuisset, suæ tamen vetulæ demum accedentis dimidiato ovo ad duritiem cocto & vitello exempto, quoad cavum oculi convexo calide admoto, & animalcula minuta lentium instar evocante, statim a prurigne liberata fuit. *Obs. 42.* miles producit, cui, duobus digitorum internodiis in prælio abscissis, ungues in ultimo internodio renati fuerunt, quamvis foedi ex parte ac rugosi. *Obs. 50.* sacerdotis mentio fit, animam semper foetidam, quoties vero gravioris morbi tempestas instat, gratum & odorem moschi spirantem, exhalantis. Cum omnes plantarum succi plus minus lenitivi *Obs. 60.* videantur, raris accensendum, quod Principi cuidam maximum sanguinis & ventriculi ardorem non alio temperare remedio, quam centum mori fructibus quotidie jejuno ventriculo sine alvi damno ingerendis, solenne fuerit. Tandem Paralipomena, quæ circa Chamæleontem *Obs. 70.* conduntur, ante omnia colorum hujus varietatem, tot symbolis fabulisque jactatam, in unius viroris, prout constat, ex cœruleo ac flavo conflati, & obscuro-nigri gradualis mutatione scrutantur.

TAB.V. Hinc partes Chamæleontis dissecti & Fig. 4. delineati evolvunt, observando: cutim cancellatam fuisse visam, deductis secundum longitudinem corporis lineis, quæ a mediis & lateralibus sectæ interstitia quadam latiora, alibi quidam magis irregularia & aspera, imo squamosa, velut colliculos convexo-concavos & ab aere inflandos, comprehenderint. Aperto ventre præter venarum sanguinearum ubique copiam & viscerum intus omnium a superficiali quodam rore singularem nitorem, in conspectum produisse; Ventriculi I. superficiem albam multisque venulis pertextam; Intestina KKK ob pellucens tenuem membranulam araneatam nigra, interius cum ventriculo viscida pituita obducta bileque ex parte tincta; bilis Vesiculam M eleganter rotundam succique non nimium amaricantis plenam in sinistro latere, quo Hepatis LL lobus unus rejectus erat. Lienem impune defecisse, nisi forte particula quadam rudis atque cruenta, ventriculi convexo negligentius adfuta, pro liene accipienda veniat. Remotis autem intestinis Ovarium Botryoides FF vitel

vitellorum rotundulorum, & ut numero ita quantitate crescentium spectaculo mirifice oculos delectasse. Ad postica prope spinam lumbarem, ubi alias muscoli psoas locantur, Renes quoque GG a Panarollo falso negatos, deprehenso fuisse cum ureteribus inscriptis ac circa HH in uropygium exeuntibus. Ast abdominis visceribus exemptis costarum miram apparuisse & mechanicam dispositionem, candoremque earum pulchre distinxisse serpentem per media venulam, nervulis sociatam; Pulmones NN, ut in lacertis, quorum genus est, vesiculares & areis suis comprehensos, perreptantibus quoque divisas singulas vasculis sanguineis; Asperam Arteriam ex teneris mobilibusque annulis conflatam, intusque & extus membranula obvolutam; Corque O cum auriculis paulum inclinatum. Præ cæteris tamen singularem & miram fuisse texturam linguæ missilis, e tendine osseo, theca nerveo-ligamentosa tubulata & pulpa crassa coagmen-tatam: tendinem scilicet osseum, duabus apophysibus DD uncis & reflexis multa carne vestitis exsurgentem, ac in linguæ longitudinem circa C abeuntem, ossi hyoidi E multa pariter carne cooperto per arthrodiam adhæsisse; thecam vero tubulatam C, quamvis elongata corporis longitudinem æquarit, totam tamen tendini osseo tres fere uncias longo annulata plicatura inductam fuisse, & ad latus nerveis cincinnis arterioliisque pertextam; pulpam denique linguæ B peculiarem obtinuisse cavitatem A, quæ intus porosa ad pressionem copiosum viscum etiam triduo post sudarit, atque aquæ immacerata totam hanc glutine impleverit. Hanc emissitiam linguam a Chamæleonte quidem æstate, cum apricatum venit, adhiberi ad insecta, se-gnem corporis motum facile evasura, celeriter apprehendenda visco-que illo detinenda; hyeme autem adventante, ubi latebras petit, omnem ejusdem usum, uti aliarum fere partium, cessare, nisi quod copiosus succus in spongiosum illius contextum affluens necessario in clauso tunc oris rictu ad ventriculum regurgitare, & labascentium viscerum actionem sustinere videatur. Alias a mero tum aere hoc animal conservari, & quidem temperato, cum in nostro aere & supra terram nullus unquam Chamæleon post hyemem superstes vixerit, neque insecta in os intrusa post tres septimanas in ventriculo immutata fuerint deprehesa.

Lib. III, qui ex XLVI. Observationibus coalescit, *Obs. 3.* vetula

Gg 2

mori

moribunda sistitur a Gallico milite misere domo ejecta, quæ et si ultimis tribus diebus nullum pulsus vestigium ederet, non prius tamen expiravit, quam filia amplexibus unice desideratis frueretur. Tantam interdum animæ vim esse, ut se a corporis obsequio legibusque exsolvat, nec protinus ab humorum spirituumque corruptela afficiatur, *Obs. 4.* juvenis cujusdam nobilis demonstratur exemplo, qui scorbuticus totos dies pancreaticæ & comedens & bibens, tam felici nihilominus tamque stupendo celebratur ingenio, ut quamcunque scientiam vel solus absque magistro addiderit, cunctaque semel lecta vel audita felicissime memoria tenuerit. *Obs. 8.* alias inter instantias, quibus externorum sensuum vitia aliorum sensuum prærogativa compensari ostenditur, duo quoque proferuntur cæci, quorum alter faber lignarius in aula Cimbriæ non tantum gustu, tactu aliisque omnes lignorum species distinxit, verum etiam proportionibus mechanicas, operaque tessellata curiosissima elaboravit; alter vero in Gambriiis omnis generis instrumenta musica inimitabili manuum orisque modulatione rexit. *Obs. 13.* multæ in determinandis medicaminum effectibus imaginationi adscribuntur vires. Sic namque Studiosum Hypochondriacum a vitrioli albi granis quindecim, cum acido tartari in gratiam ventriculi evacuandi præscriptis, sudoris unice, quem sibi persuadebat, beneficium persensisse; item alium Studiosum a scrupulo pilularum de cynoglossa, quas purgantes reputabat, evacuatum fuisse; idem & foeminæ ex colica nephritica laboranti ac pilulas ex succo liquiritiæ, extracto angelicæ & laudani opiatæ granis tribus assumenti, eandem ob causam contigisse. Mira quoque imaginationis virtus in morbis cudendis antea non visis *Obs. 16.* declaratur in Sacerdote, qui tres annos domi se continere eo coactus fuerit, quod peregrini hominis colloquiū aerisq; externi usum affectanti mox majorem respirandi necessitatem, quasi aer jamjam deficeret, imponi, tandem etiam abrumpi videretur, solitudinem hanc cordis anxietatibus, vertiginibus, sudoribus frigidis & aliis concomitantibus; nunc tamen quemvis insultum vini haustu & minuere & occupare noverit. Terror morborum non saltem causa *Obs. 23.* sed & remedium *Obs. 24.* traditur; v. g. tegulæ illapsum foeminæ diu multumque quartanariæ & caput vitiasse, & febrem dispulisse; item piissimum virum cum Quartana diu conflictatum & hinc Amstelædamum tendentem, vehiculi casu humerique luxa-

tione

tione a febris liberatum fuisse &c. Admirandæ, quas Gretrakius Nobilis Hybernus ante 26 annos in publicis hominum conventibus Londini, Oxonii, & passim alibi solo manuum contactu præstitit sanationes, fuscæ *Obs. 31.* recensentur. Svvalbacensis crypta Puteolanæ illi similis, quæ vulgo Grotta di cane audit, *Obs. 44.* eruitur. *Obs. 45.* experimenta in thermis Emsensibus facta suppeditantur. Tandem *Obs. 46.* Steatoma glandulosum quatuor fere libras æquans auspiciata Medici manu e dextro super costis spuris latere vetulæ cujusdam rusticæ sexagenariæ detrahitur, figuraque apposita depingitur.

Cæterum *Ephemeris cum Commentario* adjecta vulnus concernit thoracis toto tempore curationis, quæ demum feliciter insecuta, ultra 40. libras tum sanguinis, tum puris, eructans; ast cum historia hujus sub disputationis schemate jam novem abhinc annis Kiloni publicæ ab Autore ventilata fuerit, nuncque saltem notabilium pariter quorundam vulnorum additamento locupletata & emendata prodeat, diutius eidem haud immoramur, Dialogum impense ab Autore acutissimo efflagitantes, quo damna, ab hominum & vulgi opinione, jam etiam Medicastrorum Lucripetarum sordibus & Theoreticorum supercilio in nobilissimam Medicinam illata, proxime traducenda promissit.

JACOBI PERIZONII CUM ULRICO
Hubero Disquisitio de Prætorio, cum alibi, tum maxime in urbe Roma, ejusque Prætorii Præfecto, ac vero sensu verborum Pauli Philip. I. 13. Accedit ejusdem Dissertatio de Augustæ orbis terrarum descriptione, & loco Lucaeam memorantis.

Franequæ apud Jo. Gyselaer 1690. in 8. constat plag. 62.

Verba Pauli in *epistola ad Philippenses cap. I. commate 13.* quibus innocentiam vinculorum suorum in prætorio toto manifestam se reddidisse indicat, occasionem litigandi dederunt doctissimis viris *Ulrico Hubero & Jacobo Perizonio* super *Prætorio*; quod urbanum iste juri dicundo auditorium partemque Palatii Cæsaris; hic prætoriarum cohortium corpus, seu castrum ubi Romæ prætoriani tendebant, unde submittebantur cohortes quæ per vices ad palatium Cæsaris stationem

Gg 3

nem

nem agerent, contendit. Sententiam suam *Perizonius* edita anno 1687 academica dissertatione de origine, significatione & usu vocum *Prætoris* & *Prætorii*, veroque sensu loci ad *Philip. I, 13.* exposuerat. Huic in *Prælectionum Juris Romani & hodierni Parte II.* in expositione tit. *XL. Lib. I. de Off. Præf. Præf.* per modum Digressionis contradixit *Huberus*; adversus quem opinionis suæ veritatem asserturus *philologicam Dissertationem* anno 1688 edidit *Perizonius*: quod agre ferens *Huberus* singularem librum de *Prætorio quod Paulus Philip. I, 13. memorat*, annexum *Dissertationibus septem Juridico-theologicis* anno 1688 publici juris fecit, a nobis in Actis istius anni mense Sept. p. 475. enarratum: quo tempore nondum constabat, quem adversarium sibi sumisset *Huberus*, cujus sententiam oppugnet, *Viri clarissimi* solum nomine notatum; nunc demum cognitum, postquam hic liber prodit, in quo continentur omnia hætenus enumerata doctissimi utriusque *Viri* scripta, a *Perizonio* junctim edita, qui *Huberi* etiam singulari isti libro fuisse respondit; unde sententiam ipsius non adeo novam aut paradoxam esse intelligimus, ut ingenti inopia veri opus sit ad eam probandam; mitioribus certe verbis litem hanc prætoriam agi potuisse arbitramur, cujus præcipua momenta exponemus.

Perizonius ex veteribus melioris ævi scriptoribus, Tacito cum primis *Hist. I, 10, 5, 2, 11, 6, 4, 46, 9.* & *Suetonio in Neron. cap. 9. & 47.* ut & Inscriptionibus veteribus ostendit, propria & prima *Prætorii* significatione (a *Prætor*e deducta, quo nomine ducem exercitus seu imperatorem venire constat, præsidem item provinciarum, quoniam & illi imperium militare habebant) tabernaculum castrense in quo imperator tendebat denotari, idque poni fuisse solitum in præcipuo castrorum loco, qui *principia* dictus fuerit, inque illud convenisse ad imperatorem duces reliquos, ibique consilia de rebus ad belli summam pertinentibus agitata, judicia exercita, disceptatas & cognitatas militum causas, poenasque exactas esse. Ab hoc castrensi prætorio ductum, ut ædes destinatae habitationi & mansioni præsidum, qui pacatæ provinciæ præerant, & proinde non in castris sed urbe habitabant, quoque dicerentur *prætoria*, quod earum ædium in provinciis eadem esset ratio quæ tabernaculi istius in castris. Eadem appellatione Regum etiam aulas, quæ in urbe aliqua fuerunt, imo & lautiores in agris villas, venisse. Posterioribus temporibus ædificia illa publica, quæ desti-

destinata erant judiciis publice exercendis, dicta fuisse eodem nomine, nec ab ipsa tamen judicum habitatione distincta, nisi seris valde temporibus. Sed de re urbana usurpatam hanc vocem significare prætoriarum cohortium corpus, vel etiam locum ubi tendebant illæ cohortes; neutiquam vero palatium, aut aliquam ejus partem judiciis habendis destinatam. Igitur cum *Prætorii* vox nequaquam ex urbe & foro, sed ex castris primam originem trahat, neque in Urbe ullus fuerit locus ita appellatus, qui juri dicundo esset destinatus, verba *Pauli ad Philip. I, 13.* ubi innocentiam suam Romæ declaratam a se ait ἐν ὅλῳ τῷ πραιτωρίῳ καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσι, non de tribunali quodam, sive auditorio, aut judiciorum subselliis, neque de palatio Cæsaris, sed de prætorianorum militum in unis castris ad Urbem tendentium multitudine, accipienda docet: Paulum enim una cum reliquis *δεσμίοις* ex Judæa Romam auctis, non ad Senatum aut Magistratus urbanos, sed ad Cæsarem fuisse missum, & proinde traditum Præfecto prætorii; ab hoc in militari custodia habitum, & catena militi prætoriano alligatum, multam cum prætorianis militibus (a quibus per integrum biennium & amplius fuit custoditus) consuetudinem habuisse, & quotidianis cum iisdem sermonibus, εἰς προκοπὴν εὐαγγελίᾳ semper tendentibus, suorum vinculorum rationem exposuisse, crebram declarandæ innocentiae occasionem per quotidianam Evangelii expositionem, & approbatam omnibus vitæ suæ integritatem ac sanctimoniam, nactum.

Hæc sententia, quæ a vero nil alieni continere videtur, talis non visa est *Hubero*, qui ingenti inopia veri opus esse ad eam tuendam & ex *Pauli* verbis exprimendam statuit. Existimat potius & dialectice demonstrare annititur, milites prætorianos nunquam *prætorii* appellatione venisse, sed *prætorium* tempore Cæsaris fuisse partem palatii, in qua extiterit auditorium Imperatoris & ejus præfecti, cum statione militum Prætorianorum: distinctam tamen eam mansisse ab habitatione Cæsaris, licet utraque esset in palatio: Præfectum prætorii a Græcis Romanarum rerum scriptoribus sæpe vocatum esse *præfectum aulæ* ἐπαρχὸν αὐλῆς, *Dioni Cassio*, *Plutarcho*, *Herodiano* & *Zosimo*; inde sequi, aulam esse prætorium. Ex alio etiam *Pauli* loco *posteriori ad Timoth. epist. cap. ult. v. 16.* domum in qua auditorium fuit, *prætorium* vocatam esse ostendit. Nec militem *Paulo* qui custos additus fuerat,

fuerat, pro prætitorio habendum esse; videri potius, aliquem ex Judæa de Julii centuria legionis Augustæ, quæ victos Romam deportaverat, fuisse: nullum autem prætorium seu tabernaculum Imperatoris in castris extitisse, sed in palatio; quod nomen de Cæsarea domo populariter notum, partis ejus, id est, prætorii appellationem absorpserit, æquo animo ferentibus Cæsaribus, ut odiosum in Urbe *prætorii* nomen appellatione *palatii* permutaretur. Paulum igitur in auditorio Cæsaris Neronis, sine ullo patrono, Burrho & Seneca præsentibus, gloriosissimam illam utilissimamque orationem apologeticam habuisse, & cum attentione ac admiratione omnium, Cæsari, ejus præfecto, assessoribus judicii, comitibusque & reliquis e Cæsaris domo, tum & aliis qui adfluxerant, innocentiam non modo suam, sed & Evangelii veritatem manifestam fecisse. Pro sententia hac Chrysostomi locum affert, ut & Belgarum ac Itolorum interpretationes loci Paulini, e quibus apologiam a Paulo non in castris extra urbem, sed in palatio habitam fuisse confirmat. Præterea ex Alconio Pædiano, qui *prætorium dici tabernaculum prætoris* scripsit, opinionem suam stabilit, nec sermonis Latini proprietatem ferre, ut in *prætorio* vel *ad prætorium* significet *inter* vel *ad cohortes prætorias*, censet; probationem autem per argumenta causarum linguæ Latinæ adversus usum popularem & receptissimum, adeoque petatum ab analogia aliorum verborum metonymice corpus hominum significantium, v. g. *familia*, *officiū*, *servitii*, *consilii*, *auditorii*, &c. ad vocem *prætorii*, argumentum rejicit: in castris nulla de causis civilibus, nedum de religione, habita fuisse judicia, sed in habitaculo Imperatoris inque palatio locum fuisse eorum, æque ac appellationum seu provocationum accipiendarum, existimat.

Has objectiones Huberi, in libro singulari expositas, Perizonius in Responsione ad singula ejus capita, copiose diluit, id in primis prænotans, Paulinum locum ex prima & genuina *prætorii* significatione, apud omnes Latinos scriptores istius ævi, quo Paulus epistolam scripsit, recepta, explicandam; neutiquam vero ex Pauli verbis, in quibus nihil plane reperitur quod prætorii significationem ullam in partem determinet, controversum istud vocabulum definiendum esse. Nec alterum illum in *post. ad Timoth.* cap. IV. v. 16. locum cum hoc ex *epist. ad Phil.* I, 13. conjungendum, & unius veluti temporis & historię narra-

narrationem inde conflandam esse: cum inter eruditos constet, Paulum bis Romam venisse, bis isthic reum fuisse, primum cum a Festo missus esset ex Judæa, dein quando ex prioribus vinculis dimissus peragrato orbe sub finem imperii Neronis rediit: priori tempore scripsisse epistolam ad Philipenses paulo ante dimissionem suam, quam & cap. I. v. 25. 26. & cap. II. v. 24. prædixit; posteriori vero alteram illam ad Timotheum, paulo ante quam a Nerone capite truncaretur, quod & cap. IV. v. 6. ubi necem sibi instare vaticinatur, manifestum sit, Perperam primam Pauli apologiam, cujus fortunam Timotheo nunciat, referri ad priorem Pauli reatum, & controversa de Prætorio verba, Auctor annotat: simulque observat, Paulo & Evangelio æque gloriosum fuisse, si quotidiana Evangelii prædicatione, sanctimoniam suam atque innocentiam declaratione, & expositione causarum, quare hæc vincula lubens pateretur, milites & quosvis alios ad agnoscendam suam & Evangelii innocentiam adegerit, quam si unico Apologiæ judicialis actu (quem commentum esse Huberi existimat) in auditorio Judicibus vinculorum suorum causam declaravit. Chrysostomi auctoritatem, qua per prætorium aulam vel regiam Neronis denotari probare studuit Huberus, & de prima illa Apologia in ep. ad Philipp. loqui Apostolum affirmavit, Auctor ita accipit, ut homini Græco, qui tot seculis post primum vixit, condonandum putet, si per Palatium explicet *prætorium*; neutiquam tamen partem judicalem Palatii intelligere ipsum, imo innocentiam Paulinæ declarationem in Prætorio a prima ejus apologia Timotheo nunciata, tanquam rem prorsus diversam, distinguere, quod vero attinet ad ipsam *Φαίεσιον*, Chrysostomum omnino sentire cum ipso, factam nempe eam non unico apologiæ judicialis actu, sed potius quotidiana Evangelii prædicatione, & vitæ sanctitate. Quatuor in contrarium allatis argumentis p. 369. sqq. respondet. Postea in *Resp. ad cap. 5. & 6.* militem, qui custos Paulo datus fuit, quem ex Judæa & Julii centuria fuisse Hubero persuasum est, prætorianum fuisse, nec ullum in omni Romanorum historia repertum iri exemplum legionarii militis ex longinqua adeo provincia a sua legione & signis abducti, & Romæ sine ulla necessitate retenti, solummodo ut victum aliquem asservaret; sub prætoriani potius militis in castris habiti cura fuisse reorum custodias, ex historia Romana docet, & ex annotatis Grotii ad *Act.* 28, 16. probat. Cumque Adversarius negarit *Prætorii*

vocem cohortes militum & pratorianas significare, sed tabernaculum Imperatoris solum denotare, *cap. 7. & seq.* respondet, monstratque tempus & locum distinguenda esse in vocabuli huius significatione. Nempe in castris ante & post Cæsares significasse tabernaculum illius qui cum summa potestate exercitui præerat: in provinciis habitationem præsidum: at in Urbe etiam pratorias cohortes eo fuisse denotatas, postquam Augustus eas ex castris in urbem deduxit: sicut & in agris præcipuas & sumtuosas maxime villas. In loco autem Paulino commodissimam interpretationem videri eam, quæ a cohortibus pratoriis petitur, nec analogiam, quominus in pratorio non idem sit ac inter cohortes pratorias, repugnare ad *cap. 8.* ostendit, usumque huius significationis, allegatis veterum exemplis, *cap. 9. & 10.* probat; eaque a contorta, quam vocat, & dura expositione Adversarii, liberat, nunquam Pratorii vocabulum, determinatum in aliquam rei urbanæ significationem adhiberi asserens, quin proxime & unice pratorias cohortes denotet: cumque pratorium adjectivum sit, subintelligi debere castrum ad *cap. 11.* docet, ibique de nummis quibusdam ex Oudano depromtis disserit. Præfectum pratorio ἐπαρχον αὐλῆς dictum fuisse a Græcis ætate posterioribus, nec ab ullo, præter Plutarchum, ante Constantini tempora ita vocatum; Latinos omnes veteres & Græcos ante Constantinum non aliter Præfectum pratorio exposuisse, quam præfectum pratoriis cohortibus, ἐπαρχον τῶν δορυφορικῶν vel τῶν στρατοπέδων ad *cap. 13.* notat, & h. l. bene monet, quod & in *Diff. II. §. 43.* observaverat, ex modicis initiis, potentiam & curam muneris Præfecti pratorio maiorem in modum paulatim fuisse auctam, adeo ut tandem Cæsares omnia per Præfectos illos pratorio administrarent. De Dionis Cassii loco e lib. 53. quo is habitationem Augusti Palatium appellatam fuisse indicat, quod ille in monte Palatino habitaret, & haberet τὸ στρατήγιον pratorium, quod Huberus de judiciali auditorio accepit, Auctor de pratoriæ cohortis statione, quæ isthic sub Cæsaribus fuit, vel loco ei destinato, explicandum docet, pluribus ad *cap. 14. 15. 16.* disserit. De templo in castris an idem sit cum pratorio, an diversum, *p. 217. & 675.* disquirat, & pratorium ab Augusto in Urbe collocatum indeque a Tiberio in castra translatum esse, ad *cap. 17.* negat. De judiciis autem in castris exercitis, exemplum Sillii & reliquorum Messalinæ adulterorum & Tacito affert ad *cap. 18.* Cæsares primi

seculi

seculi in palatio auditoria statuta, seu conclavia vel ædificia juri dicundo & provocationibus accipiendis dicata, habuisse negat ad *cap. 19. 20. 21.* privatis enim litibus in urbe & palatio attendendis nunquam vacasse Cæsares existimat, quorum plerique maximam imperii sui partem extra urbem egerint in secessibus & villis, privatas lites foro & ordinariis iudicibus aut extraordinariis forte lectis relinquentes. Ex his, ut & aliis pluribus quæ omnia recensere nimis longum foret, colligit *p. 901. 902.* quum neque usum neque analogiam significationis Pratorii pro parte palatii judiciali in qua auditorium fuerit, toto isto singulari libro Huberus probaverit; nec ullum attulerit locum, in quo vocabulum istud tali sensu fuerit adhibitum; neque publicum ac statum juris dicundi auditorium in palatio Cæsarum primi seculi extiterit; salvam esse sententiam, qua de pratoriis cohortibus Pratorium intelligendum esse, & Paulum militi pratoriano, qui ipsi alligatus erat, reliquisque qui crebro accedebant, vinculorum rationem innocentiamque suam exposuisse, & de Christo Evangelium prædicasse, censuit.

Prætorianæ liti subjungit Dissertationem de Augustæ orbis terrarum descriptione, & loco Lucæ eam memorantis doctissimus Auctor; in qua, secus ac Interpretes hætenus ἀπογραφήν Luc. II. 1. exposuerunt, non tributis causa eam institutam & ἀποτίμησιν τῶν εἰσῶν, sed descriptionem singulorum hominum factam, eorumque nomina in publicas tabulas consignata fuisse docet: institutum autem id, ut constaret, quam frequens esset quæque regio, & quantum auxiliorum posset tum provinciis, tum & sociis civitatibus, & regibus, si res ita exigeret, ac vicina forte provincia bello flagraret, imperari. Notum esse Breviarium Augusti, ex descriptione hac ὅλης τῆς οἰκουμένης confectum: & proinde ut accuratior numerus iniretur subditorum, eos non in locis ubi habitabant, sed unde per majores suos orti erant, seu ubi majores perpetua serie vixerant, & ubi idcirco genealogicæ illorum tabulæ reperiiebantur, fuisse recensitos: quæ causa etiam fuerit, ob quam Josephus ex urbe Galilææ Nazaretho Bethlehemum Judææ conceperit (quia erat ex familia Davidis) & omnes reliqui in suam quisque civitatem se contulerint. De tempore huius ἀπογραφῆς an sub Cyrenio seu Quirino, (de quo nomine *§. ult.* disserit) an Sentio Saturnino, an Quintilio Varo facta sit, *§. 6 & seqq.* quo item sensu prima ea dicatur, late & circumspecte, ut auctoritatem Scripturæ

Hh 2

tueatur,

tucatur, quam aliorum vel emendationes vel interpretationes labefactare videntur, disserit, & cum Heervarto, Reinesio & Coccejo πρώτη positum esse ἀντὶ τῆς πρότερας censet, verumque verborum sensum hunc esse putat: descriptionem hanc prius vel ante factam esse, quam Syriæ præsideret Quirinus: quam loquendi rationem fuisse ostendit & explicat, optimi Grammatici partes implens & hoc veluti documento monstrans, quem usum accurata verborum cura in gravioribus studiis rebusque præstet.

ΦΛΑΒΙΟΥ ΙΩΣΗΠΟΥ ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ.

Flavii Josephi opera quæ extant omnia, juxta editionem Græco-Latinam Genevensis, quæ nunc prolegomenis & appendice aucta redditur.

Coloniæ, seu potius Lipsiæ, sumtibus Mauricii Georgii Weidmanni
A. C. 1691. fol. Alphab. 14.

Aλέτορ τῶν προλεγομένων, qui est *Thomas Ittigius*, vir Clarissimus, nosterque in colligendis Eruditorum Actis Socius æstumatissimus, primum de quorundam celeberrimorum Virorum in Josephum lucubrationibus frustra hætenus promissis & expectatis disserit; quæ occasione etiam præcipua Josephi manuscripta memorat, quæ passim in bibliothecis asservantur, & imprimis Vindobonensia, quæ Petrus Lambecius in peculiari ad Augustum Brunsvicensium & Luneburgensium Principem epistola delineavit. Deinde de ipsis Josephi scriptis agit, de 7 libris ἀλώσεως, de 20 libris ἀρχαιολογίας, quorum appendix est vita Josephi ab ipsomet conscripta, de duobus libris contra Apionem, de panegyrico in Maccabæos, seu tractatu qui περὶ αὐτοκράτορος λογισμῶν inscribitur, nec non de scriptis a Josepho promissis, & vel temporum injuria deperditis, vel non absolutis. Postea Græcas operum Josephi editiones, quæ rariores & infrequentiores hætenus fuerunt, tum etiam versiones Latinas, Germanicas, Italicas, Hispanicas, Gallicas, Anglicas, & Belgicas enumerat. Antiquis Josephi interpretibus Latinis, Rufino & Amiciis Cassiodori, accenset etiam Autorem librorum quinque de excidio Hierosolymitano, cum

quoad

quoad maximam partem ex Josepho translati fuerint, unde etiam Josephi seu Joseppi aut Josippi nomen illis quondam adscriptum fuisse observat, quod postea librarium vitio in Igisippi vel Egesippi nomen transiit. Occasione Hebraicæ versionis, quæ in Vaticana bibliotheca manuscripta extare dicitur, de Josepho Gorionis filio & Hebraica ejus historia, in qua & ipse plurimis in locis Josephi nostri interpretem egit, breviter disquirat, eumque Josepho nostro longe recentiore, & propter aniles quas admiscet fabulas nullius pretii esse probat, etsi a Judæis quibusdam magni æstimeretur, & tantum non Prophetis æquiparetur. Fragmenta quædam, quæ ab Eusebio, Hieronymo, Suida & aliis ex Josepho allegantur, & hodie in Josephi operibus non reperiuntur, pleraque Josepho potius afficta, quam ex ejus operibus expuncta statuit, si forte excipiat fragmentum de Harani combustionem, quod apud Eustathium in hexaemero legitur. Josephi de Christo periochen adulterinam esse statuit, & inter alia Lambecium refutat, non solum in eo, quod in epistola ad Augustum inter scriptores, qui decantatissimæ illius perioches mentionem faciunt, Photium numeraverit, & postea in commentariis de bibliotheca Vindobonensi hunc errorem defendere conatus fuerit, sed imprimis etiam in eo, quod Josephi verba ita interpretetur, quasi non ad Christi laudem, sed potius ad ejus contemptum & vituperium spectarent; quam Lambecii explicationem prolixè refert, & coactam atque a Josephi verbis alienam esse demonstrat. Hac disputatione finita, dignitatem & utilitatem operum Josephi commendat, & quamvis non dissimulet, hunc Scriptorem multis nævis & erroribus obnoxium fuisse, quorum aliquos etiam recenset, non dubitat tamen a multis Josephi errores præter necessitatem multiplicari, cum nonnulla, quorum arguitur, non incommode excusari & defendi possint, nonnulla etiam libris potius & interpretibus quam ipsi Josepho tribui debeant. Postremo de iis agit, quæ in appendice novæ hujus editionis occurrunt.

Continet autem hæc appendix primum Aristeæ de 7. Interpretibus historiam cum Latina versione Matthiæ Garbitii, & notis ad epitomen Aristeæ, quæ apud Josephum legitur, a præstantissimo Juvene M. Joh. Alberto Fabricio concinnatis. Has sequuntur variae lectiones librorum de bello Judaico, & tractatus de imperio rationis, ex codice Hh 3. manu-

manuscripto bibliothecæ nostræ Paulinæ ab ornatissimo Juvene Joachimo Friderico Felleri, *Joachimi Felleri* S.S. Theol. Lic. Poëseos in hac Academia Professoris publici meritissimi, & Academiae Bibliothecarii (cujus beatum quidem, at acerbum obitum, qui in diem 6to proximi mensis Aprilis incidit, ex animo lugemus,) filio collectæ. Subjicitur nova versio libelli de Macabæis adornata a Francisco Combesio, qui perperam existimavit, nullā aliam hujus libelli versionem Latinam præter Erasmi paraphrasin extare. Additæ sunt ejusdem Combesii notæ ex novissimo, quod vocat, bibliothecæ Patrum Græco-Latinæ auctario de prompta. Accedit ultimo loco fragmentum libri *περί παντός*, quod ab Hæschelio in notis ad Photii bibliothecam sub Josephi nomine editum est, & postea a Stephano Le Moyne, qui etiam versionem Latinam addidit, in Variis Sacris sub Hippolyti nomine publicatum, cum in laterculo statuae marmoreæ superiore seculo effossæ & in bibliothecam Vaticanam translata opus aliquod *περί παντός* contra Platonem reliquis Hippolyti scriptis accenseatur: etsi nonnulli, in quorum sententiam Photius proclivis est, opus illud *περί παντός* Cajo Presbytero Romano assignare malint, quippe qui in alio opere, quod Labyrinthum inscripsit, se librum hujus argumenti literis tradidisse refert. Cur autem hoc opus Josepho a nonnullis adscriptum fuerit, ejus rei in prolegomenis quatuor causæ afferuntur.

THE NEW STATE OF ENGLAND UNDER their Majesties K. VVilliam and Q. Mary.

id est,

Recens status Angliæ sub imperio VVilhelmi Regis & Mariæ Reginae; auctore G. M.

Londini, Imp. Joh. Wyat, 1691 in 12. plag. 38.

Quem non una vice, imperantibus *Carolo II. & Jacobo II. M. Britannia* Regibus, *Eduardus Chamberlayne*, Regiæ Societatis collega, descripsit, *recentiorem Angliæ statum*, nuperius enarrare cœpit opere hoc tripartito vir quidam patriæ amantissimus, antecessorem suum non infelicitè æmulatus. Priori is parte Angliam singulaque ejus oppida topographice perlustranda sistit. Altera multa lectu jucunda refert de incolarum originibus, genio, moribus, legibus, religione ac regiminis forma; ut & Regis ac Reginae hodiè summam rerum obti-

nercium

nentium aula, jure ad coronam, redivisibus, copiis militaribus; nec non de ordinibus cæteris, nobili puta, ecclesiastico, œconomico, &c. Tertia repræsentat omnes curias & collegia, in quibus regis auctoritate jus dicitur. Subjungit nomenclationem Anglorum in ecclesia aut politica, in sago aut toga eminentiorum.

APPENDIX AD HISTORIAM GENEALOGICAM Regum Pariumque Magnæ Britannia anno superius editam.

Noribergæ, sumt. Joh. Andr. Endteri filiorum, 1691. in Fol. plag. 3.

Nobilissimi Viri, *Jacobi Wilhelmi Jm-Hoff*, Genealogias Britannicas anno superiori M. Junio ad Acta Eruditorum p. 268. retulimus. Nunc appendicem earundem prodiisse indicamus. Habes in ea *tabulam*, qua omnium, quotquot a regio stemmate sanguinem derivant, series & cognatio uno conspectu patet. Ex his non pauci religionem Romanam profitentur; unde non possumus non ex præcedentis *Libri Anglici* Parte II. c. X. p. 120. obiter memorare decretum satis prolixum Parlamenti, regio assensu sancitum d. 16. Dec. 1689, nullum Principem Romano-catholicum nullamve Principem Romano-catholico nuptam unquam aliquid juris ad Magnæ Britannia regnum in posterum habituros.

Excipit illam præfatio, in qua lector invitatur ad ferendam opem in opere, in quod omnes ingenii nervos nunc intendit *Imhofius*. Est illud novum supplementum ad Notitiam Procerum Imperii, a summis viris enixe hætenus ac serio expetitum desideratumque. Et quemadmodum eorum humanitate multæ ac exactissimæ memoriæ ad Auctorem pervenire: ita optandum est quam maxime, ut qui familiarum illustrium casus in promptu habent, *Imhofio* aut non recte annotatos, aut plane ignoratos, eos haud gravatim impertiantur, quo tandem hoc in genere studiorum aliquid extet, a sphalmatibus, quantum fieri potest, purgatum ac correctum. Incompertos sibi esse fatetur Noster progenitores hodiernorum Præfulum *Hildesheimii*, *Leodii*, *Paderbornæ* & *Monasterii*; certior fieri cupit de novissima serie Canonicoꝝ *Coloniensium*, *Hildesheimensium*, *Leodienſium* atque *Osnabrugensium*; dubitat, an *Job. Dietericus* Abbas monasterii *S. Cornelii ad Indam* superstes

superstes sit. Fugere se queritur novissimas mutationes familiarum *Mecklenburgica, Hassiaca & Badensis, Nassovicarum, Ostfrisca, Liechtensteinia, Croienfis, Westphalicarum* tantum non omnium, praesertim *Manderscheidia, Metternichia ac Salmensis*, porro ex *Wetteravicis Hazfeldensis, Rheingravie, Schaenburgensis, Solmensis, Stolbergensis & Waldeccensis; Læwensteinensis* denique e *Franconicis*.

Sequuntur praefationem *Supplementa* ipsa ad genealogias Britannicas, maximam partem a nobili viro, *Henrico San-Georgio*, Equite & *Clarencienfi Rege Armorum* nuper admodum accepta. Postremo loco novissimus *Archiepiscoporum & Episcoporum Angliæ Catalogus* exhibetur, sed qui ob mutationem nuperrime exortam correctione jam aliqua indiget. Si enim *Novellis Hamburgensibus* fides est, diem quidem suum obiit *Herbertus Crofts* *Herefordiensis* Episcopus, successorem nactus *Gilbertum Ironside* Episcopum hactenus *Bristolensem*, cui vicissim in hoc Episcopatu *D. Bathurst* suffectus memoratur. Plures vero munere privati sunt, quod Regi *Wilhelmo* fidem suam sacramento obstringere tanto tempore renuissent. Hi recensentur hoc ordine: *D. Wilhelmus Sandcroft* *Archiepiscopus Cantuariensis*, cui successit *D. Tillotson* *Ecclesiæ D. Pauli* hactenus *Decanus*: *D. Franciscus Turner* *Eliensis* Episcopus, cui surrogatus est *D. Simon Patrick* *Cicestrensis* antea Episcopus, successorem in hoc Episcopatu *D. Groue* adeptus: *D. Thomas Ken* Episcopus *Bathoniensis & Welsensis*, cui successit *D. Beveridge*: *Wilhelmus Lloyd* *Norvicensis* episcopus, qui successorem nactus est *D. Meare*: *D. Thomas White* *Petroburgensis* Episcopus, cui *D. Cumberland* suffectus est: & *D. Robertus Frampton* Episcopus *Glocestrensis*, cui surrogatus est *D. Fowler*.

Quod reliquum est, monemus (vel ipso Imhofio in nuperrimis ad Amicum litteris indicante) in *Supplementis* hisce pag. 7. lin. 37. emendandum esse *sphalma*, & pro *Maynardo Ducis Schombergensis filio*, legendum *Carolus*: hic enim in *Ducali dignitate patri* successit. Addimus observationem aliam, ex ejusdem nobilissimi Viri epistola excerptam, nempe *Eduardum* illum *Villerium*, stabulo *Reginæ* praefectum, cujus genealogia in *Appendice* enarratur, ineunte mense *Aprili* hoc ipso anno, axiomate *Baronis de Hoo & Vicecomitis Dartfordiensis in Comitatu Cantienfi* gratia *Wilhelmi Regis* auctum ac ornatum fuisse.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Junii, Anno M DC XCI.

שלחן ערוך SCHULGHAN ARUCH.

id est,

Mensa instructa, ex scriptis R. Isaaci Loria excerpta;

Accedit R. Abr. Aben Esra אברהם שבת Epistola

Sabbati.

Frankofurti ad Viadrum, in ædibus Joh. Christoph. Becmanni D. & Professoris Frankofurtani, a. 451. Christi 1691. in 8. plag. 7.

Quæ R. Isaacus Loria Germanus, Kabbalistarum princeps, discipulis intimioris admissionis comunicavit, theologiæ secretioris Judaicæ mysteria, ea in chartâ cõjecit R. Chajim Vitalis, magnis vero sumptibus comparavit Christianus Knorrius, Baro a Rosenroth, dum viveret, harum rerum studiosissimus ac callentissimus, nec tantum aliquot eorundem partes Latii jure in Kabbala sua denudata donavit, verum & in praefatione tomo secundo præfixa de universo operum Lorianorum syntagmate plura docuit, quam ullus alius. Ex his itaque a Loria discipulis excerptus esse dicitur præfens libellus, MENSÆ INSTRUCTÆ titulo insignis, eo quod juxta ordinem libri homonymi ab Isaaco Karo conditi ritus præcipuos Judæorum enarrat, hoc tantum discrimine, quod in illo rituum rationes Talmudicæ h.e. juridicæ, in hoc Kabbalisticæ sive mysticæ adferantur. Opusculum hoc antea Cracoviæ excusum fertur. In editione autem Frankofurtana mantissam habet adjectam hactenus ἀνεκδοτον, אגרות, nempe אגרות שבת, Epistolam rhythmicam, quam Sabbathum a. 4929. Chr. 1169. ad R. Abrahamum Aben Esram somniantem misisse fingitur. Fabulæ illius ἀπομύθιον est, ad sabbathum referendam non eam noctem, quæ subsequatur diem sive solis occasum, sed quæ solis ortum præcedat. An ea vero satis respondeat gravitati Auctoris, (qui una cum Mose Maimonide & Isaac

cundo congestam esse, sapius a nobis dictum meminimus. Videatur modo Supplementum nostrum VII. p. 363. ubi nova Ebraei textus, *Bertinorio* & *Jom-tobba* commentatoribus stipata, editio Amstelodamensis recensetur. Ut *δευτέρωσις* illa Latine extaret, multum operæ insamtum est eruditis non unis; quorum aliqui unum, alii duos, tres, quatuor, quinque aut sex titulos Latina veste indutos in orbis literati conspectum produxerunt. In his sunt *Samuel Clericus*, *Joannes Coccejus*, *Joanes Drusius*, *Constantinus l' Empereur*, *Paulus Fagius*, *Joannes Leusdenius*, *Joh. Henr. Otbo*, *Gustavus Peringerus*, *Paulus Riccius*, *Sebastianus Schmidius*, *Robertus Sheringhamius*, *Franciscus Taylerus*, *Jo. Ulmannus*, *Jo. Christoph. Wagenfeilius*, *Joannes Wülferus*. Eorum omnium diligentiam superare nifus fuerat vir doctissimus ac Oxoniensium Academiae immortale decus *Gulielmus Guisius*; sed optimis conatibus immortuus, quod moliebatur opus vix duodecima ex parte omnibus numeris absolvit ac perfecit. Prodeunt enim, obstetricante clarissimo *Eduardo Bernardo*, septem solum tituli ordinis primi Talmudici, (*Masichtoth* puta *Berachoth*, *Pea*, *Demai*, *Kilajim*, *Schebbith*, *Terumoth*, *Maaseroth*,) accurate ac eleganter in Latinam linguam conversi, cum notis eruditione rariori ac varia refertis, quibus multa commentatorum Judaicorum itemque philologorum Christianorum paroramata indicantur, difficiliore voces Biblicæ ac Talmudicæ face satis clara collustrantur, itemque barbaro-Ebraeæ, in quibus mirifice cespitarunt interpretes Rabbini, ex Græca lingua conjecturis plerumque felicibus explicantur. Nos e multis aliqua seligimus, quæ speciminis vice erunt.

- p. 29. Vocem *לֶחֶם* *Psalm. CXXIX. 7.* ex Arabismo exponit Auctor de fasciculo tanto, quantus sub axilla portari potest; cum *לֶחֶם* proprie sit locus corporis ab axilla ad latus usque. *לֶחֶם* *Leph*, vocabulum Talmudistis frequenter usurpatum & a modernis Judæis pro *capa* habitum, *arum* esse demonstrat, a *Dioscoride* his verbis memoratum: "Αγον τὸ καλόμενον παρὰ Σύροις λῆφα. Vox *לֶחֶם* significat rem primitiis immixtis infectam adeoque profanis usibus eximendam, descenditque, juxta Nostrum, non a *לֶחֶם* *lacryma*, sed *לֶחֶם* quod notat Samaritice, (ac consequenter Ebraice,) *medullam* vel *prestantissimam* partem, qualis sunt *primitia*. Sic ponitur pro *לֶחֶם* Gen. XLV. 18. Num. XVIII. 12. 29. 32. imo & pro *לֶחֶם* *funiculus* Deut. XXXII. 9.

ubi

ubi pari modo *לֶחֶם* *medulla* Interpres legisse videtur. Lightfootus p. 66. crebrius refellitur, v. g. quod in decade Chorographica in Marcum c. V. sect. II. vocem *לֶחֶם* ad *Dalmanutha* detorsit, quam Noster de *Salamine Cypri* accipimavult, quodq; *לֶחֶם* *portam* vertit, cum *frondem* vertere debuisset. Regium hortum Babylonicum *hortum Bagon* p. 84. vocatum *Plinius* refert, l. XIII. c. IV. & a *Bagoa* spadone dictum suspicatur. At *Guissius Bage* vel *Bag* & Chaldæis & Persis viridarium hortumve amœnum signare ostendit simulque emendari cupit locum Theophrasti: ἐν μόνῳ τῷ βάττῃ κήπῳ τῇ παλαιᾷ, legendo: ἐν μόνῳ τῷ βάγῳ κήπῳ τῇ παλαιᾷ περὶ βαβυλῶνα.

Præcipuus notarum Guissianarum usus in eum redundabit, qui Buxtorfii Lexicon Talmudicum auctius atque emendatius reddere voluerit. Nos ea tantum excerptimus, quæ occasione Mischnici textus monita fuisse, non quemlibet subodoraturum credidimus. Ceterum, ut fortean volumen paulo spissius fieret, præmittitur ei præfatio *Maimonidis* in *Seder Seraim* ex sola *Eduardi Pocockii* versione latina, quam in ejus *Porta Mosis* p. 5—133. reperire est. Utq; esset, qui telam morte Guissii abruptam pertexat, compellat *Bernardus* clarissimum *Alexiū*, (hoc est, ni fallimur, *Petrum Allixium*, cujus *historiam ecclesiarum Pedemontanarū* aversa pagina recensemus,) ut opus, quod unius hominis vires hætenus excessisse videtur, ad colophonē feliciter perducatur.

SPECIMEN THEOLOGIÆ MORALIS,
quo vera & naturalia omnis juris atque honestatis principia breviter eruuntur, quinque Disputationibus in Universit. Rostochiensis propositum, auctore Justo Christophoro Schomero, S. Th. D. & Prof. Prim. Consil. Consistor. & Superint. Mecklenb.

Rostochii, typis Jo. Wepplingii, a. 1690. plag. 18.

Cum duæ sint Theologiæ partes, una quæ dogmata seu fidei Christianæ articulos complectitur, altera quæ officia & mores vitam Christianam decentes continet; tractatus hujus Auctori venerando visum est, nunc posteriorem ejus partem a paucis hætenus excultam, hic velut per modum Pædiæ delineare; ut quomodo vita Christiana multis modis corrupta instrui debeat, S. Theologiæ cultoribus constaret.

staret. Quinque ille capitibus absolvitur. In primo de natura Theologiae moralis, eandem definiendo & distinguendo ab Ethica & Jurisprudencia, agit: in secundo finem ejus, qui est sanctitas & perfectio Christiana, explicat. Qua occasione juxta analogiam fidei declaratur, ut lex Dei abs homine renato servari & impleri queat. In tertio capite, primum actionis moralis principium, h. e. intellectum & conscientiam exponit: in quarto, alterum principium, quod est voluntas hominis regeniti, traditur, ad quam affectus, eorumque moderatio referuntur. In quinto denique norma actionum Christianarum, quae est jus divinum, ejusque obligatio exponuntur. Inde justitia universalis & quae hic regulae observandae sunt, explicantur. Universam hanc Pædiam Theologiae Moralis sane accuratam, non ex lacunis, qui vocantur, Moralistarum, sed ex solis Scripturae sacrae fontibus ac juris naturae fundamentis, idoneo ordine ac puro & eleganti stylo deducit: ut optandum sit, virum solida eruditione & judicandi facultate instructum, telam quam exorsus est valde utilem pertexere; quo studiosa juvenus S. Theologiae dedita habeat, unde ad mores & officia Christianorum instruenda & dirigenda magis magisque proficiat.

*SOME REMARKS UPON THE HISTORY
of the ancient Churches of Piedmont, by P.*

Allix, D. D.

five,

*Annotationes aliquæ super historiam antiquarum
Pedemontii Ecclesiarum, autore P. Allixio,
Th. D.*

Londini apud Rich. Chiswell, 1690. in 4. Plag. 45.

Occasionem præsentis scripto dedit edita ante hoc triennium a Bossueto, Episcopo Meldensi, Historia de Variationibus Ecclesiarum Protestantium: cujus recensionem dedimus in *Actis anni 1689, pag. 65. & 157*. Scilicet cum inter alia ille toto libro XI. magno studio id egisset, ut Albigensum atque Waldensium famam denigraret, atque sic omne Protestantibus adminiculum eriperet, quod ex istorum consensu subinde querere conati fuerant: Allixius sui muneris esse credidit, iniquum

iniquum istius animum, defectumque sinceritatis, in tradenda harum Ecclesiarum historia detegere, adeoque hanc speciatim partem memorati operis impugnare: non dubitans, reliqua ejus capita ab aliis Protestantium Doctoribus assatim confutatum iri. Tamen enim ab istorum Waldensium Albigensumve justificatione non præcise dependere autemet nostræ defensionis robur: nihilofecius laborem hunc nequaquam vanum fore existimavit, tum quod per se res Christiano digna sit, propugnandam suscipere innocentium famam, teterimis calumniis impetitam & tantum non oppressam; tum quod parum ab ingratitudine absit, si eorum memoriam, tam atrocibus modis oneratam vindicare negligamus, qui tam gravia pro fide Christiana perpeffi, tantaque cum constantia annisi sint illibatam conservare antiquam religionem, quam nempe Romana Ecclesia eo tempore adulterare ac pene abolere sategerit, surrogato in ejus locum Christianismo spurio & suum ad placitum conficto. Præmonet vero, neutiquam sibi propositum esse integram Waldensium Albigensumve Historiam consignare; quandoquidem id jam antea factum sit ab aliis viris egregiis, Chassagnonio puta, Perrino, Lissierio, Legero & Morlando: quorum scriptis vix quidquam addi posse judicat, nisi forte circa originem harum ecclesiarum, & continuationem filii historici ab eo tempore, quo Legerus & Morlandus opera sua finierint. Quin potius scopus ejus est, ostendere modo veram antiquitatem utriusque harum Ecclesiarum; ac nil falsi ab earum membris jactatum esse, dum asseruerint, eas a Romanæ sedis jugo immunes originem suam ad ipsa Apostolorum tempora referre: quod proinde ex historia præteritorum seculorum deducere intendit, adeoque docere successionem continuam tam respectu sanioris doctrinæ & cultus, quam ministerii sacri in his ecclesiis, inde ab Apostolorum ævo ad seculum usque XIII, quo nempe tantopere cœtus hi inclaruerunt masculine semet opponendo erroribus atque corruptionibus Romanæ sedis. Quo pacto iis satisfactum iri confidit, qui postulent audacter, ut sibi ostendatur ulla Ecclesia, quæ ante Lutheri reformationem, aut saltem ante seculum XII, easdem cum Protestantibus opiniones foverit. Ab ovo itaque rem exorsus, primò omnium inquirat in originem Ecclesiarum Italiae, non universæ, sed specialiter quondam sic dictæ, ac e septem regionibus compositæ: quas enumerat Liguriam,

Æmiliam, Flaminiam, Venetam ditionem, Alpes tam Cottias, quam Grajas, ac denique Rhætiæ. Tametsi vero Mediolanensis & reliquarum Liguriæ Ecclesiarum fundator Barnabas, S. Pauli comes, fuisse tradatur a Baronio, Ughello ac Ripamontio, & quidem circa annum Christi 51, aut 49 rectius: tamen cum hæc assertio nullo nitatur autore antiquo, Noster eam rejicit, totamque istam traditionem tribuendam ait vanæ isti jactantiæ ac æmulationi Prælatorum Occidentis, de præcedentia & jurisdictionis prærogativa contendentium, ex qua nempe factum sit, ut inde a Seculo VIII vix ulla fuerit Italiæ, Galliæ, Hispaniæ, Angliæ Ecclesia, quæ non gloriaretur, se ab aliquo Apostolorum, eorumve discipulo fundatam: non exigua scilicet pietatis parte in cudendis plebique credulæ obtrudendis talismodi fabulis passim tum temporis reponi solita. Licet autem sic, antiquorum scriptorum testimonio deficiente, determinatu difficile censeat, an primo mox, an vero secundo demum seculo Christianam fidem regio hæc receperit: attamen cum Mediolanum jam tum primiceria istis in oris civitas habitata, & vero Apostolis eorumve successoribus solenne fuerit, evangelium in metropoli cujusvis regionis omnium primo prædicare, quo id dein tanto facilius in circumfrita loca se diffunderet: hinc Autor conjicit, aut eosdem doctrinæ Christianæ præcones, qui ex Græcia ad Gallos convertendos appulerint, Mediolanensem quoque Ecclesiam plantasse, ut quæ & ipsa ad Galliam Cisalpinam spectaret; aut vero emissarios Petri Paulique discipulos, qui civitates Romæ proximas sub Evangelii ditionem redegerint, hæc suas victorias etiam Mediolanum usque protulisse: ex quo ipso tamen haudquaquam concludi posse ait, Episcopos Romanos sibi jus aliquod asserere potuisse in dioecesi Mediolanensem: non magis, quam Polycarpus jurisdictionem nactus dici queat in diversas illas Galliæ Ecclesias, ab emissariis suis plantatas: maxime cum constet, auctoritatem Episcoporum Romanorum multo tempore sat tenuem mansisse; & ipse Pius II. in Apologia sua pro Ecclesia Romana fateatur, ante Concilium Nicenum non magnam eis ab exteris reverentiam fuisse habitam: quod vel ideo præmonendum duxit Autor, quoniam in sequentibus probare intendit, Dioecesin hanc ab Episcoporum Romanorum ditione independentem perdurasse. Pergit hinc, & per capita aliquot sequentia ex Autorum coævorum testimoniis deducere satagit, quisnam singulis sæculis

seculis religionis atque doctrinæ status fuerit in Dioecesi hac Italica: quo inde liqueat, quatenus ea ab erroribus in Romanam Ecclesiam paulatim irrepentibus manserit libera. Ac de primis quidem tribus cum dimidio sæculis, cum nullius pene ex illa dioecesi scriptoris ecclesiastici opera supersint, necesse habuit ex statu saltem vicinarum aliarumve ejus ævi ecclesiarum ad istam quoque argumentari: per compendium nempe exponens, quid tam circa doctrinam, quam ritus ecclesiasticos tunc inter Christianos receptum fuerit: in quibus recensendis, cum aliunde constent, non est cur detineamur. Speciatim vero notat, plerosque istorum rituum non eo cum rigore observatos fuisse, quo nunc a Romana Ecclesia injungantur; aliquos etiam successu temporis mutatos iterum & abolitos esse: item dissentientes circa varias Theologiæ quæstiones tum magna cum animi moderatione semet invicem tolerasse, dummodo in fundamentis fidei concordarent; denique quamlibet Dioecesin tunc independentem ab alia qualibet fuisse reputatam, ita ut licet reverentia aliqua habita fuerit erga Ecclesias ab Apostolis fundatas, tamen eas sequi necessum haud putarint, sicubi ipsas puritatem fidei violasse constaret. Distinctis porro capitibus singula secula sequentia percurrens Autor probare allaborat, articulos illos Ecclesiæ Romanæ, quos Protestantes hodie pro rejiculis habent, jam tum a fidelibus Dioeceseos hujus Italiciæ aut formaliter improbatos, aut saltem ignoratos adhuc penitus fuisse. Testes vero hanc in rem citat scriptores, quos illis in oris episcopatu aut sacerdotio functos esse constat: ex quorum operibus sigillatim excerpfit, quicquid ad stabiliendam hanc suam assertionem facere visum fuit: amolendo aut saltem emolliendo insimul ea, quæ in eorum scriptis Romanensium partibus favere videri possent. Sic ex seculo IV in medium producit Ambrosium Episcopum Mediolanensem, nec non Philastrium & Gaudentium Præsules Brixienfes; e seculo V Rufinum Presbyterum Aquilegiensem, ut & Chromantium ac Niceam ejusdem Dioeceseos Episcopos; e VI Laurentium episcopum primo Novariensem, dein Mediolanensem, Ennodium Ticinensem ac Dacium Mediolanensem episcopos; e VII Maurum Ravennæ, Mansuetum Mediolani, & Maximum Aquilegiæ episcopos: cumque præterea *Liturgia* illa, *Ambrosiana* dicta, non incongrua visa fuerit, ad dandam nobis ideam de fide & cultu sacro, tum temporis per illos tractus vigente, Noster

ei peculiare impendit *caput VII*, in quo de ejus autore, contentis & corruptione secuta latius discurret. Sequentia capita testes allegant e seculo VIII, præter Concilium Foro-Julianum ejusque sanctiones, Paulinum episcopum Aquilegiensem, & Paulum ejusdem dioceseos diaconum; e IX Claudium Episcopum Taurinensem, & Angilbertum Mediolanensem; e X Ratherium Veronensem, & Hattonem Vercellensem Præsules. In capite XI affertur Gerhardi Episcopi Cameracensis & Atrebatensis relatio data Reginaldo Præsuli Leodiensi de nonnullis Gundulphi discipulis, qui ex Italia venientes præceptoris sui dogmata per inferiorem Germaniam spargere cœperant, sed a Gerardo in vincula conjecti opiniones ab Ecclesiæ Romanæ placitis discrepantes abjurare fuerant adacti. Ex qua relatione Allixius noster colligit, Gundulphum ejusque assēclas non ab omni quidem errore immunes fuisse; attamen ex eorum confessione nil quidquam elici posse, quod Manichæismum similemve hæresin iis imputatam sapiat: quin potius in doctrina eorum tale quid offendi, quod iisdem articulis fidei contrarietur, quos sequenti tempore Waldenses in Ecclesiâ Romana improbarint. Unde porro infert, manifestum hinc esse, quod jam sub initium seculi XI certum hominum genus in Italia extiterit, quod contraria opinionibus Romanæ Sedis docuerit ejusque errores condemnarit, nec non per emissarios suos hinc inde ablegatos ingruentibus passim superstitionibus opponere semet sategerit. *Caput XII* jam subjicit considerationes quasdam super iis, quæ in præcedentibus capitibus proposita fuere. Nimirum confidit Autor aperte satis a se ostensum esse, quod Diocesis Italica sufficientem tam in fide, quam ritibus sacris puritatem retinuerit, quæ ad constituendam genuinam Christi Ecclesiam requiri queat. Non diffitetur quidem, nonnullas etiam superstitiones & erronea dogmata eo in tractu paulatim apud plures irrepisse, uti Preces pro defunctis, nimiam Reliquiarum venerationem, Sanctorum invocationem, rigidam nimis Jejuniorum observationem ac coelibatus clericorum injunctionem, denique etiam abusum Imaginum & crassiores quasdam notiones de carnali præsentia corporis Christi in Sacramento coenæ: attamen observat insimul, Liturgiam his in Ecclesiis adhibitam horum nihil continere: e cujusmodi tamen publicis scriptis potissimum de loci alicujus religione judicium ferre oporteat: deinde privatorum aut etiam clericorum

quorum-

quorundam errores non mox toti Ecclesiæ imputandos esse: denique non defuisse subinde ista per tempora etiam viros egregios atque doctos, qui ingruentibus illis erroribus mascule semet opponerent. Probata sic Italica hujus Dioceseos puritate in doctrina fidei & cultu sacro, progreditur Autor in *capite XIII* ad ostendendum etiam, eam ipsam independentem mansisse, nec obnoxiam Romanæ Sedi fuisse, ad medium usque seculi XI, quo nempe tempore jam Waldenses apertius contestari cœperint suam ab Ecclesiâ Pontificia, tanquam Antichristiana, aversionem. Argumenta hujus assertionis hæc inter alia adducuntur: quod Imperator Aurelianus in examinanda causa Pauli Samosatēni decisionem æqualiter demandarit Episcopis Italiæ & Romæ, diserte a se invicem distinctis; idemque post a Constantino observatum fuisse legatur in negotio Donatistarum; quod Athanasius expresse distinguat Mediolanum & Romam, tanquam duas Ecclesias a se mutuo haud dependentes; quod Ambrosii electio, teste Theodoro, facta sit absque ullo consensu Episcopi Romani, quod tamen haud potuisset fieri, siquidem ille pro Patriarcha totius Italiæ habitus fuisset; quod non reperiatur ullus Episcoporum Italiæ a Papa ordinatus, ad seculum XI usque: nec vestigium in historia appareat inde a seculo VII, quod Ecclesiâ Romana eam habuerit auctoritatem super Diocesin hanc Italicam, qualem quidem in alias Ecclesias sibi jam tum arrogarit: indeque esse, quod, cum alioquin omnes Episcopi Pontificum jurisdictioni obnoxii mox in ordinatione sua jurato promittere adigerentur, se ritus & cultum in Romana Ecclesiâ præscriptum servaturos, Mediolanensis tamen Ecclesiâ propriam sibi Liturgiam retinuerit, Ambrosianam dictam; porro quod fateatur Ughellus, Angilbertum Episcopum Mediolanensem circa annum 827 non erubuisse contendere cum Romano Pontifice de potestate ac dignitate, quodque isthæc contumacia per ducentos annos ejus successores infecerit atque invaserit: quod ipsum licet ille rebellionem ac defectionem a Sede Romana vocitet, Autor tamen contendit, non fuisse nisi constantem defensionem, qua Episcopi illi se opposuerint conatibus Romanorum Præsulum, passim alias Prælatorum Occidentis jura invadere molientium. Respondetur etiam argumentis, quibus Scriptores Pontificii evincere laborant, horum quoque tractuum diocesin jurisdictioni Pontificis subfuisse. In *capite XIV* latius narratur occasio,

Kk 2

qua

qua Ecclesiæ Diceceseos Italica ab Ecclesiâ Romana fuerint separata, & origo nominis *Patarinorum* eorumque dogmata describuntur. Nimirum Romanam sedem non absque indignatione hæcenus ferentem, quod dicecesis sibi adeo vicina tamdiu suam tueretur libertatem, cum tamen aliæ remotiores Ecclesiæ dudum fasces submisissent, anno 1059, regnante Nicolao II, Mediolanum ablegasse Anselmum Episcopum Luccensem, & Petrum Damianum Cardinalem Ostiensem, quo tentarent Dicecesin hanc sub Romanæ sedis ditionem redigere: prætextum vero fuisse, ut sedarentur dissidia inter plebem & clerum enata, & obex poneretur Simonia plerisque e sacro istorum locorum ordine, ob pecuniam pro ordinatione & confirmatione dari solitam, imputata, nec non hæresi Nicolaitarum; quo nempe nomine ii sacerdotes tum appellati fuerint, qui obstrictos semet haud putarint ad servandum coelibatum. Et sub horum quidem Legatorum adventum magnopere indignatum fuisse populum Mediolanensem, quod Ambrosiana Ecclesiâ, semper hæcenus libera, nunc Romanis legibus subjici deberet; quin adeo efferbuisse, ut Legatis tantum non vitæ periculum ab ejus furore immineret: Damianum tamen mox turbas composuisse, & callidis argumentis (manifesta licet falsitate nixis, uti Noster ostendit) toti cœtui persuasisse, Romanæ Ecclesiæ dignitatem & prærogativam non ab Imperatoribus modo indultam, sed a Christo ipso concessam & injectam esse; tum vero examinata causa cleri Legatos rem omnem tandem eo deduxisse, ut ecclesiastici suos errores agnoscerent, indictisque poenis leviculis expiarent, obedientiam jurato promittentes imposterum septem Conciliorum generalium sancitis; quorum postremo tamen, Niceno II. nempe, dicecesis hæc constanter sese hæcenus opposuerat. Sed nihilominus dein post Legatorum discessum, errore animadverso, Widonem Archiepiscopum promissorum poenituisset iterum, suffultumque favore Nobilitatis maxime, vocato concilio confirmasse rursus Sacerdotibus jus conjugii: quàmvis Arialdus, ex Alciata familia clericus decumanus, Landulfo Cottæ, populi præfecto autor fuisset, ut eam rem tanquam turpem palam oppugnandam aggrederetur, idque secundis populi auribus animisque exceptum fuisset. Denique rem mutuis altercationibus eo deductam esse, ut Sacerdotes uxorati separatim a cæteris divinum officium facere juberentur in loco quodam, *Patria* vel potius *Pataria* dicto; indeque talibus

Patari-

Patarinorum nomen per contumeliam a pueris inditum esse; idque postea promiscue attributum Waldensibus etiam fuisse, sive Subalpinis illis, qui eodem tempore, teste Petro Damiano, in Archiepiscopatu Taurinensi, maxima ex parte easdem cum illis opiniones defenderint, speciatim quoad sacerdotum conjugium: pariterque & Berengarianis, qui & ipsi jam circa illud tempus Romanæ sedis erroribus semet opponere cœperint. Atque jam corpus hocce dissentientium, frustra subinde tentata a Pontificibus reconciliatione, separatim jugiter ad tempora reformationis usque continuasse, sub nomine Patarinorum ac postea Waldensium. Cum vero notum sit, Waldenses subinde, & novissime adhuc ab Episcopo Meldensi, Manichæorum & Catharorum hæreseos incusatos fuisse; Autor in *Capite XV. ac tribus sequentibus* late ostendit, undenam hujus calumniæ origo fluxerit. Nimirum occasionem præcipuam fuisse, quod Manichæorum (quorum opiniones ex diversis autoribus distincte commemorantur) non paucum temporis ex Bulgaria in tractus occidentales spargi cœperint, per Italiam inprimis & Aquitaniam, regiones a Waldensibus & Albigenibus etiam frequentatas: indeque factum, ut utraque hæc secta a Romana Ecclesiâ, licet modis diversissimis, dissentiens, sive ex errore sive ex malitia, eadem Catharorum appellatione pedetentim involveretur: idque studio majori adhuc factum, postquam passim in Manichæos capitali supplicio animadverti cœpisset; tum enim proclive admodum & familiare Romanæ sedis clientibus fuisse, hoc titulo promiscue eos mactare hæreticos, quos populo odiosos reddere ac summe denigrare vellent; calumniæque huic fulciendæ eum potissime prætextum inservivisse, quod inter alios Manichæorum characteres non ultimus foret, concelare erronea sua dogmata: id enim facile dein ad eos etiam applicatum esse, qui aliis ex causis metuque persecutionum opiniones suas clam haberent: dummodo vel minima doctrinæ alicujus conformitas in uno alterove fidei articulo inter utrosque appareret. Cæterum Waldenses nequaquam Manichæis erroribus inquinatos, quin potius ab iis alienissimos fuisse, perspicue inter alia demonstratur ex antiquo poemate Gallico, circa annum 1100 a Waldensium aliquo conscripto, & hodiernum in Bibliotheca Cantabrigiensi extante, cui titulus *Noble Lesson*, sive Nobilis Lectio: ex quo satis elucescit, quam sobrie de plerisque fidei articulis senserint, quantæque

Kk 3

inn o

innocentiae morum atque vitae studuerint genuini Waldenses, & quam diversa a Manichæorum abominationibus dogmata sustinuerint. Porro in *Cap. XIX.* pluribus argumentis edocet Allixius noster, Waldenses haudquaquam primum fidei suæ autorem agnoscere *Petrum Waldum* civem Lugdunensem: (quamvis negari nequeat, virum hunc iis in tractibus haud parum emolumenti dedisse, procurata Italica versione sacri codicis:) quin potius veritatis evangelicæ conservationem in Diœcesi Italica, Taurinensi præsertim ditione & vallibus aditis, deberi Patarinis illis & Albigenisibus, jam ante Waldi ætatem, puriorem doctrinam professis: quibus cum se dein junxissent nonnulli ex Waldi istius discipulis, arrepta hac occasione Pontificios doctores persuadere aliis conatos esse, ac si integri illi cœtus a Waldo demum suam habuissent originem, nullaque adeo ante finem seculi XII ecclesia extitisset in Italia aut alibi, quæ idem cum illis sensisset: *Wallensium* appellatione, quæ jam antea Cœtus isti Vallium Lucernensium & Angroniensium vocati fuerant, hunc in finem facili mutatione in *Waldensium* nomen conversa. Cum vero Episcopus Meldensis Waldenses ab Albigenisibus separare contendat, & hos quidem pro meris Manichæis venditet, illos vero initio schismaticos tantum, non hæreticos fuisse, nec ante annum 1532, quo se primum Protestantibus adsociarint, in articulis fidei, sed unice quoad disciplinam ecclesiasticam a Romana Ecclesia secessisse velit: autor e contrario ostendit, Waldenses pariter & Albigenes eandem fovisse doctrinam, & utrosque pro hæreticis ob dissensum in articulis fidei a Romana sede habitos fuisse. Cæterum cum objici potuisset, Waldenses multo plures recentius doctrinas Ecclesiæ Romanæ tanquam erroneas taxasse, quam quidem olim a Patarinis istis ac Subalpinis factum fuisse legatur, adeoque vel hoc nomine ingentem inter utrosque differentiam extitisse: Noster dubio huic occurrit in *Cap. XXI.* pluribus exemplis commonstrans, plerosque Romanæ ecclesiæ errores tempore separationis Patarinorum aut penitus nondum receptos & stabilitos, aut saltem nondum pro talibus articulis habitos fuisse, quorum professio iis necessaria foret, qui eam communionem sequerentur. Nihilominus tamen jam Romanam ecclesiam pro meretrice Babylonica & Antichristi sede reputari a Wallensibus Albigenisibusque coepisse propter idololatriam, usurpationem potestatis secularis, nec non crudelitatem perse-

persecutionum ad stabilienda falsa sua dogmata adhibitam. *Caput XXII & XXIII* impenduntur ad delineandam fidem vitamque fratrum Bohemorum, tanquam propaginis cujusdam Waldensium, sedibus suis expulsum, & in iis oris sedem nactum, rivulique adeo, ex cuius qualitate facile de fontis puritate iudicium ferri queat. Duplex vero hanc in rem affertur testimonium, tanto minus suspectum ratione eorum, quæ in laudem istarum Ecclesiarum cedere possunt, quod utrumque ab hoste adversæque parti addicto datum sit: alterum scilicet est Inquisitoris cujusdam, profitentis se exactam de iis cognitionem habere, ac plusculis ipsorum examinibus interfuisse; consignatum circa finem seculi XIV, quod licet in aliquibus manifestas contineat calumnias & scurriles inculpationes, tamen vel ideo legi meretur, quod una exponit, quænam occasio fuerit hominibus illis in hoc vel illo fidei articulo a Romana ecclesia discedendi, & quibusnam argumentis sententiam suam defendere sciverint: alterum, idque modestius conceptum, est *Æneæ Sylvii*, quod historiæ suæ Bohemicæ inseruit; e quo non minus ac ex priori illo abunde liquet, quam rectam jam tum boni illi viri circa ea fidei capita, in quibus hodiernum Protestantes a Romana ecclesia dissident, sententiam tenuerint. In *Capite XXIV.* id agit Autor, ut doceat, cœtus illos Waldensium haudquaquam justo regimine ecclesiastico destitutos, sed legitima ministerii sacri successione gavisos esse, neque ut adversarii calumnientur, Laicis unquam promiscue concessisse potestatem prædicandi & administrandi Sacramenta. Tametsi vero non neget, difficile esse, seriem pastorum huius gregis nominatenus per censere, abolitis præsertim per continuas persecutiones ipsorum commentariis & annalibus: nihilominus e diversis autoribus & argumentis comprobatur, Waldensium ministerium sacrum iusta ordinatione ac successione non interrupta potitum esse, inde ab iis temporibus, quando Mediolanensem Archiepiscopus Wido cum aliis clericis uxoratis, uti supra dictum, Romanæ sedis semet opponere coeperat: ab ea enim sic secedentes jugiter in exercitio suæ functionis perseverasse, nil curantes Paparum definitiones & excommunicationes. Cum vero horum numerus, reliquorum comparatione exiguus esset, inde factum ait Autor, ut ab adversæ factioni addictis summo in contemptu, tandemque pro meris Laicis haberentur, legitima potestate sacra faciendi non instructis: eamque inculpationem dein obstinate

stinate propagatam, nec parum auctam fuisse, ex quo Waldis discipuli sese his Italiae ecclesiis junxissent: huic denique & id accessisse, quod ministri illi successu temporis titulum vocationis suae clam habere coeperint, quo tanto melius evitarent odium & persecutionem a Romana Ecclesia & ejus inquisitoribus sibi alias imminentem. In *Capite XXIV* persecutiones, quas Waldensium ecclesiae subinde sustinuerunt, strictim percensentur, asperitate primis illis Christianorum persecutionibus parum aut nihil cedentes: diversa etiam afferuntur edicta a Pontificibus Regibusque ad eorum exterminationem proposita, allegatis simul Autoribus, qui latius descripserint persecutiones illas & furorem passim adhibitum ab Inquisitoribus: quorum aliqui praeterea quam calumniose cum miseris illis egerint, in consignanda ipsorum depositione & responsione ad quaestiones in examine propositas, demonstratur *Cap. XXVI*, in quo nempe unum alterumque exemplum Processus ab istis habiti communicatur, ex Manuscripto quodam Bibliothecae Cantabrigiensis: unde satis patescit, instrumentum a Notario super instituto examine confectum non satis concordare cum protocollo, sed subinde verba ab iis prolata non parum perverti, atque in sinistram partem detorqueri. In *sequenti capite* comprobatur Autor, Ecclesias Vallium Pedemontii constanter perseverasse in eadem fide usque ad tempora reformationis Lutheri, allata hanc in rem relatione & ingenua confessione acris cujusdam adversarii, *Claudii Seisselii*, Archiepiscopi Taurinensis; qui cum jam ante annum 1518 contra Waldenses scripserit, evidens est, eos non anno demum 1532, ut Episcopus Meldensis voluit, opiniones Protestantium adoptasse. In *Capite ultimo* tandem obtestatur Autor, se haudquaquam justificandos suscipere errores, qui nonnullis harum ecclesiarum membris adhaeserint: at cum a talibus ne quidem primitivae Ecclesiae Patres omnino immunes fuisse reperiuntur, facilius iis ignoscendum esse autumat; quandoquidem ex deductis alias constat, fideliter coetus istos inter se conservasse, quicquid ad constituendam genuinam Christianorum societatem requiri queat: quale quid etiam Lutherum sensisse ostendit, utpote qui contemptis malis rumoribus, passim de Waldensium vita & doctrina sparsis, re nempe penitus indagata calumniarumque perspecta falsitate, ipsos pro fratribus agnoscere eorumque fidem commendare nil dubitaverit.

GRAM-

*GRAMMATICA GRÆCA EX ALIIS AC-
curato ordine ac sollicito quorumvis examine collecta,
inque sectiones & capita digesta, ad usum Gymnasii Ratispo-
nensis Poetici ab ejusdem Rectore ac Prof. Publ. GEOR-
GIO HENRICO URSINO*

Spirensi.

Norimbergæ sumtibus Wolfgangi Mauricii Endteri. A. 1691. in. 8.
Constat plagul. 39.

EX quo humaniores literæ, Græcæ imprimis, ex tenebris emerferunt iterum, varii varia in iis excolendis conati sunt; nec defuere, qui præcepta Grammatica exhibuerunt. In quibus scriptis ut non facile nihil invenias, quod laudari non conveniat; sic fatendum quoque habemus, nullum adhuc extitisse, quod vel omnia tradiderit, quæ ad studium Grammaticum pertinent, vel eo ordine etiam res tractarit, qui quibusvis placuerit. Ex qua causa subinde inventi sunt, qui novas Grammaticas composuere, in quibus, quæ in aliis vel non probaverant, vel non invenerant, aut emendarunt, aut suppleverunt; nec alio consilio clarissimus Autor adductus est, ut quod exhibemus Grammaticum opus conscriberet. Nam in eo & plenius scriptum suum, quam aliorum opera, reddidit, & inventa aliorum emendavit. In omnibus nempe libellis Grammaticis, quos hactenus habuimus, desiderantur, vel quæ ad naturam accentuum accuratius cognoscendam spectant, vel quæ ad formationem temporum pertinent, vel quibus ad variationem dialectorum discendam opus est, vel quæ conjunctionem verborum construendique rationem Græcis peculiarem concernunt, vel quæ exempla commoda exhibent, in quibus usus præceptorum Grammaticorum per Analysin haberi possit. Sed hic omnia convenientissimo ordine exhibentur. Traditur enim primo Etymologia, sive in literis & syllabis earumque affectionibus, sive in partibus orationis tam declinabilibus Articulo, Nomine, Pronominibus, Verbis & Participiis, & quoad declinationes atque motiones, & quoad formationes aliasque affectiones consideratis, quam indeclinabilibus, Adverbiis, Interjectionibus, Præpositionibus, Conjunctionibusque versetur; mox Syntaxis in explicandis præcipue Græcæ linguæ Idio-

tisimis occupata; deinde Profodia selectiora sola investigans; porro figuræ Grammaticæ; post dialecti tandemque electa Græca, quæ Chrias seu sententias, apophthegmata, similia, narrationes, epistolas & colloquia sistunt, perinde ut Michael Meisnerus exercendæ in Latina lingua Juventuti varios flosculos ex similibus, sententiis, narrationibus atque exemplis constantes ex Cicerone collegit, & sub nomine Hortuli Romani ad eo magis imbibenda Grammatica præcepta publici juris fecit. Sed & corriguntur observationes, quæ vel vulgo ponuntur, vel a variis Autoribus traduntur. Quarum emendationum duo genera facimus; partim enim corrigit, quæ aliis Autoribus promiscue visa sunt, partim speciatim clarissimum Vervvey tractat, quem in Belgio post Stephanos, Sylburgios, Welleros, non parum claritatis literis Græcis attulisse, nova via docendi Græca præmonstrata, in præfatione scribit. Ad priorem classem pertinent: verbum κέμαι, non, ut alii volunt, a κέμι ejusque Passivo & Medio κέμαι ortum esse, sed a Poetico κέω pro κέω, unde Passivum & Medium κέομαι per, Syncopen κέμαι. It. Verba non pura & barytona θέλω, οφείλω, μέλω &c. quæ in Futuris habeant, θελήσω, οφειλήσω, μελήσω, non ex circumflexis & puris antiquatis, θελέω, οφειλέω &c. orta esse, sed hæc potius circumflexa antiqua ex barytonis, quæ adhuc supersunt, originem traxisse, contra Schmidium. In Vervvey post multa alia præcipue reprehenduntur sequentia: Dualem numerum e verbis & nominibus ejici; vocativum in declinationibus nominativo proximum subungi; Medium verbum passivum præmitti; ordinem temporum valdopere turbari; Futurum primum Passivum formari a futuro Activo ψ in φθήσομαι, ξ in χθήσομαι, σ in σήσομαι mutato: Nomen ἀτάταλος non ex ἀταίς accusativo plurali nominis ἀτή componi, sed ex ἀταίς dativo plurali & verbo θάλλω deflectendum esse, ut sit ὁ ταῖς ἀταίς θάλλων. Sed quanquam multa vituperat, non pauca tamen etiam sunt, quæ in viro hoc sequitur. v. g. consuetudinem compositiones ex pronominebus με, σέ &c. & αὐτὸς in compositis, ἐμαυτὸς, σεαυτὸς, ἐαυτὸς, contra rationem induxisse, quod με, σέ &c. Accusativus & αὐτὸς Genitivus sit, Homerusq; semper scribat ἐμὲ αὐτὸν, σέ αὐτὸν, vel ἐμὲ, σέ simpliciter; ut & duas esse conjugationes, unam verborum in ω, alteram verborum in μι; porro verba ἐδομαι, πίομαι, φαίνομαι, non esse futura media, pro ἐδομαι, πίομαι, φαίνομαι, sed præsentia pro

profuturis poni; iterum, quæ de ratione, qua nomina cum nominibus componantur, afferuntur, ab aliis nondum perspicue observata, v. g. quod nonnunquam duo nominativi jungantur eliso σ, inprimis post υ, αυ, & ου, ut βέγλωσαι ex βῆς & γλωσαι; nonnunquam Genitivus integer & Nominativus coeant, ut νεώροικος navale ex νεὼς Genitivo vocis ναῦς, & οἶκος: nonnunquam Dativus ac Nominativus copulentur, ut in χειρίσσοφος. Sed hæc sufficiant. De cætero ipsum scriptum eximie commendandum est, sive plenitudinem selectumque rerum, sive perspicuitatem orationis, sive convenientiam ordinis intueamur. Neque dubitamus, quin studiis suis ex discipulis maxime profuturi sint, qui ductum in libello monstratum sequi velint. Quia apparere vel ex adscriptis exemplis arbitramur, non incipientibus solum proficuum fore librum, ut quæ ad ponenda literarum Græcarum fundamenta necessaria sunt, facile hauriant, sed adultiores quoq; inventuros esse, quibus quam jam possident cognitionem, confirmationem, illustriorem, elegantiolemque efficiant.

HENRICI COETSII EUCLIDIS ELEMENTORUM sex libri priores, magnam partem novis demonstrationibus adornati.

Lugduni Batavorum, apud Daniele a Gaesbeck, anno 1691, in 12.
Constat plagulis 30.

Inter Mathematicos, qui dilucidandis *Elementis Euclidis* posteritati suam commendare operam instituerunt, & præsens *Autor* nomen suum, in gratiam præcipue tyronum, professus est. Cum autem non una hucusque methodo *Euclidis* commentatores inceserint: aliis quidem veterem, & ab *Euclide* nobis traditum servantibus ordinem; aliis autem, illo insuper habito, ad naturalem veritatum inibi demonstratarum nexum & sequelam attendentibus: priorem demonstrandi viam *Autor* sibi vel ob hanc rationem eligendam putavit, quod *Elementorum Euclideanorum* notitia aliqua jam imbutis, ad sublimiora veterum Mathematicorum opera longe faciliorem altera illa suppeditare manuductionem, aditumque patefacere arbitraretur. Nec tamen huic orbitæ sic ubique institit, ut ab ea hinc inde non diverterit, ubi commodum discipulorum demonstrationisque brevis ab ordine communi disces.

discessum suavit: unde non raro in demonstranda aliqua propositione sequentem & nondum demonstratam in subsidium advoeat, sed (ne in paralogismum aut principii petitionem demonstratio abeat) a priori illa independentem. Ceterum ipsis demonstrationibus methodum quodammodo applicuit Algebraicam, sed ita tamen, ut a tyrone debitam attentionem adhibente, & signorum Algebraicorum, quorum syllabus præfationi subnectitur, memori, demonstrationum vis & ratio facile possit percipi. Ut adeo dubium non sit, *Autorem* non tantum idonea libri forma, & eleganti typorum dispositione, sed & resectis prolixarum demonstrationum ambagibus, & succinctis ratiociniis suis, largam eorum gratiam promeriturum, qui in geometricis elementis ipso hodego ingenium suum exercere studebunt.

GERARDI NOODT *JCTI* PROBABILIIUM

Juris Libri IV. quibus accedunt de Jurisdictione &

Imperio Libri 2. & ad L. Aquiliam Liber singularis.

Lugduni Batav. ex offic. Felicis Lopez. 1691. in 4. plag. 62.

Diversi argumenti materias uno volumine consociatas simul publici juris fecit Consultissimus *Noodt*, Antecessor in Academia Lugduno-Batava ordinarius, easdemque tum secundum fortuitum elaborationis ordinem, tum quoad externæ molis habitum disposuit. Prima etenim pars ceteris duabus amplitudine longe potior & in quatuor libros subdivisa, *Probabilia Juris* sistit, quæ sparsim hactenus (præter libri ultimi capita) fuerant edita. De scopo, quem in hoc scribendi genere præfixum habuit Autor, vel ex solo titulo sufficienter constare videtur. Felici quippe successu æmulatus est celeberrimorum *Jctorum* industriam, qui cum animadverterent, veneranda Jurisprudentiæ Romanæ monumenta communem cum aliis rebus humanis sustinuisse sortem, & veterum Doctorum atque librorum maxime incuria plurimis in locis obscurata, depravata atque corrupta fuisse, pertinaci studio maculas istas inducere, & hilariorum perspicuitatem, pristinumque splendorem Juri nostro conciliare aut restituere potius certarunt. Prodierunt hunc in finem tot volumina sub titulis *Observationum Juris, Emendationum, Receptarum Lctionum, Amoenitatum,*

nitatum, Paradoxorum, & qui adhuc sunt alii, conspicua. Quamvis autem in textibus obscurioribus emendandis Autor noster præcipuam consumserit operam, unice tamen id ipsum egisse non putandus; siquidem hac in re libera & soluta prorsus digestionis usus, passim interjecit capita, quibus modo verba ac phrasæ singulares ex classicis autoribus declarare; modo textus absque ulla emendatione interpretatione nova juvare, aliorumque intempestivas correctiones convellere; subinde & integras materias clarius exponere gavisus est. Seorsim vero quod textuum emendationes attinet, molliora hæc remedia passim usurpat, ut per brevissimas literarum mutationes sensum legis vexatæ perspicuum reddat, aut qua ratione per notas potissimum & siglorum captiones, librariis in describendis juris Romani codicibus admodum familiares, menda insensibili prope motu irrepperint, commonstret; cui posteriori conjecturæ cum ipse Justinianus locum fecerit in Mandato ad Tribonianum de conceptione Digestorum §. 13. paragraphum eundem ceu maxime notabilem primæ statim paginæ commendavit. His subsidiis aggreditur *l. pen. ff. de cond. caa. dat.* circa *l. 2. c. 5.* quam vulgo disceptari solet, quomodo Præfectus vigilum servum summo supplicio afficere potuerit, cum ex *l. un. C. de Off. Præf. Urb. & l. 3. §. 1. ff. de Off. Præf. Vigil.* manifeste constet, neutiquam Præfecto vigilum, sed Præfecto urbi merum competiisse imperium. Errorem exinde natum conjicit Autor, quod, cum veteres diversimode notaverint hæc duo officia, modo clarius *PRAEF. URB. & PRAEF. VIGIL.* modo magis contracte *P. V.* hoc forte siglo usurpato pro Præfecto Urbi Præfectus Vigilum facili lapsu fuerit scriptus. Offert se dehinc *l. 4. §. 13. ff. de re milit. Edicta Germanici Cæs. militem desertorem* *l. 2. c. 10. faciebant, qui diu affuisset, ut is inter remansores haberetur; sed si redeat quis & offerat se, sive deprehensus offeratur, pœnam desertionis evitat; nec interest cui se offerat VEL a quo deprehendatur.* Postremum membrum hujus textus *l. 13. §. ult. l. 5. pr. & §. 3. & 4. ff. b. 1.* haud leviter obstat, ceu in quibus maxime interesse videtur, utrum miles fugitivus a patre, an publice deprehensus sit & cum necessitate reversus. Ut ergo discordia textuum cesser, pro particula *VEL* substituitur *VERUM* (*nec interest cui se offerat, verum a quo deprehendatur*) & quidem hoc sub prætextu, quod siglum *V* olim forte adhibitum ad utramque particulam teste Valerio Probo, Magnone & Diacono semet referat;

- referat; quæ ambiguitas festinantem librorum calamum facile elu-
ferit. Haud alio remedio restituitur textus *l. f. ff. de condit. caa. dat.*
1. 4. c. 4. qui varias Dd. glossas atque commentationes prolixas ægre sustinet.
Neque enim adhuc inter eos convenit, quamobrem negotium ibi pro-
positum Celsus ad quasi contractum, dationem videlicet ob causam
referat, licet omnia requisita emptionis & venditionis præsto esse vi-
deantur. Noster putat notarum compendio textum primitus sic
conceptum fuisse *Dedi tibi pe. pec. ut mihi &c.* (dedi tibi peregrinam
pecuniam, ut mihi) librarios deinceps priorem notam *pe.* per impru-
dentiam tanquam supervacaneam neglexisse; id sane liquido constare,
quod peregrina pecunia pro merce habita non ex forma publica, sed
ex substantia magis æstimari sueverit. Adducitur hunc in finem de
nummo victoriato testimonium *Plinii ex l. 33. Hist. nat. c. 3: Qui nunc
Victoriatu appellatur, lege Clodia percussus est; antea enim hic num-
mus ex Illyrico advectus mercis loco habebatur.* Alios insuper duos
textus unius literæ mutatione cæteris consonos reddere molitur.
1. 1. c. 4. Prior ex his prostat in *l. 13. §. f. ff. de Pignerat. act. Venit autem in hac
actione & dolus & culpa, ut in commodato venit & custodia, vis major
non venit. Ea igitur &c.* Mutatur hic particula *ut in at* (*at in com-
modato venit*) ut cum subsequente *l. 14. d. 1. & l. 5. §. 2. t. 18 ff. Com-
mod.* 1. 4. c. 3. *connexio & concentus integer servetur; cumque Autori de
hac ipsa emendatione controversia a non nemine fuerit mota, infra
ad objectiones plenius respondet. In posteriore textu l. 6. C. de pact.
conv.* verbum *conveniat* mutat in *convenit*, quo ipso pacti expressi
ratio manifesta redditur, & Accursii aliorumque operosa divinatio,
nec non Ant. Fabri singularis doctrina de effectu nudæ pollicitationis,
si b. f. iudicii causam dederit, honeste dimittitur. Notantur & non-
nulli errores, quos per nimiam accelerationem atque memoriæ in-
constantiam ipsi Jcti forte commiserint, ut in *l. 5. pr. ff. ad L. Aquil.*
ubi *Actio L. Cornelia pro Actione L. Aquilia: l. 5. §. 4. ff. de his qui effud.*
1. 1. c. 9. ubi *Actio Legis Aquilia pro Actione infactum: l. 1. ff. de L. Pomp. de
Parricid.* ubi *L. Cornelia de sicariis* pro *L. Cornelia de Parricidiis* po-
sita præsumitur. Imo quod & gratiæ atque affectui nonnihil dede-
runt subinde Jcti, ex vexata satis *l. 14. ff. de Transact.* curiosa demon-
stratione eruere laborat. Non dubitavit hoc in textu Scævola asse-
rere, quod post transactionem inter legitimum & scriptum hæredem
inter-

interpositam, creditores hæreditarii utrosque hæredes teneantur con-
venire, pro rata hæreditatis per transactionem assignata; licet idem Jctus
in anteriore *l. 3. ff. eod.* contrariam sententiam tali in casu secutus esset.
Variæ quidem conciliationes in promptu sunt, quas inter duæ potissi-
mum ab Accursio prolata commemorantur. Neutra cum Autori
plene sufficiat, pro ingenii libertate contendit, in *d. l. 14.* utpote ex *l. 2.*
Responsum deprompta, Scævola a certo jure recessisse longius quam
oporteret, ut amico, a quo consultus forte, gratam acceptamque rem
faceret, eumque imaginaria ambiguitate utcunque juvaret; e contra
d. l. 3. ex *l. 1.* Digestorum petitam, claram ac rotundam juris decisionem
exponere, quo in commentario Jctus usus fuerit iudicio libero & mi-
nus obnoxio. Et ex hoc ipso argumento quæstionem inter Nic. Boe-
rium & Uldaricum Zasium agitatam decedit, quod Jctorum commen-
tariis potius, quam responsis credendum sit. Hæc de textuum quo-
rundam censura ac emendatione dicta sufficiant; obiter adhuc nota-
mus materias nonnullas fusius paulo illustratas. De rebus publicis
ac communibus ad *§. 1. 2. & seq. Inst. de Rer. Div.* satis proluxa disce-
1. 1. c. 7. & 8.
ptatio instituitur, plurimisque argumentis probatur, veteres publica
& communia parili potestate accipere, & quod publicum est, idem
& commune nuncupare, & vice versa; diversitatem solum in eo sub-
esse, quod quædam jure naturali, quædam jure civili publica habeantur.
Amœnæ dehinc digressioni serviens Autor, in officia, quæ ex hu-
manitate & philanthropia mutua præstare tenemur, inquit, istudque
argumentum ex consensu nostrorum Jctorum cum Cicerone, Seneca
aliisque Philosophis concinne declarat. Ad penitiorem intellectum
l. 3. §. 1. ff. d. A. vel A. P. l. 5. §. 1. l. 55. ff. de A. R. D. ex Seneca, Phæ-
1. 2. c. 6.
dro, Plauto congeruntur testimonia, quæ veteres in diversas abiisse
sectas circa doctrinam de acquirenda possessione, haud obscure evin-
eunt, cujus disfidii vestigia circa textus allegatos sollicito scrutinio ex-
hibentur. Integro quoque capite fisiones Juris antiqui præsertim
expositas habemus, quatenus in testamentis per as & libram, in bo-
norum possessionibus, in querela inofficiosi testamenti, interdictione
aquæ & igni, servitute pœnæ aliisque negotiis fuerunt conspicuæ.
Nec silentio prætermittenda, quæ habentur de interpretatione *L. Cor-
neliæ de Sicariis*, & potissimum *l. 1. §. 3. ff. b. r.* Operose ex hoc textu
1. 4. c. 7.
adstruitur, istud tantum homicidium *L. Cornelia* coerceri, quod con-
sulto

SOLUTIO PROBLEMATIS FUNICULARII,
exhibita a Johanne Bernoulli, Basil. Med.
Cand.

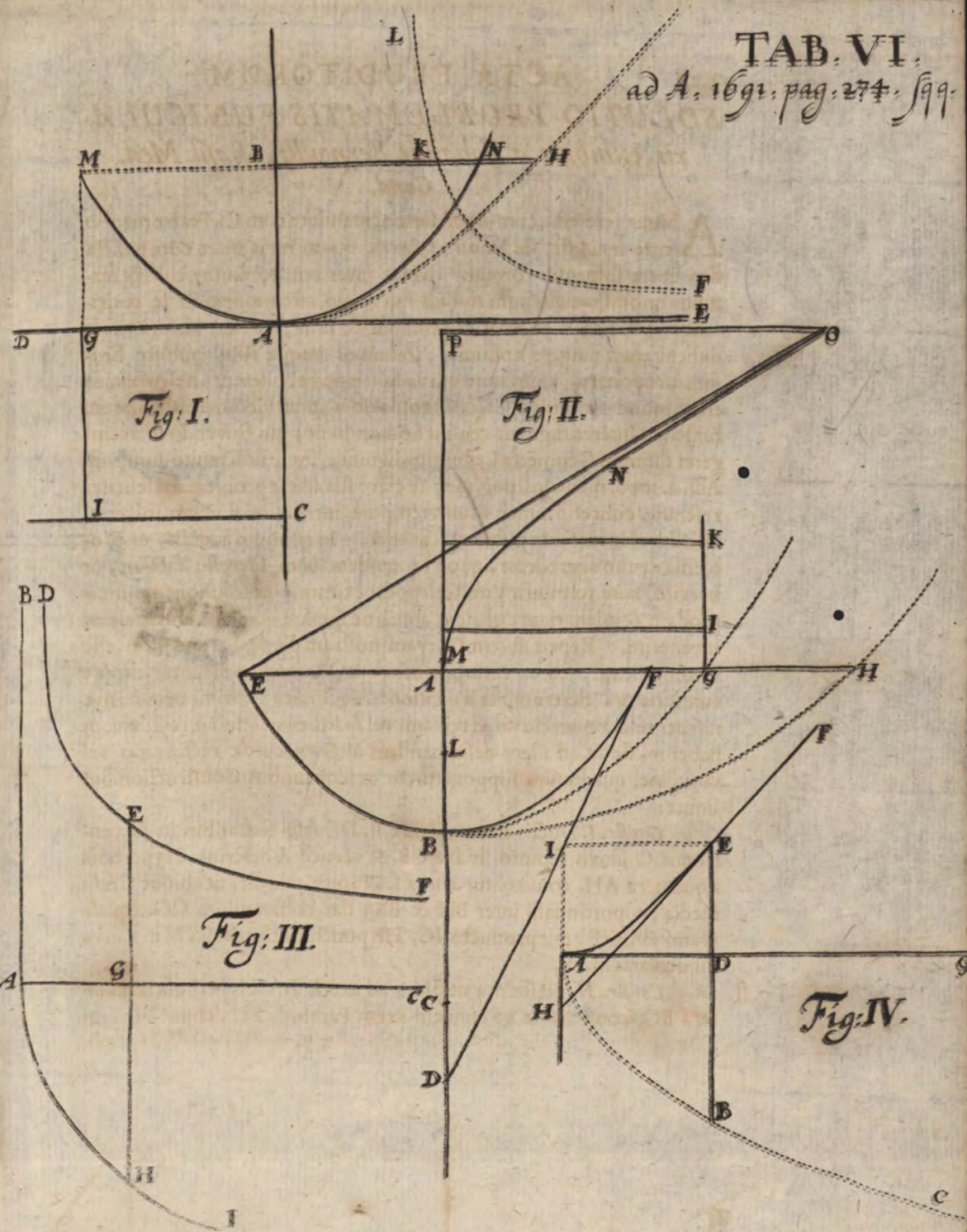
Annus fere est, cum inter sermocinandum cum Cl. Fratre mentio forte incidisset de Natura Curvæ, quam funis inter duo puncta fixa libere suspensus format. Mirabamur rem omnium oculis & manibus quotidie expositam nullius hucusque attentionem in se concitasse. Problema videbatur eximium & utile, at tum ob prævisam difficultatem tangere nolimus; statuimus itaque illud publice Eruditis proponere, visuri num qui vadum tentare auderent: nesciebamus enim, quod jam inde a Galilæi temporibus inter Geometras agitatum fuisset. Interea dignum censuit nodum hunc, cui solvendo se accingeret summus Geometra Leibnitius, significavitque non multo post (vid. Act. a. 1690. mens. Jul. pag. 360) se clave sua aditus problematis feliciter refferasse, concessio tamen & aliis tempore, intra quod si nemo solveret, ipse solutionem suam publicaturus esset. Id animum addidit, ut problema denuo aggredere, quod eo quidem cum successu factum, ut brevi & ante termini a Viro Cel. positi exitum ejus solutionem omnimodam & plenariam, qualem antea ne sperare quidem ausus fuisset, invenerim. Reperi autem Curvam nostram Funiculariam non esse Geometricam, sed ex earum censu, quæ Mechanicæ dicuntur, utpote cujus natura determinata æquatione Algebraica exprimi nequit, nec nisi per relationem curvæ ad rectam, vel spatii curvilinei ad rectilineum habetur, sic ut ad illam describendam alterius curvæ rectificatio vel curvilinei quadratura supponatur, ut ex sequentibus Constructionibus

TAB. VI. liquet:

Fig. I. *Constr. I.* Ductis normalibus CB, DE sese secantibus in A, centroque C ubivis sumpto in axe CB, & vertice A descripta Hyperbola æquilatera AH, construaturs curva LKF, quæ talis sit, ut ubique CA sit media proportionalis inter BH & BK; fiat rectangulum CG æquale spatio EABKF, erit productis IG, HB punctum concursus M in Curva Funicularia MAN.

Fig. II. *Constr. II.* Descripta ut prius ad axem BA Hyperbola æquilatera BG, construaturs ad eundem axem Parabola BH, cujus latus rectum æquetur quadruplo lateris recti vel transversi Hyperbolæ, ordinatimque

TAB. VI.
ad A. 1691. pag. 274. seqq.

MENSIS JUNII A. M DC XCI.

275

natinque applicata HA producatur ad E, ita ut recta GE sit æqualis
lineæ Parabolicæ BH; dico punctum E esse in Curva Funicularia EBF.

Ex his patet, Curvæ hujus EBF naturam per æquationem Geometricam haberi non posse, nisi simul rectificatio lineæ Parabolicæ detur. Hujus autem & præcedentis Constructionis demonstrationem lubens omitto, ne Celeberrimo Viro primæ inventionis palmam vel præripiam, vel inventa sua super hac materia plane supprimendi ansam præbeam: sufficiet hic, si notabiliores hujus Curvæ proprietates addidero:

1. Ducta tangente FD, erit AF. AD :: BC. BF curvam.
2. AE vel AF æquatur curvæ Parabolicae BH dempta recta AG.
3. Curva BE vel BF æqualis est rectæ AG, i. e. portiones curvæ funiculariæ ad axem applicatæ conficiunt Hyperbolam æquilataram : insignis est hujus Curvæ proprietas.
4. Spatium Funicularium BAE vel BAF est æquale rectangulo sub BA & AF, diminuto rectangulo sub CB & FG.
5. Curva MNO, ex cujus evolutione describitur Funicularia, BE, est tertia proportionalis ad CB & AG.
6. Recta vero evolvens EO est tertia proportionalis ad CB & CA.
7. Recta BM usque ad principium curvæ MNO sumta æquatur ipsi CB.
8. MP est dupla ipsius BA.
9. Rectangulum sub CB & PO duplum est spatii hyperbolici ABG.
10. Recta CP bisecta est in puncto A.
11. Curva EB est ad curvam MNO, ut recta CB ad rectam AG.
12. Si ad AG applicentur duo Rectangula AI, AK, quorum unum AI ei quod sub semilatero transverso CB & recta FG comprehenditur rectangulo, alterum AK quod ipsi spatio Hyperbolico BGA æquatur; & differentia latitudinum KI sumatur in axe a vertice B æqualis BL, erit punctum L centrum gravitatis curvæ Funiculariæ EBF.
13. Si super EF infinitæ intelligantur descriptæ curvæ ipsi Funiculariæ EBF æquales, illæque in rectas extendantur, & in singulis singulæ extensæ punctis applicentur rectæ ipsis respective distantis a linea EF æquales, erit omnium spatiorum quæ sic efficiuntur illud quod a Funicularia gignitur maximum.

Fig. II.

- Coepit Hon. Frater speculationem hanc extendere etiam ad fines inæqualiter crassos, quorum crassities ad longitudinem relationem obtinet æquatione algebraica exprimibilem, notatque unum casum, quo problema per Curvam simplicem Mechanicam solvi possit: nempe si supponatur Figura Curvilinea ABDEG, cujus applicata GE sit reciproce in dimidiata ratione abscissæ AG, eaque sit in omnibus suis applicatis flexilis, hoc est, si concipiatur funis AG gravatus in singulis suis punctis respectivis rectis GE, vel (quod tantundem est) differentiis applicatarum GH in Parabola AHI, aut denique portiunculis curvæ cycloidalis AHI (cujus vertex A) isque sic gravatus suspendi intelligatur, ita ut punctum A sit omnium infimum (quod fit, ubi connexum habuerit a parte A alium funem ejusdem longitudinis & in æqualibus a puncto A distantis æqualiter gravatum): tum jubet ad axem AG construere Hyperbolam æquilateram ABC cujus vertex A, applicatamque BD producere ad E, ita ut rectangulum sub semilatore recto vel transverso & linea DE, sit æquale spatio ADB; ostenditque punctum E esse ad curvam quasitam AEF, quam funis dicta ratione gravatus format, ipsam vero curvam AE esse tertiam proportionalem ad rectum vel transversum latus Hyperbolæ & applicatam ejus DB; tangentem EH haberi sumpta IH quarta proportionali ad semilatus rectum, abscissam AD & applicatam DB, &c. Reperi autem, quod memorabile est, curvam hanc AEF illam ipsam esse, ex cujus evolutione altera BE, quam uniformis crassitiei funis format, describitur; adeoque eandem cum curva MNO.

Fig. II.

Notare convenit, quod si quis experimentis hæc examinare instituat, catenulam præ fune seligere debeat, quem ob nimiam cum levitatem tum rigiditatem ad id ineptum deprehendimus. Caterum qui materiam hanc perficere & ampliare volet, poterit investigare naturam curvæ, quam refert funis in hypothesi Terræ centro distantia finita, vel si supponatur insuper a proprio pondere extensibilis, aut quocunque alio modo gravatus: vel etiam vice versa qualiter illum gravare conveniat, ut referat lineam Parabolicam, Hyperbolicam, Circularem aliamve quamcunque datam curvam: Res enim omnino in potestate est.

DE LINEA IN QUAM FLEXILE SE
pondere proprio curvat, ejusque usu insigni adin-
veniendas quotcunque medias proportionales &
Logarithmos. Autore G. G. L.

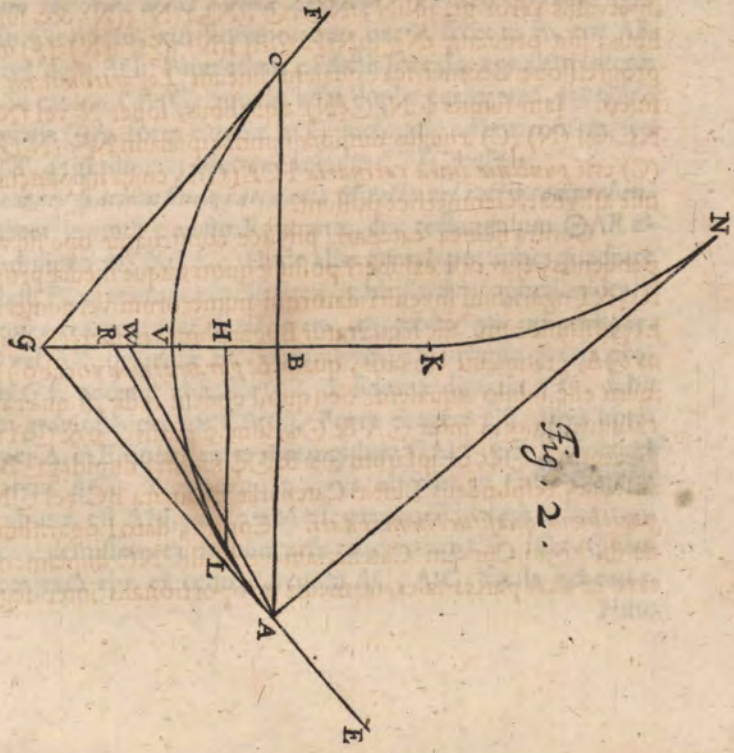
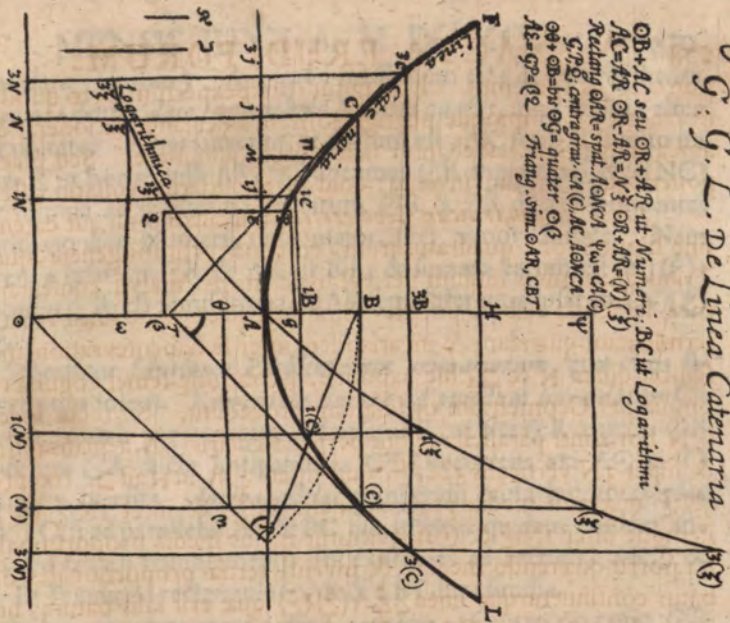
Problema *Lineæ Catenariæ vel Funicularis* duplicem usum habet; unum, ut augeatur ars inveniendi seu Analysis, quæ hætenus ad talia non satis pertingebat, alterum ut praxis construendi promoveatur. Reperi enim hanc lineam ut facillimam factu, ita utilissimam effectum esse, nec ulli Transcendentium secundam. Nam suspensione fili vel potius *catenula* (quæ extensionem non mutat) nullo negotio parari & describi potest, *physico* quodam *constructionis genere*. Et ope ejus ubi semel descripta est, exhiberi possunt quotcunque mediæ proportionales, & Logarithmi, & Quadratura Hyperbolæ. Primus *Galileus* de ea cogitavit, sed naturam ejus assecutus non est: neque enim Parabola est, ut ipse erat suspicatus. *Joachimus Jungius*, eximius nostri seculi Philosophus & Mathematicus, qui multa ante *Cartesii* præclara cogitata habuerat circa scientiarum emendationem, calculis initis, & experimentis factis parabolam exclusit, veram lineam non substituit. Ex eo tempore a multis tentata quæstio est, a nemine soluta, donec nuper mihi ab eruditissimo Mathematico præbita ejus tractandæ occasio est. Nam Cl. *Bernoullius*, cum meam quandam Analysis infinitorum, calculo differentiali, me suadente introducto, expressam, feliciter applicuisset ad quædam problemata, a me publice petivit Actorum Anni superioris mense Majo, p. 218, sq. ut tentarem, an nostrum calculi genus etiam ad hujusmodi problemata, quale est lineæ catenariæ inventio, porrigeretur. Re in gratiam ejus tentata, non tantum successum habui, primusque, ni fallor, illustre hoc problema solvi, sed & lineam egregios usus habere deprehendi, quæ res fecit, ut exemplo *Blasii*, *Paschalii* aliorumque ad eandem inquisitionem invitaverim Mathematicos certo tempore præstituto, experiendarum Methodorum causa, ut apparet, quid illi daturi essent, qui fortasse alias adhiberent ab ea qua *Bernoullius* mecum utitur. Tempore nondum elapso, duo tantum significarunt rem se consecutos, *Christianus Hugenius*, cujus magna in rem literariam merita nemo ignorat; & ipse cum fratre ingenioso juvene & pererudito *Bernoullius*, qui his, quæ dedit, effecit, ut præclara quæque

Mm 3

porro

DE

Fig. 1.
G. G. L. De Linea Catenaria

ACTA ERUDITORUM

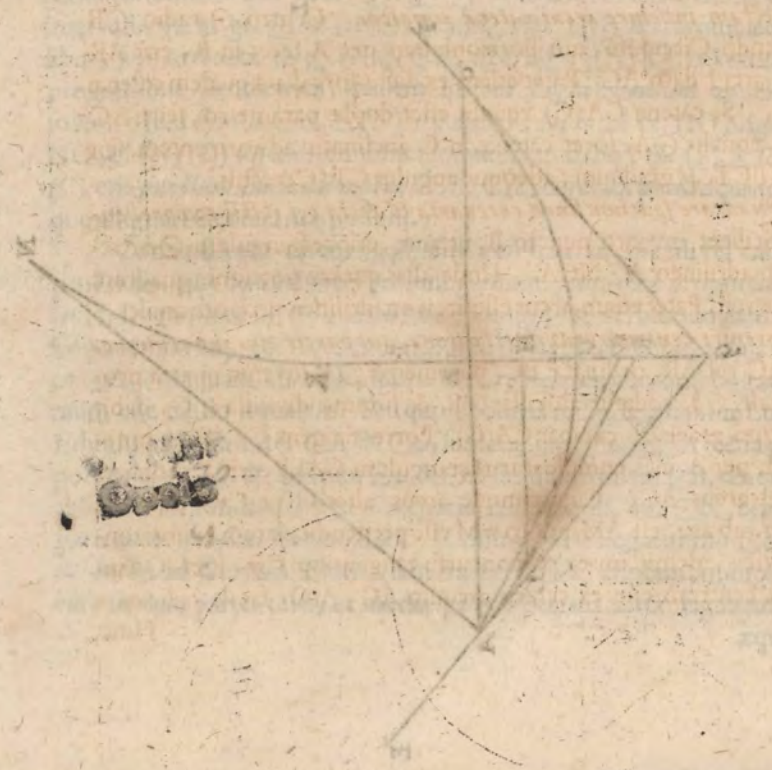
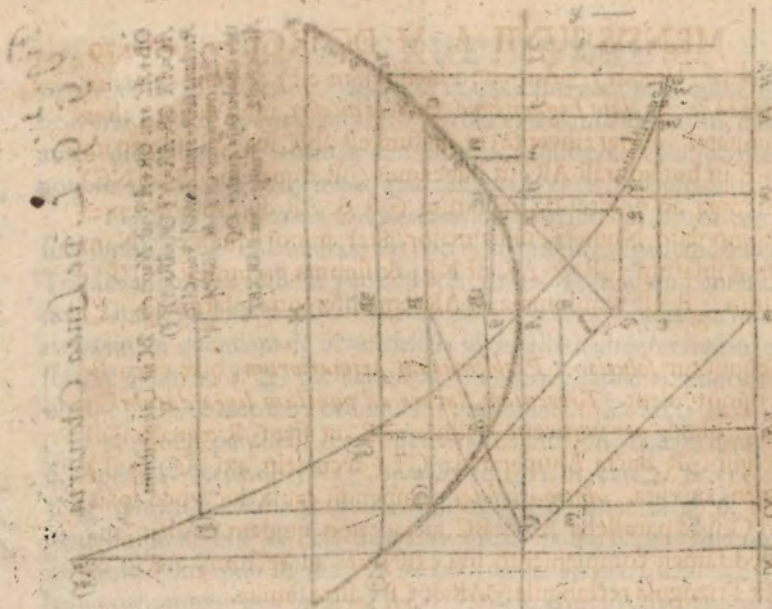
278

porro ab iis speremus. Eum igitur reapse expertum puto quod significaveram, huc quoque porrigi nostram calculandi rationem, & quæ antea difficillima habebantur jam aditum admittere. Sed placet exponere quæ a me sunt inventa; quid alii præstiterint, collatio ostendet.

Linea sic constructur Geometrice, sine auxilio fili aut catenæ, & sine suppositione quadraturarum, eo constructionis genere, quo pro Transcendentibus nullum perfectius & magis Analyfi consentaneum mea sententia haberi potest. Sint duæ quæcunque lineæ rectæ, determinatam quandam & invariabilem inter se habentes rationem, eam scilicet quam N & ω , hic expositæ, qua ratione semel cognita cætera omnia per Geometriam ordinariam procedunt. Sit recta indefinita $\odot N$ horizonti parallela, eique perpendicularis $\odot A$, æqualis ipsi $\odot N$, & super $3N$ verticalis $3N\omega$, quæ sit ad $\odot A$, ut N ad ω . Inter $\odot A$ & $3N\omega$ quærat media proportionalis $1N\omega$; & inter $1N\omega$ & $3N\omega$, itenique inter $1N\omega$ & $\odot A$ quærat rursus media proportionalis, & ita porro quærendo medias, & inventis tertias proportionales, describatur continueturque linea $\omega\omega A(\omega)(\omega)$ quæ erit talis naturæ, ut ipsis intervallis verbi gr. $3N1N$, $1N\odot$, $\odot$, (N) , $1(N)3(N)$, &c. sumtis æqualibus, sint ordinatæ $3N\omega$, $1N\omega$, $\odot A$, $1(N)1(\omega)$, $3(N)3(\omega)$ in continua progressionem Geometrica, qualem lineam *Logarithmicam* appellare soleo. Jam sumtis $\odot N$, $\odot(N)$ æqualibus, super N vel (N) erigatur NC vel $(N)(C)$ æqualis dimidiæ summæ ipsarum $N\omega$, $(N)(\omega)$, & C vel (C) erit *punctum lineæ catenariæ* $FCA(C)L$, cujus ita puncta quotcunque assignari Geometrice possunt.

Contra si linea catenaria physice construatur ope fili vel catenæ pendentis, ejus ope exhiberi possunt quotcunque mediæ proportionales, & Logarithmi inveniri datorum numerorum vel numeri datorum Logarithmorum. Sic si quærat Logarithmus numeri $\odot\omega$, posito ipsius $\odot A$, (tanquam Unitatis, quam & *parametrum* vocabo) Logarithmum esse nihilo æqualem. Seu quod eodem redit, si quærat Logarithmus rationis inter $\odot A$ & $\odot\omega$, sumatur ipsis $\odot\omega$ & $\odot A$ tertia proportionalis $\odot\psi$, & ipsarum $\odot\omega$ & $\odot\psi$ summæ dimidiæ $\odot B$, tanquam abscissæ, respondens Lineæ Catenariæ ordinata BC vel $\odot N$, erit *Logarithmus quasitus Numeri dati*. Contra, dato Logarithmo $\odot N$ inde ductæ ad Curvam Catenariam verticalis NC duplam, oportet secare in duas partes tales, ut media proportionalis inter segmenta sit æqualis

TAB.
VII.
Fig. I.

MENSIS JUNII A. M DC XCI.

279

æqualis datæ (Unitati) $\odot A$, (quod facillimum est) & duo segmenta erunt *respondentes dato Logarithmo Numeri quæsti*, unus major, alter minor unitate. Aliter: inventa, ut dictum est, NC seu $\odot R$ (sumto ita puncto R in horizontali AR, ut habeamus $\odot R$ æqualem $\odot B$ vel NC) erunt summa ac differentia rectarum $\odot R$ & AR duo respondentes Logarithmo dato Numeri, unus major, alter minor Unitate. Nam differentia ipsarum $\odot R$ & AR est $N\xi$, & summa earum est $(N)(\xi)$; uti vicissim $\odot R$ est semisumma, & AR semidifferentia ipsarum $(N)(\xi)$ & $N\xi$.

Sequuntur *solutiones Problematum primariorum*, quæ circa lineas proponi solent. *Tangentem ducere ad punctum lineæ datæ* C in AR horizontali per verticem A sumatur R, ut fiat $\odot R$ æqualis $\odot B$ datæ, & ipsi $\odot R$ ducta Antiparallela CT (occurrenti axi $A\odot$ in T) erit tangens quæsitæ. *Antiparallelas* compendii causa hic voco ipsas $\odot R$ & TC, si ad parallelas AR & BC faciant non quidem eosdem angulos, sed tamen complemento sibi existentes ad rectum, $AR\odot$ & BCT. Et Triangula rectangula $\odot AR$ & CBT, sunt similia.

Rectam invenire arcui catenæ æqualem. Centro $\odot$ radio $\odot B$ describendo Circulum, qui horizontalem per A secet in R, erit AR æqualis arcui dato AC. Patet etiam ex dictis fore $\psi\omega$ æqualem catenæ CA (C). Si catenæ CA (C) æqualis esset duplæ parametro, seu si AC vel AR æqualis $\odot A$, foret catenæ in C inclinatio ad horizontem, seu angulus BCT, 45 graduum; adeoque angulus CT (C) rectus.

Quadrare spatium lineæ catenariæ & rectæ vel rectis comprehensum. Scilicet invento puncto R, ut ante, erit rectangulum $\odot AR$ æquale Quadrilineo $A\odot NCA$. Unde alias quasvis portiones quadrare in proclivi est. Patet etiam, arcus esse areis quadrilineis proportionales.

Invenire centrum gravitatis catenæ, aut partis ejus cujuscunque. Arcui AC vel AR, ordinatæ BC, parametro $\odot A$ inventa quarta proportionalis $\odot \theta$, addatur abscissæ $\odot B$, & summæ dimidia $\odot G$, dabit G centrum gravitatis catenæ CA (C). Porro tangens CT secet horizontalem per A, in E, compleatur rectangulum GAEP, erit P centrum gravitatis arcus AC. Cujuscunque arcus alterius ut $C\iota C$ distantia centri gr. ab axe, est AM, posito πM esse perpendicularem in horizontem verticis, demissam ex π concursu tangentium $C\pi$, $\iota C\pi$. Quamquam & centrum ejus ex centrīs arcuum AC, $A\iota C$, facile habeatur.

Hinc

Hinc & habetur BG, maximus descensus possibilis centri funiculi seu catenæ aut lineæ flexilis non extendibilis cujuscunque, duabus extremitatibus C & (C) suspensæ, longitudinem habentis datam ψ ; quamcunque enim figuram aliam assumat, minus descendet centrum grav. quam si in nostram CA(C) curvetur.

Invenire centrum gravitatis figura, linea catenaria & recta vel rectis comprehensa. Sumatur $\odot\beta$ dimidia ipsius $\odot G$, & compleatur rectangulum βAEQ , erit Q centrum gravitatis quadrilinei $A\odot NCA$. Unde & cujuscunque alterius spatii linea catenaria & recta vel rectis terminati centrum facile habetur. Hinc porro sequitur illud memorabile, non tantum quadrilinea ut $A\odot NCA$ arcibus AC proportionalia esse, ut jam notavimus, sed & amborum centrorum gravitatis distantias ab horizontali per $\odot$, nempe $\odot G$ & $\odot\beta$ esse proportionales, cum illa sit semper hujus dupla; & distantias ab axe $\odot B$, nempe PG, Q β adeo esse proportionales, ut sint plane æquales.

Invenire contenta & superficies solidorum, rotatione figurarum linea catenaria & recta vel rectis comprehensarum, circa rectam immotam quamcunque genitorum. Habetur ex duobus problematibus præcedentibus, ut notum est, Sic si catena CA(C) rotetur circa axem AB, generata superficies æquabitur circulo, cujus radius possit duplum rectangulum EAR. Nec minus aliæ superficies vel etiam solida dicto modo genita mensurari possunt.

Multa Theoremata ac Problemata prætereo, quæ vel in his continentur quæ diximus, vel non magno negotio inde derivantur, cum brevitati consulere visum sit. Sic sumtis duobus catenæ punctis, ut C & IC, quorum tangentes sibi occurrant in π , ex punctis IC, π , C, in ipsam AEE horizontalem verticis demittantur perpendiculares ICJ, πM , CJ: fiet IJJ in AC minus ICC in IJM æquale IBB in $\odot A$. Possunt & series infinitæ utiliter adhiberi. Sic si parameter $\odot A$ sit unitas, & arcus AC, vel recta AR, dicatur a , & ordinata BC vocetur y , fiet $y = \frac{1}{2}a - \frac{1}{8}a^3 + \frac{3}{40}a^5 - \frac{5}{112}a^7$, &c. quæ series facili regula continuari potest. Datis quoque lineam determinantibus, haberi possunt reliqua ex dictis. Sic dato vertice A, & alio puncto C, & AR longitudine catenæ interceptæ AC, haberi potest lineæ parameter $A\odot$, vel punctum $\odot$: quoniam enim datur & B, jungatur BR, & ex R educatur recta R μ , ita ut angulus BR μ sit æqualis angulo RBA, & ipsa R μ (producta) occurret Axi BA (producto) in puncto $\odot$ quæsito.

Atque

Atque his quidem potissima contineri arbitror, unde cætera circa hanc lineam, ubi opus, facile duci poterunt. Demonstrationes adjicere supersedeo, prolixitatis vitandæ gratia, præsertim cum nova nostræ Analyse calculos in his actis explicatos intelligenti sponte nascantur.

CHRISTIANI HUGENII, DYNASTÆ IN Zülechem, solutio ejusdem Problematis.

SI Catena CVA suspensa sit ex filis FC, EA utrinque annexis, ac gra-TAB.VII. vitate carentibus, ita ut capita C & A sint pari altitudine, deturque Fig. 2. angulus inclinationis filorum productorum CGA, & catenæ totius positus, cujus vertex sit V, axis VB.

1. Licebit hinc invenire tangentem in dato quovis catenæ puncto. Velut si punctum datum sit L, unde ducta applicata LH dividat æqualiter axem BV. Jam si angulus CGA sit 60° , erit inclinanda a puncto A ad axem recta AJV, æqualis $\frac{3}{2}$ AB, cui ducta parallela LR, tanget curvam in puncto L. Item si latera GB, BA, AG sint partium 3, 4, 5, erit AIV ponenda partium $4\frac{1}{2}$.

2. Invenitur porro & recta linea catenæ æqualis, vel datæ cuilibet ejus portioni. Semper enim dato angulo CGA, data erit ratio axis BV ad curvam VA. Velut si latera GB, BA, AG sint ut 3, 4, 5, erit curva VA tripla axis VB.

3. Item definitur radius curvatis in vertice V, hoc est semidiameter circuli maximi, qui per verticem hanc descriptus totus intra curvam cadat. Nam si angulus CGA sit 60° , erit radius curvatis ipsi axi BV æqualis. Si vero angulus CGA sit rectus, erit radius curvatis æqualis curvæ VA.

4. Poterit & circulus æqualis inveniri superficiei conoidis, ex revolutione catenæ circa axem suum. Ita si angulus CGA sit 60° , erit superficies conoidis ex catena CVA genita æqualis circulo, cujus radius possit duplum rectangulum BVG.

5. Inveniuntur etiam puncta quotlibet curvæ KN, cujus evolutione, una cum recta KV, radio curvatis in vertice, curva VA describitur; atque evolutæ ipsius KN longitudo. Velut si angulus CGA fuerit 60° , erit KN tripla axis BV. Si vero latera GB, BA, AG sint ut 3, 4, 5, erit illa $\frac{3}{4}$ axis BV.

Nn

6. Præ-

6. Præterea spatii NKVAN quadratura datur. Posito enim angulo CGA 60° , erit spatium illud æquale rectangulo ex axe BV, & ea quæ potest triplum quadratum ejusdem BV. Si vero latera GB, BA, AG sint ut 3, 4, 5, erit idem spatium æquale septuplo quadrato BV, cum parte octava.

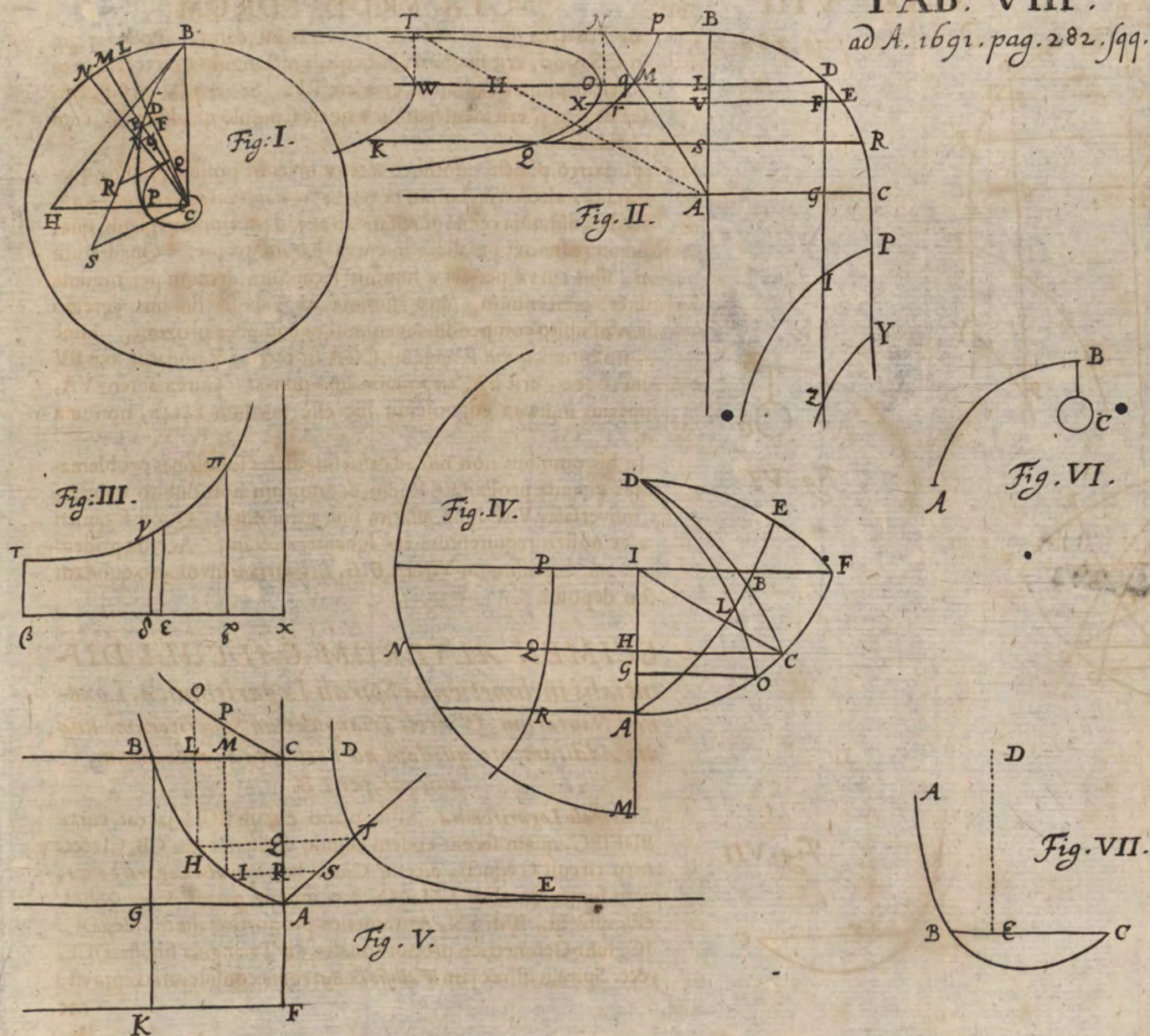
7. Porro puncta quotlibet catenæ inveniri possunt, posita quadratura curvæ alterutrius harum: $xxyy = a^4 - aayy$, vel $xxyy = 4a^4 - x^4$. Vel etiã data distantia centri gravitatis ab axe, in portionibus planis, quas abscindunt rectæ axi parallelæ in curva harum prioræ. Quadratura autem hujus curvæ pendet a summis secantium arcuum per minima æqualiter crescentium: quæ summa ex Tabulis sinuum egregio quodam adhibito compendio inveniuntur quamlibet proxime. Hinc ex. gr. inventum, quod si angulus CGA sit rectus, & ponatur axis BV partium 10000; erit BA, 21279, non una minus. Curva autem VA, per superius indicata cognoscitur hic esse partium 24142, non una minus.

In his omnibus non nisi ad casus singulares solutiones problematum dedi, vitandæ prolixitatis studio, & quoniam non dubito quin regulas universales Viri docti affatim sint exhibituri. Quod si tamen aliquæ ex nostris requirentur, eas lubenter mittam. Ac jam pridem omnes apud Clarissimum Virum G. G. Leibnitium involucri quodam oblectas deposui.

SPECIMEN ALTERUM CALCULI DIFFERENTIALIS in dimetienda Spirali Logarithmica, Loxodromiis Nautarum, & Arcis Triangulorum Sphæricorum: una cum Additamento quodam ad Problema Funicularium, aliisque, per I. B.

TAB. VIII. **D**E Spirali Logarithmica: Si in plano circuli BCH jaceat curva BDEIPC, quam secent eodem angulo obliquo radii CB, CL &c, Fig. I. ex centro circuli C ducti, dicetur Curva hæc *Spiralis Logarithmica*; quoniam sumtis arcibus LM. MN &c, infinite parvis & æqualibus, hoc est, ipsis BL, BM, BN, Arithmetice proportionalibus, radii DC, EC, IC, sunt Geometrice proportionales, ob Triangula similia DCE, ECI, &c. Spiralis isthæc jam Wallisio & Barrovia confiderari cœpta est; nec

TAB. VIII.
ad A. 1691. pag. 282. 99.

nec actum agerem, nisi affinitas illi intercederet cum Loxodromiis seu Rumbis Nautarum, quibus dimetiendis nunc occupabimur: ipsamet enim esset vera Loxodromica, si Terra plana foret.

1. *Longitudo Curvæ*: Centro C describantur arcus EF, IG, PQ, & ducantur rectæ CH, CS & QR, perpendiculares ipsis CB, CD, quæ secant tangentes curvæ BH, DS in H, S, & R: sic erunt Triangula DFE, EGI similia ob angulos FDE, GEI ex hypothesi æquales, & DFE, EGI rectos; quare CD. DS :: FD. DE :: GE. EI :: FD ✕ GE. DE ✕ EI. &c; hoc est:: DC. DIPC: quare DS = DIPC. Eadem opera ostenditur DR = DIP, adeoque & RS = PC.

Coroll. Quia spiralis hæc infinitis gyris circa centrum C convolvitur, patet, curvæ alicui interminatæ posse rectam finitam æqualem dari.

2. *Spatium*: Positis CB = r, CH = t, BM = x, CE = y. erit r (CM). dx (LM) :: y (CE). $\frac{ydx}{r}$ = EF; hinc EF in $\frac{1}{2}$ EC = $\frac{ydx}{r}$ in $\frac{1}{2}$ y = $\frac{yydx}{2r}$ = ΔECF ,

sed DF (dy). FE $\frac{(ydx)}{r}$:: BC (r). CH (t). Unde $ydx = tdy$, adeoque

$\frac{yydx}{2r}$ (ΔECF) = $\frac{tydy}{2r}$; & hujus integrale $\frac{tyy}{4r}$ = omnibus triangulis FCE,

GCI, &c: hoc est, spatio DIPCD. Si y ponitur = r, erit $\frac{tyy}{4r}$ (= $\frac{1}{4} tr$

= $\frac{1}{2} \Delta BCH$) = toti spatio spirali BDPCB, repetitis vid. toties portiunculis circa centrum C existentibus, quot gyris singulæ communes sunt.

De Loxodromiis Nautarum: Esto jam in eadem figura BLDC superficies sphaeræ, C polus, BL æquator, CB, CL &c. meridiani secantes curvam BIPC constanti angulo FDE, erit Curva hæc dicta *Loxodromica*,

1. *Longitudo Loxodromiæ*: Descriptis arcibus æquatori parallelis FE, GI, PQ, ut prius, erit haud absimiliter: Sinus totus ad secantem ang. FDE :: DF. DE :: EG. EI :: DF ✕ EG &c. DE ✕ EI &c. :: hoc est, arcus meridiani DQC (complementum elevationis poli loci D) ad longitudinem loxodromiæ DIPC: Et ita quoque arcus DQ seu

differentia latitudinum locorum D & P, ad partem Loxodromiæ MIP his locis interjectam.

Cor: Hinc portiones Loxodromiæ inter duo quæcunque loca latitudine æquidifferentia sunt æquales, & generaliter partes Loxodromiæ ejusdem proportionales sunt differentiis latitudinum inter partium terminos.

Fig. II.

Porro ad inveniendam locorum longitudinem ex datis latitudinibus & angulo Rumbi, aut vice versa: Esto ABC planum meridiani, A centrum sphaeræ, C polus, AB radius æquatoris seu sinus totus = r , BD latitudo loci = y , DG radius paralleli æquatoris = z ; adeoque DE = dy , & DF = dz , tangens anguli Rumbi & meridiani = t , ipse vero arcus æquatoris BL in *fig. preced.* = x , ejusque differentiale LM = dx , quibus positis, erit primo, $r, z :: dx \frac{zdx}{r}$ = different. paralleli: deinde $\frac{zdx}{r}$.

$dy :: t, r$, adeoque $dy = \frac{zdx}{t}$: denique DE (dy). DF (dz) :: AD (r). AG

$$(\sqrt{rr-zz}); \text{ unde } dy \left(\frac{zdx}{t} \right) = \frac{rdz}{\sqrt{rr-zz}}, \text{ ac proinde } dx = \frac{trdz}{z\sqrt{rr-zz}}$$

quod sic constituitur: Applicetur extremitati radii AC normalis CP = t , & per punctum P asymptotis AC, AB describatur Hyperbola PI: deinde assumpto in peripheria quadrantis quovis puncto D, agantur DO, DI parallelæ radiis AC, AB, & abscindatur LM = GI, ductaque AMN sumatur LO = BN, erit punctum O ad curvam optatam OQ. *Dem:*

$$A G. AC :: CP. GI \text{ vel LM, AL. LM} :: AB. BN \text{ seu LO}$$

$$\sqrt{rr-zz}. r :: t. \frac{tr}{\sqrt{rr-zz}}, \quad z. \frac{tr}{\sqrt{rr-zz}} :: r. \frac{trr}{z\sqrt{rr-zz}},$$

quare spatium OLVX latitudinis LV seu $dz = \frac{trrdz}{z\sqrt{rr-zz}}$ = (ut modo

ostensum) rdx , & propterea totum spatium TBVX = rx , ideoque spatium hoc applicatum ad radium exhibet rectam æqualem arcui æquatoris, qui differentiam longitudinum exhibet puncti B, & ejus in quo linea loxodromica parallelum per E transeuntem secat. Non secus, si la-

si latitudo loci e quo proficisceris sit BD, & ejus in quem per Rumbum datum pervenisti, BR, erit spatium OLSQ ad radium applicatum æquale arcui æquatoris, qui differentiam longitudinum dictorum locorum metitur. Præterea datis longitudinibus & latitudinibus loci a quo & ad quem, quæritur t , hoc est, in quem navis Rumbum dirigi debeat: Resp. differentia longitudinum duorum locorum est ad differentiam duorum aliorum latitudine cum prioribus convenientium, ut tangens anguli prioris Rumbi ad tang. ang. post. Etenim descripta alia hyperbola YZ & alia curva WK, erit CP. GI (LM) :: AG. AC :: CY. GZ (LH), & permutando CP. CY :: LM. LH :: LM. LA ✕ LA. LH :: BN (LO). BA ✕ BA. BT (LW) :: LO. LW; quod cum ubique valeat, erunt omnes LO, LW; hoc est, spatium LOQS, LWKS, divisa per communem radium, hoc est, differentia longitudinum, ut CP, CY, seu ut tangentes angulorum, quos Rumbi faciunt cum meridianis: unde datis latitudinibus BD, BR, si fiat, Ut spatium LOQS ad radium applicatum, ad datam longitudinum differentiam; sic data CP ad aliam CY: erit hæc tangens anguli quæsitæ.

Constructio Problematis succinctior: Extenso quadrante meridiani BC in rectam $\beta\kappa$ & abscissa quavis $\beta\delta$ = BD, si applicetur δy , quæ sit ad $\beta\tau$ seu t , ut AB ad DG, erit curva τy ita comparata, ut spatium curvilineum $\delta y \pi \epsilon$ ad radium AB applicatum sit æquale arcui æquatoris, qui differentiam longitudinum exprimit locorum, quorum latitudines sunt $\beta\delta, \beta\epsilon$, seu BD, BR. Cum enim ex constructione sit DG. AB :: $t. \delta y$: erit $\delta y = \frac{tr}{z}$; adeoque $\pi y \delta \epsilon = \frac{trdy}{z} = rdx$ per sup. ostensa, &c.

Præterea, si spatium curvilineum $\beta\tau\pi\epsilon$ adeoque & singula $\pi y \delta \epsilon \left(\frac{trdy}{z} \right)$ commutari intelligantur in alia parallelogramma, quorum communis altitudo sit $\beta\tau = t$, erit singulorum latitudo respectiva $\frac{r dy}{z}$, quæ est ad $\delta \epsilon$ seu dy , ut r ad z (radius ad sin. compl. latitudinis $\beta\delta$ vel BD, sive ut secans latitudinis ad radium) quare ut r ad t , sic unius paralle-

parallelogrammuli latitudo $\frac{r dy}{z}$ ad $\frac{t dy}{z} (= dx)$ & ita summa omnium

ad x loci longitudinem. Hinc ratio perspicitur constructionis *Tabula*, quam vocant *latitudinum crescentium*, qua de vide sis *Snellium* & *P. Des Chales*.

2. *Spatium Loxodromicum*: Quod portionem superficiei sphaericae curvae Loxodromicae & polo vel Aequatori interjectum concernit, fiat: $r.p.$ (radius ad peripheriam) :: $z, \frac{p z}{r} =$ circumferentiae

paralleli per D transeuntis, quae ducta in latitudinem $DE = dy = \frac{r dz}{\sqrt{rr-zz}}$,

exhibet $\frac{p z dz}{\sqrt{rr-zz}}$ aream annuli DE, ejusque integrale $p \sqrt{rr-zz}$ dat

superficiem Zonae sphaericae, rotatione arcus BD super axe AG genitae:

Quia $p \sqrt{rr-zz} = p$ in $\sqrt{rr-zz} = p$ in AG, obiter notamus insigne *Theorema Archimedeum*, quod superficies frusti sphaerae cujuslibet aequetur producto altitudinis ejus in peripheriam circuli maximi, & proportionalis partis proportionaliter; adeoque quod superficies portionum inter se sint ut altitudines) hinc $p. dx :: p \sqrt{rr-zz}$,

$dx \sqrt{rr-zz}$ (seu per sup. ostensa $\frac{tr dz}{z}$) = areae trapezii sphaerici, cujus

bases oppositae sunt differentiole arcuum aequatoris & paralleli; ejus itaque integrale aequale areae spatii curvae Loxodromicae & aequatori interjecti: est vero integrale ipsius $\frac{tr dz}{z} =$ spatio hyperbolico; quare

si asymptotis AB, AC describatur hyperbola pqr , eadem cum altera PI, erit portio ejus quaecunque $pBvr$ aequalis spatio comprehenso curva Loxodromica, aequatore & meridiano dictam Loxodromicam ad latitudinem BE interfecante; cumque totum spatium TBVX sit aequale rx , hoc est, ipsi radio AC in arcum aequatoris x , hoc est per modo laudatum *Theor. Archim.* toti triangulo sphaerico duobus meridianis & aequatori

quatori intercepto, sequitur reliquum $TprX$ aequari ipsi spatio, utroque meridiano, loxodromica & polo terminato. *Not. 1. Lq. LO ::*

$\frac{tr}{z} \cdot \frac{trr}{z \sqrt{rr-zz}} :: \sqrt{rr-zz} \cdot r :: AG. AC.$ Unde alia habetur constructio curvae OQ. 2. Si duas Loxodromias idem aequatoris parallelus secet, & per puncta sectionum transeant meridiani, spatia Loxodromiis, meridianis & aequatori utrinque interjecta erunt, ut tangentes

angulorum, quos Rumbi constituunt cum meridianis; patet, quia spatia plurium hyperbolarum, quale $pBvr$; abscissa ab eadem EX sunt ut ipse Bp.

De Areis Triangulorum Sphaericorum. Esto ABC Triangulum *Fig. IV.*

Sphaericum rectangulum ad C; D polus circuli AC; I Sphaerae centrum; IA, IC, IF radii; AF, DF, DC, DO quadrantes circulorum maximorum; CH, OG, sinus arcuum CA, OA, sitque OC pars infinite parva cruris AC: ac ponatur $IA=r$, tangens arcus FE seu anguli $BAC=t$, $IH=z$, $HC=\sqrt{rr-zz}$: erit

$HC. IC :: HG, OC \mid IF(\sin. AF). HC(\sin. AC) :: \text{tang. FE tang. CB.}$
 $\sqrt{rr-zz} \cdot r :: dz. \frac{rdx}{\sqrt{rr-zz}} \mid r. \sqrt{rr-zz} :: t. \frac{t}{r} \sqrt{rr-zz}$

per Doctr. Trigon. $\left| \frac{\sec. CB.}{\sqrt{trrr-ttzz+rr^4}} \frac{\text{tang. CB}}{\sqrt{trrr-ttzz}} :: \text{Rad.} \frac{\sin. CB.}{\sqrt{trrr-ttzz+rr^4}} \right|$

$\sin. CB$ in $CO \left(\sqrt{\frac{trrdz}{trrr-ttzz+rr^4}} \right) = BCOL$, per sup. cit. *Theor.*

Archim. cujus integrale = areae Triang. ABC.

Constr. Describatur semicirculus centro I radio $IM = \frac{r \sqrt{tr+rr}}{t}$

seu quartae proportionali ad tang. & sec. ang. BAC ac radium IA, tum fiat alia curva PQR ejus naturae, ut HQ sit tertia proportionalis ad HN & radium sphaerae IA, eritque planum AHQR = superficiei Trianguli Sphaerici ABC. *Dem:* $IMq - IHq = HNq$

$\frac{trrr+rr^4}{tt} - zz = \frac{trrr+rr^4-ttzz}{tt}$
 HN.

$$\begin{array}{c} \text{HN.} \quad \text{IA} :: \text{IA.} \quad \text{HQ.} \\ \sqrt{ttrr \times r4 - tizz} \cdot r :: r. \quad \frac{trr}{\sqrt{ttrr \times r4 - tizz}} \quad \left| \text{adeoque } QHG = \right. \\ \frac{trrdz}{\sqrt{ttrr \times r4 - tizz}} = \text{BCOL, \&c.} \end{array}$$

Cor. 1. Planum AIPR (= Triang. Sphær. AEF) applicatum ad radium IA = arcui EF, per *Th. Arch.*

2. Sit = infin. hoc est, ang. BAC rectus, erit IM = IA & planum AHQR ad radium applicatum = arcui AC.

Additamentum ad Problema Funicularium.

Postquam *Problematis de Curva Funicularia* solutionem nuperime exhibuisset *Frater*, speculationem istam continuo promovi ulterius, & ad alios quoque casus applicui, quo pacto præter ea quorum tum mentio facta est, nonnulla sese obtulerunt, quæ recensere operæ pretium existimo.

Fig. V.

1. Si crassities vel gravamina funis aut catenæ inæqualia sint & sic attemperata, ut dum est in statu quietis, gravamen portionis HI sit in ratione portionis rectæ utcumque ductæ LM, iisdem perpendicularis HL, IM interceptæ curva AIHB, quam funis vel catena sic suspensa proprio pondere format, erit Parabolica. Sin gravamen portionis HI sit in ratione spatii LOPM iisdem perpendicularis HL, IM, intercepti, erit Funicularia AB curva Parabolæ vel Cubicalis, vel Biquadraticæ, vel Surdesolidalis &c. prout Figura CLO est vel Triangulum, vel Complementum semiparabolæ communis, aut semiparabolæ Cubicalis &c. Quod si vero gravamen portionis HI sit in ratione spatii QRST iisdem rectis horizontalibus HQ, IR, abscissi, erit Funicularia IB curva aliqua ex genere Hyperbolicarum (recta AG existente una ex asymptotis) puta vel Apolloniana, vel Cubicalis, vel Biquadratica &c. prout vid. Figura AQT est vel Triangulum, vel Complementum semiparabolæ communis, aut cubicalis, &c.

2. Si funis sit uniformis crassitie, at a pondere suo extensibilis, peculiari opus est artificio: Vocetur portio funis non extensi, cuius ponderi æquipollet vis tendens in unum funis punctum, *a*, & excessus longitudinis, quo portio hæc a dicta vi extensa non extensam superat, *b*, sumaturque in perpendiculari FA = *a*, & in definita FC = *x*: tum fiat curva DE

sumaturque in perpendiculari FA = *a*, & in definita FC = *x*: tum fiat curva DE

$$\begin{array}{c} \text{ejus naturæ, ut sit applicata } CD = \frac{ab}{\sqrt{2aa \times 2bx - 2a \sqrt{aa \times bb \times 2bx}}} \\ \text{five a } \frac{\sqrt{aa \times bx \times a} \sqrt{aa \times bb \times 2bx}}{2xx - 2aa}, \text{ (periinde enim est) ac spatio cur-} \end{array}$$

vilineo ACDE constituitur æquale $\square$ FG, producanturque rectæ KG, DC ad mutuum occursum in B; sic erit punctum B ad requisitam funiculariam AB. Suppono autem, extensiones viribus tendentibus proportionales esse, tametsi dubium mihi sit, an cum ratione & experientia hypothesis illa satis congruat. Retinere autem istam nobis liceat, dum veriores ignoramus.

3. Occasione *Problematis funicularii* mox in aliud non minus illustre delapsi sumus, concernens flexiones seu curvaturas trabium, arcuum tensorum aut elaterum quorumvis, a propria gravitate, vel appenso pondere aut alia quacunque vi comprimente factas; quorum etiam Celeberrimum *Leibnitium* in privatis, quibus sub idem me tempus honoravit, literis digitum opportune intendere video. Videtur autem hoc Problema, cum ob hypotheseos incertitudinem, tum casuum multiplicem varietatem, plus aliquanto difficultatis involvere priori, quanquam hic non prolixo calculo sed industria tantum opus est. Ego per solutionem casus simplicissimi (saltem in præmemorata hypothesi extensionis) adyta *Problematis* feliciter referavi; verum ut ad imitationem *Viri Excellentissimi* & aliis spatium concedam suam tentandi Analysin, premam pro nunc solutionem, eamque tantisper Logogripho occultabo, clavem cum demonstratione in nundinis autumnalibus communicaturus. Si lamina elastica gravitatis experta AB, uniformis ubique crassitie & latitudinis, inferiore Fig. VI. extremitate A alicubi firmetur, & superiori B pondus appendatur, quantum sufficit ad laminam eousque incurvandam, ut linea directionis ponderis BC curvatæ laminæ in B sit perpendicularis, erit curvatura laminæ sequentis naturæ:

Qrzumu bapt dxqopddbbp poyl fy bbqnfqbsp lty ge murds udebb tuhs tmixy yxdkdbxp gqsrkfgudl bg ipqandtt tpegbp aqdbkzs.

Oo

4. lltis

Fig. VII.

4. Istis vero omnibus multo sublimior est speculatio de *Figura veli vento inflati*; quanquam cum *Problemate Funiculario* eatenus affinitatem habet, quatenus venti continuo ad velum adlabentis impulsus ceu funis alicujus gravamina spectari possunt. Qui naturam pressionis fluidorum intellexerit, haud difficulter quidem capiet, quod portio veli BC, quæ subtenfam habet directioni venti DE perpendiculararem, curvari debeat in arcum circuli. At qualem curvaturam induat reliqua portio AB, ut difficilis est perquisitio, sic in re nautica eximii prorsus usus futura est, ut præstantissimorum Geometrarum occupationem juxta cum subtilissimis mereri videatur. Cæterum in his Problematibus omnibus, quæ quis nequicquam alia tentet methodo, calculi *Leibnitiani* eximium & singularem plane usum esse comperi, ut ipsum propterea inter primaria seculi nostri inventa censendum esse æstimem. Quanquam enim, ut nuper innui, ansam huic dedisse credam calculum *Barrovi*, qualem appello, qui ab hujus viri tempore passim fere apud Geometras præstantiores invaluit, quemque etiamnum *Nobilissimo Tzschirnhausio* solemnem esse video: hoc tamen non eo intelligendum est, quasi utilissimi inventi dignitatem ullatenus elevare, aut *Coleberrimi Viri* laudi merita quicquam detrudere & aliis ascribere cupiam; & si quæ conferenti mihi utrumque intercedere inter illos visa est affinitas, ea major non est, quam quæ faciat, ut uno intellecto ratio alterius facilius comprehendatur; dum unus superfluas & mox delendas quantitates adhibet, quas alter compendio omittit: de cætero namque compendium isthoc tale est, quod naturam rei prorsus mutat, facitque ut infinita per hunc præstari possint, quæ per alterum nequeunt: præterquam etiam quod ipsum hoc compendium reperisse utique non erat cujusvis, sed sublimis ingenii & quod Autorem quam maxime commendat.

JACOBI USSERII ARMACHANI Archiepiscopi historia dogmatica controversie inter Orthodoxos & Pontificios de Scripturis & Sacris vernaculis nunc primum edita. Accesserunt ejusdem dissertationes duæ de pseudo Dionysii scriptis & epistola ad Laodiceos antehac inedita. Descripsit, digessit & notis atque auctario locupletavit

Henricus Wharton Archiepiscopo Cantuariensi a Sacris Domesticis.

Lond.

Londini typis R. R. impensis Richardi Chiswell, ad insigne rosæ coronatæ in cæmeterio S. Pauli 1690, in 4. plag. 62.

Cum Pontificii linguarum vernacularum usum in Scripturæ translationibus & publico sacrorum cultu improbant, longe aliam Ecclesiæ ab omni ævo sententiam fuisse, Episcopus Armachanus in posthumo hoc tractatu prolixè probat, ut adversarii, cum alias Reformatorum rationes variis argutiis eludere nitantur, saltem tot Veterum oraculis, & historia praxeos per tot seculorum centurias continuata confundantur. Et primo quidem capite veterum Hebræorum sententiam, ac deinde c. 2 & 3 Græcorum & Latinorum Patrum, qui ad annum usque sexcentimum floruerunt, testimonia adducit. Antequam vero ad sequentia secula descendat, c. 4 nonnulla de Pontificii erroris originae interfatur, observans imperiosam civitatem Romanam scilicet una cum jugo etiam linguam suam domitis gentibus per speciem societatis imposuisse, & Romanos Pontifices imperium imitatos, ut Romanæ linguæ usus in ecclesiasticis officiis receptus Romanæ auctoritatis in gentibus propagatæ indicium foret, non minori sedulitate curasse, & Carolum M. id negotii haud parum promovisse, qui, cum Romana lingua in provinciis Romano Imperio subjectis per barbarorum incursiones corrupta admodum fuisset, dissonantia cantus ecclesiastici inter Gallos & Romanos offensus per duos Clericos, qui cantum a Romanis didicerunt, Metensem primum ecclesiam & deinceps omnem Galliam ad Romani cantus auctoritatem revocavit. Origine erroris explicata ad ecclesiæ testimonia redit, & c. 5 orthodoxam sententiam de Scripturis & Sacris vernaculis e novem postremis Christi adscensione usque ad reformationis tempora seculis confirmat, ut ostendat, nunquam veritatis testes defuisse, qui peregrinam linguam in sacris improbaverint, & Scripturam omnibus legendam inculcaverint, ideoque etiam in linguas vernaculas vel ipsi transfulerint, vel ab aliis translata commendaverint. Contrariam ecclesiæ Pontificiæ sententiam & praxin, & favam Orthodoxorum S. Scripturam legendam persecutionem superiore seculo agitaram, ex nonnullis Anglicorum Antistitum registris aliisque monumentis c. 6 breviter exponit, quam Conciliorum canonibus multisque juris civilis & canonici decretis & plurimorum Imperatorum ac Regum sanctionibus adversari c. 7 ostendit. Capite, quod proxime sequitur, octavo Scripturam

O o 2

ram

ram S. passim in vulgares linguas jam olim translata fuisse ex Chaldaicis, Græcis, Gothicis, Syriacis, Armenis, Æthiopicis, Ægyptiacis, Persicis, Arabicis, Dalmaticis plurimisque aliis Sacrorum Scriptorum versionibus demonstrat, & ex variarum gentium liturgiis primitivam ecclesiam commune officium vulgari lingua celebrasse probat. Nono capite cum Pontificiis laicos a Scripturæ lectione arcentibus, & biblia in vulgares linguas translata inter libros prohibitos referentibus aut ad ignem damnantibus, comparat Jojakimum Jerem. XXXVI, 23; Antiochum I. Macc. I, 59; Diocletianum, de quo Euseb. lib. 8, c. 2; Georgium Cappadocem, de quo Athanasius in epistola ad Orthodoxos agit, nec non veteres quosdam hæreticos quos Tertullianus de resurrectione carn. c. 47 Scripturarum lucifugas appellat, aliosque Sacrorum Codicum adversarios, quibus etiam Ulpianum & Paulum Jureconsultos annumerat, cum ille sub libris improbata lectionis, hic sub libris magicis etiam Scripturam Sacram comprehendisse videatur. Decimo denique eoque ultimo capite nonnulla adversariorum testimonia producit. Et hunc Usserii tractatum Clarissimus Whartonius non solum in ordinem digessit, & brevibus scholiis illustravit, sed insigni etiam auctario locupletavit, quod antequam recenseamus, de interjectis duabus Episcopi Armachani dissertationibus nonnihil referemus. Harum prior agit de scriptis, quæ vulgo sub Dionysii Areopagite nomine circumferuntur, quæ pseudepigrapha esse pluribus rationibus evincit. De ætate autem pseudo-Dionysii differens Magdeburgensium sententiam, qui ad 4 seculum hunc scriptorem retulerunt, tum veram esse dicit, si Apollinarius hæreticus librorum istorum Autor statuatur, quod a Græcis nonnullis factum Laurentius Valla in annotationibus ad Act. 17 observavit. Ipse autem hunc Pseudo-Dionysium ad quintum seculum referre mavult. Dissentit igitur hæc Usserii dissertatio ab ejusdem bibliotheca Theologica manuscripta, in qua librorum Dionysii Areopagite suppositorum autorem esse Apollinarium probare conatus est, ut Whartonius indicat, qui bibliothecæ illius Theologicæ legendæ copiam sibi quondam datam, impræsentiarum vero denegatam addit, interim tamen ex eadem insignem Usserii de Johannis Scythopolitani & Maximi in Dionysium scholiis observationem excerpit, quam in usum Cl. Cavei quondam inde transcripserat. Animadvertit nimirum Usserius Johannis Scythopolitani

tani

tani & S. Maximi in Dionysium scholia a Morellio & deinceps ab aliis simul confusa fuisse, & uni Maximo tributa, cum olim non solum in antiquioribus exemplaribus, quæ Cyparissiotæ tempore ferebantur, sed etiam in utroque, quo ipse Morellius usus est, codice distincta fuerint. Observat præterea Johannis Scythopolitani scholia illa ipsa esse, quæ nonnulli Dionysio Alexandrino tribuerunt. Id probat ex sententia quadam, quæ a Cyparissiota ex Dionysii ad scriptorem sibi cognominem scholiis allegatur, & in Johannis Scythopolitani scholiis totidem verbis reperitur. Quod autem Scythopolitani illa sit sententia, non Maximi, confirmat ex Latina versione scholiorum Scythopolitani a Roberto Lincolnienſi facta, quæ in bibliotheca Collegii Corporis Christi apud Oxonienses manuscripta asservatur. Brevior est altera Usserii dissertatio de epistola Pauli ad Laodicenses. In ea inquit, cur Marcionitæ epistolam Pauli, quæ ad Ephesios inscribitur, pro epistola ad Laodicenos habuerint. Causam esse dicit verba Pauli Col. IV, 15, 16 collata cum his duabus rationibus, quod 1. epistola ad Colossenses cum ea quæ ad Ephesios scripta est, ejusdem argumenti sit, & 2. eodem tempore utraque scripta videatur. Observat præterea, quod in epistola ad Ephesios c. I, v. 1, verba ἐν Ἐφέσῳ in antiquis nonnullis exemplaribus defuisse, ex Basilii libro 2. adversus Eunomium colligi possit.

Duplicem hanc dissertationem excipit Henrici Whartoni auctarium ad Usserii historiam dogmaticam de Scripturis & Sacris vernaculis. In auctario capitis 1, quo veterum Hebræorum sententiam Usserius recensuit, de ætate Judæorum ab Usserio allegatorum nec non de variis Bibliorum versionibus, quæ a Judæis & Samaritanis adornatæ sunt differit, & inter alia Bartolocci sententiam refutat, qui Scripturæ lectionem Judæis quondam interdictam fuisse probaturus, arbitratur puncta quidem Hebraica a prima linguæ origine in usu fuisse & in profanis ac civilibus scripturis passim usitata, sacræ autem Scripturæ codices sine punctis consulto exaratos fuisse, ut tantum a peritioribus & doctioribus legi atque addisci possent, & ne quis idiota sine Magistro aut Doctore legem pervolvere auderet, sed ad Sacerdotes sciscitandi gratia confugere cogeretur. Cui Whartonius respondet, punctorum defectum a Scripturæ scientia populum Judaicum remove minime potuisse, cum in aliis etiam orientalibus linguis puncta desint, neque in communi etiam

usu adhibeantur & nemo tamen tam bardus sit, qui linguæ maternæ solis consonantibus descriptæ proprias vocales apponere nequeat, neque probari posse sacri & profani seu communis characteris apud Judæos distinctionem, quam eruditissimus Waltonus in prolegomenis ad biblia polyglotta invictè refutaverit. In auctario capitis 2 & 3 nonnulla Græcorum & Latinorum Patrū, qui 6 prioribus seculis vixerunt, testimonia ab Armachano Antistite prætermissa profert. Et Græcis quidem Patribus etiam *Autorem testamenti 12 Patriarcharum* annumerat, cujus ætatem præcisè determinari non posse, & id solum sibi liquere ait, quod Origene, a quo allegatus, antiquior, & Christo posterior sit. Mininæ enim dubitat, quin Christianus fuerit, etsi Judæicam sectam simulet, & nonnullis imposuerit, ut eum Judæum fuisse & Hebraice scripsisse existimaverint. In auctario capitis 4 quod de origine erroris Pontificii agit, observat, Autorem linguæ ignotæ in sacris introductæ, & certam mutationis hujus epocham indicari non posse, cum abusus ille non simul & semel sed paulatim in ecclesiam inductus fuerit, & alias regiones citius, alias serius occupaverit. Dixerat Usserius, Romanum Ordinem & Psalmodiam a Carolo M. in ecclesiis Gallicanis introductam, at Whartonus, etsi eam rem a Carolo M. maxime promotam & consummatam non dissimulet, a Pipino tamen coeptam asserit, quem ipse Carolus in constitutione de emendatione librorum ecclesiasticorum ob unanimiorem Apostolicæ sedis Gallicanum cantum sustulisse, & Galliarum ecclesias Romanæ traditionis cantibus decorasse scribit. Interim plebis instructioni non uno modo cautum fuisse Whartonus observat, cum Caroli M. ætate inter linguam Latinam & Rusticam Romanam non tanta diversitas fuerit, quin populus Missam Latinam toties recitatam intelligere potuerit, & postea, ex quo Latina lingua apud plebem penitus exolevit, non solum officia divina a Sacerdotibus vernacula lingua in cœtibus ecclesiasticis exposita fuerint, sed scholæ etiam passim fundatæ, in quibus pueri ejusque fortis Latinam linguam gratis discerent. Auctarium capitis 5 plura testimonia pro Scripturis & Sacris vernaculis ex septimi & sequentium seculorum scriptoribus collecta continet. In horum numero *Cednomus*, cujus paraphrasin Saxonice in Genesin & præcipuas S. Scripturæ historias Franciscus Junius Amstelodami A. C. 1655 evulgavit, & quem Johannes Tinmuthensis in historia aurea MSC. divinitus

vinus edoctum in lingua patria carmina, ut loquitur compunctivam feliciter scripsisse refert, ut nemo illi in his æquiparari potuerit. Primus quæ ex octavo seculo Whartonius producit, est *Aldhelmus* Episcopus Schirburniensis cujus epistolam ad Efridum hætenus ineditam exhibet. Eam quondam ex codice monasterii Abendonensis, qui postea ad doctissimum virum Thomam Allen Oxoniensem transiit, descripserat Usserius, & cum aliis tribus codicibus in bibliotheca Regia Cottoniana & D. Wilhelmi Howard de Navvorth inventis accurate contulerat. Hoc apographum inter laceras quasdam ejus schedas mutilatum quidem Whartonus invenit, sed quæ in fine deerant, ex Abendonensi Codice supplevit, & Cottoniano contulit, ut integram evulgare posset. Ad idem seculum pertinet Venerabilis *Beda*, ex quo loca quidem nonnulla protulit Armachanus, sed Whartonus alia superaddidit ex commentario ad 21 priora Genesios capita, qui si expositionem capitis 1 seu commentarium in hexameron excipiamus, inter Bedæ opera hætenus nondum comparuit, item ex expositione super canticum Prophetæ Habacuc item MSC, & aliis quibusdam Bedæ monumentis. Inter Scriptores 9 seculi floruit *Otfridus* Wissenburgensis Monachus, de quo Usserius ex Trithemio notaverat, quod ad Luitbertum Moguntinum Archiepiscopum quatuor libros evangeliorum metrice in lingua Teutonice quibusdam regulis formata scripserit, & quod hoc opus inscripserit: *gratia Dei Theotisce*, & quod hanc evangeliorum expositionem *Achilles Gassar* evulgaverit. At Whartonus in auctario suo observat, Otfridi opus non esse versionem evangeliorum, sed diatessaron seu harmoniam evangeliorum rythmis germanicis concinuatam, & in libros non quatuor sed quinque distributam, neque titulum operis fuisse: *gratia Dei Theotisce*, sed: *volumen evangeliorum*, occasionem autem falsi tituli inde natam, quod Otfridus in limine veterum exemplarium dicat, se id opus Gratia Dei Theotisce composuisse. Notat insuper Achillem Gassarum, qui opus illud Otfridi edidit, non aliud fuisse, quam *Flacium Jlyricum*, codice admodum mendofo & hiuleo usum, cujus lacunas ex Vindobonensi codice in suis de Cæsarea bibliotheca commentariis *Lambecius* supplevit. Addit Otfridum hoc opus non solum Luitberto Archiepiscopo Moguntino, sed etiam Salomoni ejusdem Decessori & Ludovico Franciæ Orientalis Regi nuncupasse, & rhythmicam evangeliorum

versionem, quam *Waldoni Frisingensi* Episcopo Armachanus Beati Rhenani ductum secutus tribuit, non aliam esse, quam ipsam Otfridi harmoniam, quam Waldo Sigefridi Presbyteri manu describi fecit. De *Methodio & Cyrillo* ad idem seculum pertinentibus parum accurate Armachanum tractasse, Auctarii Autor animadvertit. Id constare dicit, quod Methodius & Cyrillus Sclavis a se conversis S. Scripturam & liturgiam in lingua vernacula tradiderint, quod autem Latinam liturgiam abrogaverint, purum putum commentum videri, quum Slavi nullam antea liturgiam habuerint, quam a Methodio & Cyrillo conversi essent. Id probat ex annalibus manuscriptis Andreae Dandali a Lucio lib. 2 de regno Dalmatiae citatis, & ex historia Presbyteri Diocleatis, quam Maurus Orbinus operi suo de regno Slavorum Italice scripto inclusam publicavit. Extare autem dicit in bibliotheca Lambethana codicem literis Slavicis, quales a Cyrillo inventae perhibentur, pulcherrime exaratum, acta Apostolorum & quaedam alia cum liturgia ad finem addita continentem, neque tamen certo affirmare audet, quod illa versio Cyrillum autorem habeat. Caterum Johannem VIII, quem Usserius ob datam Slavis sacra vulgari lingua celebrandi licentiam inter testes veritatis numeraverat, Whartonus invitum id fecisse auguratur, veritum scilicet, ne Slavi, si ipsorum desideriis non obtemperaret, Patriarchae Constantinopolitano Bulgarorum exemplo se submitterent, quem in finem etiam astutus Papa Methodium honorifice habitum Romae detinuerit. Ad finem decimi & initium undecimi seculi refert *Elfricum* Abbatem, qui Saxonicae Geneseos versionis insignem praefationem praemisit, qua translationem S. Scripturae in linguas vernaculas adversus eos, qui pravum imperitorum intellectum objicere solent, strenue vindicat. Eam haecenus ineditam una cum interpretatione Latina, quam ex viri doctissimi & literarum Saxonicarum peritissimi Georgii Hickesii Decani Wigorniensis Anglicana versione expressit, publici juris facere operae pretium censuit. Sub Canuto Angliae & Daniae Rege biblia in Danicam quoque linguam translata fuisse, ex codice bibliothecae Cottonianae probat, qui Canuti quondam fuit, & Danico sermone harmoniam quatuor evangeliorum complectitur. *Berengarii* Andegavensis Archidiaconi testimonia ex ejusdem in Apocalypsin commentario dum profert, non dissimulat, in manuscriptis quibusdam codicibus istam Apocalypseos expositionem non Berengario

gario sed *Beringuedi* vel *Berengaudo* adscribi, cui etiam a Cl. Cave in Historia Literaria hunc tractatum adjudicari notat. Veretur autem Whartonus, ne Monachorum vel ignorantia vel odio adversus Berengarium Beringuedis nomen confictum fuerit, cum aliunde de Beringuede vel Berengaudo nihil plane constet, & Pitaeus in appendice sua, ac Bostonus Buriensis in catalogo manuscripto scriptorum ecclesiasticorum de Beringuede & Berengaudo nihil aliud dicendum habeant, quam quod ejus nomen manuscriptis quibusdam codicibus praefixum invenerint. Suam autem sententiam de Berengario Johannis Subprioris auctoritate confirmat, cujus in Apocalypsin commentarius in bibliotheca Lambethana manuscriptus asservatur. In illius enim prologo ceteris Apocalypseos interpretibus Berengarium adnumerat, & subinde ampla fragmenta inde transcribit. Adducitur etiam inter testes undecimi seculi *Ivo Carnotensis*, ejusque liber de ecclesiasticis officiis, qui in Lambethana bibliotheca manuscriptus extat. Ex hoc ipso autem manuscripto Whartonus deprehendit, Ivonem autorem esse operis, quod sub *Micrologi* nomine allegari solet. Equidem octo priora illius codicis capita, quae de nocturnis vigiliis, de matutinis laudibus, de prima, de tertia, de sexta, de nona, de vespertina synaxi, & de completionibus inscribuntur, nondum, quod sciat, prodierunt; at sequentia capitula 62 Micrologum constituunt, quibus in manuscripto codice additur capitulum de Missa & singularum ejus partium autoribus, quod in Micrologo desideratur. Est autem codex iste praeclarae vetustatis & Ivone ipso haud multo inferior, & in fronte istiusmodi titulum praefert: *liber Ivonis Carnotensis Episcopi de ecclesiasticis officiis*. Inter Scriptores 13 seculi, qui a Whartono pro Scripturis & sacris vernaculis adducuntur, comparet *Rogerus Bacon*, cujus epistolam de laudibus S. Scripturae ad Clementem IV bibliotheca Lambethana tenet. Observat autem, Autorem illum portentosa quaedam & impossibilia in prolixa illa epistola comminisci. Non enim tantum necessarium esse docet, ut omnes Christiani sacram Scripturam tanquam fidei suae fontem & regulam perfecte sciant, sed etiam fontes Hebraicos & Graecos ab omnibus consulendos asserit. Et quamvis incredibile videatur, ut singuli Christiani linguarum istarum notitiam sibi comparare possint, id tamen Baconus factu perquam facile esse persuadere suis Lectoribus cupit, imprimis cum se Grammaticam quandam univer-

falem invenisse gloriatur, cuius ope intra paucissimos dies quilibet linguam Hebraicam, Græcam, Latinam & Arabicam addiscere queat; & ut omnes, quod legunt, etiam intelligant, se opus quoddam manu-ductorium seu præliminare ad promovendam S. Scripturæ intelligentiam editurum spondet, enixe Pontificem orans, ut artificium suum summis omnium votis expetitur & frequentibus vaticiniis confirmatum, apostolica autoritate confirmet, & universæ ecclesiæ commendet, unde innumera in ecclesiam beneficia redundatura minime dubitat. Inter Scriptores seculi 15 occurrit *Gualterus Hilton*, Carthusianus Anglus, in cuius laudem non parum cedere ait, quod celeberrimum illud opus de imitatione Christi non minus æquo jure sibi vendicare possit, quam Thomas Kempensis, & quivis alius. In auctario capitis 6. de persecutionibus orthodoxorum commemorat instrumentum A. C. 1530 a *Gulielmo Warham* Archiepiscopo Cantuariensi confectum, & Notariorum publicorum subscriptionibus confirmatum. Narrat in ejus præfatione Archiepiscopum Henrici Regis consilium explicare, quod nimirum late serpenti hæreses veneno obicem positurus plures Præsules, Doctores, & Theologos congregaverit, ut libros quosdam vernaculos examini subicerent, & censura notarent. Refert porro, post hæreses & blasphemias ex variis libris excerptas & sigillatim notatas, e quibus quatuor tantum speciminis loco apponit, Regis interdictum sequi, quo hæreses illæ una cum libris illas continentibus, & translatione Scripturæ per Gulielmum Tindallum adornata prohibentur & damnantur, & ut hoc decretum plebi innotesceret, monitorii ejusdam formulam, quæ a singulis Sacerdotibus e suggestu prælegeretur, compositam fuisse, in qua omnes & singuli, ut libros istos damnatos, & in his Anglicam Novi Testamenti versionem Curatis suis traderent, sub gravi poena admoniti fuerunt, ac ne quis injuriam sibi fieri quereretur, Episcopos & alios viros doctos a Rege consultos decreti illius justitiam concordis suffragio approbasse. Dolet autem Whartonus, Pontificios non solum sacros codices Christianorum manibus excutere conatos, sed etiam postea falsarias iisdem manus intulisse. Prodiisse dicit a triginta annis in Gallia plures Scripturæ versiones vernaculas a Theologis Pontificiis elucubratas, & vix ullam in his sinceram & fraudis immunem reperiri. Præ cæteris autem notat versionem Novi Testamenti a Theologis

logis Lovaniensibus confectam, & A. C. 1686 typis Burdigalensibus excusam. Ex ea nonnulla corruptelarum specimina seligit. Cum enim in vulgata, ex qua Lovanienses Gallicam suam versionem se expressisse dicunt, Act. XIII, 2, legitur: *ministrantibus autem illis Domino*, Gallica sic habent: *or comme ils offroient au Seigneur le sacrifice de la Messe*, i. e. offerentibus autem illis Domino sacrificium Missæ. Sic I. Cor. III, 15. in Lovaniensium versione legitur: *mais il sera sauve ainsi toutefois comme par le feu du Purgatoire*, cum tamen in vulgata nulla hic purgatorii mentio occurrat. Sic I. Tim. IV, 1. Gallica versio pro apostasia a fide, apostasiam a fide Romana posuit, ut cætera taceamus. In auctario capitis 7. nonnulla Conciliorum decreta pro Scripturis & sacris vernaculis per modum spicilegii recensentur. In auctario capitis 8. versiones quædam Bibliorum, quorum notitia illustrissimum Hiberniæ Primatem fugerat, commemorantur, & in his Biblia Moscovitica A. C. 1581. characteribus Slavicis seu Cyrillianis Ostrovæ impressa, in cuius præfatione interpres pro concessis viribus Deo gratias agit, cui orationi Basilii Magni Ducis admonitio succedit, qua omnibus catholicis linguæ Slavicæ peritis hæc Biblia commendat.

NOUVELLES CONJECTURES SUR LA Pesanteur, par Monsieur Varignon de l'Academie Royale des Sciences, & Professeur de Mathematique au College Mazarin. i. e.

Dn. Varignoni novæ Conjecturæ circa gravitatem.

Parisius apud J. Boudot, 1690, in 12. Plag. 33½.

Author præmittit brevem diatyposin totius systematis, quæ huc redit: supponit gravia non habere naturalem instinctum tendendi deorsum, sed indifferenter se habere ad motum in quamcunque plagam instituendum; unde descensum illorum proficisci concludit a corporis alicujus externi pressione. At cum Luna cæterique Planetæ, quanquā sint vastissima & solidissima corpora, non tamen decidere cōspiciantur, infert, exilitatem & subtilitatem corporum non sufficere ad hoc ut gravitatis sint expertia, sed fieri posse, ut maxima quoque corpora in certa a Terra distantia posita gravitate careant. In qua sententia confirma-

tus fuit experimento, quod recensente in Epistolis Cartesio, Pater Merfennus cum Dn. Petito sæpius iterata vice instituerat circa majus tormentum bellicum, quo perpendiculariter erecto & disloso globum ejusve vestigia frustra in terra quæsivere, argumento eum non recidisse, sed etiamnum in aere hære suspensum. Miri hujus effecti ut inveniret causam, supposuit gravia pelli versus terram a materia quadam invisibili proximeque ambiente, hoc est, ab aeris particulis seu grossioribus seu subtilioribus seu utrisque; at cum corpora undique ab aere cingantur, hætenus nullam perspexit rationem, quare potius Terram quam Cælum versus pelli deberent, donec tandem principium aliquod inæqualitatis animadvertere sibi videretur. Fingit aerem istum cingi in extrema regione ingenti fornice solido & impenetrabili, aerem moveri in omnes partes conceptibiles æqualiter, inque aere suspensum hære cubum Terræ tamen quam fornici multo propiorem. Quibus positis apparet, cubum in nullam plagarum lateralium moveri posse, cum ab ortu & occasu, meridie ac septentrione æqualiter prematur; at hedræ summæ & imæ dispar ratio est, adeo ut cum prior a multo majore aeris columna impellatur quam posterior, cubum propterea deorsum ferri & quidem secundum perpendicularum necessum sit; quo ostenso difficultatem diluit respondendo quærenti, qui fieri possit, ut etiam partes remotissimæ hujus columnæ in cubum agere queant. Colligit hinc 1. quod si cubus statuatur loco intermedio inter terram & forniciem, ibi quieturus sit ob columnarum supernæ & infernæ æqualitatem: 2. si collocetur prope forniciem, non tantum non descensus sed ascensus sit: 3. quod futurus sit nunc magis nunc minus gravis, prout videlicet terræ forniciæ propior a magis minusve alta aeris columna desuper premitur. 4. quod ob resistantiam aeris fieri quoque possit, ut circa ejus medium sat magnum plurium leucarum relinquatur spatium, in quo constitutum grave necdum ascendat nec descendat, quod vocat *spatium quietis corporum gravium leviumve*, in quo globum Merfennianum (si vera sit historia) substituisse judicat. Rationem etiam hinc patere arbitratur, cur Luna nec accedat nec recedat a nobis, ite cur cæteri Planetæ non accedant ad se invicem; quoniam videlicet vasta hæc corpora ad findendum fluidum, quo ambiuntur, plus virium requirerent quam a columnarum inæqualitate accipere possunt. 5. quod alius ejusdem magnitudinis cubus, sed ubique perforatus, ob transitum liberum quem permittit plurimis aeris vel materiæ subtilis filamentis, minus

minus gravitate valeat quam prior, quod hinc lignum viride sicco, metallum ligno gravius sit. Infert hinc etiam, baculos ejusdem materiæ & crassitiei, sed diversæ longitudinis, ad perpendicularum erectos æquiponderare, quin & (si accuratius loquamur) breviorẽ longiori præponderare debere, in eadẽ videlicet a terra distantia, eo quod utriq; imineant paria numero filamenta aerea eo longiora quo brevior est baculus. Quibus explicatis ostendit, cur aqua aere licet gravior per vapores ascendat, cur saccharum in aqua aut metalla in liquoribus acidis dissoluta superiora petant, cur lignum per fumum in sublime feratur? Denique rationem explicat ex istis principiis, pluvie, tonitrus, fulguris &c. tandemque forniciem illum, quæ pura mentis fictio fuit, iterum tollit, ejusque officium præstare posse innuit circumferentiam vicinorum vorticum, qui rapidissimo suo motu impedian, quo minus aer nostri vorticis in ipsos expelli possit.

HIERONYMI VITALIS, CLERICI Regularis, *Lexicon mathematicum &c.*

Romæ, apud Joh. Vannaccium, A. 1690. in 4. Constat plagulis 141.

TRes & viginti sunt anni, ex quo *Autor* *Lexicon Mathematicum* Parisiis primum in lucem emisit; sed *Geometricum* fere & *Astronomicum*, cum plurima farragine terminorum Arabicorum, Ægyptiorum & Barbarorum, ex *Astrologia veteri* depromptorum. At vero *Operis dignitati*, votisque hominum doctiorum consulturus, *Universale Lexicon Mathematicum* adornare post coepit, quod *Erudito Orbi* superiore anno publice exhibuit. In hoc pristinum institutum adeo mutavit, ut in eo prius illud parum agnoscas: cum vix quarta pars terminorum utrique editioni sit communis. Constat enim prior 1345, posterior 1269 titulis seu locis, quorum tantum 306 utrobique, immutata tamen in hac sæpius, aut aucta exegesi, extant, reliqui unusquisque editionis sunt proprii.

Atque ut, quæ juvenili olim, ut ipse fatetur, ardore & festinatione indigesta apposuerat, hic recoxit *Autor*; sic & lacunas ibi obvias solícite nunc replere, sentesque & inutiles herbulas evellere studuit. Pro inanibus ergo *Genethliacorum* commentis, aut etiam vulgo notis, utiliora variarum disciplinarum mathematicarum argumenta reposuit, usque

promptuarium hoc suum locupletavit. Caterum doctrinæ ordinem Lexicis domesticum retinuit, dispositis juxta alphabeti seriem titulis; tractatione vero sic instituta, ut plus quam Lexicographus subinde præstitisse non immerito censendus sit. Præcipue vero *Architectonicen* utramque exornandam sibi summis *Autorem* Lector deprehendet; nec ingrata novitate explicata comperiet, quæ circa militares artes ingenium & industria hodiernorum Ingeniariorum protulit, veteribus ignota, nec Scriptorum Latinorum stylo multum hæcenus frequentata. His aliisque sparsim *figurae, æri incise*, sunt adjectæ, oculorum illecebræ, & intellectus adjumenta. Præmissi etiam Operi *Indices locorum* sive *verborum*; *Autorum*, quorum monumentis sua *nostra* inædificavit; & *questionum ætæriorum*, quas extra septa mathematica, data occasione hinc inde disceptavit.

VAL. HENR. VOGLERI INTRODUCTIO

universalis in notitiam cujuscunque generis bonorum Scriptorum, cum notis & augmento HENR.

MEIBOMII.

Helmeſtadii apud Georg. Wölg. Hamm. 1691. in 4. Plag. 28.

Inter ea quæ ad disciplinas ac bonas artes literarumque studia spectant, haud postremum locum sibi vendicat Scriptorum librorumque cognitio. Cui comparandæ cum plures libelli in eruditionis studiosorum versentur manibus, quæ veluti indicibus præclari auctores & eorum scripta in quovis doctrinæ genere recensentur; tum haud novimus, an utilitate ullus præstet hunc Voglerianum, postquam recentioribus Scriptoribus & eorum monumentis auctiorem eundem instructioremque reddidit doctissimus Meibomius. Ex hoc enim non duntaxat nominis, sive Scriptoris sive scripti, nudam notitiam haurire licet, sed præterea in penitiorem cujusque cognitionem is deducit, & quomodo in argumento, quod quisque sibi tractandum delegit, se gesserit, exponit. Editus est viginti abhinc annis ab Autore, non eo animo, ut notitiam omnium Scriptorum daret, sed ut ostenderet, qua ratione in ejusmodi cognitionem pervenire possint, qui eam expetunt. Pluribus interea editis *Morbosii, Bailleti, Labbei, Teisserii* libris (quibus addendam existimamus *Thomæ Pope-Blountii* Censuram

ram, a nobis hoc anno p. 24. memoratâ) magnam cognitioni huic accessionem factam esse Meibomius in Additamentis, quibus amicissimi sui Collegæ (qui vitam A. 1677 cum morte cōmutavit) librum auctiorem dedit, affirmat: quorū scrinia tamen excutere, & ab iis annotata referre clarissimo Viro propositum non fuit, sed extemporanea opera, quæ in lectione Vogleriani libri, dum is recudebatur, in mentem veniebant, eidem annectere, & quosdam tantum in bibliotheca sua extantes Scriptores, Voglero non memoratos, proferre, & quid in hoc argumento ii præstiterint explicare. In Præfatione p. 126. sqq. ostendit, notitiam Scriptorum, quæ circa ætatem, patriam, vitæ genus, mores, peritiam, famam, omnem denique vitam versatur, quæque ingenuitatem librorum inquirat, ita esse comparatam, ut sine ea cum fructu evolvi Scriptores nequeant, nullusque ea, sive Theologus, sive Jureconsultus, sive Medicus, sive Philosophus, qui quidem nominum illorum justum ambitum implere velit, carere queat. Pag. 145. sqq. de utilitate epistolarum eruditarum disserit, & earum auctores recenset, non sine laude Ant. Magliabechii, quo neminem studiosiorem ejusmodi literarum esse ex vero prædicat. Pag. 156. Bibliothecam Academiæ suæ Juliæ commendat, & de ea scriptam Chr. Heidmanni orationem. Pag. 157. Catalogi Bibliothecæ Thuanæ, a Bullialdo digesti & a Quesnelio editi, laudes & novos ostendit. Jungendus ei videtur catalogus Bibliothecæ Slusianæ Romæ anno superiori editus. Pag. 160. 161. Ant. Teisserii catalogum auctorum, qui librorum catalogos, indices, bibliothecas, virorum litteratorum elogia, vitas aut orationes funebres, scriptis consignarunt, anno 1686. editum, præ Labbei Bibliotheca Bibliothecarum recte commendat. Pag. 162. Marquardi Gudii studio. collectas veteres Inscriptiones, quarum in quibusdam e marmoribus recte describendis a se ipsum adjutum fuisse narrat, cum itineris comitem ante hos triginta annos in Italia haberet, e manuscriptis ejus in publicum proferri optat. Pag. 163. Balb. Venatoris panegyricum Jano Grutero dictum in exemplum de vita eruditi Viri historiæ condendæ proponit. Pag. 163. imaginum doctorum virorum studium laudat, & nonnullos qui eas congegesserunt recenset. Pag. 165. & sqq. Ephemeridum sive Actorum eruditorum institutum laudabile esse, & plurimum conferre ad notitiam librorum acquirendam, affirmat; eaque occasione cum aliorum in hoc genere laboribus nostrum etiam studium laudat; Parmensium

mensium quoq; & Amstelodamensium operam commendat; iniquiorem tamen *Rerum Germanicarum* operi ab se edito *Joannem Clericum*, qui *Bibliothèque historique* evulgat, p. 167. & seqq. notat, & ad ea quæ is pulcherrimo utilissimoque operi objecerat, respondet. Pag. 172. quædam annotat de Vitarum scriptoribus, iisque qui propriam vitam describere, ut *Thuanus* & *Cardanus*. Pag. 174. & seqq. de Scriptoribus ecclesiasticis, Patrumque & Ecclesiæ doctorum veterum & recentiorum vitis agit. Pag. 178. de epistolis theologicis disserit. Pag. 181. Parentis sui, doctissimi Viri, *Jo. Henr. Meibomii* insigne opus de *Vitis medicorum* se editurum esse pollicetur, causamque exponit cur nondum id hætenus publicæ luci dederit. Pag. 184. 185. de historia nummaria disserit, & earum collectores præcipuos enumerat. Pag. 188. Criticorum industriam in mediis seu barbari ævi scriptoribus excutiendis exerceri cupit, quæ hætenus Veteribus saltem impensa fuit. Nec obscuram spem facit sui in hoc genere adhibiti studii in publicum aliquando proferendi, cum plurimas observationes habeat sibi a multis annis in Historicis Germanicis, partim cum MSSis collatis, partim aliorum Historicorum ope examinatis, natas: quas ut, æque ac paternam de *Vitis Medicorum* historiam, dudum eruditorum votis expetitam, luci exponere velit, publico nomine Autorem, de studiis cujuscunque generis præclare meritum & in omni eruditione insigniter versatum, rogamus.

LIBRI NOVI.

Christiani VVeisii Tabulæ Chronologicæ, quibus Rerum publicarum mutationes a nato Christo ad nostrum usque tempus sub unum conspectum revocantur. Dresdæ 1691. in 4.

La Science de la Noblesse, ou la Nouvelle Methode du Blason, par le P. C. F. Menestrier; & augmentée par... à Paris 1691. in 12.

Cornelii Nepotis seu Æmilii Probi Excellentium Imperatorum Vitæ, notis illustrata ab Hermanno Essenio. Trajecti ad Rhenum 1691. in 12.

Voyage du Monde de Descartes. Suivant la copie à Paris. 1691. in 12.

L' Heritiere de Guyenne, ou Histoire d'Eleonor fille de Guillaume dernier Duc de Guyenne, femme de Louis VII Roy de France & de Henri II Roy d'Angleterre. A Rotterdam 1691. in 8.

Johannis Claubergii Opera omnia philosophica: quibus accessere opuscula quædam nova, nunquam antehac edita. Amstelod. 1691. in 4.

Nouvelle Pratique de Chirurgie Medicale & Raisonnée, par Michel Ettmuller. A Amsterdam 1691. in 12.

Les Comedies de Terence traduites en François, par Madame d--Avec des Remarques. Dernière Edition enrichie de figures. A Amsterdam 1691. in 12.

ACTA
ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Julii, Anno M DC XCI.

L' AMBASCIADORE POLITICO CRISTIANO.

id est,

Legatus Politico - Christianus, auctore CAROLO

MARIA CARAFA, Principe Buteræ, Roccella,

S. R. J. &c.

Mazzareni, 1690. in 4. plag. 32.

NE Actorum Eruditorum volumen, cui colligendo operam dāmus hoc anno, pejoris conditionis esset, quam illud, cui ante semestrem colophonem imposuimus, tam beatis nobis nunc esse licet, ut ejusdem *Celsissimi Principis*, cujus *Exemplar Horologiorum Solarium civilium* literati orbis venerationi tunc exposuimus p. 618, Opere præfenti, non minorem reipublicæ literariæ applausum merente, isti quoque decus singulare conciliare queamus. Est is *CAROLUS MARIA CARAFA*, Dominus universalis familia Carafa, Branciforte, Barrese, Santapani & Speciale, Buteræ Princeps, inter Dynastas titulis claros in regno Sicilia dignitate primus, atque in regno Castelle & Magnatibus primi ordinis, Roccella ac Sac. Rom. Imperii Princeps, Marchio Licodia, Castriveteris, Militelli & Barrafranca, Comes Crypte aurea, Grassulati, Mazzareni & Condoianis, Dominus Prioratus Hierosolymitani Roccella, &c. Celsissimæ familiæ, cui origines suas Princeps noster debet, historiam tribus tomis in folio nuperrime vernaculo idiomate recensuit clarissimus genealogorum Italarum, *Blasius Altimarus*, quo de in posterum plura dicere habebimus. Tanto igitur sanguine cretus eruditissimus Auctor, natalium gloriam auget decoratque, bonarum ac principe viro dignarum literarum studiis ad invidiam excelsus. Cujus rei fidem affatim facit novus hic de *Legato Politico Christiano* liber, dono Auctoris, cura illustris *Magliabechii*, ad nos delatus.

Equidem hoc ipsum argumentum alii scriptores dudum occupaverant, e quibus recentior ac modernorum Politicorum usui prioribus omnibus accommodatior est *Wiquesfortius*, ab ipso *Butera Principe* lectus. Non tamen CARAFÆ nostro hi obstitere, quin & ingenium in eo exerceret, & quæ alii fufius tradiderant, strictius edifieret, præcepta ab aliis obscurius proposita stylo perspicuo pariter ac eleganti concinnaret, denique, quæ alii e veteribus solis solisve recentioribus historiis illustrarant, iis facem accenderet ex sacra non minus quam profana, & veteri æque ac moderna historia, imo ex propria quoque experientia rerum a se gestarum in legatione extraordinaria, quam jussu Hispaniarum Regis apud Innocentium XI R. P. octo abhinc annis felicissime obiit. Adjiciemus jam recensum capitum undeviginti, quibus Opus hoc absolvitur. Post definitionem nominalem ac realem Legati, tribus prioribus capitibus enarratam, dotes Legati enumerat Illustrissimus Auctor, eumque fidum & prudentem c. 4, nobilem & opibus affluentem c. 5, eloquentem c. 6, obedientem c. 7, sincerum c. 8, taciturnum c. 9, esse cupit. Hinc monstrat, qualem se gerere debeat erga Principem, a quo ablegatur, c. 10, in itinere c. 11, in aula Principis, ad quem ablegatus fuerat, dum negotia fidei suæ commissa exequitur c. 12, 13, 14, in civili conversatione c. 15. Addit, quibus privilegiis fruatur, c. 16. Docet, qua ratione familiæ suæ curam gerere debeat, c. 17, qualia præmia ac dona pro labore suo recipere queat, c. 18, quo denique modo legatione sua defungi ejusque rationem apud herum suum reddere teneatur. Lectu præsertim jucunda est digressio c. XII. de ceremoniis, quibus Legati recipi solent in aulis Pontificia, Imperiali, Hispanica, Gallica, Anglica, Veneta, Belgii Fœderati Hagienfi, Helvetiorum pagorum, Turcica & Persica.

DE ABBREVIATORUM DE PARCO MAJORI, sive Assistentium S. R. E. Vicecancellario in Literarum Apostolicarum expeditionibus, antiquo statu illorumve in Collegium erectione, munere, dignitate, prerogativis ac privilegiis, dissertatio historica JOANNIS

CIAMPINI Romani.

Romæ, ex typogr. R. Camera Apostolicæ 1691. fol. Constat plag. 53. & fig. æneis 2. quarum una *Magnus Parcus* representatur.

Joannes

Joannes Ciampinus, Vir Clarissimus & de quo a se edito Roma sibi merito gratulatur, nobis plus simplici vice laudatur, præsertim in Actis Eruditorum A. 1690. p. 414. & in Supplementorum Sectione IV. p. 167. 171. Audiamus jam suimetipsum historiam condentem: Anno clobcLXXII (inquit P. II. p. XLVIII.) *Joannes Ciampinus Romanus, Brevium Gratiæ Magister, ac Præfectus Minutarum Brevium Justitiæ, nec non S. R. E. Vicecancellario rerum Consistorialium & secretis, literarumque Apostolicarum Prosumptor, in Abbreviatorum albo descriptus, per obitum Nicolai Oregii die 27. Septembris. In fine anni 1689 ab Eminentissimo & Reverendissimo Domino Petro Cardinali Ottobono, S. R. E. Vicecancellario ac S. Laurentii in Damaso Diacono Cardinali, ejusdem insignis Collegiæ Ecclesiæ Vicarius deputatus, mox a felici recordationis Alexandro PP. VIII. sacrarum Congregationum Consistorialis ac Indicis Consultor electus est.* Ut ergo pateret, quanta observantia ac adfectu profequatur Collegium, cujus non postrema pars est, hoc de eo opus magna industria conegit geminaque parte absolvit. Priori præmittitur *Propyleum* de auctoribus septendecim, apud quos Abbreviatorum mentio reperta, e quibus antiquissimi ac sæculo orbis redempti decimo quinto clari sunt *Paulus Barchinonensis & Polydorus Vergilius*. Longe autem altius repetit origines Abbreviatorum suorum illustrissimus Auctor, a *cancellariis* puta, de quibus *J. Gutherius* in *de Officiis Domus Augustæ* l. II. c. IX, aut *Notariis* septem, quos per totidem Urbis regiones instituisse Clemens I. fertur, quique scribendis Martyrum actis olim occupabantur, postea vero, cessantibus persecutionibus, ad alias res publicis scriptis consignandas adhibiti videntur. His itaque analogos esse existimat *Abbreviatores*, i. e. Scriptores Brevium sive Epistolarum Papalium, plerumque minoris momenti, quibus non bulla plumbea appenditur, sed tantum cera rubra imprimitur annulo Piscatoris signata. Parcus vero significat proprie locum muro, palis, cratibusve septum, ubi feræ vivæ aservantur; eaque vox ab Anglis in Galliam, ac dein Avenione in Italorum linguam tralata est. Dum igitur Avenione hæreret Papalis curia, *Parcus major* per metaphoram dici cœpit locus in interiori aula ipsius Palatii Cancellariæ, tornatilibus cancellis circumseptus ad altitudinem fere hominis, in cujus medio stat ovalis formæ mensa, cum quatuor magnis scammis ad circuli sive potius ellipseos proportionem fabrefactis,

Qq 2

in

C. I.

C. II.

C. III.

in quorum singulis tres commodè Abbreviatores sedent. Ad istius mensæ caput parvus est thronus, ad quem per duos gradus ascenditur, in quibus parva adest quadrata mensa; super qua scribit Vicecancellarius, quando literariis expeditionibus in cancellaria faciendis intervenit. Mensa imminet baldachinus holosericus viridis coloris. Appellatur *Parcus major*, ad differentiam alterius *minoris*, qui conspicitur in banco *Scriptorum Apostolicorum*, quique tanta latitudinis ac altitudinis minime est, sed hominis pectus tantum æquat. Vetustissimum monumentum, quo aliquot abhinc sæculis Abbreviatores ejusmodi in aula Pontificia fuisse probatur, est Extravagans Joannis XXII. Cum ad sacrosanctæ, data Avenione IV. Idus Decembris, Pontif. A. I, Christi 1317. Huic verbotenus a Ciampino relatæ succenturiantur carmen Gaufridi seculo XIV. exaratum, itemque hoc recentiora decreta Martini V, Eugenii IV, Callisti III, ac Pii II. PP. RR. Justum vero ac peculiare collegium Abbreviatorum majoris *Parci* institutum demum est auctoritate Pii II. A. 1463. 1464. Sed iterum sufflaminatum a successore Paulo II. eodem A. 1474. Confirmatum autem, non obstante Pauli II. diplomate, a Sixto IV. A. 1478. hætenusque factum rectumque conservatum: memorabili sane exemplo fallibilitatis ac inconstantia humanæ. Quod enim necessarium judicarat Pius, id inutile & scandalosum vocavit Paulus, & rursus utile ac omnino restituendum censuit Sixtus. Multa nunc essent excerptenda de Abbreviatorum munere, residentia in Cancellaria, admissione, ordine ac sessione, assistentia in Cappellis Pontificiis aliisque solennioribus functionibus, solennibus equitationibus, vestibus, quibus tum in equitationibus illis, tum festis diebus induuntur, privilegiis, statutis decretisque, exequiis, Oratorio sive Cappella privata, ac Substitutio.

C IV.

C. V.

C. VI.

C. VII.

C. VIII.

XIX.

Sed quum hæc recensere omnia prolixum nimis foret, sufficiet digitum quasi tantum intendisse in fontem, unde rerum id genus curiosi sitim suam affatim restinguere queant.

Parte altera habetur Enarratio synoptica nominum, titulorum gestorumque omnium Abbreviatorum, quotquot in veteribus Regestis aliisque documentis hujusmodi reperire licuit Ciampino. His præmittuntur duo antiquiores, quorum regesta deperdita sunt. Primus est *Nicolaus de Francavilla* A. 1355, proximus *Franciscus Petri de Ragazzis* A. 1410, celebres. Cæteri ab A. C. 1419. ad præsentem annum

annum officio illo functi sunt. Clariores aliquot recensebimus. Sunt ex iis: *Æneas Piccolominius*, postea *Pius II. R. P.* Abbreviator A. 1431. *Georgius Trapezuntius* A. 1448. *Radulphus Bartholomæus de Platina* a. 1464. celebris vitarum Pontificum conditor, de cujus infortuniis prolixius Noster hac occasione agit. *Matthias Palmerius Pisanus* A. 1475. Hunc *Gesnerus* ac *Martinellus* confundunt cum *Matthæo Palmerio* Florentino, qui *Eusebii Chronicon* ab a. 444. ad a. 1449. continuavit, eo quod alter idem *Chronicon* ab a. 1450. ad a. 1481. pertexuit, mortuus 19. Sept. 1483. *Laurentius Puccius* Florentinus A. 1506. *Hugo Boncompagnus*, A. 1540. qui postea *Gregorius XIII. P. R.* Porro *Gamilus Burghesius*, A. 1573. vertente tempore *Paulus V. P. R.* dictus. *Jo. Antonius Odescalcus* A. 1576. (Hinc ansam arripit Ciampinus, *Odescalcus* p. XXIV. non paucos *ὡς ἐν πειρασμῷ* commemorandi, duces secutus eruditos conf. p. autores *Propylæi ad Acta Sanctorum Maji* A. 1685. Antverpiæ evulgati.) XXIX. His addantur *Mapheus Barberinus* sive *Urbanus VIII. R. P.* a. 1589. *Franciscus Nerlius* Cardinalis A. 1656, cui opus suum inscripsit Ciampinus, quique composuit, at nondum publici juris fecit, versionem Italianam *Annalium Cæsaris Baronii*. Is hodiernum superest, æque ac *Franciscus Barberinus* sextus suæ gentis Cardinalis, A. 1678. inter Abbreviatores receptus, itemque *Palutius Palutius* Cardinalis, *Altierus* hodie dictus qui jam A. 1642 Abbreviatoris dignitate potitus est.

Mittamus nunc *Ciampinum*; propediem tamen de eo iterum sermonem instituturi, cum Part. I. pag. 50. *Supplementum Pontificiorum numismatum* in lucem edendum minetur, id quod avide abs eo expectabimus.

ADAMI RECHENBERGII LIBER MEMORIALIS Praelectionum Historicarum in Academia Lipsiensi.

Lipsiæ impensis Joh. Frid. Gleditsch, A. 1691 in 8. plag. 30.

Clarissimus Autor libri hujus memorialis historici, tres ejus partes constituit. Quarum prima velut *εισαγωγή* historicam continet. Nam historiae in universum consideratæ indolem, naturam ac divisiones varias non tantum exponit; sed & ordinem in lectione historica observandum, cum adminiculis ex Chronologia, Geographia,

graphia, Genealogia atque Politica doctrina petendis ostendit; ut circumstantiæ in historia juxta annotatæ rectius intelligi queant. *Alterâ parte*, quæ delineationem sive connexionem historiæ cum antediluvianæ, tum postdiluvianæ complectitur, inspersis variis quæstionibus historicis, breviter simul quatuor monarchiarum, quæ vocantur, ortus & interitus, cum descriptione gentis Israelis, seu Reipublicæ Hebræorum exhibet. In *tertiâ* autem *parte* de magnitudine, potentia & interitu Imperii Romani veteris agit, qui post factam illam solennem divisionem Imperii in orientale & occidentale contigit. Inde cum de Imperio orientali seorsim *cap. 2.* tractasset; de Imperio Turcico, quod illi interitum attulit, *cap. 3.* memorat. Hinc ad Imperium Romano-Germanicum progressus, tria ejus intervalla insigniora constituit. *Primum* est a Caroli M. Imp. ætate, ad interregnum illud magnum, quod post Rudolphus Habsburgicus rerum potitus est: *alterum* ab ejus tempore ad Maximiliani I. imperium porrigitur; unde *tercium* inchoatur, cujus res memorabiles tum in Germania, tum in aliis Europæ regnis, per duo propemodum secula gestas, paullo fusiùs enarrat, inspersis subinde lemmatibus quasi interlinearibus, quæ materiam de historia civili, ecclesiastica & litteraria copiosius differendi, historiam profectis præbere possunt. Scopus enim Auctoris, ut ex inscriptione libri adparet, non tam fuit historiam perpetuo filo contextam scribere, quam argumenta varia historica studiosæ juventuti suppeditare: ut qui studio huic sane jucundissimo incumbunt, eo ceu libro memoriali uti, atque quæ ab aliis, justis jam commentariis, qui passim laudantur, uberius descripta prostant, repetere inde possint. Sub finem libri dissertationem de mutatione formæ statusque Imperii R. Germanici adjecit, qua variæ ejus mutationes inde a Caroli M. ævo ad nostram usque ætatem enarrantur. Appendicis velut loco duo Pontificis R. decreta, superiori anno Romæ publicata subjunguntur, quæ forte Theologis de noviter excitatis controversiis disquirendi ansam præbere possunt.

GESTA PONTIFICUM ROMANORUM,

auctore Jo. Palatio.

Venetis, apud Jo. Parè. Vol. I. 1687. Vol. II. III. IV. 1688. Vol. V. 1690.
in fol. cum figuris æneis. Constant Alphabeticis circiter 20.

Oculos

Oculos non minus quam animum Lectoris opere hoc suo pascere atque oblectare studuit *Joannes Palatius* I. V. D. Collegiatæ S. Mariæ Matris Domini Plebanus & Archipresbyter ejusdem Congregationis, Canonicus Ducalis, in Veneto Lyceo Jurisprudentiæ, uti olim Patavii Sacrorum Canonum, Professor, S. G. M. Historicus atque Consiliarius, vir toto literario orbe celebris, ex Monarchiæ Occidentalis Historia a Carolo M. ad Leopoldum Imp. Aug. Latine composita & vastis voluminibus comprehensa; ac Italico quoque idiomate in compendio exhibita, itemque commentariis in IV. Institutionum libros, Leone maritimo sive dissertatione de dominio maris Adriatici, vita D. Petri Apostoli Italice exarata, vita M. Antonii Justiniiani Ducis Veneti, paucos ante annos defuncti, aliisque pluribus animi ingeniosi ac solertis speciminibus.

Habet Auctor bene multa, quæ & in numismatibus Pontificum *Caroli Molineti*, & in vitis Pontificum ab *Alphonso Ciaconio*, hujusque Continuatoribus *Francisco Cabrera*, *Andrea Viçtorello*, *Hieronymo Aleandro*, *Ferdinando Vghello*, *Luca Wadingo*, omniumque recentissimo *Augustino Oldoino* enarratis, ac eorum hermis & monumentis sepulchralibus illustratis, reperias. Sed *Cæsarem Baronium*, annalium ecclesiasticorum conditorem, omnium maxime facem sibi prætulisse profitemur in historia, quæ quidem non tam primarium argumentum quintuplicis hujus libri, quam ejus fundamentum est. Namque illud, nostra quidem sententia, præcipue esse videtur *Elogium* forma lapidari in singulos Pontifices compositum. Huic præmittitur ubivis effigies Papæ æri incisa, eundem in modum, quo in ligno spectatur apud *Ciaconium* Oldoini. Bustum vero illud basi innititur, cujus superior pars exhibet *Pontificis monogramma*, *sigillum* sive *insignia gentilitia*, quæ tamen in prioribus seculis desiderantur; inferior *emblemata* aliquod, plerumque e S. Biblîs petita, ac ad res istius Pontificis poetica nonnunquam licentia accommodata. Elogio subjiciuntur fusiore *annotationes* historicæ, quibus acuminum in Inscriptione ratio redditur; adjectis sub finem *numorum* a Pontificibus illis percussorum & *epitaphiorum* imaginibus ære expressis.

Lubet exempli causa cum lectore ejusmodi elegantiarum cupido communicare breviusculum aliquod *elogium*, quo in laudes *Benedicti VI. R. P. CXXXVII, A. Sal. DCCCCLXXII.* electi, Palatius effunditur,

ditur, ac emblemata a crucifixo Christo quæsitum iconique papali substratum explicat:

Quem e fune pendere suspicis,

Romanus est Pontifex,

Benedictus filius Hildebrandi.

Qui adstat carnifex,

Bonifacius Romanus Pseudopapa.

Volebant superi laqueum frangere;

Sed recordati, Deum ipsum inter latrones pendisse,

Permiserunt vicarium Christo non dissimilem.

Breve itaque sit epitaphium.

SI CRUCIFIXUS DEUS:

SUSPENSUS PRO NOBIS EST BENEDICTUS.

In annotationibus annexis refert, quomodo Bonifacius VII. opera usus Romani civis Cincii, Benedictum VI. in mole Hadriani strangulaverit; addita hac in Platinam animadversione: *Tanta injuria quia vindictam nec Romani exegerunt, nec Otto Imperator, (qui Romana ecclesia fuit defensor acerrimus,) Platina, qui gesta Pontificum saepe interpretatur in pejus, veretur, ne talia fuerint Benedicti merita, quale præmium a Cincio consecutus est; minime advertens, Cincium sub Benedicto VII. meritis luisse pœnas.* Quæ Apologia si vel maxime locum habeat, *suspensus tamen pro nobis Benedictus* num dici debuisset, aliorum esto judicium.

Quod reliquum est, cum Oldoinus in *Clemente IX.* substitisset, Palatius *Clementem* quoque *X.* *Innocentiumque XI.* imo & *Alexandrum VIII.* recens tum electum non præterit. Inter cætera memorat, ubi post Clementis IX. fata quinque fere mensibus de novo Pontifice eligendo dissensissent purpurati Patres, novum sydyus exortum esse, quod primo super conclavi emicuerit, inde ad Vaticanum montem progressum prædixerit quasi pontificatum *Æmilii Alterii*, mox Clementis X. nomine compellandi, utpote qui sex stellas in gentilitio elypeo præferbat. Fuit vero & Alterius ille Roma, quam Tybris alluit, oriundus; unde Palatius impletum ait vaticinium S. Malachiæ: *De Flumine magno.* Nam passim ceu genuinum Malachiæ foetum laudat prophetiam illam, ab Arnolfo Wiono primitus vulgatam, *voluntas* vero nuperius postulatam a *Claudio Francisco Menestrierio* S. J. cujus

eius librum Gallicum recensuimus supra p. 144. ac Germanice redditum nundinis vernalibus venum exposuerunt Frid. Lanckisii Bibliopolæ quondam Lipsiensis hæredes.

Cum *vita Innocentii XI.* imprimeretur, ut ut nondum certis de causis publici juris fieret, Innocentius adhuc in vivis erat: Hinc non miraberis, ab Auctore commendari, quod Nepotismum ecclesia Romana exterminare voluerit. Sic enim inquit Encomiastes:

Pro nepote Livio Odeschalco primum decretum,

Ut viveret more privati.

Christi vere vicarius,

Cui fratres & sorores, qui faciunt voluntatem Dei.

Onerant alii Rempublicam, ut exonerent familiam:

Ad levandam rempublicam, gravat iste familiam.

Sic thronum scandunt Pontifices Sancti:

Sine patre, sine matre, sine genealogia.

Annos supra duodecim regnat

Nepotismo sepulto:

ABSIT, UT POST HUMUM RESURGAT INNOCENTII.

Putares igitur, difficile fuisse Palatio, *Alexandrum* quoque *VIII.* in appendice operis deprædicare, qui de nepotibus Principum in morem alendis majorem in modum sollicitus fuit. Sed ingenio tam fecundo pollet, ut nullo negotio repererit argumenta, causæ quam desperatam reddiderat prædecessoris exemplum, speciose defendendæ idonea; dicendo: *Fidos ut sibi vita custodes, ac certos populorum Principumque interpretes, validos onerum curarumque consortes, suisque arcam fideles ministros adscriberet, Nepotes vocavit in partem sollicitudinis, exemplo non solum prædecessorum plurimum R. P. sed ipsius Christi, qui plures cognatos inter Apostolos cooptavit.*

Dum Auctor Michaelis Molinæ dogmata recenset aliunde nota, addit eodem tempore damnatum *Antonium Mariam de Leonibus*, e Comensi diocesi, spretorem sensuum S. Scripturæ allegoriorum, tropologicorum, ac anagogicorum, & cômendatorem acerrimum orationis quietis. Ut alia mittamus illius dicta, sequentia ipsis fere Palatii verbis adduxisse sufficiet: *Per orationem Quietis anima unitur Deo & fit Deus: Dantur quatuor leges, Naturalis, Mosaica, Evangelica, Quictis, quæ ad similitudinem virgæ Mosaica devorat leges*

Rr

priores

Vol. V.

pag. 4.

pag. 207.

priores, eritque Deus Deorum, ac post presentem Pontificem reformabit mundum universum, ut fiat unum ovile & unus pastor. Tunc anima cælum conscendent una cum corpore: interim Christus & Deipara extra Paradisum expectant, ut moriantur, & postea ad hanc quietem resurgant, in qua nec jejunia, nec sacramenta. Male dicitur in symbolo Athanasiano: Filium esse increatum. Ecclesia decipitur, cum deficiat ei Spiritus Sanctus. Hæc agebat revelari tantum, magistro Deo, in carcerem conjectis a Patribus Inquisitionis, ac per ignem & aquam probare pollicebatur. Post bimestre spatium, quo Theologorum consilia obstinatus susque deque habuit, palinodiam cecinit, carceri perpetuo datus, ut ibi recitatione diurna (Palatium audis) Symboli Apostolici & Corone Mariane Deum sibi reconciliaret iratum.

Tomo V a pag. 26 usque ad p. 74. prolixè recensentur, quæ in causa Regiæ tum inter Galliæ Præsules Clericosque alios (quorum plerique Regiis edictis velificaturi jus illud ad eas quoque Ecclesias, quæ ejusmodi oneri obnoxia antea non fuerant, extendi æquo animo patiebantur; quidam vero libertatis Ecclesiasticæ tenaciores mala quæque & cruciatus perpeti quam Regiæ hoc in negotio auctoritati vel minimum cedere malebant) tum inter Pontificem Innocentium XI & Regem Galliæ hodiernum magnis utrinque contentionibus fuerunt agitata. Subjiciuntur Vitæ Pontificis numismata honori ejus percussa, magnæque partem Christianorum de Turcis triumphos, ad quos Innocentii in Fœderatos munificentia momenti haud parum contulerat, exhibentia.

Vitam Alexandri VIII. tumultuarie conscriptam fatetur Auctor; unde nec numismatibus, sed solum iconibus ipsius Pontificis, trium Othobonorum Cancellariorum Reipublicæ Venetæ, Antonii Nepotis Papalis, & Petri Cardinalis Pronepotis eam illustriorem reddidit. Justo tamen studio eandem impofterum concinnare spondit.

Cæterum non semel in historia Lutheri, iniquioribus memoriis, innixus fuit. Ea tamen nolumus sigillatim persequi; sed Italos veritatis historicæ studiosos remittimus ad incomparabile opus Viri Illustrissimi Viti Ludovici Seckendorffii, Potentissimi hodie Electoris Brandenburgici Consiliarii Intimi, Historiam Lutheranismi, quæ maximam partem ac in Folio quidem, ut loquuntur, typis Lipsiensibus jam impressa propediem venum prostackit.

JOH.

JOH. CASP. EISENSCHMIDT PHIL. ET
Med. Doct. Diatribe de figura Telluris elliptico-
spheroidæ.

Argentoratip. Joh. Frider. Spoor, 1691. in 4. plag. 7.

Uan doctissimus Auctor observasset, quam frivolis imo nullis rationibus inniteretur receptissima de figura spherica telluris sententia, operæ pretium se facturum ratus est, si rem omnem accuratius meditaretur, exactamque terræ tum figuram tum magnitudinem calculo definiret. Hunc ergo in finem duas præcipuas rationes, quibus spherica terræ figura defendi solet, missis illis, quæ nihil aliud quam gibbosam eam esse evincunt, examinat suisque momentis ponderat. Quarum prima cum ex superficie aquæ spherica globosam terræ figuram deducat, altera vero ex eo, quod sectiones telluris omnes per polos transeuntes sint circuli, sphericam ipsi formam vindicet, utramque tamen perquam infirmam esse demonstrare nititur. Illam siquidem perperam supponere figuram aquæ esse sphericam, cum superficies aquarum nisi ex figura telluris, quæ adhuc controversa est, determinari nequeat: hanc vero gratis sumere, singulos latitudinis gradus esse ejusdem magnitudinis, cum tantum absit, ut hoc ab ullo fuerit probatum, ut potius contrarium ex dimensionibus terræ variis in locis institutis eluceat. Ante vero quam ad harum recensionem accedat, sollicitus est de diversis mensuris, quibus illius mensores usi fuerunt, asseritque pedem Regium Parisiensem

esse ad $\left\{ \begin{array}{l} \text{Rhinlandicum} \\ \text{Romanum antiquum} \\ \text{Bononiensem} \end{array} \right\}$ ut 1440 ad $\left\{ \begin{array}{l} 1390 \\ 1331 \\ 1686 \end{array} \right\}$

falsumque adeo esse Ricciolum in ratione pedis Rhinlandici ad Parisiensem determinanda. Porro de Eratosthenis, Fernelii, Snellii, Riccioli & Piccardi dimensionibus præcipue differit, Eratosthenem ab objectionibus, quibus a Snellio & Ricciolo premitur, liberans & Snellium contra Ricciolum defendens. Deinde magnitudines varias unius gradus terrestris ab illis auctoribus observatas inter se contendendo ostendit, illas magis magisque decrescere, prout loca in quibus observationes fuere instituta, polo fuere viciniora, & quidem eadem quam proxime proportionem, qua latitudines dictorum locorum a se invicem differunt, ut ex sequenti tabella adparet:

Rr 2

Obser-

Observatores	Latit. Locor.	Magnit. unius gradus in milliar. Rom. ant.
Eratoſthenes	27 gr.	100
Ricciolus	44½	80
Piccardus	49	74
Fernelius	49½	73½
Snellius	52	71½

Ex quibus proinde concludit, planum telluris secundum longitudinem axis sectæ non esse circulum sed ellipſin, in cujus verticibus poli sunt collocati, & cujus diameter major five axis transversus coincidit cum axe telluris, diameter vero minor five axis rectus communem sectionem plani Æquatoris exhibet; atque hinc terram esse non sphaeram, sed sphaeroides oblongum, cujus mensuram atque magnitudinem sequens tabella exhibet:

Mensuræ	Axis Tellur.	Diamet. Æquat.	Circumfer. per polos.	Circuf. Æqv.
Pass. Rom. ant.	10889750	8287665	30123813	26036467½
Toises	8388195½	6383852½	23203878	20055463
Pertic. Rhinl.	4344964½	3306743½	12019275	10388441½

Mensur.	Superficies convexa Telluris	Soliditas Telluris
Passus Rom. ant.	262150525644091	391634468671764004687
Toises	155543546198141	178991662885773951043
Pertic. Rhin.	41733747916317	24876305448240417936

Tandem ne solus videatur discedere a communi sententia, J. Childræum, Claud. Franc. Milliet Dechaies, Th. Burnetium, & Jf. Nevvtonum allegat, figuram terræ sphaeroidem asserentes; miratus posteriores duos ex conversione telluris circa axem effectus plane contrarios produxisse, quippe cum ille terram pro sphaeroide oblongo, hic pro sphaeroide lato venditet. Nevvtoniana autem sententia cum Auctori e diametro adversa sit, hinc contra hypothesen, ex quibus deducitur, disputat, neque illas accuratissimis observationibus, quibus suus calculus nitatur, præferendas contendit. Coronidis loco fragmentum. Tabulæ adjectum est, quæ magnitudinem unius gradus latitudinis in tellure, pro diversa ejus ab Æquatore distantia, indicat.

DEMON-

J.B. DEMONSTRATIO CENTRI OSCILLATIONIS ex Natura Vectis, reperta occasione eorum, quæ super hac materia in Historia Literaria Roterodamensi recensentur, articulo 2. mens. Jun. 1690.

ANte decennium eruditus quidam Gallus Illustris *Hugenii* doctrinam de Centro Oscillationis labefactaturus supposuit, celeritatem totalem penduli compositi æquari summe celeritatum partium ejus separatarum. Ego *Hugenii* aliquanto post suscepta causa, principii hujus falsitatem ex natura vectis demonstravi, juxta quam perpetuo partem celeritatis penduli in ipso axe consumi & deperdi necessum sit; quod tum sufficere poterat ad paralogismum Adversario ostendendum. Ideoque cum eadem opera determinare volebam, quanta præcise celeritatis pars in axe absumeretur, accidit mihi, ut rem quam præter institutum esse judicabam, paulo negligentius curarem, indeque in calculum inciderem ab *Hugeniana* Propositione abludentem, quod suspicari me fecit, diversam esse rationem vectis, cujus alterum fulcrum sit in motu, quam quæ est vectis ordinarii: id quod tunc quidem aliis discutiendum reliqui, ipsemet vero materiam hanc ab eo tempore prorsus seposui. Interea prælustis & generosus quidam Vir, qui avitæ *Hospitaliorum* gloriæ nunc insuper scientiarum literarumque decus eximium addit, re maturius perpensa observavit, huic meo principio e vulgari vectis natura desumpto apprimè cum *Hugeniano* calculo convenire, inque eo duntaxat peccatum a me esse, quod celeritatem penduli acquisitam considerarem, cum nascentis tantum ratio habenda fuisset. Cujus correctionis certior per literas factus *Hugenius* approbavit methodum, sed difficile eandem pronuntiat, & quædam haud satis evidentia continere asserit: veluti, quod celeritas vel quantitas motus penduli initialis, non acquisita spectanda sit; quod distribuendus ejus excessus eo modo quo fecimus, & quod in pendulo trium pluriumve ponderum fulcrum vectis respectu unius ponderis concipiendum sit in centro oscillationis reliquorum: miratur denique cum illustri *Hospitalio*, quod Propositionis suæ veritatem, quam modo agnoscere videbar, calculo meo dubiam reddere coner. Ad quæ sequentia notanda habeo: *Primo*, miror mirari Viros acutissimos, cum verba mea satis clare innuant, ex calculi istius ab *Hugeniana* hypo-

Rf 3

pothesi

ZW, ZV, vel ipsis GE, GD, GC, GB, proportionalia) $Ex\ AEG \div Dx\ ADG = Cx\ ACG \div Bx\ ABG$, additisque utrique parti tum $Ex\ AEg \div Dx\ ADg$, tum $Cx\ CAG \div Bx\ BAG$, fiet $Ex\ EAG \div Dx\ DAG \div Cx\ CAG \div Bx\ BAG = Ex\ AEg \div Dx\ ADg \div Cx\ ACG \div Bx\ ABg$; unde tandem $AG = \frac{Bx\ ABg \div Cx\ ACG \div Dx\ ADg \div Ex\ AEg}{Bx\ AB \div Cx\ AC \div Dx\ AD \div Ex\ AE}$. Si quædam

pondera ultra axem ex adversa parte constituta sint, eadem pro AG invenitur quantitas, nisi quod membra denominatoris ponderibus istis respondentia fiant negativa.

Jam vero puncti G a virga ponderibus B, C, D & E gravata abrepti & per rectam GZ descendens, incrementum celeritatis, cum pervenit ad F, necessario est FZ, quæ est æqualis, ob Parallelogrammum FQ, ipsi MQ vel NR &c. incremento scil. velocitatis, quod pondus quodlibet separatim descendens a propria gravitate acquirit; quod cum similiter valeat in omnibus spatii GZ partibus, sequitur, spatium istud, hoc est, angulum GAZ eodem tempore pertransiri a virga, sive omnibus ponderibus B, C, D & E, sive unico tantum pondere in G gravata, & proin G fore centrum oscillationis, quod itaque repertum est. Neque variat demonstratio pro pendulo ordinario, cui pondera ita inhaerent, ut per arcus circulorum descendere cogantur: cumque reperta quantitas AG eadem sit cum illa, quæ alias pro centro percussionis invenitur, sequitur, *centrum oscillationis & percussionis* corporum, ut recte notavit *Hugenius*, unum idemque esse, quanquam *Wallisius* in Cono ex. gr. aliud percussionis, *Hugenius* aliud oscillationis centrum assignat: fallitur enim *Wallisius* in eo, quod integræ basi Coni circulisque basi parallelis non majorem distantiam ab axe rotationis celeritatemque tribuit ea, quam ipsa horum circulorum centra obtinent. Hæc vero centri oscillationis demonstratio sic reformata, uti generalis est & facilis, inque Geometrica exactitudine *Hugeniana* neutiquam cedit, sic eidem in eo præferenda videtur, quod principium vectis, quo nititur, indubitatum est ac evidens, cum *Hugeniana* hypothesis obscura fere sit, nec aliam ob causam pro vera habeatur, quam quod nihil in contrarium afferri possit, intellige in solidis corporibus: in liquidis enim res magis dubia videtur; cum vix appareat, quomodo cum ista hypothesis conciliari possit spontaneus communis centri gravitatis ascensus, qui accidit, cum metallum in imo liquoris acidi positum ac dissolutum, aut

aut liquor levior graviore leniter superinfusus eidem sensim permisceatur; id quod ansa & fundamentum extitit Perpetui Mobilis nuper a *Fratre* inventi ac in Actis publicati, cui proin ibidem subjunctam stricturam neutiquam officere existimamus. Cæterum collegeram, quod si celeritas totalis penduli compositi minor esse debeat summa celeritatum partium ejus separatarum, reliquum in axe premendo consumi necessum sit. Negat *Hugenius* hanc consequentiam, dicendo, saepe numero deperdi aliquid de motu, quod nullibi infumatur: at ego contra sentio, si quid amittatur, illud perpetuo alicubi impendi, sed quandoque in premendo firmo obice, quandoque in tollendo motu contrario, adeo ut cum penduli nostri pondera moveantur in eandem partem, jure inferre potuerim, motum deperditum necessario in axe premendo consumtum esse. Denique & illud dubium est, quod mihi objicit Vir acutissimus, effectum videlicet resistentiæ aeris, disruptionis vinculi, quod partes penduli connectit, aliorumque obstaculorum indeterminatæ quantitatis esse, minuique in infinitum posse, sic ut non tollat (ut existimaram) possibilitatem motus perpetui, qui alias obtineret, si sine his impedimentis centrum gravitatis penduli altius ascendere quam descendere supponeretur. Constat enim, id quod de motu communicatur aut absimitur occursum obstaculorum, ad celeritatem mobilis, & hanc ad motus altitudinem determinatam semper relationem obtinere. Tantum de his. Notum occasione præsentis materiæ Eruditis facio, *Fratre* meum observasse, quod præter *Hugenii* Cycloidem infinitæ dentur curvæ, per quas descendens grave oscillationes peragat isochronas: item non solum cum *Newtono* & *Tschirnhausenio* infinitas cycloides animadvertisse, quæ sui evolutione seipsas describant, sed & detexisse quampiam ex alio quam cycloidalium genere, quæ eadem proprietate gaudeat.

HISTORIA VVESTFALIÆ IN QVA IMPRIMIS DE ORIGINE GENTIS &c. &c. SUMMA FIDE ATQUE DILIGENTIA TRACTATUR. Opus posthumum Auctore R. P. Nicolao Schaten Societ. J.

Neuhufii apud Joannem Todt, Paderbornensis Aulae Typograph. 1690. in fol. Constat Alphab. 7. pl. 9.

Sf

Ad

AD conscribendos hosce Annalium Westfalicorum libros ut animum Autor Clarissimus applicaret, se non pietate tantum ac studio erga patriam adductum, sed aliorum quoque exemplo provocatum, cum primis vero Episcopi sui, raræ atque eminentis doctrinæ Principis, Ferdinandi, (qui *Monumenta Paderbornensia* edidit,) autoritate & subsidio, permotum fuisse profitetur. Florentissimo enim hoc literarum ævo cum plerique per Germaniam non minus, quam per cætera regna & provincias, majorum suorum res domi forisque præclare gestas legantur celebrasse, is sibi non committendum ratus est, ut patriæ res hærent in tenebris: utpote quæ non minus, quam cætarum gentium origines, & res laudabiliter gestæ mereantur illustrari.

Propositum suum itaque sic exequitur, ut primas nominatæ gentis origines, ejusve bella cum præcipuis orbis populis, Romanis atque Francis gesta, propugnatam invictis animis per plura secula libertatem, abjuratam servitutem idolorum, susceptam religionem Christi, aliæque ad gloriam gentis spectantia scitu lectuque dignissima, luculenter hoc in opere exponat. Narrationem tamen longius subinde fundi per vicinorum quoque populorum campos non miraberis, quod rerum ac temporum status, fœderati, hostesque, & innexa sociorum bella intermittere non potuerint, ne affinium luce spoliarentur. Romanos etiam Cæsares passim observabis introductos vinculum scriptionis, ut quæ sub singulis gesta sunt a Germanis, Francis & Saxonibus, ordine suo possent dilucidius exponi.

f. 2.

Tribus vero partibus opus totum distinguitur. Quarum prima Westfaliam Romanam, altera Francicam & Saxoniam, tertia Westfaliam Christianam contemplandam nobis sistit. Et in Romana quidem actum legas potissimum de gentis hujus origine, de priscis harum regionum populis, Tacito etiâ memoratis, & de bellis, quæ pro libertate cum Romanis tum ante, tum post nativitatem Domini strenue gesserunt. Atque istam laudis partem Paderbornæ potissimum vendicandam Autor censet, quod fontes Luppæ, ad quos toties Romanorum exercitus legatur confedisse: quod castra & stativa: quod montes Teutonicos Variana clade nobiles: quod campum Martis: quod sedem belli ad Alifonem, aliæque ex bellis Romanorum memoratu non indigna, ibi locorum reperire liceat. Idque egit Libro I. & II.

Parte media Francorum exponuntur origines, ipsique Franci ex iisdem populis Rhenum inter & Visurgim incolentibus, deducuntur.

Docet

Docet hic enim prolixius, quomodo sumto Francorum nomine pro libertate asserenda, & limite Rheni tuendo decertarint, donec ex æquo Marte diu certantes, victores tandem Rheno perrupto, utramque Belgicam, & Galliam occuparent, conditoque nobilissimo Francorum regno, imperium quam latissime extenderent. Inde Autor conficit, Franciam veterem non alibi quam in Westfalia quarendam esse, meritoque eam partem, Westfaliam *Francicam* a se inscriptam: ista gentis suæ gloria nihil ullam Germaniæ partem ex omni antiquitatis memoria habere illustrius: tantum abesse, ut Westfali pro gente obscura, abjecta & ignobili haberi cum antiquitatum imperitis debeant. Cum ipsis quoque Francis aurora quasi Christianæ religionis hic ostenditur: quæ Pipino Austrasiæ præfecto ac Majore domus, Carolo Martello Principe, & Pipino Rege, per viros Apostolicos coeperit in eas regiones introduci: id quod Libro III, IV, V, & VI. præstitum invenias.

325.

Postrema partium Westfaliam Christianam exhibet, jucundaque ratione Libro VII, IIX, IX atque X. cruentum tricennale bellum, a Carolo M. gestum, quo de Saxonia & barbaris harum regionum populis est triumphatum, memorat. Tandem enim gentem bellicosissimam, quæ subigi hætenus neque Romanorum, neque Francorum in ipsos Francos atque Saxones reflexis armis potuerit, perdomitam a Carolo, juxta cum Francorum imperio Christianæ legi se submisisse. Aureum hoc, post tot ferrea, seculum cœlimunere tandem illuxisse, quo proculcata idololatria, plena Solis luce religio Christi fuerit introducta, & gens a foedissima dæmonum servitute liberata. Quo loco insimul refertur, qua ratione per Saxoniam primum Episcopatus conditi, sancti Pastores constituti, & distributi per parœcias Sacerdotes fuerint: quomodo item populus ex tenebris densissimis in admirabile illud lumen gentium emerferit. Ut adeo intelligatur, quam barbarus olim is fuit & pertinax, tam mitem ac ferventem Christiana religione recepta eundem evasisse. Christianam interim religionem, quam imperante Carolo M. Saxonia suscepit, nequaquam imperante Carolo V. uti quidæ Autori visum, abjecit, licet sordes & maculas, abs humana traditione profectas, procul esse jusserit, Lutheri ministerio admonita. Carolū M. enim nobiscū potius, quā cū hodiernis Pontificiis sensisse, seu, ut ipse loquitur, *formaliter non fuisse Papistam*, peculiari libro

418. sqq.

f. 657.

Sf 2

Franco-

Fräcofurti A. 1670 excuso ostendit *Christianus Nisanius*, cumq; opposito & Neuhusii A. 1674 edito libro alio hic ipse *Schatenus* noster Carolus M. pro Romano-Catholico venditasset, iterū iusto opere, quod inscribitur, *Carolus M. Veritatis Evangelica Confessor denuo exhibitus atque ab Impugnationibus Nic. Schaten S. I. indicatus*, Francof. A. 1679. edito, demonstratum ita dedit, ut dubitandi de eo nullus sit relictus locus. Sub finem habes accuratum rerum memorabilium in hac historia contentarum indicem.

GUILIELMI FLEETWOOD INSCRIPTI- onum antiquarum Sylloge.

Londini, prostat apud Tim. Childe, 1691. in 8. plag. 37.

DE juventute rerum antiquarum studiosa bene mereri cupiens *Guilielmus Fleetwood*, antea Collegii Regalis apud Cantabrigienses socius, Londini nunc munere Ecclesiastico fungens, in illius usum *Syllogen* hanc bipertitam edidit.

Prior pars *Inscriptiones ethnicae* singulares & rariores completitur, e *Gruteri* corpore, *Reinesii* syntagmate, *Sponii* miscellaneis, *Ferretii* Musis lapidariis, aliisque id genus libris selectas, digestasque in classes quinque. Harum prima est *Deorum*; altera *operum publicorum*; tertia *Imperatorum*; *Sacerdotum*, *Magistratum*, *Honoratorum*, *militum* quarta; ultima variorum, *parentum* puta, *liberorum*, *conjugum*, *fratrum*, *sororum*, *gentilium*, *cognatorum*, *heredum*, *amicorum*, *sodalium*, *benemeritorum*, *corporum*, *singulariorum*, *dominorum*, *patronorum*, *libertorum*, *servorum*. Secunda pars *Christiana monumenta antiqua*, quæ hætenus e libris impressis innotuerunt, ad unum omnia ambitu suo, non sane magno, comprehendere fertur.

Ut chartæ lectorumve sumptibus parceretur, Inscriptiones universæ non capitalibus, sed minusculis literis exprimuntur. Notæ necessariae ac succinctæ hic illic intersperguntur, quas partim ex aliorum observatis, partim ex suis conjecturis depromsit Auctor. Carminum Græcorum abs eo emendatorum exempla vide p. 303. 322. 338. Ultimo loco habetur epitaphium *Philenidis Samia* ab *illustri Viro* aliquibus cum mendis, si *Fleetwoodo* credas, non paucis abhinc annis primitus vulgatum. Sæpe vicissim de lapidis sensu eruendo conclamandum dicitur.

Criticus

Criticus noster. Quandoque tamen non omnem spem deponere, æquum erat. Exempli loco sunt, quæ apud eum leguntur p. 100. n. 1.

Interamna.

Providentiæ. Titi Cæs. nati. ad. æternitatem.

Romani. nominis. sublato. hoste. perniciosissimo.

NOT. *Nescio, quis hic hostis, nisi Cæcina, quem Titus interfecit, circa A. D. 77. patre vivo.*

Quin enim suspicemur, hanc nullibi terrarum existere inscriptionem, nisi in alia, eaque Tiberiana, quam primus exscriptor paulo negligentius legit & in compendium præter necessitatem redigere ausus est? Integra autem legitur apud Nostrum p. 51. n. 3.

Interamna in Umbria.

Saluti. perpetuæ. Augustæ. libertatique. publicæ. Pop. Romani.

Genio. Municipi.

Anno. post. Interamnam. conditam. DCCIII. ad. Cn.

Domitium. Ahenobarbum Cos.

Providentia. Ti. Cæsaris. Aug. nati. ad. æternitatem.

Romani. nominis. sublato. hoste. perniciosissimo. P. R.

Faustus. Titius. Liberalis. VI. vir. Aug. iter. P. S. F. C.

NOTA Fleetwoodi: *Ahenobarbus cum Vitellio Nepote Cos. erat anno Tiberii XVIII. Christi XXXII. Hic hostis perniciosissimus erat Sejanus, anno precedente Consul occisus.*

Omnia recte, nisi quod dum *Vitellio Nepotis* cognomen additur, Virosum magnorum error nobis in memoriam revocetur, a summo eruditæ antiquitatis arbitro, *Henrico Noris*, confutatus in *epistola consulari* p. 14. seqq. unde etiam discere licebit, Cn. Domitii Ahenobarbi ordinatum collegam fuisse non A. Vitellium, sed M. Furium Camillum Scribonianum. Nam quanquam Vitellius Cos. mortuus sit, juxta Suetonium in *Vitellio* c. 2. ex *Grutero* tamen p. MLXXXVII. n. r. aperte patet, Kal. demum *Julii* susceptum fuisse *A. Vitellium*. Hinc lacunam in marmore aut *Furii* aut *Vitellii* nomine explere necesse fuerit; qua de re vide *Norisium* c. 1.

Non raro in notis hisce, et si ethnicae inscriptiones illustrantibus, Pontificiorum dogmata sale aliquo perficantur; e. c. p. 90. 95. 189. 249. Nec illepidum esse videtur id, quod ex p. 181. representabimus:

1. *Fl. Celsina, in ripa, in Norici.*

Sf 3

C. Ho-

C. Hostilius. et. P. Egnatius. Veitor. XV. leg. Tribuni P. S. P. Q. P. dimicantes. pariter. heic. occisi. pariter. jacent. singulare. posteris. exemplum. et. caritatis. et. fortitudinis. Cilienses. XXI. dies. atrati. lucserunt.

2. Prope Goritiam.

C. Hostilius. et. P. Egnatius. Veitor. XV. Legionis. Tribunus. pro S. P. Q. R. cum. barbaris. dimicantes. pariter. occisi. pariter. hic. jacent. singulare. posteris. exemplum. et. caritatis. et. fortitudinis. Noreenses. XXI. dies. atrati. luxerunt.

NOTA: Audiebam multoties, sanctorum corpora diversis locis eodem tempore manere, Tribunorum autem, non antehac.

Inscriptionem utramque recenset Gruterus p. DXLIV. n. 4. & 5. ac priorem extare ait, fide Aloisii Lolini, in Celinae fluminis ripa in Noricis; posteriorem prope Goritiam, auctoritate Wolfgangi Lazii. Altera alteram emendat, adeo ut in priori legendum sit: P. S. P. Q. R. pro P. S. P. Q. P. In posteriori: Tribuni. Contradictionem, quam perstringit Fleetwoodus, non incommode sustuleris, si observes, Tribunos istos non in ripa fluminis Celinae pariter sepultos, sed ibi tantum pariter occisos dici. Contra vero, prope Goritiam pariter sepultos, non ibidem pariter occisos ferri. Prior itaque lapis erectus est loco, quo obiere, alter eo, quo sepulti sunt.

Utut autem heic aliisque locis bene multis jocos subinde delectetur Auctor, jocosas tamen inscriptiones, æque ac supposititias vel quomodo recentioris ætatis suspectas Sylloge sua eliminavit, paucis tantum ex Ferretio admissis, quemadmodum in præfatione non sine singularis poenitentiae professione ipsemet notat.

Sed fortean nec tam antiquum est epigramma illud elegans, quod Fleetwoodus p. 305. n. 4. exhibet, non adjecto loco, ubi marmor visatur, id quod fraudis optimo viro factæ suspicionem auget:

D. M.

Flavia Rufilla.

Quid gnatum cadit Venus? Arcum perdidit. Arcum

Quis rapuit? Tusco Flavia nata solo.

Qui factum? Petit hæc, dedit hic; nam lumine forma

Deceptus, matri se dare crediderat.

Distinximus, Fleetwoodi pace, textum commatibus punctisque interrogationis, & pro crediderit rescripsimus crediderat.

Si vertente tempore contingat, ut divenditis libri hujus exemplis de nova editione cogitandum sit, e re lectoris sine dubio foret, accurate indices nominum præsertim propriorum addere. Annectitur enim solummodo unus, quem glossarium antiquitatum in marmoribus occurrentium non injuria forte dixeris. Sed rari illic apparent numeri paginarum Sylloges; qui si adessent, valde utiles deprehenderentur illis, qui auctoritate marmoris glossam aliquam Fleetwoodi illustrare confirmatione cuperent. In altera etiam illa editione non incongruum esset, singularem inscriptionum titulis, cum spatium lineæ nunquam fere expleant, adjicere literam G. vel R. aut S. A. B. P. F. W. quo innotesceret, num eas Fleetwoodus depromserit ex Grutero, an ex Reinesio aut Sponio, Aringho, Baronio, Papebrochio, Ferretio, Whelero, &c. Sic namque, si forte de menda typographica suspicio subnasceretur, vel fusior explicatio desideraretur, ad fontes recurrere facile foret.

GEORGII ADAMI STRUVII FCTI COMMENTARIUS ad Lib. V. Decretalium, editus a Filio

Georgio Gottlieb Struvio J. U. L.

Jenæ literis Bauhoferianis 1691. in 4. plag. 27.

ET si indefesso literarum studio ac longa rerum gerendarum experientia nomen suum inter Jureconsultos Germaniæ jam pridem celebratissimum reddiderit Auctor Magnus, pulchrum tamen ducit continuare labores, & omisso vacationis privilegio tueri spartam, quam in vicina Salana nactus est, primariam. Hæc cum ex more & in aliis Academiis recepto, Decretalium interpretationi destinata sit, illam docendi rationem egregie sibi finxit Auctor, ut post singulorum titulorum & capitulorum expositionem observationes practicas jus modernum potissimum respicientes adjungeret. Eodem ergo ordine & successu, quo ante tredecim annos, circa librum tertium Decretalium, materiam Conventionum & Contractuum editis Decisionibus Sabbathinis illustraverat, hac vice etiam ex libro quinto Delictorum species varias ac poenas competentes exponit, collatis utrobique Juris Cæsarei Saxonicique suffragiis, & ex iis deductis Collegiorum Juridicorum præjudiciis. Speciminis loco observationes quasdam, præ cæteris notabiles quæ nobis visæ sunt, exhibere deproperamus. Cap. 1. Obs. ult. expo-

exponit, quomodo apud Protestantes Jurisdictio in cœmeteriis & locis religiosis, ut & in personas Ecclesiasticas exerceri soleat. Porro refert *c. 2. obs. 7.* si matrimonium sit initum contra prohibitionem graduum ex Jure humano dependentem, & in alio loco nuptiæ sint celebratæ, in alio vero conjuges illi domicilium habeant, non sufficere dispensationem in foro, ubi nuptiæ celebratæ, impetratam, sed & in foro domicilii ulteriorem dispensationem petendam esse. *C. 3. obs. 3.* ex moribus Germaniæ Canonicatus seu præbendæ resignationem certæ personæ, quæ remunerationem præstat, hodie licitam reputari. *Ejusd. Cap. obs. 5.* non incidere in crimen aliquod Simoniæ, quando gradus Doctoratus vel Magisterii confertur accepta pecunia. *C. 4. obs. 7.* admittendum esse Judæum ad juramentum suppletorium, secus ac opinatus Fulv. Pacian. in Tr. d. Probat. l. 1. c. 7. n. 33. & Schraderus ad l. 31. ff. de Jurej. n. 397. §. 6. *Obs. 6.* exhibet præjudicium, quo scæminæ perpetua relegatio dictata, quæ propter infanticidium culeo in aquas submersa, & post aliquod spatium consueto more extracta, rursus convaluerit. *Cap. 8. obs. 4.* sistit responsum Facult. Theol. Jenensis, in quo collatis rationibus dubitandi & decidendi juxta normam Juris divini, poena ultimi supplicii homicidæ remittitur, qui rixa subitanea ab altero excitatus, in iræ fervore, interveniente licet hospite, absq; necessitate adversarium vulnere lethali confodit. Quod vero scrupulositas nimia circa vulnereis lethaliatē in homicidio, sanctioni Carolinæ parum sit conveniens, *obs. 11.* taxat. In *c. 12. obs. 9.* singulares circumstantiæ recensentur, quarum intuitu, ob intercessionem conjugis innocentis, Princeps poenam ordinariam in adulterio duplicato remittere solet. In *c. 29. obs. 4.* respondetur D. Theodorico Paulo, qui in dissertatione quadam litem moverat Auctori circa actionem injuriarum, quatenus illa contra Sacerdotem, verba contumeliosa pro concione contra aliquem proferentem, locum habeat. Postrema duo capita, de poenitentis videlicet & sententia excommunicationis, ad ordinationes Ecclesiasticas Principum Protestantium, Saxoniorum maxime ac Luneburgensium, observationes suas componunt & ad usum nostri fori attemperant. Quæ denique mutua titulorum hujus tractatus & libri quinti Decretalium sit connexio, quique textus ex istis præ cæteris fuerint tacti, index specialis post primam statim paginam liquido demonstrat.

AN

AN ANSWER TO THE LATE OBJECTIONS made by Mr. Erasmus VVarren against the Theory of the Earth.

id est,

Responsio ad objectiones nuperas Erasmi VVarreni adversus Theoriam Telluris Sacram.

Londini, imp. Gualteri Kettilby 1690. in Fol. plag. 22.

Recensu Geologiæ, quam *Erasmus Warren* Theoriæ Telluris *Thomæ Burnetii* opposuit, Acta Eruditorum Kalendis Martii 1691. publicata auspici sumus. Nunc Responsum auctoris Theoriæ ad Geologi exceptiones commemorabimus. Sequitur *Burnetius* antagonistam stricto pede, & ad singula sibi objecta habet, quæ reponat, cum primis autem stigma injuriarum in Scripturam sacrâ adeoq; Spiritum Sanctū, & in philosophiam sanæ rationi consentaneam, quod *Warrenus* ei inurere subinde ausus fuerat, omni studio ei ipsi intentat. Nolumus in litigia illa evagari. Enarrare tantum lubet, quæ *Burnetius* in maxime portentosa, aut (mollius ut loquamur) paradoxa *Warreni* de *Cataclysmo Noachico* sententia reprehenderit. Ut ergo sequentia melius percipias, non incongruum fuerit, Acta Eruditorum allegata levi oculo perstringere ac illorum summam, quam repetere non vacat, in memoriam tuam revocare.

Animadvertit primo *Burnetius* in *Warrenum*, quod (juxta Acta nostra p. 98. l. 8.) hemistichium posterius Gen. VII. 20. divellata priori, cum tamen hoc illius *ἐκ γεννητινῶν* sit, æque ac versus præcedens undevigesimus. Indignatur quod vocem *אֲבַיִס* *abyssus* Gen. VII. 11. de loco altissimo exponat, (quemadmodum p. ead. l. 14. monuimus,) demonstratque, potius imum aliquem locum notare, secundum Gen. XLIX. 25. Deut. XXXIII. 13. Rom. X. 7. non obstante dicto *Psal. LXXVIII. 15.* (quo de confer supra p. 98. l. 21.) utpote ubi consentientibus tantum non omnibus in universum interpretibus, ut & versus sequentis *συναΨεία* exigente, subintelligere oporteat particulam comparativam, h. m. *Diffidit rupes in deserto & potavit populum* (TAN- QVAM) *abyssus magnis.*

Objectionem sibi fecerat *Warrenus*, a nobis quoque p. 102. in

Tt

litteras

litteras relata: *Cacumina montium apparere ceperunt decrefcente diluvio, Gen. VIII. 5. Ergo prius aquis fuere cooperta:* responderatque, non emerfisse ex aqua, fed e tenebris, ficque apparuiſſe. Regerit Burnetius, ſibi potius credibile videri, poſt nubes omnibus vaporibus in aquas olim condensatis, continuo imbrum per quadraginta dies defluxu, exhaustas, aerem non turbidum ſed pellucidiorẽ atque a nebulis liberum evaſiſſe. Quærit itaque, cur non montium cacumina poſt ceſſationem pluviarum ſive die diluvii XL, ſed demum poſt plures centum quinquaginta diebus apparuerint? Neque aliam rationem dari poſſe perſuaſus eſt, quam quod ultra ſesquicentefimum diem diluvii, montium apices aquis undiquaque, non vero aere tenebricoſo tecti fuerint. Explodit conjecturam Warreni nulla prorfus ratione ſtatuminandam, Solem ſtatim poſt quadraginta pluvioſos dies exactos, magnam imbrum delapſorum partem iterum in vapores commutaſſe & in altum evexiſſe, hacque ratione aquas ex orbe noſtro removendi initium feciſſe, id quod p. 102. adicere negleximus. Contrarium enim liquere ait ex *Gen. VIII. 3.* ubi initium decrementi aquarum in diem demum centefimum quinquageſimũ rejicitur. Et quia Solem in partes heic vocaverat Warrenus ad turbandũ & obtenebrandũ atmõſpharam, Burnetius falſe ridet, (quod & ſupra ex profeſſo fecerat) hypotheſin ejus de vaporibus materiæ humidæ ac flatulentæ primigeniæ tertia creationis die calore Solis in altum eductis, dein ſubſidentibus ac inter ſe in moles prægrandes terreas lapideasque, quas montes vocamus, vario modo concreſcentibus; hac occasione problema ventilari poſſe ſeſtively arguens: *Utrum Henricus VIII. prior fuerit Henrico VII?* eo quod Warrenus ſimilem in modum diſputarit, num Sol, quem quarto demum die creationis memorat Moſes, aliquid ad opus diei tertiæ contulerit?

Inter cætera argumenta, quibus depugnat Burnetius in diluvium Warrenianum, reperias & iſtud, non opus fuiſſe arca Noachi, niſi omnes montes undique inundati fuerint. Potuiſſe enim Patriarcham cum familia novique orbis ſeminario, faciliiori negotio in montem ſecedere, ac ſeſe hunc in modum periculo cataclyſmi quindecim-cubitalis ſubducere.

Sed mittamus opinionem illam quadrata rotundis, ſuperna inferis pro lubitu miſcentem, ſimulque ejus antagoniſtam Burnetium, qui de-

functus

functus pugna cum Warreni inita, alii ex adverſariis ſuis reſponſum ullum dare recuſat, *Herberto* puta *Croſto*, epifcopo quondam *Herefordienſi*, de quo menſe Martio, an ſuperaret vivus, dubitabamus, nunc autem inter mortuos referendum eſſe, ſub finem jamjam menſis Maji ex novellis publicis ſignificavimus.

**BIBLIOTHECA CHRONOLOGICA ILLUSTRUM VIRO-
rum provincie Lombardie Sacri Ordinis
Prædicatorum, qui ab Ordine condito ad hæc uſque tempora in
eccleſia utilitatem calamum acuerunt. Autore P. F. Andrea
Rovetta de Brixia Theol. M. Inquiſitore Veronenſi &
Priore Provinciali ejusdem
provincia.**

Bononiæ 1691. typis Joſephi Longi in fol. 3. alphab. 7. plag.

Hiſtoriam Ordinis FF. Prædicatorum plures illuſtrarunt. Aliqui Annales & chronica hujus Ordinis conſignarunt, ut *Thomas Malvenda*, & Hiſpanico idiomate *Ferdinandus de Caſtillo*, ejusque continuator *Johannes Lopezius*, quorum hiſtoriam generalem Ordinis Dominicani *Timotheus Botonus*, & *Hyacinthus Cambius* Italice reddiderunt, ut *Johannem a Cruce*, *Ludovicum de Cacecas*, & reliquos, quos labor ille occupavit, taceamus. Alii viros hujus Ordinis ſcriptis aliſve rebus præclare geſtis illuſtres recensuerunt, ut *Antonius de Conceptione*, qui ab inſigni erga Catharinam Senenſem affectu Senenſis cognominari ſolet, in bibliotheca Ordinis FF. Prædicatorum, quam ejusdem Ordinis chronico adjunxit; *Leander Albertus* in opere de Viris illuſtribus hujus ordinis; *Ambroſius Gozzeus* in catalogo Virorum ex familia Prædicatorum literis inſignium; *Seraphinus de Razzi* in hiſtoria Sanctorum & illuſtrium hujus Ordinis Virorum; *Alphonſus Fernandez* in concertatione Prædicatoria pro eccleſia catholica contra Hæreticos, Gentiles, Judæos & Agarenos per epitomen in annales diſtributa, cui adjuncta eſt notiſſima Scriptorum Prædicatoriæ Familiæ; *Ambroſius de Alta Mura* in bibliotheca Dominicana; *Petrus Malpeus* in Athenæo Dominicanorum; *Johannes Baptiſta Lancius* in elencho Scriptorum Ord. Dominic. *Vincentius Maria Fontana* in theatro Or-

dinis Dominicani &c. Alii intra certas illustrium Dominicanorum classes constiterunt, ut *Hieronymus Bursellus*, & *Sebastianus de Olmedo*, qui Generalium hujus Ordinis historiam exposuerunt; *Antonius Matletus*, qui Paparum, Patriarcharum, Archiepiscoporum, Episcoporum, Doctorum & aliorum virorum illustrium, qui in conventu S. Jacobi Parisiensis vel Priores vel Religiosi fuerunt, historiam contexuit; *Balthasar Sorionius*, qui de illustribus Dominicani Provinciae Aragoniae egit, & quis omnes enumerare possit?

Progredimur ergo ad Rovettam praesentis voluminis Autorem, qui provinciae Lombardiae Dominicanos, quotquot ingenii sui monumentis claruerunt, juxta annorum seriem ita delineat, ut ipsorum studia, dignitates, virtutes, aliaque ad vitae curriculum spectantia, & denique elucubrata ab ipsis opera breviter enarrat. Auspicatur hoc opus ab ipso Ordinis Praedicatorum fundatore Dominico, cui Postillam in epistolas Paulinas, & aliam in epistolas canonicas, nec non in Davidis Psalterium, & Matthaei evangelium, & seorsim in illa Matthaei verba c. 8. *Adscendente Jesu in naviculam*, item duos fidei libellos, quos saepe in ignem coniectos nunquam tamen combustos fuisse tradit, nec non tractatus nonnullos de laudibus Mariae, & diversos sermones de Psalterio Virginis tribuit; etsi *Natalis Alexander* ejusdem Ordinis socius Dominicanum inter Scriptores ecclesiasticos non retulerit, cum veteres, qui Dominici acta scripserunt, operum illorum non meminerint, nec ulli hodie inveniantur, & praeterea quidam non duos libros, sed schedulam tantum in ignem coniectam & miraculo illasam mansisse memorent: qua de re Dominicani fratres inter se transigant. A Dominico ad ceteros Dominicani Ordinis Lombardiae provinciae Rovetta pergit. Scriptores numero fere sexcentos Permissit sunt Fratribus etiam nonnullae Sorores, nempe Petronilla Bava, Martha de Rosa & Paulina de Aymericis. Inter autores, quibus in hac bibliotheca adornanda se usum proficitur, memorantur *Jacobus de Susato*, *Ambrosius Tagius*, *Johannes Michael Plodius*, & *Vincentius Maria Rivalius*, cujus catalogum MSC. Scriptorum Provinciae Lombardiae ad manum habuit. Atque his aliisque, quos usurpavit, Scriptoris errores suos acceptos referri cupit. Refert autem ad Lombardiam non eos modo, qui in hac provincia nati, sed etiam qui solenni professione conventuum hujus provinciae filii facti sunt, ut Cardinales Ursinum & Howardum.

Adjun-

Adjuncta est huic bibliothecae Syntaxis Amplissimorum Virorum Provinciae Lombardiae Sacri Ordinis Praedicatorum, qui ab ordine condito usque ad haec tempora primos ordinis gradus atque dignitates obtinuerunt. Quod opus in sex partes seu tabulas distributum est. Prima tabula eos complectitur, qui ad totius Ordinis regimen assumpti sunt. Secunda illos, qui ad munus Magisterii sacri Palatii in Romana Curia exercendum a Romanis Pontificibus electi sunt. Tertia eos, quibus regimen Commissariatus generalis Romanae universalis inquisitionis commissum & demandatum fuit. Quarta eos, qui Conciliis aliisque disceptationibus & colloquiis adversus haereticos interfuerunt. Quinta eos, qui ad varia ardua & difficilia Romanae sedis negotia tractanda adhibiti fuerunt. Sexta denique eos, qui pro fide sanguinem fuderunt.

DICTYS CRETENSIS DE BELLO TROJANO, sive L. Septimii Ephemeridos belli Trojani Libri sex; cum notis Josiae Merceri, Casparis Barthii, Ulrici Obrechtii, Pauli Vindingii, & indice Sam. Artopaei. Accessit Daretis Phrygii Historia Trojana.

Argentorati sumtibus Jos. Stadelii 1691. in 8. Plag. 24.

Historiam sive fabulam de Troja obsidione & excidio plurimi veterum literis mandarunt, neque Trojanorum virtute atque fortuna, & ut Priamus stulta in Paridem filium, qui rapinae juxta & adulterii crimine se commaculat, indulgentia, simul quid patris quid regis officium esset oblitus, potius duxerit implicari bello funestissimo quam reddere Helenam, eaque ratione & genus regium & omnem Trojanorum potentiam admoverit fati ultimis, quicquam decantatum magis a vetustis scriptoribus, quos ferme omnes temporum injuria nobis subduxit. *Dictyn Cretensem* & *Daretem Phrygium* ex naufragio isto tot belli Trojani scriptorum utrumque evasisse quidam existimant, sed ita ut non nisi eorum Interpretes sint superstiti: ac *Dictyn* quidem Phoeniceis literis scriptum & stannea arcula conditum, a pastoribus forte inventum & Neroni inde oblatum, a *L. Septimio*, *Daretem* autem a *Corn. Nepote* in Latinam linguam translatos, praefationes commentariis his praefixae suaviter fingunt. Rectius eruditi existimant, *L. Septimum* virum quempiam haud vul-

Tt 3

garis

garis ingenii, inclinantis jam rebus Romanis, Constantini aut Theodosii ætate, cum cerneret multa diversis modis de famosissimo illo bello differri, statuisse omnem historię seriem, omissis & rescatis iis quę de Deorum pugnis fabulose vulgata & a Poetis conficta erant, quęque fidem antiquissimę & maxime memorandę Gręcorum expeditionis elevabant, instar certę narrationis sex libris completi, iisque omnem belli hujus historiam ab ipso initio usque ad Gręcorum ducum reditum descriptum includere: usum autem fuisse nomine *Dictys*, & commentum ac si e scriptoris istius libris suos traduxerit, ut auctoritatem & fidem sibi conciliaret, dum narrationem petisset ab eo qui bello ipsi interfuerit, ab Idomeneo jussus rerum gestarum seriem literis exponere: libellum de excidio Troję *Dareti* nomine præscriptum, ab Argonautica expeditione injuriarum Gręcis illatarum initium repetentem, dein ab infecuta Hesionę servitute, Cornelii Nepotis nomine præfixa epistola, nemini imponere, cum cuivis manifestum sit, ejus venustati scriptorem hunc respondere minus: utriusque autem libros *commenta esse eorum, qui de bello famosissimo ludere voluerunt*, ceu de iis loquitur *Lud. Vives Lib. V. de trad. discipl.* Etsi autem ambo hi scriptores ex compacto rem egerunt, quasi in velabro olearii, multum tamen alter alteri præstat, & judicio ac elocutione *Dictys* longe est superior: quibus virtutibus *Scioppio* imposuit, ut *Velleji*, *Valerii Maximi* & *Curtii ætate ab aliquo elegantis ingenii & judicii homine animi gratia & exercitationis* scriptos ejus libros sibi videri affirmet, *Josias* autem *Mercerus* elegantem medię ætatis scriptorem *maxima eruditione & judicio pollentem* eum vocare haud dubitet. Cui *Mercero* etiamsi non salutem & integritatem, certe quod plurium manibus terantur, uterque horum scriptorum debet. Is enim post Mediolanensem anni 1477 & Venetam anni 1499 ac Basileenses anni 1573 & 1583 editiones, novam adornans ope duorum manuscriptorum codicum, quorum alter Petri Danielis, alter Pauli Petavii fuerat, infinitas in *Dicty* mendas, quę priores editiones infederant, sustulit, & *Daretem* e codicibus duobus bibliothecę S. Victoris Parisiensis meliorem constituit, geminosque hos Pseudonymos, adjectis *Dicty* annotationibus, anno 1617 in Gallia divulgavit. Quę editio postea aliquoties in Belgio repetita, undecim abhinc annis doctissimam in Galliis virginem *Annam Tanaquilli Fabri filiam*, (quę in Andr. Dacerii matrimonio jam agit) stimulavit, ut & ipsa

& ipsa binos hos commentitios scriptores interpretatione & notis suis nitidissime ad Delphini usum adornatos, & ex Homero aliisque Gręcis & Latinis autoribus illustratos, in publicum ederet. Cum vero in Academię Argentoratensis bibliotheca MSCtus Codex *Dicty*s extaret, eundemque olim, cum studiis istam Academiam exornaret, qui hodie universam eam urbem consilio & auctoritate regit, Vir illustris *Ulricus Obrechtus* accurate contulisset, eruditas etiam observationes in difficiliore & impeditos *Septimii* hujus, qui *Dictyn* in Latinum sermonem transtulisse se finxit, locos literis consignasset, eas nactus *Juvenis* eximius & literarum elegantię studiosus *Samuel Artopæus*, has de bello Trojano ephemeridas, capitibus distinctas, eumque fere in modum, quo ex ista Academia olim *Tacitus*, *Suetonius*, *Justinus*, *Florus*, *Cornelius Nepos* & *Velleius Paterculus* concinnati, ab utili & bonis autoribus conveniente industria *Berneggeri*, *Freinsheimii* & *Bœcleri* prodierant, adornatas dedit, ac integras *Merceri*, collectasque ex *Adversariis* ordine dispositas *Barthii*, & ineditas hactenus doctissimorum Virorum *Obrechtii* & *Vindingii* notas adjecit. Utque numeris omnibus absoluta extaret editio, *Indicem* etiam ejus concinnitatis, quam Argentoratenses primi reperisse ex vero laudari possunt, annexuit: in quo non rerum saltem in *Dicty* memoratarum summa capita, verum etiam phrasum & locutionum rariores annotavit, ostenditque cum *Sallustiana* dictione *Septimiana* prorsus convenire. De Pseudo *Darete* autem, quod non omittendum duximus, in *Præfat.* observavit *Artopæus*, ejus libellum periocham videri carminis illius, quod sex libris *Historiam* de bello Trojano complexum, olim *Cornelii* etiam *Nepotis* nomine circumlatum fuit, procul dubio hanc ipsam ob causam, quod exposuisset historiam quę a *Cornelio Nepote* e *Dareti* Gręco in Latinum sermonem translata ferebatur; sed a *Josepho Iscario* sive *Exoniense* Anglo, quem *Devonium* nonnulli vocarunt, scriptos fuisse sex istos poematum libros, *Cambdenus* in *Britannia* annotavit, eosque vero auctori suo assertos *Samuel Dresenius* anno 1620 cum Notis edidit.

FASCICULUS DISSERTATIONUM HISTORICO-CRITICO-PHILOLOGICARUM, collectus ac plenissimis indicibus auctus a Thoma Crenio.

Roterodami apud P. Vander Staart, 1691. in 8. plag. 55.

Cum

Cum pro exercitiis Academicis publicis, quibus ad disceptandas rite scholasticas controversias studiosa juvenus assuescere amat, non nudæ semper theses, sed luculentæ subinde Dissertationes justo studio elaboratæ, certumque argumentum velut exhaurientes, ad disputandum proponantur, quas Posteritatis etiam usibus conservari Litterariæ Reipublicæ interest: improbandum minime videtur. *Crenii* nostri institutum, quo Dissertationes ejusmodi diversos in fasciculos colligendas typis denuo committere decrevit. Neque id sine judicio atque selectu, qualis in tali opere omnino requiritur, præstitum ab eo iri, vel primum hoc, quod nuper exhibuit, Specimen abunde comprobat, quinque Dissertationes, eruditæ sane eas quasque legisse neminem pœnitere possit, complexum. Verum eas quidem, quia novæ non sunt, sed in multorum jam manibus versantur, & perlustrari ab aliis brevi temporis spatio possunt, indicasse nobis hoc loco suffecerit.

Prima est *Edmundi Dickinsonii*, quam Delphos Phœnicizantes inscripsit, Oxoniæ, etsi non per modum Academicæ Disputationis, A. 1655 edita, & postea Francofurti A. 1669 denuo impressa, qua Græci, quicquid apud Delphos celebre erat, e Josuæ Historia & Scriptis sacris traxisse demonstrantur. Altera est *Adami Tribbeckovii*, in Academia Kiloniensi (in qua Professorio tum munereungebatur, Superintendens postea Saxo-Gothanus, *Ὠνὲν ἀγλοῖς*) publicæ olim ventilationi exposita, qua veritas creationis, prout a Mose descripta est, in traditionibus gentium ac vetustissimis antiquitatis profanæ monumentis ostenditur. Tertia *Martinum Geiepum* auctorem agnoscit, Theologum Saxonie nostræ post fata etiam venerandum, & locum Esaie LIII. 8. 9. 10. de morte, sepultura & resurrectione Messie illustrat, pro Licentia olim adeundi supremum in Theologia gradum, in Academia hac nostra ad disputandum proposita. Quarta Historico-Chronologica Computum sacrum LXX Hebdomadum Danielis explicat, in Wittebergeni quondam Academia, cujus antequam ad Gedanenses abiret, illustre ornamentum fuit, ab *Aegidio Strauchio* edita, sæpiusque postea recusa. Quinta denique de Davidis & Salomonis Satellitio, Crethi & Plethi, auctorem habet *Henricum Opitium*, præclaris in litteras & orientales cum primis meritis celebrem, & SS. Theologiæ hoc tempore in Academia Kiloniensi Professorem.

RELATIO DE LITERIS APOLOGETICIS

Carole Catharine Patinæ, Parisinæ, Academica Recuperata, Patavio A. 1689 Lipsiam ad Actorum Eruditorum Collectores datis.

Cum *Collega desideratissimus*, cujus obitum immaturum paucis abhinc mensibus ex merito luximus, celeberrimi viri *Caroli Patini* commentarium in monumentum Marcellinæ ad Acta Eruditorum A. 1688, p. 557. s. retulisset, appendicis loco, (ut sæpius in similis argumenti libris olim fecerat,) adjecit de suo *conjecturas* nonnullas, quas non ægrelaturum sperabat Auctorem a singulari modestia æque ac exquisita eruditione commendatissimum. Neque sane spes eum fefellit, cum is hactenus nihil regesserit. At doctissima ejus filia, CAROLA CATHARINA, (anno jam 1684. p. 587. una cum sorore *Gabrielide Carola* nobis laudata,) pro ea, qua meritissimum Parentem colit, pietate, objectiones Patino factas, non multo post, *epistola ad nos data*, refellere justo studio sategit.

Hanc in compendium redigere, ac publici juris facere non tam diu distullemus, nisi *Συνοψὸς* ille noster, cujus potissimum res agebatur, aliquid in literas referre incepisset, quo & rationes *τῆς ἐξ ἐναντίας* summa fide recenserebat, ac quandoque quidem herbam ei porrigebat, causâ dissensus in æneum apographum a Patino publicatum rejecta, quandoque tamen ostendebat, habere se nonnihil, quod reponere posset, nisi ab altercandi pruritu abhorreret. Sed cum per concatenata negotia alia partim, partim per mortem beatam, non integrum ei fuerit, id scriptionis, quod olim molitus erat, ad umbilicum perducere, nobis incumbit, vel nunc tandem Lectori significare, quibus armis *Pallas* illa Patavina contra eum depugnavit.

Non vero negamus, nobis haud insciis, aut impediens, conjecturas illas a Collega nostro, Patini eruditorumque aliorum judicio subiectas. Utut enim non per omnia (præsertim quoad *sistrum*, quod putabat, & *cistam sacram*) cum eo consenserimus, cætera tamen, quæ conjiciebat, non omni probabilitatis specie destituebantur, ac ad minimum ansam dare posse videbantur *Patino*, ut adhuc semel marmor inspiceret, & ne figura ænea aut nobis aut aliis fraudi esset, *epistola brevi ac nihil habente nigri salis*, doceret, quid sibi de dubiis illis videretur.

Uu

Quod

REL-

Quod a Patino expectavimus, præstitit Patina. Observat illa ante omnia, patrem non quævisse, cur *amplissimo* Ἀρχιερέας honore Marcellinam affecerint, sed cur *monumentum* publicis sumtibus ei *fecerint* Magnetes ac Smyrneses? Legerat Noster in marmore non ΟΤΑ. Θ. uti Patinus, sed ΟΤΑ. Θ. h. e. ΟΤΑΑΕΠΙΟΤ ΘΤΙΑΤΗΡ. Sed Patina ad monumentum ἀρχιερωτον provocat, quod Patavii tam ab aliis, quam a Germanis etiam, hosque inter a viro celeberrimo, *Gothofredo Guilielmo Leibnizio*, Lipsiensi, Consiliario Brunsvico-Luneburgico inspectum fuerit. Neque se ait tam imperitam esse Græcæ linguæ, quin Α ab Α rite distinguere valeat. His lectis, ingenue fatebatur Noster, quæ de Valeriis disseruisset, a scopo aliena fuisse. Sed querebatur subinde, non curasse satis Patinum, ut sculptor suus orthographiæ studiosus esset. Quod si enim figuram æneam inspiciat aliquis, vel lynceis oculis præditus, non appariturum ei aliud quidquam, præter ΟΤΑ, hoc est ΟΤΑΑΕΠΙΟΤ, non ΟΤΑ, h. e. ΟΤΑΠΙΟΤ.

Instrumentum illud, quod altera Marcellinæ ministra tenet, non nosse se dixerat Patinus. Noster *sistrum* esse conjectabat, adducto in partes suas *Pignorio*. Sed Patina obtendit, *sistrum* Pignorianum instrumentum illud sphaeristerii referre, quo pilæ propulsari solent. Et quamquam non potuit ostendere, quem usum habuerit in sacris Isidis instrumentum ejusmodi *foliatum* & *cuspidatum*; *sistrum* tamen non esse certo certius autumavit, quia nullæ virgulæ intermediæ per latera instrumenti, quæ recurva esse deberent, trajectæ in marmore integerrimo visantur.

Ministram istud tenentem Patinus nominaverat *lugentem*; Noster *meditabundam* vel *devotam* ac *submissam*. Patina concedit eam *meditari*, sed obitum Antistitis suæ, quem non poterat non lugere. Sicque observat, loco sacerdotularum ejusmodi, in aliis epitaphiis Cupidisæ Musasve præpropera mortuorum fatalugentes conspici.

Ministras ambas *calamistratas* agnoverat Patinus; Noster *vittatas*. Sed auctoritate ipsius archetypi litem hanc iterum dirimit Patina, nullumque *reticulum* muliebri in marmore extare asseverat. Nimirum acceperat Noster dubio procul *umbra*s pro reticulo; nec dubitamus, adstipulatum postea Patinæ.

Quoad vestitum, *probe indufiat* as sacerdotes illas dixerat Patinus, Noster, *indusium* accipiens pro linea veste cutim proxime tangente, (quæ

(quæ Gallis *une chemise*, nobis *ein Hemde* vulgo appellatur,) illud non apparere objecerat, sed tantum *camisam* vestem superiorem & *tunicam* talem, hoc est, *une camisole* & *une jupe*, *ein Camisol und Rock*; sub quibus intus lateat *indusium*, sive *la chemise*. Non nisi de nomine *camisia* Collegæ nostro controversia moveri potuit. Nam non admodum alias dissensit a Patino; nisi quod hic tunicam sive stolam talem ipsi cuti sacerdotum harum adhæsisse adeoque & *indusium* fuisse, æque ac filia statuere videatur. Hinc, explicata sententia per voces Gallicas, non est necesse, ut quæ contra eam prolixius disputat Patina, excerptamus; hoc solum addimus, si barbara *camisia* voce Noster, non ad sensum Gallorum ac Itolorum, usus est, nec Patinianam *indusii* acceptionem pro quolibet *indumento*, usu satis receptam esse.

Sacerdotula altera aram offerre Marcellinæ Patino visa est; Noster inquit: *Fert illa omnino aram* Ἐγὼ τὴν Οὐρανίαν *sacram*. Nam & in *sacris Deæ Isidis*, quæ eadem cum *Venere celesti* est, a sacerdotibus aræ gerebantur. At Patina: *in sacris Deæ Isidis a sacerdotibus aræ gerebantur, dum procedebant, fatemur. Sed in marmore nostro omnia stant, nunquam processura*. Quia vero ex ænea figura adeo firmiter sibi persuaserat Noster, aram illam non tantum penes sacerdotulam extare, sed & abs ea ipsa manibus ferri, addit tandem virgo literatissima: *Quid deinde repugnaret, aram hanc PROCEDENDO, Marcellinæ, summæ Urania Veneris ministræ, offerri?*

Gravius dissidet Patina a Nostro quoad hujus *cistam vimineam*, ex qua serpens promineat; qualem etiam in onychino vasculo a. 1683. p. 141. depictam stitimus. Verum nec pauci fuere e nostratibus, qui in sculptura quoque a Patino divulgata, facile agnoverunt arborem, & id quod *Appendicis* auctor *basin* cistæ esse putavit, pro reliquo serpentis corpore habuerunt. Cæterum neque illa Patinæ verba heic præmittenda arbitramur: *Veram esse Parentis conjecturam circa serpentem & cupressum, affirmabunt opinor, qui ejus in sua priora marmora Smyrna allata commentarios legerint, in quibus nihil dubii relictum mihi videtur.*

In superiori eaque dextra parte tabulæ visuntur duo *αἰδέεργα* ornamenta sculptoris, ut Noster putavit, aut potius, quæ Patini Patinæque sententia est, *arcula* duæ, quæ thus vel alias res ad sacerdotium pertinentes continent.

Pergit Noster: *Marcellinam* -- ipsam inter duos dextra manus priores digitos aliquid sacri instrumenti tenere dixeris. Respondet Patina: Nil ipsa tenet; manum admovet velo seu tunica parti, caput operienti & ab ipsa pendenti. Patere id Vobis potuit ex alia velantis panni parte, ab ejus sinistra pendente, quamvis nonnihil obscuriore. Solent pictores nostri, -- figurarum latus luci expositum albo, oppositum nigro seu umbris exprimere; statuarum incisores, extantiae beneficio gaudentes, tali arte non indigent. Sic in marmore nostro apertissime constat veli species in utroque latere. Et ne fallere vos videar, sinceros, queso, admove te oculos sinistra colli parti; inter umbras animadvertetis aqualem pendere pannum ac in dextra.

Fatetur tandem Patina, non cingulum sed tunicam a Patre *cestum* Veneris dici. Achiciterum de ἀγκυρολογία tantum lis videtur mota a τῷ Μακαρίῳ. Unde non potuit non contentus esse illis Patinae verbis: Ipse parens confirmavit, (in marmore) esse indumentum, non cingulum, opinaturque esse solam Medicam seu Persicam, fluxam scilicet & talarem, qualem representat Oet. Ferrarius in *Analectis* p. 80. Monet porro, a Noftrate confundi Veneres, caelestem & vulgarem; cum de illa sola Patinus loquatur, de hac vero exaudiendum sit proverbium: *Veneris cestum habere*. At hoc ipsum est, quod male habebat collegam nostrum, cum non imaginari sibi posset, qua ratione *cestum*, Veneri terrenae adscribi solitum, *Caestum* Veneri tribueret Patinus.

Hæc contenta sunt epistolæ a doctissima Patini gnata exarata. Epitomen hanc summa fide confecimus. Et si quid porro nos velit virgo illa erudita, poterit monere. Contentiones ejusmodi rem literariam mirifice illustrant, modo a convitiis utrinque abstineatur, quæ eruditos minime decent.

AANTEKENINGEN OVER DE VIJF Boeken Moſis, Psalmen en Hoogelied, met een bericht belangende sommige tegenwerpingen tegen de onvervalstheid van de Hebreuſche Text, ende de aantrekkinge van de Rabbijnen in dese Aantekeningen, door Henricus Ainsworth, ende nu uit 't Engelsch vertaalt door Sibrandus Vomelius, Dienaar Jesu Christi

tot Bolsward, i. e.

Henrici

Henrici Ainsvorthi Annotata in Pentateuchum, Psalmos & Canticum Canticorum, cum enumeratione refutationeque objectionum quarundam contra Hebræi Textus integritatem, ac Rabbiorum in iisdem Annotatis citationem: ex Anglica lingua in Belgicam translata a Sibrando Vomelio, V. D. Ministro Bolswardensi.

Leovvardi, apud Heronem Nautam, 1690. in fol. Alph. 12. pl. 16.

Dudum est, quod inter lumina decoraque Sacrorum Interpretum, quibus Anglia gloriatur imprimis, Henricus Ainsvorthus innuit, itaque ingenio judicioque, ac doctrina in Divinioribus literis interpretandis abunde spectata probataque affecit legentes & tenuit, ut nec pauci Commentatorum Mosaicæ potissimum Scripturæ suos inde duxisse latices, & de isto fonte se ingurgitasse probe haud temere videantur. Quo factum ut Matthæus etiam Polus in sua Criticorum Synopsi passim sæpiusque vocare ad partes, & deflorare accuratius hæc ipsa Ainsvorthi Annotata pensi habuerit, *tanto scilicet acumine & judicio, tanta fide & peritia exarata, ut digna ausit pronuntiare, quæ in exteris linguis transfundantur*. Quare omnino operæ pretium fecit Vomelius, dum vertendi hanc aleam jecit, nec possumus non approbare industriam studiumque in isto labore Belgis civibus suis navata. Adeo enim exquisita & egregia plurima habet, quæ a vulgo Interpretum fere aliena sunt, & demorfos ungues, solertiamque amussitatem satis superque præferunt. Quippe cum id sedulo Auctor agat, ut non tantum phrasin & dictionem ex fontibus excutiat, explicetque, si quid obscurum & ambiguum, verum etiam ut in *μυστικώτερον* inquirat, evolvatque, ubi sensus reconditior insit, qui Christum ejusque disciplinam tegat figuris, & ambagibus typorumque involucris cœleste velet arcanum; nec alia incedit linea, quam ut signa ac umbras cum corpore, priscumque Fœdus cum Novo considerate atque apte jungat contendatque, & insuper ea, quæ quavis ratione facessunt negotium ac turbant, ex clarioribus ipsiusmet Scripturæ locis discutiat amoliaturque. Id quod pulchrum est, & mirifice decet, ut ipsa vis orationis, & linguæ indoles, Scripturæque virtus ac dignitas, ex ipsa potius Scriptura magis eniteat ac

du 3

magis.

- magis. Namque solet fieri, ut varient mutantque sermonem Scriptores Sacri, & easdem res alio aliove quasi amictu convestiant, & nunc pressè atque constriçte agant, nunc dilatent se, & quiddam amplius afferant, itemque sub tenebris & densa quadam involvant nocte, quod aliquanto plenius ac apertius alibi, & remota caligine, disertius exponunt. Atque hanc sibi jucundam rationem potissimum duxit Ainsvorthus, ut nec aliam ad germanos Scripturæ sensus eruendos, pertentandasque omnes latebras, viam insisteret, sequereturque ipsum Spiritum Divinum, velut Ariadnæum filum, ac optimum verborum suorum *ἐξηγητήν*. Hinc Genes. IV. v. 1. *Et Adam ידע חווה* optime exponit ex Numer. XXXI. 17. *אשה ידעת איש למשכב*. Sic Numer. XIV. 21. *אני וי*, tanquam Divini juramenti formulam ex Jesaiæ XLV. 23. arcessit, *כי נשבעתי*, quod Paulus Rom. XIV. 11. ita adducit: *ὅτι ἐγὼ, λέγει Κύριος*. Et Deuteron. VI. 13. *ובשמי תשבעו*, ubi jurare in solo Dei nomine jubemur, de *ἐξομολογήσει*, seu religiosa Divini Nominis confessione cultuque ex Apostolo intelligit, qui Jesaiæ istud, *לִי תכרע כל ברך תשבע כל לשון*, cap. XLV. 23. ad Romanos loco antea citato transtulit: *ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ, καὶ πᾶσα γλῶσσα ὁμολογήσει ᾧ Θεῷ*. Genes. XLVIII. 16. *ויקרא בהם שמי ושם* vertit, juxta Belgicam expressionem, *ende laat mijn name over haar genoemt worden, ende de name van mijne Vaders Abraham en Isaak*, sensumque petit ex Deuteron. XXVIII. 10. II. Chron. VII. 14. Jerem. XIV. 9. ubi *nomen Dei vocari* dicitur *super nos*, quos ut filios nempe adoptavit, inque nomen suum assumsit. Secus atque *ἰὼν ἐξ ἐναντίας* sententia, qui hunc Geneseos locum ad Sanctorum invocationem cogunt inflectuntque, quos male inde urit Ainsvorthus in Præfatione, qua præparandis Lectorum animis, & quodam imbuendis gustu de Mosaica Interpretatione, multa haud contemnenda eruditaeque inspergit. At enim de Græca Septuaginta Versione, Chaldaicoque textu, quantum inter se configant, aut bene respondeant concinantque, non tralatitè juxta satagit: tum ipsa Hebræorum quoque monumenta, egregii & non vulgaris commatis, varie atque subinde ad partes assumit, præcipue in ritibus Judaicisque caeremoniis pertexendis enucleandisque. Quarum cum ubique in Levitico occasio & copia præsto sit, emolumentumque ingens ac fructus largissimos Maimonidis Scripta præ cæteris afferant, horum vineta sane quam insigniter cædit,

cædit, refecatque ad vivum omnia, quæ in Divinis oraculis adprime vim atque momentum habent. Cæterum cum vanum non tantum, sed noxium prope nonnulli existimarent, in Rabbiorum facie illustrandæ Scripturæ præsidia & adminicula petere, in quibus nihil sani atque perpensi magnopere inesse possit; detrahenda omnino hæc larva erat, & Judaicorum monumentorum auctoritas utilitasque in appendice dignis modis asserenda: juxtaque tuenda Divini textus integritas contra malefactorum insultus, qui ex diversa lectione קרי & כתיב nubes & inania captabant indeque velut ex arce Hebraicam veritatem oppugnabant. Ainsvorthus totam hujus fabulæ scenam explicat, & utriusque lectionis causam pluribus disceptat, ut authenticam utrinque evincat stabilitatque. Nihil posthæc sollicitus magis, quam ut vocis יוהרם, quam ipse Exodi XXVIII. 18. *Sardonichem* reddiderat, uberio-rem paulo συζήτησιν, & quendam ἀπολογισμὸν breviter attexat, quo *ψευδεμνησίας* culpam enixissime deprecaretur, quam inter cætera accusationis capita obrectatores intentabant. Nec aliud præsentius promptiusque patrocinium videbatur, quam ex Apocalypsi Johannea cap. XXI. 20. jam tum desumptum. Ubi duodecim lapidum nomina in Aharonitico Pectorali expressa signataque notari plane persuasum habebat, indubitatumque *Adamantem* a Prophetis Zacharia VII. 12. Ezechiele III. 9. Jeremia XVII. 1. per שמיר significari. In quo tamen hodieum pugnant dissentiuntque Scriptores, qui partim אבן ex Amoso cap. VII. 7. quod Septuaginta ἀδάμαντα vertunt, partim vero illud יהלם ad *Adamantem* trahunt, non levibus sane rationibus inducti, quarum inire numerum instituti nostri non est, præsertim cum Joannes Braunius id jam fecerit. Quibus & istud Aben Ezræ ad Exodi XXVIII. si recte ponimus calculum, decretorium fere: ואין לנו דרך במדות לרעות אבני המלואים. Atqui in re difficili & impedita satis certo & firmiter judicare, fraudem plerumque ac noxam adfert. Interim desideratissimum Bocharti libellum *de gemmis S. Scripture* fatorum injuria nobis interceptum ereptumque etiam atque etiam dolemus, qui egregia in hac arena, si quisquam alius, spatia fecerat.

LIBRI NOVI.

Cursus Mathematicus. Mathematical Sciences in nine books: by William Leybourn. London printed for Th. Bassett 1690. fol.

Political Arithmetick, or A Discourse concerning the Extent and Value of Lands, People, Buildings &c. by Sir William Petty. London 1691. in 8. Medici-

Medicina Hydrostatica: or Hydrostaticks applyed to the Materia Medica. By the Honourable Robert Boyle. London printed for Sam. Smith, 1690. in 8.

Φαγνανο-βάστανος: or the Touchstone of Medicines. Discovering the Vertues of Vegetables, Minerals & Animals, by their Tastes & Smells. Vol. II. by John Floyer. London printed for Mich. Johnson 1691. in 8.

Osteologia nova: or some new observations of the Bones, by Clopton Havers. London printed for Sam. Smith, 1691. in 8.

Prodromus de ossium tum generatione tum corruptione interna, auctore Diderico Goodschalk. Lugd. Bat. apud Petrum de Graaf 1691. in 8.

Laur. Odhelii Synagoga bifrons, seu de scrutandis collapsa Synagoga rudibus Dissertatio. Francof. ad Moenum apud J. D. Zunnerum 1691. in 4.

Summa & Censura libri, cujus hac inscriptio: Jacobi Perizonii cum V. A. Ulrico Hubero Disquisitio de pratorio & vero sensu Pauli Phil. 1.13. auctore P. F. Franequera apud Henr. Amama & c. 1691. in 8.

Absterfio Censurae Huberianae in nuperas responsiones Jac. Perizonii ad librum singularem Ulrici Huberi de Pratorio. Franequ. apud Joh. Gyselaer 1691. in 8.

Les Conciles Generaux. Tome I. contenant le premier Concile de Nice, avec des Notes. A Paris chez Dan. Horthemel 1691. in 8.

Nouvelles Découvertes dans le globe de Jupiter faites à l'Observatoire Royal par M. Cassini. A Paris chez Jean Cusson 1691.

La Vie de S. Therese, écrite par elle meme. Traduction nouvelle exactement conforme à l'original Espagnol, par Mr. l'Abbé Chanut. A Paris chez Ant. Dezallier 1691. in 8.

Histoire des Albigeois, des Vaudois & des Barbets, par le P. Benoit. A Paris chez Jaques le Fèvre 1691. in 12.

Réponse au livre qui a pour titre: Petri Danielis Huetii Censura Philosophiae Cartesianae, servant d'éclaircissement à toutes les parties de la Philosophie, & sur tout à la Metaphysique, par Pierre Silvain Regis. A Paris chez Jean Cusson 1691. in 12.

Du Royaume de Siam. Par M. de la Loubere Envoyé Extraord. du Roi auprès du Roi de Siam. A Paris chez J. B. Coignard 1691. in 12.

Examen d'un Libelle, intitulé: Avis important aux Réfugiés sur leur prochain retour en France. A la Haye chez Abraham Troyel 1691. in 12.

La Cabale chimérique, ou Réfutation de l'Examen d'un Libelle &c. A Rotterdam chez Reinier Leers, 1691. in 12.

Histoire de Charles VIII par Mr. Varillas. A Paris 1691. in 4. & à la Haye chez Adrian Matijens, 1691. in 12.

Joh. Fred. Gronovii de Sestertiis, seu subsecutorum pecunia veteris Graecae & Romanae Libri IV. Lugduni Bat. apud Joh. du Vivé, 1691. in 4.

Les justes bornes de la Tolérance, contre l'Avis sur le Tableau du Socinianisme. A Amsterdam 1691. in 12.

Memoires de la Cour d'Espagne. A la Haye chez Adr. Matijens 1691. in 12.

Sacrum Muscum Mantuanae Congregationis Carmelitarum de observantia, anthope Clemente Maria Felino, Bononiae ex typographia Pisarianae, 1691. in 4.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiae

Calendis Augusti, Anno M DC XCI.

VITILUDOVICI a SECKENDORFF CONSILIARII intimi Saxonici & Brandenburgici Commentarius historicus & apologeticus de Lutheranismus, jam integer proditurus, in libros III. distributus.

Lipsiae apud Jo. Frid. Gleditsch in fol. Alphabeta, ut vocant, habebit circiter XV, non computatis Prooemiis, Summariis & Indicibus amplissimis.

U^m de prima hujus Operis parte in Actis anni 1688 p. 1. & de ejus Supplemento in Actis anni 1689 p. 301. egerimus, repertum quidem sine radio non possent quae dicta sunt, non pauca vero dicenda nobis superessent, nisi Autor ipse, Vir Illustris, de Opere suo, quod proximo mense, Deo dante, integrum proditurum est, non solum in novo, quod sub initium Voluminis Lectores reperient, praefamine, sed & in Actis hisce nostris rationem reddere constituisset. Fecit autem id per modum Epistolae, ad quendam ex nostratibus, quam integram, ut ad nos pervenit, exhibemus.

Quamvis non dubitem, Vir Clarissime, quin aliquis e vestratibus enarrationem Commentarii mei de Lutheranismus Actis inferendam benevole & libenter suscepturus sit; causas tamen habui, ut ipse potius legentibus, quid expectare ex labore meo possint, simplici quadam recensione aperirem, quam ut in alium hanc molestiam devolverem, & simul occasionem darem ut denuo elogia, quibus in enarratione Libri primi ante quadriennium editi, honoratus sane, sed & oneratus sum, adderentur. Magni equidem facio Virorum doctissimorum mihiq; amicissimorum judicia & laudes, sed tanto majus harum tedium sentio, quanto propius ad metam cursus a Deo mihi praesanti accedo;

ideoque, qui mihi supersunt ex lumine a Deo concesso, radios, ab externis & vanis retractos, ad meipsum penitus introspectendum & cognoscendos emendandosque navos, intentius reflecto. Exposui satis prolixè in *Præloquio partis primæ*, ut & in *Proæmio Supplementi* anno 1689 publicati, quo instituto & fine scripserim, quibusque adminiculis usus sim; fallus etiam, me post editam *Partem primam*, ad inspectionem accuratorem ampliorum documentorum ex Archivis Principum accessisse. Natum inde non solum mihi est *Supplementum* istud, de quo dixi, & speciminis loco tunc evulgatum, sed & postea, habita cum Amicis deliberatione, consilium cepi totum illum *Librum primum* revidendi, corrigendi & augendi, tum curandi ut una forma unoque volumine, cum *duobus* sequentibus qui nunc producuntur, excuderetur. Dolui quidem, quod hoc modo emitoribus Partis prioris nummi erogati pereant, sed damnum illud & per se exiguum est, & majori commodo penfabitur, dum integrum opus usui publico & Ecclesiarum, quibus id favore & providentia Serenissimorum Principum quorundam & Illustrium Civitatum destinatum est, aptius fiet. Invenient etiam novi Voluminis emtores librum *primum* non correctum solum, sed etiam centum fere & quinquaginta locis auctum: addita enim sunt non modo quæ in *Supplemento* exhibui & ad paucos pervenerunt, verum & alia ex scriniis & bibliothecis illustribus aut ab amicis submissa, quæ nunc primum lucem adspiciunt: *Addimenta*, quæ in priori editione ad finem Libri rejecta erant, in nova hac locis convenientibus inserta reperiuntur.

Inter augmenta autem notabiliora & ampliora Libri *primi* (de quo prolixa relatio in Actis d. l. 188. p. 1. extat) hic tantum indicare & referre volui ex Manuscriptis desumpta, quæ sequuntur. *Paragr. II. Addit. I.* Friderici Myconii relationem de statu Ecclesiæ ante reformationem. §. VI. *Add. II. iii. l.* diploma indulgentiarum memorabile anno 1516 Smidbergenfi Pastori datum. §. VII. *Add. e.* Myconii narrationem de actis Guardiani Franciscani cum Alberto Archiepiscopo Magdeburgensi & Moguntino, circa præconium indulgentiarum: itemque de initio oppositionum Lutheri adversus abusum indulgentiarum. §. XXIV. *Add. II.* epistolam Capnionis ad Fridericum Sax. Elect. de Melanchthone, anno 1518 scriptam. §. XXXVII. *Add. II.* duas Lutheri epistolas ad Staupitium. §. XLII. *Add. II. e.* ex Luthero quædam de Friderico Saxonie Electore: item epistolam Conradi Mutiani, *ibid. f.* §. XLVII.

§. XLVII. & LXVII. multa ex actis & scriptis Caroli Miltitii. §. XLVIII. *Add. c.* literas Lutheri ad Fridericum Electorem de Degenhardo Pfef-finger, & de tributis. §. LXI. epistolam Jo. Eccii de disputatione Lipsiensis. §. LXII. *Add. II. f. g.* de Mosellano quædam recens inventa. *Ibid. lit. m. n.* literas D. Simonis Pistoris, & Spalatini narrata MSta de disputatione illa Lipsiensis. §. LXXIV. *Add.* Burcardi Baronis Schenckii, monachi Franciscani, literas de Luthero Venetiis scriptas. §. LXXXI. n. 6. relationem ex MSto Spalatini de colloquio Friderici Electoris cum Erasmo Roterodamo. §. LXXXI/X. *Add. II.* colloquium magni momenti inter Joannem Glapionem confessionarium Caroli V, & Pontanum Cancellarium Saxonicum de reformatione: item Jo. Fabri Dominicani literas de eadem. *Add. III. b. & seqq.* gravamina Georgii Saxonie Ducis de Ecclesiæ Romanæ abusibus. §. XCI. *Add.* summam orationis ab Aleandro Wormatiæ habitæ, diversæ ab ea quam Pallavicinus composuit. §. XCIII. *Add.* literas Viti Warbeccii de adventu Lutheri ad Comitum Wormatiensium. §. XCVI. *Add. I.* relationem ex MSto Spalatini de actis Wormatiensibus: *Add. III.* literas Friderici Elect. Sax. de iisdem. §. CX. *Add. I. c.* Myconii narrata de seipso, & alia de illo. *Add. II.* de Henrico Sax. Duce quædam, & de literis uxoris ejus Catharinæ, ex quibus conversio illius ad Evangelicam doctrinam intelligitur. §. CXVIII. *Add. d.* acta Friderici Electoris cum Melanchthone in causa Anabaptistarum. §. CXXI. *Add. II.* singularia quædam de Carolostadio. §. CXXX. *Add. I.* amplam narrationem de reformatione Wittenbergenfi, orta que inde disceptatione per literas inter Fridericum Electorem & Georgium Duce Saxonie: item, acta visitationis ab Episcopis Misnensi & Martis-burgenfi in ditione Electoris Sax. susceptæ. *Add. II.* relationem de fundatione Ecclesiæ collegiæ Wittenbergenfis, & de cultu reliquiarum in ea repositarum. §. CXXXII. *Add. I.* literas Lutheri de Pastore Coronacensi. *Add. II.* quasdam Hartmuthi Cronebergii. §. CXXXIX. *Add. I. b.* de reformatione oppidi Curienfis in Variscis. *Add. II.* de reformatione Francfortensi ad Mœnum. *Add. III.* de Hamburgensi. *Add. IV.* de Magdeburgensi. *Add. V.* scriptum Lutheri ad Stetineses. *Add. VII.* supplementum ad historiam de Guttelio. §. CXVII. n. 10. & seqq. §. CLXIII. *Add. I.* relationes Planitii Legati Saxonici ex comitiis Norimbergenfis. §. CXLIX. *Add. II. & III.* de reformatione

matione Danica & Hollatica. §. CLIII. *Add. II.* de reformatione Canonorum Wittenbergenſium. §. CLXXVI. *Add.* de actis & dogmatibus Munzeri. §. CLXXIX. *Add.* epistolam Erasmi ad Lutherum. §. CLXXX. *Add.* aliam ejusdem ad Electorem Saxoniam.

Librum *secundum* cum Maimburgio exorsus sum ab historia belli rustici anno 1525, & finivi in actis Comitiorum Augustanorum anno 1530. Servavi in hoc & sequenti libro accuratius, ut puto, ordinem temporum & connexionem materiarum: scriptaque Lutheri potiora, non edita saltem, sed & inedita, sive literas aut responsa manuscripta, quia id desiderari & probari a viris piis & gravibus intellexi, operosius recensui. Index autem scriptorum Lutheri diligenter elaboratus in fine Voluminis invenietur. Quapropter nullam hic eorum mentionem facio, nisi quod paragraphos enumero, in quibus de iis tractatur; de reliquis autem summarium quoddam in hac epistola exhibeo. A §. I. ad §. IV. egi de bello rustico, & ex documentis idoneis ostendi, nullam ejus culpam nec ad Principes Evangelicos nec ad Lutherum pertinere. §. V. de conjugio Lutheri disserui. §. VI. de adhortatione ejus ad Albertum Moguntinum, ut uxorem duceret, & de simili ad D. Wolff. Reissenbuschium. §. VII. de reformationis & visitationis in Saxonia primis moliminibus; speciatim ex epistola manuscripta Lutheri *d. 4. n. 5.* *add. §. XVI.* §. IXX. XI. XIII. de scriptis Lutheri hoc 1525 anno. In *Additione* ad §. X. de testamentis, morte & exequiis Friderici Elect. Sax. relatio accurata invenitur. §. XII. incrementa & impedimenta reformationis Evangelicæ hoc anno 1525 indicantur; speciatim Georgii Sax. Ducis oppositiones. Dicto §. XII. *n. 5.* item *XIV.* reformatio Hassiaca. §. XV. gesta in Comitibus Spirensibus anno 1526, in quibus jus reformandi Proceribus Imperii permissum fuit; etiam primum inter Evangelicos foedus, & consilium singulare MStum de reformatione & usu bonorum ecclesiasticorum; item litera Regis Galliae Francisci I. notabiles, *Add. III.* *Ibid. n. 9.* acta Comitiorum Eslingensium. *Add. IV.* progressus reformationis & suffragamina hoc anno 1526. §. X. III. consilia de conjunctione Evangelicorum, & de ea Lutheri consilium *n. 3.* Ejus scripta a §. XIX. *d. XXV.* §. XXVI. XXVII. de actis quibusdam Caroli Caesaris. §. XXVII. *Add. a. b. c.* digressio de vita Georgii Fronsbergii. *Ibid. a. b. c. d. ad bb.* alia de Sebastiano Schertelio, abavo meo materno, tota fere ex Diario ejus MSto excerpta. §. XXIX. anno-

tatio

tatio ad longam Maimburgii narrationem de capta anno 1527 a Caroli V. exercitu Roma. a §. XXIX. ad XXXIV. acta & scripta Lutheri hoc 1527 anno; speciatim indicantur quæ scripserit occasione persecutionum quarundam, & imprimis supplicii quod *Leonhardus* cognomento *Cesar* in Bavaria passus est §. XXXI. *n. 5. & seqq.* §. XXXIV. *Add. I.* de disputatione Friderici Myconii, cum Johanne Corbachio monacho Franciscano anno 1527 Dusseldorffii habita, memorabilis narratio. *Add. II.* acta Georgii Ducis cum Alexio Crofnero ex manuscripto. §. XXXV. relatio tumultus, ex delatione Othonis Paccii de foedere contra Evangelicos anno 1528 orti, maximam partem ex MSSis desumpta. §. XXXVI. & XXXVII. constitutio visitationis & reformationis ecclesiasticæ in Saxonia publicata, ejusque executio, quæ tota ex MSSa hausta est. a §. XXXVIII. ad §. XLI. item §. XLIII. scripta Lutheri hoc anno 1528 edita recensentur. §. XLII. progressus reformationis in Saxonia inferiori, Franconia & alibi narrantur. *Ibid. Add. III.* de fuga Elisabethæ Electricis Brandenburgicæ religionis causa; item *n. 13.* egressus Ursulæ, Ducis Monsterbergensis filia, ex cœnobio Freibergensi. §. XLIV. XLV. acta Comitiorum Spirensium 1529, in quibus decretum pro libertate religionis, anno 1526 publicatum, abolitum est, in contrarium protestantibus Evangelicis; maximam partem ex MSSis sumpta. §. XLVI. *Add.* historia de legatione Protestantium ad Casarem male accepta. §. XLVII. & *Add.* acta conventus Marpurgenſis inter Theologos Saxonicos & Helvetios. §. XLIX. conventus Principum & Ordinum Evangelicorum Smalcaldia & Suabaci. §. XLIX. acta inter Casarem & Pontificem Bononiæ §. L. progressus & impedimenta reformationis. §. LI. LII. LIII. LIV. Lutheri hoc anno 1529 scripta. §. LV. *n. 5.* de consultatione Electoris Saxonie cum Luthero ante Comititia 1530 Augustæ indicta. §. LVI. de itinere & adventu Evangelicorum ad Comititia, & acta ante adventum Caesaris, aliquot etiam Lutheri scripta & responsa. §. LVII. de Melanchthone digressio. §. LVIII. ad LXVII. de actis post adventum Caesaris. §. LXII. de articulis Confessionis, qui a Melanchthone Secretario Imperatoris Alph. Valdesio traditi esse putantur, admonitio. a §. LXV. ad §. LXVIII. de exhibitione Confessionis Augustanæ, & ejus Confutatione, & de tractatibus concordie causa secutis. §. LXIX. LXX. de literis a Luthero & ad eum tempore Comitiorum scriptis; speciatim §. LXXI. & LXXIV.

Xx 3

de

d. libello ad Ordinem ecclesiasticum. §. LXXII. de consiliis Cæsaris consideratio. §. LXXIII. de actis & scriptis Melanchthonis illo tempore quædam. §. LXXIV. Erasmi scripta occasione Comitiorum. §. LXXV. de separata confessione Argentoratensium, & aliarum Civitatum. §. LXXVI. de habitu Electoris Saxonie, & decreto Comitiali. *Eod.* §. *Add.* compendium Apologie insignis manuscriptum, contra narrationem de Comitibus Augustanis ab adversariis publicatam, ex Archivo Vinariensi. §. LXXVII. de Apologia a Melanchthone composita & publicata. §. LXXVIII. acta quædam post publicatum decretum Comitiorum; cum epicrisi de successu actorum in Comitibus. §. LXXIX. LXXX. de actis inter Cæsarem & Pontificem circa indictionem Concilii. §. LXXXI. scripta Lutheri hoc anno 1530, & incrementa quædam reformationis. Hæc fere sunt materiae Libri *secundi*; inter quas eminet tractatio de Comitibus Augustanis. Quamvis enim de his clarissimorum autorum monumenta extent, *Georgii* puta *Cælestini* & *Davidis Chytræi*, quibus etiam adjutum me esse minime dissimulo; puto tamen detecta a me esse ex Actis authenticis haud pauca, quæ illos latuerunt, neque operam, quam in prolixa hac de Comitibus Augustanis relatione impendi, quæ folia integra plus quam triginta implet, ingratam aut inutilem lectoribus futuram esse.

Libro *tertio* historiam anni 1531 & sequentium quatuordecim ad 1546 complexus sum, labore quidem longe majori, quam is fuit, quem prioribus duobus impendi. Tanta enim hic rerum copia & gravitas ex Actis sese obtulit, ut hic Liber priores duos simul sumtos mole superet. Maimburgii quidem artificium fuit, ut libros suos æquales faceret, ita ut major non sit qui XV, quam qui VII annorum gesta refert. Sed ego ad id neque ingeniosus satis fui, nec violentiam in rescandis aut contrahendis, quæ scribenda erant, consultam esse existimavi, ne latronem illum Atticum imitarer, qui homines ad spondæ suæ mensuram crudeliter truncabat, aut cum membrorum distortionem extendebat. Libri autem *tertii* contenta præcipua hæc sunt. §. I. & II. agitur de fœdere Evangelicorum Smalcaldico, anno 1531 inito, & speciatim de scriptis & decreta legatione ad Reges Gallie & Anglie. §. III. de impugnatione electionis Ferdinandi I. in Regem Romanorum. §. IV. sistitur Lutheri cōmonitio ad Germanos de Comitibus Augustanis. §. V. *Add.* consilia theologica & juridica de jure defendendæ religionis.

§. VI.

§. VI. Regum Gallie & Anglie responsa & legationes ad Evangelicos: horum acta in conventu Francofurtensi: & speciatim inter Electorem Moguntinum & Saxonem, quibus ad tractatum de induciis mox secutis preparatio facta est. §. VII. & VIII. scripta quædam Lutheri hoc anno 1531 edita. §. VIII. reformationis progressus & impedimenta hoc anno. §. IX. prolixa & notabilis expositio actorum Suinfurti, Norimbergæ, Ratisbonæ de induciis in causa religionis anno 1532. §. X. XI. de bello hoc anno cum Turcis in Austria & Hungaria gesto, item congressus Pontificis & Cæsaris Bononiæ. §. XII. morbus, mors & exequiæ Johannis Electoris Sax. cum refutatione falsi rumoris & mendacis epistolæ de mutata ab eo sub vitæ finem religione. §. XIII. XIV. XV. Lutheri scripta hujus anni. §. XVI. reformatio in Principatu Anhaltino & alibi, item ejus remora. *Add.* acta Crammeri & Pageti Legatorum Anglicorum cum Saxonis. §. XVII. XVIII. de Legatis Pontificis & Cæsaris, Hugone Rangone & Lamberto Briardo, et quæ a Protestantibus cum iis anno 1533. acta sunt. §. XIX. de Pontificis consiliis, & de Landgravii Hassiæ actis singularia quædam. §. XX. Erasmi de concordia in religione propositiones. §. XXI. Georgii Sax. Ducis cum Luthero rixa, Lipsiensium potissimum occasione. §. XXII. XXIII. XXIV. scripta hoc 1533 anno a Luthero. §. XXV. *Add.* I. de reformationis cujusdam specie in Ducatu Juliacensi & Clivenfi. *Ibid.* & *Add.* II. de persecutionibus, Anglicis præsertim, itemque de conversionibus illustrium. *Add.* III. repetita visitatio Ecclesiarum in Saxonia. *Add.* IV. ordinatio ecclesiastica Georgii Marchionis Brandenburgici & Senatus Norimbergenfis. Sequuntur gesta anni 1534. §. XXV. & XXVI. *Add.* I. & II. de Clementis VII. Pont. obitu & electione Pauli III; de conventu Protestantium Norimbergenfi; de expeditione Landgravii in Ducatum Wurtembergicum, & secuta transactione Cadanensi; de rebus Monasteriensibus; & de Protestantium gravaminibus contra Cameram Spirensensem. §. XXVII. XXVIII. scripta quædam Lutheri, speciatim de controversia Sacramentaria, & preparatio ad tentandam in ea concordiam. §. XXIX. XXX. plura de scriptis Lutheri hoc 1534 anno. §. XXXI. incrementa quædam reformationis Augustæ Vindelicorum, & in Dania atque Anglia. *Add.* tentamenta concordia Lipsiæ frustra inita, & rixæ novæ inter Georgium Sax. Ducem & Luthero. §. XXXII. de actis quibusdam Pauli III. Pont. anno 1535; cum digres-

digressionem de Nicolao Schonbergio Cardinale & ejus familia. §. 145. XXXIV. usque ad §. XXXVII. de Petro Paulo Vergerio a Pontifice ad Protestantes Legato, & horum cum illo actis & decretis in conventu Smalcaldico. §. XXXIX & XL. speciatim de scriptis & legatione Regis Galliae ad Protestantes, cum apologia Sleidani adversus injurias Maimburgii; item de Melanchthonis in Galliam itinere desiderato & impedito. §. XXXIX. de actis Henrici VIII. Angliae Regis, ejusque Legatorum, cum Electore Saxonico & Theologis Wittenbergenfibus. §. XLI. de Anabaptistis scriptum Lutheri; & quae cum iis in Saxonia acta sint. §. XLII. XLIII. scripta alia Lutheri hoc anno 1535 edita. §. XLIV. reformatio Ducatus Wurtembergensis; item Augustani ministerii cum Saxonis in doctrina de Coena conciliatio. Add. mutationis in Marchia Brandenburgensi initia, post mortem Joachimi I. Electoris. §. XLV & XLVI. acta quaedam inter Caesarem & Protestantes anno 1536, & circa indictionem Concilii. Ibid. & Add. I. dissidia & compositio inter Electorem & Georgium Ducem Saxoniae. §. XLVII. de concordia in lite Sacramentaria anno 1536. Wittenbergae tractata. §. XLVIII. XLIX. scripta Lutheri hoc anno; speciatim §. L. epistola de ancilla a daemone obfessa; legatio item Pontificis ad Protestantes. Ibid. & Add. I. Hermannii Archiepiscopi Colonienfis reformationis initium. Add. II. de Pomeraniae reformatione compendiosa relatio. Add. III. acta quaedam Protestantium in conventu Francofurtensi, & speciatim Electoris Sax. §. LI. LII. LIII. acta Protestantium anno 1537. cum Petro Vorstio, Legato Pontificis, & cum Heldo, Caesaris Oratore. Add. II. libellus Protestantium, quo Concilium recusant; consilia Theologorum & Politicorum in illa causa. §. LIV. acta in conventu Smalcaldico, praecipue in negotio cum Rege Galliae. §. LV. LVI. de articulis Smalcaldicis a Lutero, & de potestate Pontificis a Melanchthone conscriptis. §. LVII. de visitatione ab Henrico Duce Sax. in ditione sua Freibergensi instituta. §. LVIII. acta quaedam foederatorum Evangelicorum Smalcaldiae singularia. Add. I. de literis, quas Ferdinandus Rex ad Lutherum scripsisse putatur, disquisitio. Add. II. ordinatio ecclesiastica in Hassia. §. LIX. de reformatione curiae Romanae sine effectu tentata. §. LX. Lutheri morbus in conventu Smalcaldico, & acta quaedam. §. LXI. scripta Lutheri hujus 1537 anni. §. LXII. LXIII. molimina Pontificia adversus Evangelicos anno

anno 1538. & procuratio foederis Norimbergensis, quod Catholicum vocabant. §. LXIV. foedus Evangelicorum cum Daniae Rege. §. LXV. praeparatio ad pacificationem Francofurti tractandam. §. LXVI. legationes Protestantium in Galliam & Angliam. Ibid. reformationis progressus in Marchia, in Ducatu Hannoverano & Megapolitano, in urbe Nordlingenfi & Bopfingerfi. Ibid. n. 15. tentamen quoddam reformationis a Georgio Sax. Duce. §. LXVII. LXIX. scripta Lutheri hoc anno 1538. §. LXIX. LXX. acta conventus Francofurtensis de pacificatione cum Caesare & Pontificis anno 1539. item Wormatiae. §. LXXI. de morte Georgii Ducis, & quae eam antecessit, tractatione de concordia in religione, Lipsiae frustra tentata; & alia quaedam ad historiam Georgii, & qui ei successit, fratris Henrici Ducis, spectantia. §. LXXII. acta reformationis in Ducatu Saxonico, post Georgii mortem ad Henricum delato. §. LXXIII. acta Evangelicorum varia, maxime in Anglia; refutatio sparsi apud Anglos per calumniam libelli de mutata ab Evangelicis in religione sententia. Ibid. n. 13. acta cum Rege Poloniae. §. LXXIV. acta cum Ferdinando Rege Rom. Ibid. n. 6. de conventu Protestantium Arnstadiensi. §. LXXV. de conversione Electoris Brandenburgici Joachimi II. & secuta in Marchia reformatione. §. LXXVI. LXXVII. scripta Lutheri anno 1539. §. LXXVIII. acta anno 1540 inter Caesarem & Protestantes, item cum Gallis & Anglis. Ibid. Add. I. contenta scripti apologetici Protestantium ad Legatos Caesaris pro causa sua. Add. II. consilia Dresdensium Theologorum, item Brandenburgensis Electoris. Add. III. responsa theologica notabilia. §. LXXIX. acta conventus Hagenoensis. Ibid. Add. I. relatio de digamia Philippi Landgravii Hassiae, & secutis inde disceptationibus; cum refutatione Bossueti & aliorum. Add. II. scripta Ruperti a Mosham. §. LXXX. acta conventus Wormatiensis, aliaque in aula Caesaris, & in conventu Protestantium Numburgensi. §. LXXXI. LXXXII. LXXXIII. scripta Lutheri hoc 1540 anno. §. LXXXIV. cum Add. I. II. III. de Societate Jesu ampla dissertatio, ex auctoribus ipsius Societatis, aut Pontificiarum partium aliis, fideliter conscripta. §. LXXXV. n. 3. de actis Card. Contareni in comitiis Ratisbonensibus anni 1541. §. LXXXVI. LXXXVII. LXXXVIII. alia in comitiis istis inter Caesarem & Ordines, maxime Evangelicos, gesta; item de colloquio Ratisbonensi, & de libro super quo in Colloquio tractatum est. §. LXXXIX.

de declaratione Cæsaris, Evangelicis separatim data; multaue specialia & notabilia alia. §. XC. refelluntur iniqua Maimburgii iudicia. §. XCI. mors Henrici Sax. Ducis; successio Mauriti; de Sueciæ Regis epistola ad Lutherum, huiusque ad Regem. *Add.* reformatio urbis Halensis in Saxonia, & relatio de reliquiis ibi cultis. §. XCII. XCII. scripta Lutheri per hunc annum 1541. §. XCIV. acta in Comitiiis Spirensibus 1542. Gallica item & Pontificia consilia. §. XCV. occupatio Ducatus Brunsvicensis Guelferbytani per Smalcaldicos; acta in Comitiiis Norimbergenfibus. §. XCVI. de Episcopatu Numburgenfi, & Nicolai Amsdorffii ad eum vocatione. §. XCVII. reformatio urbis Ratisbonensis, item Palatinatus Neoburgici, nec non urbis Hildesienfis, & de Episcopi cum illa & cum Ducibus Brunsvicensibus litigiis; quædam reformationis molimina in urbe Metensi; visitatio in districtu Wurzenfi; literæ Evangelicorum Italarum, & Lutheri responsa. §. XCIX. acta Electoris Saxonie cum Mauritio Duce; item cum Gallis. *Add.* quædam ex Raynaldo excerpta & notata. §. XCIX. C. CI. scripta Lutheri anno 1542. §. CII. acta in Comitiiis Norimbergenfibus anni 1543. Evangelicorum angustia; conventus Smalcaldienfis; legatio ad Cæsarem; conventus alius Francofurtensis. §. CIII. acta visitationis Camerae Spirensis. §. CIV. CV. varia consilia & acta Evangelicorum in periculo, in quo se versari videbant. §. CVI. de suspensione Concilii Tridentini. §. CVII. CVIII. de reformatione Evangelica ab Hermanno Archiep. Colonienfe instituta, ejusque formula & eventu. §. CIX. ordinatio Ecclesiastica in occupato ab Evangelicis Ducatu Brunsvicensi; *Add.* item in urbe Brunsviga. §. CX. continuatio reformationis in Ducatu Mauriti Sax. Ducis. §. CXI. CXII. scripta Lutheri anno 1543. §. CXIII. acta in comitiis Spirensibus anno 1544. §. CXIV. de literis expostulatoriis Papæ ad Carolum V. cum annotationibus. §. CXV. de aliis ejusmodi literis a Raynaldo evulgatis, cum responsis Cæsaris. §. CXVI. acta Evangelicorum particularia in comitiis Spirensibus, & de societate Gallica & Bavarica. §. CXVII. de electione Augusti Sax. Ducis ad Episcopatum Mersburgensem, & demandata Georgio Principi Anhaltino, Præposito Magdeburgensi, inspectione Ecclesiastica: accessit ampla de Georgii hujus vita & scriptis relatio. §. CXIX. scripta Lutheri hoc 1544 anno. §. CXIX. ultima consultatio de reformatione, & quatenus in ea perendum aut cedendum sit, a Luthe-

a Luthero & collegis Electori Saxonie anno 1545 exhibita; quæ integra ex autographo editur. §. CXX. Electoris Sax. & Landgravii Hassiæ de scripto illo communicationes. *Add.* Buceri aliud de reformatione consilium. §. CXXI. acta in comitiis Wormatiensibus ex MSto excerpta; Valentini Teutlebbii Episcopi Hildesienfis consilium de reformatione, sive assertio religionis Romanæ adversus Augustanam Confessionem & doctrinam Evangelicam. §. CXXII. deliberationes ultiores de reformationis formula; item de scriptis & stylo Lutheri iudicia. *Add.* I. Buceri libellus, quem inscripsit *Admonitio christiana*. *Add.* II. alter, Germanicus, de actis Lipsiæ 1539. *Add.* III. tertius, de Concilio. §. CXXIII. Pontificis ad comitia Wormatiensia legatio, & acta inter Protestantes de concilio. §. CXXIV. pericula & gesta Protestantium; clades & captivitas Henrici Ducis Brunsvicensis; legatio Protestantium ad Gallie & Angliæ Reges, pro pace inter eos constituenda. *Add.* I. de consiliis Philippi Landgravii & Mauriti Sax. Ducis pro novo fœdere. §. CXXV. de actis quibusdā in concilio Tridentino; itē consultationes de colloquio Ratisbonæ habendo; quædā ex Raynaldo; Electoris Sax. constitutio de stipendiis; Evangelicæ religionis status in Italia. §. CXXVI. afflictiones & acta quædam Lutheri, ejusque consilium de deferenda Wittenberga, mutatum ab Electore Sax; item falsa de ejus morte sparsa fama. §. CXXVII. CXXIX. scripta ejus hoc anno 1545. §. CXXIX. de decretis anno 1546. in prioribus concilii Tridentini sessionibus. §. CXXX. n. 2. & seqq. libellus Protestantium, quo Concilium anno 1546 recusarunt, integer refertur, lectu dignissimus, stylo Melanchthonis compositus, solidissimis argumentis necessitatem reformationis adstruens. §. CXXXI. acta Protestantium in conventu Francofurtensi, ob belli sibi imminentis suspiciones, & speciatim cum Friderico II. Electore Palatino, huiusque reformatione Evangelica; formula item novi fœderis inter Evangelicos proposita, sine successu. §. CXXXII. acta colloquii Ratisbonensis. §. CXXXIII. CXXXIV. CXXXV. de morte Lutheri, actisque proxime ante & post eam, speciatim de exequiis & testamento. §. CXXXVI. Historia de cæde Joannis Diazii Hispani, Evangelicæ doctrinæ causa, fratris germani Alphonsi Diazii scelere procurata; ejusq; in *Add.* confessio doctrinæ. §. CXXXVII. Landgravii Hassiæ iter ad Cæsarem; Evangelicorum acta in conventu Francofurtensi, & postea in comitiis Ratisbonensibus, horumque dissolutione;

lutione; de reformatione urbis Leutkirchenfis in Suevia; de Th. Naogeorgi opinione de electione & gratia. §. CXXXVIII. & CXXXIX. scripta Lutheri ultima.

Habes, *Vir clarissime*, sceleton quoddam operis; quomodo vero corpus, ut ita dicam, libri carne & musculis succoque veluti vestiverim & repleverim, a legentibus deprehendendum & judicandum est. Ego, qui laudes ab aliis, ut dixi, non affecto; proprias, ut foetidissimas, prorsus detestor. Hoc tamen, ut in Proœmio & Epilogo operis pluribus feci, ea assevero si de, quam, teste toto vitæ meæ tenore, omnibus rebus potiorē habeo, & de qua annorum quinque & sexaginta senex Deo propediem responsurus sum; me veritatem & conscientiam meam sincere secutum esse, fraudesque calumnias & cavillos, quos magno cum tædio & dolore in adversæ partis scriptoribus, tum in veteribus, *Cochleao* præsertim & *Surio*, tum recentioribus, *Pallavicino*, *Raynaldo*, *Bossuero*, *Varillaso*, & quem ubique oppositum habeo, *Maimburgio* detexi, summa cum sollicitudine vitasse, modestiæ etiam scientem volentemque minime esse oblitum, immo non dicta & scripta velle, si quæ contra illam peccavero. Interim mihi, ut homo sum, nec vigore, quo junior gaudebam, instructus, tum etiam a distractionibus & curis nequitquam immunis, multa sine dubio exciderunt, quæ emendationem poscunt; ut de typographorum erroribus, quos nulla diligentia præcavere potui, nihil dicam: quædam loco aut tempore non commodissimo, quædam etiam bis aut otiose, plurima minus polite aut terse scripta deprehenduntur. Si quid tamen de meo labore, non quatenus ille meæ industriæ, sed gratiæ divinæ, ex qua sola quicquid est boni habemus, donis tribuendus est, promittere mihi licet; affirmare & fiduciam lectoribus facere ausim, reperturos illos esse in hoc opere plurima & prope innumera (quorum in Indicibus, quos adorno, locupletissimis recensio fiet) quæ, si absque mea fuisset opera, in tenebris ad finem forte mundi delituisse. Inter hæc, si quædam minuta & exilia esse videbuntur, quod non diffiteor, sunt tamen multa etiam gravissima, & tam Politicis quam Theologis profutura. In universum autem demonstratum esse spero, quod demonstrandum sumsi, & in Epilogo operis, qua possum perspicuitate, paulo pluribus ostendam; nempe reformationem a Luthero coeptam & postea auspiciis Principum & Civitatum continuatam, necessariam, justam & piam fuisse, nec esse, ut ejus

nos

nos poeniteat, multoque minus ut adversariorum doli aut violenti insultus nos a professione religionis, qualem majores nostri ex divinarum literarum præscripto formarunt, & ab erroribus abusibusque plurimis purgatam ad nos transmiserunt, ullo modo dimoveant. Illis vero, qui ex opposita parte honesti candidique animi sunt, quos profecto plurimos esse scio, ex intimo cordis affectu precor, ut (etsi non mea, sed Dei solius ope) ex conceptis adversus nos præjudiciis odiisque eluctati, solem veritatis apertis oculis intueri possint: eosdemque hoc tantum oro, ut de fideli Actorum allegatione non dubitent. Extant enim cuncta in locis a me indicatis, nullumque folium a me excerptum & relatum est, quod non ipse ex quingentis fere voluminibus manuscriptis, quorum supra *viginta & quadringenta* solum ex Archivo Vindobonensi, reliqua ex Bibliothecis illustribus aut amicorum, mecum communicata fuerunt, legerim, & seposita omni interpolatione aut corruptione, quæ cum moribus meis minime convenit, exscripserim, aut integra, partim qua scripta sunt lingua, pleraque tamen fideliter versa, retulerim. Magnum etiam documentorum numerum ad mei ipsius confirmationem describi ex autographis feci, & servo. Si quid autem commodi ad Ecclesias nostras in veritate confirmandas, aut adversarias ad eandem convertendas, vel saltem ad æquiorē erga nos animum pacisque sincerum studium induendum, conferre labor hic meus possit, id omne Deo optimo maximo acceptum fero, illiusque benignitati gratias ago, qui mihi ad opus difficile & ingens ad hanc usque metam perducendum vires, inter tot senectutis & valetudinis incommoda, largitus est. Excitet is alios, qui me ingenio, eruditione, judicio atque facundia superent, ut ista vel augeant vel emendent, vel etiam quæ ego, fessus annis & morbo fractus, omittere cogor, eadem fide, majori vero cum industria & ornatu, prosequantur & perficiant. Vale. Dabam Meuselvvizii pridie Non. Jul. MDCXCI.

C. SVETONIUS TRANQUILLUS EX RE-
censione Joannis Georgii Graevii, cum ejusdem anim-
adversionibus, ut & commentario integro Levinii Torrentii,
Isaaci Casauboni & Theodori Marcili, nec non selectis aliorum.

Editio secunda auctior & emendatior.

Yy 3

Hagæ

Hagæ Comitæ apud Jo. a Velsen, Trajecti ad Rhenum typis Rud. a Zyl
& Ant. Schouten 1691. in 4. Plag. 136. Icones 12.

Inter eos scriptores qui summorum principum aut illustrium virorum res gestas fidelibus historiarum monumentis commendarunt, primæ merito partes tribuendæ sunt Suetonio; cujus historia, a Julio in Domitianum usque descendens, duodecim Caesarum res bene ac male gestas mira perspicuitate ac elegantia exponit, ut haud immerito a Flavio Vopisco *emendatissimus & candidissimus scriptor* appellatus fuerit, multique hodie mirentur, tam multa & varia (nam plurimos alios libros scripsit temporum injuria perditos, quos recenset Ang. Politianus in præfat. de *Græcorum lusibus, de Romanorum certaminibus & spectaculis, de anno Romano, de signis quæ in libris reperiuntur, de republica Ciceronis contra Didymum Grammaticum, de vestium genere atque nominibus, de ominosis verbis, de Roma ejusque institutis & moribus annales, stemma & series illustrium Romanorum, de officiorum institutione, de prætoribus, de vitis corporalibus*) eum commentari potuisse, qui & in foro causas summa cum laude ageret, & Hadriani epistolarum esset magister. Factum inde, ut summo semper in pretio Scriptor hic haberetur, & ab ipsis renascentibus literis essent subinde qui eundem aut si quibus in locis corruptus esset emendarent, aut ubi difficilior videbatur dilucidior redderent & ex aliis scriptoribus explicarent: quos commentarios junctos exhibet Parisiensis editio, quæ anno 1610 in fol. prodiit, annexos Casauboni animadversionibus, qui ex fide vetustissimorum librorum Scriptorum hunc recensuerat & anno 1595 evulgarat. Istorum commentatorum studium continuarunt, & spicilegia post messes sibi relicta arbitrati, corrupta quæ videbantur adhuc aut obscuriora loca emendare & illustrare sategerunt hoc seculo viri docti: quorum omnium industriam supergressus est insigni erga bonas literas favore & studio emaculandorum veterum auctorum celeberrimus *Joannes Georgius Grævius*, dum ante annos undeviginti (anno 1672.) Trajecti ad Rhenum, quam doctrinam suam exornat, Suetonium eleganti cura recensitum, & integris Torrentii ac Casauboni commentariis, nec non Marcelli & Guyeti notis, ut & ab ingenio suo profectis observationibus, ac Berneggeri absolutissimo indice, insigniter instructum edidit: jamque, divenditis istius libri exemplis, novam eamque augustiorem Tranquilli editionem in publicum emisit. Hæc & ea omnia, quæ prior continebat, repræsentat,

tat, & epistola ad Potentissimum Electorem Brandenburgicum (eujus laudes succincta brevitate & gravitate decora exponit) splendidiorem, iconismis Imperatorum duodecim venustiorum, & Gul. Coetierii & Gul. Goessii annotationibus auctiorem se exhibet: observationes etiam doctissimi Editoris non paucis accessionibus locupletatas, & seorsim a pag. 775 ad p. 822 excusas (cum prior editio eas Torrentii & Casauboni commentariis substratas referret) sistit; ut ad dignitatem hujus Scriptoris quod faciat nihil plane omissum, & nativa ejus venustas insignium additamentorum bene collocatorum gratia haud parum aucta videatur.

GERHARDI FELTMANNI DISSERTATIO de Accessionibus memorabilibus, immani aquarum vi vel terra motu factis.

Amstelodami apud Henricum & Viduam Th. Boom 1691 in 8. plag. 9.

Insignes illæ aquarum exundationes, quibus tum nostro tum superiori seculo Ostfrisiæ & Comitatus Oldenburgici tractus fuerunt expositi, rarioribus aliquot Juris controversiis fecere locum. Dum enim illæ alibi ingentes terrarum portiones, cum arboribus & prædiis, nec non hominum pecudumque magno numero, sede sua naturali avulsas & vi fluctuum longius protrusas, alienis fundis superinjecerunt, alibi veto totos ruperunt aggeres, materiam Jctis præbuerunt, de natis inde quæstionibus in utramque partem differendi. Præcipua vero contentio fuit ista, utrum scilicet ager aliunde advectus & alterius territorio ita superinjetus, ut illud plane regat, accederet agro, qui huic novo tanquam fundamentum substernitur, an vero maneret ejus, cujus ante fuerat? Hanc quæstionem, quam principaliter per totum opusculum erudite tractat Auctor consultissimus, jam olim a quibusdam Judicibus hoc modo fuisse sopitam, ut dominus vel totum, quod ejus antea fuerat, tolleretur, vel adversario, in cujus folio confederat, linqueretur, ex Gryphiandri tractatu, quem ille de *Insula* conscripsit, testatur, & quidem per has rationes, quod secundum Juris Romani placita superficies, & quicquid illi annumeretur, solo cedat, cujus superficiei instar sit fundi portio fluctibus abscissa & aliter rursus ingesta. Verum enim vero aliud plane postea in casu simili, idque magis rationi legali consonum, a Jctis pronun-

pronunciatum fuisse asserit. Cum enim anno huius seculi quadragesimo tertio domus cuiusdam, cui nomen Hullemanni, cum horto olitorio & nemore a continenti abrupta alterius terram occupasset, resuscitata fuit illa quaestio, tandemque volutatis inter se rationibus, placuit iudicantibus, ut ager ita ab alio oppressus haberetur pro extincto, nulla, ne quidem utili, rei vindicatione pristino domino relicta. Rationes decidendi has fuisse proponit (1) quod nihil interfit, an ager alicujus vasto hiatus aut voragine, maris aestu facta, an vero per oppressionem alterius terrae, ipsius esse desinat. (2) quod juris perpetui ac naturalis non sit, proprietatem superficiei pertinere semper ad soli dominum; posse enim id pactis mutari, & illud in hodiernum diem saepius inter agrarios Groningavorum socios fieri, qui cum dominis, a quibus praedia conduxerunt, conveniunt, ut liceat in fundo conducto aedificium sibi hac lege ponere, ne istud solo cederet, quae pactio penes illos vernacula lingua *Beslemminge* appelletur. Deinde licet (3) immutabili jure constitutum esset, ut superficies semper soli domino cederet, non posse tamen de tali fundo, qui vi aliunde avectus alterum occupasset, dici, quod ille se habeat instar domus, quae in alieno posita acquiratur soli domino, cum illa demum supra terrae faciem posita esse dicantur, quae, hac manente salva, fieri & sine illa consistere nullo modo possunt. At talem fundum, aquarum impetu alteri superimpositum, non solum non relinquere superficiem oppressi fundi salvam, sed etiam sine eo omnino stare posse, cum haec sit terrae mere palustris natura, ut non demergatur, sed natando tandem vel ab aggeris quodam aut super alienis arvis sistatur. Praeterea (4) inter domum alterius agro inaedificatam & talem terrae portionem alii intrusam, hanc differentiam intercedere, quod aedificium in alieno construens facto suo aliquid praestet, quod si omnem adhibuisset diligentiam, scire facili negotio potuisset; hincque adeo ratione decidendi apparere, cur domus ab alio exstructa fundi domino acquiratur, territorium vero tale minime, cum hoc non facto aliquo humano, seu illa, sed ingruentium undarum vi ac pondere, abscissum & in alterius locum delatum esset. Concludit igitur, obstantes ubique diluendo leges & rationes, aequius ac juri tam naturali quam civili magis consentaneum fuisse visum, eum hoc in casu pronunciare dominum, cujus ager alterius solo accessit: cum enim tollere aut auferre non possit accessionem, nisi & rem amittere & inani simul sumptu vexari velit,

velit, iniquissimum fore, illum, si id non fecerit, privare rei suae proprietate. Cui tamen sententiae suae Auctor sub finem opusculi aliquot limitationes prudenter subjicit.

Subjuncta libro huic est *Benedicti de Pratis* (quisquis ille sit) Dissertatio forensis de Stellionibus Maritimis, vernacule *Lorrendraeyers* dictis; sed quam, cum ad facti speciem singularem & variis circumstantiarum involucribus opertam unice semet referat, satius est integram legi a quoque huius argumenti curioso, quam in compendio a nobis recenseri, quippe quod foret seu prolixum nimis, seu obscurum.

JOBI LUDOLFI COMMENTARIUS AD *Historiam suam Aethiopicam.*

Francofurti apud Zunnerum, 1691. fol. Constat plag. 173. iconismis 12.

Jobus Ludolfus, Consiliarius Caesareus & Saxonicus, vir celeberrimus, praeteritis demum Nundinis Francofurtensibus, Commentarium ad Historiam suam Aethiopicam, anno 1681 impressam, edidit. Continet is non solum uberiores expositionem rerum ad Historiam Aethiopicam ac descriptionem Aethiopiae pertinentium, & refutationem contrariorum, cum documentis, epistolis & actis publicis, in primo Opere promissis: sed etiam multa singularia, & quaedam plane nova, ad varias eruditionis partes spectantia, quae occasione data, prolixè & luculenter tradit, ut multa ad hunc diem obscura vel ignorata inde declarentur & illustrentur.

In Praefatione consilii sui rationem exponit, & refutationem contrariorum ad veritatem stabiliendam necessariam esse asserit. Acta & documenta separatim se tradere voluisse, ne Lectorem in lectione Historiae morarentur, monet. Prolixitatem in tradendis opinionibus novis excusat; dubiis enim & argumentis contrariis se obviam ire voluisse. Tradita a veteribus, & fabulosa nonnullis visa, declarare & conciliare annititur. Versiones peregrinarum Linguarum ad verbum reddit. Nul- lum ordinem materiarum observat, nisi quem fors obtulit, secundum numeros in ipso textu positos. Probat morem autores suos laudandi, monetque quibus ex causis omisso rei tam necessariae fiat, & quae ex iis culpanda maxime sit. Denique moram dilati tam diu commentarii excusat.

Initium *Proemii* facit a plurimis fabulis, quae per Scriptores su-

terioris nostrique sæculi de Habessinīs disseminatæ fuerunt, donec Historia *Balthasaris Tellezii* prodiret, qui veriora suppeditans, ea simul, quæ *Gregorius Habesinus* in aula Gothana de gentis suæ institutis & natura regionis narraverat, maxima ex parte confirmavit. His aliisque documentis & relationibus, imprimis annuis PP. Societatis Jesu Regumque Æthiopiarum epistolis innititur *Ludolfi Historia & Commentarius*, in quo ante omnia judicium suum dat de plerisque Habessinicarum rerum scriptoribus, præcipue rejiciens *Matthæum Armenium*, *Tzagazabum*, *Viretam* & *Barattum*; quorum tamen fide plurimi hæcenus steterunt. *Paulum Jovium* quoque perstringit, *Scaligerum* vero aliosque claros Viros, ubi hallucinati sunt, notat vel declarat. Itineraria pleraque exiguae fidei esse pronunciat, cum primis *Rauchwolsi*, *Joannis de Montevilla*, *Benjamini Tudelensis*, &c. præ cæteris æstimans *Bernierium*, *Vincentium le Blanc*, *Cotovicum*, *Linschoten* & *Thevenotium*. Denique vitam & res gestas *Gregorii* sui, utpote viri fide digni, prolixè exponit: Æthiopicas quasdam ejus ad Ducem Saxoniarum *ERNESTUM*, ejusque filium natu maximum *Johannem Ernestum* p. mem. ut & ipsum *Ludolfum* epistolas in Europa nondum visas, cum versione Latina adjungit; præcæmumque claudit indicio versionis *Anglicæ*, *Gallicæ*, *Belgicæ* & *Moscoviticæ*, qua Historiam suam exteri ornavunt, non omnes æquali diligentia & dexteritate; simulque refellit imputationes a Gallis nonnullis sibi factas.

Commentarium ad librum primum orditur a scriptione & derivatione nominis *Habesini*, ex Arabica lingua; vulgares omnes rejiciens, quibus nulla indoctior sit, quam quæ deducitur ab antiquo Ægyptiaco vocabulo *ʿAvdæis*, *Avases*, sive *Oases*. Hæ enim nihil aliud fuerunt, quam insulæ quædam terrestres villis & vicis habitatæ, & arena tanquam mari late circumdatæ; quarum aliquot in Africa dantur. Unde redarguuntur ridiculæ quorundam Jctorum de Oasis glossæ. Porro Autor noster exponit latitudinem & ambiguitatem nominis *Æthiopum*, prolixèque de tempore transfretationis Habessinorum ex Arabia in Æthiopiam, adversus *Ry. kium* in epistolis ad illum datis, sed *avendotois*, disputat, eamque minime recentem & post Justinianum, ut *Scaliger* fingit, sed ab antiquissimis temporibus factam contendit. Agit quoque distincte de *Sabæis*, seu *Homeritis*, *Axumitis* & *Nubæis*, horumque (secundum *Hesychium*) homonymis *Pygmæis*, quos olim hodieque ex-

stitisse

stitisse, multis tam veterum quam recentium testimoniis exemplisque probat, & ea occasione vocem vexatam *Ἰνδία* exponit. Porro quoniam Habesini superiori sæculo communiter *Indi* vocati sunt, de latissima vocis hujus tam apud Scriptores profanos, quam ecclesiasticos, acceptione agit, & quæ de multorum Apostolorum Doctorumque in *India* vel Æthiopia prædicatione scribuntur, ita distinguit, ut Frumentarium *Axumitas* seu Habesinos nostros; Bartholomæum & Pantænium *Arabes* post Saracenos colentes; Thomam *Indos proprie dictos* in aurea Chersoneso habitantes; Matthæum vel Matthiam *Nubæos*; Eunuchum *Candaces* Reginae *Æthiopes proprie dictos*, Ægypto conteminos, ad religionem Christianam perduxisse verisimiliter arbitretur. Posthæc crassos Geographorum errores in Habassia designanda detegit; etymologiam veram Maris rubri, & latitudinem variamque acceptionem ejus exponit; mendas numerorum in sacris nonnunquam obvias, in profanis vero scriptoribus frequentissimas esse statuit, & exemplis confirmat. Regna Habassiarum ex Godigno cum epicrisi sua enumerat; insulam *Meroën* apud veteres celebratam, neque regnum *Gojam*, quod Jesuitis, præcipue *Tellezio*, placuit, neque hodie amplius insulam esse putat; imo nec de nomine ejus hodierno, inter Geographos convenire monet. Novum modum Alphabeti universalis proponit, quo litteræ Latinæ ita accommodantur, ut iis omnes nationes exotica vocabula, peregrinos literarum valores seu sonos habentia, uniformiter scribere possint. Hinc adversus Philosophos quosdam in arenam descendit, & Zonam torridam, quamvis æstus alicubi prope intolerabilis sit, habitabilem tamen, & nonnullis in locis æque ac Europam temperatam esse, demonstrat; audaciamque illorum perstringit, qui de cœli siderumque natura ita differunt, quasi in æthere diu iter fecissent, ut *Seneca* loquitur. Aërem vero frigidissimum & siccum censet elementum, atque rationibus contra Peripateticos demonstrat. Multa præterea congerit notatu digna de nive pluviisque sub zona torrida, de pericæcis eandem æstatem hyememque ubique terrarum non habentibus, de ignavis fucis, horribilibus ventis, montibus & rupibus inaccessis, de multo auro, metallis & sale fossili Æthiopiarum, de *Cobol* seu stibio, oculorum medicamine & apud Orientales ornatu, &c. qua occasione aliquot S. Scripturæ loca, de hoc minerali tractantia, exponit. Mox, ad aquas properans, fontium originem ex solis pluviis derivat, verbaque Ecclesiasticis cap. I. 7. eo tra-

Z z z

hit,

hit, & pro שם הלכים legendum censet שם הלכים & verbum שבים de reversione per vapores explicat. Præcipue vero apud Nilum comoratur, ejusque præstantiam & magnitudinem commendat: ostia, quorum hodie duo tantum supersunt, salubritatem, fecunditatem, varia nomina, fontes fictos & genuinos, exundationis causas veras & falsas, alveosque duos, quorum sinister *Nigris* appellatur atque in Oceanum se exonerat, accurate atque sollicitè depingit. Quæstionem vexatam adjungit, an Nilus diverti possit, ne in Ægyptum fluat? & Albuquerque conatus ex Commentariis ejus Lusitanicis profert. Denique *flumen Sabbaticum*, non tantum, ut apud hodiernos Judæos describitur, sed etiam, ut apud Josephum & Plinium, fictitium plane fabulosumque esse, nec unquam in rerum natura extitisse, pertendit.

Dehinc ad terras regressus, quæ ex ea in Habassia proveniunt, primum considerans, minutissimum & panificio utilissimum semen *Tef* profert, cum herba *Affazoe*, serpentibus maxime noxia, qua Psyllos veterum callide usos esse conjicit. Sed quia Habessini ob nimium æstum vinum facere nequeunt, licet præstantissimas uvas habeant, consilium eis dat, ut rupes excavent pro torcularibus & cellis vinariis: Ficum Indicam, *Mauz* vel *Musa* Arabice dictam, *Dudaim* esse, variis rationibus ductus affirmat, & appellationis rationem reddit, ita ut locum Cantici Canticorum de floribus istius plantæ, Geneseos vero de fructu apposite accipiat. De animalibus Æthiopie plurima profert haud protrita, præsertim de Taurelephantis, veteribus non ignotis; de adiposis & ponderosis arietum caudis, quas Deus in sacrificiis cum adipe cremari jussit; de Elephantum ingenio ac docilitate; de Camelopardali seu Giraffa, animali altitudinis stupenda; de *Zecora*, quod animal omnium quadrupedum pulcherrimum meliori quam *Onagri* nomine apud Græcos Latinosque dignum censet, simul autores de eo agentes, sed hucusque non intellectos, declarans; de vera differentia Pardorum, Pantherarum & Tigris, quas juxta cum *Zecora* ad vivum æri incisas exhibet; de Hyæna, Monocerotibus variis, e quibus non Oryx, animal debile, cum Bocharto, sed Rhinoceros cum Vulgata per Ebraicum מנר intelligendus; de Hippopotamo, qui omnino sit *Behemoth* apud Jobum, non Elephas; de Crocodilis per Leviathan & interdum per תנין in Scriptura signatis; de Caudiverbera & mira Torpedinis natura; de Struthiocamelo & Casuario, quorum hunc veterum *Tragopana* esse censet, suasque

suasque rationes addit; de Rucha Arabum, ave fabulosa, quæ forte ficta ex *Condora*, ave omnium maxima, quam ex autoribus Hispanicis & Lusitanicis describit; de variis serpentibus & venenatis animalibus, uti sunt *Boa*, quæ in vocabulariis trivialibus ridicule exponatur eum *Uncfe* / *Jekko* Stellio venenatissimus in Java majore, Hydræ & Cheridydræ, viperæ &c. Omnium prolixissime agit de Locustis australibus, quæ nostratibus multo majores sint, & non solum Johanni Baptistæ in cibum cesserint, sed etiam Israelitis a Deo missæ fuerint, cum carnem in deserto appeterent. Multis enim probat, genuinam significationem Hebraicæ vocis חרש in captivitate Babylonica fuisse amissam, & Judæos tam veteres quam recentes de ejus expositione non consentire; coturnices autem per eam plane non posse intelligi, ad locustas vero australes textum cum omnibus circumstantiis optime quadrare, earumque esum non solum Judæis licitum, sed hodiernum in Africa, China & India frequentissimum, suavem atque innoxium esse; quorum hoc recentissimis testimoniis Rabbini Maroccani aliorumque scriptis & relationibus confirmat.

Tandem ad incolas venit, ostenditque, Habessinios optimæ indolis & præstantissimi ingenii esse, & propterea non tantum bello captos pluris venire, quam aliarum nationum mancipia, sed etiam eam causam esse, cur ipse in molestissimo tam linguæ quam rerum Æthiopicarum studio tam multum laboriose desudaverit. Gregorium quoque suum animo hilari discendique flagrantissimo fuisse, eodemque præditum Acalexum, juvenem Habessinum, qui A. 1653. sua sponte Ludolfum quæsitum in Germaniam venit, at in fausto fidere non invenit. De *Leucathiopibus* cum diversæ scriptorum essent relationes, eas ita conciliat, ut quidem aliquos dari putet hic illic per Æthiopiam degeneres, e nigris parentibus prognatos, ac fortassis vere leprosos, ut Vosius narrat: gentem tamen Leucathiopum certam esse, ac per se subsistere, vitio illo carentem. Morem Æthiopissarum parturientium in genua procumbendi ex S. Scriptura illustrat, ubi foeminis Hebræis idem tribuitur. Judæos olim in Dembea atque Samena, regnis Habassia, suo jure vixisse docet, quod tamen Jacobi vaticinium nequidquam labefactet, siquidem id de Politia integra Regni & Sacerdotii Judæorum in Palæstina, non de dominio aliquo absoluto extra eam, ab ipsis etiam Judæis intelligatur. De Lingua Æthiopica peculiarem Diatriben pollicetur, alteri Grammaticæ suæ editioni præmittendam.

tendam. Nunc tantum facilitatem ejus, usumque in vocibus phrasibusque obscuris S. Scripturæ declarandis magna exemplorum copia evincit; imprimis *Adami* nomen non a rubedine, sed a formositate dictum esse persuadens: eam enim significationem radicem אדם olim apud Hebræos quoque habuisse, & in lingua Æthiopica adhuc habere. Addit nonnulla de lingua Amharica, Lexico Æthiopum, *Scala* dicto, & falsa traditione de LXX linguis totius orbis, quam Alstedius & Megiserus inepta enumeratione auxerint, varias leves Dialectos pro peculiaribus Linguis reputantes. Plinium quoque de trecentis dissimilibus Linguis scribentem, egregie emendat. Denique de Cingarorum Lingua nonnullas observationes subjungit; brevique indicio interitus Mameluccorum, incursionum Tartarorum in Chinam, antiquissimæ incantationis, cujus etiam in Scriptura mentio fit, quæ variæ bestię in unum congregantur, & *אֱלֹהֵינוּ* olim hodieque in Africa usitata, librum primum claudit.

Secundum inchoat cum itinere Hannonis Pœni, unde Lusitani occasionem ceperunt, navigationem circum Africam in Indiam tendendi. Verum Presbyterum Johannem in Asia Septentrionali in regno Tenduc olim regnasse adserit, ejusque verum nomen fuisse *Presterhan*, id est, *Adoratorum* sive *Christianorum Princeps*. Hinc varias & plerumque vanas, partim etiam ridiculas Regis Habesini appellationes, quæ per Europam sparsæ sunt, recenset, verasque adjicit, & fictos Catalogos tum Habesinorum, tum aliorum Regum exhibet. Per כוש *Cusos* Arabes Sabæos sive Scenitas intelligi Bocharto adsentitur, sed LXX. Interpretes adversus eum defendit, non quod Æthiopes Africanos intellexerint, sed quod vocem istam Ebræam secundum seculi sui acceptionem per *Æthiopes* reddiderint. *Æthiopem* enim jam a temporibus Jeremiæ Cusum dictum monet, eaq; occasione tam distinctionem inter Æthiopes Orientales & Occidentales apud veteres crebro occurrentem, quam terminos maris rubri ab iisdem latius extensos, cum cura explanat. Historiam Calebi Regis & Aretæ martyris egregie illustrat; templa Habesinorum in vivas rupes incisa eorumque Ichnographiam ob oculos ponit, & cum Græcorum & Judæorum ædibus sacris comparat. Quæstionem ventilat politicam, in Habesinia quoque motam: an primogenito ante Patris regnum nato sceptrum capeßere liceat idque affirmat. Confessionem Claudii Regis Æthiopie integram brevibus

brevibus annotationibus illustratam inserit, cum historia impostoris Zaga-Christi, (qui tum Italis, tum Gallis imprimis imposuerat, filium Regis Æthiopie se venditando, cujus ludicrum Epitaphium nunc emendatus profert,) & cum epistola Af-Saphedi Imperatoris Habesinorum ad Gubernatorem Societatis Indiae Orientalis. Postea jura quædam Regum Æthiopie declarat, inter quæ primum locum occupat Jurisdictio Ecclesiastica, quam illi ita sibi vindicant, ut ob ejus denegationem a Jesuitis potissimum alienati fuerint: nec spernenda sunt, quæ collegit de misero subditorum in plerisque Asiae Africaeque regnis statu, qui nulla bonorum proprietate gaudeant, &c. Hinc varia proponit consilia, quo pacto vicini Habesinorum hostes, Gallæ & Turcæ, domari & expelli queant, additis egregiis observationibus de æquisimo tributi genere ex proventibus regionum naturalibus; de Axuma, veteri Habesinorum regia, nunc desolata; de veteribus & inutilibus coronationis regie ritibus passim abrogatis; de Psalterio Davidis apud nobiles & plebejos Æthiopie maxime æstimato, ut a plerisque memoriter recitari possit; de periculosa potentia castrensum, & militaribus Imperiis instabilibus; de elevatione humili loco natorum; de crudelissimo Habesinorum adversus Adenses bello, ad quod conficiendum a Lusitanis auxilia acceperunt; de legatione Matthæi Armenii, & Tzagazaabi ad Lusitanos in Europam; de alia a Rege Susneo per ignotas Africae regiones ad Oceanum Indicum tentata, deque iis, quæ partim Constantinopoli, partim ad Belgicam in India Societatem destinatae fuerunt; de clamore supplicum Habesinorum notis musicis expresso; de Turcis igne in capite succenso Sultano suo supplicantibus, deque judiciis & pœnis, quibus nobiles & ignobiles subjiuntur. Tandem describit præsentem Æthiopie statum partim ex iis, quæ *Moccha* Arabiae emporio A. 1685. ad illum perscripta sunt, partim quæ ipse biennio ante ex ore Tavernerii, & mercatoris cujusdam Armenii, cognoverat. Ea res Habesinorum florentissimas nunciant, summasque Regis divitias, qui cum subditis suis in religione Alexandrina constanter permaneat, & res magnas contra Gallæos hostes Habesinorum perpetuos moliarur, &c.

Libro tertio illustris Auctor res Ecclesiasticas complectitur, non solum Habesinorum, sed aliorum quoque Christianorum, præsertim primitivæ Ecclesiæ. In antecessum rejicit relationem Matthæi Armenii

menii & Tzagazaabi Æthiopiæ Legati Confessionem Fidei, quibus plerique scriptores nostri hucusque incaute nimis fidem adhibuerunt. Tractationem ipsam incipit a circumcissione, quam Habesinia Judæis minime acceperint, sed a majoribus suis, Homeritis sive Sabæis, secum attulerint, quæ etiam respectu *denudationis* essentialiter a Judaica differat: siquidem & aliæ gentes plurimæ jam a multis sæculis eam usurparint sine scientia originis. Quæstionem, quæ hodie nonnullos eruditos vexat, *an circumcisio apud Judæos, an apud Ægyptios primum coeperit?* vanam esse putat, nisi clare probetur, circumcissionem Ægyptiorum antiquiorem esse Abrahamo. Præterea ad dictum Paulinū docet, *quomodo apud Judæos præputium rursus superinduci vel naturaliter recrescere possit*: & quomodo circumcisio vel *exsectio* potius *femellarum* in Africa & Asia peragatur, ut nullo modo cum circumcissione comparari possit, simulq; *femina inexcisa* nomen probrosum apud Arabes esse doceat. Disputat adversus recentiores quosdam Theologos, & probat *Sabbatū simul cum die Dominica in primitiva ecclesia celebratum*, ejusq; feriæ non e Synagoga, sed ex Alexandrina in Æthiopicam ecclesiam derivatam fuisse, & veteres non tam quoad cultum divinum, quam quoad labores intermittendos vel exercendos controvēnisse; quibus integram historiam *Confessionis Claudii Regis* subjungit; unde patet, eam veram & genuinam esse. Quæ in historia de *auctore & tempore conversionis Habesinorum per Frumentium facta* dixerat, pluribus defendit, & unum tantum *Frumentium* fuisse, contra Baronium demonstrat. Historiam *novem Sanctorum*, qui Christianismum ibi propagarunt, amplius describit, simulque conjecturam proponit de loco Abdelbakiidis Arabis, ex quo Seldenus & Cosmesius concludere voluerunt, *Imperatorem Habesinorum aliquando ad Muhammedismum defecisse*, cum tamen locus ille potius de *Bazeno Homeritarum* in Arabia Rege, Habesinorum tunc cliente, intelligendus sit. Ex *miraculis* plurimis, quæ *Sanctis Æthiopibus* adscribuntur, illustris Ludolfus occasionem arripit, ea cum miraculis Sanctorum Ecclesiæ Romanæ comparandi. Loquitur etiam de ascetis rigidissimis, & profert PP. Societatis verba: qui *veram doctrinam ex tali rigore & miraculis probari non posse* statuunt; *Antichristum enim etiam operaturum miracula*. *Versionem Biblicam* apud Æthiopes *duplicem* exstare ait, incertum tamen, quibus auctoribus. Varias ejus partes in Europa manuscriptas & impressas repertas, recenset;

recenset; *novum vero Testamentum* Romæ editum innumeris scateremendis ait. Præterea habere Æthiopes *Codicem Conciliorum & Canonum*, in quo, præter Canones Conciliorum quorundam genuinos & *super-numerarios Nicænos*, quos *Arabicos* hætenus vocare consueverunt eruditi, reperiuntur quoque *Canones & Constitutiones Apostolicae*, quæ ab Æthiopibus pro germano Apostolorum foetu agnoscuntur, & in plurimis discrepant a Græcis hujus nominis, ut prolixè monstrat Ludolfus, eoque saltem nomine magnam apud studiosos *Critices ecclesiastica* gratiam iniiit. *Epistolam Regiam* in Codice Romano ad Monachos Æthiopes Hierosolymis degentes repertam, cum notis edit. In fine differit de vocabulis *Manda & Abtelis*, quibus Canones illi appellantur, nec non de vera illorum antiquitate. Promittit quoque judicium suum de *Liturgiis Æthiopum*, iis imprimis, quæ Christi, Mariæ & Apostolorum nominibus inscribuntur, easque Pseudepigraphis Apostolicis male adnumerari censet, quum hæc nomina non portent, quasi ab ipsis, tanquam auctoribus sint profectæ, sed ut in festis eorum recitarentur, vel alia de causa. Neque reliquos *Æthiopum libros* sicco præterit pede, ne quidem supersticiosos, monstrosos nominibus plenos, in quibus haud postremum locum occupat fictitia *Henochi Prophetia*, de qua post Peirescium, multi eruditorum grandia mysteria expectarunt, sed Ludolfus carbones pro thesauro reperit. Stupendam enim *fabulam de pugna Michaelis Archangeli cum Setnaele* habet; cujus membra omnia immanis magnitudinis putide describuntur. Laudat porro *amorem Habesinorum erga sacram Scripturam*, regii quoque stemmatis viris foeminisq; insitum, atque istos memoriter callere *Psalterium & Epistolas S. Pauli* memorat. *Symbolum fidei*, quo utuntur, non est id, quod nos vulgo Apostolicum vocamus, sed Nicænum: *Concilium vero Chalcedonense* iniquis censuris proscindunt; traditione majorum, non cognitione. *Procesionem Spiritus Sancti* a Filio æque negant, ac Græci, quanquam Filii Spiritum esse non inficiantur; ubi de controversia hac Autor latius differit. *Animas beatorum* ante ultimum Christi adventum in regnum cælorum haud intrare, sed in Paradiso quodam asservari communiter statuunt, quod ex Judaismo traxisse videntur, quanquam multi etiam veterum Latinorum in eadem sententia fuerint, nuperque *Philippus a Limborch* eam simili de somnio incrustare voluerit: sed Ludolfus tantum concedit, plenum triumphum plenamque gloriam in

extremo demum iudicii die post conjunctionem corporum cum animabus eventuram; idque declarat simili cujusdam in magno honore apud externos, absentibus uxore & liberis, constituti. Idem testimonio Jesuitarum evincit, *purgatorii*, (quod etiam cum precibus pro defunctis ex Judæorum doctrina ortum habuerit,) neque nomen neque rem Habessinios habere: *limbum* tamen *Patrum* in libro quodam Æthiopico se reperisse, scribit; quamvis eam publicam Ecclesiæ illius doctrinam esse ambigat. Originem *invocationis Sanctorum* ab honorifica eorum memoria, olim apud Judæos etiam, primosque Christianos usitata repetit, nimiumque apud Habessinios *S. Mariæ cultum* confert cum eo, qui apud Pontificios illi defertur, & allegat veterem librum Dresdæ A. 1512. impressum, in quo *Magna Dea* vocatur; & propterea miratur, Jesuitas & Lusitanos ab Habessinios pro inimicis B. Virginis habitos fuisse, quod negarent, illam peperisse Deitatem, sive quod illam quidem *Deiparam* sed non *Deitati param* vocare vellent. Addit nonnulla de *invocatione Angelorum*, a Judæis in Ecclesiam propagata: de *esu sanguinis* & *suffocatorum*, a quo hodiernum *Habesini* juxta cum aliis in Oriente Christianis abstinent. Sed diutius occupatur ad probandum, antiquissima Christianorum instituta pleraque nullam aliam originem quam e Judaismo habere; & Axioma inde format: *Ritus antiquissimos nascentis Ecclesiæ, si apud Judæos reperiantur, Judaica, non Apostolica originis esse.* Pergit ad specialem demonstrationem, & docet, *Ecclesiarum Christianarum structuras* ita adornatas, ut majores sive Cathedralis templo Hierosolymitano, minores vero synagogis similes sint. Sic, *usum vestium, candelarumque sacrarum, imaginum oblationes ad Altare, manuum impositionem, cantica & instrumenta musica in sacris, Festa majora Paschatos, Pentecostes & Sabbatum, Trisagion, Baptismum, Confessionem peccatorum, initiationem novorum sponsorum &c.* ex Judaismo derivata, sed in usum Christianum commutata, demonstrat, *Ecclesiæ enim traducem quasi esse Synagoga.* Hinc ipsa templa ingreditur illustris Autor, & *ichnographia templi Æthiopici Græcique, ac Synagoge Amstelodamensis* Lectorum oculis exposita, adytum seu *Sanctuarium veterum Christianorum* latius describit, rationemque ex Judaismo petit, quare Christiani Orientales non admittant *imagines* sculptas, sed tantum *pictas*. Idem *Eucharistiam infantibus* hodiernum tradunt, & *baptismum Christi* d. 6. Januarii (qui inde *Theophania* seu *Epiphania* nomen,

nomen, non ab adventu Magorum, accepit) celebrare solent, & quidem solenni balneatione & maxima lætitia, quamvis vinum in hoc festo non bibant. Habesini ægerrime ad *confessionem particularem* Jesuitis faciendam compelli potuerunt: a suis autem confessariis virgulis oleagineis in tergo se feriri libenter patiuntur; quem morem cum manu-missione servorum apud veteres Romanos confert Ludolfus. De *sacra illorum mensa* iis, quæ in Historia dixerat, pauca adjungens, interpretationem vero marmorei apud *Aringhum* monumenti latius defendens, ex quo collegerat, *mensas veterum Eucharisticas*, dum in speluncis S. Coenam administrarent, ad modum arcæ formatas fuisse; hinc lapidem sacratum *Arcam* Æthiopibus dici, vinum in Eucharistia per *uvam passam maceratam* exprimi docet ab Habessinios, Coptitis & Christianis S. Thomæ. Probatq; ex Patrum Societatis Jesu testimoniis, Habessinios *sub utraque specie* communicare, & refellit, quæ Holstenius in contrarium attulerat. Plura notatu digna adfert de *muneribus* eorum ad *sanctuarium* afferri solitis; inter quæ pauper quædam scemina aliquando parvum felem capiendis Ecclesiæ muribus attulerat: de *Musica* & *tripudiis* sacris, saltationi non absimilibus: de *rigidissimis jejuniis*, in specie de *quadragesimali*, quod teste Eutychio Alexandrino primus a festo Epiphaniarum removerit, & ad Pascha usque extenderit *Demetrius Patriarcha Alexandrinus*; cum antea Christiani post celebratum baptismi Christi festum, ut historia Evangelica fert, jejunium illud statim inchoassent. Inde per totum orbem *jejunium quadragesimale*, ut nunc est, receptum, licet diversimode in variis ecclesiis computetur. Tempore *Pentecostes*, id est, per septem hebdomades, nullum in primitiva Ecclesia fuisse jejunium refert. *Computum* porro *Ecclesiæ Æthiopice* ex MSto edit, Chronologisque elaborandum relinquit, addens integrum *Calendarium Æthiopicum*, rubrica distinctis præcipuorum sanctorum nominibus; idque cum *Coptico* Seldeni confert, quod plurimis in locis emendat, & egregiis notis illustrat, unde varia de festis sanctorumque vitis hauriri possunt; *Epactarum* vero auctorem facit Demetrium Patriarcham paullo ante nominatum, Æthiopum & Coptitarum testimonio. Denique *ritus nuptiales* Habessinorum, *polygamiam* legibus civilibus, non ecclesiasticis apud eos permissam, *divorcia* creberrima, quippe illorum jure licita, & *exequias* describit.

His defunctus, *Ordinem Sacerdotalem* lustrat, & ostendit, *Cleri-*

cos Æthiopum nullam fori immunitatem habere: *Metropolite* suo, qui *Abbuna* dicitur, a Patriarcha Alexandrino semper venienti, subiectos esse: nullos tamen alios Archiepiscopos aut Episcopos hoc nomine dari: Presbyteris vero & inferioribus Clericis uxores permitti: quibus præmisit nonnulla de Nicænis Canonibus Arabicis supposititiis, quos *Somnia* vocat Baronius; de *antiqua Ægyptiorum lingua* hodie fere obsoleta; de quatuor primum, deinde quinque Patriarchis *Oecumenicis*, ac ortu nominis Patriarchæ & Papæ; de *Diaconis*; de *Conjugio Clericorum* in Oriente permissio, & *calibatu* Latinorum, ut & de *secundis nuptiis* ab Orientalibus hodie, multisque olim Patriarchis rejectis. Deinde infelix *schisma* post *Concilium Chalcedonense* pluribus describit, & dubitat, an *Eutyches* hæretica illa verba, quæ ipsi vulgo tribuuntur, ita protulerit, quasi in Christo ante incarnationem duas naturas, post eam vero unam tantum agnovisset; cum *Protocollum*, quod Baronius habet, videatur imperfectum. Veram autem ejus hæresin haberi posse ex *S. Leonis Magni* epistola, ex qua rationes suas dubitandi desumfit. Sententiam Eutychetis per sequelam imponi etiam *Jacobitis*, quales sunt *Armenii*, *Coptitæ* & *Habesini*, quorum hi tamen diserte asserant, *divinitatem & humanitatem in Christo post incarnationem sine mixtura & separatione subsistere, & esse unum*, scilicet ὁ Θεὸς ὁ υἱος: neque *Theopyschitarum* erroris eos esse reos, sed verba illorum commodam explicationem admittere. Hisce dogmaticis jungit Ludolfus nonnulla ad Historiam pertinentia, de *Jacobo Syro*, unde *Jacobitæ* dicti; de *Coptitis*, & *calamitatibus* ob reprobationem decreti Chalcedonensis in *Ægypto* orti; de *Timotheo* Patriarcha Alexandrino, quo nomine plures dati fuerint; de *disidio Melchitarum & Jacobitarum in Ægypto* adhuc hodie durante &c. Nihilominus Habesinorum cum Ecclesia Romana conciliatio sæpe tentata est, Legationibus hinc inde misis. At *Alexandri III Pontificis* epistolam ad *Indorum Regem* huc nihil facere monet. Postremo *Jesuitas* hoc & superiori sæculo plurimum præstitisse. Eorum res initio in Habesia florētissima fuerunt, post aliquot autem annos ruere, ac A. 1632 plane evanescere coeperunt, adeo ut illis hodie spes nulla supersit. Nam omnes quos Romanæ religionis clericos suspicantur, aditu regni severe prohibent. Hæc omnia magna diligentia persequitur illustris Autor, & monumentis necessarius, epistolis, & tractatibus a Patriarchis Societa-

tis eorumque inimicis, nec non ab ipsis *Æthiopia Regibus* scriptis, confirmat, ut nihil ab eo ejusque autoribus *Tellizio & Gregorio* fictum esse, luculenter appareat. Finem tertio libro imponit notabili relatione de *Petro Heylingio* Lubecensi, qui optima indole morumque innocentia præditus, Galliam Italiamque peragravit, hinc in Ægyptum profectus est, indeque cum novo Habesinorum Metropolita, pulsus Jesuitis; ex Alexandria pro more petito, in illorum terram venit, & magnam apud Regem proceresque gratiam consequutus, institutioni juvenum nobilium tempus impendit. Fama constans est, quod ex Æthiopia Europam repetitum rursus exierit; quando vero & quomodo, plane non constat: nec de morte ejus certi quidquā dici potest, quum *Wanslebii* de eo narratio sublesta fidei sit, ut multis argumentis Autor noster docet.

Commentarius ad quartum librum, qui res privatas & economicas continet, paucis absolvitur; & priores quidem numeri ad rem litterariam artesque liberales spectant, agentes de litterarum Æthiopicarum cum Samaritanis convenientia, & Græcarum ex Phœniciis derivatione: deque vocabulario Æthiopico satis inepto: de miris Habesinorum circa *Systemamundi* astrorumque motum opinionibus (qua occasione Ludolfus reliquis omnibus *Copernicanum* præfert, & quomodo loca Scripturæ cum hac sententia concilianda sint, singulariter docet:) de carminibus, anigmatibus, proverbis, epistolis, nominibus propriis significativis Æthiopum, quibus docti quidam viri decepti, qui ea pro appellativis habuerunt: de imperitia eorum in arte grammatica, pictoria & musica &c. Reliqui numeri artes populares & opificia tradunt, imprimis modum molendi apud Æthiopes, veterum usitato more, dum super catillo metam manu versant, & sic grana in illo posita conterunt, labore difficillimo: unde quid sit datio in pistrinum, intelligi potest. Græci metam ad imitationem Phœniciæ vocis *ἄρον ὄνον* asinum vocant, unde Autor nove exponit *μύλον ὄνικόν* apud Matthæum, quasi per hypallagen ὄνον μυλικόν, asinum molarem, id est metam. Tandem de officiis & moribus Habesinorum domesticis, ut & cerevisia sine lupulo cocta, & vestitu eorum tenui differit; & quid bræcæ sint, nec non etymologiam vocum Germanicarum *Hosen & Strümpfe* exponit. Postremo cum mercatura & monetarum pondere totum opus claudit, septem adjectis Indicibus, ut Lector in tam diffuso Opere eo facilius, quæ cupit, invenire queat; nempe, *Rerum &*

verborum; nominum propriorum; Sanctorum Calendarii Æthiopici; Vocabulorum Græcorum; Hebraicorum & Arabicorum; Æthiopicorum & Amharicorum; necnon vernaculorum Europæ.

JOHANNIS CLAUBERGII OPERA OMNIA Philosophica, cura Johann. Theodor. Schalbruchii.

Amstelodami, apud Waesbergios &c. 1691. in 4.

Constat alphabetis septem & amplius.

Johannes Claubergius Theologiæ & Philosophiæ Doctor & Professor in Academia Duisburgensi, inter Cartesianæ Philosophiæ assertores, ingenii acumine, perspicuitate docendi, ac ordine proponendi præcellens, plurimis opusculis separatim editis jamdudum inclaruit, utpote *Physica contracta*, *Disputationibus Physicis*, *Theoria corporum viventium*, *Conjunctione animæ & corporis*, *Metaphysica de ente*, *Paraphrasi in Meditationes Cartesii*, *Exercitationibus centum de Cognitione Dei & nostri*, *Logica vetere & nova*, *Logica contracta*, *Defensione Cartesianæ*, *Dubitatione Cartesianæ*, *Differentia Cartesianam inter & vulgarem Philosophiam*. Eadem nunc conjunctim emendatiora auctioraque prodierunt. Nam libellum de Philosophiæ Cartesianæ & vulgaris differentiiis, ab Autore Germanice conscriptum, aliquis in Latinam linguam male convertit, ediditque in Germania; qua versione meliorem hic exhiberi, præfatio Typographi ad Lectorem promittit. *Denovo accedunt* hætenus nondum editæ *Note breves* in Cartesii Principia Philosophiæ, manu Autoris codici, quo in scholis privatis uti solebat, adscriptæ; item *Exercitationes & Epistolæ*, inter quas *prima*, utrum Atheus possit convinci, se habere vel experiri apud semetipsum ideam DEI? *Secunda* vindicat doctrinam Cartesii de Motu & Legibus Naturæ ab exceptionibus Jacobi Revii; *Tertia* examinat novum argumentum probandi Dei existentiam, inventum ab Escalache. Adduntur Epistolæ Tobiae Andreae, Historiarum & Græcæ linguæ in Academia Groningana nuper Professoris, quarum *prima* tractat de collegio Sapientum Parisiis; de argumento pro existentia Dei, quo usus est Escalache; de libello in auctione librorum Dematii Ultrajecti invento; de oppri-

mendis

mendis Canonici: *secunda* refutat Gassendi sententiam de Vacuo: *tertia* refellit Varenium, qui in Geographia sua opinionem Cartesii de æstu maris oppugnavit. Dictata Physica privata sub nomine Claubergii abhinc novem annis Francofurti edita, in hoc volumine frustra quæres. Etenim referente editore horum Operum, pars multo maxima Dictatorum Auctori ne per somnium quidem unquam in mentem venit, cum eorum nec vola nec vestigium inter schedas ejus diligentius excussas reperiri potuerit, sed cuncta discipuli ex ore Claubergii, in scholis privatis Chiliada Thesium Physicarum exponentis, festino exceperint calamo, atque haud raro male intellecta, & a Doctoris sensu aliena consignarint. Præfixa est vita Johannis Claubergii per Henr. Christianum Henninium, Professore Historiarum, Eloquentiæ ac Linguæ Græcæ, Collegam descripta, ex qua constat Auctorem nostrum A. 1622 natum, A. 1665 demortuum esse.

JOH. FREDERICI GRONOVII DE SESTER-
tiis, seu Subsecivorum Pecuniæ veteris Græcæ & Romanæ libri IV. Accesserunt L. Volusius Macianus J.C. & Balbus Mensor de Asse: Pasicasi Grosippi Tabule Nummaria: Mantissa & tres Ἀντιζηγήσεις de Fœnore Unciario & Centesimis Usuris, item de Hyperpyro: Salmasii Epistola & ad eam Responsio.

Λογαρχὴ Παλαιὰ καὶ Νέα, Græcæ & Latine.

Lugduni Batavorum ex Officina Johannis du Vivie, 1691, in 4.

Constat 4. Alphab. & 11. plagul.

Quid in hac nova laborum paternorum editione præstiterit de elegantioribus literis insigniter meritis Jac. Gronovius, ex ipsius ad Lectorem præfatione omnium optime cognoscere licebit. In ea namq; edocet, se eorum, quæ in libris IV de Sestertiis, item in Mantissa ac duplici Ἀντιζηγήσει de fœnore unciario & centesimis usuris a Parente ad oras annotata repererit, plurimam partem vel locis suis inseruisse, vel si ampliora essent, aut talia quæ relinqui aliorum industriæ possent, in extrema pagina apponi curavisse: duplici eidem Ἀντιζηγήσει tertiam hætenus ineditam, in qua aliquod doctrinæ adjumentum habeatur, ac inprimis vexatissimus apud Horatium l. 2. Satyr. 3. v. 60 sqq. locus suæ integritati

tegritati restituatur, adjecisse item Diatriben in Nicolai Abrami scriptū, cum ad laboris hujus reliqua pertinere videretur, comprimere noluisse: his virorum doctorum, scil. Josephi Scaligeri, Joh. Meursii, Jacobi Gretseri, Thomæ Reinésii, Balsamonis, Guntheri, ac parentis sui de nummo posterioris avi, *hyperpyro* appellato, qui duos thaleros sive quinque florenos Hollandicos faciat, adjunxisse: nec epistolam Salmasii & ad eam parentis sui responsionem jam multis cognitam atque descriptam, cum primam totius hujus laboris occasionem & originem referat, oculere voluisse: duplex tandem Rationarium, tum vetus Augusti Cæsaris, tum novum Alexii Comneni Imperatoris, quod parens etsi totum notis scriptum tamen eo usque versaverit, ut explanandi via feliciter reperta in Latinum sermonem redegerit certus publicandi, haud ingratum fore benevolo lectori judicasse. Licet enim parente mox defuncto, occuparint ultimam hanc operam Parisiis Monachi Benedictini, Bernardo de Montfaucon interpretationem allinente, non pauca tamen in illa editione jure desiderari posse, aliquot in medium adductis & obelo notatis exemplis demonstrat. Quæ adversus *Jo. Harduinum* Jesuitam hodieque supersitem, & *Theodorum Ryquium* Professorem Lugdunensem, meritis in rem litterariam celebrem, sed non ita pridem mortuum, a clarissimo Gronovio in Præfatione ad Lectorem porro differuntur silentio præterimus. Caterum *Pascasi Grosippi* nomen anagrammaticum *Gasparem Scioppium* tegere, Lectorem non ignorare putamus.

NIC. GURTLERI HISTORIA TEMPLARIORUM, observationibus ecclesiasticis aucta.

Amstelædami, apud Henr. Wetstenium, 1691, in 8. Plag. 15.

Templariorum ut hodie exoletum nomen & extinctus prorsus est Ordo; ita olim ingens numerus & magna extitit potestas, isti haud absimilis, qua per universum Christianum orbem hodie floret a Jesu nominata Societas. De his insignem commentarium *Petri Puteani* Gallica lingua scriptum ante hos 37 annos in Gallia novimus evulgatum; & nunc eorundem historiam edito in Belgio libello clarissimus Autor exposuit. Intra centum nonaginta & quatuor quasi annos ortum & occasum eorum contineri docet, originem referens ad A. C. 1118, quo novem Equites ad impetrandam peccatorum veniam, vias & itinera

nera, quæ Hierosolymam & ad loca sacra ducebant, quæque Saraceni, Turcæ & Egyptii infestabant, adversus grassatores hos tuta reddituri, & peregrinantes defensuri, in Palæstinâ expeditionem susceperint, more Canonicorum regularium in obedientia, paupertate & castitate viventes, sub Patriarchæ Hierosolymitani imperio, ad palatium Regis Balduini, juxta templum Domini (unde nomen iis natum) mansionem habuerint, victum amictumque a Regis, Patriarchæ, & aliorum Ecclesiæ procerum liberalitate acceperint, a parvis autem his initiis intra breve tempus, Synodo Trecenti in Gallia A. 1128 confirmati, succreverint, albis induti primum vestibibus, postea rubeam ex panno crucem palliis affuentes, & vexillo bipartito ex albo & nigro utentes, intra quinquaginta annos aucto in immensum eorum numero, accessione Comitum & primariæ nobilitatis virorum, beneficentia item Ludovici VII. Galliæ Regis & plurimorum aliorum liberalitate, ad ingentes divitias pervenerint. Sed ut magnæ fortunæ comes fere solet esse superbia, ita postquam immensas opes & potentiam impetrassent, elatius eos se gerere coepisse, & neglecta humilitate, Patriarchæ Hierosolymitano se subtraxisse, obedientiam ei denegantes, ex Wilh. Tyrio, Matthæo Parisiensi & Balæo tradit. Clades in expeditionibus adversus Arabes, Turcas & Saracenos sapius eos passos, & quosdam eorum a Saladino Ferris dissectos fuisse, ex Genebrardi ac Sigeberti Chronicis, nec non Marino Sanuto Torsello narrat. Cum primis autem, postquam A. 1187. Hierosolymæ in Saladini venissent potestatem, adverso Marte sapius conflixisse, præterea multa injuste, luxuriose & crudeliter gessisse memorat. Tandem in excidium totius Ordinis Clementem V. Pontificem & Philippum Pulchrum Regem Galliæ, ob iram quam hic animo erga illos seditioni adversus ipsum in Gallia ortæ faventes conceperat, & avaritiam ac spem ingentis lucri ex illorum interitu percipiendi, consensisse, observat. Neque tamen satis constare existimat, utrum rei scelerum quorum insimulabantur, utrum innocentes fuerint; id vero colligi posse, Ordinis institutum Deo non placuisse, eoque nec peregrinationes religiosas, nec insanam possidendæ Palæstinæ cupiditatem, gratam ei acceptamve fuisse. Non videri autem verisimile, vera omnia esse, quæ objecta iis fuere crimina, fortioraque esse argumenta, quæ ad minuendam illorum culpam faciunt, adeoque injuste cæcos fuisse & trucidatos omnes. Contigisse id ait A. 1307 quo Phil-

ippus Pulcher R. G. datis per Galliam literis, eadem die & hora ubique resignandis, omnes Templarios comprehendi, torqueri & igne cremari, ademtis eorum fundis & fisco, mandarit, omnes etiam Principes Christianos, ut in sua quisque ditione idem faceret, monuerit, Pontifex quoque Clemens V. idem iusserit: unde factum, ut ferali Viennensis Synodi iudicio condemnati intra septem annos ferro & igne omnes interierint; ultimo eorum Magistro *Jacobo Mola* cum duobus sociis *Guidone Viennensi* & *Hugone de Paraldis* A. 1314. Parisiis combusto. Excidio huic Templariorum Clementem Papam & Philippum Regem non diu supervixisse, sed a quodam ex isto Ordine Burgigalæ, cum in conspectu Pontificis & Regis cremaretur, ante tribunal Dei citatos, ut intra annum ambo compareant, eodem anno vitam utrosque finisse, ex Fulgoso annotat.

Dum hanc de Templariis historiam contexuit Autor, varia quæ ad eos quidem non spectant, ob affinitatem tamen argumenti locum obtinent & grata Lectori se offerunt, adpersit. Ut de Canonicis regularibus & secularibus §. 15. seqq. de tribus votis, castitatis, paupertatis & obedientiæ, §. 19. seqq. de Patriarcharum etymo & appellatione, §. 30. de reparata cum templo urbe Hierosolymorum, & Ælia, §. 35. seqq. de vestium discrimine in Ecclesia receptarum, pallio, colobio, dalmatica, byrro, cucullo, §. 47. seqq. de vario crucis usu in signandis frontibus & vestibus, aut gestatione & pro templis ac in viis erectione earum, §. 60. seqq. de diversorum Ordinum magnis incrementis ex parvis initiis, §. 84. de liberalitatis erga sacros ordines causis, §. 87. seqq. de vesperis Siculis, §. 160. de nuptiis sanguinariis Parisinis, §. 161.

SEBASTIANI SCHMIDT IN LIBRUM SALO-

monis Regis, Hebr. *Kohleth*, Grace & Latine

Ecclesiastes dictum, Commentarius.

Argentorati, sumptibus Joh. Frid. Spoor, 1691. in 4. Plag. 54.

Notior est summe reverendi Autoris methodus exegetica, quam ut prolixiori descriptione, nedum præconio laudeque nostra indigeat. Multos enim acutissimi Interpretis labores typorum beneficio publici juris factos intueri ac in usus nostros convertere nobis licet, recentis-

recentissimumque, *epistolis* quibusdam *Paulinis* impensum, memoravimus supra p. 90, ubi etiam cæteros a nobis recensitos non difficulter reperire est. Utut vero præsens opus, si editionem spectes, *recentissimi* potius titulum sibi vindicet, ejus tamen fundamenta jam olim sunt jacta in collegio studiosorum juvenum Argentoratensium septem abhinc lustris, cum, qui nunc *Senior* est, paulo ante inter inclutæ illius Academiae *Professores Theologos* receptus esset. Exhibentur illo, ac quidem uno conspectu, singulorum capitum Salomonæorum primo *textus* originalis Hebraus, *versio* dein nova Latina literalis ac simplex, denique *paraphrasis* elegans ac perspicua, nec brevitatis leges transgressa. Hinc subjicitur separatim *analysis* logica, singula membra Ecclesiastis nervis suis optime cohærere ostendens. Sequuntur *annotationes* fusiores, quibus rationes versionis & connexionis analyticae dilucide redduntur, simulque expenditur, adeoque aut approbatur, aut modeste refellitur, quicquid e nostratibus *Martinus Geierus*, ex Reformatis *Joannes Morcerus*, (quibus meliores ante *Schmidium* in Ecclesiasten commentatores non habuimus,) in difficilem hunc Salomonis librum disseruere. E *Pontificiis* nemo in partes vocatur, quod omnes non ad Hebraicam veritatem, sed versionem vulgatam commentarios suos adornent, hæc autem abs illa quam maxime in *Kohleth* nostro recedat. Tandem adjici videas *Locos communes*. Unoquoque capite ita pertractato, toti volumini adnectuntur tres *indices*, unus *vocum Hebræarum*, alter *locorum Scripturæ*, tertius *rerum & verborum*.

Cum autem sub initium relationis hujus monuerimus, non esse, eorum speciminis loco, ut alias circa Autoris hujus optimi opera a nobis factitatum est, multa excerpamus nove dicta, nolumus prolixioribus excerptis nunc Lectorem morari. Indicabimus tantum loca, *Cap. IV. vers. 8. — 16 C. V. vers. 7. 8. & C. VII. vers. 29.* (ut quamplurima alia taceamus,) quibus a trita via multum recedit. Priorem enim locum totum ac tantummodo de *conjugio & celibatu*, non de aliis societatibus, explicat, per *חוט המשולש* *funiculum triplicatum* maritum, uxorem & sobolem intelligens; alterum de *peccato originis* sub allegoria *femina peccatricis* representato accipiendum asserit. Quoad tertium, in verbis: *כי גבור מעל גבור שומר גבורים עליהם* Nam est alius supra altum observator; & *Alti supra ipsos*, per *observato-*

rem Angelos, per *Altos supra ipsos* Personas SS. Trinitatis indigitari censet; Deumque ipsum *יְיָ אֱלֹהֵינוּ* excellentiam terrae vocari contendit. Sed definimus plura. Quin enim harum rerum cupidi ipsum met opus jam diligenti manu versent, nobis non est dubium. Id unum dicamus: In connexion verborum sacri textus monstranda aliquid eximium ac paucis imitabile Schmidium praestitisse, diffitebitur nemo, nisi qui librum aut non viderit, aut pervolvere attentius pigritus sit.

L' INCREDULO SENZA SCUSA:

id est,

Incredulus inexcusabilis. Opus Pauli Segnerii Soc. J.

Bononiae, apud Jul. Borzaghi, 1690, in 4. Plag. 41.

pag. 1. **I**N hoc libro in duas Partes distributo, id agendum in se suscipit Auctor, ut, cum per 25 annos Missionarii partibus functus probe observasset, quam perniciosum ex peregrinatione venenum plurimi inter externos haerese infectos versati in patriam secum referre soleant, dum Vaticani oraculis non contenti clariores circa Fidem probationes flagitent, de miraculis, quae alii clausis oculis revereantur, dubitare, & tantum non subsannare eadem audeant, & nec pro Haereticis, nec pro Catholicis, sed ipsius Atheismi Candidatis habendi, apud suos venefici fiant, antea veneno infecti, his talibus viam monstret, infallibilem fidei Catholicae veritatem, cujus Deus ipse autor extiterit, & cui citra ullam probandi necessitatem credere teneamur, inveniendi.

9. Parte I contra *Atheos* pugnat, eosque intellectu fastuoso & voluntate corrupta laborantes, & qui, cum ex operationibus convincantur, esse animam, quae illas producat, ex creaturarum tamen operationibus, ut Deum credant, adduci se non patiantur, ad *Autoritatis* & *Rationis* tribunalia evocat. In *priori* omnium Nationum, ingenio & moribus alias mire inter se dissentientium, unanimem circa Dei existentiam consensum ipsis opponit. In *posteriori* de causa *prima*, ad quam ab effectibus gradatim tandem deveniendum ibique subsistendum sit, ratiocinatur. *Mundum* ait corruptioni obnoxium a se ipso non esse, nec casu ex atomis aeternis productum, aut produci potuisse; alias tot fore Deos, quot atomos. Sic ex *Natura* etiam constantia & effectibus

fatis

fatis manifestari, quod casu ea non operetur; ejus nomine vero abuti, qui in Dei locum eam substituunt. Contra *Celum*, vastitate, motu & influxibus suis, de potentia, sapientia, & bonitate Creatoris sui testari. *Terram*, quae omnium rerum *matris* vices, ut *coelum Patris*, sustineat, ad cognitionem divinitatis nos deducere. Testari de Deo omnis generis *Animalia* quoad mirabilem tam individuorum quam specierum formatione & conservationem, & stupendam interiorum, quae in minutissimis insectis occurrunt, partium structuram, docilitatem item illorum & variarum artium peritiā. *Hominem*, quem *Macrocosmum* in *Microcosmo* haud inepte dixeris, sui ipsius contemplatione, si modo velit, ad cognitionem Dei pervenire posse; artificiosam enim ejus compagem ita se habere, ut Anatomices peritus Atheus esse non possit, si *manuum* saltem & *vultus* compositionem accurate dispiciat. Hinc sub conceptu *Entis summe perfecti* divinitatis demonstratio sistitur. Ostenditur simplicissima Dei in tot diversis attributis suis *unitas*; exposita simul & Deorum, si plures essent, & hominum maxima infelicitate & miseria. *Providentiam* divinam negantes rationibus a conscientiae post violata summi Legislatoris praecepta moribus, sapientia, omniscientia, bonitate & dignitate Dei petitis confutantur; iisque, tot peccatorum permissionem, praemiorum item & poenarum inaequalitatem in contrarium afferentibus, respondetur. *Astrologiae genethliacae & judicariae* vanitas, cum aequae ac Atheismus in Providentiam divinam injuria sit, prolixè ducitur. *Immortalitate* denique *animae* argumentis physicis & moralibus adstructa, & oppositionibus, quae contra eam proferri possunt, valide enervatis, ex ante dictis ejusmodi catenam necit Auctor: Si est Deus, est etiam Providentia; si Providentia, anima est immortalis; si anima est immortalis, Religione quadam & quidem vera, quam anima profiteatur, opus est. *Religionis verae* necessitatem exinde eruit, quod Deus, uti primum omnium rerum principium, ita & ultimus finis esse, & pro autore rerum peculiari cultu agnosci debeat. Politicæ inventum Religionem a quibusdam frustra perhiberi, cum in ejus potestate non sit ad credendum quid proponere, quod demonstrare non potest. Veram autem Religionem non esse, nisi ab ipso Deo revelatam.

In Parte II veram Religionem illam non esse aliam, quam *Romano-Catholicam*, contra *Paganos*, *Muhammedanos*, *Judaos*, & quos putat

pag. 149. putat *Hæreticos*, comparatione instituta, probandum Autor aggreditur. Et initio quidem docet, *summopere convenire, ut per viam Fidei nos ducat Deus*, tum respectu sui, ut intellectum & voluntatem ipsi subjiciamus, cum in ejus honorem cedat, ut ipsius stetur dictis: tum nostri, cum per fidem vera inter Deum & nos stabiliatur amicitia, ea-que fundamentum sit amoris divini in terra, haud secus ac visio beatifica in cœlo: tum *rerum credendarum*; fidem enim non exerere aliquam violentiam in rationem, sed hanc magis perficere, transcendereq; & pessundare superbientem. Ad hanc fidem addiscendam *schola* opus esse; & hanc esse *Ecclesiam*, quæ *Magistrum* habeat Deum, *Discipulos* vero ipsos Fideles: decere etiam, ut sit *antiquissima, infallibilissima, & apertissima*. *Antiquitatem* ab Adamo statim accersit, & rejecta trium Religionum *Natura, Moysi & Evangelii* distinctione, unam eandemque esse ait, quæ vero successu temporis clariorem subinde lucem diffuderit. *Infallibilitatem* veritati Magistri in Scripturam sacram relatæ superstruit. Hanc nunquam fuisse adulteratam, nec adulterari potuisse; nec Deum, qui minimam creaturarum speciem perire non sinat, ut talis Libri, in quo voluntatem suam nobis dictaverit, interiret veritas, unquam passurum. Et nisi *aperta* foret hæc schola & omnibus *visibilis*, inferiorem fore Synagoga Judaica, quæ tamen destructa sit, & Regnum Christi non nisi terram incognitam. *Signa*, quibus Religio vera a falsa discernatur, ad tria attributa divina, *Potentiam, Sapientiam, & Bonitatem*, reducuntur. *Illam* relucere in Miraculis & fortitudine Martyrum; *Istam* in doctrina cœlesti nobis exposita; *Hanc* denique in virtutibus, quas sequaces ejus profiteantur. Miraculorum *necessitate & sufficientia* demonstrata, omnes, cujuscunque generis sint, Religiones provocat, an cum Ecclesia Romana paria facere possint. Nullis gloriari posse *Anabaptistas, Lutheranos, & Calvinistas*. Et Anabaptistam quidem in Polonia, cum visibilem Spiritus S. baptismum ejus confirmaturi descensum promitteret, a demone in aqua illa baptismali submersum fuisse: *Lutherum*, Staphylo teste *αὐτόν τῃ*, cum energumenam quandam adjurare auderet, a Spiritu maligno tam male exceptum, ut fuga vitæ suæ consulere opus habuerit: *Calvinum* ad virum, ex composito simulate mortuum, resuscitandum dum accederet, illum vere mortuum invenisse. Hinc veritas *miraculorum Christi* contra Judæos, defectum alterius cujusdam historici, præ-

ter

pag. 170. ter Christianos, attem magicam, diaboli concursum opposcentes, asseritur; contra Hæreticos vero docetur, miracula ad demonstrandam Ecclesiæ veritatem *sufficere, & necessaria* adhuc esse. *Illud* quidem; alias Christum Judæos *Job. 15, 22.* inexcusabiles dicere non potuisse, quod doctrinam tot miraculis confirmatam recipere noluerint: *hoc* vero, ob conversionem novarum gentium, item ad Ecclesiam veram a Sectis distinguendam, & ut Dei circa negotia hominum providentia ostendatur, &c. Quemadmodum vero Ecclesiæ jam satis radicatæ & in possessione constitutæ crebriora miracula æque ac plantandæ non sint necessaria, & intra 170. annos, postquam Lutherus prodiit, vel unicum miraculum ad probandam illam sponsam Christi sufficiat, veluti vel unus annulus sponsam Regiam satis declarare queat, licet non omnes digiti gemmis superbiant: ita Lutherum, Calvinum, & Carolstadium, ut veritatem doctrinæ suæ omnibus Patribus, omniū Pontificum decretis, & auctoritati Catholicæ Ecclesiæ contrariantis comprobarent, miraculis maxime opus habuisse. Diluuntur hinc duæ *Objectiones*: I. Catholicos in admittendis miraculis esse nimis faciles. Resp. negando hoc asseri posse de miraculis a Congregatione illis examinandis præposita approbatis, cum Romæ tot rigorosæ occurrant difficultates, donec vel unum saltem prodigium ratum habeatur. II. Miracula esse falsa vel fidei dubiæ. Resp. provocando ad Scriptores miraculorum fide dignissimos, & inter eos Chrysostomum, Hieronymum, tres Gregorios, Athanasium, Augustinum, satis gnaros verum a falso distinguere, quorum fidei in his derogare nequeant Hæretici, cum eos alibi sibi faventes allegare soleant. Quia adhuc superesse miracula permanentia, quale sit coagulatus *Johannis*, nec non *Januarii* sanguis; *Illius* enim sanguinem sub lectionem historiæ decollationis, *hujus* sub appositionem capitis, liquefcere & ebullire: item ossa *S. Nicolai* in humore incorrupto & saluberrimo natantia; quos effectus sympathiis vel occultis qualitatibus Hæretici frustra tribuant. Miraculum vero miraculorum esse *conversionem mundi* ad Christum a profundissima superstitione & vitiosissimis moribus, a debilibus Apostolis, Petro in conversione Romæ præ aliis eminente, peractam, nec non victoriosam *Martyrum* constantiam, inter quos, & prætenso Sectarum martyres, magna intercedat differentia, ratione tum *numeri*, cum tot Ecclesia Catholica habeat martyres, ut singulis anni diebus 30000 memoria recolipossit,

- possit, Sectarii vero vix tot testes habeant, quot sectas; tum *concordia*, cum testes harum itidem non magis concordēs esse possint, quam earum magistri; tum *dignitatis*, ad obtinendam fidem facientis, Sectariis similes iis, quos Catholici sistant, producere non valentibus.
- pag. 199. Nec recentiores, qui veritatem Ecclesiae Romanae comprobent, deesse martyres, in *Japonia* praesertim, in quibus corona martyrii insignitis foeminae & tenerae aetatis pueri praeter alios admirationem mereantur. Veritatem porro Ecclesiae Catholicae corroborari *Propagatione sectarum*, quarum *Sapientia*, secundum *Jac. 3, 15. non sit desursum descendens*, sed *diabolica* ob superbiam animi in suis autoribus; *animalis* in asseclis, concessam licentiam avide amplectentibus; *terrena* in patrocinantibus. Principes enim Germaniae, quibus omnis in pecunia cura sita sit, spe fisco addicendi bona ecclesiastica, a Luthero ad doctrinam suam sollicitatos: *Gustavum* Sueciae Regem bello exhaustum ab Olao Secretario ad eandem allestatum; & ex ratione status Principes sanguinis in Gallia favisse Hugonotis, ut Guisios opprimerent; *Belgas*, ut obsequium Regis sui excuterent; *Elisabetham* Anglicam, ut regnum suum stabiliret, venenum illud admisisse; & demum totam illam propagationem nil nisi naturae corruptae opus fuisse. Duplicem quoque *Judeorum* miseriam, cui ab extrema Hierosolymae direptione in poenam commissi Deicidii obnoxii fuerunt, & funestum *persecutorum* fidei exitum in favorem ejus testari. Exemplorum recensione a *Simone Mago* inchoata, etiam pervenitur ad *Lutherum*, quem nocte hilarem coenam secuta seipsam suffocasse, testatus juvenis domesticus sit: *Bucerum* moribundum a Spiritu nigro ex lecto abreptum & solo allisum: *Calvinum* a vermibus fere consumptum daemonia in auxilium vocasse, & execratum fuisse horam, in qua scribere coepisset. *Stabilitatem* quoque Ecclesiae Cath. veritatem ejus indicare, ambulantis super *Aspide* & *Rasiliscis*, i. e. *Judeis* & *Haereticis*, & conculcantis *Leonem* & *Draconem* i. e. *Imperatores* persequentes, & *Antichristum*. Ab origine Ecclesiae ad Lutherum usque 305 familias haereticas una cum libris suis extinctas esse, quorum nec memoria superstitaret, nisi in libris refutatoriis eadem recurreret. Interim etiam, dum florerent haereses, complures alias nationes accessisse Ecclesiae.
228. *Ludovicum Magnum* Galliae Regem intra paucos menses Hugonotum exterminasse religionem, miseram ideo dicendam, quae militibus non praerantibus, sed hospitantibus saltem manus dederit. Quin &

citra

citra insultum desultores fieri haereticos: Ita *Brandeburgicos* Lutheri antehac castra secutos A. 1616 Calvini partibus accessisse, sed A. 1623 Lutherum iterum agnovisse. *Lutheranos* intra 50 annos ab anno 1517 ad 1567 in 11 alias Sectas nomine & fide variantes, *Semi-Lutheranos* in alias 11, & *Anti-Lutheranos* in 56 subdivisos fuisse, qualis inconstantia cum fide stare non possit. *Mubammedanos* constantes dici non posse, nullam religionis causa molestiam expertos. *Judeos* pertinaces instar tropaei vindictae divinae duraturos usque ad finem mundi, quando Deus superabundanti tandem gratia sua eos emollire dignabitur. Solam igitur Ecclesiam Catholicam, cum inter tot pereundi pericula immota perfluerit, sine dubio pro vera habendam esse. Veritatem praeterea Fidei Christianae haud leve pondus accipere a *Vaticiniis* Prophetarum & Sibyllarum, longis post praedictionem intervallis & praecise impletis, imprimis ratione Messiae, cujus frustranea expectatio Judaeis pluribus argumentis exprobratur. Et ex *Spiritus prophetici* perpetua in Ecclesia Romana *conservatione* veritatem ejus denuo elucescere; nisi divinam promissionem *Joel 2.* mendacii insimulare velimus. In promptu esse praedictiones *Antonii*, *Tbaumaturgi*, *Abbatissae Johannis*, *Benedicti*, *Malachiae*, *Francisci*, *Catharinae Senensis*, *Catharinae Raconisae*, ex cujus ore *Picus* Princeps *Mirandulanus* multas se praedictiones audivisse fateatur; *Brigitte*, Graecorum excidium & varias afflictiones, donec Romanae Ecclesiae se submittant, & *Hildegardis* ruinas erroribus Lutheri Germaniae illatas praesagientis. Nec nostra tempora carere vaticiniis de Imperii Romani incremento, & intertrimmento Ottomannici. Sic *Martinum* quendam *Stridonium*, cujus Vita A. 1673, 24. post excessum ejus anno, Pragae edita fuerit, de *Turcici Imperii* excidio clare & cum exaltatione Spiritus locutum esse, brevi, ut verba habent, inchoandam ruinam ipsius; ideoque Societatem eo nomine hortatum ad Graecae Linguae studium, quod essent Constantinopoli Christianam doctrinam aliquando explicaturi &c. Novatoribus vero tam nobile privilegium neque *de facto*, neque *de ratione* competere posse. *Non de facto*; Muhammedem enim corporis sui post mortem statim in caelum assumptionem, & perpetuam suorum victoriam vaticinatum: Lutherum rebellibus rusticis itidem victoriam adversus Nobiles praedixisse; item Wittebergae se obiturum; A. 1583 universale judicium venturum, unde & multi sementem eo anno facere neglexerint: Sed utrumque

Ccc

fifel-

- fefellisse, nec Epitaphio Lutheri, quod ipse sibi fecerit; *Pestis eram vivus, moriens ero mors tua Papa*, eventum hæcenus respondisse. *Nec de ratione*; lumen enim propheticum, ubi affectus & libido, ceu in Luthero & Muhammede, prædominantur, locum habere non posse. *Uniformitas* porro in *docendo* & *credendo*, a primo usque ad præsens seculum semper & ubique servata, & ab omnibus personarum generibus recepta, amplissimi testimonii vicem sustinet apud Autorem nostrum, qui contra a *novitate Sæcularum* ad falsitatem earundem argumentatur. Eandem falsitatem planam facere putat *Contradictiones*, nulli Autori, quam Luthero, magis familiares. Variationis causis in *seductionem* Spiritus superbia, & *defectum* certi *Arbitrii* rejectis, cum Magistratui Politico definitio dogmatum etiam legibus publicis, uti in Hollandia, Anglia, Genevæ asseratur, & cuilibet Scripturam pro suo arbitrio explicare liceat: a *Sanctitate* dogmatum, præceptorum, morumque, & mediis sanctitatis, argumentum veræ Ecclesiæ Romanæ petit; 1. contra Judæos & Muhammedanos omnipotentia, sapientia & bonitati divinæ in Thalmude & Alcorano suo detrahentes. 2. contra Novatores in Atheismum paulatim dilabentes. Ita in libro quodam *de arte nihil credendi*, cujus Autor etiam vivi-comburio punitus fuerit, diserte dici, *oportere Calvinistam fieri, qui Atheus esse velit*; & *Calvini* doctrinam de Deo autore peccati ex magna parte *Luthero* fuisse communem; qui etiam Turcarum pietatem Christianorū, Apostolorū & ipsius Christi pietati, in approbatione sua libro ignoti Autoris de *moribus Turcarum* præmissa antetulerit; polygamiā, divortium ex levibus causis, matrimonium inter consobrinos indifferenter, & cum nepte permiserit; & perinde esse docuerit, si quis parentem alat vel feriat, divinam majestatem laudet vel blasphemet. Contra Ecclesiam Romanam omni tempore, uti veram fidem, ita & morum sanctitatem integram conservasse. Et licet a Novatoribus varia crimina, frigidi imprimis cultus divini a se observata indicia, & liberior conversatio Catholicis objiciantur, ea tamen de omnibus affirmari non posse. Veluti autem athletæ ob robustam naturam gravius agrotent, quam alii: ita & gravitatem criminum apud Catholicos Religionis excellentiam indicare, & populorum insuper genium in causa esse, ut quidam præ aliis pluribus contaminentur vitiis; quæ tamen ab Ecclesiâ graviter taxari & improbari, satis notum sit. Contra si inter

ter Turcas & Lutheranos honestius quis vivat, id non doctrinæ, sed veræ majorum religionis tribuendum esse reliquiis. Lutheranos tamen rigidiores cum Calvinianis comparatos crepusculum, hos vero obscurā referre noctem; ad alterutros vero a Catholicis digressos dissolutiores factos esse, meliores induentibus mores, qui ab illis ad hos transferint. *Mediis* autem ad sanctificandum idoneis Ecclesiâ Romanâ unice instructam esse; *internis* quidem, Lege scil. Evangelica, & *externis*, qualia sunt pag. 284. festa, concentus, templorum splendor, supplicationes publicæ, jejunia, conciones, missiones, orationes, imprimis Sacramenta *Pœnitentiæ* & *Eucharistiæ*. Ex Sacramento Pœnitentiæ amplitudinem jurisdictionis ad cogitationes usque se extendentis satis se prodere; eamque efficacissimum adversus vitiorum exorbitantiam remedium esse. Unde etiam Civitas *Noribergensis* confessionis auricularis, Lutheri auspicio abrogatæ, reductionem a Carolo V. per Legatos petierit, quia confessionis omissionem enormes civium excessus insecuti fuerint. Inde etiam fieri, quod Hæretici in Germania libentius catholico utantur famulitio, meliora ab hoc, quam a suis sibi pollicentes servitia. In partes quoque vocatur *Charitas* in *condonatione*, & *expositione vitæ pro salute proximi* conspicua. Prius nobilioris dignitatis viri in primaria quadam Italiæ urbe exemplo illustratur, qui assassinio lethali peritus, non solum gratiam delicti ex animo fecerit, sed & omnibus Sicarii filiabus dotem in tabulis suis reliquerit. Simile quid nec apud Judæos nec apud Turcas vindictæ cupidissimos obtinere, quin apud hos moris esse, ut media nocte crapulantium fores clava quis pulsans exclaimare soleat: *surgite ad comedendum & bibendum, & gignendos liberos contra Christianos*. Ipsum Lutherum rusticos & nobiles contra se mutuo concitasse, & internecione 150000 ab utraque parte cæcorum exultasse. *Bezam* vero dixisse, *nil nisi sclopos & gladios in Gallia plantandum esse*. Posterius itidem eorum exemplis confirmatur, qui omnibus seculis zelo infidelium convertendorum accensi, vitæ suæ prodigi fuerint. Fuisse ex Societate sua, qui in naufragio tabulam arreptam Judæo cesserit, professionem Christianismi, si servaretur, ab ipso promissi postea memore prius stipulatus. Minime vero simile quid legi de *Batavis*, toties in Gentilium ditiones navigantibus, de conversione vero eorum nihil sollicitis. In Insulis contra *Marianis*, quas illi, cum nec aromata nec argentum ibi reperirent, deseruerint, Missiona-

286.

289.

291.

pag. 294. riorum nuper opera 13000 idololatrias baptizatos, 20000 catechumenis similem gratiam expectantibus. Quæ cum ita se habeant, exinde concluditur, *extra Ecclesiam Romanam non esse salutem*, impugnatiss illis, qui omnes Religiones ad salutem obtinendam statuunt habiles; quæ assertio, quod recta non potest, furtiva via Atheismum introducat. Deinde, cum beatitudo aut per *gratiam* aut per *retributionem* a Deo expectanda sit, Sectas neutro modo eam sperare posse, quia Deus coronam quietis æternæ absque prævio labore non largiatur, nec illæ actionibus suis ex vera fide non provenientibus eandem mereantur, sed potius condemnationem, ceu læsæ Majestatis divinæ reæ, legem Catholicam a Deo datam & tot miraculis confirmatam recipere nolentes. Quantum vero roboris argumenta Autoris adversus Hæreticos, quos vocat & acerbè satis infectatur, in recessu habeant, eorum, ad quos spectat, iudicio relinquimus, Ex flosculis interim istis, quos excerptimus, satis colligi potest, quantum fidei in factorum historia tribuendum sit illi, qui cætera minime indoctus tot putidas calumnias ineptasque fabulas, a nostratibus multoties refutatas & ab ipsis cordatioribus Pontificiis dudum explosas, in lucem denuo protrahere non erubuit. Quibus tamen qui delectantur, iisque putant veritatem Religionis, quam profiteamur, everti posse, illis illustrissimi *Seckendorffii* nostri Historiam Lutheranismi supra jam indigitatam, diligenter legendam, & sepositis paulisper præiudiciis expendendam merito commendamus.

ABORTUS BICORPOREUS MONOCEPS

Romæ A. 1691. editus, in Academia Physico-mathematica examinatus a Francisco de Honuphris M. D.

Romæ, typis Rev. Camerae Apostolicæ, 1691, in 4. Plag. 2.
 Quamquam alias monstris non delectemur adeo, non potuimus tamen, quin mentionem faceremus illius, quod circa initium Martii præsentis anno natum abortuque septimestri exclusum Romæ fuit, TAB. IX. & in Academia Physico-Mathematica, quæ in illustrissimi Ciampini ædibus a multis annis celebratur, examinatum. Tabula quidem hic adjecta satis docet, quæ huius monstri conformatio fuerit externa, & quomodo in occipite alterum par aurium imperfectarum erroneam habuerit sedem: qua ratione pectora coaluerint, reliquis corporibus infra umbilicum perfecte distinctis &c. Internarum autem partium structuram, ab Eximio Chirurgiæ Professore Hippolito Magnano observatam relatamque

TAB. IX. ad A. 1691. pag. 388.

ACTA ERUDITORUM
FRIDERICI SPANHEMII F. DE PAPA FOE-
mina inter Leonem IV. & Benedictum III. Dis-
quisitio Historica.

Lugduni Batav. apud Joh. Verbeffel, 1691, in 8.

Constat plagulis 35.

Quod post Leonis IV obitum, ante Benedictum III, seculo medio nono, Pontificiam sedem fraude occupavit foemina, sexum mentita virilem, postquam id tradiderunt Anastasius, Marianus Scotus, Sigebertus Gemblacensis, Radulphus Flaviacensis, Otho Frisingensis, Martinus Polonus &c. autores antiqui, a sequentium temporum scriptoribus ferme omnibus affirmatum fuit: traditumque praeterea, foeminam istam, *Agneta* antea dictam, Moguntio oriundam, sub *Johanna Anglici* nomine orbi illudentem, a familiari suo fuisse impraegnatam, & postea partus sui temporis ignaram, cum e Basilica Vaticana S. Petri in Lateranum tenderet, enixam fuisse; ob cujus facti detestacionem Pontifices hodiernum viam istam declinent. Primus in dubium vocavit Johanna vel Agnetis hujus Pontificatum Jo. Aventinus, eumque secuti pontificiarum partium scriptores omnes, probe intelligentes, quantum auctoritati pontificiae ejusque sedis dignitati dedecus adspargeretur, si infame scortum ea aliquando gavissimum fuisse, omnibus purpuratis elusis, concederetur. Falsi igitur insinularunt hanc narrationem editis scriptis plurimi sedem pontificiam reverentes autores, quos recensent & eorum numero accedunt Baronius ac Leo Allatius; in fabulae etiam argumentum eam convertit e Reformatis David Blondellus vir doctissimus, libro breviori anno 1647 Gallice ipso nesciente edito, & prolixiori Latino post fata ejus A. 1657 per Steph. Curcellaum evulgato (cui assensisse Dan. Chamierum, Sam. Bochartum & Petr. Molinaeum, e Sarravii Epist. p. 227. intelligimus,) in quo efficacibus argumentis vulgarem opinionem impugnavit, fabulosum istud commentum ad destructionem auctoritatis pontificiae exiguum emolumentum afferre posse existimans. Cum vero minus probabile videatur, per tot secula tot viros doctos (quorum septem decadas ipse Blondellus protulit, centum autem triginta & quinque testimonia *ὁμολογία* Egbertus Grimmerius in commentario de Johanna Papissa lingua Belgica A. 1636 edito enumeravit) adeo facili credulitate admissuros fuisse Papatum

patum hunc foemineum, absque accuratiori in re tanti momenti veritatis investigatione; leves illae in circumstantiis discrepantiae aut parochronismi Blondello observati, eruditae & in ecclesiastica antiquitate probe versatis viris persuadere non potuerunt, ut fidem detraherent rei, in qua narranda cateroquin tot veteres scriptores convenerant. Ac proinde statutum fuisse Claudio Salmasio, objectiones Blondelli discutere, & quae ad adstruendam rei hujus fidem facerent memoriae mandare, ipse Curcellaeus in praefat. indicat, & Boeclerus in Comm. de rebus saeculi IX, p. 119. in Suecia sibi ab ipso Salmasio narratum fuisse scribit. Sed quam interveniens proposito huic summi Viri mors vacuum reliquit provinciam, exornandam suscepit doctrina & vasta eruditione ipso non inferior Frid. Spanhemius celeberrimus in Belgio theologicarum & ecclesiasticarum rerum Doctor, remque arduam & magnis difficultatibus implicitam (uti controversiam hanc vocat in Epist. Sarravii p. 227.) aggressus, utriusque partis momenta accurate libravit, & fidem aetatemque testium ac monumentorum exacte expendens, quorundam auctoritatem interdum infirmavit, eosque confutavit, qui Johanna pontificatum in fabulam convertentes expunxisse eam e catalogo Paparum, seu infandum nomen, & damnasse aeterna oblivione putabantur. Etsi autem multos sibi esse intelligeret adversarios, quorum praecipuos & reliquis praestantiores in libri titulo nominat, Onuphrium, Allatium, Labbeum, Launoium, Mabillonum; praeter omnibus tamen Blondellum, (utpote argumentorum vi inque ecclesiasticae antiquitatis solida eruditione reliquis superiorem) sumxisse videtur, cujus argumenta convelleret, & e chronologia Pontificum depromptas rationes destrueret. Vero non prorsus absimile esse factum hoc, (quod multis tale visum est) inde ostendit, quod sexum mentienti ratio haud aequae difficilis fuerit apud Italos mento rasos, quam alias gentes barbam eo tempore gestantes; idque exemplis foeminarum, quae religionis ac disciplinae studio ita sexum occultarunt, ut pro viris habitae, & ad dignitates maribus convenientes, sacras etiam, admotae sint, probat p. 8. seq. 119. seq. Autores historiae de foemina hac, pontificiam sedem occupante, adversus negantes eam tuetur, & primo loco Marianum Scotum nec ex errore nec ex malitia comminisci talia potuisse, si non vera res fuisset, docet p. 18. seq. 46. 47. codices autem ejus corruptos & insertam ab alio hanc narrationem fuisse negat p. 22. seq. De Radulpho Flavia-

Flaviacensi, num is Mariano antiquior, & ejus de Papissa mentione differit p. 26. sqq. asseritque haud multis adeo post Papissam annis eum floruisse, sub primordium seculi decimi, sesquiseculo circiter ante Marianum, qui undecimo seculo medio inter monachos vixerit; quo tempore sagacissimi severissimique Pontifices, scriptores præterea Papatus acerrimi vindices extitere, non permissuri, ut putida fabella confingeretur, infamiae notam Romanæ sedis in iustura, nisi multum ex vero traxisset, p. 45. Post Mariani & Radulphi ævum seculo duodecimo Johannam Pontificem proditam a Sigeberto Gemblacensi; seculo tertio decimo a Martino Polono Pœnitentiario Nicolai III. indicat, nec per fraudem illata iis loca esse, quæ extare nollent Pontificii, late ostendit p. 52. 59. sqq. Sed nec Martinum primum id tradidisse (quod Mabillonius asserit) verum ante illum complures idem narrasse declarat p. 69. sqq. Testes autem rei hujus, qui Martini tempora secuti fuerunt, asserunt multos p. 74. sqq. non tamen omnes, quos petendos ait ex his qui ex professo id egere, citati p. 81. 82. Subdit ingenuam confessionem Jo. Launoii: *neminem, vel certe paucos dubitasse, quin femina Romanam sedem occuparit.* Præter historicos de Papissa testari ait statuat, Johannæ huic inter alia Pontificum simulacra Romæ & Senis publice erectam, monumenta item eam indicantia alia, p. 91. Quo loco etiam de sella perforata, & more explorandi in ea sexum novi electi Pontificis, multa differit a p. 101. ad p. 124. & inde colligit, narrationem hanc de Papissa accenseri non posse fabulis, quæ in favorem idololatriæ papalis persuadendæ fuerunt plebi credulæ & superstitiosæ, quæve commodis inservirent Cleri & monachorum, quarum multæ in historias transferunt, plurimum assensu & fide comprobata, recensitæ p. 135. sqq. cum dissimillima sint ista exempla huic historiæ, cujus ab iis differentias quatuor p. 138. 141. 146. 149. annotat, & quod nihil ea contineat vero minus simile, quam portentosa & incredibilia ista, quæ a monachis & Jesuitis credi jubentur, observat p. 152. sqq. Id præterea monet, alia omnia, mendacissima licet, quæ contigisse feruntur, in facto aliquo historico fundamentum habuisse quoddam, nec occasiones ac origines confingendorum eorum ignorari; (quales asserit p. 1591. sq.) at Johannæ pontificatui comminiscendo, & fingendo in Apostolica sede hujusmodi monstro, nullam fuisse seu oblatam seu arreptam occasionem; eam autem, quam pandere quidam studuerunt, frivolum

volam esse, nec falsis istis conjecturis labefactatam historiæ hujus veritatem, immo effugiorum vanitate firmatam potius fuisse, p. 165. Cavillationes inde & absurdas conjecturas eorum, qui occasionem fabulæ tradere, sicque Papissæ veritatem inficiari studuerunt, examinat & configit, Aventini p. 165, Onuphrii p. 169, Baronii, Bellarmini & Mabillonii p. 175, Allatii p. 195, Sorberii p. 201. Palmaria porro tria argumenta negantium historiæ hujus veritatem aggreditur & subruit: primum a silentio hostium Romanæ Ecclesiæ desumptum, examinat p. 207. ostendens, Judæos Johannam memorasse p. 208. nec Græcos omnes silentio eam prætermisisse p. 209. An Photius patriarcha, seculo nono, eam tacuerit, diligenter inquirat p. 216. sqq. ejusque & cæterorum ipsi συγγραφέων, Metrophanis Smyrnæi, Styliani Neocæsariensis, Nicetæ Davidis Paphlagonis, Georgii Cedreni, Johannis Scylitzæ, Jo. Zonaræ, Nicetæ Choniata, Georgii Acropolitæ, Nicephori Gregoræ, Michaelis item III. Imp. Constantinopolitani, silentium (in quo maximum causæ suæ præsidium collocat Allatius, ac de eo gloriatur, sibi que ob profligatam fabulam alios gratulari gaudet, p. 212) ita accipiendum docet, ut non absque suspitione violentæ suppressionis aut interpolationis castrationisque plurimorum Græcorum Scriptorum a Latinis facta, id contigisse existimetur. Plurima sane e Photii (quem eunuchum fuisse negat p. 214. 25. insigni autem animi moderatione ac prudentia polluisse, ostendit p. 216. sqq.) scriptis, quæ in Romanam sedem erroresque & innovationes Latinorum literis consignaverat, horum fraude interisse, vel alio fato intercidisse, aut inaccessis loculis esse recondita, publicæ luci perpetuo invidenda, p. 222. sqq. 248. 344. demonstrat. Romæ etiam & in monachorum claustris passim scripta Patrum antiquorum inique haberi, & de iis prout rei ipsorum expedit statui, alia aboleri, alia per fraudem supponi, ac in MSSis tractandis nihil non permittere sibi Censores, Expurgatores, Præsides sacre Inquisitionis, ab aliis abunde probatum affirmat. Nil igitur dubitandum, non modo e Latinorum multis Chronicis, verum etiam e Græcorum scriptis ab infidis his manibus erasam fuisse Johannam, & vel abolitos vel in tenebris sepultos esse Græcos ejus Pontificatus testes, familiari Expurgatoribus arte, Romæ pridem in hos fines constitutis, De Barlaamo monacho, cujus silentium causæ suæ multum conferre putat Allatius, differit pluribus p. 257. sqq. & adversus eos, qui eundem

cum Barlaamo Calabro esse statuunt, disputat *p. 264. sqq.* Alterum argumentum ex silentio Anastasii Bibliothecarii, Leoni & Benedicto coævi, petitur, quod non modo de Papa foemina, quæ Johannes appellata fuerit, is taceat, sed ea etiam referat a morte Leonis, quæ Johanni cuidam IIX locum prorsus faciant nullum, diluit *p. 270. sqq.* multa statuens a Launoio (qui solum hoc argumentum ad confingendam Johannam sufficere censuit) & cæteris supponi, quæ vel ambigua fidei sint, vel aperte falsa, *p. 277.* Anastasiosque plures extitisse, a scriptoribus istis confusos, nec Vitarum Pontificiarum autorem eum videri qui sub Hadriano II & Johanne IX vixerit, *p. 279.* ostendit: quicquid etiã Anastasius Bibliothecarius scripserit, passum esse tot mutationes id quod hodie extat de Vitis Pontifici opus, a Jesuitis Moguntinis A. 1602 editũ, ut non unum, sed sexcentos in eo laborasse, ex infinitis adjectionibus, detractionibus & variatione intelligat, qui Codices conferre velit, *p. 287.* Non ergo dubitandum, sicubi autoritatem & honorem Pontificiæ sedis violatum animadvertent, id ab ipsis fuisse erasum: quippe cum in Codice Palatino inter Leonem IV. & Benedictum III. collocatam vitam Johannis foemina olim viderit Freherus, peculiari epistola id testatus; Salmasius quoque eandem in isthoc Codice, antequam is Romam asportaretur, sibi conspectam narraverit Sarravio, Boeclero, Riveto & Autori, *p. 292. 294;* in Bibliothecæ Regiæ Parisinæ Codice Anastasiano etiam disertis eam verbis legi testatus sit Fabrotus, Sarravius & Blondellus, *p. 295;* Naudæus item codicem ejusmodi habuerit, *p. 299;* neque vero sit simile, (quod tamen arbitrantur isti) a monachis librariis, pontificio dominatui & honori additissimis, sub præfectorum oculis interpolatum fuisse librum Bibliothecarii Romanæ Ecclesiæ, remque tantæ invidiæ & tam ignominiosam isti intrusam, *p. 297;* credibile potius sit, ipsum Anastasium e vitis reliquorum Pontificum infamem Johannam omisisse, cum solenne ipsi fuerit, premere ea quæ Romæ invisa essent & causæ Paparum adversarentur, in eorum vero gratiam a vero aliena asserere religioni sibi haud duxerit, quod pluribus ex eo desumptis testimoniis probat *p. 300. sqq.* vasrum ejus etiam & abjectæ servitutis ingenium in causâ Photiana eluxisse *p. 321.* ostendit. Quæ autem ratio suspitionis in corruptis & depravatis Anastasii codicibus, eandem quoque obtinere in Gulielmo Biblioth. Annalibus Bertinianis, Adone, Hermanno Contracto, Conrado Urspergenſe, & Monacho-

nachorum monumentis aliis, quorum autores vel ex studio in Pontificiam sedem siluerint, vel silere jussi sint, expuncta & ejecta ex iis, Expurgatorum artibus, Johanna *p. 323. 344.* observat; nec e silentio scriptorum, qui Mariani Scoti tempora præcesserunt, recte inferri historiæ de Johanna vanitatem, demonstrat *p. 345. 522.* Motam a Sirmondo ex Hincmari epistola difficultatem, qua venisse ad se de obitu Leonis Papæ nuncium memorat, cum Missi a se in itinere essent, qui cum Romam pervenissent, Benedictum Papam electum invenerint, *p. 362. sqq.* ita diluit, ut hiulcam esse eam epistolam doceat, & studio quadam reſecta, ut Benedictus Leoni immediate suffectus crederetur; immo locum esse suspitioni, quod ad Johannam, non Benedictum spectarit ea epistola, quam ab Hincmaro missi Romam ferebant, & pro ea nomen Benedicti suppositum fuerit, *p. 370.* adde *p. 488.* Benedicti III. diploma in favorem monachorum Corbeiensium scriptum, quod præcipue Labbeus urget, variare in omnibus editis, & confictam esse epocham Johannæ expungendæ; nec inusitatum falsariis istis, clausulas pro lubitu privilegii bullisque papalibus adscribere, in favorem suorum vel ordinum vel cenobiorum, alias item refingere & interpolare, *p. 381. & sqq.* probat. Tertium argumentum, quo ex ratione temporum & chronologico calculo annorum, mensium, dierum, quibus singuli ante & post Johannam Pontifices sederint, collatis Lotharii & filiorum annis, Onuphrius, Allatus, Blondellus, Launojus, & Labbeus, falsi arguere conantur Marianum Scotum, Martinum Polonium, & cæteros qui biennium & amplius Johanni IIX foeminae attribuant post excessum Leonis IV, ante electionem Benedicti III, refellit *p. 407. sqq.* & chronologiam papalem incertam, fallacem, ac lubricam esse, tum ex ipsis pontificiis scriptoribus *p. 414.* tum duabus tabellis demonstrat, quarum prima *p. 421. sqq.* insignes discrepantias exhibet chronologiæ pontificiæ, inde usque a Petro ductæ, multum variantis non solum in numero & serie Paparum, sed & in ætate eorum seu tempore per quod sederint denotando, quod exemplis priorum sex post Petrum Episcoporum Romanorum *p. 426. sqq.* manifestum reddit, nec aliud quidquam in re chronologica magis perplexum existimat, & nutans, & instabile, ac perpetuo secum conflictu præbens jucundius attendentibus spectaculum, quam sit illa chronologiæ papalis digestio; seu initium Pontificatus singulorum attendatur, seu duratio

sedis, seu vacatio ejusdem, vel interpontificium, seu combinatio *cum* annis *Æræ* Christianæ, aut Consulium, aut Imperatorum, aut cum Indictionibus, & qui alii sunt characteres in collatione temporum *p. 434*. Altera tabella Paparum, præcipue noni sæculi, & temporis illis attributi, seriem ac rationem discordibus plane calculis atque sententiis constare ostendit, unde manifestum redditur, qua demonstrationis chronologica evidentiæ negetur, post mortem Leonis locum fuisse Johanni sive VII. sive VIII; affirmetur vero Benedictum III. paucis post diebus, certe eodem mense Julio, electum fuisse, postquam obierat Leo, *p. 436*. Igitur Hadriani I, Stephani V, Eugenii II, Valentini, Gregorii IV, Sergii II, & Leonis IV tempora & initia ac fines pontificatum examinantur, & ut scriptores in iis definiendis discordent exponitur; quam adversis item inter se frontibus iidem committantur, aut sententiis distrahantur, circa tempus interpontificii Leonis IV, & ut plerique propere in Benedicto surrogando Leoni, ridicule etiam Anastasium in partes vocent, (eius vetustissimi codices tamen vitam Benedicti non recensent, sed in Leone IV desinant, ut *p. 282. 300. 460*. & Cod. Thuaneo fuit ostensum) id unice agentes, ne inter Leonis excessum & Benedicti consecrationem ullum omnino Johanna tempus, ne mensem quidem aut diem, relinquant, fuisse traditur. Dissensum eorum, qui Papissam admittunt, aliis ad annum 854, aliis ad 855 exordium ejus sedis referentibus, in mensibus etiam & diebus variantibus, in argumentum ficti pontificatus verti posse, negatur *p. 467. 84*. nisi pariter inde a Petro usque omnes Papæ expungendi sint, quorum exacta temporum notitia admodum incerta. Papale autem bellum istud, ut in Pontificibus determinandis qui Johannam præcesserunt, & interpontificiis designandis, præsertim isto a morte Leonis IV; ita quoque in assignandis annis & definienda sede Benedicti III, Nicolai I, Hadriani II, manifestum redditur *p. 468. 89*. Gesta sub Johanna pontificatu quod attinet, quorum notitia nos destitui indeque eam non extitisse contendunt, cum Leonis & Benedicti actis confusa fuisse putat *p. 481*. ac falso quidem adscripta quædã Johanna, quæ referenda erant ad Leonem antecessorem, v. g. conventus Ticinensis, iter Romanum Æthelwulphi Anglo-Saxonum regis cum filio Ælfredo *p. 483. 89*. ad Benedictum vero relata, quæ spectant tempora Johanna, ad obscurandam eam & infamiam sedis pontificiæ abstergendam, *p. 488*, docet. Ex his

pruden-

prudenti & præjudiciis vacuo Lectori constare posse, falsos Onuphrii, Allatii, Blondelli & Labbei calculos, vanosque *παρισσομασγών* triumphos esse concludit.

*HISTOIRE DES PERRUQUES, OU L' ON
fait voir leur origine, leur usage, leur forme, l'abus
& l'irregularité de celles des Ecclesiastiques, par M.
Jean Baptiste Thiers, Docteur en Theologie,
Curé de Champrond.*

hoc est,

Historia comarum adscititarum, in qua de ipsarum
origine, usu, forma, abusuque & indecentia illarum, qui-
bus Ecclesiastici utuntur, agitur, auctore Joanne Bapti-
sta Thiers, Doctore Theologo & Parocho
Campi-rotundi in Pertico.

Parisus, sumptibus Auctoris, 1690. in 12. Constat Alphabeta.

Cum observasset, ut in Præfatione operis ipse fatetur, Auctor, Ecclesiasticorum comas adscititias gestantium tantum his temporibus invaluisse numerum, ut persuasissimi videri possint, ornamentum hocce nequaquam Ordini suo interdictum esse, nec aliquid habere in se, quod vitæ genus, cui addicti sunt, quodque profitentur, minus addeceat; ad istum errorem ex animis ipsorum eximendum opus istud aggressus est. Quapropter in Clericorum tantummodo gratiam hunc se ait invulgare laborem; quamvis ut ad sæculi genium se propius accommodaret, titulum paulo generaliorem libro præfixerit.

Ab initio igitur in capillorum adscititiorum ætatem inquit, cap. 1. quam antiquissimam sane, eosque foeminis æque ac viris usitatos fuisse contendit; quamvis Rangoni assentiri nolit, foeminas prius iisdem assuevisse existimanti, quas pravo demum exemplo imitati fuerint viri. Cæterum primos omnium *Japyges*, Apuliæ nunc populos fuisse, qui asseverante apud Athenæum *Clearcho*, omnis generis luxa diffuentes, *primi faciem attriverint, capitiq; galericulum & scititiam comam ad-*

Ddd 3

apta-

aptaverint. Non minus apud *Judeos* comas hujusmodi in usu fuisse, ex *Es. III, 17.* ut verba tamen a Theologis Lovaniensibus Gallice reddita sunt, colligere satagit. Sed aptioribus rationibus *Persas, Medos, Lycios* iisdem usos esse deducit, & *Romanos* maxime pelles quoque sibi paravisse docet apposis crinibus humanis, sic ut aptatæ capiti, cutis vera, non coma adscititia viderentur; comas vero ipsas vel captivorum capitibus succisas, vel aliunde coemptas fuisse, quam in rem diversa ex *Ovidio, Propertio, Petronio, Juvenale, Martiale* aliisque *Auctoribus* priscis loca affert in medium, eumque usum diu constitisse, & usque ad nostra secula derivatum esse, ex *Patribus* scriptoribusque nonnullis aliis confirmat sed nunquā magis obtinuisse, quam nostro hoc tempore

cap. II. innuit. Ecclesiasticis tamen in Gallia morem hunc non nisi inde ab anno sexagesimo nostri seculi arrisisse memorat, cum ejus rei auspiciū fecisset *Abbas de la Riviere* postea Episcopus Lingonensis, quem proinde *Patriarcham* illos inter Ecclesiasticos, qui comas adscititias gerunt, nominare par sit; ejus enim exemplum, ut elegantiori hujus ætatis mori & ipsi reverenter obsecundarent, *Abbatēs* alios, & hos iterum permagnam Clericorum omnium ordinum turbam esse æmulatam. Sed quod nullo modo habitu isto uti liceat Sacerdotibus & Clericis, nunc argumentis pluribus se demonstraturum confidit Auctor, quorum istud veluti primarium primo loco producit, quod *Paulus* ipse *1. Cor. XI, 4.* comas istas gravissime prohibuerit, cum homines *nudo & aperto capite preces fundere jubeat; Chrysostomum* vero ait ulterius adhuc procedere, cum alio modo & habitu orare maximum peccatura, idque *καὶ εὐτὸ* pronuntiet: hinc & Christianos primos nunquam aliter precatos; *Concilium* etiam *Romanum* anno 743 Episcopis, Presbyteris & Diaconis *velato capite altario Dei assistere* sub poena excommunicationis prohibuisse; & unum ex *Armeniorum* esse erroribus, quod *Sacra* celebrantes capitibus tegmina non modo non detrahant, sed etiam *cucullam tegmini imponant.* Quod vero *Revius* Lugduni in *Batavis* Theologiæ Professor, edito anno 1647 de *libertate Christiana circa usum Capillitii defensione* libro, Pauli mandatum ad solos Corinthios pertinere evincere voluerit, id absque ratione facere, cum multi Papæ & Patres hic omnium locorum & temporum præceptum a Paulo dari agnoverint. Ubi tamen *objectioni* occurrit, quod ex usu ecclesiæ Congregatores hodie capite tecto verba ex suggestu faciant, cum tamen pro-

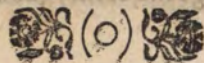
pheta-

phetare æque ac *orare* *Paulus* in allegato loco Christianis interdixerit: Ait enim, juxta *S. Thomæ* explicationem illum qui prædicat vel evangelium docet, ex propria persona loqui; illum vero, qui *Sacram Scripturam* in ecclesia recitat, puta legendo *lectionem* vel *epistolam* vel *evangelium*, veluti *Diaconi, Subdiaconi & Lectores* solent, ex persona totius ecclesiæ loqui, & hanc *Prophetiam* ab Apostolo intelligi. Licet verò Ecclesia in hac traditione & regula a Paulo præscripta sibi aliquid indulserit, virisque ecclesiasticis variorum generum integumenta, quæ longa serie recenset, eorumque, *Biretorum* nempe, *mitrarum, almutiarum, capitiorum, cucullorum, aliorumq.* originem & usum prolixè & studiose cap. IV. persequitur, permiserit; mentem tamen ipsi semper mansisse, ut aperto capite, quemadmodum adhuc laici, precibus operam darent, eaque in re multorum Sanctorum, nec non *Bellarmini* præfulgere exempla; ipsa vero illa capitis, quæ recensuimus tegumenta, comas illas adscititias condemnare. Repugnare easdem antiquæ ecclesiæ traditioni, quæ nudo capite & stando attendere evangelio jubeat; cui & Papa ipse, & Sacerdotes, & Diaconi, & Subdiaconi sese submittant, & de qua præter *Ordinem Romanum circa Missam Pontificalem* a *Mabillonio* publicatum, sat multi iique insignes Auctores rerum ecclesiasticarum testimonium perhibeant. Nec credibile esse, quod olim seu scamna seu cubitalia in templis extiterint, sed tantum baculos afferri consuevisse, quibus, si opus esset, aliquis potuisset inniti; id quod adhuc apud *Maronitas* in Monte *Libano* moris sit, utpote qui in ligneis fulcris, patibuli formam habentibus, inter audiendum orandumve prono corpore recumbere soleant. Accedere, quod & Scriptura Sacra, & Concilia, atque Ecclesiæ Patres, *capillos in cincinnos contortos & crispatos* in omnibus utriusque sexus Christianis; Sanctus vero *Hieronymus* cum aliquibus Conciliis speciatim in ecclesiasticis condemnet, idque fulmen necessaria consequentia etiam in comas adulterinas evibretur. Quemadmodum etiam crines, barbæ & supercilia colore inducta materiam sæpe cavillationum & contemptus causam suppeditaverint paganis, itidem a Patribus inde & conciliis condemnata; quam in rem imprimis *Tertulliani* atq; *Cypriani* diversæ afferuntur rationes: ita easdem ad mutatio-
tios capillos applicari rectissime posse contendit. In primis autem illas, quibus iidem Patres alienos & aliunde assumptos crines reprobaverint, Culpam vero dicit fieri longe majorem, quod in novem capitibus Ca-

nonibus

- nonibus ecclesia, quantum ad coronam & tonsuram clericalem attinet, adversentur, quibus tamen quam arctissime Clerici adstringantur. Qua occasione inquiritur, quo tempore, ut tondeatur & coronam gerat, obstringere cœperit Clerum ecclesia. Capillamenta porro *aliā inducere faciem*, Autor monet, quales dissimulationes a sinceritate Christiana alienæ sint. Multum etiam *insumendum temporis*, & nimiam adhibendam curam, si iisdem uti aliquis velit paulo comtioribus, quod studium tamen & ethnici ipsi improbaverint, & ecclesiæ Patres in universum in Christianis reprehenderint, ut nec S. Tiburtius admittere testem voluerit, quem nimiam operam in fovendis capillis collocare noverat. Nec obstare, quod Sacerdotibus undecim conditionibus liceat Missam recitare galericulo capiti imposito (*la calotte en tête*;) quippe nullam ex iisdem, quod uberius per undecim capita demonstrat, Clericis capillamentorum studiosis revera favere posse. Cumque *Ecclesiastici in rota vitæ irreprehensibiles* esse debeant, eo ornamento indutos nec vestium luxum, nec capillorum globulos & cincinnos increpare jure posse. Primum & *essentiale Clericatus signum* & fuisse semper & adhuc hodie esse, *tondere capillos*, quod tamen ipsi hac ratione indecore abdicare videantur. Ornamenta, quibus utuntur homines, tribus stipata esse debere conditionibus, si modestiæ laudem habere velint, ut sint decetia, non superflua, nec nimis exquisita, quarum nulla competat in comas adscititias. Has præterea *transcendere limites tonsuræ clericali* a Conciliis *prescriptos*, & ad nimis promissos capillos referendas esse, qui & Laicis vetiti sint. *Adversas esse obligationi*, quam contraxerint per tonsuram, *Offensiones multas præbere*, ut ex pluribus rationibus pateat, ubi & non unas actiones, quæ capillatis Clericis intentatae sint, Auctor recenset. Eapropter rectissime omnia genera capillamentorum, quorum novem nominat, a diversis *Synodis* hucusque *improbata* & severe prohibita esse. In Regularibus vero *monstruosam plane & scandalosam deformitatem* esse, quippe qui duplici nomine Canonibus obligentur, partim nempe quatenus sunt Clerici, partim quatenus Regulares sunt. Denique octo *objectiones*, quæ ad Clericos culpa liberandos vulgo afferuntur, *dissolvit*; & *media* proponit, quibus imprimis in Gallia Ecclesiastici in ornamento & habitu isto gerendo impediti possint.

Prodit una cum Augusto hæc Actorum mense Septio octava Supplementorum.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris, Anno M DC XCI.

JOANNIS CIAMPINI, ROMANI, MAGISTRI
Brevium Gratia ac in utraque Signatura Referendarii, de incombustibili Lino, sive lapide Amiantoejusque filandi modo, Epistolaris Dissertatio.

Romæ, typis Rev. Camera Apostolicæ, 1691, in 4. Plag. 3.

Recordabitur forsitan adhuc benevolus Lector eorum, quæ a Roberto Plot L.L. D. circa speciem quandam panni incombustibilis, e China advecti, annotata ex Transactionibus Philosophicis Anglicanis per compendium retulimus in *Actis M. Aug. 1686. pag. 400.* Cumque ibidem ingeniosus ille Vir texti illius materiam quidem haud obscure Amiantum esse conjiciat; attamen ambigat, quomodo linum hocce fossile ob filamentorum breviteriam neri commode atq; texti valeat: non ingratum fore curiosis existimavimus, si compendia circa hoc negotium a clarissimo Ciampino suggesta indicaremus. Tamen enim facile prævideamus, non de fore, qui propositum hic modum elaborandi tale linum, multum adhuc imperfectonis habere dicturi sint: forte tamen ansa sic aliis dari poterit, in comminiscenda hujusmodi texturæ via commodiori ingenium exercendi. Ut ergo de brevi hac & epistolari dissertatione brevibus etiam dicamus, perscripta ea est ad R. P. Fr. Bernardum Josephum a Jesu Maria, Commissarium, Procuratoremq; Generalem totius Franciscanæ familiæ, Terræ Sanctæ in Curia Romana: cui nempe circa linum hoc incombustibile nonnulla sciscitatio, in redhostimentum beneficiorum olim in se collatorum, Ciampinus & frustulum lapidis, & linum ac chartam ex eodem confecta transmittere, simulque quicquid in Academia Physico-Mathematica (quæ nempe in ejus domo jam a multis habetur annis) ea

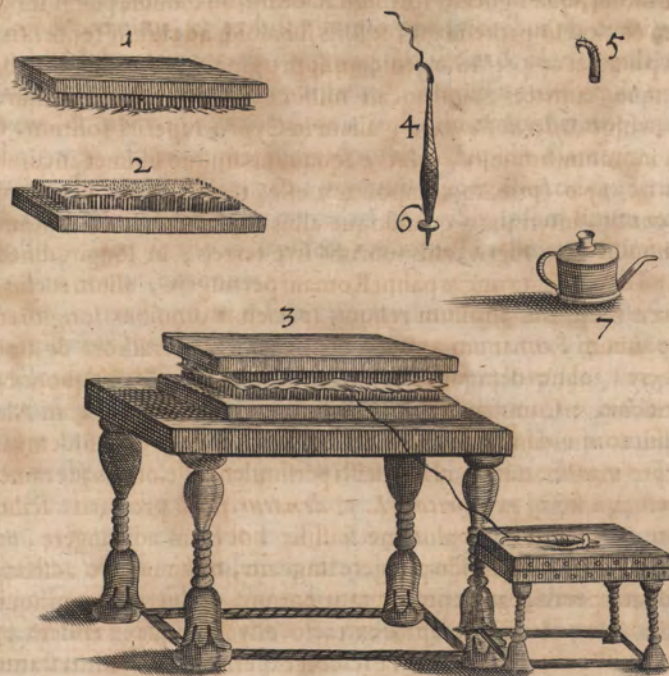
Ecc

de re

de re dissertum fuit, una cum modo filandi tale linum, per amicum quendam sibi communicato, aperire voluit. Praefatur vero multa de nominibus & historia hujusce lapidis, quæ cum ex Plinio, Agricola, Pancirollo aliisque, a nostro etiam citatis, jamjam nota esse possint, non est cur iis detineamur. Varias quoque ejus species indicat, colore, bonitate, aliisque notis multum inter se discrepantes: sic perhibet alium Amiantum in Corsica obvium, longum esse, cujus nonnulla frustula, quæ ligneam formam habeant, ad dimidii palmi longitudinem & ultra se protendant, coloris subalbidi ad rufum tendentis; alium plumbei coloris ad argenteum appropinquantis molliorem breviorisque, cum tres palmi uncias minime excedat, erui ad Sextum Ligitriæ, vulgo *Sestri di Ponente*; alium in Cypro reperiri solitum, omnium infimum bonitate, veluti e squammis mutuo sibi incumbentibus ad cepæ formam compositum esse, terrei coloris in nigredinem vergentis, intermixtis quandoque albis superficiebus sive lineamentis, nonnullis vero nigris, aliis subruis sive terreis, in longitudine autem vix ad duo minuta uncia palmi Romani pertingere; alium rursus e Pyrenæis montibus effossum reliquis speciebus omnibus longiorem esse & palmum Romanum æquare, filamenta vero crassiora & asperiora habere; alium denique adhuc diversum in Volaterranis montibus reperiri ait. Cumque præterea multi sint qui Amiantum cum Alumine scissili confundant, noster ex Dioscoride quidem notat lapidem hunc, in Cypro maxime natum, alumini isti persimilem esse, utriusque tamen differentiam simul ex *Agricole L. 5. de natur. fossil.* producit: scilicet sapore eum differre ab alumine scissili: hoc enim adstringere, amiantum autem parum modo pungere linguam, minime vero adstringere. Falsitatis porro arguit conjecturam eorum, qui perennes antiquorum lucernas ex oleo, hoc e lapide extracto, ellychnioque ex eodem parato constituisse autument: propria scilicet experientia edoctus testatur, cucurbitulam vitream Amianto repletam ignique commissam nil quidquam olei, ut quidem speraverat, sed non nisi paucas aquei humoris guttulas ardere nescias fuisse. Sed nec ellychnio parando materiam hanc aptam esse arbitratur; eo quod particula lapidem hunc componentes ita arida & minutissima sint, ut nullos poros inter se contineant ad assugendum attrahendumque oleum. Venit tandem ad promissum in dissertationis rubrica filandi modum; quem jam ipsissimis Autoris nostri verbis retentis dabimus expositum.

Ante-

TAB. X. ad A. 1691. pag. 403.

Antequam, inquit, lapis iste neatur, sequenti forma preparandus est. Accipitur & infunditur in aquam lapis, quæ si calida sit, citius operatur; ibique per aliquod temporis spacium, quod ad arbitrium est, in infusione relinquitur. Deinde manibus contrectatur, perstringitur & dilatatur, ut ex illo quædam tenuissima exeat terra, quæ ad similitudinem albæ est calcis, quæque lapidis filamenta inter se conjuncta detinebat. Ex hac terra aqua densa fit & lactescens, quæ projicitur, & nova superinfunditur, & iterum manibus dilatatur, postea obstringitur & premitur, ut ex hisce iteratis operationibus ab omni purgetur calce: & hacce operatio fiet quinquies, sexies & pluries, quia magis linum heterogeneis partibus purgatur. Successive tota massa e vase eruitur, & ipsum purgatur vas, quia in fundo multæ heterogeneitates remanent. Experientia plura docebit. Lapidis filamenta, quæ linum appellari possunt, expansa ponuntur super aliquod canistrum, sive aliud simile, ut facile aqua percolari & facilius ipsum linum exsiccare possit. Dixi de modo lapidem reducendi in linum: nunc qua forma illud neatur, exponam.

Primo loco referam ostensum mihi modum, qui talis est: Pectines duo minutissimis ac tenuissimis dentibus sumantur, ut in *Fig. 1. & 2.* ad TAB. X. instar illorum, quibus carminatur lana ad conficiendos pileos, sive pannos texendos. His levissime carminetur linum: deinde inter amborum pectinum extremitates ipsum linum claudatur, ita ut foris promineat, ipsique pectines coli vicem præstent: superponantur deinde ipsi pectines alicui mensæ sive scamno, ibique firmentur, ut *Figura 3.*; sumatur postea parvus tenuisque fusus, ut *Fig. 4.* qui superius uncinculum habeat, ut *Fig. 5.* & inferius verticulum, ut *Fig. 6.* ut facile circumvolvi possit; fusus subtili filo induatur; deinde urceolum cum oleo oportet habere, ut *Fig. 7.* cum quo digitorum indicis & pollicis interiores extremitates loco salivæ illiniantur; ad hoc ut primo loco cutis conservetur, quia Asbestinum linum corrosivum est & excoriat: secundo quia oleum ipsum linum mollius reddit, & ob id commodius netur, quia facilius cum lino conjungitur. Accipitur ergo ipsum filum & unitur cum lino vivo existente in pectinibus, & circumvolvendo ipsum filum cum eodem lino conjungitur: quod non sine maxima patientia ac tædio peragitur. Quando igitur satis fili præfato lino vestitum fuerit, poterunt ex eodem formari sive texamenta, Italice *fittucce*, sive *nastri*;

poterit etiam tela confici; sed periculum de hac minime feci. Quando hæc confecta fuerint, oleo liniuntur & projiciuntur in ignem, quæ statim accenduntur. Ignis devorat filum, & purum remanet amantum sive tela.

Secundo loco dicam, quid in hoc nendo lino experientia, quæ rerum omnium magistra est, me docuerit; nam vidi, quod linum Asbestinum difficile filo unitur, & eo difficilius, quo ipsum linum est brevius; unde loco fili linum commune sumsi, quod appositum colo, ut moris est, desumptis tribus vel quatuor filamentis lini vivi, quæ intermixta & inserta in filamentis lini communis in hisce implicantur & circumvolvendo facilius uniuntur & connectuntur, unde filum ex hisce proveniens firmitus & durius ad texendum evadit. Quare pectinibus uti, non est opus, quia potius dilacerant & abbreviant Amianti fila, quam ullam præstant utilitatem, ac sufficit ponere Asbestinum linum in aliquo canistro sive mensa, illudque in parva dividere filamenta, ad placitum, lino communi inferenda. Et hæc de modo nendi: nunc ad formandam chartam me confero.

Quando iste abluitur Amiantus & a calce expurgatur, in vasis fundo quædam Amianti partes remanent, quæ omnibus aliis breviores sunt, quæque ab aliis separantur, cum ob illarum brevitatem ad nendum minime sint aptæ: ex hisce igitur partibus consueto modo charta formatur.

Nunc superest, ut aliquid breviter exponam, quomodo Amiantus ille sic filatus ac textus diu conservetur: nam propter maximam ejus ariditatem manibus eum contrectando in tenuissimas abit partes, ut supra enarravi. Quare melius ut conservetur tela, sive quodcunque aliud opus ex Amianto confectum, oleo illiniendum est: nam oleum lapidis conservationi mirum in modum prodest. Ex hac igitur illinitione non solum ipsius lapidis deducitur perennitas, verum etiam quodammodo lapidis incombusstibilitas demonstratur; nam facilius ipse accenditur lapis flammaque attollitur, duratque donec totum oleum absumatur; unde tela illa, quæ ante accensionem olei inquinata conspurcataque apparebat, post combustionem candida & nitida evadit, quæ postea singulis vicibus ad conservationem, ut dixi, illinienda est, sicque in scrinio servanda.

Hactenus illustris Autor noster: cujus quidem consilium, de lino com-

communi filamentis Asbesti commiscendo pro obtinendis filis tenacioribus, a supra laudato Roberto Plot jamjam, loco antea dicto, suggestum meminimus. Num vero tela ex talibus filis parata post exustum admixti lini fulcimentum, eam retentura sit firmitatem, ut usibus, queis olim linteum incombusstibile adhibitum fuisse constat, inservire valeat, alii viderint.

LA FILOSOFIA OVERO IL PERCHE DEGLI Scacchi. i. e.

Philosophia sive τὸ διότι Ludi Scachorum; auctore
M. Aur. Severino.

Neapoli, impensis Ant. Bulifonii, 1690. in 4. Plag. 16.

DELL' ANTICA PETTIA.

id est,

De πεττεία antiqua; auctore eodem.

Neapoli, imp. Ant. Bulifon, 1690, in 4. Plag. 9.

M. Aurelius Severinus, Cratigena Tharsienis, in regio Gymnasio Neapolitano Anatomæ & Chirurgiæ Professor, natus est A. 1580, mortuus A. 1656, non minus ob variam eruditionem, quam ob studium multa scribendi valde celebris. Egit de eo ejusque operibus fusc satis vir Clarissimus Leonhardus Nicodemus in Additionibus ad Nicolai Toppii Bibliothecam Neapolitanam, p. 167, 168, 169. MSCtorum ejus volumina quinquaginta nactus Bulifonius, edere ex parte cœpit, cætera impofterum additurus. Ad numerum foetuum Severinianorum obstupesceremus, nisi auctor vitæ Severini, a Nicodemo citatus, de iis judicium in hæc verba tulisset: *Gloria nimis cupidus non tam a bonitate, quam a numero voluminum famam querere visus est. Hinc multos commentarios magis inchoavit, quam perfecit, sive magis demonstravit, quomodo illi componendi essent, quam composuit.*

Ex his etiam est *Philosophia ludi Scachorum*, nuper admodum illustris Magliabechii beneficio ad nos delata. Quale argumentum pertractare jam olim aggressus est, decimo tertio orbis redempti sæculo, Jacobus Thessalonicensis. Extat opus hujus MSC. in Bibliotheca

Ecc 3. Acade-

Academiae nostrae Paulina, descriptum a Joanne Laurentio Sacerdote Utenbusano A. D. 1354. Initium ejus hunc in modum sese habet:

Ego frater Jacobus de Thessalonia multorum fratrum ordinis nostri & diversorum secularium precibus persuasus, dudum munus requisitum negavi, ut transferberem solatii ludum, scacorum videlicet, regiminis, morum ac belli humani generis documentum. Sane cum illum ad populum declamatorie predicasset, multisq; nobilibus placuisset materia, honori eorum ac dignitati curavi ascribere, monens eos, ut formas ipsorum menti imprimant, ut sic bellum & ludi virtutem cordatenus possint facilius obtinere. Hunc ergo libellum de moribus hominum & officiis nobilium, si placeat, intitulari decrevi; &c. Locum eo lubentius exscripsimus, ut pateat, quanto major nostri temporis sit felicitas, quo concionibus ad populum Christianum non ludus aliquis, sed pericopa S. Bibliorum subministrat. Codex hic memoratur a desideratissimo Fellerio nostro in catalogo p. 84. Ex apographis, quae idem recenset p. 88. & 190. prius auctoris nomen omittit, nec quo anno exaratum sit, constat; alterum auctorem nominat Jacobum de Thessolis, & descriptum est A. 1419. Caterum an hic Jacobus Latine impressus sit, non liquet. Serenissimus autem GUSTAVUS SELENUS lib. I. Germaniae conscripto de ludo Schachorum, c. 2. auctor est, Fratrem Jacobum de Casallis, alias Casolis, vel Thessolis, ordinis Praedicatorum, antiquissimum forte esse omnium, quorum de hoc ludo commentarii supersint. Proximeque ab eo abesse ait Conradum ab Ammenbusen sacrificulum Steinensem, der Statt zum Stein Münch und Litterprester, qui A. C. 1337. Jacobum illum rhythmis Germanicis expresserit. Pervetustam vero versionem prosaica Germanicam Anonymorum cura exaratam parum abest, quin integram inseruerit Dux Celsissimus supra laudatus, quem AUGUSTUM Brunsvicensem fuisse, nemo ignorat, libro suo primo c. V. VI. VII. VIII. IX. X.

Simili fere ratione Severinus noster (aeque ac ei plane ignotus Jacobus,) praecipua multa ethica, politica, oeconomica, praecipue vero bellica ludo scachorum recondi statuit, ac demonstrare satagit. Verendum tamen est, ne pro mero ingenii lusu habeantur isthaec omnia ab illis, qui aleam belli a lusoria infinites distare ac differre putarint.

Hac de primo opusculo. Alterum Eruditis magis placebit. Eo quippe solide demonstratur, nec *πρῆξις*, quam Palamedes invenisse fer-

se fertur, nec *latrunculorum ludum* apud Latinos frequentatum idem esse ludi genus cum *Schachico* moderno; qua ratione non paucis veterum Graecorum Latinorumque Auctorum locis haud temnenda lux affunditur.

POLITICAL ARITHMETICK, BY VVIL-
liam Petty, late Fellow of de R. S.

five

Arithmetica Politica, autore VVilhelmo Petty, Societatis Regiae quondam Sodali.

Londini, apud Rob. Clavel & Henr. Mortlock, 1691, in 8.

Constat plaguli 9.

Non ignotum est, qualem ingeniosus hic Autor modum commentus sit, res ad regimen politicum statumve publicum spectantes nova quodammodo ratione dijudicandi; easdem nimirum revocando ad vulgares Arithmeticae regulas, atque sic, argumentis potissimum in externos sensus incurrentibus adhibitis, ipsas ad quandam Demonstrationis speciem reducendo. Etenim specimen hujus rei jamjam ab eo editum extat in comparatione illa Londinensis atque Parisiensis civitatis per ipsum instituta, cujus relationem dedimus in *Actis M. Octob. anni 1687. p. 545.* ubi nempe Londino amplitudinis prerogativam praeter Lutetiam asserere sategerat. In praesenti nunc Tractatu, dudum quidem jam exarato, sed post ejus mortem demum a Filio *Shelbornio* in lucem emissio, latiore discurrendi campum sibi sumit, judiciose plurima differens de ineunda aestimatione Territoriorum, Populorum, Commerciorum, Redituum, Rei Nauticae, Militiae, Tributorum & similium, cum generatim, tum in specie habito respectu ad Regnum Britanniae, ditionesque vicinas Franciae & Belgii. Scopus Auctoris, ut ipse profitetur, potissimum fuit, querulas plurimorum e suis civibus, Angliae hodiernam faciem multum ab antiqua discrepare, potentiamque & opes haud parum deerevisse, causantium voces reprimere, & ostendere, statum hujus Regni & nunc sat floridum esse, & facili opera ad majus amplitudinis & opulentiae fastigium evehi posse. Decem vero imprimis conclusionibus totum hunc suum discursum complexus est, totidem

totidem capita facientibus: quorum singulis quid pertractetur, in eorum, qui Anglicæ linguæ periti non sunt, gratiam paulo uberius nunc exponemus. Et quidem *Capitis I.* argumentum est: fieri posse, ut ditio aliqua exilior ac gens non ita numerosa, beneficio situs, commerciorum & politiæ, æquivalet potentia & opibus alii cuidam territorio populove multo ampliori: speciatim vero naviculariæ opportunitatem plurimum ad hoc conferre. Pro adstruenda hac propositione, Autori præ aliis adhibere placuit vicina exempla Franciæ, nec non Hollandiæ ac Zelandiæ inter se collata. Scilicet tametsi constet ex autoribus non vanis, Franciam quoad incolarum quidem numerum habere se ad Hollandiam & Zelandiam circiter ut 13 ad 1, quoad agrorum vero fundorumque amplitudinem fere ut 80 ad 1: tamen neutram harum proportionum æstimandis in viribus opibusque harum Rerum publicarum ostendit obtinere: quin potius earum intuitu vix triplicem, aut certe non multo maiorem esse evincit; imo quibusdam in capitibus Belgium Gallia longe superius esse: v. g. in accumulandis divitiis, cum res ipsa doceat, facultates Hollandorum inde a 100 annis prope in decuplum increvisse, Gallorum vix in duplum: item in re nautica: hanc nempe per omnes Europæ nationes computatam ascendere circiter autumat ad 2000000 Tonnas, quas vocant: de his vero Anglicæ nationi tribuit 500000, Belgis 900000, Gallis 100000, Hamburgensibus, Danis, Suecis, Dantiscanis 250000, Hispanis, Portugallicis Italicisque 250000: ut adeo hoc nomine Gallorum apparatus navalis ad Belgicum se habeat modo, ut 1 ad 9: sicut & valorem mercium: e Regno Galliæ exportari solitarum non nisi talem habere proportionem statuit ad eas, quas Hollandia quaquaversum mittat, qualem 5 ad 21. Recensitas autem hæcenus aliasque prærogativas situi suarum terrarum Belgas magna ex parte debere, comprobat variis argumentis a proprietatibus hujus regionis petitis. Sic allegat solum æquale ac fertile, aptumque adeo magnæ hominum multitudini intra ambitum non ita latum recipiendæ ac alendæ; porro commoditatem molarum pneumaticarum ob eandem terræ planitiem ubivis locorum semet offerentem; opportunitatem trium fluminum, quorum accolis agriculturæ fere deditis Hollandi merces suas, manu factas imprimis, insigni cum lucro divendant; item grandem copiam aquarum fossarumque navigabilium, ad singularum fere milliarium distantiam sup-

peten-

petentium, multumque adeo emolumenti in distrahendis mercibus largientium; cum constet, vecturam per aquas vix $\frac{1}{15}$ aut $\frac{1}{20}$ sumptuum ejus, quæ terra fit, exposcere: denique facilem hujus regionis contra hostiles insultus defensionem ob continuas fere fossas & paludes, nec non summam portuum commoditatem, navibus minori, quam alibi, hominum rudentumve apparatu, tutandis idoneorum. Cunctas has prærogativas in unum concurrentes plus quam centum librarum Anglicarum myriades annuas Batavis aut lucrari aut servare contendit, indeque non mirandum esse ait, quod commerciis tantopere inter ceteras nationes emineant, quandoquidem tot naturæ beneficiis mactati, pretio etiam viliori merces suas vendendo, majus tamen lucrum inde habeant, quam aliæ gentes illis destitutæ. His porro jungit ingentem navigiorum, omnis generis mercibus transportandis accommodorum copiam, nec non piscaturæ commoditatem; solamque hæc cum capturam plus reddituum Belgis tribuere judicat, quam aut Hispanis Indiæ Occidentalis, aut ipsis Orientalis Indiæ commercium: dum nempe eos ultra trecentas librarum myriades annuas ascendere perhibet. Pergit hinc Autor & exponit varia Hollandorum artificia politica, ad statum & commercia sua in flore conservanda, in usum ab ipsis adhibita, uti libertatem conscientiæ variarumque religionum tolerationem: (ubi obiter observatum fuisse notat, mercaturam plerumque apud eam populi partem quam maxime vigere, quæ in loco illo pro heterodoxa habeatur, id quod diversis exemplis corroborat;) item hypothecarum ob credita in bonis immobilibus datarum firmam securitatem, quam in Anglia quidem videtur desiderare; denique usum Bancarum publicarum, quo ipso quomodo efficiatur, ut minor paratæ pecuniæ summa, v. g. 60000, in sustentandis civitatis cujusdam commerciis æquipolleat summæ majori, v. g. 100000 librarum, eleganter deducit. Ulterius annotat, prudenter admodum a duobus potissimum vitæ generibus Batavos valde alienos esse, magis lucrosas nempe professiones sequi suetos. Alterum ex iis est militia gregaria, alterum agricultura & pecuaria: nimirum posterioris defectum a vicinis Danis atque Polonis affatim suppleri; prioris vero intuitu non deesse Germanos, Anglos, Scotosve, qui parvo satis ære stipendia apud eos facere parati sint, id præterea commodi Reipublicæ afferentes, quod ipsorum, quos ibi gignant liberi, Hollandi nascantur, iacolarumque

Fff

adeo

adeo numerum continuo augeant: quam quidem rationem hominibus provinciam locupletandi securiorem illa reputat, qua exteri privilegiis Naturalisationis propositis invitari soleant: quandoquidem non ita facile quis nudis verbis ac data venia novo semet nomine appellandi alliciatur, ut aliorum domicilium transferat. Quanti vero Reipublicæ interfit numerosos habere cives, Autor ostendit, modo proposito, cujus auxilio gentis alicujus capita ad certam velut æstimationem reduci valeant. Scilicet si ponamus Anglicam nationem constare 6. millionibus hominum, singulos vero, facta per aversionem computatione, ad sui sustentationem impendere annuas 7. libras, jam habebimus 42. milliones librarum: nunc porro si statuatur agrorum redditus per annum largiri 8. milliones, itemque personales incolarum facultates alios 8. milliones, remanebunt adhuc 26. milliones librarum per populi laborem quasiti atque completi. Hos 26. milliones jubet multiplicare per 20, (cum non incongruum sit acquestum ex massa veluti humanæ gentis provenientem eadem ratione supputare, ut fundorum usuram) ut ita prodeant 520. milliones, tanquam valor universæ nationis: quæ summa tandem si per numerum populi, sex nempe milliones, dividatur, apparet ultra 80. libras provenire pro æstimatione singulorum capitum absque sexus aut ætatis discrimine, cum tamen adultæ personæ bene duplo pretiosiores hoc intuitu censendæ sint.

In *Capite II.* Autor probare nititur, dari certi generis tributa & munera publica, quæ opulentiam regni populive alicujus augere potius, quam imminuere apta sint. Pro-thesi hac stabilienda exemplis utitur domesticis partim, partim e vicinia petitis. Nimirum in regnis Britannicis exactiones publicas inde ab anno 1636. nimium quantum auctas esse, & nihilominus regna hæc ab eo tempore opibus atque potentia plurimum increvisse: Regem Franciæ hodie quintam fere facultatum, quas subditi habeant, partem tributis haurire, & tamen regnum satis floridum manere ac passim suas ostentare vires: denique nullam partem Europæ esse, quæ tantam pecuniæ vim ad onera publica conferre jussa sit, uti Hollandiam & Zelandiam novissimo hoc seculo fecisse constet, nec ullam tamen fere dari provinciam, quæ interim magis divitiis atque potentia creverit. Quo vero sic proficua aut innoxia saltem evadant talia tributa publica, ante omnia considerare jubet, a quibus hoc nomine nummi exigantur, & in quos usus conferantur: nimirum si ita

contin-

contingat pecuniam eripi manui prodigæ ac eroganti in sumtus inutilis, & vicissim collocari v. g. in meliorationem agriculturæ, piscationis, operas metallicas, artesve manuiarias provehendas, bene se rem habituram, & exactionem talem cessuram in emolumentum Reipublicæ: at viceversa si censibus emungerentur homines ingeniosi, laboriosi ac seduli, iique expendere in tales, qui laute genio indulgerent, aut etiam non nisi inanibus speculationibus parumque fructuosis incumberent, opes publicas sic dubio procul imminutum iri. Deinde probe pensi habendum autumat, quænam retributis talismodi gravandæ sint aut eximendæ: eoque nomine Batavorum prudentiam magnopere commendat, quibus nempe fere solenne sit, merces ad cibum potumque pertinentes omnium maxime onerare, ad restringendos excessus expensarum passim a luxuriosis circa eas fieri solitarum; alias vero res venales mitius taxare, quæ majoris durationis sint: neque adeo censibus onerare ea, quæ homines lucrentur, nisi extraordinaria necessitas id exposcat; sed ad illa potissimum oculos flectere, quæ isti expendant, ac præsertim inutiliter & absque spe restitutionis vel emolumenti: unde sit, quod vectigalia mercibus advectis aut exportandis apud eos plerumque satis levia indici sueverint. Porro respiciendum suadet, quæ in materia commodissime tributa pendantur; quæ occasione demonstrat, in Hibernia, quæ circiter 1200000 capita & prope 3000000 caminos habeat, non modo populo tolerabilius, sed & Regi magis proficuum fore, si quotannis de singulis capitibus penderentur 2. Shillingi *in lino*; quam si totidem *in pecunia parata* pro singulis modo caminis exigerentur. Pariter & utilius fore autumat, si loco pecuniæ numeratæ ab Anglis pensio talis exsolveretur in lino elaborato, puta lintheaminibus, taniis, filis & similibus, quæ alioquin e Francia, Flandria, Hollandia & Germania advehenda sint: a Scotis vero in halecibus: talem enim præstationem utrisque minus onerosam, publicoque comodo magis salutarem fore. Neque porro iniquam adeo futuram existimat exactionem, si subditi bonam partem ejus, quod ex messe præter solitum locuplete redundaret, in publica horrea tradere juberentur, necessitatibus status publici impendendum; quandoquidem alias experientia doceat, non exiguam talis benedictionis divinæ portionem frivole absumi, plebemque, victus fere gratia tantum laboribus semet applicantem, inde nimis licentiosam & effre-

Fff 2

nem

nem reddi, adeo ut iis annis, quibus exuberans annona est, vix operarios nancisci aliquando valeant, qui iis indigent. Denique ostendit, quomodo Anglia exigua subditorum cum molestia, & annuis circiter 120000 librarum sumtibus, ex indigenis exercitum 155000 virorum in promptu habere posset, ad omnes eventus paratum satisque armis tractandis habilem: itemque quomodo ibidem annuis quasi 72000 librarum impensis 24000 epibata seu classarii subsidiarii haberi possent, necessitate exposcente ad classem tam militarem, quam mercatoriam ex tempore instruendam prompti, cui paranda alias nimium fere tempus magno reipublicæ damno infumi soleat: cum constet Regiam quidem classem 36000 viris ad plenam sui instructionem indigere, navalem vero Anglorum mercaturam vix minori, quam 48000 hominum opera plene exerceri.

In *Capite III* Autor id agit, ut evincat, fieri ob naturalia & perpetua impedimenta non posse, ut Gallia mari potentior evadat, quam Angli Hollandive aut nunc temporis sint, aut reddere se valeant. Discutit hic primo de navigiis bello aptissimis, eaque in maribus septentrionalibus esse pronunciat, quæ capacitate sint inter 300. & 1300. tonnas, ex iisque optima, quæ aquas profundius secent, ventorum nempe nautarumque regimini accuratius parentia: navem scilicet 1000 tonnas capientem & 500 viris instructam, in prælio facile superiorem esse quinque aliis, quarum singulæ 200. tonnarum sint & 100 armatos vehant. Jam vero pro navigiis dictas qualitates habentibus capiendis portus commodos inter *Dunkerkam* & *Ushantum* Regi Gallia omnino deesse ait: portus vero *Brest* & *Charente* eidem ad hoc parum prodesse posse, ut meliori præ hoste conditione sit, vastum quippe oceanum respicientes, ubi ob nimiam latitudinem hostis ad prælium adigi haud facile queat. Porro pluribus ostendit, Regem Gallia nec habere, nec adipisci commode posse sufficientem numerum epibatarum, pro armanda tali classe, quali Rex Angliæ polleat, ut maxime nudare penitus vellet hominibus mercatorias suæ gentis naves, quas nempe non ultra quartam partem commercii navalis Anglicani adscendere pronunciat. Rationes, quas pro adstruenda hac sententia adducit, prolixiores sunt, quam ut hic commode recenseri queant. Cæterum nec probabile reputat, commercia etiam nautica Gallorum adeo magnum posthac incrementum captura: tum quod Gallia plerisque mercibus

necessa-

necessariis jam ipsa per naturam instructa sit, frumento puta, pecoribus, vino, sale, linteis, charta, serico, aliisque, ut adeo paucis indigeat navigiis ad importandas merces, ponderosiores præsertim: tum quod nec ita multæ tales inde exportentur aliorum, si salem & vina excipias, quorum tamen pondus annuatim vix adscendere credit ad 100000 tonnas, quibus transvehendis navigia summam 25000 tonnarum efficientia queant sufficere: & eas quidem plerasque ait adhiberi Belgicas vel Anglicas, utpote quæ jam in possessione ejus commercii sint, & minoribus etiam sumtibus, quam Gallicæ, instruuntur velificentque aut intra portus sese teneant.

Caput IV pro argumento sequentem habet conclusionem: Populum ac territoria Anglicana naturaliter ejusdem propemodum momenti esse ratione opum ac potentia, cum Gallicis. Non diffitetur quidem Autor, latiore Gallici, quam Anglici regni esse ambitum intuitu quantitatis: ast hujus exiguam esse efficaciam propositæ questionis respectu, persuadet per aliam propositionem, prima specie satis paradoxam, sed quam ex regulis suis arithmetico-politicis non parum reddit probabilem; videlicet, *si contingeret incolas Hiberniæ & montanorum Scotia tractuum, terris suis pro derelicto habitis commigrare cum bonis suis mobilibus in reliquas magnæ Britannia partes, ibique suam figere sedem, tum Regem Angliæ ejusque subditos multo, quam nunc, locupletiores inde fore.* Ipsum subditorum utriusque Regni numerum quod attinet, largitur quidem Descriptori Status Gallici, Regem illum dominari 13½ millionibus hominum: Anglicis vero ditionibus in unam summam collectis tribuit 10 modo milliones: at nihilo secius hos 10. illis 13½ ob multas rationes æquivalere contendit. Sic allegat, in Anglia vix degere 20000 personas Ecclesiasticas: in Gallia bene 270000, adeoque prope 250000 viros otiosos & non nisi fruges consumere aptos, quibus nihil opus sit: porro in insula, quales fere Anglicæ ditiones, 10 viros abunde ratione defensionis æquipollere 13 aliis in continenti hostem repellentibus; item Angliam plus quam 40000 nautas alere, (quorum singuli tantum lucrentur, quantum alias tres agricolæ) Galliam non multum ultra quadrantem ejus summæ habere; in Anglia lineam secundum litora maritima ductam esse circiter 3800 milliarium, in Gallia non nisi 1000 milliarium; quæ si utrinque terrarum adjacentium latitudine simul pensabita, in parallelogram-

F ff 3

mum

num redigatur, apparitum fore, in Anglia nullum esse locum, longius remotum cum vicinioribus facta compensatione, qui ultra 12. milliaria a mari distet: at in Gallia distantiam talem sæpe 65. milliaria emergere, imo bene 70. paucitatis nempe portuum ratione habita: adeoque Anglos multo majori gaudere compendio in vectura mercium, ponderosiorum imprimis, quo nomine ipsis bene 4. pro 100. lucro cedant in mercatura facienda. Ulterius provocat Autor ad testimonium peregrinatorum, an non operarii in Gallia passim minus mercedis capiant, & victus tamen fere carior sit, quam in Anglia: unde necessum sit, Anglos facilius opes sibi querere posse; item an non plebei in Anglia (maximam nempe populi alicujus partem constituentes) $\frac{1}{2}$ plus expendant, quam iis æquales in Gallia degentes: at vero si ita plus sumtuum faciant, oportere ut antea plus etiam acquisierint, unde rursum quæstus facilitas elucescat. Denique quamvis aliqui crediderint, totum terrarum orbem ultra 300. milliones hominum continere, Autor tamen iis non mox fidem adhibendam putat: saltem id sibi persuasum ait, cunctas mundi partes, Europæorum commerciis frequentari solitas, non ultra 80. milliones animarum habere: atque mercium quæqua versus toto hoc universo exportatarum valorem per annum non excedere 45. milliones: de hac vero summa Anglos $\frac{2}{3}$ ferre, Autor particulatim per singulas commerciorum species deducit; dum interim Galliæ mercaturam cum exteris exercitam triplo minorem reputat. Postremo monet, ne quis extrinseco Galliæ potentiæ splendore capiatur: hunc enim pendere maxime ex immodica illa parte quota, quam Rex Galliæ quotannis de suorum subditorum facultatibus hauriat: evidens enim esse, quod si duæ nationes supponantur divitiis æquales, & alterius quidem princeps de suorum opibus capiat $\frac{1}{2}$, alterius vero $\frac{1}{3}$, ille quidem actu appareat triplo locupletior, cum interim potentia ambo æquales sint.

Capite V. Autor occupatus in eo est, ut demonstraret, impedimenta, quæ hactenus Angliæ potentiæ incremento obsistant quadantenus, contingentia modo esse, nec remotu penitus impossibilia. Varia vero ea recenset: uti, nimiam territoriorum, vastis quoque marium intervallis disjunctorum, distantiam, indeque fluentia plura, quæ speciatim commemorat, incommoda; obscurum sensum variamque interpretationem legum regni fundamentalium, ac Parliamēti

menti privilegiorum; unionem populi Hibernici cum Anglico non satis firmam, quæ nempe coloniis hinc inde missis stabiliri melius posset: tributorum impositionem exactionemque non satis providam, qua fiat, ut populus fere duplum ejus pendat, quod de nummis talibus in Regis manus perveniat; inæqualitatem proportionis inter Comitatus, Dioceses, Parochias; denique & divulsionem juris bellum gerendi a potestate censum indicendi: cuncta vero hæc impedimenta remediis debitis neutiquam immedicabilia esse, breviter innuit.

Capite VI. demonstrare contendit, potentiam & opes Anglorum postremis his 40 annis non parum increvisse. Probat hoc ex adjectis noviter aut saltem magis excultis ditionibus, quales Nova Anglia, Virginia, Barbados, Jamaica, Tanger & Bambay; ex pretio habitationum, nunc passim duplicato; ex classe Regia jam in triplum vel quadruplum antiqui navium numeri aucta; ex quadruplicata fere carbonum fossiliæ mari advectorum quantitate; ex incremento conspicuo mercaturæ Americanæ & Guineanæ; ex vectigalium summa in triplum fere adaucta; ex decremento usurarum, quæ ante 50 annos dextantes, ante 40 besles fuerint, nunc vero semisses sint, aut minores, si bona a debitore dari cautio possit. Cæterum tametsi hoc temporis spatium bene 300000. homines in Anglia extra ordinem bello aut peste perierint, attamen hunc numerum interim ex 10 illis incolarum, quos supposuit, millionibus jamjam per ordinarium generis humani accrementum satis suppleri potuisse autumat: dum observatum sit, regulariter intra 200. annorum intervallum duplicari hominum numerum per consuetum generationis progressum.

Capite VII. deducta conclusio hæc est: Decimam universarum expensarum partem, quas Regis Angliæ subditi per annum erogare soleant, sufficere alendis 10000. peditum, 40000. equitum & 40000. classiariarum, prætereaque sustinendis universis, tam ordinariis quam extraordinariis Coronæ sumtibus, dummodo debite taxaretur & exigeretur. In computandis modo dictis expensis placuit Autori, ne nimium dixisse videretur, regulam modo sumere ab infimæ sortis hominibus, mercenariis puta in victu, & ancillis rusticis in amictu æstimando, habita nempe mercedis ratione, quæ talibus solvi soleat; unde conficit, hujus generis homines in cibo, potu, vestitu, aliisque rebus necessariis comparandis non facile minus quam 7. libras annuas infumere:

mere: his igitur per 10. milliones, quantum nempe subditorum numerum supponit, multiplicatis, pro decima parte expensarum talismodi prodeunt 7 librarum milliones. Atqui constare ait, quinque circiter milliones sufficere dicto militum numero per annum alendo: ordinarios autem Coronæ seu Regiminis sumtus annuos non transcendere 600000 librarum summam. Gravem vero adeo taxam talem subditis videri non posse, maxime cum pacis temporibus plerique plus lucrentur, quam expendant: & ad eam præstandam non alio opus sit, quam ut quis quotidie $\frac{1}{20}$, adeoque semihoram circiter, plus laboribus vacet, & $\frac{1}{20}$ minus expendat, quam alias faceret, quod & ipsum non ita difficile, dum pauci fuerint, qui non $\frac{1}{20}$ plus cibi potusve assumant, quam iis salubre sit.

Capitulum VIII. argumentum est, superesse Britannia affatim manuum superfluarum, ut quotannis duos milliones plus, quam nunc fiat, lucrari possent: nec deesse hanc in rem occasiones aptas, promptas atque sufficientes. Scilicet largitur quidem Autor, e 10. subditorum millionibus, ob sexus, ætatis, dignitatis atque conditionis impedimenta, vix remanere ultra milliones 6 $\frac{1}{2}$ eorum, qui actu laboribus quæstum facere possint: attamen & eum numerum huic rei satis esse putat. Etenim cum horum aliqui 3, alii 5, alii 7 solidos seu Shillingos per hebdomadam lucrentur, media proportionem capta & facta compensatione, si singuli 5 Shillingos per septimanam, aut saltem 10 libras per annum lucrifacere statuatur, cunctorum quæstus summa proveniat 65 millionum, adeoque 25 milliones ultra expensarum quantitatem residui: atqui nunc quidem vix 5. millionibus lucrum annuum expensis majus esse credit. Quod vero nec occasio desit pro quæstu tali faciendo, colligere jubet ex facta computatione, quantum nauli exteris solvere Regis Angliæ subditi soleant; item, quantum commodi Hollandi capiant ex piscatione in maribus Britannicis exercita; denique quantum pro mercibus extraneis expendatur, quæ in Anglia ipsa laborari per diligentiam adhibitam possent: scilicet ex sola Francia quotannis importari merces pro 2600000. librarum precio; inter quas tamen vix quinta pars e talibus constet, quæ in Anglia parari nequeant, uti vinum, charta, suber, resina, cappares & pauca alia: ut adeo vel solius Franciæ intuitu duo librarum milliones compendiseri valerent.

Capitulum IX. ostendit, sat pecuniæ supererere Angliæ ad exercendum

dum nationis commercium. Fundamentum computationis hic sumit a nummis tempore Cromvelliænæ usurpationis cussis, ac dein post factam Regis restitutionem revocatis & novo typo insignitis, quorum summam ait fuisse circiter 800000 librarum; & creditum tum inter trapezitas fuisse, efficere istam quasi septimam partem universæ monetæ Anglicæ, quæ ita tota fuerit 5600000 librarum, aut rotundiore numero, cum sane aliquid pro pecuniis in thesaurum reconditis indulgendum, sex millionum. Hanc vero quantitatem sufficere gentis commercio, ita ex solitæ nummorum circulationis fundamento probat. Si in Anglia sunt 6 milliones hominum, quorum quilibet 7 libras annuas consumit, tota expensarum summa est 42 millionum, & per hebdomadas singulas 800000 librarum: ut adeo minus uno milione satis esset, si pecunia intra quamvis septimanam absolveret circulum. At quia redditus fundorum, per semestria intervalla solvi soliti, 8 milliones annuos faciunt, hinc ad eos pendendos requiruntur 4 milliones: præterea cum pretium habitationum Angliæ trimestribus spatiis exsolvendum, per annum ascendat circiter ad 4. milliones, unum millionem huic implendo satis esse existimat: ut adeo non ultra sex in universum milliones ad universos sumtus requirantur.

Capitulum X. & ultimo Autor evincere satagit, Regis Angliæ subditis non deesse media seu fundum pro exercenda totius Orbis, qua commerciis patet, mercatura sufficientem. Dixerat superius, commercia per totum hoc universum geri solita per annum non transcendere 45 milliones; his addi vult 15 alios, pro navigiorum necessariorum apparatu, ut ita summa ad agitandum universale commercium sit 60 millionum. Jam reputare jubet, non omnem hanc pecuniā paratam esse oportere, sed fere dimidium fide mercantium stare solere, ut adeo vel 30 milliones fere satis esse possent. De his jam prope dimidium in moneta, navibus ac sorte actu mercaturam faciendo occupari, reliquumque tantum non inducto Bancarum usu, quo nempe pecuniam mercatoriam dupli propemodum vices subire supra ostenderat, suppleri valere. Quod si tamen adhuc 20 milliones deficere statuatur, dat consilium, ut universa Regni Nobilitas, e qua nempe plures nunc filios natu posteriores mercaturæ dicare soleant, pro ampliori tali commercio impetrando, tanti valoris sortem in fundis constituent, pignoris & securitatis loco futuram pro quibusvis mercibus, quas pro rationibus com-

mercii illius universalis vendi aut emi contingeret: talem vero terrarum quantitatem circiter sextam vel septimam Anglici territorii partem præstare posse putat: quod consilium quam proficuum & necessarium Nobilitati futurum sit, pluribus deducit. Quod superest, præmonet Autor in præfatione, positiones, quibus hi Discursus superstruantur, aut veras esse certasque, aut saltem an tales sint, a suprema potestate facile indagari posse: sin minus, certe non ita falsas esse, quin suppositionum instar inservire queant, ad ostendendum quo collimetur: nec abs re futurum judicat, si publica auctoritate in veritatem harum materiarum inquiratur: cum utique privata conamina tali negotio haudquaquam sufficere valeant.

*MEMOIRES DE MESSIRE JAQUES
de Saulx Comte de Tavannes, Lieutenant General des Armées du Roy. i. e.*

Commentarius Jacobi de Saulx Comitis Tavannii, Exercituum regionum in Gallia Legati Generalis; in quo exacte & fideliter describuntur causæ & progressus motuum factione Principum & Parlamenti Parisiensis excitatorum, quibus Gallia in postremis turbis ad annum usque 1653 afflicta fuit.

Coloniæ, 1691, in 12. Plag. II.

BRevis est libellus, sed in quo ingenuitas singularis, peritia rerum aulicarum & militarium egregia, nec non modestia styli, nostro quidem judicio non exiguam laudem meretur. Heros, ut dici solet, historiae hujus est *Ludovicus Borbonius, Princeps Condeus*, ejus ardorem bellicum non modo Germania, sed & ipsa Gallia, patria ejus, nostra ætate experta fuit. Sopiti erant uterunque motus priores Parlamenti & Parisiensium, qui a funda (*fronde*) cognomen habuerunt, compositione A. 1649 inita, in quibus Condeus præter spem populi, aulæ regiae strenue adstiterat; cum inter illum & Cardinalem Julium Mazarinum ex causa non admodum gravi dissidium oriretur, querente scilicet *Condeo*, quod *Mazarinus* promisso cuidam amico Princi-

Principis facto non stetisset. Hujus vero simultatis is tunc eventus fuit, ut Mazarini summa, qua apud Reginam, Ludovici XIV, qui nunc regnat, tunc vero impubes erat, matrem & tutricem valebat auctoritate, *Condeus* ejusque frater *Contius*, & sororius *Longaville Dux* captivi in castellum *Vincenarum*, & postea ad oram Neustriæ in *Portum gratiarum* (Havre de grace) ducerentur. Inde *Tavannius*, autor libelli, inter familiares Condei primarius, cum multis aliis nihil omisit consilii & manu, quo captivos in libertatem assereret. Copiæ igitur colligebantur, arces & oppida Condei præfidiis firmabantur, regiae quædam occupabantur, accito in partes *Turenno*, celeberrimo nostrisque damnis cognito Duce, qui Principum causa Hispanorum patrocinium imploravit, & militare subsidium ab illis accepit, expugnatibus aut ad ditionem adactis haud spernendis in Picardia & Campania Gallicæ ditionis oppidis & munimentis. Paulo post factioni caput sese præbuit *Gasto Dux Aurelianus*, patruus Regis, cum multis ex reliquis Proceribus, quorum accessu elatum Parlamentum Parisiense *Mazarinum* publicis edictis proscripsit. Hic tempestati illi cedendum sibi esse videns, demereri prius Principes in custodia detentos voluit, eosque ipse mandatis a Regina instructus & aliis quibusdam ex aula comitatus, d. 13. Febr. A. 1651 liberavit, tanta cum submissione, ut Condei genua amplexus gratiam & protectionem ejus imploraret; inde relicta Gallia, Coloniam Agrippinam petiit, & apud Electorem tutum & benignum hospitium invenit, ex quo per literas aulam Gallicam non multo aliter, quam si præsens esset, regebat. *Condeus* etsi magna cum lætitia Lutetiæ exceptus, & cum aula in speciem reconciliatus, sinceram tamen Reginae & Regis jam pubertati proximi benevolentiam assequi non potuit, plurimos etiam ex amicis, factis dictisque fervidioribus a se alienavit, ita ut brevi nihil tutum Lutetiæ videns, ad copias suas, quas duce *Tavannio* in finibus Picardiæ habebat, sese recipere cogeretur. Secuta tamen est nova aulæ cum *Condeo* reconciliatio, ejectis ejus gratia viris in ministerio regio celeberrimis, *Tellerio*, *Servièno* & *Lionneo*. Iterum tamen *Condeus* pompa & comitatu nimius Regem offendit, novisq; suspicionibus de foedere cum Hispanis ita gravatus est, ut Regis nomine in Parlamento publice de illo crimine accusaretur; quam imputationem & ipse ore tenus fortiter in Senatu repulit, acerrime represso Coadjutore & postea Archiepiscopo Parisiensi & Cardinali *Gondio*.

dein edita apologia. Cum vero interea Rex annum ætatis XIV attigisset, & solenni ritu mense Septembri inauguratus esset, facile coniecit *Condeus*, graviora sibi ab aula metuenda esse, quod Regi utut puero, tam aperte resisti non posset, ac matri tutrici, cujus tamen consiliis hac regis ætate summa constabat autoritas, nec *Mazarini* imminuta erat, ita ut pro oraculo aulæ, absens licet, haberetur. Evecti eodem tempore sunt ad ministeria aulæ tres viri, quos ob ætatem & barbas prolixiores vulgo barbato (*barbons*) vocabant: *Castellonovus* ad primarias expeditiones; *Moleus* ad custodiam regii sigilli; *Vivillous* ad ærarii curam; invisi & infesti pariter *Condeo*. Ille itaque non solum solennitati consecrationis regis non interfuit, sed spe omnis favoris aulici abjecta, in Aquitaniam ejusque metropolin *Burdigalam* partibus suis addictam evasit. *Tavannius* in Campania, Hispanorum copiis subnixus, arma expediverat. Deposita inde simulatione *Mazarinus*, licet contrarium Rex Parlamento pollicitus esset, ineunte anno 1652 revocatus in aulam, summoque cum honore & gaudio exceptus fuit, restituti etiam in pristinas functiones *Tellerius* & reliqui. At Parlamentum, renovata *Funditorum* factione, audacius, editis acerrimis in *Mazarinum* edictis faviit, patrocinantibus *Aureliano*, *Nemoroso* & *Bellofortio* Ducibus (Orleans, Nemours & Beaufort;) nomen etiam & opes factioni afferente *Aureliani* filia ex priori matrimonio, ditissima virgine *Montpenseria*. Collectæ itaque copiarum, tentatæque sunt urbes regni a foederatis, exiguo tamen cum successu, parum concordantibus factionis ducibus, multisque occasionibus neglectis, ut *Tavannius* passim ingenue indicat. Regi vero & aulæ fortissime militavit, desertis Principibus, *Turennius*, nec infeliciter mense Aprili cum *Condeo* prælium quoddam ad *Blenavium* commisit, quanquam *Tavannii* iudicio victoria illa extenuetur. Principes Lutetiam sese receperunt, & *Tavannius* Stamparum urbem commeatu refertam occupavit, cladem tamen paulo post a *Turenio* passus, quod invitus licet, & postulante *Montpenseria*, spectaculi causa copias in aciem eduxisset; interim enim in suburbio mille & quingentos suorum amisit. Obsidioni inde Stampensi Rex ipse per aliquot dies interfuit: cum vero in eum ex tormento minori (*falconetum* vocant, nec majora habebant obsessi) incilio quidem & in alia urbis parte tunc agente *Tavannio* exploderetur, summum illi odium apud Regem suggestione amulorum concitatum est, ita

ita ut restituto licet postea *Condeo*, gratiam tamen Regis sinceram recuperare & ad dignitates meritis suis pares emergere non potuerit, domini consensescere coactus. De hoc fato suo querelas non leves instituit, ita ut harum potissimum causa commentarium hunc edidisse videatur. Obsidio Stamparum ad Idus usque Junii frustra continuata, soluta demum fuit adventante in auxilium *Carolo Lotharingæ Duce*. In hunc vero vehementer invehitur *Tavannius*, quod consistentibus jam adversa fronte exercitibus, adigi se a *Turenio* una manu gladium, altera diploma regium ostentante, passus sit, ut absque pugna discederet, & Galliam sociosque turpiter desereret, acceptis & subscriptis, quas Rex offerebat, qualiscunque pacificationis conditionibus. Regis copia postmodum Lutetiæ admotæ sunt, *Turenio* & *Fertæo Seneterrano* ducibus, pugnatumque est in ipsis suburbiis, ut Principum cohortes in urbem recipi necesse fuerit, persuadente ad id cives *Montpenseria*. Verum tanta inde exarsit plebis insolentia, & in *Mazarinum* ira, ut pleraque per tumultum fierent, nec cadibus abstinere, nulla quidem, ut *Tavannius* testatur, *Condei* culpa. Verum etiam Regem multa urgebant: deerat commeatus, & Hispanorum exercitus ex Belgio appropinquabat, omnisque spes concordie cum Principibus & Parlamento abjicienda erat, nisi *Mazarinus* aula & regno iterum ejiceretur. Abiit igitur vel sua sponte, ut quidam existimarunt, vel monitus a Consiliariis Regis reliquis, & in Episcopatus *Leodiensis* oppido *Bullione* receptaculum invenit. Mutatis deinde, ut fieri solet, subito populi Parisiensis animis, magno studio conciliatio cum Rege quaesita est. *Condeus* ad copias suas novis Lotharingi, quem pacificationis nuperæ cito tæduserat, auxiliis auctas egressus est. *Turennius* illis exercitum regium opposuit, castra ad confluentes *Sequana* & *Icauna* fluminum metatus spatium incommodo & angusto, ut a *Tavannio*, qui Principum exercitum admoverat, sine dubio opprimi posse videretur, eaque spe ita efferretur *Condeus*, ut Lutetiam rediens de republica quasi jam victor consilio disponderet. Artibus autem aulæ, & mobilitate plebis Parisiensis, ipsiusque Ducis *Aureliani* solita inconstantia, effectum est, languente etiam ex morbo *Condeo*, ut ad conciliationem civitatis cum Rege serio omnia inclinaerent. *Turennius* etiam, ut erat non minus solers quam promptus, viam invenit ex iniquo castrorum loco copias sub initium mensis Octobris absq; damno educendi, & Lutetiam accedens

negotium pacis promovit, ita ut Rex d. 21. Octob. faustis cum acclamationibus populi regiam suam intraret. Condeus exercitum in hiberna ad fines Campaniæ & Belgii dimisit, eaque occasione munita quædam Galliæ oppida in Hispanorum potestatem pervenerunt. *Mazarinus* manu militum 4000 collecta, insidias sibi structas feliciter evasit, & ab obvio *Turenii* exercitu in Galliam reductus est. Condeus pacis conditiones, quæ offerebantur, aspernatus, novoque subsidio 6000 militum, quos Princeps *Tarentinus*, *Tremolii* Ducis filius, mense Decembri adduxerat, firmatus, bellum continuare decrevit, neque id ante pacem post annos octo initam finem habuit. Memorat hic *Tavannius*, ut ipse post adventum *Tarentini*, & traditum huic a Condeo supremum in copias imperium, missionem petierit, ægre licet impetratam. Abolitio inde regia d. 3. Januar. A. 1653. data cum literis Cardinalis *Mazarini*, opera soceri sui Ducis de *Tresmes* missa ipsi est, spes quoque de gratia Regis & augenda dignitate facta; ipse tamen tunc temporis consultius esse censuit, ut in prædiis suis viveret. Queritur vero iterum, quod nec aulæ placuerit, neq; apud Condeum remunerationem fidelitati suæ parem invenerit. Hæc est libelli hujus summa, quoad præcipua historiæ momenta, omissis brevitatis causa multis narrationibus particularibus memoratu licet haud indignis. *Tavannius* statim atque ducatu copiarum sese abdicaverat, in singulari certamine cum *Marchione Quintino* cognato *Turenii*, a quo pravo inter illius ordinis viros more provocatus erat, magnum vitæ periculum adiit, ipsius tamen adversarii generositate superavit. Cum enim huic lethale vulnus inflixisset, famuli ejus tres *Tavannium*, qui unum tantum adduxerat, nec propinquum satis habebat, a tergo adorti interfecissent, nisi jacens jam in terra & morti proximus *Quintinus* illi acclamasset, ut sibi caveret: conversus itaque ictum sibi intentatum declinavit, & aggressores fortiter in fugam coniecit.

TOMUS II. AUTOGRAPHORUM LUTHERI
 & coæthaneorum, ab anno 1517 usque ad annum 1546,
 in Serenissimi Principis RUDOLPHI AUGUSTI Brunsvicensium
 & Lunenburgensium Ducis Bibliotheca domestica Brunsvigæ reconditorum.

Brunsvi-

Brunsvigæ, ex officina Zilligeriana, 1691, in 8.

Constat plagulis 18.

DE auspiciis, scopo & utilitate hujus catalogi diximus in recensione *Tomi I.* Actis nostris anno 1690. p. 601. inserta. Jam secundus in publicum prodit, cum ampla & erudita præfatione, cujus autor nomen nunc suum, (quod in ea, quæ Tomo I. præmissa est, dissimulaverat) profitetur; estque is *M. Hermannus von der Hardt* / cujus eruditionem Lipsia nostra ante aliquot annos perspexit, quaque jam insigni cum fructu gaudet Academia Julia, in qua Professoris linguarum orientalium munus cum laude sustinet. Ex præloquio hoc, quia indicem librorum referre non possumus, pauca quædam annotamus. Præclare disseritur, quantum conducat veritati historiæ, & inprimis ecclesiasticæ, diligentia in conservandis majorum scriptis & monumentis, & quantum noceat tepor & negligentia in illa cura & in continuatione eorum quæ bene cœpta olim fuerunt. Adduntur de hoc insignia *D. Lutheri* monita, & exempla scriptorum memorabilium; v. g. epistola *Martini Meieri* Cancellarii Moguntini ad *Aeneam Sylvium* tunc Cardinalem, postea Pontificem *Pii II.* nomine insignitum, anno 1457 data: 17.
 Gravis de corruptelis Ecclesiæ ante Lutherum querela A. 1496 a *Wolfgango Aytlinger* conscripta. Indicatur modus, quo impacta nuper a scriptore Gallo, egregio & celeberrimo scriptori *Johanni Sleidano* calumnia, ex collatione variarum Commentarii ejus editionum refelli possit; id quod hujus indicii beneficio & opera clarissimi *Hardtii* præstabitur in opere *Seckendorffiano* propediem edendo. Antiqua porro quædam indulgentiarum ante Lutherum diplomata, testimonium crassissimæ superstitionis præsentia exhibentur; ut & casuum, quos vocant reservatorum & taxarum penitentiariarum autores nominantur. 26.
 Quæ vero de utilitate in conservanda ejusmodi librorum memoria dicta sunt, eximio judicio *D. Gisberti Voëtii* celeberrimi inter Reformatos Theologi ex *Libro II. cap. 2. Bibl. Stud. Theol.* confirmantur, itemque exemplo scriptoris Angli *Davidis Echlini*. Meritissimo itaque jure prædicat Autor Serenissimi Brunsvicensium Ducis *RUDOLPHI AUGUSTI* inexplicabilem sollicitudinem, & inexhaustum desiderium, quo multis ab annis hoc egit, ut evanescentibus antiquis ac ponderosissimis monumentis resurgendi spem faceret. Apertius quoque iterum significat,

pag. 16.

17.

21.

23.

26.

30.

35.

36.

- pag. 38. 39 *ficat, Celsitudinis ejus intentionem fuisse, ut laudato operi Secken-*
dorffiano opis atque lucis aliquid ex conquistis magno labore nec par-
 278. *vo sumtu & communicatis libris accederet; quod quomodo successerit,*
ex ipso opere, cui nunc in typographiis nostris ultima manus admo-
vetur, Lectores percipient. Subjunctus est Tomo huic II. epilogus,
in quo singularis eruditio Johannis Murelii Ruræmundani, Scholæ
Monasteriensis ante reformationem moderatoris commendatur, pro-
ducta memorabili Johannis Bugenbagii, qui postea D. Pomerani no-
mine inclaruit, tunc vero Ludimagistrum Treptoviensem seipsum no-
 288. *minavit, ad Murelium epistola anno 1512 scripta; carmina quoque*
in ejusdem viri laudem ab Ulrico Hutteno & Job. Pistorio Bilsfeldensi
edita. Additur elogium poematis de omnibus officiis ad bene beateque
vivendum pertinentibus, a Dominico Mancino Italo elaborati, & anno
1516 Lipsiæ publicati, quod permissu Serenissimi Principis, cura Har-
dtii nuperrime recensum extat,

HISTOIRE DE CHARLES VIII PAR
Monsieur Varillas. i. e.

Antonii Varillasii Historia Caroli VIII Galliarum
 Regis.

Hagæ Comitum, apud Adrianum Moetjens 1691, in 12.

Constat plagulis 22.

REplet Autor locum, quem inter Ludovicum XI & XII Galliarum Reges vacuum reliquerat, *Caroli VIII* historia, licet a multis tradita, libris voluminis hujus quinque renovata. In dedicatione ad Regem suum parallelismos, quales in voluminibus prioribus, (videantur *Acta nostra A. 1688. p. 661. & A. 1689. p. 511.*) concinnaverat, denuo instituit. Ait enim Carolo VIII sapientiores esse Ludovicum XIV, quod ille matrimonium *Margaretæ* Austriacæ, quam Maximilianus I. Imperator ex *Maria* Burgundica susceperat, & qui in dotem offerebatur, Burgundiæ & Artesiæ Comitatus, male consultus spreverit; Hic vero *jure devolutionis*, quod indubitabile vocat, *Artesiam & Burgundiam* acquirere non neglexerit, & cessionem ab Hispanis pactis *Neomagensibus* obtinuerit. *Carolus*, ut Autor judicat, ex superstitione, & corruptos

ruptos Sacerdotes sequens, Comitatum *Ruscinonensem* & *Cerdaniam* Ferdinando Arragonio gratis restituit; *Ludovicus* recuperavit, & terminum regni ad Pyrenæos montes protulit. Foedus ab Imperatore Maximiliano, Italis, & Hispanis Carolo oppositum, pro exiguo habet Varillasius, considerato illo, quod hodie contra Ludovicum, ut Autor scribit, *Augustæ Vindelicorum inchoatum, Mindæ continuatum, & Magdeburgi perfectum est, inter Curiam* (ita hanc a Pontifice distinguit) *Romanam, Leopoldum Imperatorem, Carolum II Hispaniæ Regem, Angliam, Scotiam & maximam partem Hiberniæ, Federatum Belgium, & Ducem Sabaudia.* Addit, tanto majori gloria dignas esse victorias contra tot tantosque hostes hucusque a Rege suo obtentas, ex quibus argumentatur, illum a nemine, quam a se ipso vinci posse. Denique *Carolo* objectam fuisse dicit aversionem a literatis; at summam in eos beneficentiam *Ludovici* prædicat, & suo exemplo comprobatur.

In admonitione ad Lectores, ut solet, adminicula quædam singularia, quibus usus est, indicat, tum inventa & conjecturas suas commendat. Autorem apologiæ pro Anna Ludovici XI filia, *Comitissa Bellojoviensi* (Beaujeu) sive *Ducissa Borbonia*, ut postea vocata fuit, *Lib. I.* hujus historiæ relatæ, fuisse conjicit *Martialem Arvernum* Procuratorem in Parlamento, quem ob eruditionem laudat, speciatim ob librum, quem inscripsit *Decreta amoris*, (Arrets d'amour.) *Acta Francisci Aureliani*, Comitis Longavillani, in causa matrimonii *Anne Britannicæ* cum Maximiliano Austriaco, & Carolo VIII Rege, *Lib. II.* allegata, debere se profiteretur ultimo *Duci Longeville*, qui anno 1672 in transitu Rheni periit. Excusat, quod *Lib. III.* paucos ex Nobilitate, quæ Carolum VIII in Italiam secuta est, nominaverit; numerum enim majorem esse, quam ut investigari, nedum recenseri nominatenus possit. Cum enim Rex equitum hastatorum quatuor millia secum duxerit, & singuli, ut pro certo affirmat, quatuor armigeros sive famulos habuerint, eosque omnes ex Nobilitate, numerum equitum ad viginti millia adscendisse computat. Ad *Librum IV.* supplementum addit narrationi de *Comite Ligniacensi*, qui inter duces Caroli in bello Italico fuerat, & memorabilem ejus casum refert, quod sub regno Ludovici XII ex indignatione decesserit, altero die postquam intellexisset, alium sibi a Rege in præfectura exercitus tunc in Italiam destinati prælatum esse, eodemque fato post mensem extinctam uxorem

rem ejus, ex illustri in Neapolitano regno familia ductam. Ad *Librum* denique *V. Gilbertum Montpensierum* Ducem Gallicum, cum *Antonio de Leva* Hispanarum copiarum Praefecto comparans, hunc extreme malum, sed felicem, illum bonum & fortem, sed successu destitutum fuisse tradit.

Ex Opere ipso, quod ordine & integrum enarrari non potest, excerptemus, quae inter legendum occurrerunt, aliisve judicavimus notabiliora. **pag. 1.** *Lib. I. Carolo VIII* ingenium tribuitur, quod excoli potuisset, nisi *Ludovicus XI* parens ejus, ex invidia & cautela minime probanda, educationem filii negligere, quam talem procurare maluisset, qua sapientior, quam patri expediret, fieri potuisset. Notat tamen, *Carolus* adultum lectione librorum historicorum & politicorum delectatum fuisse, eamque ob causam commentarios *Julii Caesaris* a *Roberto* **q. 10.** *Gaguino* Gallice verti curasse. Eadem calliditate a *Ludovico XI* filiam supra nominatam *Annam*, magnae sapientiae & virtutis foeminam, *Petro Borbonio*, regii quidem sanguinis Principi, sed pauperi & stupido elocatam fuisse, cui tamen administrationem regni, dum impubes esset *Carolus*, per testamentum detulit, unde periculosa factiones **18. it. 31.** inter proceres regni mox ortae sunt, jus tamen tutelae *Anna* per solertiam suam, habito *Ordinum Regni* conventu, tenuit. Primum illa regiminis specimen dedit, supplicio de *Olivario Dama* vili homine, sed *Ludovico XI* ob ministerium in flagitiis praestitum charissimo, justissime sumto. Iniquissima autem in alia Galliae parte, Britannia nempe *Aremorica*, oppressionis exemplum fuit *Guilhelmus Chauvain*, **29.** *Francisci* ultimi illius provinciae Ducis Cancellarius, qui emulatione & saevitia pessimi hominis, *Landasii*, patre sartore nati, sed immodico Ducis favore ad summum in aula & militia locum erecti, indicta causa, squalore carceris diuturni & demum fame enecatus est: autor vero sceleris postea seditione populari captus, & invito licet inscioque *Hero* infamium criminum reus peractus & suspendio sublatus fuit. Subjunguntur multa de rebus Anglicis & Aremoricis, quorum veritas pendet a fide, qua manuscripta ab Autore allegantur. Toto enim hoc opere, ut in historiis antehac editis facere consuevit, pro ingenio suo ita versatus est Autor, ut pleraque nova quadam forma induerit, quae delectationem lectoribus affert, certe radium demit.

Lib. II. prolixè exponitur, quibus consiliis & artibus *Carolus*

VIII Annam Britannici Ducatus heredem *Maximiliano Austriaco* jam per procuratorem nuptam eripuerit, nec minori insolentia *Margaretam* *Maximiliani* filiam, impuberem quidem, sed sibi jam legitime & solenniter junctam & aliquot annis *Lutetiae* educatam, repudiaverit & domum remiserit. Exemplum vix habet atrox & duplicata injuria, excusatur tamen non solum, sed & laudatur ab Autore, & *Caroli Regis* **pag. 144.** simplicitas irridetur, quod soluto matrimonio provincias dotales, Comitatum nempe *Burgundiae* & partem *Artesiae*, sibi jam traditas repudiatam restituerit. *Philippus Cominaeus* in negotiis aularum & scriptis suis illustrius nomen sibi peperit, quam ut vel mediocriter doctis ignorari possit. Hujus calamitatem, quam post mortem *Ludovici XI*, cui charissimus erat, ob societatem cum Duce *Aureliano* incurrit, ex *MSSis* **145.** refert *Varillaeus*, falsus tamen non omnia, quae ad plenam cognitionem requiruntur, in actis reperiri. Quae in dedicatione tetigerat de restitutione Comitatus *Ruscinonensis*, hic pluribus persequitur, culpam duobus monachis *Franciscanis* tribuens. Hi enim lagenas, aureis nummis vini loco repletas, a Rege *Hispanorum* accepisse ferebantur, & clamoribus suis Regem ejusque tutricem & proceres aulae obtundebant, dicentes animam *Ludovici XI* ex purgatorio liberari non posse, eosdemque cruciatus *Carolo VIII* olim expectandos esse, nisi Comitatus ille *Ferdinando Arragonio* restitueretur. Refutat hic Autor scriptores *Hispanos*, & qui eos sequuntur *Gallos*, tradentes restitutionem illam ideo gratis factam esse, ut *Ferdinandus* agnatum suum Regem *Neapolitanum*, cui *Carolus* bellum intentabat, defereret. Duo enim **154.** pacta diversa inter utrumque Regem facta a scriptoribus confundi dicit: prius initum esse A. 1492 de restitutione illa *Ruscinonensi*, alterum A. 1493 de expeditione *Neapolitana*. Hujus causas ab origine repetit, non tam ex autoribus, qui extant, quam ex suo ingenio speciose reconcinnatas. Taxat per occasionem *Scipionem Gentilem*, Episcopum *Aretinum*, ob immodicam laudis ab eruditione & eloquentia captationem, quam consiliis publicis, quibus pax Italiae servari potuisset, no-

pag. 179.

Regis Neapolitani ejusque agnati & heredis Caroli Comitis Cenomanorum deducit. *Renatus* nempe A. 1478 Ludovico XI Provinciam conditionibus in pacto expressis tradidisse dicitur: deinde A. 1480 condito testamento Carolum modo dictum fratris sui filium heredem scripsisse, exclusis filiabus suis earumque posteris: denique Carolum istum, quicquid a *Renato* patruo acceperat, A. 1482 *Ludovico XI* legasse. Foederis conditiones inter Carolum VIII & Ludovicum Sfortiam initi, ex tabulis authenticis exponit, refellitque veteres autores, qui scripserunt, *Sfortia* Principatum *Tarentinum* cum jure supremo articulis secretis a Rege promissum fuisse.

Libro III. historiam *Francisci Sfortia*, qui post mortē Philippi Mariae, ultimi ex Vicecomitum familia Mediolanensium Ducis, ducatum invasit, ejusque successorum *Galeatii*, *Johannis Galeatii*, & *Ludovici* prolixè explicat; ubi obiter monet, jus Austriacum in Mediolanensem ditionem rectius ex *Philippi* illius testamento, quo *Alfonsum* Regem Neapolitanum heredem scripsit, quam ex investitura Cæsarea defendi posse, quia scilicet tota successio Regum illorum Neapolitanorum ad Austriacos pervenit. De matrimonio *Maximiliani I.* Imperatoris cum *Blanca Sfortia*, & investitura *Ludovico Sfortia* facta, multa cum acrimonia & satyrico in Imperatorem sale tractat. Cum vero jam dudum inaequalitas illius matrimonii *Maximiliano* exprobrata a scriptoribus fuerit, ipse excusandi ejus specie, *Friderici III.* (parentis *Maximiliani*) exemplum proponit, qui *Eleonoram*, *Johannis* Portugalliae Regis, cujus mater Judaea fuerit, neptem uxorem duxerit. Miratur, neminem ex scriptoribus intra duo secula hoc pro *Maximiliano* allegasse. Hujus itaque argumenti, pulchre scilicet inventi praeium debetur *Varillasio*, qui tamen cogitare debuit, hoc aculeo, si quis est, suum etiam Regem pungi, qui ab *Eleonora* illa per Serenissimam Matrem suam, *Annam Austriacam*, itidem genus ducit. Consultius fortassis etiam Historicus Regius in Gallia foedus *Alexandri VI* cum Turcis dissimulasset, nisi eo ipso Gallica foedera cum Barbaris exemplum & excusationem invenire putarit. Major tamen utique Pontificis, qui se pro Vicario Christi gerebat, culpa fuit, quae extenuari non potest excusatione quam affert, quod Papa non qua talis, sed ut Princeps politicus, supremusque regni Neapolitani Dominus cum Turcis pepigerit. Reliqua hujus libri parte recensentur acta Caroli VIII cum Pontifice & Florentinis, tum

imma-

immania *Ferdinandi senioris*, filiique ejus *Alfonfi*, Regum Neapolitanorum, flagitia & facta.

Liber IV. occupatum celeriter a *Carolo VIII* regnum Neapolitanum, reditumque ejus periculosissimum in Galliam describit. Non tacet Autor errores & vitia Caroli, quibus felicitatem suam ipse corruerit, profectionem victoriae neglexerit, pompas inanes & voluptates sectatus sit, opes regni luxu & inconsideratis donationibus exhausserit, nobiles ex Andegavensi factione, quibus regni possessionem magna ex parte debebat, meritis praemiis privaverit, cives denique, quos Reges priores facili accessu dignabantur, per fastum repulerit & infensos sibi reddiderit. *Alexandri VI* detestabile facinus memorat, quod *Zizimum*, *Bajazetis* Turcorum Imperatoris fratrem, non solum pensione Turcica annua quadraginta millium aureorum in custodia tenuerit, sed etiam, cum ex pacto cum Gallis, *Zizimus* ille *Carolo VIII* Regi tradendus, ejusque nomine praetexto belli titulus contra *Bajazetem* quaerendus esset, corrumpi se a Turcis, trecentorum millium aureorum pretio passus fuerit, ut lentum venenum *Zizimo* propinaretur, quo paulo post extinctus est. Refert etiam *Hieronymi Savonarole* acta cum *Carolo* Rege, ut ei bona & mala praedixerit, & nisi ad reformandam Ecclesiam animum serio appelleret, exitium minatus fuerit. Operosa est descriptio praelii ad *Tarum* amnem, sive *Fornovum* oppidum, d. 15. Jul. A. 1490 cum foederatorum Italicorum exercitu, qui Gallico quadruplo major fuit, ita commissum, ut Rex illis profligatis, iter suum in Subalpina & inde in Galliam prosequi potuerit. Duplici autem modo pugnae istius historiam proponit, aliter nempe ex Gallorum, aliter ex Italicorum relatione, judicium & electionem lectoribus deferens, utris assentiri velint.

Libro V. sub initium *Cominaum* & *Guicciardinum* perstringit, in descriptione praelii illius, ut putat, hallucinatos. Galliae Regi imputat, quod male consultus occasionem occupandi in itinere illo Ducatus Mediolanensis neglexerit. *Jovium*, cujus venalem calamum reprehendit, eatenus tamen laudat, quod *Consalvum Cordubensem* (*Magni Capitanei* nomine celebrem) jura divina & humana violasse fateatur, dum Gallorum res in Italia prosterneret, & regnum Neapolitanum Hispanis vindicaret. De matrimonio *Ferdinandi junioris*, qui anno 1496 regnum illud recuperavit, cum amita sua ita loquitur, ut dispensatio-

Hhh 3

- pag. 443. fationem Pontificis non satis probet. Guicciardino denuo dicam scribit, quod in historia obsidionis Novariensis fidem corruperit non alia ex causa, quam ut personam fingeret, cui orationem, in quibus componendis scriptor ille gloriam affectare videtur, apte posset tribuere. Multus post hæc est in detegendis Caroli Regis noxiis consiliis & actis, affectibusque *Briffoneti* Cardinalis, quo ministro primario utebatur.
460. Secuta itaque est præceps & fugæ similis ex Subalpinis in Galliam reditus, totiusque regni Neapolitani amissio, consumto cladibus & morbis toto Gallorum exercitu, cum ipso duce Montpenserio supra nominato.
483. In dubium vocatur ab Autore *Petri Bembi* Veneti historici relatio, qua patriæ suæ eandem laudem tribuit, quam Romani olim reportarunt, cum Pyrrho Epirotarum Regi perfidiam medici sui revelassent. Idem enim fecisse, narravit *Bembus*, Senatum Venetum, cum illo tempore aulicus quidam Caroli VIII ex eadem Epirotarum sive Albanorum gente polliceretur, se Regem veneno sublaturum esse. Negat enim *Varillæ*, in aula Regis ullum ex ista natione fuisse, & rationes exponit, per quas mors Caroli Venetis nullum allatura fuisset emolumentum. Magnam inde iterum negligentiam Caroli accusat, quod matrimonium *Philippi* Austriaci cum *Johanna Arragonia*, cum posset, non impediverit; agnoscit tamen divinam providentiam, quæ per conjugium istud potentiæ, ad quam natus ex illo Carolus V Imperator postea evectus est, fundamenta struxerit. Carolo VIII filii fuerant, sed ante Patrem defuncti, & spes prolis simul defecit, quod is corpus vagis libidinibus exhaustisset. Secutus est etiam ipsius Regis subitus interitus ex apoplexia.
526. De vitiis & defectibus ejus sat multa dixit Autor: adscribi tamen meretur, quod de ejus emendatione in fine historiæ subjunxit. *Seria*, ait, conversionis argumenta fuerunt, quod Rex novas leges gubernationis, quam ipse jam tractare & gerere cœperat, ministris antea obsequi solitus, instituit; jurisdictionis & œconomia rationes ordinavit; convictos concussionis deposuit aut ab officio suspendit; bis in hebdomada & supplicantes etiam pauperrimos & tenuis ex populo audit; laboravit in restituenda disciplina Cleri; abusum pluralitatis beneficiorum ecclesiasticorum, quantum in se fuit, sustulit; reddituum suorum rationes ipse investigavit; tributorum modum ad summam duodecies centenorum millium librarum reduxit; consiliarios & ministros perspecta probitatis elegit, & cum eo tempore eminentis virtutis & industria viros non facile inveni-

inveniret, eos tamen prætulit, quorum mores culpari non possent; abstinere capit a diæternis lasciviis & indecentibus, quibus antea adsueverat, nihilque ex eo auditum amplius fuit, quam quod reverentiam erga Deum, & tenerum in subditos amorem indicaret. Ita se juvenis ad huc ad vitam futuram preparabat, tanquam non diu præsentem fruturus. Insigne continentia ab illo editæ specimen d. l. refert Autor, narrans, quomodo juvenulam eximie formæ in civitate *Assensi* stupri causa ad se ductam, in medio libidinis ardore, precibus & lacrymis ejus victus, intactam dimiserit & honeste elocatam munifice dotaverit.

PHILOSOPHIÆ CARTESIANÆ ADVERSUS

Censuram P. D. Huetii Vindicatio, autore D.

Andrea Petermanno.

Lipsiæ, apud J. C. Meyerum, 1690, in 4. Plag. 8.

JO. EBERHARDI SCHWELINGII EXERCITATIONES

Cathedrariæ in P. D. Huetii Episcopi

Suesionensis Censuram Philosophiæ Cartesianæ.

Bremæ, typis Herm. Braueri, 1690, in 8. Plag. 30.

JO. SCHOTANI EXETASIS CENSURÆ, QUÆ

P. D. Huetius Philosophiam Cartesianam ini-

que vexavit.

Franequeræ, typis Jo. Gyselaar, 1691, in 8. Plag. 28.

Vix dum in lucem prodierat *Cartesiana Philosophia Censura Huetiana*, cum statim suos quoque nacta est censores. Et primus quidem omnium has partes sibi sumit Vir experientissimus D. *Andreas Petermannus* Anatomia hoc tempore in Academia nostra Professor Publicus. Secuti hunc sunt Vir consultissimus *Joh. Eberh. Schwelingius*, Juris pariter atque Philosophiæ naturalis in illustri Gymnasio Bremensi Doctor publicus, & clarissimus Vir *Joh. Schotanus a Sterringa*, Philosophiæ in Lyceo Franequerano Professor. Atque hic quidem *Exetasis Censura Huetiana* ipsum Huetii scriptum inseruit, acriusque paulo dicendi genus adhibuit; iste fuscè rem omnem disculit; ille au-

tem stricte breviterque Cartesium defendit. Ut ergo adpareat, quid responsum fuerit Huetio, præcipue quoad illa, quæ in Actis Januarii A. 1690 recensuimus, *Schw. lingii* nunc librum, & eum quidem solum, ne uno in argumento nimii simus, paucis recensebimus; inprimis cum *Petermanni* liber dudum jam in doctorum virorum manibus versetur, brevique tempore perlustrari possit, *Schotani* vero opus in officinis nostris librariis frequentius quam *Schvvelingii* sit obvium. Id autem generatim in Huetio reprehendit *Schvvelingius*, quod vix unquam Domini Des-Cartes sententiam candide proposuerit, plerumque vero affinxerit ipsi opiniones absurdas, ut larvas haberet, quibuscum depugnaret. Nam ad *primum Censura caput*, in quo *dubitationem* Cartesianam & propositionem, *Ego cogito, ergo sum*, tantopere exagitat Censor, regerit *Schvvelingius*, dubitationem illam non in rigore summo esse accipiendam, sed nihil aliud significare, quam remedium illud mentem a præjudiciis avertendi, dum nihil decernimus, aut pro vero vel falso habemus; eo solum fine, ut rationes, quæ assensum aut dissensum vel invitis extorqueant, inquiramus. Cartesium enim, cum videret nihil eorum, quæ sensibus & intellectu cognoscuntur, de quorum tamen veritate apud se vel maxime esset convictus, per philosophiam receptam adversus rationes dubitandi, quibus Athei & Sceptici abutuntur, defendi satis posse, consilium cepisse de cogitationibus semel in limine philosophandi quam maxime avertendis ab omni præcognito, quod experiretur ab hostibus veritatis per objectiones, quæ promte refutari non possent, dubium reddi posse, donec inveniret veritatem quæ a nemine in dubium vocari posset. Cum ergo incidisset in hoc primum cognitum, se existere rem cogitantem, cessasse omnem *εποχην*, quæ potius laudanda in ipso, quam vitio ei sit vertenda. Quamvis autem Des-Cartes unico didicerit intuitu se cogitare & existere, cum hoc ipsum sine regulis dialecticis & absq; illatione per immediatam conscientiam cognoscatur, recte tamen existentiam inferri ex cogitatione, cum plus dicat *τὸ* cogitare quam existere, ac proinde mirum non esse, si in cogitatione actuali existentia rei cogitantis includatur, cum in præmissis virtualiter lateat conclusio. Porro, quia particularia notiora nobis sunt universalibus, ita ut, dum cognoscimus particularia, eadem opera universalia quoque intelligamus, recte dici posse, generalia lumine naturæ esse cognita, postquam adest notitia specierum, atque hinc Dn. Des-Cartes post detectam primam verita-

veritatem optimo jure alia generalia admitti jubere. Nihil etiam aliud hoc enunciato, *Ego cogito, ergo sum*, significari, quam quod intelligi vult Cartesius, falsumque esse duplicem adhiberi cogitationem, cum mens cogitat se esse rem cogitantem. Tandem Cartesio injuria tribui, ac si statuerit, Deum fallere nos posse; cum hæc sit Scepticorum objectio ab illo proposita, ut ostenderet, eam nequaquam labefactare posse primam veritatem a se inventam, quæ sua certitudine & evidentia ita convinceret animum, ut assensum denegare non posset.

Ad *secundum* Huetii *caput* sequentia respondentur: Viam quam Dn. Des-Cartes ad *veritatis criterium* pervenerit, regiam omnino rectamque fuisse. Cum enim ipsi innotuisset veritas prima, *se existere rem cogitantem*, vidisse illum quoque causam, cur tantopere de illa certus esset, non esse aliam quam claram ac distinctam perceptionem, & hinc merito conclusisse, alia quoque vera esse, quæ æque clare ac distincte cognosceret, ac proinde admittenda ceu nulli obnoxia dubitationi. Quod vero modo lumen naturale, modo perspicuitas pro criterio allegetur, id nullam arguere inconstantiam, cum una eademque res per diversa hæc nomina intelligatur. Neque etiam circulum committere Cartesium, dum modo, ut Huetius ait, ex eo quod clara & distincta perceptio vera sit, colligit se esse, atque item Deum; modo vero ex eo quod sit Deus, colligit claram & distinctam perceptionem veram esse. Ipsum enim ante demonstrationem de existentia Dei, infallibiliter certum fuisse de se deque criterio veritatis, nondum tamen perfectam habuisse sui & criterii veritatis scientiam per causas. Cognita vero demum existentia Numinis, causam criterii a priori dedisse hanc, quod Deus omniscius atque optimus nec fallere possit aut falli, neque etiam, salva sua immutabili veracitate, intellectum condere, qui aliquid videat, quod non ita se revera habeat, prout ab illo videtur; atque hoc sensu docuisse, nisi nobis constet Deum esse, fierique non posse ut nos fallat, nihil a nobis perfecte sciri posse, nec ipsa etiam Theoremata Geometrarum. Frustra autem cavillari Huetium regulas methodi, quibus *clare, distincte, ordine, adequate* contemplari res propositas jussit Des-Cartes; falsumque plane esse, illum pluribus argumentis probabilibus vim certissimi argumenti tribuisse; aut Cartesianos statuere, quod habent in mente, id omne existare extra mentem.

De mente humana vera sensisse Cartesium, contra ac Huetius pu-

tat *capite* suæ Censuræ *tertio*, Schvvelingius ex eo conficit, quod cogitatio est primum & immediatum mentis attributum, nec non ipsa sine corpore optime potest concipi. Licet vero ex hac hypothese colligatur, minime pertinere corpus ad essentiam animi, negat tamen Cartesii Hyperaspistes hinc sequi, sola mente totum constare hominem, aut Cartesium hoc unquam docuisse. Quæ deinde ad sensum corpori asserendum subjicit phenomena Censor, ea, iudice Schvvelingio, nequaquam confirmant animam non sentire, sed optime explicari possunt ex hypothese Cartesiana, quæ animam per corpus sentire ultro concedit, perfectamque sensationem illam vocat, cum animus exceptos organis sensorii motus percipit, illique perceptioni suum superaddit iudicium. Porro Cartesii sententia de Ideis commode explicatur, ostenditurque Huetium, dum evincere conatur, nihil esse in intellectu quod non fuerit in sensu, & tamen concedit ideas universales ab intellectu effingi, sibi ipsi non constare. Tandem de animæ sede disputatur, & glandula pinealis a telis, quibus eam Censor impetit, defenditur. Quæ ad illa, quibus *argumentum ad existentiam Dei probandam* a Cartesio excogitatum impugnatur *capite quarto* Censuræ Huetianæ, reponuntur, prolixum esset omnia referre. Concedit quidem Schvvelingius, inspectionem creaturarum rerum ad Dei cognitionem nos deducere per vias, quas Scholastici causalitatis, eminentiæ & negationis adpellant, sed methodos hasce præsupponere jam Ideam Numinis innatam, eamque solum explicatiorem clarioremque efficere, contendit. Cartesium vero a petitione principii liberat dicendo, ipsum quidem ante inventam demonstrationem de existentia Dei, certum fuisse de rebus variis per immediatam experientiam, sed post Deum demonstrative cognitum, illas quoque per causas ac scientifice cognovisse.

Porro illa, quæ in *capite quinto, sexto & septimo* Cartesii *doctrina physica* objecta sunt, ita diluuntur: Dn. Des-Cartes recte corporis essentiam constituere in extensione, cum in corpore nihil deprehendatur quam divisibilitas, mobilitas, figurabilitas, situabilitas, dimensionumque ac mensurarum certarum capacitas, quæ omnia ab extensione dependeant. Ipsum mundos uno plures existere posse negasse, quia id repugnet naturæ rerum, neque tamen definivisse, quid per potentiam Dei absolutam fieri posset. Vim argumenti Cartesiani, quo naturam corporis non in duritiæ aut mollietatis consistere ostenditur, Adversarium

sarium non fuisse assecutum, cum in eo non de translatione totius corporis sermo sit, sed de intestino particularum insensibilium motu: mundum autem infinitum dici, quia nullas cognoscimus extensionis mundi fines. Speciatim ad *argumentum Henr. Mori*, in quo præsidium validissimum ponit Huetius, reponitur, falsam assumi a Moro hypothese, quod scilicet particula illa minutæ, ex quibus ortus huius mundi derivatur, fuerint æquales, & vel cubi vel prismata hexagona. Nullibi enim hoc Cartesium determinasse, sed potius disertis verbis fateri, hæc sola ratione definiri non posse, cum potuerint innumeris iisque diversissimis modis a Deo temperari. *Gravitatis* autem *causa* dum vindicatur ab Adversarii insultu, objicitur eidem, non recte intellectam ipsi fuisse Cartesii sententiam, qui non in solos globulos causam gravitatis retulerit; neque ipsum satis considerasse æqualitatem situs terræ ac vorticis eam peculiariter ambientis, ut habeant ambo unum axem, sitque terræ superficies in omnibus axis sui punctis plane recta, & perpendicularis globulis oppositæ versantibus; ex quo fiat, ut ad rectos angulos gravium pressiones ubique in superficie terræ peragantur, nec ipsis exceptis polis, per quos effluens materia subtilis gravia corpora deorsum propellat.

Tandem in *ultimo capite* plura odiosa & falsa, quam vera contineri, ostendit Cartesii vindex. Falsum enim esse, quod a Christianæ religionis placitis sit aliena philosophia Cartesiana, licet cum inepto Transsubstantiationis dogmate conciliari non possit, cui & ipse Renatus renunciasset amplexurus Reformatorem fidem, nisi eristicis de confraternitate Mariana Voetium inter ac Maresum scriptis absterritus fuisset. Falsum quoque esse, quod ejus assecræ sint elegantiorum literarum osiores, Aristotelemque nullo in numero habeant, quodque Des-Cartes ex antiquorum scriptis omnia furtim sublegerit, cum incertum sit, an veteres eodem modo sua explicarint dogmata, ac Cartesius, qui suæ methodo insistens omnia, quæ proposuit, ex principiis semel adsumtis derivavit.

G. G. L. DE SOLUTIONIBUS PROBLEMATIS

Catenarii vel Funicularis in Actis Junii A. 1691,

aliisque a Dn. I. B. propositis.

Valde delectatus sum lectis tribus Problematis a *Galileo* propositi, a *D. Bernoullio* renovati, solutionibus inter se consentientibus, quod indicium est veritatis, apud eos valiturum, qui talia accurate non examinant. Etsi autem omnia conferre non vacaverit, in summa tamen rei manifesta est concordia. Legem tangentium, & extensionem curvæ catenariæ in rectam invenimus omnes, & cum curvedinis mensurâ olim in *Actis Junii A. 1686, p. 489*, (introducito novo contactus genere, quem osculum appellare placuit) explicuerim per radium circuli curvam osculantis, seu ex omnibus circulis tangentibus maxime ad curvam accedentis, eundemque adeo quem ipsa curva ad rectam facientis angulum contactus, placuit celeberrimo *Hugenio* (animadvertenti contra horum circulorum semper incidere in lineas a se primum inventas, quarum evolutione describuntur datæ) speculationem huc applicare, & investigare radium curvaturæ vel circulum osculatorem curvæ catenariæ, sive ejus curvam evolutione generantem, quam & dedit solutio *Bernoulliana*. In *Hugeniana* autem, distantia quoque habetur centri gravitatis catenariæ ab axe. In *Bernoulliana* & mea, ejusdem distantia tam ab axe quam & a basi aut alia recta, adeoque puncti determinatio, item quadratura figuræ catenariæ. Quibus ego in mea centrum gravitatis etiam hujus figuræ seu areæ adjeci. Constructionem lineæ *Dn. Hugenius* exhibet ex supposita quadratura curvæ, qualis est $xyy = a^4 - ayy$, *Dn. Job. Bernoullius* & ego reduximus ad quadraturam hyperbolæ; illo perbene adhibente etiam extensionem curvæ parabolæ in rectam, me denique rem omnem reducens ad logarithmos, eaque ratione obtinente, *perfectissimum in Transcendentibus exprimendi pariter & construendi genus*. Sic enim unica tantum semel supposita vel habitata ratione constante, de reliquo infinita puncta vera exhiberi possunt per communem Geometriam sine interventu ulteriore quadraturarum, aut extensionum in rectas. Lineæ Catenariæ mirum & elegantem cum Logarithmis consensum, ex mea constructione animadvertere fortasse non injucundum videbitur. Caterum a *Dn. Hugenio* (egregii ex Tab. Sinuum compendii nobis spem faciente) observatum est, rem etiam reduci ad summam secantium arcum, per minima æqualiter crescentium. Idem & a me notatum fuerat, & cum in mentem venisset, ab iisdem pendere & lineæ rhombicæ seu loxodromicæ determinationem in usum nautarum, quam jam multis abhinc annis

annis etiam ex logarithmis definitis recordabar, excussi veteres schedas, & in proxime precedente Aprili p. 181 *Actorum Erud. hujus anni* rem tandem publice exhibui. Contigit autem, ut Clarissimus Basileensium Professor *Dn. Jacob Bernoullius* Problematis Catenarii renovator, fraternali solutioni, in Junio nupero p. 282, subiceret etiam loxodromiarum considerationem, ubi multa detexit egregia; dedit etiam constructionem loxodromiæ ex supposita quadratura lineæ, cujus abscissa & ordinata sint z & x , æquatio vero differentialis ad calculi meritum, sit $dx = rrr dz : z \sqrt{rr - z^2}$. Ubi vero videbit, quomodo res a me reducta sit ad quadraturam hyperbolæ aut logarithmos, agnoscat credo nunc colophonem quodammodo impositum esse huic diquisitioni, tantumque superesse, ut ad usum practicum captumque popularem magis adaptetur. Ubi tamen annotare debeo, quædam in dicta mea lineæ rhombicæ constructione, Aprili nupero publicata, esse corrigenda. Nam pag. 181, lin. 12, pro $1/z$, ponatur $1/z^3$, & lin. 25 pro $1/z$ ponatur $1/z^3$, & pag. 182, linea 20, pro seu ad $\frac{e}{1} + \frac{e^3}{3} + \frac{e^5}{5}$ &c. ponatur seu ad

$$\frac{e - (e)}{1} + \frac{e^3 - (e)^3}{3} + \frac{e^5 - (e)^5}{5} \text{ &c.}$$

Quod utique debuisset poni, ex præcedentibus apparet. Elegans est, quod Dominus *Bernoullius* habet, *Januarii nupero p. 16*, de curvæ partibus quibusdam dissimilaribus inter se æqualibus. Porro *Junii p. 283* lineam finitæ magnitudinis, infinitos licet gyros facientem, non puto esse interminatam; cum finitæ sit æqualis, & motu æquabili finito tempore percurri possit. Hæreo etiam circa id, quod ab eodem dictum est *mensis Januario proximo p. 21*, nullius curvæ Geometricæ in se redeuntis rectificationem (generalem) esse possibilem. Scio alium virum Clarissimum simili argumento probare instituisse, nullius areæ curvæ Geometricæ in se redeuntis quadraturam indefinitam esse possibilem; visum tamen est *Dn. Hugenio* non minus quam mihi, rem non esse confectam. Et ni fallor, dantur instantiæ, quibus tamen hujusmodi argumenta applicari possunt. Hæc veritatis amore, non contradicendi studio a me notata, spero non displicitura, cum aliis egregie dictis nihil detrahant. Ego certe eo sum animo, ut viros præclare de literis meritos ac merituos, libentissime nec sine voluptate prædicem, hanc eorum laboribus honestissimam mercedem

deberi judicans, quæ & in futurum incitamento, & ipsis & aliis esse potest. Negare non possum, mirifice mihi placuisse, quæ Celeb. *Bernoullius* cum ingeniosissimo juvene fratre suo fundamentis calculi novi a me jactis inædificavit, idque eo magis, quod excepto acutissimo *Scoto Job. Craigio* nondum mihi occurrerat, qui eo fuisset usus, ipsorum autem præclaris inventis rem, quam summæ utilitatis esse judico, & ab ipsis agnosci video, spero latius propagatum iri in usum rei literariæ. Nec dubium est, quin ea ratione *Analys Mathematica* perfectioni propius admoveatur, & *Transcendentia* hactenus exclusa ei subjiciantur. Egrege a *Dn. Bernoullio* annotatum est, in omni puncto flexus contrarii rationem inter x & y , vel dx & dy , esse omnium possibilium maximam vel minimam. Et omnino non dubito, ipsos aliqua detecturos, ad quæ pervenire mihi ipsi difficile esset futurum: supersunt enim, in quibus nondum ipse optata brevitate rem conficere possum. Et quemadmodum mihi, qui in has meditationes occasione *Pascalianorum* & *Hugemianorum* scriptorum potissimum incidi, ad ea pervenire progrediendo licuit, quæ ex illis non facile deducuntur, & quæ antea vix sperabantur: ita credo, mea qualiacunque aliis adhuc abstrusioribus occasionem præbitura. Et sane gratulor clarissimo *B.* affinia problemati catenariorum danti & datur, si nempe catena sit inæqualis crassitie, si funis sit extendibilis, si pro fune gravi adhibeatur lamina elastica, ac denique de figura veli, de quibus vellem mihi cum eo conferre nunc liceret, sed diversissimi generis laboribus distractissimus ægre nuper a me obtinere potui, ut repertam jam ante annum solutionem propositi ab ipso Problematis tandem elaborarem & in ordinem redigerem, quæ etiam moræ causa fuit. Cæterum quia ipse *p. 299* conicere voluit, qua occasione, aut quorum ante me scriptorum auxiliis potissimum ad has meditationes devenerim, placet id quoque candide aperire. Eram ego hospes plane in interiore Geometria, cum Lutetiæ Parisiorum A. 1672 *Christiani Hugemii* notitiam nactus sum, cui certe viro, post *Galileum* & *Cartesium*, & has literas publice, & me in ipsis privatim plurimum debere agnosco. Hujus cum legerem librum de *Horologio Oscillatorio*, adjungeremque *Dettonvillei* (id est *Pascali*) Epistolas & *Gregorii a S. Vincentio* opus, subito lucem hausi, & mihi, & aliis quoque qui me in his novum norant inexpectatam, quod mox speciminibus datis ostendi. Ita mihi sese aperuit ingens numerus theorematum, quæ corollaria tantum

tantum erant methodi novæ, quorum partem deinde apud *Jac. Gregorium* & *Isaacum Barrovium* aliosque deprehendi. Sed animadverti fontes non satis adhuc patuisse, & restare interius aliquid, quo pars illa Geometriæ sublimior tandem aliquando ad analysin revocari posset, cujus antea incapax habebatur. Ejus elementa aliquot abhinc annis publicavi, consulens potius utilitati publicæ, quam gloriæ meæ, cui fortasse magis velificari potuissem methodo suppressa. Sed mihi jucundius est, ex sparsis a me seminibus natos in aliorum quoque hortis fructus videre. Nam nec mihi ipsi integrum erat hæc satis excolere, nec deerant alia, in quibus aditus novos aperirem, quod ego semper palmarium judicavi, ac methodos potius, quam specialia licet vulgo plausibilia æstimavi. Postremo unum adjiciam, etsi ab hoc loco alienum, optare me, ut *D. Bernoullius* expendere dignetur, quæ circa æstimationem virium *D. Papino* altera vice repono, præsertim in fine, ubi detexisse videor fontem erroris popularis. Optime urget *Julio nupero p. 321.* nihil virium deperdi, quod non alicubi impendatur; sed differunt vires & quantitas motus: & præterquam, quod quanto firmior obex, eo minus potentiæ in ipso perditur, certissimum est, obstacula in data quavis ratione diminui posse, & obstacula attritus seu frictionis non esse proportionalia celeritati (ut monui in *schediasmate de resistentia*) esse quidem resistentiam medii, sed nihil prohibet fingi oscillationes in loco aere exhausto, aut medio quantavis tenuitatis; postremo abstrahendus est animus a circumstantiis variabilibus, ad ipsam per se reinaturam indagandam.

G. G. L. DE LEGIBUS NATURÆ ET VERA
æstimatione virium motricium contra Cartesianos

Responsio ad rationes a *Dn. P.* mense Januarii proximo
in Actis hisce *p. 6* propositas.

Cum varia impedimenta promptius responsuro obstiterint, facile a Clarissimi Antagonistæ humanitate veniam spero. Ut brevitati qua licet consulatur, disquisitionem de causa gravitatis cum ipso nunc sepono. Primaria de virium æstimatione quaestio est, quas scilicet semper easdem natura conservat. Plerique vim æstiment producto ex mole in velocitatem seu quantitatem motus, unde & *Cartesiani* volunt, eandem

candem in natura motus quantitatem conservari. Ego contra ostendi in *Actis Erudit. Mart. 1686 pag. 161*, cum concessum sit a plerisque, potissimum ab ipsis *Cartesianis*, ejusdem potentiae esse elevare unam libram ad quatuor pedes, aut quatuor libras ad unum pedem; non posse vim aestimari per quantitatem motus, nec corpus librarum 4. velocitatem habens gradus unius tantum valere, quantum corpus librae unius velocitatem habens graduum quatuor; quoniam si illud unam libram possit elevare ad pedes 4, hoc eandem posset elevare ad pedes 16. Huic meo argumento quidam respondere conati, sese ita implicuerunt, ut non satis rem percepisse videantur, dum concesserunt aestimationem potentiae in ratione molis & altitudinis, ad quam moles vel pondus attolli potest. Sed Dn. P. recte vidit, hac admissa, aestimationem in ratione molis & velocitatis stare non posse; itaque de hac persuasus, illam negat *Act. Erud. April. 1689, p. 113*, & argumentum quoddam suum pro velocitate in pari mole viribus proportionali affert. Ego respondens *Act. Erud. Maji 1690, p. 228*, & rem altius repetens, docui ex contraria sententia sequi inaequalitatem causae & effectus, imo motum perpetuum, quae absurda videantur. *Virium* enim *inequalium* ea esse definivi, quorum si unum aliquod in alterius locum substitui supponatur, nascatur motus perpetuus seu effectus *potior* causa, & substitutum tunc esse *potentia majoris*, id cui substituitur, *minoris*. Ostendi autem machinatione quadam adhibita, si globus quadrilibris velocitatem habens ut 1 totam suam vim transferre supponatur in globum unilibrem, isque proinde secundum vulgarem sententiam debeat recipere velocitatem ut 4, oriturum esse effectum potiore causa, seu motum perpetuum mechanicum. *Potius* autem hic voco, in quo vel in cuius effectum continetur alterum (*inferius*) aut ejus effectus, & adhuc aliquid praeterea; seu *potius* & *inferius* vel *maius* & *minus* hoc loco sunt, cum contenta (formalia vel virtualia) hujus in illius contentis insunt & aliquid praeterea. Ita potius est, quod attollere potest libram ad 16 pedes, quam quod ad 4; nam illud etiam libram attollit ad 4 pedes & praeterea adhuc ad 12 pedes.

Clarissimus P. mense *Januario Actorum hujus anni* partim ad meum argumentum respondet, partim ad suum quod nescit, accuratam responsionem jure suo postulat. Sequar praeeuntem eo libentius, quod & perspicaciam ejus & candorem animadverto. Interim ad argumenti mei partem tantum respondere videtur. Concedit candide, motum

perpe-

perpetuum ex vulgari sententia secuturum esse, si globi 4. librarum, velocitatis ut 1, tota vis transferri possit in globum unius librae, sed hoc fieri posse negat. Ego (inquit *p. 9 Act. Erud. hujus anni*) *et motum perpetuum absurdum esse fateor, et demonstrationem ex supposita translatione esse legitimam.* Et mox, *si mihi indicet rationem aliquam, quae tota vis motrix sine miraculo ex corpore majori transferri queat in minus et quiescens, ego vel motum perpetuum vel victas manus dabo.* De ratione hoc efficiendi postea, nunc dicam ad vim mei argumenti, ea non omnino esse opus. Mihi enim satis fuit ostendere, 4 lib. veloc. 1, & 1 lib. veloc. 4 non posse esse virium aequalium; cum si *supponimus* unum in alterius locum substitui, sequatur motus perpetuus. Non igitur opus habeo, ut ostendam modum *actu* efficiendi hanc substitutionem. Si quis autem neget meam hanc virium aequalium & inaequalium definitionem (quam tamen Dn. P. admittere visus est) ego, ne de nomine litigemus, id tantum quaeram, an non reapse natura eam observet, seu an non caveat, ut nunquam ea sibi substituat *actu*, quorum saltem alterutro alteri subrogato motus perpetuus oriri possit. Certum est experimenta prorsus favere, nec ullum exemplum in contrarium extare. Hoc concesso, non habeo opus, ut tota vis corporis majoris actu transferatur in corpus minus; sufficit mihi exempli causa (quod concedere videtur Dn. P.) totam vim minoris in majus transferri posse. Itaque si tota vis 1 lib. veloc. 4 transferatur in corpus librarum 4, & hoc adeo secundum vulgarem sententiam recipiat velocitatem ut 1, incidetur in id absurdum (contra concessa) ut eorum unum substituat alteri, quorum alterum possit vicissim substitui ipsi, quin motus perpetuus oriatur. Et ita sequetur, naturam in transferendis viribus aequalitatis leges non servare effectuum respectu. Quod si etiam pro parte retineri vim, & pro parte transferri ponamus, in idem tamen absurdum incidemus. Erunt fortasse, qui vel omnem aequalitatis inter causam & effectum legem tollent (quales sunt qui motum perpetuum admittentes, quantumvis effectum per quantumcunque produci posse putant) vel saltem negabunt quidem motum perpetuum seu effectum causa potiore esse possibilem; admittent tamen, ut effectus esse possit inferior causa. Sed vix credere possum, Dn. P. huc descensurum. Cum enim effectum causa potiore esse non posse concesserit, videretur effugium querentis potius quam sibi satisfaciens, causam

Kkk

admitte-

admittere majorem effectum totali, cum utrumque æque a ratione abhorreere videatur. Sequeretur etiam, causam non posse iterum restitui suoque effectui surrogari, quod quantum abhorreat a more naturæ & rationibus rerum, facile intelligitur. Et consequens esset, decrecentibus semper effectibus, nec unquam rursus crescentibus, ipsam rerum naturam continue declinare perfectione imminuta; (fere ut in moralibus secundum Poetam, ætas parentum pejor avis, tulit nos nequiores &c.) nec unquam resurgere & amissa recuperare posse sine miraculo. Quæ in Physicis certe abhorrent a sapientia constantiaque Conditoris. Videturque inter prima principia hujus doctrinæ recipi posse, ut semper causa & effectus (integra integro) æquipolleant. Et sane ipsius Dn. P. judicium & candorem appello, an rationi consentaneum ipsi videatur, ut pro potentia quæ poterat attollere unam libram ad 16 pedes, oriatur mox potentia quæ possit attollere unam libram non nisi ad 4 pedes? reliqua potentia nescio quomodo amissa, & ut ita dicam annihilata, sine ullo vestigio effectusque relicto. Quod utique contingeret, si pro 1 libr. veloc. 4 succedere posset 4 lib. veloc. 1. Quin imo effici poterit, ut totus effectus substitutus vix millesimam aut centesimam millesimam &c. partem ejus quod causa poterat, præstare possit. Nam si pro 1 libr. veloc. 1000 substituat 1000 lib. veloc. 1. (quod secundum vulgarem sententiam fieri potest) effectus ad millesimam partem redigitur, quæ videntur perabsurda. Et generaliter posito, primum dari A veloc. c, & B veloc. e, translationes vero & concursus esse A veloc. (c) & B veloc. (e) & secundum regulam vulgarem a Cartesianis maxime defensam, servandam esse quantitatem motus, seu esse $Ac \propto Be$ æqu. $A(c) \propto B(e)$, tales assumi possunt numeri, ut eadem absurda oriantur.

Mirarer autem, si ipsi Dn. P. nihil subnatum esset scrupuli, tum hinc, tum quod videret vim meæ demonstrationis inevitabilem esse, nisi aliquid sine omni ratione possibile negetur, id est nisi naturæ rerum denegetur facultas efficiendi vel immediate & directe, vel mediate & per ambages, ut tota potentia majoris corporis alicujus transferatur aliquando in quoddam corpus minus antea quiescens. Profecto sententia quæ eo redacta est, ut stare non possit, si hoc reperiatur possibile, valde laborat atque in periculo versatur. Ut taceam, non videri generalem naturæ legem a tali conditione debere suspendi, & suspectum esse effugium, quod nulla postulata admittit nisi actu procurata; ut si quis

quis Archimedi postulanti negasset, aliquam rectam alicui curvæ æqualem esse, quia nullam poterat Geometrice exhibere. Itaque prope mihi persuadeo, Dn. P. expensis omnibus tandem in nostram sententiam inclinaturum. Si quis tamen absurda paulo ante indicata concingere posset, in ejus gratiam tentabo, quod Clarissimus Antagonista postulat, *modum indicare, quo natura efficere possit, ut potentia corporis majoris transferatur in minus quiescens*. Possum autem afferre non unum. Et quidem si concedatur, posse totam vim minoris transferri in majus sive motum sive quiescens, igitur A motum, majus B quiescente dividamus in partes ipso B minores, totius A velocitatem retinentes, & cujuslibet deinde potentiam in B transferendo successive, tota ipsius A majoris potentia translata erit in B minus quiescens. Aliter: A & B connectantur linea rigida quantum satis est longa, & in ea sumatur punctum H quod ponatur sibi, ita ut compositum non progredi quidem, rotari tamen possit circa immotum punctum H, quod sit tam vicinum ipsi A, & tam remotum a B, ut celeritas quæ inter circulandum competit ipsi A, sit quantumvis parva. Ita potest A haberi pro quiescente, vel quasi, & tota quasi vis ejus soluto mox nexu seu linea rigida sublata, translata erit in B. Adhibeo lineas rigidas mole carentes, exemplo aliorum qui & puncta gravia fingunt, aliisque id genus demonstrationum subsidiis utuntur, non utique aspernandis, quando non de praxi, sed rationibus indagandis agitur. Et compertum habeo, nunquam inde aliquid falsi deduci. Cum Florentiæ essem, dedi amico aliam adhuc demonstrationem pro possibilitate translationis virium totalium &c. corpore majore in minus quiescens, prorsus affine illis ipsis quæ Clariss. Papinus ingeniosissime pro me juvando excogitavit, pro quibus gratias debeo, imo & ago sinceritate ejus dignas. Quamvis enim mox ipse respondere tentet, & pag. 11 de instantia a se ipso facta ita disserat: *Ad id respondeo, negari non posse validitatem hujus argumenti, si supponamus vestem perfecte durum & rigidum, verum non datur in rerum natura ejusmodi perfecta durities*: Spero tamen, omnibus expensis ipsummet animadversurum, vim argumenti non ita facile eludi posse. Pro certo enim habeo, leges naturæ ac motus ita debere concipi, ut nullum oriatur absurdum, etiamsi corpora summe rigida ponantur, quemadmodum & Dn. Malebranchium admonui. Neque ullum, credo, exemplum contrarium afferetur.

Quin & sufficeret ad argumenti efficaciam, non esse impossibilia corpora perfecte rigida, etsi actu non darentur. Ut taceam, talia corpora secundum Atomorum Patronos necessario debere reperiri in natura. Quin etsi concedamus, nulla dari corpora perfecte rigida, imo nec dari posse, quoniam tamen elastica corpora promptæ admodum plenæque restitutionis in effectum rigidis æquipollent, idemque cum ipsis præstant, exiguo quantum voles discrimine, itaque si ipse vectis sit sufficienter rigidus, seu restitutionis quantum satis est plenæ ac promptæ, effici poterit, ut aberratio a perfecte rigido, sit data minor, adeoque vis omnis nostro argumento manebit, nec potuit motus perpetuus (saltem in theoria) evitari, nisi nuntius mittatur opinioni *Cartesianorum*.

Supereft ut contrario Clarissimi Antagonistæ argumento satisfaciam. Ejus enim speciositate videtur unice impeditus fuisse, ne meæ demonstrationi manus daret, quod & ipse p. II innuit, cum ait: *Satis est mihi aliquod argumenti dubium ostendere, quum enim supra allata demonstratio qua Cartesianorum sententia probatur, sit evidentissima* (id cujusmodi sit, nunc videbitur) *modo adversa opinio eadem certitudine non gaudeat, satis liquet priorem esse proferendam.* Cum ergo dubium meæ demonstrationi objectum sustulerim, nunc contrarium argumentum solvere aggrediar. Quod huc redit: Quæ æqualem vincere possunt resistantiam, eorum vires sunt æquales; sed corpus A 4 librarum, habens velocitatem unius gradus, & corpus B libræ unius, habens velocitatem 4 graduum, æqualem vincere possunt resistantiam; ergo corporum A & B vires sunt æquales. Minorem ratiocinatione p. 8 (ad formam Logicorum redacta) probat tali prosyllogismo: Quæ æqualem numerum impressionum gravitatis vincere possunt, eæ æquale vincere possunt resistantiam: sed corpora A & B æqualem numerum impressionum vincere possunt. Ergo &c. Minor hujus prosyllogismi sic porro probatur: Si corpora A & B ascendant in planis similiter inclinatis (vel etiam ambo perpendiculariter) tempora quibus suam ascendendi vim consumunt, seu pervenient quousque possunt, erunt ut celeritates, uti constat ex *Galilæi* ratiocinationibus. Sed celeritates in nostro casu sunt reciproce ut corpora A & B (ex hypothesi) ergo & tempora ascendendi sunt reciproce ut corpora A & B; sed quantitas impressionum gravitatis ascensu superanda, est in ratione composita, & corporis in quod fit impressio, & temporis quo durante fit impressio; (quoniam

(quoniam si corpus pariter & tempus dividantur in partes æquales, æqualis est impressio in qualibet parte corporis, & in qualibet parte temporis) Et ratio composita eorum, quæ reciproce proportionalia sunt, est ratio æqualitatis. Itaque quantitas impressionum, seu numerus æqualium impressionum gravitatis in corpora A & B est æqualis. Ad hoc argumentum respondeo, negando minorem Syllogismi principalis, & ad probationem respondeo, negando majorem prosyllogismi ita habentem: Quæ æqualem numerum impressionum gravitatis vincere possunt, eæ æqualem vincere possunt resistantiam. Hanc, inquam, propositionem nego, sumendo scilicet *resistentiam*, pro quantitate virium contrarium. Et ne quis temere aut affectate eam a me negari putet, sciendum est, in ea contineri id ipsum quod est in questione. Cum enim impressio gravitatis nihil aliud sit, quam gradus velocitatis cuius parti impressus, utique si resistantiam seu vim contrariam pateret hac impressione mensurari, concederem vim æstimandam esse ex ductu velocitatis in corporis quantitatem, seu ex quantitate motus. Atque hæc quidem ad oppositum mihi argumentum.

Ego vero ut consilii mei rationes tandem aperiā, quantitatem resistantiæ seu effectus non æstimo gradibus velocitatis, hoc est entibus modalibus sive incompletis, sed substantiis seu realibus absolutis; atque in hoc neglecto *πρώτον ψεύδος* adversæ partis consistere arbitror, & ea judico VIRIBUS ÆQUALIA esse, quæ æqualem numerum elastorum æqualium vi sua ad eundem possunt tensionis gradum perducere, aut quæ eundem numerum librarum possunt attollere ad altitudinem eandem supra cujusque situm priorem, vel etiam (si rem a physicis concretis ad pure mechanica traducere malimus) quæ æquali numero corporum æqualium eandem velocitatem imprimere possunt; aut denique quæ quamcunque rem potentia præditam (tanquam *mensuram*) æquali numero repetitam exhibere possunt. Et duo VIRIBUS INÆQUALIA, eam judico inter se PROPORTIONEM VIRIUM HABERE, quæ est proportio inter replicationes *mensura*, verbi gratia inter numeros æqualium inter se elastorum, vel ponderum æqualiter ab ipsis intendendorum aut attollendorum, vel inter numeros corporum æqualium æqualem velocitatem ab ipsis recipientium. Hac æstimandi ratione vires reducuntur ad quandam *mensuram*, semper sibi congruam tantumque repetendam, & eveniet, ut æstimatio facta secundum

dum unam mensuram pro arbitrio electam, succedat etiam secundum aliam quamcunque; alioqui natura careret legibus. Ast hæc non succedunt, sed invicem pugnant in æstimatione per gradus velocitatis replicatos, quam ostendi cum aliis irrefragabilibus & semper inter se consentientibus æstimandi modis non consentire: cuius rei vera atque intima causa est, quod sic nulla accurate loquendo vera & realis mensura adhibetur. Etsi enim (quod probe notari velim) fatear, tria corpora æqualia & æquivalencia præcise triplo plus habere potentia quam eorū unum, quia una eademq; mensura etiam hic ter repetitur; ter enim repetitur corpus quale singulorū, certæ quantitatis: non tamen ideo concedo, corpore tres habens velocitatis gradus, ter continere corpus ipsi æquale unum habens velocitatis gradum, aut adeo triplam ejus potentia habere; etsi enim ter contineat velocitatis gradum, non tamen & quantitatem corporis ter continet, sed tantum semel. Unde patet, velocitatem ab æstimandarum virium officio a me non excludi: ostendo enim, quicquid demum ad ipsarum determinationem afferatur, ut elastrum datæ tensionis, pondus datæ magnitudinis & elevationis, corpus datæ molis & velocitatis &c. unum vel plura, si a causa possint præstari aut exhiberi, posse etiam exhiberi ab effectu & vicissim. Et quamcunque demum *realem* virium *mensuram* assumo, semper consensum reperio etiam pro reliquis. Sed ubi *modalis* quædam mensura assumpta est, gradus verbi gratia velocitatis replicandus sine replicatione corporis (statuendo nimirum duorum corporum æqualium vires esse ut velocitates) illico induimur in absurditates, & sine causa vel amittimus partem potentia, vel lucramur. Quæ in exemplum utilia esse possunt, ne abstractis nimium fidamus, neve in realis Metaphysicæ præcepta impingamus. Ex his igitur intelligitur, quod hætenus a plerisque in hoc negotio non satis recte processum est, oriri ex defectu *Matheos vere generalis*, seu *scientia æstimandi* in universum, quæ nondum quod sciam tradita est, & cuius hic aliquod specimen damus. Quod si jam numerus vincendorum elastrorum librarum aut aliorum effectuum realium inter se congruentium ad æstimandam potentiam adhibeatur, stare non poterit recepta opinio: mea autem indubitato prodibit, simulque omnes illæ absurditates supra hic adductæ cessabunt, nec unquam substituetur alteri, cui non alterum vicissim substitui possit, neque unquam causa producere poterit, quod non & effectus integer possit aut vicissim; quæ in adversa sententia locum

locum non habent. Sed hæc prolixè deducere necesse non est, cum a Dn. P. aliisque hæc meditaturis facile animadvertantur. Gratissimum autem erit intelligere, an aliqua supersint, in quibus Vir Clarissimus nondum sibi satisfactum putet, quæ si methodice & pressò pede, ut solet, proponere volet, a me pariter ac Cultoribus harum literarum inibit gratiam. Spero enim hac ratione absolvi quod restat, & collatione inter nos continuata tanti momenti negotium (quo constituendæ sunt veræ leges naturæ) ad finem perducì posse.

JOHANNIS HENRICI EGGELINGII DE
orbe stagnæo Antinoi epistola.

Bremæ, typis Herm. Braueri, 1691, in 4. Plag. 5.

Epistolam hanc ad illustrem virum, *Gerhardum Molanum*, Liberæ Imperialis Cœnobii Luccensis Abbatem, clarissimus Autor dedicavit vetus monumentum stanneum, aut, ut Noster cum *Cujacio* scribit cupit, *stagneum*, quod etiam ob formam orbicularem *orbis* nomine in frontispicio opusculi appellat, cum *numi*, *pecuniæ*, *monetæ* titulos privato huic signo convenire non crederet; *metallionem* autem, more Italorum, dicere nollet, utpote barbariei vitanda studiosissimus. *Orbis* ille ἐξ ἀδραχῶν in Peloponneso prope Corinthum a militibus, socium ibidem humaturis, ex sepulcris forte fortuna erutus, deinde Sereñissimo Brunsvicensium & Luneburgensium Duci ANTONIO ULRICO, Eruditorum Principi, a centurione oblatus, abs eo dono datus est *Molano*. In ejus antica visitur caput Antinoi cynædi ab Hadriano Augusto inter Divos relati, cum epigraphe: ΟΚΤΑΙΟΣ ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ ΟΡΕΤΟΤΟΤΑΝΤΙΝΟΟΣ; i. e. Οὐέλτ' ὁ Μάρκελλ' ὁ ἰσχυρὸς τῷ Ἀντινόῳ. Sic enim scribere voluisse imperitum sculptorem, certum est ex numis ab Illustrissimo *Mediobarbo Birago* recensitis. Constat autem, Hadrianum catamiteo suo & templis & sacerdotes dicasse. Ac in his fuisse videtur *Hostilius Marcellus*. Hinc in postica absque lemmate extat *aries*, victima nempe absillo in Antinoi honorem immolandæ. Prolixè probare nititur Eggelingius, *Antinonem* quondam fuisse athletam. Et ejusmodi orbis æque ac numos contorniatos exornanda palæstræ inservisse. Tandem autem stagnæum hunc discum sepulcro illatum alicujus Antinoi familiariter noti, nisi forte is ipse

Hostilius

Hostilius ille *Marcellus* fuerit; quod sane non adeo improbabile. Idque triplici de causa: aut ut instar hermarum sepulcris impositorum, vices Deorum Manium expleret, ac Lemures Larvasque ab ossibus defuncti arceret; aut ut nulum Charontis foret; aut denique; ut indicaret, quis illic loci situs esset.

Αὐθεντία monumenti hujus rarissimi dubiam reddunt tum *materia*, tum *orthographia*. Licet enim olim ex plumbo vel nigro, vel albo seu stagno, diversis temporibus & locis cusi sint numi; eorum tamen, praesertim circa Hadriani *πολιτικώτατα* tempora, nullus, vel interdictus usus in rebus alicujus momenti fuit, ut vel ex ipsis Imperatoris hujus numis colligas, qui Monetam Deam non nisi A. A. A. (Auro, Argento Aërique) tutelam exhibentem representant. Dein quis crederet, Hadriani literatissimi Principis, ac *Græculi* nomen isthinc adepti ævo, tam foede lapsos fuisse monumenti publici scalptores? Utrumque hunc scrupulum sedulo removet doctissimus Autor, primum dicendo, quod stagnum quidem in publicis numismatibus non usu venerit, bene tamen in privatis ornamentis palæstrarum; dein exempla producendo similium lapsuum in orthographia monetariorum & quadratariorum illius temporis. Vicissim urget pro *γνησιότητι* orbis sui, partim *ἀμφιμάδων* ejus, seu ut Galli amant loqui, *patinam*, nigram saturi coloris omninoque talem, quæ non nisi longa annorum serie in stagno contrahi, a nulla vero arte effingi potuerit. Mox argumento, esse monet *gibbosum* atque *crenatum marginem*, non dubium formæ malleique antiqui characterem. Ultimo loco magnum sententiæ suæ pondus accedere ait ab *artificio* singulari *celature*. Inde quippe concludit, orbem hunc non barbaris seculis esse effectum, quin ante Pertinacis tempora; quemadmodum etiam post restaurari cœptas bonas literas efformatum non esse, persuasus est, quod eo abhinc tempore Corinthiacus ager sub Turcarum barbarorum potestate fuerit ad illum ipsum annum, quo ex sepulcro erutus fuerit, cum aliis antiquitatis Romanæ ruderibus, orbis iste Antinoi imagine conspicuus.

Dum, Lector Benevole, *spatium* Novis Litterariis aliis non superest, *disimulare* tamen non possumus celeberrimi & sapius nobis in his Aëlis ex merito laudari Polybistoris, Danielis Georgii Morhofii, lugendum universi Litterato Orbi obitum, quippe qui Lubeca d. 30. mensis Julii proximi ex diuturno languore & cachexia, anno ætatis quinquagesimo quinto expiravit.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsie

Calendis Octobris, Anno M DC XCI.

LE TABLEAU DU SOCINIANISME &c.

id est,

Représentatio Socinianismi, in qua conspicitur dogmatum Socinianorum impuritas atque falsitas, & simul ostenditur machinatio eorum, qui hæresin Socinianam tolerandam esse contendunt; divisa in duas partes, & diversas ad vere fideles epistolas. Pars I.

Hagæ Comitum, apud Abrahamum Troyel, 1690. in 12.

Constat plagulis 26.

Autor libri *D. Petrus Jurius*, qui etsi nomen suum in titulo non exprefferit, in ipso tamen contextu non dissimulat (vid. Ep. III. p. 131.) ad impugnandum Socinianismum incitatum se esse profitetur consideratione summæ necessitatis, quæ urgeat, ut sectæ hujus incrementis resistatur. Queritur de calamitate Ecclesiarum Gallicarum, quod pressæ persecutionibus, adversus irrepentes Socinianismi propagatores remediis sufficientibus uti nequiverint. Ecclesiastæ munere privatum quidem quendam esse ait in Pictonibus, duosque alios ejusdem hæresis reos in Andegavensi provincia detectos fuisse; sed occulte serpsisse malum, donec universali illa proscriptione dispersi non solum pii & orthodoxi, sed & hæretici istiusmodi doctores, in Angliam & Belgium venerint. Quanquam autem Deo gratias agit, quod horum non adeo magnus sit numerus, ingentem tamen eorum esse significat, qui pestilenti opinione de indifferentia inter sectas pag. 7. Christianas (quam in libello pernicioso de *reunione Christianismi*, Gallice ante annos viginti edito, sparsam esse ait) imbuti, Socinia-

pag. 9.

27.

19.

20.

27.

29.

32.

36.

38.

nos tolerandos esse, & in illorum quoque doctrina salutem inveniri posse existiment. Hoc imputat iis, qui contra gratiam sufficientem & invincibilem disputent, *Arminianis* nempe, quos *Semisocinianos* vocat, & paulo post aperte *Simonem Episcopum* omnium periculosissimum Christianæ religionis hostem esse pronuntiat, & omnes ejus discipulos pro Socinianis habet. Dolet etiam, quod scripta ejus in Academia Britannicis publice explicari dicantur. Licet vero non neget, licentiam tantos errores profitendi ex libertate religionis, five tolerantia politica diversarum sectarum ortum habere, Romanam tamen Ecclesiam in Gallia eadem hæresi infectam esse statuit, multosque ex Clero illi adharere, sicut Politici, teste *Huetio*, ad atheismum prolapsi sint. Hæc ex introitu operis, sive *epistola prima* (in octo enim distributus est liber) exordio annotavimus, in qua postea systema Socinianismi proponitur. In hoc errores sectæ summam recenset, eamque accusat, quod Scripturæ autoritatem enervet, infallibilitatem prophetiæ neget, & utilitatem Veteris Testamenti extenuet; dein contradictiones & corruptiones in textu admittat; maxime vero, quod sacras literas simpliciter humano judicio subiciat, nec ex illis agnoscat, quæ philosophiæ repugnent, sed potius quocunque modo explicanda esse contendat: unde fiat, ut æternitatem Filii Dei ejusque satisfactionem neget, tum animarum lethargum aliaque ejusmodi a Christianismo plane abhorrentia doceat; item, quod fidem justificantem Christiano necessariam non esse putet, sed ex mandatorum observatione & promissis salutem suspendat; porro quod de Deo ideam habeat longe pejorem, quam Plato aut Zeno, dum omniscium vel infinitum esse neget, omnipotentiam ejus restringat, & materiæ, quam æternam statuat, quasi alliget, eaque minorem esse censeat, affectibus quoque subiciat. Addit reliqua, quod Angelos & animas ex materia productas esse doceat, quod hominem justum & immortalem creatum esse neget, imaginem vero Dei nihil aliud fuisse putet, quam usum rationis & dominium in bruta; quod de providentia Dei profanas habeat cogitationes, minusque ei quam Platonici & Stoici tribuat; unde fiat, ut prædestinationem penitus tollat, omnesque Pelagii errores, ut & Novatiani foveat; item quod virtutem & utilitatem Sacramentorum inficietur, & baptismum pro indifferenti habeat; quod jus gladii Magistratibus auferat, & eatenus Anabaptistis assentiatur. Repetit, quod Trinitatem rejiciat, Christum pro pura creatura habeat, incarnationem Verbi,

ut &

ut & redemptionem & satisfactionem simpliciter neget; immortalitatem animæ, quam aperte negare non audeat, debilitet, motum & actiones animæ corpori alliget, separata vero a corpore soporem tribuat, pag. 42. impiorum prorsus annihilat; resurrectionem tollat, dum novam animarum & corporum creationem statuatur, ex qua hypothese etiam judicium extremum locum habere non possit. Fatetur quidem, *Crelæum* celebrem Socinianorum Doctorem, aliquanto obscurius & verisimilius scribere, sed ad communem sectæ sententiam respici vult. Ex his omnibus concludit, Socinianismum adeo non esse Christianismum, ut potius sit formalis Christi abnegatio, & destructio atque ruina absoluta religionis Christianæ. Occurrit in fine iis, qui utilius esse dicunt, ut de his opinionibus sileatur, idque in Gallia factum, & vix nomen sectæ auditum esse notat. Fieri id quidem tunc absque magno periculo potuisse putat, sed aliud nunc exigi, postquam libri perniciosi, *Tumulus Socinianismi*, *Protestans Pacificus*, & similes, (quibus tolerantia sectarum universalis suadetur) lingua Gallica prodierint, & in hominum manibus versentur.

Epistola II. articulo I. parallelismus instituitur, inter religionis Christianæ dogmata, & Socinianorum errores. In hoc multa cum eloquentia ostendit Autor, quantam quamque nobilem ideam de Deo verus Christianismus concipiat, quomodo hominem ut creaturam cum Deo collatam deprimat, miseriam culpamque humanam evidenter ob oculos ponat, officium hominis egregiis argumentis liquide demonstrat, de mysteriis divinis cum summa doceat reverentia & majestatem eorum extollat. His omnibus (*Art. II.*) contraria doceri statuit a Socinianis. Ideam enim de Deo destrui, creaturas in præjudicium Creatoris extolli, superbiam hominis foveri, virtuti omnia adminicula subtrahi, disciplinam morum principiis sectæ illius subverti. Contemnit jactata de Socinianis pietatis exempla, eaque vel hypocritica esse, vel minime æquari iis dicit, quæ apud paganos quosdam olim, & hodie apud Indorum Philosophos aliquos reperiuntur. Speciatim notat, dogmate Sociniano, quod Christus perfectiorem legem, quam Moysaicam, promulgaverit, manifesto solvi obligationem hominis ex lege morali divina ortam, & conscientias constringentem, quia lex Christi tantum foret positiva. Addit alia arguitque, quibus mysteria religionis Christianæ prorsus evertant, dum illa rationis imperio subiciant, & Scripturæ autoritatem elidant.

LII 2

Epi-

- pag. 97- *Epistola III.* ab initio opponitur aliquid libello anonymi, cuius titulus refertur: *Advis sur le tableau du Socinianisme*, sive, *Animadversio in representatione Socinianismi*. Hujus scripti scopus esse dicitur, ut errores Sociniani extenuentur, & pro non fundamentalibus habeantur.
102. Sed acriter repugnat *D. Jarius*, & ut alia prætereamus, *art. I.* magnopere contendit, & argumenta prioris epistolæ eo allegat, quod Socinianismus minime sit doctrina Christiana: neque enim sufficere, quod quidam ex Socinianis Christum pro Messia habeant & adorent (quanquam a Transylvanorum coetu, inter Socinianos maximo, ne id quidem fieri scribat;) nam Gnosticos quoque & Manichæos paria & plura fecisse, qui tamen pro Christianis haberi nequeant. Comparisonem subjungit inter Socinianismum & Mahumedismum, & hunc propter quosdam articulos illi præfert. Negat denique Socinianismum proprie religionem dici posse, cum præmia & poenas non credat; neque Christiana (quod ex supra deductis præsupponitur) neque Judaica sit, quia creaturam (pro qua Christum habet) adoret, neque Pagana, quia pluralitatem Deorum non admittat, & a Turcica quoque distinguatur; nil aliud denique esse existimat, quam speciem quandam *Deismi*. *Deistas* vocat, qui Deum esse fatentur, sed nullam ei fere providentiam tribuunt, & omnes religiones Deo placere contendunt; dein animas cum corporibus interire statuunt, poenasque & præmia post hanc vitam tollunt.
105. & seq. Parem impietatem Sociniani adscribit. *Alter a hujus epistolæ parte, sive articulo II.* reprehendit, quod nullos articulos religionis essentielles admittant Sociniani, vel adeo paucos, ut religio ipsa plane tollatur. Allegat hic, quæ adversus *Nicolium* Sorbonicum demonstrata a se esse dicit, nempe quod dentur articuli essentielles, qui a non essentialibus distinguendeant. Addit, eos ipsos articulos, quos Sociniani negant, aut indifferentes habent, essentielles esse. Articulorum autem fundamentalium characteres tradit, (1.) quod sint clare & liquide revelati; (2.) quod sint gravissimi momenti; (3.) quod ad finem, quem Deus in religione sibi proposuit, accommodatissimi sint, ad gloriam nempe Dei, ac sanctificationem & salutem hominum. Appendicis loco secundæ huic epistolæ adjuncta est dissertatio de *Pelagianismo*, cuius Socinianos reos esse censet, simul etiam *Paseni* discipulos perstringit, qui providentiam Dei in actionibus voluntariis rejiciunt, & ita in mutationibus hodiernis insignibus, v. g. in *Britannia*, *Sabaudia* & *Valdensum* vallis,

bus, manum Dei agnoscere nolint; item, quod operationem Spiritus Sancti & tentationes Satanæ in mente hominum negent. Respondet pag. 131. etiam adversario, qui scire ex eo voluerat, quomodo cor suum disponat ad credendum, quæ sint supra & contra rationem suam. Hoc ita a se fieri dicit, ut subjiciat eam divinæ revelationi, & hanc pro suprema ratione habeat, licet minime percipiat & comprehendat, quomodo cum sua ratione mysteria divina conciliari possint.

Epistola IV. Art. I. monet Autor, veritatem evidentem sive sensus (*de sentiment*) ut loquitur, non egere probatione, nec magis probandam esse inter Christianos divinitatem Christi, & satisfactionem ab eo præstitam, quam lucem aut calorem Solis. Observat præterea, fidem de mysterio Trinitatis separari non posse ab articulo incarnationis, sed eos, qui Christum Deum esse credunt, necessario etiam & duas personas in essentia divina agnoscere; si autem duæ admittantur, nihil prohibere, quo minus etiam tertia credatur, cum Scriptura de tribus, Patre nempe, Filio & Spiritu diserte loquatur. Cum vero Autor nunc adversus eos potissimum disputet, quos indifferentes & tolerantes vocat, & qui Christi divinitatem a se ipsis credi asseverant, dubitant autem, an illa necessario credenda sit, aut Sociniani, qui eam non credunt, damnandi: ideo magno studio demonstratum it, hunc articulum necessario credendum esse. Hoc loco quatuor comparisonibus urget adversarios, desumptis a subditis, qui Regem de throno dejectum ad vilissimam conditionem redigere velint; ab Atheismo, cuius speciem esse dicit, si Divinitas ei, qui eam habet, detrahatur; a Paganis, qui Deo Israelis divinam gloriam non tribuebant; & ab immortalitate animæ, quæ stare non possit cum opinione, quod anima sit materiæ corporeæ pars subtilior. Ista vero omnia applicat ad Socinianismum, per quem Christus, negata ejus divinitate æterna, eadem aut majori contumelia afficiatur, quam vel Regi in pistrinum detruso contingat, vel quam Athei aut Pagani Deo inferant, aut qui animæ suam auferant dignitatem, dum eam ex materia oriri & cum ea interire statuunt. *Art. II.* defendit necessitatem credendi divinitatem Christi æternam adversus *Episcopitum*, cuius verba ex *Lib. IV. Instit. Theol. cap. 34.* affert. Negat enim sufficere, quod ille opinatur, si credamus, Christum esse filium Dei, neque tamen definiamus, quomodo & qua ratione filius sit, scilicet cum plures sint *filiationis* modi, & quod modus ille æternæ generationis in Scripturis, ut causatur,

tur, non sit revelatus. Contrarium quidem parte secunda hujus operis contra Socinianos probandum recipit, idque contra conniventes illos hic præsupponit, & inde necessitatem credendi hunc articulum adstruit. Idem asserit de satisfactione Christi pro peccatis præstita, & fide, qua illa apprehendi debet, speciatim argumentatus ex Joh. VI. 51. & sqq. de manducatione spirituali corporis & sanguinis Christi, de qua ibi agitur, item ex Rom. III. 25. ubi Christus propositus esse dicitur a Deo, credendus *propitiator per fidem in sanguine ipsius*.

180. Ulterius hoc thema prosequitur *Epistola V, & ejus art. I.* & necessitatem credendi aliis argumentis adstruit. Scribit enim, systema fidei de Christo, non solum a Socinianis, sed & ab illis, qui eos tolerare velint, penitus destrui, vaneque jactari sapientiæ, misericordiæ & justitiæ divinæ magnitudinem in opere redemptionis, nisi duo illa fundamenta teneantur. Idem deducit ex adoratione Christi, quam Sociniani admittunt. Solide refutat *Episcopium*, qui putat, adorari illum etiam posse non ut Deum, sed ut Legatum Dei. Denique multus est, ut ostendat, si Arminianorum conniventia & tolerantia locus sit, fore, ut plerique ad Arianismum & Socinianismum deficiant, quia longe facilius est horum tradita, cum ratiocinatione humana convenientia sequi, quam animum ad credenda mysteria incomprehensibilia inducere. *Artic. II.* judicium de Theologis tolerantiam Sociniani erroris suadentibus aperit. Negat bona fide loqui, qui Sociniani videri noli, sed incarnationem & satisfactionem Christi credi a se profiteantur, simul tamen censeant, has veritates non esse essentielles in fide Christiana. Hæc enim nequaquam a viris doctis & argumentandi peritiam habentibus admitti & statui posse, licet forte multi ex simplicioribus ita sentiant. Interim a Theologis illis ferri Socinianos & ad communionem admitti, ideoque in omnibus sectis separatis, puta *Anabaptistarum, Mennonistarum & Remonstrantium* seu *Arminianorum* latitare Socinianos, & a Doctoribus & Consistoriis eorum non rejici, imo in scriptis (*Episcopium* separatim innuit) semina Socinianismi deprehendi ostendit. Negat quoque tales de religione persuasionem habere, quæ fidei nomen mereatur, sed solum opinionem philosophicam & probabilem. Conqueritur de fama, quæ Anglicanæ Ecclesiæ hanc opinionem tribuat; laudat tamen librum *Bulli*, Theologi Britannici, pro Nicæni Symboli assertionem, & quod approbatus sit ab Anglorum Ecclesia.

pag. 212. *sta.* Taxat epistolam quandam Latine editam, qua tolerantia defensa est, & licet concedat, male docere, qui tantum contra errores declament, morum vero vitia intacta sinant; non minus tamen peccare dicit, qui neglecta veritate dogmatum, de charitate & disciplina vitæ solum fermocinentur. Denique nec in confessionibus & libris eorum, imo ne in juramentis quidem, cum se orthodoxos esse affirmant, sufficientem securitatem agnoscit, ob periculum æquivocationis & dissimulationis, stante præsertim tolerantia & communione, quam cum Socinianis colunt, & frigida articulorum fundamentalium tractatione. Neque etiam excusatos habet, qui dicunt, tolerantiam Socinianismi nec possibilem nec justam esse, nisi asseverent, quod secta illa cum religione Christiana sit incompatibilis.

Epistola VI. opposita est *Bossueto Episcopo Meldensi*, ut & *Autori* relationū de libris eruditorū (*Histoire des Ouvrages des Sçavants*) quocum *D. Jurino*, ut ex aliis libellis, quos consulto huc usque in Actis nostris non recensuimus, satis constat, vehementer est collisus, aliisque, a quibus se impugnatum esse dicit. Ut autem imputationem *Bossueti*, ac si Patres Ecclesiæ ante Concilium Nicenum pro Arianis & Socinianis habeat, a se amoliat, *Art. I.* aperte asserit contrarium, & adductis testimoniis Polycarpi, Athenagoræ, Justinii Martyris, Tatiani, Irenæi, Clementis Alexandrini, & Tertulliani, confirmat, dogma de Trinitate ab iis creditum fuisse. Ulterius progredi non voluit, cum de sequentibus Patribus nemo facile dubitet. *Art. II.* idem facit in doctrina de æterna generatione filii Dei, & dicta sua in *epistolis pastoralibus* explicat, improbens scripta *Petavii & Huetii*, qui patribus supra nominatis, aliisque, præsertim *Origeni, Theophilo Antiocheno & Lactantio* errores in hoc articulo imputant. Prosequitur ea pluribus, & sententiæ veterum orthodoxum sensum tribuit, quanquam speculationes & phrasæ inconuenientes secutos illos esse non neget: interim ab Arianismo & Socinianismo eos penitus absolvit. *Art. IV.* acrius aggredditur *Bossuetum*, & ante omnia axioma illius, quo velut cardine tota illa machina libri de *variationibus* volvatur, Ecclesiā nempe in expositione fidei nunquam variasse, disjicit, confidenter affirmans, licet in fundamentis ipsis non variaverit, variasse tamen successu temporum in expositione, sive modo & formula docendi & explicandi. Sugillat *Bossuetum*, quod non, ut *Petavius & Huetius*, in libris antiquorum versatus

pag. 281. versatus sit, sed compendiarium notitiam aliena relatione nitentem habeat; imo ex fama, de sincera ejus de mysteriis fidei professione dubitat. At *Basnagii* opus contra variationes editum laudat: deinde ad epistolam *Bossueti* ad Protestantes contra Epistolas suas Pastorales editam, quam in Actis nostris anni proximi p. 609. retulimus, non sine acrimonia respondet. *Petavii & Huetii* sententiam de Theologia Patrum denuo proponit, & ideo in hos convitia, sibi a *Bossueti* injuste impacta, reflecti ostendit; se vero Patres illos minime pro Arianis habere protestatur, & Autoris supra indicati judicium perstringit. Interim lapsus quosdam Patrum agnoscit, & sine scandalo detegi posse existimat, cum non ab iis, sed a Scripturis veritas religionis & judicium de controversiis peti debeat. Negat constanter, quod *Bossuetus* illi objecit, quasi statuerit, quod in Socinianismo salvari aliquis possit; excipit tamen eos, qui in coetu Sociniano vivant, & discedere ab eo non possint, errores vero detestentur. Inter alia ad ea, quae *Bossuetus* de digamia *Hasiaci* retulit, retorqueri posse dicit, quae de lascivis amoribus, etiam Episcoporum celeberrimorum in Gallia, libris vulgata sunt. Negat, & ab autore relationis injuste & falso sibi tribui scribit, quod digamiam illam approbaverit: statuit tamen leges matrimonii, ut positivas, ita & dispensabiles esse, dummodo in facto non erretur; provocat ad *Zvingerum* Doctorem Helvetium, & exempla atque decreta Genevensium; notat etiam, Imperatores Christianos, *Theodosium, Valentianum, Leonem & Justinianum, XIV* causas divortii uxoribus, *XVII* maritis indulgisse, quanquam neget omnia illa sibi probari.

Epistola VII. aggreditur Autor *Art. I.* librum, qui titulum *Commentarii Philosophici* habet: rejicit autem in primis principium, cui libri istius scriptor, & qui eum sequuntur, tolerantiam universalem superstruunt, dicentes, culpam non contrahi apud Deum ab iis, qui errorem aliquem fovent, quem pro veritate habent. Hoc prorsus impie asseri dicit, & satis refutatum esse libro parvo, cujus titulum refert, & se ejus autorem profiteretur: *Des droits des deux Souverains en matiere de religion*, id est, *de duarum supremarum potestatum, conscientia & Principum, jure contra dogma de indifferentia religionum &c.* Equiparat sententiam illam novae haeresi Jesuitis imputatae de peccato philosophico, iisdemque argumentis refutari dicit, recte explicando, quae sit ignorantia

tia invincibilis, & quatenus excusetur. Eodem loco habet libellum pag. 327. seu epistolam: *La lettre écrite de Suisse en Hollande, sive Literas ex Helvetiorum regione in Bataviam scriptas*; cum non nisi compendium sint commentarii illius. *Artic. II. Episcopii* & sequacium argumenta aggreditur, & primo regulam rejicit, quod nemo obligetur aliquid credere, quam pro modo & proportionem, quo revelatum est; unde inferunt, quia articuli de Trinitate, incarnatione & satisfactione non sint clarissime revelati, necesse non esse, ut plena certitudine credantur. Docet enim *D. Jurinus*, credenda simpliciter esse, etiam obscurius revelata, v. g. immortalitatem animarum, poenas inferni & gaudia vitae aeternae, & quidem assensu, si non speculationis, saltem adhesionis. Concedit vero, obscuriora quaedam minus necessaria creditu esse, quando non sunt maximi momenti ad salutem, & cum doctrina de hac evidenter non coherent. Ista & alia ad regulam illam seu majorem propositionem argumenti regerit; minorem quod non satis clare revelati sint tres illi articuli, ad partem hujus operis secundam differt. Interim *Episcopium* ipsum adducit, qui dictis *Joh. I.* ad Socini sophisma rejiciendum convictum se esse fatetur. Examinat postea & elidit secundum argumentum pro Socinianis, quod saltem speculative ex malo philosophiae usu errent; neque enim concedit, hoc modo excusari vel hanc vel alias haereses posse, quae ex eodem fonte errores suos hauriunt; multo minus admittit *Episcopii* ratiocinationem a silentio Scripturae, sive quod Scriptura expresse non dicat, hos articulos necessario credi debere. Sufficere enim dicit, quod aliquid in Scriptura clare sit revelatum & assertum, eoque ipso creditu fiat necessarium: allegat tamen etiam dictum *Joh. III, 18.* quo non credenti in nomen unigeniti filii Dei denunciatur damnatio. Repetit & explicat, quae supra monuerat de adoratione, quam Christo, ut angelo seu legato Dei tribui posse *Episcopus* statuit. Accedit denique ad maximum *Episcopii* argumentum, tolerari debere in recentioribus, quod toleratum fuerit in antiquis. Negat hanc assertionem, quia veritas quaedam successu temporis clarius explicata fuit, & ita innotuit, ut excusari ejus ignorantia aut neglectus jam non possit. Respondet ad symbola, in quibus mentio non fit divinitatis Christi aeternae, & de intentione atque occasione symbolorum differit, vehementer autem improbat immodestum *Episcopii* de Symbolo Niceno judicium; excusat etiam (ut fieri posse putat) *Justini Martyris* lo-

pag. 363. cum ex *Dialogo cum Tryphone*, quem opponere consueverunt; addit, si non sufficiant, quæ pro eo allegari possunt, ex singulari tamen ejus opinione & errore de Patrum omnium sententia judicari non debere. *Art. III.* refellit tractatum Doctoris *Berry* Angli, Rectoris Collegii Excestriensis Oxfordiæ, lingua vernacula editum titulo *Rafed Gospel i. e. nudum Evangelium*. Rationes autem ejus, propter quas divinitatem Christi æternam & incarnationem inter quæstiones curiosas & ad salutem non necessarias retulerit, pro futilibus habet, easque prolixè diluit, & proterva auctoris illius dicta contra fidem horum articulorum serio vituperat. Narrat tamen illum Collegio ejectum, librum ejus a Doctoribus Jano & Hullo examinarum, & a tota Academia condemnatum, tum manu carnificis combustum publice esse. Hoc nomine Ecclesiæ Anglicanæ gratulatur, & Regi gratias agit.

395. Ultima, eaq; longissima epistola est octava, inscripta *Pastoribus & Directoribus Ecclesiarum Gallo-belgicarum in provinciis federatis*, quos in exordio impense laudat ob pia & justissima decreta in congregatione sua proxima facta, & ad alia etiam severiora hortatur. Agit autem *Art. I.* de tolerantia civili, sive de libertate religionum omnium, quam, etsi Ecclesiastica consensus obtineri non possit, a multis ex recentioribus commendari queritur, quasi quieti publicæ, ut & propagationi veræ religionis isthæc modo consulatur. Licet autem *D. Jurinus* moderationem erga dissentientes & hæreticos non improbet, & conscientiam a coactione eximat; laxam tamen illam tolerantiam & Ecclesiæ & Reipublicæ summe periculosam esse contendit, hujus vero relaxationis suasores, per multas conjecturas suspectos Socinianismi facit. *Art. II.* quod præcedenti de moderatione adversus hæreticos dixerat, pluribus explicat, ita tamen, ut licitum & justum esse dicat hæreticos premere (*geefner*), id est, exercitium publicum, & accessum ad munera & honores, & dogmatum propalationem inhibere. Explicat & conciliat, quæ in aliis libris suis scripserat, & ab adversariis ut contradictoria allegantur. *Art. III.* negat se statuissè, quod Magistratus semper auctoritate sua nti adversus hæreticos debeat, aut quod aliquando tolerantia locum consilio prudenti dare non possit, idque pluribus declarat. *Art. IV.* statum controversiæ sic concipit: *An Magistratus, cum possit & commodum fuerit, auctoritatem suam interponere debeat ad extirpandam hæresim & idolatriam, non quidem per vivicomburia, sed tollendo docendi*

cendi licentiam & ejiciendo contravenientes, item destruendo idolorum templa, & usurpando omnia media, quibus vera religio juvatur. Hoc affirmat Auctor, & refutat contraria sentientes ac Magistratui omnem curam de religione abjudicantes, eorumque objectionibus respondet. Primum argumentum in hoc articulo ex jure Dei deducit, ejus honorem Magistratus promovere debet. Alterum, *Art. V.* ex jure ipso-
pag. 466. rum Magistratum; & probationes affert ex decreto *Ordinum Hollandiæ* A. 1614. publicato, item ex libro *Hugonis Grotii* de imperio summarum potestatum circa sacra, ejus contenta enarrat, tanto majori cum pondere, ut putat, quia *Arminiani* Autorena illum pro idolo habeant, & quia sententia *Grotii* ab Ordinibus Foederati Belgii ipso facto
477. probetur, quamvis per conniventiam (nulla lege publica) sectas complures ex utilitate Status sui tolerant. Male igitur de forma Reipublicæ
479. Foederatorum instructos esse juvenes illos Doctores dicit, qui effrenem omnium religionum licentiam, in Gallia olim conceptam, in Belgio veluti enixi sint. Jus tamen Magistratus, sive, ut loqui in Germania solemus, *reformandi*, moderate & cum consilio procerum ex populo exerceri debere monet. Sequuntur notabilia plurima contra novatorum sententiam, quod Magistratus omnes religiones liberas permittere, omnesque dissentientes, modo boni cives sint, ferre debeat. In summa dicitur, adversari illam auctoritati Principum & Magistratum, speciatim vero fundamentalibus Belgii foederati legibus, & corrumpere disciplinam Christianam. Tam perniciosi dogmatis autorem in epistola Latina de tolerantia supra allegata & Goudæ impressa, nominat
491. *Bernardum*. *Art. VI.* aliæ minoris momenti objectiones refelluntur, & speciatim, spem & promissionem de magna utilitate ex affluxu hominum, & pace provinciarum per licentiam illam procuranda, vanam esse; pacem vero Belgii non licentia illa, sed sapienti regimine & conservatione jurium Magistratus circa sacra, niti ostenditur. *Art. VII.* speciosum pro tolerantia absoluta & universali argumentum, quod asserto Magistratibus jure reformandi, non possit culpari, si ut in Gallia factum est, religio purior vi subvertatur, confutat. Singulatim hic examinat & refutat Auctor, quicquid a contrariæ sententiæ propugnatoribus affertur, & demonstrat, quanta sit inter eos, qui falsam, & qui veram religionem promovent, ratione juris, differentia; speciatim vero Gallici rigoris contra Reformatos exerciti in justitiam arguit; denique ut ja-
507. 509. 515. 557. stanti-

stantiam de magno licentiam illam asserentium numero reprimat, ex actis Synodi Gallobelgicae Amstelodami A. 1690 habitae, epistolam, XXXV ministrorum Ecclesiae, qui ex Gallia in Angliam profugerant, d. 2. Augusti scriptam, & responsum a Synodo d. 8. Decembr. datum adducit. pag. 559. Quæsti sunt exules illi de suae gentis & professionis viris, qui errores Socinianos, quos dudum clam fovisse & specie tolerantiae & charitatis excusasse in Gallia viderant, jam palam disseminarent, & quod idem in Belgio editis scriptis fieret. Respondit Synodus, se eundem dolorem sentire, & ad remedium afferendum opem & consilium conjuncturam. Addit Autor decretum Synodi, quo propositiones novem damnantur, quas Latine versas adscribere operæ pretium est. (1.) Quod Socinianismus sit religio tolerabilis, in qua salvari homines possint. (2.) Quod salus obtineri possit in omni religione, dum adsit bona fides & intentio. (3.) Quod non peccent, quantumcunque mali perpetrent, qui conscientia ductum sequuntur. (4.) Quod illi saltem haeretici sint, qui veritatem contra conscientiam oppugnant. (5.) Quod blasphemus non sit, qui non blasphemet contra propria principia. (6.) Quod pietas & ratio exigat, ut tolerantur omnes haereses, tolerantia civili & ecclesiastica. (7.) Quod Magistratibus jus non sit, ut auctoritate suautantur contra idololatriam & progressum haeresum. (8.) Quod cuilibet privato fas sit credere & docere quae velit, nec impediri a Magistratu debeat. (9.) Quod gratia divina unice consistat in propositione verbi, nec detur operatio interna Spiritus Sancti. Additur acris censura contra harum thesium defensores. Finit Autor respondendo paucis ad epistolam Intolerantis ad intolerantem recens publicatam, in qua nimis cito jactari dicit, quod non omnia Commentarii Philosophici argumenta refutata epistolis hujus libri prioribus fuerint: id enim edita ultima sufficienter praestitum esse confidit. Quam vero spem fecerat de parte secunda operis, sive refutatione Socinianismi, eam fere tollit, tum ob virium defectum, tum quod audire se scribit, esse in Anglia viros doctos, qui laborem illum sint suscepturi. Brevis subjungitur declaratio duorum locorum ex epistola VI, & unius ex Ep. VII, quæ contra sententiam suam explicari non vult Autor.

578.

ABREGE DE LA DOCTRINE DE LA TOLÉRANCE civile. i. e.

Com-

Compendium doctrinae de Tolerantia civili.

Roterodami ad exemplar Londinense, 1691, in 12. Plag. 2½.

Satum quaestionis, quæ hoc tempore magna utrinque contentio ne agitur, sic concepit Autor: *An Magistratus possit aut debeat affligere seu cruciare (geefner) aut punire aliquos solius religionis causa?* Qui hanc quaestionem negant, *Tolerantes* vocantur: qui affirmant, *Intolerantes*. Prioribus accedit Anonymus hic, & negativam sequentibus argumentis ita stabilitum. (1.) Respectu Dei ad promovendam ejus gloriam nihil agi dicit, quia zelo illo non extinguantur haereses, nisi extrema Inquisitorum Hispanicorum sævitia, quam *Intolerantes* ipsi rejiciant & execrentur, adhibeatur. Unicam ergo, quæ tuto eligi possit, ad gloriam divini nominis in convertendis haereticis promovendam, viam esse instructionem piam & exemplum morum proborum. (2.) Respectu veritatis utilius esse censet, idque ex dicto Apostolico: *oportet esse haereses*, colligit, si errores in notitiam populi veniant & solide refutantur, quam si violenta eorum suppressio instituitur. (3.) Ex natura religionis deducit, non alio modo eam (quia in corde hominum residet) quam instructione & persuasione plantari posse & debere; coactionem autem ad externam professionem, neque quidquam efficere, & contumeliosam esse Evangelio, quasi scilicet hoc absque manu regia ad persuadendas hominum mentes non sufficiat. (4.) Salutem nostram periclitari negat, sed promoveri, si errantes tolerantur; neque ab his contagionem metuentam esse, si legitima media, instructionis nempe adhibeantur: quod si hæc non succedant, eventum divinæ providentiæ committendum esse judicat. Parum æstimat argumentationem ab exemplo eorum, qui pestifera lue infecti, arceri aut separari solent: ait enim, si infectis præsentia hominum sanorum succurri posset, ejectionem eorum injustissimam futuram esse; at errantibus in fide & opinionibus succurri posse a recte sentientibus & errores refutantibus, idque tentandum esse, & successum, ut dictum est, divinæ gubernationi deferendum. Unde (5.) consequens esse existimat, ut etiam proximi salutem tolerantiam exigat. His subjungit argumenta ex revelatione sive sacris literis: nempe ex veteri Testamento liquidum esse statuit, quod extra incolas Palæstinæ exitio destinatos nemo ad religionem & sacra Judaica coactus fuerit. Urget speciatim

M m m 3

toleran-

tolerantiam Sadduceorum, quam Christus, licet occasionem sapius haberet, minime improbaverit. Deinde ex Novo Testamento naturam Evangelicæ doctrinæ omni violentiæ repugnare, hanc vero Satanæ methodo convenire ostendit. Post hæc mediam illam, sive mitiorem ex *Tolerantibus* sententiā in *D. Jurii* epistola octava Representationis Socinianismi explicatam, in censuram vocat, nec magis probat, quod Magistratus affligere, premere & vexare possit aut debeat errantes, quam punire. Rejicit etiam, quod dicunt, non semper ad afflictionem auferendam obligatum esse Magistratum, sed quando commode id facere possit. Si enim bonum & justum sit, ut affligantur, semper id in causa hac gravissima etiam cum periculo fieri debere. Negat Magistratui incumbere, aut in ejus viribus esse, ut de erroribus cognoscat. Nominatim ab eo onere liberandum esse ait, quem cum summa veneratione nominat, *GUILLIELMUM Britannia Regem*. Ex antiquitate etiam ecclesiastica & martyrum historia suam tuetur opinionem; asserens, quod optimis Ecclesiæ temporibus nunquam vis facta sit dissentientibus, & ad infirmitates & lapsus refert, quod intempestivo Episcoporum & Imperatorum quorundam zelo fieri coepit. Inde opprobrium Christianismo illatum esse putat legibus Arcadii & Honorii contra Manichæos & Donatistas. Exemplis Doctorum, qui reformationis seculo præcedenti autores fuerunt, non movetur, quia quæstionem hanc nunquam solide examinerint, aliasque opinionis suæ causas habuerint. Tandem non plus concedit Magistratibus, quam ut religionem, cui addicti sunt, dominari & eminere faciant, nisi forte pacto prohibeantur, aut sine persecutione prærogativam illam obtinere non possint: deinde, ut eas prohibeant & coerceant religiones, quæ subditos ab obsequio Magistratibus debito retrahant, turbas excitent, aut in reliquas omnes dominari velint. In his tamen omnibus cogitare Magistratus debere, Deo rationem reddendam a se esse, & ut charitatem potius sequantur, quam timori & suspicionibus indulgeant. Gloriam vero divinam optime promoveri a Magistratu posse arbitratur, si Doctores populo det, qui ad eum instruendum & emendandum idonei sint doctrina & moribus; plus ab illis negat a Deo exigi. Addit aliquid contra speratam Romanæ Ecclesiæ conversionem, quam prædictam esse innuit, & ab Ecclesiis Gallobelgicis petit, ut in proxima Synodo de hac tolerantia denuo deliberent, & de ea sapienter decident.

MATHE-

*MATHEMATICAL SCIENCES IN NINE
Books, by William Leybourn Philomath.*

hoc est,

*Cursus mathematicus, in quo scientiæ mathematicæ novem libris comprehensæ docentur a Guiljelmo
Leybourn Philomathem.*

Londini, apud Thomam Bassett & Socios, A. 1690. in fol.

Constat 11 Alphab. & tab. æn. 43.

Cum solertissimus vir *Guiljelmus Leybourn* usu frequenti comperisset, quanto cum discipulorum emolumento scientiæ mathematicæ doceantur, si omnes uno in systemate comprehensæ, illarumque doctrinæ ita inter se connexæ sint, ut fundamenta sua ex aliis libris, quos cum temporis & sumptuum dispendio evolvere necesse sit, non arceant ac repetant; a multis jam annis constituit, tale opus Anglicana lingua in suæ gentis usum conscriptum edere in publicum, nuperque ab amicis compulsus, id quod animo diu voverat, exsecutus est. Dedit autem præcipue operam, ut omnes hujus systematis partes eo ordine disponeretur, quo ab illis legendæ sunt, qui suo Marte illarum notitiam sibi comparare gestiunt. *Primus ergo liber Arithmetica* proponit, non vulgarem solum, sed decimalem quoque ac logarithmicam. *Secundus Geometricus* est, & problemata ac theoremata elementaria complectitur. Utrique autem supplementi loco brevis de *Algebra speciosa* tractatio adjecta est. In *tercio* libro doctrina de *primo mobili* usque Globi perspicue explicatur, & varia circulorum sphaeræ projectio docetur. *Quartum* librum *Cosmographia* sibi vindicat, partim coelestis, quæ de systematibus Astronomicis, & tam errantium quam affixarum stellarum, nec non cometarum natura agit; partim terrestris, quæ *Geographia* quoque dici solet, cui annexa est de æris seu epochis variis dissertatio *Chronologica*. In *quinto* libro *Trigonometria* plana & sphaerica exponitur, non solum quatenus Tabulis sinuum, sed etiam Analemmatis, globi coelestis, & scalarum in hunc finem constructarum adminiculo exerceri potest. *Sextus* liber Geometricorum instrumentorum usum ostendit in *Longimetria, Planimetria & Architectura milita-*

militari. Navigationis præcepta tradit liber *septimus, Gnomonices octavus. Nonus* autem nihil aliud est quam *Nicolai Mercatoris* Institutionum Astronomicarum *liber secundus de Planetarum Theoria*, in linguam Anglicanam conversus. Additæ quoque sunt suis in locis tabulæ ad rem præsentem accommodatæ.

GERHARDI FELTMANNI DE TITULIS
Honorum Libri II.

Bremæ, apud Hermannum Brauerum, 1691. in 8. Plag. 47.

cap. fin.
§. 6.

A Mœnium hoc ac nitidum disserendi argumentum, ex Jure publico ac gentium moribus maxima ex parte depromptum, jam ante viginti annos occupavit Autor Consultissimus, illudque collatis ex Jure civili suffragiis condigne illustrare instituit. Quanquam autem intermedio tempore ex Universitate Groeningana, in qua Primarium Juris Professore agebat, ad Curiam Provinciam Frisiæ Orientalis fuerit vocatus, negotiisque forensibus arctius multo addictus; non ideo tamen ab Academicis studiis, quibus ipsum a prima adolescentia commilitones haud vano augurio destinaverant, semet abstrahi passus est. Singulari etenim alacritate hoc ipso anno non tantum nova eruditionis suæ edidit monumenta (Vid. Acta mensis Aug. pag. 359) sed curam quoque adhibuit merito laudabilem, ut hunc Tractatum *de Titulis Honorum* non tam externa forma, quam potius re ipsa ex insigni accessione locupletiores sisteret. In concinnando vero ac emendando hoc opere haudquaquam rigido nexu membra singula strictim compingere voluit Autor; sed solutius paulo scribendi genus amplexus genuinas sæpe materias invicem miscet, liberiusque deinceps supplet, haud raro etiam adventitiis quæstionibus distinguit, ut alternante hac vicissitudine Lectoris animum suspensum semper tenere magisque avidum reddere videatur. Quod ipsum institutum æmulari eo minus veremur, ubi summa rerum momenta nobis commemoranda veniunt, si paucissimis prius generalem connexionem fuerimus præfati. Hoc videlicet ordine in duobus libris Tituli censuram subeunt, prout nomini proprio vel præmitti vel postponi consuevere; cumque duas rursus species formæ posterioris notæ tituli, declarantur prius illi, qui dignita-

gnitatum, officiorum, possessionumque sunt indices; post & isti, qui nuda honoris aut amicitia epitheta. Quæ singula titulorum genera a summis Principibus, sub quo augusto vocabulo Imperatorem Romanum, Reges, Electores, aliosque Status potentiores comprehendimus, explanate decurrunt ad Magistratus, Nobiles, Eruditos ceterosque honoris luce aliqua conspicuos.

Ipsius vero commentationis exordium more solito ducitur ab iis, *Lib. I.* quæ circa Titulorum ac Honorum naturam ac species sunt observanda; cumque hæc theoretica magis esse videantur, subjicitur in *c. 5. 6. & 7.* quæstio præjudicialis & apud Batavos maxime illustris de statu Drenthiæ, utrum inter fœderatas Belgii Respublicas Provinciæ titulum mereatur? Indecisam relinquere maluerat hanc quæstionem Autor in prior editione p. 23: ne vero intempestiva cujusdam timiditatis eum quispiam insimulare posset, manifeste affirmativam amplectitur, expositis late argumentis, quæ in utramque partem proferri solent. Titulorum origo ex Jure Gentium deducitur in *cap. 9. & 10.* ac Juris Divini indulgentia stabilitur. *Cap. 11. & 12.* duæ classes producuntur, quarum prior Reges & Principes ambitiosos ac titulis ineptis stolidè tumidos notat; posterior vero gloriose commemorat Heroes magnanimos & modestos, quibus non affectata in titulis simplicitas placuit. Seorsim mox in *c. 13.* differitur de Regibus Galliæ, cur adstricto utantur titulo, & qui hujus instituti recessus esse videantur. Luxuriam dehinc in privatorum titulis, quæ ab Italis potissimum derivata nostram ætatem affligit, liberius perstringunt *cap. 14. & 15.* sic tamen ut in *cap. 16.* concedatur, certis in casibus alios etiam titulos & majores admitti posse; argumento ducto a nummorum fato, in quibus nunc tyroni eadem constituantur merces, quæ ante duo secula præstabatur egregio artifice. Et sic adeo, concordante Limnæi judicio, titulos æque, ac rerum pretia crescere ferendum est. *Caput 20. & seqq.* recensent Principes provinciarum titulos usurpantes sine re, quorum commemorationem cum possessorum indignatione susceptam commoda haud pauca, nec pauciora tamen incommoda secum vehere, ex latiori discursu deprehendimus; quemadmodum ex *cap. 25.* omnino innoxiam esse omissionem tituli circa rem adhuc acquirendam, licet tredecim rationes obstant, quæ figillatim ac solide refutantur. Intermedium *cap. 24.* Pontifici Romano summum imperium in terras, quas hodie possidet, defert, & Ejus-

dem Nuntios apud Reformatos etiam Principes ac Status eodem cum Regum Legatis honore haberi, Foederatorum Belgii Ordinum exemplo docet. *Cap. 33.* evoluit epitheta Majestatis Sacrae, Sacrosanctae, & quis eorum inter Imperatorem Romanum, & Reges Angliæ, Daniæ & Sueciæ in salutando mutuis sit usus. Circa Cæsaris titulum ex *cap. 34.* notamus, Imperatoris titulum Regem Galliæ non tantum, sed & Reges omnes posse usurpare, adjecto regni nomine; perperam tamen Cæsaris titulum tribui ulli alii Principum quam Imperatori Romano. Stringit ea propter Autor monumentum a mercatoribus Londinensibus Carolo II Regi positum, in quo *Cæsar Britannicus* salutatus fuit. *Cap. 36.* Protectoris titulum a Cromwellio usurpatum, jam olim in Angliæ cognitum fuisse probat, ac insimul notat, titulum sine re fuisse, quando Henricus II Galliarum Rex se Protectorem libertatis Germanicæ in literis jactavit. In *Cap. 37.* differitur de Titulo Ministri, qua de causa apud Protestantes Clericis tribuatur, & quo in pretio eundem Magnatum aulæ habeant, quandoquidem illis solum Consiliariis servetur, cum quibus arcana dominationis Reges & Principes potentiores conferre solent. Galliæ Rex quinq; tantum ex suis hoc titulo mactare dicitur, veluti Regni Cancellarium, Secretarium rerum exterarum, Secretarium rerum militarium, Principem Rationalium regni, atq; Secretarium Domus Regiæ. *Cap. 42.* avitam Frisiorum libertatem eruit, & qualis inter istum populum & Imperium Germanicum olim intercesserit nexus. Nobilium ordines diversos *cap. 43.* recenset, prout alii vel ob merita, vel ex stirpe Nobiles, alii Liberi Nobiles Imperii, alii Equites, alii Equites Imperii. *Cap. 45.* exponit titulum Superintendentis & Inspectoris. In *cap. 48.* adstruitur, singularum Belgii Foederati Provinciarum Ordines creare posse Equites. De titulis Deo tribui solitis in *cap. 51.* disquiritur, ac speciatim quidem, an Ter Optimus Maximus a Christianis appellari tuto possit. Negavit id ipsum *Joachim Oudaan* libro, cui titulus *Roomsche Outheden*, Coll. 4. p. 146, hoc argumento motus, quod profana gentilitas cum titulum soli Jovi tribuerit, cum is Deorum omnium Optimus & Maximus haberetur, quæ comparatio Christianis esse debeat abominabilis. Huic tamen reponitur, verba ista non semper comparisonem supponere, verum & citra eam absolute denotare rem utilissimam & plenissimam. Sic fundum O. M. dici, qui cum omni commodo, quaecunque illud sit, ad aliquem pertinet, licet unicus sit. In

Cap.

Cap. 54. origo vocis *Souverain* in disceptationem venit. Deduxerat eam *Guy Coquille sur les coutum. de France Quest. 39.* ex vocabulo Latino *supremus*; quod reprobatur Noster, & contendit, illam in Germania inferiore natam esse, & compositam ex *suiver* & *rein*, quæ pro synonymis habentur, & propter singularem emphasin usu loquentium conjunguntur, quales formulæ complures hac ratione connexæ ibi prostant. Exprimit ergo *Souverain* illud, quod *purum putum* appellamus, cui nil admixtum, id quod imperio accommodatum talem vim ac potestatem denotat, quæ in omnes sine ulla exceptione competit. In *cap. 61.* memoratur, olim a Galliarum Rege Electoribus Imperii datum tantum fuisse titulum Celsitudinis Electoralis, sed ante annos non multos Baronem Blumenthalium, cum Legati munere apud Regem Galliæ fungeretur, effecisse, ut Electori Brandenburgico Serenitatis Electoralis titulus fuerit tributus. Quo titulo hodie a Regibus non tantum ceteri Electores seculares decorantur, sed & Ecclesiastici, modo ex Domino Electorali aut patre Principe Imperii sint nati. Qui enim ex Comitum, Baronum, Nobiliumve ordine ad istud fastigium fuerint evecti, hodie cum Celsitudinis Electoralis titulo salutantur. Haud frustra vero in seq. *cap. 62.* quaritur, utrum Septemviri hodie Electores dici possint? Et affirmativam sententiam Autor his potissimum rationibus adstruit: secundum famosam Juris regulam, temporariam mutationem Jus provinciae non innovare; spectandam esse originem; nec pro absurdo reputandum, si alicujus numeri ratio in appellatione non habeatur. Nam Foederis Divini veteris dici interpretes LXX; neminem tamen nescire, quod plures fuerint. Sic Centumvirale judicium & Centum-Viros fuisse dictos, licet quinque supra centum essent; imo aucto postea numero ad centum & octoginta, priscam tamen Centum-Virorum appellationem mansisse. An vero Papa Romanus a Protestantibus Principibus *Sanctissimus Pater* satis commode appellari possit, ambigua decisionis quaestio videtur ex iis, quæ *cap. 66.* congesta sunt. Traditur hic, de titulo isto disputatum fuisse in Angliæ, cum ageretur de nuptiis inter Carolum I. & Filiam Hispaniæ Regis contrahendis, ubi Papæ dispensatio ab altera parte desiderata fuit. Cum enim Pontifex prius epistola ad Regem Angliæ scripta ei titulum Dilecti Filii largitus esset, exinde illos, qui suafores hujus connubii extiterant, fundamentum petiisse, Pontifici ex relatione civili titulum Sanctissimi Patris

N n n 2

tris

tris ceu mere politicum tribui posse. His tamen non obstantibus, prescius Noster concludit, vel ex hac sola ratione Principes Protestantes non posse Pontifici largiri Patris titulum, quia in suis provinciis pro Patribus coli debent, & non tantum Episcopi, sed & summi Pontifices in suis territoriis revera existunt. Quod ipsum thema de *Jure Papali Principum Evangelicorum*, Magnificum *Strykius*, B. Zigleri in primaria Juris professione in Academia Wittenbergenfi successorem dignissimum, in oratione sua inaugurali nuper tractasse cognovimus. In *Cap. 72.* prolixa disquisitio de Legatis eorundemque variis ordinibus, honoribus ac postulatis instituitur, quibus v. g. ex his titulus Excellentiae sit tribuendus, utrum secundo legato idem sit exhibendus honor, qui primo defertur. Quem in finem exhibentur declarationes nonnullae de hisce causarum momentis a Legatis Brandeburgicis in conventu Neomagenfi Legatis Anglicis Mediatorum partes tum sustinentibus oblatae. Quae Pontificibus Romanis circa titularum secularium collationem competat potestas, & quae de facto, ut loquimur, ab iis subinde fuerit usurpata, *cap. 75. & l. 2. cap. 27.* fusius exponunt. In *Cap. seqq. 77. & 78.* duas quaestiones decisionem suam ex Jure Civili expectantes deprehendimus. Primum quaeritur, quam probandi vim habeant tituli in lapide vel monumento scripti? Rem totam occasione *l. 6. C. de relig. & sumt. fun.* hisce conclusionibus exponere satagit Noster: (1) si consensu personae, cui vel ipsi vel haeredibus & successoribus ejus, titulus inscriptus incommodum adfert, is antea positus fuit, tunc absque dubio contra eam haeredesve ejus plenam faciet probationem. (2) Si de consensu non apparet, & in loco publico per tempus longissimum inscriptio haerit, tunc perfectam & plenam probandi vim habet, ut is damnum adeo sua culpa sentiat, qui non contradixit. (3) Sed secus res habet, si nec longo tempore posita, nec in loco publico deprehenditur inscriptio, & insuper neque de consensu neque de contradictione ejus constat, de cujus damno agitur, tum etenim titulus neutiquam probabit dominii alteriusve juris translationem, ac ne quidem praesumptionem pariet, maxime si extiterit in loco haud frequentato. Quaeritur secundo de probandi modo. Repetit Noster doctrinam a Bartolo ac Baldo traditam, probationem tituli supponentis collationem dignitatis, aut officii alicujus, faciendam esse per productionem originalium, ut loquimur; adeoque non sufficere, si vel testimoni-

testimonium codicillorum Principalium jam confectorum proferatur, aut ad testes vel famam publicam fiat provocatio. Quae omnia majori solertia excutiuntur, si non de mero honore publice augendo, sed de prooedria, quam alius sibi deberi ait, contentio fuerit suborta. Hoc etenim casu obtinet dispositio *l. 15. C. de R. V.* ut non is alteri praferatur, qui prior codicillos Principis manu signatos impetravit, sed qui prior possessionem muneris, cujus titulus est index, acquisivit; quod illustri exemplo quorundam Competitorum noviter evektorum in Collegium Principum ulterius declaratur. In *Cap. 85.* explanantur & ordine & re affines *Tituli Cod. de his qui potentiorum nomine titulos praedictis affigunt &c. & ut nemo privatus titulos praedictis suis vel alienis imponat vel vela regia suspendat. Cap. fin. 88.* vigore *Auth. Habita C. ne filius pro Patre* eum, qui Studiosum vel Professore injuria afficit, ipso jure infamem fieri, notat.

Et haec ex Libro I. Sequitur Lib. II. qui licet 34 tantum Capitibus constet, & sic nedum mediam prioris libri partem aequet, isti tamen materialium utilitate & jucunditate haudquaquam cedere videtur. *Cap. 1.* titulos varios Scholarum tradit, earundemque characteres, qui paedagogia seu scholas triviales a gymnasiis illustribus, ista rursus ab academiis, has ab universitatibus distinguunt. Cumq; de eo satis constet, quod in Germania non nisi Imperatoris indultu academiae possint erigi, quaeritur porro, num gymnasium illustre civitas municipalis constituere jure suo valeat. Negatur id ipsum, atque ad effecta superioritatis territorialis refertur, ea potissimum de causa, quod nullum collegium absque Principis consensu constitui queat. In *cap. 9.* exemplis compluribus adstruitur, Reges & summos Principes subinde etiam alterius Reipublicae civibus titulos conferre solere. Quo in casu commendanda venit Foederatorum Belgii Ordinum cautela. Istis tale quid ubi subolet, malunt praevenire alios, & eosdem prius Proceribus suis deernere honores; ne forte vel non agnovisse suorum merita, vel impares extraneo Principi in conferendis honoribus esse videantur. Ideo cum jussu Reipublicae suae Legatus Venetus Danielem Heinsum Equitis cingulo donare vellet, eidem eandem dignitatem Patriae Ordines prius contulerunt. Cumque alio tempore Ludovicus XIII Rex Galliae Belgis Foederatis per literas denunciasset, hoc se in mandatis dedisse Legato suo, ut Principem Auriacum, cui haecenus Excellentiae titulus tributus fuerat,

fuerat, majori titulo *Alteſſe* exciperet; tale reſponſum tuliffe fertur ab Ordinibus, gratias ſe agere Regi, quod eadem ipſi mens eſſet, quæ ſibi eſſet: nam & pridem ſe Principem Auriacum condecoraſſe titulis, qui idem ac Gallicum *Alteſſe* notarent. A moderno vero Principe Auriaco WILHELMO, jam Magnæ Britannia Monarcha, Licentiati Juris titulum, quem Academia Cantabrigienſis ejus Serenitati ante annos non ita multos ſubmiſſe obtulit, clementiſſime admiſſum eſſe reſertur in *Cap. 12.* cui jungimus *cap. 19.* quod Regiæ Domus Stuardianæ nomen gentilitium eruit. Teſte Buchananano, natales illud ducit ab officii titulo. Poſtquam enim conditor Sereniſſimæ hujus Familia Gualterus pater Roberti Regis Scotia ampliffimâ meruerat dignitatem, quæ populi iſtius lingua audit *Higb Steward*, quaſi diceret ſummum Vicarium; factum eſt dehinc, ut poſteris ejus, auguſto licet folio admotis, titulus iſtius officii in *Stuard* contractus, ex tenaci ſubditorum uſu adjiceretur, quamvis perperam, nec abſq; omni indignatione Regum. Simile quid circa Familias illuſtres Senefchallorum & Truchſelliorum accidiffe, fuſius memoratur. *Cap. 29.* concurſum titularum ac officiorum examinat, & quæ circa *l. f. C. de Adſeſſ.* moveri ſolent. Recenſentur poſtea condita hac de re a Batavis leges, earundemque fata; quibus præmiſſis, tranſitus fit ad quaſtionem præjudicialem Comiti Portlandiæ ab Ordinibus patriæ non ita pridem motam. *Cap. 31.* Actiones inveſtigat, quæ intuitu titularum, in quantum dignitatum, officiorum ac poſſeſſionum indices ſunt, competere cenſentur. Varia vero remedia pro caſuum varietate ſemet offerunt. Occurrit (1) Poſſeſſorium ſummariffimum; quando inter Principes potentiores metus armorum ſubeſt; ſequuntur (2) Actio ex interdicto uti poſſidetis, (3) Actio injuriarum, (4) Actio negatoria & conſeſſoria, (5) Actio præjudicialis, (6) Actio ex *L. Diffamari*, (7) Condictio ex lege priva adverſus illum, qui ſciens dolo malo alicui negavit titulum debitum, ut poenam privilegio expreſſam luat; quorum ſpectant, quæ habentur in *med. art. 44. Capitul. Leopold.* Nec privatorum tantum vindicationi titulos relictos eſſe credendum, quin illos publica tutela gaudere *Cap. 33.* demonſtratur. In *Cap. 34.* & ſin. incidenter Autor vitæ, ſtudioſorum ac honorum ſuorum curſum & incrementa exponit, adjiciens prætermiſſa ſeu ſupplementa nonnulla. Præ cæteris monet a ſe paſſim uſurpatam formulam, Ordines Imperii a Cæſare receptos eſſe in conſortium

ſortium Majeſtatis: utque mentem ſuam clarius exprimat, addit, modum Regiminis iſtius convenientius vix poſſe conferri, quam cum ſtatu matrimoniali, ubi mulier viro nupta recipitur ab hoc in omnis vitæ conſortium, quo non curarum tantum, ſed & imperii domeſtici particeps fit; & tamen paterfamilias eſt, qui in domo dominium habet. Perinde ergo, ut paterfamilias æquiore animo ſibi feret dici, quod conjugem admiſerit in conſortium domini vel imperii domeſtici, quam eum nil invita uxore poſſe facere, cunctaque ſine hujus conſenſu geſta eſſe nulla: ſic & ſatius fore, ſi omnes illæ quaſtiones de ſede Majeſtatis in Imperio cum reliquis laſoriis proſcriberentur, earumque tractatio Profeſſoribus aliſque, qui de Jure Publico ſcribere volunt, gravi poena interdiceretur. Abſq; ulla autē acerbitate, juri ac negotiorum publicorum capita ſic poſſe diſtingui, ut tradatur, quid Cæſar ſolus faciat ac facere poſſit, quidve Ordines ſoli faciant facereve queant, & in quibus rebus horum arbitrium expectare Auguſtus noſter lege de ejus imperio lata promiſerit. Humaniffimis denique verbis in §. §. ſin. Lectorem compellat Autor, ut æquo animo ferat, ſi quid forte vel citra voluntatem ſuam in alios liberius dictum, aut prætermiſſum, aut non ſatis methodice prolatum fuerit. Quo ipſo egregie nobis implere videtur axioma in Jure Canonico paſſim obvium: *Bonarum mentium eſſe culpam timere, ubi culpa non eſt.*

*NOUVELLE ANATOMIE RAISONNE'E, OU
les uſages de la ſtructure du corps de l' homme, &
de quelques autres animaux, ſuivant les loix des Mecha-*
niques, par Daniel Taurvy, Docteur en

Medecine.

hoc eſt,

Nova Anatomia ratiociniis inſtructa, ſive uſus ſtructure corporis humani & nonnullorum aliorum animalium, ſecundum leges mechanicas, autore Daniele

Taurvy Medicinæ Doctore.

Parifiis, apud Stephanum Michallet, 1690. in 12.

Conſtat plagulis 17. cum 20. iconiſm.

Tanto

Tanto cum artificio machina corporis humani elaborata est a sapientissimo Creatore, ut, licet quamplurimi sagacissimi viri omne studium, operam & laborem collocarint, partim in perscrutanda automati hujus fabrica, & cognoscendis instrumentis, quibus mens nostra corporis molem agitat, partim in explicando singularum partium usu, nondum tamen nec sibi nec aliis satisfacere in omnibus potuerint, relicturi quam plurima posterorum diligentiae. Quae cum apud se penderet doctissimus hujus libri Auctor, non putavit ingratum fore naturalis scientiae consultis, si sua cogitata de usu structurae corporis humani in publicum proferret, ac cum ipsis communicaret. Habet autem ille corpus humanum pro machina quadam statica, hydraulica & pneumatica, cujus hypomochlia & vectes sint ossa, funes muscoli, antilia cor & pulmones, canales vasa in quibus liquores cursum circuli rem peragunt. Hinc ergo primum paucis figuram, situm, structuram & connexionem partis, cujus actionem explicare instituit, describit, & nonnunquam de organis brutorum ad eundem usum aptis natis quaedam differit, deinde ex principiis physicis ac mechanicis usum ejus derivat. Qua quidem in re ita versatur, ut sicubi recte censere ipsi videntur Doctores alii, calculum suum ipsis adjiciat, sed ubi res nondum ad liquidum est deducta, suas quoque conjecturas proferat, tanquam hypotheses simplicissimas. Ex his speciminis loco praecipuas summam recensere. Spiritus animales, prout vulgo explicantur, non dari, sed *cerebrum* liquorem quendam subtilissimum a sanguine secernere, qui nervos imbuens tantam rigiditatem ipsis conciliet, ut ab objectis sensilibus debita ratione commoveri possint. Odoriferarum rerum particulas non immediate ad *olfactus* organon applicari, sed aerem, qui dum in illis hospicaretur, determinatum quendam modum acquisivit. *Musculorum* fibras ex vesiculis constare, in quas sanguis ab arteriis continuo impellatur. Quod si vero nervae fibrae, quae extrema fibrarum carnearum cingunt, se contrahant, non patere exitum sanguini ab arteriis adfuso, atque ideo intumescere musculum, & partem mobilem ad se trahere. Dum *inspiramus* aerem, non influere sanguinem in pulmones, sed aerem in interstitiis haerentem a lobulisque inflatis pressum comprimere vasculorum orificia, sanguinem vero inibi contentum & in angustias redactum, cum secundum lineam rectam moveri prohibeatur, deflectere in motum circularem, atque hinc oriri sanguinis colorem pariter atque calorem: interim vero illum

illum quoque ab aere partes quasdam elasticas recipere, a quibus deinde in vascula capillaria protrudatur. Sanguinem ad *lienem* adlapsum, dum cellularum fibrae contrahuntur, comminui quasi ac subtiliorem reddi; hinc vero deferri adjecur, ut bili admixtus motum ejus celeritorem reddat, ne diuturniori mora partibus, quas alluit, noxam adferat: ab *omento* vero oleosas particulas ad bilis praeparationem conferri, quibus involvantur salina ipsius spicula. Renes succenturiatos eundem fere usum habere cum epiploo, & sanguini suppeditare partes pingues & oleosas. In *ovulis femellarum* non foetus stamina, sed semen illarum contineri, idque dum cogitationibus, quas amor ipsis suggerit, indulgent, exprimi, & in uterum delatum ibique mensentem circiter detentum, acorem contrahere, quo orificia vasculorum referreret, fluxusque menstrui sit origo. Bestias vero ab hoc immunes esse, cum in illis oscula vasorum uteri glandulis sint obsita, nec proinde facile arrodi possint.

THE ART OF PRACTICAL MEASURING &c.

hoc est,

Ars praxin Geometricam facile exercendi, bipedalis regulae adminiculo. Auctore Heinrico Coggeschall.

Londini, apud Thomam Bennet, 1690, in 12. Plag. 6.

Quamvis plurima passim prostant instrumenta, quibus facile expediuntur ea problemata, quae ad Geodasiam & Stereometriam pertinent, testatur tamen Auctor hujus libri, in Anglia praecipue probatam fuisse regulam hic descriptam, atque hinc factum quoque esse, ut ejus usum explicandum sibi sumeret. Quod ut commode faciat, Logisticae decimalis praecipua praemittit, modumque exponit in usum vocandi Logarithmos Tovvneleanos, de quibus nemo hactenus praeter Jonam Moor mentionem iniecerit. Deinde tam superficies quam corpora ope regulae suae dimetiendi modum ostendit, tandemque sciaticorum praecipuorum constructionem edocet, varias hinc inde tabulas ad res propositas facientes interserens.

IL GENIO VAGANTE, &c.

Ooo

Genius

Genius vagans, seu Bibliotheca curiosa ex centum
& pluribus Itinerariis Comite Aurelio Anzi collecta.

Pars I.

Parmæ, apud L. M. Ruinetti, 1691, in 12. Plag. 24.

- P** *Hottii* Constantinopolitani, per Myriobiblon suum æternam famam meriti, & *Job. Bapt. Ramusii*, a tribus diversorum Itinerum voluminibus, superiori seculo editis, satis noti exemplo excitatus, similem ex variis cujusque linguæ Relationibus præsentis seculi Bibliothecam Itinerariam Ill. Autor adornare instituit. Et in Præfatione quidem succinctam eorum exhibet notitiam, qui *Bononia* oriundi peregrinationis studio inclauerunt, inter quos *Ludovicus Bartema*, & *P. Franciscus Pipinus* emineant, cui Latinam *Marci Pauli Veneti* Historiam oblivioni alias prope obnoxiam debeamus. Orditur deinde opusculum ab itinere cujusdam *Martinieri*, qui opera sua chirurgica Societati *Boreali & Islandica*, *Friderici III* Daniæ Regis auspicio A. 1647 institutæ addicta, Septentrionales partes perlustraverit. De *Bergæ* Norvegiæ emporii, cujus palatium Archiepiscopale Hamburgi, Lubecæ & Bremæ usui cesserit, mercatoribus refert, quod in loco publico, qui *Cænobii* nomine veniat, certam Fraternitatem inter se & calibatam colant, huic posteriori vero renunciantes, negotiandi libertate retenta, inde excedere necesse habeant. In singulis *Lapponiæ* ædibus nigram ali *felem*, quæ incolas, quocunque abeant, instar fidi Achatis comitetur, & vesperi circa negotia domestica in consilium adhibeatur. In *Siberia* quinque ipsi honestioris conditionis exules, qui a M. Moscoviæ Duce eo relegati fuerint, obvios factos intolerabilem sui similium miseriam exposuisse; quomodo quotidie venatum ire coactis, præter famem, intensissimum aeris rigorem, & ferocissimarum bestiarum incursus, larga ictuum, qui coreaceis scuticis nudo corpori infligantur, messis imminet statum mustelarum Scythicarum numerum non referentibus. Notari ab eodem Geographos, longitudinem freti *Weygaz* intra 10 leucas Gallicas restringentes, cum ultra 30 milliaria Germanica se extendat; unam item eandemque *Zemblam* in *veterem* & *novam* male *dispescentes*: *Hollandos* quoque frustra esse, qui de ingressu in mare Tartaricum unico navigio tempore *Mauritii Nassovii* facto gloriantur, cum montibus *Pater noster* dictis & perpetua glacie obstitis

tis undique cinctum sit. A *Francisco Negri* Ravennate multa ad *Lapponia* notitiam facientia edoctus Autor noster, ex parva incolarum pag. 33. statura refutari eos asserit, qui quæ de Pygmæis traduntur, pro commentis habeant; nec, cum inertes sint & meticulosi, *Gustavum Adolphum* S. R. aliquot eorum, ut vulgo perhibeatur, legiones secum traxisse, ex *Scheferi* Historia, a *P. Lubino* A. 1678 Gallice reddita, itidem confirmat. Ex itineris a *Frid. Martens Hamburg.* A. 1671 *Spizbergam* versus suscepti descriptione, a *Jacobo Rautensfels* Nob. Curland. in Italum idioma translata, didicisse se ait, quam jucundum glacies istius loci spectaculum præbere soleat: ita integra apparuisse facella cum fenestris & portis suis, tabulas item & mensas quadratas & rotundas cyaneis pilis innixas, ex quarum una vel 40 personarum capaci, stiræ instar tapetis pependerit: cadavera etiam post 30 annos ita incorrupta reperta fuisse, ac si pridie demum exanimata fuissent. Post Synopsin aliquam Navigationis Bataviæ A. 1594. seqq. in *Novam Zemblam* exhibitam, de transitu in Indias Orientales per mare Septentrionale adhuc sperando ratiocinatur, si inter *Spizbergam*, & novam *Zemblam*, Continentis partem & falso hæcenus insulam creditam, usque ad 78 & 79 grad. instituatur navigatio, & si hibernandi ibidem necessitas occurrat, non in superficie, sed sub terra habitacula, frigoris arcendi causa, extruantur. De simili transitu inter Grœnlandiam & Americam, ex Indiis item Orientalibus in Europam tentato ibidem agitur; subjiciuntur etiam quædam de naturalibus Islandiæ & Grœnlandiæ; & quomodo in oris ejus maritimis nauclerus Societatis Grœnlandicæ Daniæ 300 dolia arena aurei coloris & ponderis A. 1616 repleverit, aurifabris vero ne granum quidem auri eruentibus, in mare Balthicum jussu Capituli Societatis arenam ejicere coactus præ mœrore obierit; subeunte tamen paulo post jubentem pœnitentia, cum alius quidam aurifaber ex eadem arena purissimum aurum extraheret. De quatuor item Grœnlandis in conspectum Regis adductis additur, eos præ animægritudine pariter defunctos esse, cum sexaginta jam milliaria natando emensi, ex fuga in patriam per mare tentata retracti fuissent. In longa satis epistola *Herculis Zani* Equitis Bonon. (qui insigni linguarum variarumque scientiarum apparatu instructus totam Europam, Turcia excepta, perlustravit, hanc etiam aditurus, nisi A. 1684. vita cum morte commutanda fuisset) de statu *Moscoviæ*, quem A. 1671 in

- comitatu Legationis Polonicae altius pernoscenti opportunam commoditatem nactus erat, varia scitu jucunda occurrunt. Ita, ut pauca
 pag. 143. attingamus, ob indispensabilem Regni legem neminem, qui cum Legatis accedit, ante quam hi ad M. Ducem introducti fuerint, quicquam in urbe negotiandi licentiam habere. De urbis, Parisiis & Londino triplo majoris, amplitudine ex 700000 incolarum & 2000 templorum copia constare posse, quorum potioribus extruendis architectus Italus *Aristoteles* Bononiensis a *Job. Baslide* immensis sumptibus adhibitus fuerit. Ad singulos viarum angulos, vel trahas vel effeda, prout anni cardines id exigunt, parata inveniri, quibus, quocunque lubeat, pro certa mercede deveharis. Cujuscunque generis artifices, institores & mechanicos peculiares sibi habere regiones, in quarum una, ad miliaris longitudinem, non nisi Sanctorum imagines venum expositae conspiciantur; ubi tamen *emendi* vel *vendendi* vocabulis uti religio est, sed emptor, num hoc vel illud pretium argenteum cum imagine quadam *permutare* velit, rogatus, illud absque ulteriori contentione venditori numerat. Inter cerimonias circa publicam Legatorum admissionem observari solitas, & illam refert, quod *Bojarus* quidam (quod nominis *Consiliarium* innuit) Magni Ducis manum elevare, & advenis osculandam porrigere soleat. Infideles tamen, qui canum loco habeantur, ad genuum solum admitti osculum. Omnem Religionis innovationem cum aversentur Moscovitae, duabus tunc primariis foeminis de Ritualis modo ecclesiastici mutatione aliquando differentibus, sub crurifragii comminatione silentium impositum fuisse. Fabulam alioqui esse, quod Sanctorum suorum imagines, beneficio quod sibi petierant, non impetrato, flagellis caedere dicantur. Postquam solennem fluminis in festo *Epiphaniae* consecrationem, cum tali aqua peccata ablui credantur, & pomposam Dominicae *Palmarum* celebrationem ipso *Zaro* (quod vocabulum Regem proprie denotare, Bibliorum auctoritate probatur) ejusque Aulicis praesentibus peragi solitam, exacte descripsit, de proceribus agit, & quod nulla praevilissimo subditorum prerogativa gaudeant, fustigationi, aequae ac illi, obnoxii, *Bojari* ob defloratam gynaecei virginem publice, usque dum expiraret, flagellati exemplo confirmat. Statuta Regni, & Antecessorum Sanctiones A. 1647 a *Zaro* rerum tunc potiente in uno volumine collectas & typis vulgatas esse, in quibus de cultu divino, judiciis, bonorum divisione, tutelis,

tutelis, mancipiis, &c. pauca quaedam disponantur, consuetudine & praxi legum paucitatem supplente. Omnem viris ad Gynaeceum pag. 189. aditum interclusum, & si quae male se habere incipiat, a medico accersito, & a provectioris aetatis matrona de morbi genere edocto, congrua ei remedia applicanda esse. Testatur etiam, priscam illam in festo *Paschatis* se invicem salutandi formulam: *Christus resurrexit: vere resurrexit*, usu adhuc obtinere; quo tempore *Zarus* quoque ministris & exteris duo rubicunda ova distribuere soleat. Eam esse portio linguae Moscoviticae & Polonicae affinitatem, ut citra interpretis interventum loquentes se mutuo intelligant. *Waiwois* hodie uxores & liberos in provincias secum ducere licitum esse, quos olim obsidum loco relinquere opus fuit; variis interim Secretariis aliisque ministris actionum observatoribus adjunctis. Dum ritus nuptiales recenset, nec hunc intactum relinquit, quod tertio ferculo illato sponsus ad thalamum sponsam deducat, & certis foeminis jacturam libertatis interim pro mercede aliqua deplorentibus, post horam circiter sponsi pater poculum vini plenum convivis porrigat; hoc si pertusum sit & effluat, sponsam violatae pudicitiae ream inventam fuisse indicio est, & rescindendo matrimonio ansam praebet; quae rescissio etiam ob alios corporis defectus locum habet, si modo dotem duplicatam reddere sponsus paratus sit. Cognationem spirituales & quartum gradum matrimonia impedire: maritidas collotenus vivas sepeliri: ad certos annos vendi posse uxores, ut & liberos in servitutem tradi, si parentes aere alieno urgeantur; qui communiter ob laxiorem disciplinam eos minus habeant morigeros, ob promiscuum etiam cum liberis balnei usum merito detestandi. Procerum alicui injuriam inferens duplo majorem offenso multam solvere cogitur salarii, quod hic ex aula percipit. Inter Nobiles, qui majores suos civilitate hodie superant, inveniri, qui in arctioris amicitiae signum, externos ad uxores introducunt, quae ni idissime compae, porrecta prius aqua vitae, iussu maritorum genus osculum infigi patiantur, eosque vel flore bombycino vel strophiole acu picto, aut alio id genus munusculo donatos dimittant. Lites inter eos exortas, consensu equis, baculis terminari, quibus se invicem excipiant. Veluti devotio in templis spatiosis & subselliorum vacuis se exerens, exuberantius erga Principem obsequium, & haud aequibivis obvia in pauperes largitas, inter primarias virtutes referenda sunt.

- pag. 224. ita ebrietatem utrique sexui, Religiosis etiam nimis familiarem, & ob negligentiam inde oriundam tot cientem incendia, superbiam, & impotentem mutuis se proscindendi convitiis pruritum, turpissimam ipsis aspergere maculam. Frequentissimi usus monetam, ab una parte *Zari*, ab altera *Equitis* effigie insignitam, (quæ *Kopek* dicatur, & dimidium ejus *Deniske*, cujus generis vel centum Ducato valore æquales citra ullum loquelæ impedimentum intra buccam recipi videas) exportare velle gravissimum piaculum est. Et cum olim fodinæ ob industriæ defectum ignotæ fuerint, versus Tartariæ fines fodina ferri se prode, rogatu *Zari* ab Electore Saxonie fossore impetratos, eorumque opera notabilem ferri copiam inde erutam fuisse. In M. Ducis *Alexii Michalovicii* laudes dum excurrit, a miti eum, iusto, casto, pio & sobrietatis studioso commendat animo, qui Regicidio Anglicano intellecto, facti indignitate commotus Carolo II. 50000 militum obtulerit, & universis Anglis ejectis, omnem Legatis a Cromvello mittendis aditum denegaverit; qui literarum amore quotidie librorum in linguam suam translatorum lectioni aliquid temporis impenderit, & *Luciano Golosovio* Bojaro Latine docto, & *Nasocchino*, Latine, Gallicæ & Germanicæ linguæ perito, ut & *Paisio Ligaridio* Chio, Metropolitano Thessalonicensi, ob eruditionem largi stipendii oblatione ad se evocato, impense faverit, aliasque artes munificentia sua promoverit; unde & in gratiam Regis artificiosis fabricis oppido delectati, Proceres in spatiosa ante urbem planitie complura eaque splendida ab utroque latere palatiola erigere certaverint. Primarii quoque, qui magna apud *Zarum* gratia valuit, Ministri *Artemonis* meminit, & quomodo ex hujus arbitrio ultimâ conjugem Princeps duxerit, *Nataliam* scilicet, filiam *Cyrilli Poltiorevicii* Equitatus Smolenskovienſis Præfecti, origine tamen *Germani*, quam ex formosissimarum Regni corona, & ex tribus harum omnium, prævia matronæ honestæ exploratione, perfectissimam inventam Principi suo selegerit. Sequuntur itinera a *Vincentio Fava*, itidem Equite Bononiensi, in *Africam* & *Syriam* A. 1615; item a *Sebastiano Berni* Societatis Jesu A. 1655 in *Cyprum* suscepta, qui posterior *Goam* quoque adiit, ubi S. *Francisci Xaverii* corpus visitans integrum idem, excepta altera manu, quam Roma habet, & ore aperto prædicantis quasi, reperit. Literæ nonnullæ a *Job. Ludov. Zani*, Excubiarum Præfecto, & Glogaviæ A. 1671. exictu globi defuncto, ad Propin-

Propinquos suos scriptæ, varia ad successum belli Sueco-Danici pag. 338. ut & Cæsareo-Turcici in Hungaria & Transylvania tunc gesti, spectantia continent; in quibus nec illud reticendum sibi putavit, quantum commodi pauxillum illud Latinitatis ex schola adhuc reliquum sibi attulerit. Subjungitur *Nova divisio Terra* per differentes incolarum species & generationes instituenda, desumpta ex Ephemeridibus Gallicis d. 24. Apr. A. 1684. In hac *Lappones* peculiarem & quidem quartam speciem constituunt; cumque quoad sequiorem sexum pulchræ & deformes ubique reperiantur, pulchritudinis causam non solum in aquæ, ciborum, regionis & aeris, sed potissimum etiam in feminis certæ speciei vel generationi quadrantis qualitate querendam esse. Sic in *Ægypto* & *Africa* reperiri, quæ vel cum Cleopatra aut famosa illa Veneris Romanæ statua certare possint; *Mingreliam* quoque, *Georgiam*, & *Circasiam*, omnium peregrinantium consensu, pulcherrimas totius Orbis fœminas fovere, adeo ut nec Christianis nec Judæis mancipia muliebria in *Circassia* sibi comparare liceat, solis Turcis & Musulmanis reservanda. Partem hujus Operis primam claudit compendiarie trium Regionum *Africa*, *Congo*, *Matamba* & *Angola* descriptio, ex vasto *Cavazzi* Opere excerpta, cujus recensitionem cum jam dum in Actis nostris A. 1687. mense Decembri exhibuerimus, hoc labore, ne actum agamus, eo facilius supersedebimus.

LES MEMOIRES DE MONSIEUR DE

Puysegur. i. c.

Commentarii Jacobi Casteneti, Equitis, Domini de Puysegur, Tribuni legionis Pedemontanæ, & in exercitiis regiis sub Ludovico XIII & XIV Locumtenentis generalis, publicati a Dn. du Chesne, Consiliario Regio & Historiographo Gallia. Accesserunt instructiones militares. Tomi II.

Amstelodami, 1690. in 12. Plag. 22.

Quamquam multa cum libertate, res a se gestas vel visas Vir hic fortis & rei militaris peritissimus in commentariis hisce suis retulerit & descriperit, de genere tamen suo & parentibus nihil memorat; sed supplevit

plevit hoc in præloquio, quod opusculo præfixum est, editor Dn. du Chesne indicans, natum illum fuisse (quo die & anno non notavit) ex nobili & splendida in Aquitania familia; tabulam quoque progenologicam addidit. Patrem habuit XIV liberorum parentem, inter quos *Jacobus* hic septimus fuit, qui postquam ex ephebis (inter quos in Ducis Guisii aula locum habuit) excessisset, militiæ nomen dedit, totosque quadraginta quinque annos Regibus suis fidelem & utilem præstitit operâ; ætatem vero ad octoginta duos annos produxit, ea felicitate, ut in tot expeditionibus, in quibus maxima pericula intrepide adierat, nunquam vulneratus fuerit, licet bis in hostium venerit potestatem. Referuntur in eodem præloquio contenta documentorum quorundam, quæ post excusum jam commentarium reperta sunt, ad historiam illustrandam & confirmandam facientia; sunt autem literæ Regum, Principum, & Ducum exercituum regionum, ad *Puysegurium* vel de eo scriptæ. Quod commentarios ipsos attinet, tam varia & multa in iis narrantur, ut recenseri in compendio ordine & prolixè non possint, sed per summa tantum capita, aut notabilia quædam eundum sit. Initium narrationis ab anno 1617, finem vero in anno 1658 facit Autor. Interea, quæ de seipso refert, plurima sunt, quæ animi præsentiam, consilii copiam & intelligentiam rei militaris insignem, tum probitatem non vulgarem ostendunt. Cum anno 1620 in civili illo tumultu, qui inter Regem Ludovicum XIII, matremque ejus Mariam Medicæam ortus erat, *Puysegurius*, viginti forte annorum adolescens, & adhuc gregarius miles, cum hostibus profugis in castellum quoddam prope urbem Andegavensem, ardore quodam animi perripisset, non mortem solum evasit, sed & præfidiarius persuasit, ut deditionem Regi facerent; id quod *Marescallus Galliæ*, *Franciscus Bassompes*, in suis quoque notavit commentariis, quanquam *Puysegurium* errore quodam *Puysegutium* nominaverit. Anno 1622, cum bello, Hugonotico in obsidione Montispeffulani in cohorte quadam prætoria inter minores ordinum ductores adhuc esset, ob solertiam tamen & fortitudinem a Ducibus regiis delectus est, ut munimentum quoddam suburbanum (*cornutum* vocant) exploraret, quod cum vitæ discrimine præsentaneo ea fide & peritia præstitit, ut dignus haberetur, qui Regi ipsi, quæ egerat, referret; quod ea fecit ingenuitate, ausus etiam consilium de ratione oppugnandi munimenti dare, cui successus respondit, ut Rex primum Signiferi, qui vacaturus esset, locum

pag. 4.

20.

locum ei promiserit; generose enim recusaverat pecuniam præmii loco a Rege oblatam, eamque sodali suo, qui in exploratione ista vulnus lethale acceperat, volente Rege, tradidit: sed præventus ambitu potentiorum, signiferi munere non nisi post annum & sex menses potitus est, interim inter *sclopetarios*, quos *maiores* vocant, Regii corporis custodiæ destinatos receptus. Anno 1631, cum septem annis signifer fuisset, soluto XII millium librarum Gallicarum, i. e. quatuor imperialium millium pretio, in legione veterana, quæ a Pedemontana provincia nomen olim sortita est, centurionis locum & vigilum præfecti acquisivit. Hoc per occasionem in actis anni 1622 refert, & postea anno 1632 repetit. Interim cum adhuc inter *sclopetarios* illos esset, a Rege tamen, qui in Subalpinis tunc bellum gerebat, ob insignem peritiam rei tacticæ, ut & favore quodam singulari, delectus est ad instruendas copias, quibus Rex sororem suam, Sabaudia Ducis uxorem excipiebat, & instituto certamine simulato delectabat; ut vero ornatior labore illoungeretur, veste, qua Rex ipse die præcedente usus erat, donatus fuit. Nec solum in expeditione bellica opera ejus libenter usus est Rex, sed & in negotiis occultioribus, quale fuit, cujus gratia Bruxellas, ubi tunc Regina mater exulabat, anno 1622 missum se esse scribit, & in quo industriae suæ specimen haud exiguum dedit. Anno 1635 interfuit expeditioni, quam regius exercitus ductu *Bernardi Saxonia Ducis* Vinariensis, & *Mareschallorum Forcai & Brezei* ad Rhenum susceperunt, in qua multa narrat suo consilio & opera gesta, ut & anno 1636 in Belgio sub *Castilianæo* & eodem *Brezeo* *Mareschallis*. Anno 1637, cum legio sua sub *Ludovico Borbonio* *Comite Suesionensi* *Campaniæ* summo Præfecto militaret, insigni illi & regii sanguinis Principi industriam virtutemque suam multis experimentis probavit *Puysegurius*; honesti etiam & boni viri officium ei præstitit, cum apud Regem, apud quem male delatus erat, fidem & prudentiam ejus laudaret, & quosdam casus adversos excusaret. Anno 1639, Rege ipso præsentem, *Hesdinum* captum est, in qua obsidione quædam a Ducibus non optime administrata annotavit *Puysegurius*, commendavit tamen Regi secreto eum interroganti *Mellerajum* ex *Richelii* clientibus, tormentorum Præfectum, juvenem quidem, nec satis peritum, sed discendi cupidum & fidelem, qui etiam dignitate *Mareschalli* *Franciae* tunc honoratus fuit. Anno sequenti 1640 urbs egregia *Atrebatum* in Gallicam venit potestatem.

PPP

pag. 36.
no.

57.

112.

138.

153.

161.

101.

statem. In ejus obsidione haud contemnenda Puysegurii opera fuit, sed præmia a Rege sibi destinata, præfecturam nempe in cohortibus prætorii, invidia Cardinalis Richelii, & Henrici Desfiati de Cinqmars, qui stabuli regii Præfectus major erat (vulgo *le Grand*) interversam esse queritur. Anno 1641, cum Comes Sueffionensis cum Duce Bullionæo Sedani tunc domino, arma contra Regem, aut potius, ut dicebant, contra Richelium cepisset, datum a se consilium esse memorat, ut munimentum ad pontem Mosæ Sedano oppositum construeretur, tamen si suspectus nihilominus Regi factus fuerit: quam tamen suspitionem eluerit, cum Bullionæo persuasisset, ut cum Rege in gratiam rediret, singulari illa in re industria versatus, nec exiguis obnoxius periculis. Richelii enim potentia tanta erat, ut Regi ipsi metuenda esset, ita ut, si fides haberi debet *Cinqmario* qui id Bullionæo aperuit, in nulla regni urbe tutum se esse crederet, cum omnes a factione Richelii tenerentur, & ideo Sedanum se recipere vellet. In prælio ad Bassèam anno 1642, cum magna clades ducum culpa, qui Puysegurium recta monentem spreverant, Gallis esset illata, captus ipse ab Hispanis, annoque integro in custodia detentus est, nec nisi mortuo Ludovico XIII. anno 1643 in Galliam rediit, a quo post obitum Richelii, cui nunquam gratus fuerat, insignem gratiam sibi promittebat. Hæc ex Tomo I. observavimus.

Tomo II. continuatur narratio de gestis A. 1644 & sequentibus. 249. Ex his notabiliora sunt expugnatio Gravelingæ, Burburgi & aliorum oppidorum A. 1645: Contraci, Montium S. Vinoci, Furnæ, Mardici, Dunkerchæ A. 1646: quibus expeditionibus plerisque interfuit Puysegurius consilio & manu promptus: observata quoque disciplina & æquitate multam acquisivit laudem, cum Dixmuda custodienda ei crederetur. Anno 1648 captæ urbi Yprensi a Condæo Principe præpositus fuit; cum vero gubernatio superior non *Castilianæo* Marefcallo, sed alii, artibus aulæ prælato deferretur, præfectura illa se abdicavit, & postea in expeditione illius anni multa prudenter & fortiter egit, & Furnensibus deductionem persuasit. Anno sequenti 1649 Puysegurius Magistri aulæ regię (*maître d'hôtel*) munere fungebatur, cum Rex cum Regina matre Lutetia civium seditione territus excessisset, & Turenus profectiois exercitum contra regios duceret. Insigne fidei suæ specimen tunc dedit Noster, recusatis centum aureorum millibus, quos ei Ellebovius, ad Parisienses tunc transiens, offerebat, si partibus illorum accedere & ur-

& urbis custodiam suscipere vellet. Erat enim hoc animo, ut Regi semper & unice adhereret, nec potentium ministrorum nutum sequeretur; quo quidem instituto rebus suis nocuit, ut non semel in hoc commentario & circa finem inprimis queritur, sicque nec ad majora & fructuosiora militiæ munera, quæ merebatur, evectus est. Licet etiam Condæo Principi valde acceptus esset, ausus tamen fuit anno præcedente, jam tum prævidens, quod regias partes deserturus esset, diserte & in faciem ei obtestari, se sub eo militaturum non esse, si id faceret. Dudum quoque, cum A. 1630 Rex *Marillacum* Franciæ Marfchallum Richelii instinctu capi jussisset, (qui & paulo post supplicio affectus est) promissam Regiæ matris nomine parem summam, si liberationem *Marillaci*, a se custoditi, procurare vellet, itidem rejecerat. Cum ille, de quo dicere cœpimus, tumultus prior, in quo *Puysegurius* operam haud spernendam, in custodienda ripa Matronæ amnis, exiguis licet cum copiis præstitit, compositus esset; Regius exercitus ductu Comitis de *Harcourt* Cameracum obsedit, sed necquicquam reclamante *Puysegurio*, sine causa, ut judicat, & cum damno ab urbe illa recessit. Anno 1650 amissam esse scribit *Neoporti* capiendi occasionem, cum ne tunc quidem recte monens audiretur. Successit tamen consilium ejus, quod *Mazarino* ad obsidendum Retelium munitum in limite Belgico oppidum, & ad prælium cum Turenno, factionis adversæ duce, Hispanicis & Lotharingicis copiis subnixo, committendum suppeditavit. In hoc tam perite & fortiter sese gessit, ut licet ambigue pugnaretur, multa que minus recte administrarentur, victoria tamen ab regis staret partibus. At nec ea ratione *Mazarini*, quem candore suo plus semel offenderat, benevolentiam sinceram acquirere potuit. Anno 1651, cum legiones regię sub *Aumontio* Marefcallo, ob stipendiū defectum aliasque querelas seditionem moverent, ipse verbis primum, & exemplo legionis cujus Legatus erat, in officio eas continuit, & postea ablegatus fuit, ut obsequium exercitus nomine Regi offerret. Quanquam vero morbo impeditus adire tunc Regem nequirit, grata tamen fuit voluntas ejus, ut Rex benigna epistola d. 16. Septembris data testatus est. Paulo post, cum tentatus, an Ducis Aureliani, qui gubernationem regni olim neglectam denuo prætendebat, imperium agnitus esset, mæcule restitisset, ab ipsa Regina cum aliis veteranorum tribunis clementissime admissus & publice laudatus est.

Pollicebatur autem Regina, manu capiti Regis impuberis, qui ejus finui adstabat, imposita, se fidei sibi filioque præstitæ oblituram non esse, & fore, ut Rex meliori tempore suo digna bene meritis præmia daturus esset. Tunc intra verba stetit gratia, & *Mazarinus* instituta salutatione oblectari tribunos & centuriones post aliquot dies curavit. *Laodunum* eo anno *Puysegurii* opera servatum. Omissa enim ejus urbis occupatione, *Condæus Reteliū* tunc aggressus est & expugnavit. Compensatum id damnum fuit adacto ad deditionem, itidem *Puysegurii* industria, castello *Portiano*. Anno 1652 sub *Turenno*, Regi jam reconciliato, & cum *Fertæo* copiis præfecto, denuo in recuperando *Retelio* utilem operam navavit noster. Anno 1653 certamen ei cum *Mazarino* obortum est satis acre, quod is *Præfectum generalem*, quem vocant, ex equitatu & clientibus suis deligeret, præeritis veteranis perditum tribunis. Ausus est tunc *Mazarino*, præsentem *Tellurio* dicere, se licet ille locum eminentiorem obtineret, non minus tamen Regis ministrum esse. Offensæ inde conceptæ ex genio nationis suæ memorem mansisse Cardinalem, cum damno suo se sensisse refert. *Monsonium* inde captum est, strenue in oppugnatione se gerente *Puysegurio*, sed non sine damno legionis. Anno 1654 ad *Atrebatensem* urbem tum regius exercitus *Turenno* Duce, tum ex adverso *Condæus* castra habuerunt, hic tamen in suis oppugnatus, & cedere accepta clade coactus est. Multum consilio & manu ad id contulit *Puysegurius*, qui non longe post A. 1655 legionis *Pedemontanæ*, cujus Legatus hucusque fuerat, Tribunus (*Mestre de camp*) factus fuit. Capta sunt eo anno a regiis, semper strenue cum legione sua militante Nostro, *Landrecejum*, *Condatū Fanum D. Gisleui* & alia. Annus 1656 in felix fuit regiis partibus: cum enim *Valencenarum* urbem *Turennius* & *Fertæus* obsederent, tam præve omnia, spretis *Puysegurii* monitis, sunt administrata, ut *Condæus* magna strage regios affecerit, & urbem, cui tunc *Bourneville* præerat, liberaverit, captis in prælio illo non solum *Puysegurio*, sed & *Fertæo* *Mareschallo*, & magno ductorum regionum numero. Noster satis liberaliter habitus fuit a *Condæo* & aliis, fidemque ob fortitudinis & moderationis famam adeptus, ad captivos regiarum partium liberandos viginti librarum millia erogavit, ipse tamen *Mazarini* malignitate serius quam alii liberatus. Reversus & a *Mazarino* satis comiter admissus *Condæum*, hostem tunc licet, summopere commendavit,

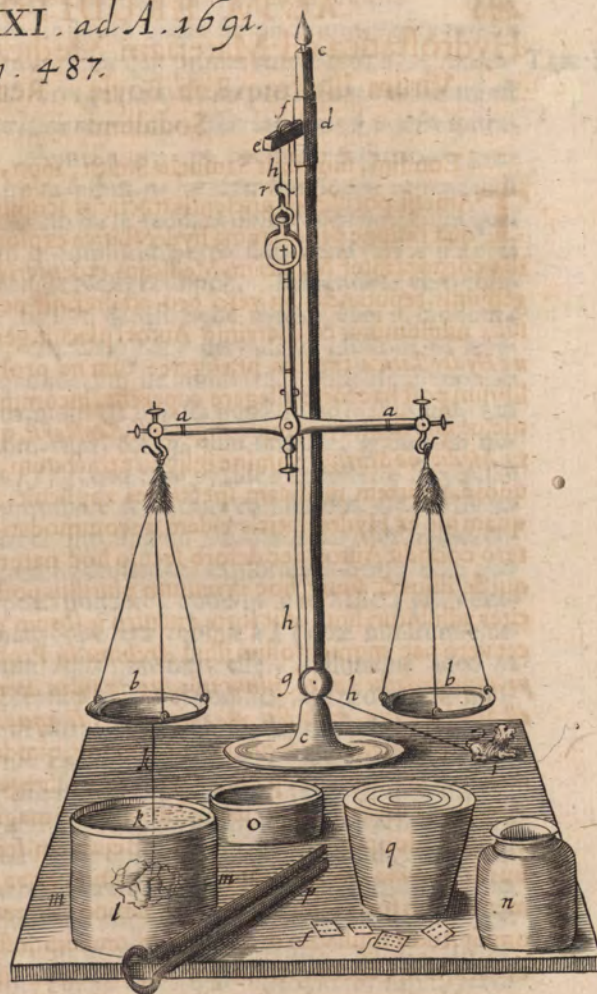
davit, neminem esse asseverans, a quo fortitudine & militandi peritia pag. 434. vinceretur. Experimentum anno sequenti 1657 cum regis *Turennius* sensit, cum ab obsidione *Cameraci* per *Condæum* depelleretur. 439. Eodem tamen anno *Mardicum* cepit *Turennius*, postquam a *Puysegurio* de situ munimentorum melius instructus, oppugnationem non bene institutam correxisset. Annus 1658 captura *Dunkerke*, *Furnarum*, *Dixmude*, *Ypre*, *Menini*, *Aldenarde*, & profligatis plus una vice hostibus, prosper fuit Gallis. Secuta A. 1660 pace, *Condæum* in regnum redeuntem *Puysegurius* *Suessione* stativa habens hospitio excepit, spreta Cardinalis invidia. Hic narrandi finem fecit Noster, & nos excerpenti faciemus, omisissis non solum vitandæ prolixitatis gratia multis, quæ ad Autorem spectant, sed reliquis quoque, quorum mentionem facit, quæ alii gesserunt. Notari ex illis, quæ epilogi loco commemoravit, meretur, quod a se Regi *Ludovico XIII* consilium datum esse scribit, ut Legatos munitarum urbium ipse Rex constitueret, non dependentes ab electione & patrocinio Gubernatorum; item ut veteranas cohortes in primariis urbibus in hyberna collocaret, & ut Generali exercitu præfecto non permitteret, ut suas legiones in expeditione in castris haberet, (commoda enim harum cum damno cæterarum injuste promovebant) sed ut eas alias in regiones militatum mitteret. Non tacet tamen, *Turenii* contrariis studiis multa postea ex utilibus illis consiliis mutata esse, & de hujus, quem tamen orantibus officiis demereri non neglexerit, & ob insignem fortitudinem & rei militaris scientiam maximè fecerit, in se malevolentia queritur. *Instructiones militares*, quæ in titulo memorantur, fini commentariorum adjunctæ sunt, pagellarum circiter 30, & distributæ in capita 17, de quibus bellicæ rei periti judicabunt. Continent autem monita de metandis castris, de agmine in planitie aut per sylvas & trans amnes bene ducendo, de duplicatione ordinum, de acie pro hostilis exercitus situ aut ordine instruenda aut versanda, de loco ad prælium capiendū, de iis quæ in obsidione munitorum locorum, habita præsidii & aliarum circumstantiarum ratione observari debent, item de officio ejus, qui defendere talia loca velit.

MEDICINA HYDROSTATICA: OR HYDROstaticks applied to the Materia Medica, by the Honorable Rob. Boyle, Fellow of the R. S. five,

Hydrostatica ad Materiam Medicam applicata per
Virum Illustrem Rob. Boyle, Regiæ Societatis
Sodalem.

Londini, sumptibus Samuelis Smith, 1690, in 8. Plag. 18.

Tamet si potissimus præsentis tractatus scopus sit, ostendere modo, qua ratione per examina hydrostatica explorari queat, num hæc vel illa corpora inter Materiam Medicam recenseri & adhiberi solita, pro genuinis reputanda, an vero pro adulterinis ac supposititiis habenda sint: nihilominus celeberrimo Autori placuit generaliore ei *Medicina Hydrostatica* titulum præfigere: tum ne prolixior rubrica his, qui librum post hac forte allegare cuperent, incommoda foret: tum maxime, ut ipse fatetur, exemplo ingeniosi *Sanctorii*, qui nempe non dubitavit *Medicina Statica* nomine insignire tractatum, quo trutinam ad usus quosdam artem medicam spectantes applicuit, fortasse haud plures, quam hic ex Hydrostaticis eidem accommodati reperiantur. De cætero confidit Autor, nec de fore seculo hoc naturæ scrutatorum feraci, qui & illius & suum hoc inventum pluribus posthæc usibus non infelicitè adhibebuntur, utut forte a neutro ipsorum primum prævisis. Licet vero nec momentosum illud *Archimedis* Problema, (*Corpus nempe aqua gravius tanto minus in aqua quam in aere ponderare, quantum est pondus aquæ, mole seu magnitudine ipsi æqualis*, cui nempe cuncta pene experimenta hydrostatica innituntur, quodque istius quidem interpretes mathematicæ passim demonstrare sætegerunt, Noster vero in *Paradoxis Hydrostaticis* jam olim physice magis explanavit) nec fluentium inde operationum modus, ab ejusdem scilicet Commentatoribus & *Marino Getaldo* imprimis, traditus, nova aut ignota sint: attamen ne quis forte talium ignarus in limine hæreret, in antecessum non omisit Autor sigillatim & apparatus omnem instrumentorum hic necessariorum, & compendia per experientiam sibi hac in re suggesta, totum denique procedendi modum clarissime & populari plane stylo ob oculos ponere: veritus nempe, ne si librum habitu magis mathematico indueret, eos facile deterreret & ab utilitate inde capienda arceret, qui conspecto theorematum, problematum & similibus nominibus, mox a scriptorum talium perlustratione abhorrent, putantes ea Mathematicum tantum lectorem sibi exposcere. Et apparatus quidem hydrosta-

Opus

drostaticis instrumentis sat paucis iisque simplicissimis, uti *ex adjecta*
Figura videre est, absolvitur: inter quæ primas tenet Trutina *a a*, medio- TAB. XI.
 cris saltem bonitatis, (nisi forte gemmas aliave pretiosiora examinare est
 animus, ubi solito accuratior requiritur,) suis lancibus *b b* iuste instru-
 cta; hanc fulcro seu columella *c c* ope uncinuli suspendere præ-
 stat, quam nudis tractare manibus, ne hæ inter longiorem expendendi
 moram vacillantes, incertam forte reddant observationem: cujus qui-
 dem cautelæ neglectum quamplurimis erroribus, apud varios autores
 occurrentibus, ansam dedisse Noster conjicit. Suspenditur vero colu-
 mellæ ex brachiolo *d e*, sursum deorsumque mobili, cum in modum,
 ut mediante filo *b b b*, trochleas *f & g* pervadente, sustolli ad lubi-
 tum aut demitti, & in quolibet situ sic adminiculo pondusculi mobilis
 statuminari valeat. Proximum est, ut iusta pondera ad manus sint, cum
 majora unciarum, drachmarum, &c. *q*, tum minora, granorum mi-
 nutiis dijudicandis apta, *ssss*, quæ e sua pyxide *o* ministerio forcipulæ
p p, quam digitorum expromere & tractare commodius est. His ita
 apparatis jam, si obveniat corpus aliquod *solidum aqua ponderosius*, cu-
 jus gravitatem specificam hydrostatice explorare lubeat: non alio
 opus est, quam ut corporis pondere, quod in aere habet, prius exa-
 cte cognito & consignato, ope setæ equinæ *k k* (quæ nimirum ejus-
 dem propemodum cum aqua gravitatis esse, nullumque adeo in
 aqua pondus habere observata fuit) vel simplicis, vel pro re nata mul-
 tiplicis, & instar reticuli adaptata, ex altera lancium innoxie hunc
 in finem perforata, (nisi ejus loco aliud sacoma alteri lanci æqui-
 ponderans substituere quis malit) suspendatur corpus trutinandum *l*,
 penitusque sic immergatur intra aquam in alveolo vitreo *m m* stagnan-
 tem, & ita jam attendatur, quot ponderibus altera lanx indigeat ad lin-
 gulam trutinæ in perpendicularem præcise situm redigendam: quo
 pacto innotescet pondus illius corporis, quale in aqua habeat. Hoc
 porro pondus, si a priori illo, quod in aere deprehensum fuerat, detra-
 hatur, & per Residuum, (quod utriusque differentiam dabit,) divi-
 datur integrum illud in aere pondus, Quotiens manifestabit, quæ-
 nam obtineat proportio, ratione gravitatis specificæ, inter solidum il-
 lud examinatum & aquam mole eidem æqualem. Sic v. g. frustum
 marmoris albi, quod in aere habuerat $\text{℥ij } \text{℥iij } \text{℥j gr. ix}$, seu rotundius
 loquendo, 1169 grana, intra aquam non adscenderat ultra 738 grana:
 quibus

quibus a priori summa subtractis, residuum 431 granorum exhibuit gravitatem aquæ marmoris mole æqualis; factaque sic divisione, proportio marmoris ad aquam talis prodit, qualis est inter $2\frac{71}{100}$ vel proxime $\frac{7}{10}$ ad 1. Quo vero accuratior emergat computus, inter operandum sedulo curare jubet Autor, ne corpus examini subijciendum ulla parte extra aquam promineat, aut vasis vitrei latera fundumve tangat, aut aeris bullulis sponte sæpius adnascantibus quadantenus quasi totidem vesiculis supportetur leviusve reddatur; aut lanx superficiæ aquæ imminens ei nimis appropinquet, & ab adhærescentibus inde guttis observatio turbetur: denique ut lanci pondera continenti tanta simul setæ equinæ portio indatur, quanta in altera corpus appensum tenenti super aquam extat: quandoquidem ea tantum setæ pars, quæ aquis mergitur, nulla indiget ponderis compensatione. Si corpora examinanda tam *pussilla* sint, ut circumligari se non commode ob exilitatem setis equinis patiantur, nec reticulo inde contexto comprehendere valeant, qualia sunt gemmarum frustula, *pulveresve* ponderosiores: iis recipiendis adhibetur situla vitrea latioris orificii, qualis *n* in figura apparet, cujus pondus tam in aere, quam in aqua prius exacte explorandum: huic enim a seta suspensæ talia immittuntur, ipsaque dein penitus aquæ submersa, eodem modo, ut cum aliis corporibus proceditur. Eadem situla inservit etiam ponderandis hydrostatice *liquoribus aqua gravioribus* & ab ejus commixtione immunibus: qualismodi sunt hydrargyrum & olea nonnulla chymica, cinnamomi puta, cariophyllorum, Guajaci, &c. Pro *reliquis vero liquoribus* expendendis varia communicantur technasmata. *Primus modus* est, ut liquorum gravitas exploretur ministerio certi cujusdam corporis in aqua subsidentis, (cujus pondus semel notum sit) in variis nempe liquoribus successive trutinati, perque ponderis sui in quolibet eorum repertam quantitatem, ipsorum gravitatem specificam prodentis; uti v. g. idem Succini frustum in aqua pependit $6\frac{3}{4}$ grana, in vino rubro Gallico $8\frac{1}{2}$, in spiritu vini $17\frac{1}{8}$, denique in vinosis spiritibus summe rectificatis $34\frac{1}{2}$. Cum vero succinum, levioribus quidem liquoribus examinandis aptissimum, in gravioribus, v. g. oleo Tartari per deliquium, fortiori solutione salis Tartari vel Cinerum clavellatorum, oleo Vitrioli, spiritu Nitri, etff. supernatet, adeoque explorationi tali ineptum reddatur, Noster consultiſſimum expertus est, pro talismodi operationibus, adhibere bullam vitream, immisso prius pauxillo

pauxillo Mercurii pro augenda gravitate, hermetice sigillatam; aut melius adhuc frustum Crystalli montanæ, præsertim cum graciles ejus stiria prismaticam a natura figuram nactæ, immergi aptæ sint lagenulis etiam minoribus, pretiosiores liquores includentibus, absque ullo horum dispendio: uti & reliquæ proprietates pleræque, quas ad *solidum* ejusmodi *hydrostaticum* requirit Autor, in ea concurrunt: quæ sunt, ut corpus tale in omnibus, præter hydrargyrum, liquoribus subsidat, item, ne quid de pondere suo perdat per effluvia insensibilia, ne dissolvise aut corrodi ab ullo liquore patiatur, ne fractu facile sit; utque tandem uniformis, qua sensum & parabilis materiæ sit, quo experimenta eo facta cum aliis communicari ab iisque pariter probari valeant. *Alter modus* liquorum pondus examinandi, mechanicus potius, quam hydrostaticus, talis est, ut ampulla gracili collo instructa pluribus successive liquoribus ad certum & fixum usque signum repleatur, & sic dein ponderositas cujuslibet trutina expendatur. *Tertius* a Merſenno communicatus, consistit ex cavo cylindro æneo, inferius sacomate onerato, quo arrectus in liquoribus natat, & sic magis minusve ultra eorum superficiem extans specificæ gravitatis gradus indigitare queat: cui ob corrosionis facilitatem, Noster vitreum substituere mavult, duplici inferius bulla instructum, quarum inferior Mercurio gravanda paulisper sit, quo situm teneat perpendicularem. *Quartus* ab eodem Merſenno proditus ita se habet, ut liquores qualescunque hydrostatice examinandi, infundantur in ampullam minorem vitream, obturaculo cereo vel subereo firmiter, & excluso omni aere obstructam; atque ita aquæ immergantur, hydrostatice instar aliorum corporum ponderandi, cognito tamen prius ampullæ obturaculi que pondere tam in aere, quam in aqua: quod nempe dein deducendum est ab obtenta ejusdem gravitate, quam liquore plena habuerit. Cum vero ampullæ hujus obturaculum sive cereum sive subereum hoc incommodi habeat, quod aqua levius sit, separataque adeo trutinatione indigeat, ac præterea corrosioni variorum liquorum pateat, Noster ejus loco elegit vitreum, ampullæ collo exactissime per mutuam attritionem adaptatum: præbuitque ampulla ista, quam rotundam adhibuit, exemto obturaculo alium insuper usum, subiens nempe vices *situla hydrostaticæ*, supra indicatæ, pro examinandis pulveribus: quin & immisso pauxillo hydrargyri obturata inservit loco *bullæ hermetice sigillatæ*, cujus pariter superius

superius facta mentio est. Denique si *corpus tale* hydrostatice examinandum offeratur, quod in *aqua facile dissolvatur* eive se misceat, id consilii Autor suggerit, ut, quandoquidem id immediate in aqua ponderari nequit, alius loco hujus liquor substituatur, a quo talis dissolutio metuenda haud sit, atque sic investigetur specifica gravitas, quam corpus respectu hujus liquoris obtineat, tandemque comparata utriusque liquoris inter se differentia innotescat, quamnam gravitatem corpus in aqua habiturum fuisset, siquidem intra eam tuto examen instituere licuisset. Cum vero experientia doceat, eas substantias, quæ in *aquosis* liquoribus diffiunt, intra *oleos* dissolvi non solere, saltem quoad sensum ac tam brevi tempore, dum ponderatio peragitur; hinc facile patet, oleosum aliquem liquorem aquæ hic commodissime vices subire. Præ cæteris vero aptissimum Noster huic negotio expertus est oleum Terebinthinæ, & quidem limpidius illud, quod vulgo sub spiritus Terebinthinæ nomine venire solet: partim quod passim ejus copia haberi possit, nec adulterari facile ob pretii vilitatem soleat, uti oleis chymicis sæpius contingat: partim quia tanquam destillatum corpus liberius reputari valeat a mixtura particularum aquosarum, quibus olea vulgata expressa plerumque scateant.

Exposuimus hætenus modos, quibus varii generis corpora hydrostatico examini subicere liceat: in quibus quidem ex Autore nostro communicandis vel ideo prolixiores esse voluimus, ne talismodi compendiorum ignavis interim carendum foret experimentis adeo proficuis, si forte ingeniosi hujus scripti translationem, de qua tamen haud dubitamus, diutius nonnihil differri contingeret: restat nunc ut videamus, quid utilitatis ejusmodi examina, in arte & materia Medica imprimis præbere valeant. Et *Ufus I.* quidem ab Autore nostro allegatus, concernit potissimum lapides aliave fossilia ad regnum minerale spectantia: ut nimirum generatim explorare liceat, num ea metallici aliquid admixtum intra se foveant. Quandoquidem enim Idem jam in *Tractatu* antehac de *Gemmarum origine & virtutibus* edito deduxit, præcipuam, si non omnem Gemmarum vim & efficaciam pendere a qualitatibus metallicarum & mineralium substantiarum, materiæ lapidæ, dum ea liquida adhuc aut saltem mollis fuit, intime unitarum, quod verosimile est pariter, imo magis adhuc obtinere in *bolis*, argillis aliisque fossilibus ignobilioribus, dum scilicet intra ea,

dum:

dum in *solutis principiis* extiterunt, major metallicarum partium copia semet insinuare facilius potuit: Medicorum utique interesse arguit, novisse, plus minusve materiæ talis adventitiæ corpori alicui num admixtum sit. Ad faciendam vero talem æstimationem consultum judicavit, normæ loco adfixere lapidem aliquem maxime purum, qua sensum certe, & ab omni adventitiæ tinctura mixturave maxime liberum, *crystallum* puta; cujus gravitatem specificam comperit se habere ad æqualem aquæ molem, ut $2\frac{1}{2}$ ad 1 circiter, vel absque fractione, ut 5 ad 2. Pro regula itaque haud fallaci tradit, quod, quandoque durum aliquod fossile facto examine hydrostatico deprehendatur esse multo ponderosius, quam crystallus ejusdem molis, pro signo sat probabili hoc haberi debeat, solido illi concreto notabilem inesse quantitatem corporis alicujus metallici aliisque mineralis; unde porro ejus qualitates vel proficue vel nocivæ humano corpori deduci queant: fatetur tamen, argumentum hoc negative haud procedere, quandoquidem ad qualitatem ejusmodi conciliandam nonnunquam perexigua adventitiæ materiæ portiuncula admixta sufficere possit. Cæterum regulam hanc comprobarunt varia tentamina circa diversos lapides in re medica occurrentes facta, quorum nempe singuli crystallum gravitate specifica superare visi sunt: sic v. g. Hæmatites ad aquam se habuit ut $4\frac{1}{100}$ ad 1; Lapis Lazuli, ut 3 ad 1; Magnes ut $4\frac{25}{100}$; Lapis Calaminaris (cujus in pollinem triti miram virtutem, in curanda diarrhœa torminosa & quandoque dysenterica, magis sibi a famoso quodam nec indocto empirico commendatam narrat Autor,) ut $4\frac{69}{100}$ ad 1. *Ufus II.* indicatur, dijudicare num corpus aliquod lapidi quoad speciem æmulum revera pro tali habendum, adeoque ad regnum minerale referendum sit: quo magis enim illud abludat a specifica crystalli gravitate in defectu, eo minus titulo tali dignum esse: ita patuit corallia & margaritas propius ad naturam lapideam accedere, quam aut calculum humanum aut lapidem Bezoardicum: dum proportio quidem gravitatis coralliorum ad aquam fuit, ut $2\frac{68}{100}$, & margaritarum ut $2\frac{51}{100}$ ad 1: calculi humani vero tantum ut $1\frac{76}{100}$, item $1\frac{69}{100}$, & lapidis Bezoar quandoque ut $1\frac{47}{100}$, quandoque ut $1\frac{55}{100}$ ad 1: qua occasione Autor perhibet, Medicum quempiam experientissimum diuque in India Orientali versatum, ac ita propitiâ sæpe occasionem natum genuini lapidis Bezoardici virtutes probandi, nihilominus ei cal-

Q 99 2

culum

culum humanum aut æquare aut præferre quoad efficaciam solitum fuisse. *Ufus II* est, quod distinguere nonnunquam hoc adminiculo liceat diversas ejusdem corporis species, sub eadem quidem vulgo denominatione venientes, at non minus quandoque inter semet variantes, quam ejusdem speciei individua: exempli loco adducuntur diversæ *magnetis* species pondere notabiliter discrepantes, dicunturque Norvagici & Anglicani haud paulo graviores esse Italicis, Elvam Insulam nactis patriam. Sic *hydrargyrum* Hispanicum hydrostatice examinatum a Nostro compertum fuit ratione ponderis ad aquam se habere ut 14 $\frac{11}{100}$ ad 1: cum alioqui vulgaris Mercurius fere se contineat intra proportionem 14 ad 1, aut plane 13 $\frac{1}{2}$ ad 1. Pariter quoque inter *Granatos* Europæos & ex America advectos tantam sensit intercedere differentiam ratione gravitatis specificæ, ut non abs re conjiciat diversissimæ utrosque virtutis esse, qua gradum saltem, si non qua speciem. *Ufus IV* habetur, discernere lapides genuinos, sive minerales sive animales, a factitiis & adulterinis: nempe quemadmodum inter qualitates corporum vix ulla est, iis adeo intime inherens, ut gravitas specifica: sic nil quoque difficilius est impostoribus, naturalis nimirum historiæ plerumque satis ignaris, quam eandem aut exacte imitari, aut alterare, quin simul sensibilis semet exerat mutatio in reliquis qualitatibus fraudem detectura: sic gemmæ factitiæ ex minio paratæ, pariterque margaritæ Mercurii adminiculo fabrefactæ, utut speciosissimæ, tamen insita ponderositate nimia facile se produnt. *Ufus V* in eo consistit, quod ope talis examinis hydrostatici probabiliter æstimare detur intemeratam bonitatem gradumque puritatis in variis corporibus: cognito nempe semel specifico pondere alicujus individui, quod genuinum esse noverimus, eoque dein collato cum gravitate aliis ejusdem speciei insita. Et sane adseverat Autor, majorem hoc intuitu inter lapides ejusdem nominis differentiam obtinere, quam quis facile sibi persuaderet: quo spectat exemplum de Granatis superius allatum. At vero hic simul monet, gemmarum nobilitatis æstimationem non eodem modo fieri mox debere a Medicis, uti quidem a Gemmariis: scilicet hos quidem, de venustate & splendore maxime sollicitos, inter gemmas ejusdem speciei non abs re eas præ aliis in pretio habere, quæ cæteris paribus, specificam gravitatem exerant minorem, ut quæ fere magis uniformes ac translucidæ sint, tincturam suam nactæ a pigmentis

tis partium subtiliorum: ast vicissim Medicos atque Chymicos, in gemmis virtutem medicamentosam unice intuentes, merito eas præferre, quæ ponderosissimæ sunt, uberiores nempe portionem substantiæ mineralis vel metallicæ adeptæ. Ne vero gratis hoc asserere videatur, exempli loco exponit, quomodo in opinione sua, qua suspicatus fuerat, in Granatis latitare sat copiosa corpuscula metallica naturæ Martialis, confirmatus per experimentum fuerit. Scilicet Granati Bohemici, saturato rubore conspicui & in minutissimum pollinem contriti (& quidem ad evitandam suspensionem, mortario non ferreo) grana octo cum vitri crystallini in pulverem redacti uncia una commiscuit, & intra fornacem fervidissimam ad bihorium in fusionem detinuit: unde prodiit massa uniformis satis & sufficienti virore tincta, qualem nempe colorem alias præparatum ferrum vel chalybs vitro puro conciliare solent. Non ideo tamen negat, dari quandoque pigmenta mineralia naturæ adeo subtilis, ut vel minima eorum quantitas, quæque vix sensibilibus gemmas aliis minus coloratis graviore reddere valeat, ad quamlibet totius earum materiæ partem imprægnandam sufficiat: id quod illustrat exemplo Zaphoræ, cujus nempe partem unam centesimam vitro Veneto in fusionem probe commixtam, ad idem colore caruleo suaviter saturato imbuendum sufficere expertus est. *Ufus VI* innuitur, acute dignoscere specificam variorum liquorum gravitatem, non modo ad distinguendum sic genuinos & intemeratos ab adulteratis & corruptis, sed & pro aliis finibus, tam respectu materiæ medicæ proprie sic dictæ, quam aliarum physiologiæ partium utilibus: cum certum sit, alterationes in gravitate liquorum specifica emergentes plerumque comitem habere ipsius consistentiæ mutationem. Sic v. g. hoc pacto experiri datur, quatenus asservatio diuturnior, fermentatio, putrefactio specificam liquorum gravitatem immutet; item probare licet gradum spirituositatis aut virtutis in variis liquoribus & mēstruis, & quidem certius & compendiosius, quam per deflagrationem vulgo usitatam, qua nempe perditur, quantum probationi destinatur. Quoad examinis hydrostatici applicationem vero hic pro regula notare jubet Autor, quod inter liquores quidem per destillationem ex vino, pomis aliisque fermentatis paratos, *levissimi*, inter acidos vero spiritus & liquores *gravissimi* pro fortissimis omnium ejusdem generis reputandi sint: id

quod nempe scire, gradumque adeo subtilitatis roborisve liquorum in numero quasi habere, multis casibus maxime necessarium est: sic expertus nonnunquam fuit Noster, *aquam fortem* nimis quandoque fortē apparuisse pro arrodendo argento, adeo ut opus habuerit prius per aquæ admixtionem nonnihil debilitari. Pariter & falli subinde arguit Chymicos, quando pro Extractis parandis indistincte adhibeant Spiritum Vini rectificatissimum: quandoquidem virtus medicamentosa complurium corporum non unice resideat in eo, quod Chymicis *sulphur* audit, seu parte resinosa, cui sane eliciendæ omnino talis Spiritus vini aptissimus; sed sæpius in gummosa & quandoque mucilaginosa substantia, pro qua elicienda spiritus suo phlegmate adhuc paulisper dilutus magis foret adequatus: uti v. g. constat, Gummi Arabicum, Tragacantham et c. non parere spiritui vini rectificato, bene tamen debiliori: myrrham quoque in hoc facilius, quam illo dissolvi. *Ufus VII.* est Stereometricus, non directo quidem tendens ad examinandum materiam medicam, & Medicis tamen & Physicis non parum proficius, pro meliori descriptione & exactius determinanda magnitudine variorum Simplicium, quam vulgo per dimensionem nudam longitudinis latitudinisque fit: dum certum est ob insignem figurarum, irregularium præsertim, varietatem multa dari posse corpora mole diversissima, & eandem nihilominus longitudinis latitudinisque mensuram recipientia. Certius itaque molem eorundem determinare docet Autor. Scilicet cubis ex varia materia, magnitudine unius præcise pluriumve pollicum, in aere prius, dein in aqua trutinatis comperit, aquam unius pollicis cubici dimensione, ponderare 256 grana, aut saltem excessum defectumque vix notabilem esse: vel ideo vero numerus iste præ aliis se commendavit, quod absque ullis fractionum ambagibus septies bipartiri se pateretur, puta in 128, 64, 32, 16, 8, 4 & 2, adeoque huic negotio commodissimus esset: maxime cum experientia ei haudquaquam reclamaret. Si ergo solidum aliquod, postquam ejus pondus in aere prius exploratum est, in aqua deprehendatur de gravitate sua perdere 35. xvi. gr. seu rotundius 256 grana, tuto concludere licet ejus dimensionem esse præcise unius pollicis, cujuscunque etiam illud ponderis aut materiæ sit: quod si numerum istum excedat, aut eum non attingat, non minus facilis erit extensionis æstimatio ob fractionum commoditatem, dum

32 quæ-

32 quælibet grana designant $\frac{1}{8}$ pollicis partem, adeoque excessus ille defectusve nullo pene negotio computari potest. Si corpus tale sit, quod in aqua solvatur, eadem operatio, ut supra monitum, institui potest in Oleo Terebinthinæ: hac tamen observata differentia, quod ejus olei pollex cubicus non 256, sed modo 221 $\frac{1}{8}$ grana pendere comperitus sit. Corporis aqua oleove hoc levioris soliditatem ita explorare, difficilius quidem videri posset, cum experimentum proprie tantum concernat corpora in fluido subsidentia; ita vero, ad Mersenni, hac in parte justo obscurioris ductum, rem aggredi jubet Noster: nimirum 1. Corpus illud aqua levius in aere ponderetur; 2. sumatur lamina plumbea, isti submergendo sufficiens, ponderis certi atque rotundi, v. g. unius præcise drachmæ vel uncia; 3. hujus pondus, quale in aqua exferat, exploretur, & a priori illo cognito subtrahatur; 4. lamina ope sextæ equinæ alligetur corpori examinando, & consignetur, quantum pondus in aere aggregatum hoc habeat; 5. idem aggregatum in aqua trutinetur, & obtentum ita pondus ab illo subducatur: Differentia dabit specificam gravitatem aggregati respectu aquæ; 6. ab hac differentia subtrahatur rursus solius laminæ specificum in aqua pondus, ac Residuum manifestabit pondus corporis levioris in aqua; 7. hoc ipsum tandem per 256 (quot nempe grana unum pollicem aquæ cubicum habere supra dictum est) dividatur, habebiturque sic soliditas propositi corporis aqua levioris. Si vero hoc simul porosum atque bibulum, adeoque metuendum sit, ne inter explorandum aqua semet intra illud insinuet, jubet Autor id prius, postquam nempe corporis pondus in aere indagatum fuerit, tunica cerea totum obvestire, ipsumque ceræ ita obductæ pondus, quod in aere habeat, (aquæ enim ceræ pondere non multum dissimilis est) explorare: porro alligata lamina plumbea observare pondus hujus aggregati in aqua, indeque subtrahere pondus aquæ, quanta ceræ adjectæ mole æqualis sit, ac de cætero procedere eodem modo, ut antea expositum est. Alium præterea modum communicat Autor, corporum bibulorum minorum, sive aqua sint graviora, sive leviora, soliditatem computandi ope Mercurii, illis in vasculo, cujus capacitas stereometricè prius cognita sit, si peraffusi, explorato prius numero granorum, quot uno pollice cubico Mercurii continentur. Denique occurrit objectionibus nonnullis, quibus aliqui incertitudinem experimentorum hydrostaticorum arguere soleant, pe-

tatis

titis partim a discrepante pondere aquæ, diversis e locis hausta, partim a discordia autorum in gravitate variorum corporum definienda passim discrepantium. Prius quod attinet, testatur Autor, se varii generis & loci aquis exploratis, persensisse earum differentiam in gravitate adeo exilem esse, ut vix ultra $\frac{1}{1000}$ alia aliam gravitate superet, (speciatim vero nivalem cæteris leviolem prædicat,) ut adeo minutum hoc discrimen in re, ubi non mathematica, sed physica tantum accuratior opus sit, vix ullius momenti esse valeat: quoad alterum non diffidetur, scriptores nonnihil inter se hac in parte dissonare, cujus rei plusculas quoque causas adducit: cum tamen & ipsæ hæ differentię plerumque, fere illarum instar, quæ in Observationibus Astronomicis semet exerunt, satis exiles sint: iis nil quicquam obstantibus concludit, experimenta hydrostatica, tot nempe in praxi egregios usus præbentia, in pretio habenda esse, nec minus accurata, quam ullum ex aliis modis, hætenus pro determinanda proportionem corporum ratione ponderis & molis, mensurandaq; eorum corpulentia adhiberi solitis. Superesset nunc, ut de libri hujus appendice, cui Titulus, *Methodus Hydrostatica æstimandi Minessas*, diceremus: verum cum jam in nimium excreverit hic discursus, ejus relationem in proximum mensum, si Deo placuerit, Lectoris nunciatum veriti, differre cogimur.

BASILII FABRI SORANI THESAURUS ERUDITIONIS Scholasticæ, jam olim post aliorum operas per AUGUSTUM BUCHNERUM recensitus & emendatus. Huic novæ Editioni accesserunt præter Indicem Latinum rituum & antiquitatum, Germanicum item dictionum & phrasium, infinita pene vocum & exemplorum Supplementa, iteratis curis CHRISTOPHORI CELLARII.

Lipsiæ, sumptibus Joh. Friderici Gleditschii, 1691, in fol.

Constat Alphab. 20.

BASILII FABRI, viri eruditissimi, *Thesaurus Eruditionis Scholasticæ* jam diu notissimus est; postquam jam ultra seculi spacium discentium usibus inservit; neque minus constat, AUGUSTUM BUCHNERUM

NERUM literarum istarum, si quisquam alius, peritissimum, aliosque post illum doctissimos Viros, semel atque iterum ea adjecisse, quæ in *Thesauris* hoc desiderari videbantur, eundemque fulgentissimum reddere poterant. Sed isti tamen omnes cum in hoc tantummodo desudaverint, ut sua, quæ annotaverant, infererent, non vero ut omnia in aliam faciem reformarent, quæ quidem emendatione videbantur indigere; cumque præterea sine Autoris mentione multa, omnia fere sine Autoris sectione, hoc est, libro, capite, versu allegata; & innumera vocabula plane omissa; sæpe etiam longa serie quædam sine exemplo & testimonio nude apposita deprehenderentur; istam demum, arduam quidem & difficilem provinciam sibi imponi passus est clarissimus CELLARIUS, multis ingenii monumentis dudum famæ celebritatem adeptus, nobisque proinde sæpenumero cum laude nominatus, ut istis omnibus, & si quæ plura in utilissimo libro prætermissa erant & requiri poterant, pro sua in his rebus spectata dexteritate remedium afferret, Lexico huic celebratissimo colophone veluti imposito. Ille igitur iterata industria opus aggressus, vacua supplere, turbata ordinare, bis posita aut alieno loco inserta refecare curæ habuit, adjectis præter nova exempla, novasque observationes ferme innumeras, ad minimum millenis vocabulis, quæ frustra hic antea aliquis quæsierit. Imprimis vero id sedulo egit, ut Autores accuratissime citarentur, allegato libro, & libri minore inciso, sive epistola, sive carmine, sive quod vulgo appellitari mos est, capite, capitisque paragrapho aut carminis versu. Ut adeo nunc demum, quantum ipsius rei indoles atque ratio permittit, Lexicon habeat studiosa juvenus, quod suis numeris absolutum videri possit.

LEONARDI PLUKENETII PHYTOGRAPHIA.

Londini, sumptibus Autoris, 1691, in 4.

Gratiam certe permagnam a curiosioribus Botanophilis inibit clarissimus Autor, quod adeo raris egregiisque plantis augere numerum Exoticorum, ad imitationem clarissimi Breynii aliorumque, voluerit. Sunt enim Phytographiæ binæ partes: prior 72 Tabulis absoluta ultra 400 stirpes continet, posterior continuando seriem pag. 409. Tabularum a 73 ad 120 excurrit, atque adeo 48 Tabulas complexa, 323. ultra 300 plantas addit. Utrunque plures novæ hætenus nondum, aut

R r

etiam

etiam obscurius descriptæ recensentur, præcipue quas ex India Orientali a Chirurgo peritisimo D. Richardo Sambach ad Pharmacopœum & Botanicum apud Londinenses meritissimū D. Jacobum Pettever missas impetravit. Id autem egit clarissimus Plukenet, ut non modo icones illarum stirpium Tabulis inscriberentur æneis, sed & nomina ex Notis Characteristicis desumpta subnecterentur, servato tamen in utraq; parte Operis ordine alphabetico, ut hoc facilius quæsitâ reperiri queant.

FERDINANDI HELFRICI LICHTSCHEID,

Wurmla-Austriaci Considerationes quadam

*circa altitudines & velocitates pendulorum
in diversis circulis.*

TAB. XI. **E**Volventi nuper Clariss. Renaldinii infigne analyticae artis opus, & imprimis Partem Secundam, quæ Resolut. & Compos. mathematicam complectitur, incidit pag. 192 figura pendulum repræsentans, quam alibi antehac videram. Evolvi igitur Borelli tractatum de vi percussionis, ubi in annexa responsione ad considerationes Stephani de Angelis mox ab initio, pag. 239, hoc schema, una cum determinatione, eandem, in diversarum longitudinum pendulo, permanere velocitatem, inveni, in qua paralogismum commissum esse a Borello, Clariss. Renaldinius, licet penitus omisso Borelli nomine, hic demonstrare intendit. Et fatendum sane est, non vacillare ostensionem Renaldinii, si id saltem demonstratum dare voluit, velocitatem mobilis in F (termino nempe similis arcus, cum AE,) constituti, non esse eandem cum velocitate ejusdem mobilis in A existentis. Nam quia tempora oscillationum sunt in subduplicata ratione radiorum, (Seu, quadrata temporum sunt ut radii,) ut notum, & Borellus de vi Percuss. Prop. 92, pag. 169 demonstravit, ubi autem temporum periodorum quadrata sunt ut radii, velocitates erunt in dimidiata ratione radiorum, per coroll. 4. Prop. IV, Lib. I Newton Princip. Mathem. & quia ut circulorum radii, sic similes arcus, & subtensæ in illis circulis, ut constat, & Sturmio monuit Mathes. enucl. p. 19; erunt quoque velocitates in ratione subduplicata subtensarum arcuum illorum similium. Cum ergo radius BA ad rad. BF sit ut 4 ad 1, erunt quoq; similes arcus AE, ad GF ut 4 ad 1, tempora autem oscillationum AE, 2, GF, 1. Ergo velocitate ut 1, tempore ut 2, percurritur duplus arcus GF, qui tamen

tamen nondum æqualis est arcui AE, sed ejus saltem subduplus, adeoque velocitas quoque non eadem, sed tantum subdupla erit. Sed quia hoc ipsum, nempe percurri a mobili, certam velocitatem habente, in diversis longitudinibus seu circulis, similes arcus (quod tamen supponitur in Renaldinii ostensione) expresse negavit Borellus, miratus sum, id ipsum fundamenti loco deductioni ad absurdum substerni, quod ex professo impugnare eo in loco intenderat Borellus. Rem ergo & experimento & calculo inde ducto inquirere statui, ubi omnino firmissimam Borelli sententiam, & naturæ legibus consentaneam deprehendi, ordine vero tali procedebam. Cum Viro Celeberrimo Dn. Leibnitio de publicatis Act. Er. 1686, Mart. p. 161, legibus naturæ circa quantitatem motus, Cartesianæ sententiæ contrariis, controversia moveretur, & is prolixius sententiam suam declararet, quæ vim motricem in corporibus, ex altitudinibus, ad quas ascendunt, vel ascendere possunt æstimat, seposita ratione temporis, utpote hic inutili; ego saltem id experimento confirmatum spectare volui; *mobile a certa altitudine quantocunque tempore cadens, ad eandem, quantocunque tempore, iterum ascendere.* Sumsi igitur Pendulum AB plurimum pendulum (ne in minori longitudine error tegeretur,) & ducta ad perpendicularē AB, quam ipsum pendulum in quiete monstrabat, alia perpendiculari CD (quæ propterea horizonti parallela erat) per punctum E pro lubitu sumtum transeunte, illam altitudinem EB pro cer-

Fig. II.

Rrr 2

HB di-

HB diversum a priore DB, sed ascensu suo iterum, ob remoram in E, arcum BF usque ad horizontalem CD, prout antea describebat. Et sic vel centies variatis per punctum O, propius vel remotius sumtum radiis, manente tamen altitudine EB immutata, tempora quidem lapsus & ascensus diversissima erant, sed altitudo unde delabebatur, & ad quam redibat pendulum, eadem. Imo si supra hanc altitudinem constanter elevaretur pendulum aliquantisper ad punctum, ex gr. K, describebat arcum lapsu suo KB, & ibi iterum ascendens in arcu BF, ob nondum consummatam omnem vim circumvolvebat filum aliquoties motu gyrativo circa acum in E, & sic innoxum quiescebat. Veritatem igitur sententiae Leibnitianae circa motum pendulum motu comprobavit. Sed nondum sollicitus eram, eademne an diversa esset velocitas penduli in diversis his arcibus, donec nuperrime Renaldinii examen Borellianae demonstrationis legerem, ubi cum omnes tres suppositiones ipsius verae essent, ex secunda tamen (eandem esse rationem penduli perficientis circumferentiam circuli ADE, circuli que GF, ac est, si in plano aliquo verticali moveretur, describendo arcum ex A in E, & ex D in F) dubium ob prius experimentum statim incidit huiusmodi: Certe ad convincendum Borellum parallogismi & absurditatis, non sufficit assumere arcus AE & GF similes, sed arcus GF talis esse debet, qui eandem altitudinem ascensus cum arcu AE habeat, adeoque arcum GF non includi & determinari lineis BA & BE posse, sed utrinque adhuc multum excursurum. Ut ergo certus essem, an pendulum longius & brevius gyris suis circa coni ejusdem latera BA, BE volveretur, ita ut nunquam angulus ABE mutaretur, sumsi iterum pendulum plurius pedum BA, infixoque unco laqueari, filum longitudinis tantae, ut globus penduli pavementum tangeret, per eum trajeci, & in gyrum acto pendulo in certa a solo altitudine, nempe quarta totius penduli parte EL = DK; una cum Dn. Teubero Collega meo conjunctissimo, qui tum commodum advenerat, observare coepi, qua ratione sensim adducto filo penduli usque ad signi notatam quartam partem (prout vult experimentum Borelli) radii gyrorum decrescant, & ut eo exactius res innotesceret, filum aliud gyrorum amplitudinem mensurans BA in unco firmatum, in certa a perpendiculari BD distantia, (quae paulisper major erat, quam ut pendulum gyrans in infimo gyro ADE ad tangere posset) usque ad pavementum deduxi, sed licet primus pen-

Fig. I.

Fig. III.

duli gyrys ADE non attingeret filum, attractum tamen pendulum priorem illum coni angulum ABE quem gyrando designabat, adeo excedebat, ut nondum ad quartam partem attractum, sese circa filum BH, utpote impediens motum jam ultra excurrentem, circumvolveret, & sic ulterius gyryari prohiberetur. Neque prius haec circumvolutio cessabat, quam filum BH, (quod semper remotius a perpendicularo distare feci, tandem ad angulum rectum cum linea BD, adeoque horizonti parallelum constituerem, eadem causa prohibuit filum BC, quo pendulum per annulum B elevabatur, quemcunque acutum angulum cum BD constituere, sed rectum vel penitus aliquantisper obtusum exigebat. Sed tum pendulum ad quartam partem usque elevatum, gyrum horizonti parallelum GBF describere vidimus. Unde & hic in motu gyrativo eandem altitudinis regulam, quae in priori experimento obtinuit, semper observari facile concludi potuit. Nempe si in certa quadam, ab infimo quietis puncto, altitudine quam sinus versus arcus gyrationis DK vel EL indicat, pendulum gyryari incipiat, attractum ad quamvis longitudinem, minorem quidem gyrum sed in altitudine eadem ab infimo residuae longitudinis puncto peraget, adeoque facile recta perpendiculariter per altitudinis fixae punctum transiente, & a longitudine penduli utrinque terminata, amplitudo gyri determinabitur. Lineam curvam omnes illas amplitudines determinantem postea contemplabimur. Jam ergo facile veritatis quantitatem concludere licebit calculo. Sit pendulum certae longitudinis $AB = a$, vel oscillans vel gyrans in certa altitudine $BD = b$: erit ipsum in puncto C Sinus Recti arcus altitudinis, nam $AC = AB$, Velocitas ejus = v erit hic, ut subtenfa BC, quod notissimum geometris pronunciat Newton Princ. pag. 21, Jam attrahatur ad quartam (vel aliam quamcunque) longitudinis partem $AE = ea$, altitudo eadem ab E versus A sit $EG = b$, residuum ergo $GA = ea - b$ ergo sinus rectus hujus arcus altitudinarii GH, & pendulum (quod praesupponitur eandem vim retinuisse abstractis resistentis aeris, proprii ponderis &c.) erit in E, & velocitas ejus erit ut subtenfa EH, sed hic arcus major est arcu EF, qui similis est arcui BC, & subtenfa EH major subtenfa EF, quae similis est subtenfa BC: ergo quia velocitates in eodem circulo sunt ut subtenfae EH ad EF, in diversis circulis autem in dimidiata ratione subtenfarum (quin & radiorum) patet praecipuam rationem habendam esse subtenfarum BC, EF, EH, ut exacte determinentur, quod ex doctrina Triang. Rectang. facile habetur.

Rrr 3

I Subt.

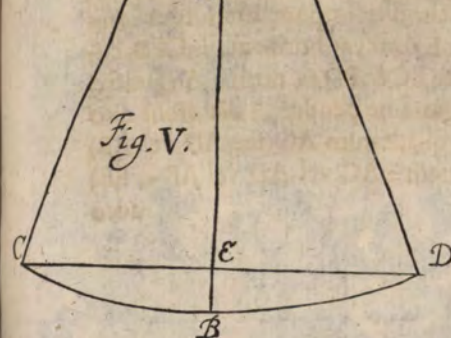
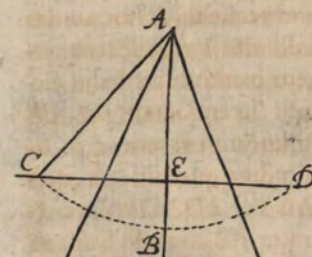
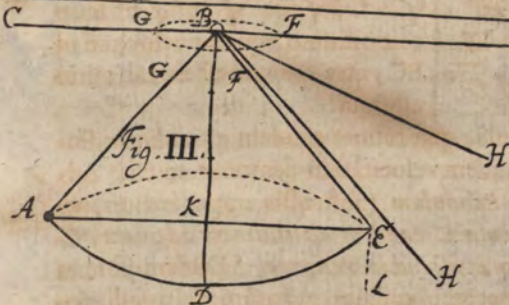
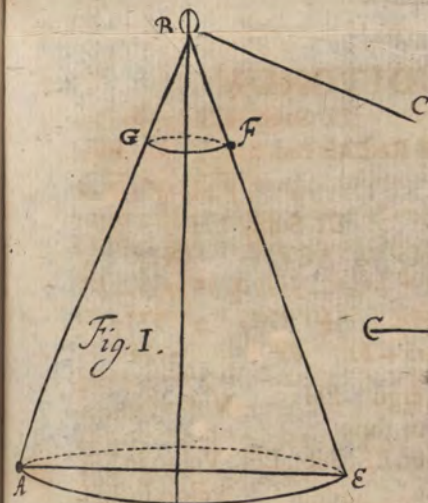
I Subt. BC	II Subt. EF
$ACq - ADq = DCq.$	$AB \text{ Rad. } AE \text{ rad.} :: BC, EF$
$a^2 - 2ab + b^2 = 2ab - b^2$	$a \quad ea \quad \sqrt{2ab} \sqrt{2e^2 ab}$
$DCq + DBq = BCq.$	III Subt. EH
$2ab - b^2 = 2ab$	$AHq - AGq = GHq.$
Ergo Subt. BC = $\sqrt{2ab}$	$e^2 a^2 - e^2 a^2 - 2eab + b^2 = 2eab - b^2$
	$GHq. + GEq = EHq$
	$2eab - b^2 = 2eab$
	ergo EH = $\sqrt{2eab}$

Jam velocitatum ratio

Subt. BC, Subt. EF :: Veloc. q. in Subt. EF, Subt. EH :: Veloc. in EF, veloc. in EH

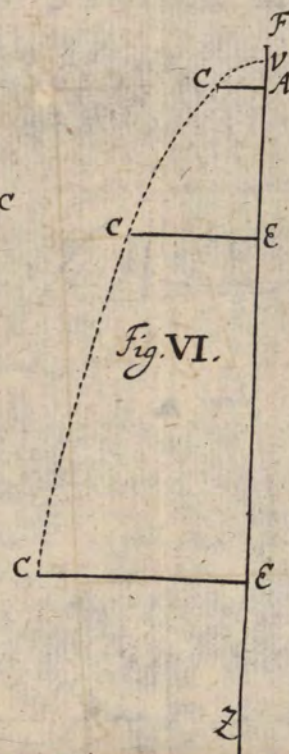
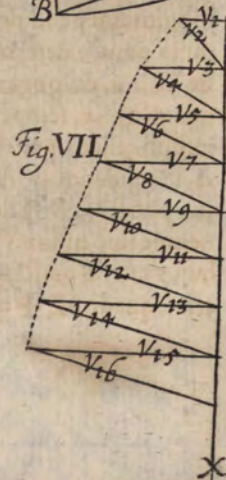
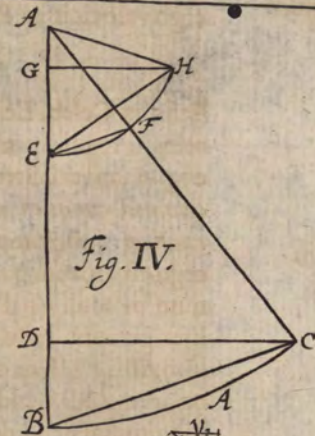
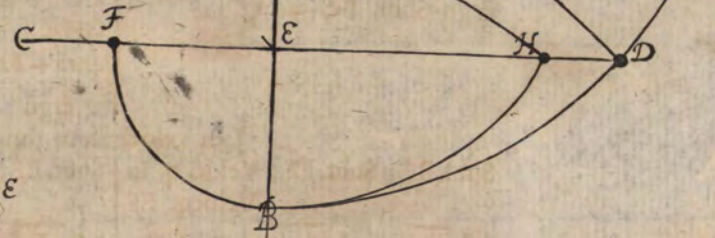
$\sqrt{2ab}, \sqrt{2e^2 ab} :: v_2 \quad ev^2$
 ergo velocitas in B = v & in EF = ev
 $\sqrt{ev^2}$ quæ omnino æquatur velocitati in BC, quæ quoque est = v , ab initio assumpta.

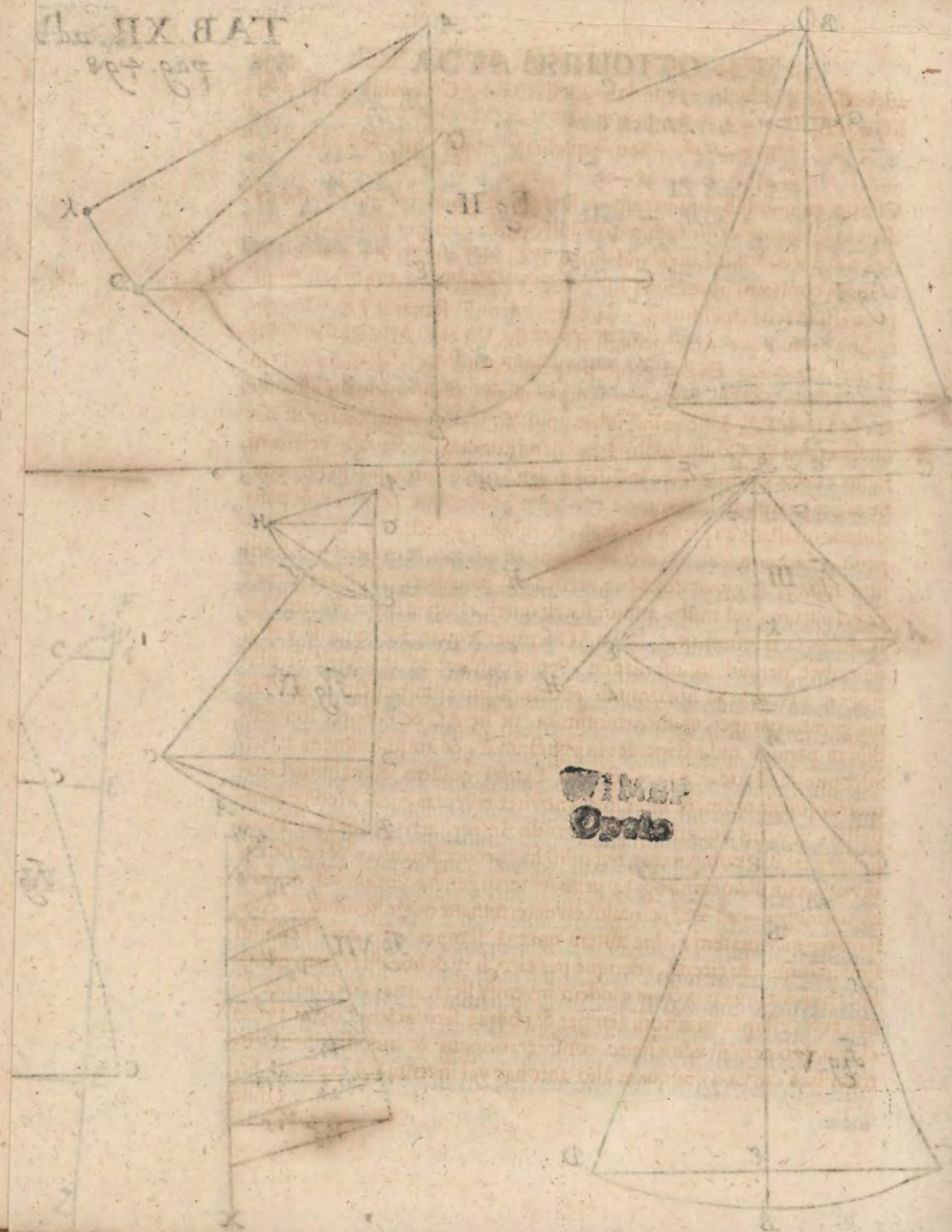
Et sic ex Celeb. Leibnitii regula, quæ retinet eandem altitudinem, Borelliana regula quæ retinet eandem velocitatem demonstrata est. Adeoque universaliter verum: *Pendulum* (abstractis impedimentis) in quomodocunque variatis circulis & eandem altitudinem adquam, & eandem velocitatem cum qua ascendat retinere. Evidentissimum ergo est, locum qui determinet amplitudines gyrorum vel oscillationum penduli, (par enim & oscillantis in plano verticali, & horizontaliter gyrantis ratio est, ut vere supponit Renaldinius,) non esse triangulum ABE fig. I, quod ex sectione conici per axem oritur, cujus basin circulem ABE pendulum infimo gyro descripsit, latera autem BA, BE longitudini penduli æqualia; sed longe aliam lineam curvam, quæ omnia puncta determinet. Nempe, data altitudine quadam fixa, quæ sit BE = a , & longitudine penduli AB, (vel AC vel AD, nam hæc æquantur) = x , semper a longitudine AB auferatur BE altitudo fixa, ab infimo quietis puncto in perpendiculari versus punctum suspensionis A, ut residuum sit AE: per punctum E transeat horizontalis CED, cujus puncta C & D determinentur arcu BC & BD ex centro A (puncto nempe suspensionis) linea AB (longitudine penduli,) illa erunt duo hujus curvæ puncta. Et sic semper quadratum AC (seu AD vel AB) erit = quadr AE + quadr EC (AE autem = AC vel AD vel AB - BE) adeo

TAB. XII. ad A. 1691.
pag. 498.

Fig. II.

adeoque curva hujus erit indolis, ut si AB vel AC vocetur x BE = a ,
EC = y , AE = $x - a$, sit semper

$$y^2 = 2ax - a^2. \text{ Seu } \text{æqualitate in proport. reducta}$$

$$a, y :: y, 2x - a.$$

Cum ergo quodlibet punctum in linea hoc modo inveniri possit ex
datis longitudine & altitudine penduli, patet eam per infinita puncta
describi posse. Sit Linea indefinita FZ, ab F versus Z sumatur FA Fig. VI.
= ductæ constanti altitudini (EB in fig. V) punctum A erit punctum
primarium seu suspensionis. Jam ab eodem F sumatur FE = longi-
tudini cuicumque datæ penduli (AC fig. V) erit AE = $x - a$, & FE
= $EA = 2x - a$. Ex E erigatur perpendicularis EC = dimidiæ CD in
fig. V, seu = EC vel ED, quæ semper media proportionalis est inter
FA & FE = EA, & sic in infinitum, puncta C, C, connectantur, & erit
ducta curva VCC, ubi solum hæc determinatio addenda; verticem
hujus curvæ V non cadere in F sed in $\frac{1}{2}$ FA, quia tum æquatio (si nem-
pe $2x = a$) expirat, nam tunc $2ax - a^2 = 0$; adeoque & $y^2 = 0$, & pen-
dulum oscillans in plano verticali ascendet ad punctum V, & inde per-
pendiculariter cadet. Si vero $2x$ minor sit quam a , tum circa punctum
suspensionis A gyros describet verticales, pauciores vel plures, prout
 $2x$ vel parum, vel multo minor fuerit quam a , uti in experimento Fig.
II nobis satis constitit. Dein AC semper æquari FA, quia si $x = a$,
describet pendulum oscillando Semiperipheriam in verticali pla-
no, vel gyrando in horizontali eodem plano cum puncto suspensio-
nis gyrum peraget, ut antea monitum, ut sic AC & denotet longitu-
dinem penduli quia E incidet in punctum A, & amplitudinem arcus,
adeoque & sit hic = x , = y , & = $\frac{1}{2}$. Evolvi quidem Renaldinii Geo-
metram Promotum, & inter lineas noviter inventas, quas Mediceas ap-
pellat, & variis æquationibus solvendis inserviunt, quasvi an hujus
proprietas ulla compareret, sed nihil hac accommodatum & pertinens
inveni, nam illa, quam pag. 34 primam tertii generis vocat, respondens
æquationi $bx - a^2 = z^2$, circulus est determinatæ magnitudinis, ob con-
stantem quantitatem b , hic autem quia x semper variatur, variandi
sunt in infinitum circuli, adeoque per circulum & lineam rectam quod-
libet hujus curvæ punctum quidem invenire licet, at nec circulus nec li-
nea recta est ipse quæstioni semper & ubique satisfaciens Locus. Proin
aliis majori otio præditis hanc considerationem & inquisitionem, u-
trum hæc curva a quoquam alio ante hæc vel inventa vel explicata sit,
(mihi

(mihi enim nunc primum de ea cogitandi ex his penduli proprietatibus data est occasio) & annon continuo quodam regulari motu, & quali describi queat (nam Renaldinii Inventum descriptionem per infinita geometrice inventa puncta præscribit) relinquens, solum hanc insignem & elegantissimam proprietatem notare volui. Si sit fixa *Fig. VII.* altitudo = 1 (ut FA in V & VI figura) & sumatur longitudo penduli æqualis huic altitudini, & in linea verticali AX tranferatur ab A puncto suspensionis aliquoties versus X, & ductis perpendicularibus per punctum A & reliqua ordine sequentia, determinatisque illis per longitudinem penduli cuique competentem, uti antea monitum, connexisque ut *Fig. VII.* monstrat punctis, erunt illæ lineæ & linearum quadrata in progressionē arithmetica naturali, ut 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, &c. quæ sunt quadrata, ut $\sqrt{1}$, $\sqrt{2}$, $\sqrt{3}$, $\sqrt{4}$, $\sqrt{5}$, $\sqrt{6}$, &c. quæ sunt radices quadratorum, adeoque quadratum duplum, triplum &c. quam facillime sumta saltem competente radice facere licet. Demonstrationem addere opus non est, cum ex conspectu triang. rectang. pateat. Cætera quæ addere animus erat, differo in aliud tempus, interim cum multis aliis expectans quam avidissime Celeber. Leibnitii Responsionem ad ea, quæ Clariss. Papinus contra ipsius sententiam denuo in hujus anni mense primo pag. 6 publicavit, ut tandem veritas profundius & eruatur & intelligatur, nostraque Scientia nullis sectæ præjudiciis & autoritatibus impedita in ipsam feratur rerum naturā, de qua non semel optime meritus est Vir & profundissimæ inquisitionis & felicissimæ inventionis, qui ut plures alios excitavit, ita & his exiguis licet cogitationibus ansam præbuit, quas ideo ea qua par est modestia, hujus Celeber. Viri censuræ, eique vel approbanti, vel rejicienti, subjectas esse volo, cum ex utraque nil nisi augmentum scientiis, quarum incrementa hætenus quæsitit procuravitque, certo sperare liceat.

G. G. L. Additiuncula ad considerationes hæc.

Perplacent quæ Cl. Dn. Lichtscheid ingeniose excogitavit circa motus pendulorum non tantum per Geometriam, sed & per experimenta examinandos. Responsum meum ad Papinianæ objectiones interim ad ipsum pervenisse puto. Lineam, quam per puncta describere docet (tanquam locum certis pendulorum oscillationibus determinandis inservientem) quæ nonnihil composita prima fronte visa est, deprehendi ipsissimam esse parabolam, cujus (si figura ipsius & inspicatur) vertex sit V, axis VEZ, & VA sit quarta pars lateris recti, ita ut a seu EB sit semilatus. Et in *fig. 7* reperiet rectas transversim ductas (ut V2, V4, V6, &c.) esse omnes ad curvam, (seu ejus tangentem) normales, ex nota parabola proprietate. Ita etiam ipsius opera quadam non intelligentia circa parabolam observata habemus.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Novembris, Anno M DC XCI.

AN ESSAY CONCERNING HUMANE understanding, in four Books.

hoc est,

Tentamen circa cognitionem humanam, quatuor
libris comprehensum.

Londini, ap. Eduard. Mory, 1690. fol. plag. 100.

Quamvis omnis illa doctrina, quæ mentem nostram veritatis cognitione locupletat, laude sit dignissima, nulla tamen præstabiliior, nec expetenda magis esse videtur, quam quæ cognitionis humanæ naturam explicat. Cum enim plerumque fallamur, si vel rerum illarum scientiam imprudentes sectemur, ad quas intellectus noster pertingere nequit, vel etiam timide refugiamus earum cognitionem, quas insuperabili difficultate circumseptas perperam opinamur, facile illos effugiet errores, qui humani vires intellectus probe perspectas habuerit. Atque hinc etiam non male suam collocasse operam censendus est Clarissimus Vir *Johannes Lockius*, qui cognitionis humanæ naturam fusius, quam factum hætenus est, in præsentī opere explicavit, quod in quatuor libros dispertitus est. In primo contra innata principia tam speculativa quam practica disputat, & in originem opinionis secus sententiam inquirat. In secundo de *Ideis* agit (vocat vero hoc nomine immediatum cogitationis nostræ objectum) quæ dicuntur esse vel simplices vel complexæ. Simples sunt conceptus illi mentis, qui in plures differentes distinguere non possunt, fluuntque ex duplici fonte, sensatione nimirum, & reflectione seu perceptione operationum mentis nostræ. Quasdam enim mens sibi acquirit per sensum unicum, v.g. colores, sonos, &c. quasdam

dam per plures, v.g. extensionem, figuram, motum; quasdam per solam reflexionem, v.g. volitionem, reminiscenciam &c; quasdam tandem per sensationem & reflexionem simul, v.g. existentiam, successione &c. Simples Ideæ, quas sensus suggerit omnes positivæ sunt, licet forsitan nonnulla causæ, a quibus producuntur, sint privationes in illis subjectis, a quibus sensus nostri illas hauserunt, v.g. umbra, silentium. Neque tamen omnes Ideæ imagines sunt alicujus rei, quæ objecto revera inest, cum nonnullæ oriuntur a qualitatibus primariis, v.g. soliditate, extensione, motu & quiete, aliæ vero a qualitatibus secundariis, quæ sunt complexiones primariorum qualitatum, quæ simul in nos agunt, & clare non distinguuntur. Licet enim Ideæ primariorum qualitatum similitudinem habeant cum rebus, quas referunt; secundariorum tamen Ideis nihil simile in corporibus offenditur, perinde ac nihil in acie reperitur, quod dolori, quam pungendo efficit, sit simile. Ideæ complexæ sunt, quas ipse animus ex simplicibus componit, & ut unum aliquid considerat, v.g. pulchritudo, gratitudo. Distinguuntur autem in tria genera (1) *Modos* seu Ideas aliis inexistentes, quales sunt triangulum, homicidium. (2) *Substantias* seu Ideas, quæ res per se existentes repræsentant, quales sunt homo, navis. (3) *Relationes*, quæ in comparatione unius Ideæ cum altera consistunt, v.g. pater, dominus. *Modi* rursus vel *simplices* sunt, qui ex diversa combinatione unius ejusdemque simplicis Ideæ oriuntur, v.g. numerus; vel *mixti* qui ex diversis Ideis componuntur, v.g. furtum. *Substantiæ* quoque vel sunt *simplices*, ut homo, vel *collectivæ*, ut exercitus. Porro si Ideæ simplices tales se menti offerant, quales ab objectis in sensatione rite facta proficiscebantur, *claræ* dicuntur, ac tales quoque sunt Ideæ complexæ, quæ ex Ideis simplicibus claris, quarum & numerus & ordo determinatus est, constant; *obscuræ* vero sunt, si requisitis illis destituantur. Quod si mens nostra rei cujusdam perceptionem tam plenam atque evidentem habeat, ut illius Ideam ab omnibus aliis distinguat, *distinctam* Ideam ejus habere dicitur, alias vero *confusam*. *Chimericæ* sunt Ideæ, in quibus simplices Ideæ, quæ simul consistere nequeunt conjunguntur, vel etiam quæ non conveniunt cum rebus illis ad quas tacite tanquam archetypos suos revera existentes referuntur; reliquæ vero *reales*. *Adequatæ* sunt, si perfecte referant suos archetypos; *inadequatæ*, si imperfecte hoc fiat. Tandem vel *veræ* sunt, vel *falsæ*, quas

quas concinnius Auctor *rectas ac perversas* dici posse existimat. Hæc autem omnia dum prolixè explicantur, varia admiscuntur philosophemata scitu perquam digna & jucunda, v.g. Cogitationem non essentiam esse animæ, sed actionem. Soliditatem differre a spatio, atque hujus clarā nos habere Ideam. Perceptionem & memoriam brutis quoque esse tribuendam; non autem abstractiones aut complexarum Idearum formationes. Solem atque Lunam non esse mensuram temporis ratione motus sui, sed adparentiarum periodicarum. Voluntati hominis non tribuendam esse libertatem, sed agenti voluntate prædito. Substantiæ in genere nos nullam habere claram & distinctam Ideam, neque etiam clariorem esse Ideam substantiæ corporeæ, quam spiritualis. Corporum naturalium Ideas componi ex Ideis primariorum & secundariorum qualitatum, futurumque, si sensus nostri, qui ad præsentem nostrum statum quam maxime sunt accommodati, acutiores evaderent, & v.g. acquireremus oculos microscopicos, ut secundariæ illæ qualitates plane evanescerent, atque ita novas rerum illarum Ideas acquireremus. Angelorum scientiam, quam circa res naturales habent, forsitan ex eo oriri, quod dum corpora assumunt, organa sibi construere possint aptissima ad rerum inquisitionem. Spiritus quoque esse mobiles. CohæSIONem solidarum partium in corpore non posse magis explicari quam cogitandi modum in spiritibus, & æque difficile intellectu esse, quomodo impulsu communicetur motus, ac quomodo cogitatione sua mens aliqua corpus moveat. Quoniam porro Idearum nostrarum signa sunt verba, hinc in natura illorum explicanda *tertius* versatur liber. Agitur autem hic de *verbis* & sermone in genere, de significatione illorum & terminis generalibus, nec non definitionis natura. Respondent ergo, iudice *Lockio*, nomina Ideis nostris abstractis, quas singulas tanquam distinctas essentias mens nostra considerat. Neque enim res ipsæ in species diversas, seu classes, quibus diversa nomina competunt, distinguuntur essentis realibus, quæ plerumque nobis sunt incognitæ, sed solum definitionibus, quas essentias nominales dicere liceat, quæque nihil aliud significant, quam Ideas illas complexas, quibus singulas res denotamus; id quod præcipue in substantiis animadverti potest. Jam quia verba non a philosophis, sed a vulgo ad vitæ civilis usum inventa, non possunt non ob hanc aliasve causas laborare imperfectione, quæ præcipue in dubia

illorum significatione consistit. Sunt autem *ambigua* imprimis nomina (1) Idearum quæ ex pluribus aliis componuntur, cum fieri facile possit, ut alter, ad quem verba facimus, unam pluresve Ideas in hac compositione omittat, atque sic plane aliud quid ac nos intelligat: (2) quæ Ideas denotant, quarum arbitraria est compositio, nec certus in rerum natura datur archetypus, ad quem possint exigi & examinari: (3) quorum significatio refertur ad archetypum, cujus cognitio nobis non est satis obvia: (4) quæ non ipsam realem essentiam rei significant. His incommodis accedit *verborum abusus*, si quis ea adhibeat sine claris & distinctis Ideis, varius & inconstans sit in illorum usu, obscuritatem in illorum adplicatione adfectet, verba pro rebus ipsis amplexetur, aut pro illis ponat, ad quas significandas sunt inepta, supponat verba certam evidentemque habere significationem, quæ alterum statim in rei, quam mente concepimus, notitiam deducat, figuratosque tandem dicendi modos sine necessitate adhibeat. Quibus malis omnibus certa opponuntur ab Auctore doctissimo remedia. Quartus liber explicat scientiam tam sensitivam, quæ circa existentiam objectorum externorum occupatur, quam rationalem, quæ in perceptione convenientiæ aut disconvenientiæ duarum Idearum ratione identitatis aut diversitatis, relationis, coexistentiæ, realisque tandem existentia consistit, ac vel intuitiva est vel demonstrativa. Quando ergo perceptio illa clara est, clara dicitur & distincta scientia; secus vero si se habeat, obscura, licet Idea forsitan nulla obscuritate laborent. Quod extensionem attinet humanæ cognitionis, illa non porrigitur ad res, quarum Ideas nullas habemus, neque etiam attingit omnia illa, quorum Idea in nobis existunt, cum convenientia & disconvenientia illarum omnis neque ex immediata illarum comparisonem, seu intuitionem, statim innotescat, nec etiam semper in promptu sint media, quæ nobis ad demonstrativam scientiam monstrant viam. Axiomata perperam dici fundamenta cognitionis nostræ censet Auctor cum nec evidentia magis nec clariora sint, quam particulares propositiones, quæ per ipsas probari solent; Identicas vero propositiones, nec non in quibus genus aut differentia de definito prædicatur, nugatorias esse, nihilque ad scientiæ augmentum conducere. Hoc vero nos procurare posse, si comparemus nobis claras perfectasque Ideas sub certa constantiaque nomina redactas, & quæramus deinde alias, quæ ipsarum

ipsarum convenientiam aut disconvenientiam manifestent: idque præcipue locum habere in Mathesi & philosophia morali, cum naturalis doctrina vix aliter, quam per experientias, perfectior reddi possit. De ratione humana, quam in sagacitate & illatione consistere dicit, hæc asserit: parum eam juvari syllogismis Logicis, cum illorum adminiculo nihil novi possit detegi. Rationem deficere, cum destituimur Ideis, aut Idea confusæ sunt & obscuræ; cum non animadvertimus Ideas, quæ inservire possent ad convenientiam aut disconvenientiam Idearum vel probabiliter vel certo ostendendam; cum falsis innitimur principiis; aut decipi nos patimur verbis incertis & ambiguis. Rationi non esse fidem opponendam, cum hæc nulli temere adhiberi debeat, & rationis sit judicare, utrum traditio aliqua vere divina sit an falso jactetur; distinctas tamen illarum esse provincias, fideique proprium objectum esse res illas, quarum vel nullas vel imperfectas habemus Ideas, aut quarum existentiam & naturam sensu & ratione nostra certo non possumus assequi; reliqua rationi esse relinquenda, in iisque explicandis revelationem traditionalem contra rationem allegari nec posse nec debere. Erroris porro quatuor fontes constituuntur (1) defectus rationum; (2) ineptitudo illis utendi; (3) illarum neglectus; (4) perversum probabilitatis criterium: si scilicet propositiones dubiæ aut falsæ pro principiis assumantur; receptis semel hypothesebus pertinaciter inhæreatur; non ratio, sed affectus aut alterius auctoritas, in consilium adhibeatur. Denique scientia universa dividitur in Physicam, quæ naturam rerum explicat, Practicam, quæ vires atque facultates nostras ad bonum obtinendum rite adplicare docet, ac Semioticam, quæ naturam signorum, quibus in cognoscendis aut docendis rebus utimur, exponit.

OBSERVATIONES ET CONJECTURÆ IN numismata quædam antiqua, πέρσερον Laurentii

Begeri. Accedunt duæ Ez. Spanhemii ad Authorem epistola, iisque interjecta Authoris
ad priorem responsio.

Coloniæ Brandeb. Constant plag. 27. & fig. æneis non paucis.

Prostant Lipsiæ apud Joh. Frid. Gleditschium, 1691. in 4.

Quemadmodum Vir clarissimus *Laurentius Begerus*, Serenissimo Electori Brandenburgico a consiliis, antiquitatibus & bibliotheca, sex abhinc annis *Thesaurum Palatinum*, cujus tunc curam gerebat, luculento opere descripsit: ita quam tum sibi peperit, gloriam observationibus hisce tueri studuit, quibus singularem suam de nummis viginti quatuor, quanquā pridem vulgatis, opinionem exponit Viro illustri *Ezechieli Spanhemio*, eidem Electori potentissimo a consiliis status & secretioribus, summoque cimeliarchii & bibliothecæ Electoralis præfecto, qui & suam de ea *ἐπιτομήν* duabus in epistolis cum illo communicavit.

C. 1. Ante omnia tunc caput petasatum in nummi Ætolici antica, tum figuram in postica conspiciendam ac venabulo & sica armatam, cui a tergo idem petasi genus dependet, non *Mercurium*, vel *venatorem* aliquem, sed *Apollinem* signare contendit Begerus, eo quod in Augusti numismate *citharædus* Apollo, cum pileo ejusmodi in tergum rejecto, visatur. Hinc in alio Ætolico aprum Calydonium insistere monet venabulo, quod Meleager *Apollini* dedicavit, quodque in nostro nummo ab Ætolico hoc Numine manu gestari Begero creditur. Ea simul occasione nummum Cyrenæorum allegat, in quo Apollo eques cum petaso in tergo ac Sole sculptus videtur. Sed hunc *Battum* potius, vel *Battiadem* aliquem, (cui æque ac cæteris Cyrenæis equitandi artem & Solis cultum curæ fuisse constat,) censet esse *Spanhemius* in epistola prior; partim quia equus *Apollini*, maxime Didymæo, apud Sextum Empiricum *invisus* traditur, partim quia Latonæ ille filius nulli *Ἰππιδέμης* (uti Neptunus, Minerva, Diana,) nuncupatur. In Ætolici vero averfa area non *Apollinem* ipsum, uti Begerus, sed Meleagrum conspici se opinatur, tum quoniam Gentilium Dii in nullo nummo aut marmore *μαχαίρῳ* (utur clypeati vel hastati) deprehendantur, tum quia *Philosratus junior* statuam Meleagri eundem fere in modum describat, quo venatorem illū petasatum in nummo intueri licet. Interea Begerus in *Responsoria* tibiam *Marsyæ Satyri* esse conjecit, quam gladium esse putarat *Spanhemius*, provocavitque ad *Panæum* locum, quo & venabulum Meleagri, & tibia illa, quæ e *Marsyæ* amne in Mæandrum, ac hinc in Asopum, illinc vero in Sicyoniorum terram delatæ fuerant, ceu sacra anathemata in fano Apollinis extitisse feruntur. Unde quemadmodum *Jupiter Carius*, in nummis *Hecatomni*

tomni aliorumque *Cariorum*, *bipenni* Amazonica, quæ in ejus templo adservabatur, armatus sistitur; ita *Apollinem* ab Ætolis cum *tibia* *Marsyæ* effingi, adseveravit. At *Spanhemius*, in alia abeundum sibi porro ratus, (ut cæteras ejus responsiones brevitatis studio reticeamus,) existimat, nec telum illud longius, quod dextra gerit vir iste in nummo conspiciendus, venabulum esse, nec, qui id tenet, *Meleagrum*: Istud scilicet hastam puram, Diis Heroibusque tribui solitam, brevius autem telum, quod circa sinistrum viri latus cernas, jaculum esse Ætolicum, tandem statuit. Cum itaque petasum non venatoribus solum, (ac eo nomine, *Meleagro*), sed & iter facientibus familiarem fuisse, non uno loco antea evicisset, hinc omnium maxime ei arridere videtur sententia, depingi heic ipsum *ÆTOLVM*, illoque petasati habitu *professionem* ejus, (quam *Strabo* l. X. p. 463. commemorat,) ab Ælide in Curetum regionem, *Ætoliam* inde ab eo dictam, & ejectis prioribus incolis inhabitatam, denotari; sicuti in aliis nummis, *Cyzicensorum*, *Byzantiorum*, *Pergamenorum*, *Tomi*, *Abderitarum*, *Smyræorum*, *Amasrianorum*, &c. conditores ac conditrices *Cyzicus*, *Byzas*, *Pergamus*, *Tomus*, *Abderus*, *Smyrna*, *Amasris*, etiamnum prostant.

Redeamus ad Begerum. Is proximo loco *turrim* in nummo *Siphnensium* de diversorio eorum, qui in aurifodinis operabantur, interpretatur. C. 2.

Miratus fuerat *Nonnius* notis ad Golzium, cur *Apollo* signetur in moneta *Idaliorum*, utpote quos soli Veneri devotos forsā credidisses. Ostendit idcirco Noster e *Stephano* Byzantino, Cypriam illam urbem a viso Sole, qui extruendæ auspiciū dederat, nomen traxisse. C. 3.

Mox controversiæ argumentum petitur e numismate *Amisenorum*, in cujus antica videas caput galea absque crista tectum, quod an viri sit, foemineæve, incertum est. Begerus vel *Minervam*, vel potius *Amisum* Amazonem agnoscit: *Nonnius* & *Spanhemius* virum aliquem *Amisenorum* evergetam. Duplici autem hic argumento in Begeri conjecturas insurgit, quod *Strabo* *Hesychius*que non aeneas casides, sed leonum tantum exuvias Amazonibus caput tecturis in usu fuisse tradant; nulla etiam *pelta bipennis*ve hermae illi adjiciatur, ut in aliis Amazonum iconibus fieri notum est. Qui in postica habetur, non volans, sed gradiens pascensque *Pegasus*, pugnam Bellerophontis cum Amazonibus innuere videtur Begero: *Spanhemio* tranquillitatem publicæ, quam anno MB (qui in nummo obsignatur) h. e. XLII ab Actiaca victoria

victoria, Amiseni, indulgentia Augusti, obtinebant, quaque equos suos, quos ob singularem, qua pollebant, velocitatem *Pegasos* vocari moris erat, secure pastum educebant in campos.

- c. 5. Sequens nummus hinc caput imberbe laureatum ac inscriptionem ΕΠΙΔΙΟΣ ΛΑΙΩΤ, illinc gryphum literasque ΑΒΔΗΡΠΙΤΕΩΝ exhibet. Isaacus Vosius ad Melam legerat Επὶ Διὸς Λαῖω sub *Jove frugifero*; quia Λαῖω (adeoque Doribus Λαῖω) *fertilem* notet. Begerus: Επὶ Διὸς Λαῖω, sub *Jove sinistro*, quasi dicas Romana phrasi: *SVB VEJOVE*. Abderitas nempe indicasse suspicatur, se quidem sub *Jove sinistro*, i. e. sub *aere crasso* nasci, hoc sibi tamen non esse vitio vertendum, cum nihilominus sint genuini Apollinis alumni, e quibus nimirum prodierint Democritus, Protagoras, Anaxarchus, Hecataeus, Nicænetus. Dissentit Spanhemius, tum quod vox illa Vosii poetica in nummo vix locum habeat, nec *spica*, *calathusve* aut simile *frugiferorum* Numinum signum, ibidem appareat: tum quod nec illic extet *fulmen* aut *sagitta*, quibus *semper ad nocendum instructus* fingitur *Vejovis* Romanus; quodque nusquam ante Deorum Regumve nomina in nummis observetur vocula Επὶ, frequenter autem occurrat ante nomina magistratum. Indeque, pariter ac *Harduinus*, legendum autumat Επὶ Διὸς Λαῖω, *Epidius Laji filius*.

- c. 6. Probare deinceps satagit doctissimus Begerus uno alteroque *C. Antii Restionis* nummo, *Herculem*, *Geryone domito*, in *Italiā regressum*, *Cacum interfecisse*, erectaque *ara maxima*, super ea *bovem immolasse*. Dionysio etiam *Halicarnassæo* contra *F. Urfinum* patrocinatorum, *Lupa & Aquilæ*, quæ *Æneæ* *Lavinium* condituro *præfagium* dederat, *æneæ simulacra* adserit *Lavinii* fuisse, non *Lanivii*.
- c. 8. Quod ad *foedus Romuli Tatii*que retulerat *Urfinus*, gentis *Veturie* numisma, ad *Tulli Hostilii* *foedus cum Albanis* adplicat Begerus, ac apud *Livium*, pro *M. Valerio*, *feciali foederis illius*, *Veturium* forsan rescribendum, *divinare* sustinet.
- c. 9. Progreditur porro ad alium nummum *Urfinianum*, ubi unam aream caput *Clementie* explet *olea* redimitum; in altera *Victoria* *galeata*, *trophæum* & *caduceum* gestans, incedit, adjuncto lemmate: *L. HOSTILIVS SASERNA*. Hunc gentis *Hostilia* *denarium* respicere conjetat ad *Tullum Hostilium*, *pacemque*, quam *victis Fidenatibus* concessit.
- c. 10. Caput quoddam *galeatum* & *diadematum*, *Antii Marci* Romanorum

norum Regis esse nummo simili, *ANCVS* inscripto, evincit, cum *Urfinus* *Patinusque L. Marcium*, *Vaillantias Philippum* *Persei patrem* intelligendos putassent.

Altioris indaginis res est, utrum *Tarquini*orum vultus in numismatibus supersint. Dantur tamen duo, quorum alterum hinc caput *diadematum* & *clavam*, illinc *lupam lactantem* *pueros* cum lemmate *ROMANO*; alterum in anteriori area caput *galeatum* & *clavam*, in posteriori *clavam* *itidem*, *equum* & *literas ROMA* exhibet. Illud caput *videri poterat Herculi* *adscribendum*, hoc *Marti*. At si *Begeri* *conjecturam* admittas, (quam quidem ipsemet non satis firmam esse, ingenue fatetur,) ista *Tarquini*i *Superbi*, hæc *Tarquini*i *Prisci* effigies erit. Nam homines veros, & quidem, ut ex *diademate* & *inscriptionibus* patere videtur, *Reges Romanos*, non *Numina*, (*arbitraria sculptorum* *figmenta*,) ex singularibus vultuum lineamentis agnoscesse, Begerus certissimus est. Priorum autem Regum non esse, ex nummis eorum, qui adhuc ab antiquariis adservantur, satis noverat.

Caput *pileatum* *fœmineum*, cui adjecta *inscriptio*: *CN. PLAN- C. 12.* *CIVS. AED. CVR. S. C.* ex simili numismate pro capite *LIBERTATIS* habendum judicat.

Nummos inscriptos *Q M X Q. Fabio Maximo Cunctatori* tri- c. 13. buere suadet. *Æreum* quendam, qui in antica caput *laureatum* *lite- c. 14.* *rasque SER. SVLP.* in postica *navem*, *acrostirium*, *temonem*, *ancho- ram* & *duos captivos* ostentat, *P. Sulpicio*, qui *Philippum* & *Macedo- nes* *terrestri* *navalique* *robore* *preffit*, adplicat.

Cum in *Aburie* gentis numismatibus vel *Mercurii* vel *Herculis* ca- c. 15. *pita*, ac in postica *Navis* vel *Mars* *triumphalibus* *quadrigis* *insistens*, occurrant, Begero designari censetur *C. Aburius*, *T. Livio L. XXXXII.* c. 35. memoratus. Hic enim auxiliorum contra *Perseum* rogandorum gratia cum aliis ad *Masanissam* & *Carthaginenses*, *Mercurii* instar, quasi a *Diis* (*Senatu Romano*) *missus*, quanquam non *alarum*, sed *navis remigio*, *Martium* gentis *bellicosissimæ* *robur* *Herculisque illius* *Africani* *auxilium* *Romanis* *conciliavit*.

Effigiem juvenilem, quam *Seguinus*, *Patinus* ac *Oisellius Jugur- c. 16.* *the* *adjudicarant*, *Boccho* *adserit*, illumq; *barbatum* *probe*, hunc *imberbem* e numismatibus *Fausti*, *Syllæ F.* *demonstrare* *allaborat*.

Caput *galeatum* cum *malleo* in antica numismatis, & nudum c. 17. aliquem

aliquem hominem inter tropæum, proram navis, & locustam in aver-
sa consistentem, adjectis literis C M A explicat de C. Malleolo, ra-
pacissimo Dolabella in Asia quaestore, de quo Cicero in *Verrina* tertia:
occisus grande pondus argenti, familiam magnam, multos artifices,
multos formosos homines reliquit. Videtur ergo victoriarum & parsi-
moniae symbolis ceu velo specioso texisse rapinas suas.

- c. 18. *Bacchium Judeum* in nummo A. Plautii representatum, non Re-
gem, ut Ursino visum fuerat, sed recutitum privatum, Aretæ forsan
Arabum Reguli, a Scauro victi, ad seclam esse credi cupit.
- c. 19. C. Julii Caesaris effigiem in nummo gemino observasse se ait, ac ma-
gnam inde lucem Suetonianæ Caesaris prosopographiæ accedere, nullus
dubitatur.
- c. 20. Caput diademate revinctum in anteriori arca pro *Indutiomaro*
Trevirorum principe accipit, ob averfam, qua bos, & verba GERMA-
NVS INDVTIIVS visuntur.
- c. 21. Sub Dioscurorum figura se fratremque Publium in numismate
suo C. *Servilium M. F.* (occiso a se C. *Julio Cesare*), effigiare, sicque indi-
gitare voluisse statuit, facinus id Romanis non minus utile esse, quam
fuit auxilium *Dioscurorum* in pugna Regillensi, quo ultimum pro liber-
tate cum Tarquiniis pugnare Romani.
- c. 22. Sententiam *Tristani* de COPIA Thuriarum notante in nummo *Di-
vi Julii & Caesaris Divi F.* contra *Vaillantium* defendendam suscipit.
- c. 23. In *Kalenii & Cordi* nummo spectantur hinc jugata capita *Honoris
& Virtutis*; illinc Italia cornucopiæ ac caduceum habens, & Roma glo-
bo insistens dextras jungunt. Hunc non ante Augusti tempora cu-
sum, pronuntiat Begerus. Augustum enim demum orbem terra-
rum Romæ subiecisse, Italiæ felicitatem stabilivisse, ac C. Furnio
& Silano COSS. festum *Honoris & Virtutis* in eam diem, qua Dionis
Coccejani ætate agebatur, transtulisse observat.
- c. 24. Dum nummo P. Sept. Getæ, in quo Janum inibi extantem ad impe-
rii cum fratre Caracalla communionem refert, ulterius illustrando in-
cumbit, adducit numisma *Tenediorum* cum vultu gemino uni cervici
imposito, atque ita *Spanhemio* occasionem suppeditat, ut in epistola
sua altera tum summatim repetat, quæ in alia ad nobilissimum *Cape-
rum*, (nobis A. 1687. pag. 700. laudata) prolixius enarrantur, immo ut no-
vis quoque conjecturis ea augeat, ac ejusmodi capita modo pro *Jovis &
Junonis*

Junonis, modo pro *Herculis & Dejanire*, modo pro *conjugum adulte-
rorumve* effigiebus, in diversis numismatum exemplis accipere doceat.

Atque hac ratione defuncti sumus operis Begeriani recensione, ac
ad singula ejus capita ex epistolis Spanhemii Begerique amœbæis adne-
ximus, quæ deprehendimus illuc pertinere. Cæterum Spanhemii
digressiones eruditissimas, hic illic per modum præteritionis rhe-
toricæ insertas, ac de variarum Græcarum vocum sensu satis abstru-
so disquisitiones non unas, lectori ipsi quærendas permittimus, magna
de iis promissuri, nisi neminem non jamdum persuasum fore credere-
mus, nihil unquam ab illustri hoc viro in lucem emissum, quod non
summi judicii promptissimæque conjectandi peritiæ simul ac diffusissimæ
lectionis laudem, quam apud eruditos dudum meruit, optimo ei jure
conciliaret conservaretque.

A PREVIOUS HYDROSTATICAL WAY OF estimating Ores.

five,

Methodus Hydrostatica prætentandi Minerarum æstimationem.

Medicina Hydrostatica, ab Illustri Baylio non ita pridem editæ, &
a nobis mense proxime elapso recensitæ, hæc Appendix est, cujus
intuitu reliquatores tunc mansimus, pagellarum nempe angustia a ple-
niori ejus commemoratione prohibiti. Destinatus hic tractatus fue-
rat Transactionibus Philosophicis Societatis Regiæ, (ad cujus proinde
Secretarium per modum epistolæ dirigitur,) quas nimirum propediem
denuo continuatum iri spes alluxerat: verum postquam earum editio-
nem, quod merito dolendum, per incidentia noviter impedimenta
rursus differri persensit Autor, non ulterius cunctandum ratus, prælau-
dato suo libro eum additamenti loco annexuit, tum quod plures mate-
riæ utrique communes essent, tum quod processus hydrostaticus in exa-
mine faciendo idem utrobique foret, quamvis alioqui ratione finis qua-
dantenus discrepant: dum prior ille quidem eos potissimum concer-
nit, qui sanitati hominum procurandæ intenti sunt, hic posterior verò
lucripetas inprimis fodinarum scrutatores. Tametsi vero Autori pro-
positum

positum hic non sit, plenam tradere artem metalla minerasve probandi, cuius nempe primarium instrumentum non *aquam*, sed *ignem* rite ac scite tractatum, esse constar: non ingratam tamen huius sui meletematis communicationem curiosis fore confidit, hoc maxime tempore, quo tot e suis civibus, (revocato nuper prohibitivo illo Edicto Parliamentario, quod regnante Henrico IV prodierat,) tam in regno Britanniae, quam Nova Anglia & reliquis Colonis Americanis occupati sunt in detegendis noviter venis metallicis. Quamvis etenim per examen tale hydrostaticum praecise determinari nequeat, quanta metalli portione haec vel illa minera sit gravis: ad praetentandam tamen probabiliter ejus aestimationem commode inservire potest; adeoque ad praecavendum, ne quis incautior decipi se, aut inani, propter speciosam fossilis cujuscumque formam concepta, spe lactari frustra patiat. Nimirum, ut in *Medicinae Hydrostaticae* antedicta recensione jam expositum est, utiliter ponderatio talis hydrostatica adhiberi potest ad oblatum quodlibet fossile generatim examinandum, an metalli quid intra se contineat, nec ne: quod si enim gravitas ejusdem specifica major sit ea, qua crystallus aut marmor album, lapides puta ab adventitiae materiae mixtura maxime liberi, pollent: haud vane metallici quid in eo reputabitur latitare; sin vero minor, incassum de eo tale quid expectabitur. Quo vero cautius tentamen hocce fiat, consultum ducit Autor, ut prius a minera, tali probationi submittenda separetur interspersa materia terrea vel lapidea Anglis *Sparr* dicta, aut etiam pro re nata in antecessum ipsa igne valido per horas aliquot torreatur: quandoquidem alias minera in statu suo nativo nonnunquam minorem exserant gravitatem specificam, quam pro portione metalli intus absconditi forent habiturae. Monet praeterea, ne sola ponderositas mox pro indubio signo capiatur metalli intra hoc vel istud fossile latentis, quin potius, ubi justa dubitandi causa subsit, oculus simul flectatur ad alia indicia illam comitantia: cum alias dentur non unius generis semimetalla seu mineralia media non exiguam gravitatem specificam nacta, qualia Antimonium, Bismuthum, Lapis Calaminaris & alia: quae ipsa tamen, cum plerumque aut integris venis, aut saltem magnis sui generis massis reperiantur, discretu sat facilia autumat. Nullius vero fossilis aspectus aut speciosus nitor cum imponere magis incautis soleat, quam qui in Pyritide seu Marcasitis fere cernitur, ponderositate simul genuinas aliquan-

aliquando venas metallicas multum superantibus: consilium suppeditat Autor, quomodo larva personato huic fossili facile detrahi valeat: nempe jubet ejusmodi mineram, de qua suspicio sit, immittere crucibulo, aut etiam extra illud igne fortiori aliquandiu urgere, atque tum semel iterumque folle ipsam propius afflare: ita enim fore ait, ut sulphur, quo scilicet Marcasitas fere abundare constet, ignem concipiat & caerulea flamma semet prodat; qua extincta dein lapis residuus amissa omni pristina venustate nil praeter substantiam fragilem & nigricantem exhibeat. Non ideo tamen negat, Marcasitas aliquando cupri vel ferri quid simul in sinu suo fovere: imo ex *Kentmanni Catalogo Fossilium Misniae* allegat, in iis & argentum & aurum nonnunquam reperta fuisse: sicut & agnoscit, eosdem praeterea variis usibus tam chymicis, quam medicis inservire posse; speciatim vero intimat, pharmaca exinde parari valere non minus nobilia, quam insolita, fugandis febribus continuis praesertim apta, tam lenia licet, ut eorum operatio vix aliter, quam laeto suo effectu, sensus incurrat. Quamvis vero, uti dictum, sola ponderositas fossilis cujuscumque nondum infallibile sit indicium metalli in eo reconditi: e diverso tamen ejus absentiam certum satis signum praebere deficientis ibi materiae metallica, comprobatur Autor diversis exemplis mineralium crystallorum in gravitate specifica inferiorum, puta Gagatis, sulphuris vivi, succini fossilis, Talci, necnon corporis istius plumbo non absimilis, quod Anglis *Black-Lead* vocatur: quod ipsum nempe ratione ponderositatis ad aquam se habere modo, ut $1\frac{8}{100}$ ad 1, & nil quidquam plumbi continere, sed esse Minerale sui generis comperit. Alius porro experimentorum hydrostaticorum usus insinuat, in examinando *fabulo illo aureo*, cujus in Guinea & aliis Africae oris non leve cum Europaeis commercium exercetur. Scilicet cum experientia docuerit, istud admixta aëris limatura haud raro ab indigenis falsari: promptum adest fraudi huic evitandae remedium, si fabuli talis pondus in aqua exploretur ministerio *stulae hydrostaticae* ab Autore nostro traditae: ubi enim aurum juxta Merfenni computum ad aquam se habet, ut 18 ad 1, vel, uti noster in auro puriore expertus est, fere ut 19 ad 1, cuprum vicissim non adscendit ad dimidiam ejus gravitatis proportionem, ut adeo fraus, si qua subsit, facile oculos incurrare valeat. Cum vero trutina hunc in finem non ubique ad manum esse soleat, alios insimul modos communicat Noster, arenam ta-

lem ex tempore probandi: scilicet ejus vitium statim detegi ait, adspersa modo aqua forti, aurum nempe genuinum quidem intactum relinquente, sed ex area scobe confestim virorem subearulum eliciente. Cum autem experimentum hoc fallere quadantenus posset, si natura forsitan ipsa argenti quid admiscuisset aureo isti sabulo, substituere *aqua forti* jubet spiritum urinæ, aut ipsam quoque urinam vetustiore & rancidam, spiritumve cornu cervi; aut si quis *agens* tale in forma sicca secum portare malit, sal ammoniacum: his enim singulis chartam albam modice madefactam & arena ejusmodi conspersam extemplo viridem contrahere colorem, siquidem dicto modo adulterata eadem sit. Discurrit hac occasione Autor de aurifera variorum fluminum (quæ inter etiam Rhenum recenset,) glarea, judicatque per artificia chymica multo plus auri exinde obtineri forsitan posse, quam nunc quidem per nudam lotionem aut selectionem in forma granorum excerpere soleat; aurum enim ipsi quandoque sabulo velut matriæ suæ inherere & ex ea proinde separari valere, si arena prius ope lithargyrii vel minii vitrificetur, atque tum cura habeatur *aurum volatile* inde extrahendi per additionem puri cujusdam corporis ad istud detinendum atque figendum apti, v. g. argenti: qua ratione aliquando se ipsum ex unico crucibulo tali arena vitrificata pleno, non nisi adhibito uno alteroque additamento parvi pretii ad fluorem facilitandum, per *Quarationem*, 16. gr. auri puri obtinuisse perhibet. Ne vero quis termino *Auri volatilis* offendatur, utpote quod Chymicorum plurimi pro mero figmento habeant, per propriam experientiam confirmat, tale omnino dari: narrat nimirum se aliquoties auxilio additamenti cujusdam, nec mole, nec pondere adeo notabilis, absque etiam igne nudo intra Retortam Vitream vidisse aurum (ne quidem prævia calcinatione præparatum) sublimari aliquando in forma salis colore fulvi, aliquando vero, operatione melius succedente, sub schemate crystallorum, venuste figuratorum, ac Rubinos & rubore & nitore æmulantium. Cæterum num ullibi terrarum veræ *auri fodine* darentur, (voce nimirum non in populari sensu, sed pro talibus accepta, in quarum minera metallum prædominans sit Aurum,) diu se ambiguum hæsisse fatetur, imprimis cum nemo peregrinatorum, quorum tamen plurimos hac super re interrogaverit, aliud testimonium, quam de mero auditu potuerit ferre: tandem nihilominus convictum se de rei veritate fuisse

te fuisse refert per transmissam ex India Orientali unam alteramque talis minere particulam: quas idcirco ob eximiam raritatem solícite & quoad singulas circumstantias describit. Sed, ut cum ipso nunc ad hydrostatica examina revertamur, ulterius ea proficere ait ad pertentanda varii generis corpora ad minerale regnum spectantia, & sæpe præter opinionem metallici aut alias insoliti quid continentia, lapides putata, arenas, glareas, limum ipsum quandoque: sicuti memorat, in Suecia optimæ notæ ferrum latere sub specie quadam limi fulvi & lacubus kauriri soliti, & in America alicubi aurum ipsum in forma glebæ seu terræ rubicundæ reperiri: quapropter sedulo monet rei metallicæ curiosos, ne oblatam sibi, in itineribus maxime, ullam prætermittant occasionem examinandi materias quascunque de fossilium genere occurrentes & inusitati quid præ se ferentes: non abs re quippe, patriæ suæ exemplo edoctus, statuit, multis in regionibus fossilium non temnendorum copiam esse, quæ tamen ab inexpertis per supinam oscitantiam neglecta & ignota relinquantur. Denique ad provehenda ulterius hoc in negotio examina hydrostatica, suadet Autor, ut talium amantes procurare sibi pluscula variarum minerarum, & diversis fodinis erutarum, frustra sive exemplaria satagant, simulque sive proprio experimento, sive per sedulam inquisitionem ab aliis exacte perdiscere, quantam Metallæ denominantis proportionem contineant, atque tum gravitatem cujusque specificam hydrostatice indagare: ita enim fore ait, ut aliis minerarum ejus speciei portiunculis oblati, facilius de intestino earum valore judicium præmissio simili tentamine ferri possit. Quod superest, Tabula subnectitur alphabetica variorum corporum naturalium hydrostatice examinatorum, communicaturque pondus, quale singula tam in aere, quam in aqua habuerint, addita eorum cuilibet proportionem gravitatis specificæ intuitu aquæ iisdem mole æqualis. Atque hæc fere summa est eorum, quæ in appendice hac prælaudati Tractatus continentur: de quo ipso id adhuc indicandum habemus, quod *Secundus* ejusdem *Tomus* propediem secuturus una promittatur, exhibiturus nimirum partim artificia quædam alia, ad meliorandam examinandamve Materiam Medicam facientia; partim supplementa quædam & paralipomena, quæ primo huic tomo destinata quidem, sed per incuriam omissa fuerant: pro cujus editione acceleranda, Perillustri Autori & bonam valetudinem & suave otium, de quibus nempe sub-

pe subinde deficientibus haud parum conqueritur, animitus apprecamur. Coronidis loco Bibliopola subnexuit Catalogum universorum operum tam Philosophicorum, quam Theologicorum hactenus a Viro hoc celeberrimo in lucem editorum, a Gallo quodam, ut ait, medico concinnatum: certo simul signo iis in margine adjuncto, quæ in Latinum sermonem quoque translata prodierint; præter quæ tamen & aliorum quorundam Latina versio confecta esse perhibetur, licet nondum publicata: quod quidem non leviter dolendum est, cum interpretationis talis editionem omnibus modis promoveri, Reipublicæ literariæ plurimum intersit. Ne enim jam de scriptis hujus nostri Autoris Theologicis dicamus, de quibus nempe non nisi unicum illud, *de Stylo Scripturæ Sacre*, Latina veste donatum est: sane tot egregii supersunt ejus tractatus Philosophici & ad complendam Historiam naturalem summe proficui, qui tamen nondum translati hucusque habentur: cujusmodi sunt volumina tria *Considerationum de utilitate experimentalis Philosophiæ naturalis*; item *Historia frigoris*; *Continuatio prior* (secunda enim traducta publici juris est) *experimentorum physico-mechanicorum circa elastem & gravitatem aeris*; *Discursus de atmospheris corporum solidorum*; *Experimenta & note de mechanica origine seu productione diversarum qualitatum particularium*, frigoris puta, caloris, saporum, odorum, volatilitatis, fixitatis, aptitudinis corrosionem tam faciendi, quam patiendi, præcipitationum chymicarum, qualitatum magneticarum & electricitatis: ne plura hujusmodi enarremus, quæ excitare quidem appetitum solidioris Philosophiæ amatoribus, sed Anglica haud callentibus possent, non explere, nisi versio dictorum librorum etiam procuraretur. Cæterum in Catalogo illo & ea Autoris scripta una commemorantur, quæ non separatim, sed inter Transactiones modo Philosophicas Societatis Regiæ evulgata fuere: inter quæ non ultimum locum tenet Descriptio novi cujusdam Instrumenti hydrostatici, aureis nummis promptius & exactius, quam per ullam stateram examinandis inservientis, quæ habetur in *diſt. Transact. ann. 1675. Mens. Jun. num. 115 pag. 329*: cujus quidem mentionem præ cæteris ut faciamus, materiæ affinitas, quam cum præsentī hac nostra appendice hydrostatica habet, exigere a nobis suo quodam jure videtur.

SINGU-

Quantum naturalis philosophiæ fines promoti fuerint adminiculo vitrorum dioptrico artificio rite paratorum, cum jam olim apud animum meum perpendissem, magno incensus fui desiderio meam quoque symbolam pro viribus ad hanc rem conferendi. Simulatque ergo commodam adeptus sum occasionem, ea quæ mente conceperam, in praxin deducendi, præcipuus fuit laboris mei scopus, *primo* ut *telescopia* inusitata magnitudinis non solum facillima ratione construere, sed modum quoque non operosum illa dirigendi adinvenirem, ut scilicet objecta procul a nobis remota nobisque incognita possent perlustrari; *secundo* ut talia *microscopia* fabricarer, quibus quavis objecta cominus posita, vel tota vel ex parte, clare ac distincte possent inspicere, atque ita plura indies, quæ sensus nostros adhuc fugiunt, indagari, id quod a nemine eo, qui mihi maxime probatur, modo factum memini; *tandem* ut singularem illam vim, quam *Solis radii* in res ipsis expositas *exserunt*, rite adplicarem, ita quidem, ut tantum excitare liceret ignem, qui omnes nobis cognitos agendi virtute superaret. Quo meo proposito adeo non excidi, ut potius per machinam valde simplicem & ab aqua commotam, vitra ad hos usus facientia non formare solum, sed nitidissime quoque expolire possim, sine magna ullius hominis opera. Qua de re cum alias plura in publicum proferre constituerim, non ingratum curioso Lectori puto futurum, si de vitris solum ustoriis quædam hac vice afferam.

Quibus perspectum satis est, quam operosa speculorum urentium sit fabrica, polituræ facilis jactura, conique ustorii in objecta comburenda non satis comoda directio, conjectura haud difficili assequantur, quibus rationibus ad vitrorum ustorum fabricam tendam inductus fuerim. Id vero institutum meum deinde magis urgere cœpi, cum animadverterem, specula metallica aut vitrea Solis radios reflectentia, si comparentur cum vitris dioptricis ejusdem magnitudinis Solisque imaginem æque amplam referentibus, ab his virtute

Uuu

adu-

adurendi non parum superari, atque ita eos posse effectus edi per vitra haud adeo magna, quos a speculis vastæ molis frustra desideraveris. Verum experiundo didici, si quis opus hoc aggrediatur, tantas sese difficultates illi objicere, quæ insuperabiles prima fronte videntur. Neque enim, ut præcipuas solum commemorem, possunt vitra tantæ spissitudinis, quanta hic requiritur, parari in officinis vitriariorum eo modo, qui operis illis familiaris est, dicique non potest, quanti sit laboris, homines illos in viam ipsis nondum tritam deducere, adigereque ad rem, quam impossibilem judicant, inprimis si tentamine uno alteroque facto vitra magno labore parata disrumpantur. Certe triennium integrum confectatus sum cum difficultatibus illis, quas non nisi pertinaci studio sumtibusque haud exiguis superavi. Quod si vero vel maxime vitrum quinquaginta circiter libras grave confectum fuerit, quoruscumque quisque tanto qui robore polleat, ut manibus suis in patina illud versare, & figuram pariter ac levitatem debitam ipsi conciliare possit? Necesse ergo est, ut per machinas hæc omnia efficiantur, quas excogitare non cujusvis est, & licet vel maxime quis animo conceperit earum fabricam, non tamen eidem statim vel aquæ fluentis copia vel locus commodus, & quæ requiruntur cætera suppetunt. Quæ quidem eum in finem commemorantur, ut adpareat, nemini mirum videri debere, vitra ustoria, quæ magnitudine ac virtute cum hostro paria facere possint, a nemine parata fuisse; licet procul omni dubio multi solertissimi viri, quorum ferax fuit hoc nostrum seculum, eorundem fabricanti mente agitarint.

Cæterum quanti momenti sit res ipsa, naturalis scientiæ consulti facile intelligent ex effectis jamjam dicendis, quibus nulla temporis accuratior determinatio adjecta est, cum omnia paucorum secundorum minutiorum spatio producantur.

1. Simulatque *lignum* foco admovetur, qui a superficie vitri trium ulnarum longitudine distat, statim flamma concitatur, tametsi *lignum* aqua prius *madefactum* fuerit.

2. *Plumbum* atque *stannum* non contemnendæ crassitie confestim liquefcunt.

3. *Lamina ferrea* ea in parte, qua ad focum admovetur, mox excandescit atque sine mora liquefit. Id quod in lamina cuprea & orichalcea quoque observatur.

4. La-

4. *Lapis fissilis* (*Schlefferstein*) liquefactus in vitrum abit nigri coloris, quod in fila diduci potest.

5. *Vas argillaceum* aqua repletum, interim dum illa vehementer ebullit, colliquefcit.

6. *Lateres cocti* excandefacti in vitrum flavum mutantur.

7. *Pumex* autem diaphanum vitrum suppeditat.

8. *Asbestus* foco admotus expectatione citius in nigricans vitrum convertitur.

9. *Plumbum liquefactum* in pellucidum vitrum transit.

10. *Stannum* vero primum in albissimum pulverem, deinde vero in vitrum commutatur.

11. *Aurum* liquefcens in vitrum colore rubinos referens redigitur.

12. *Antimonium*, dum in clauso vase comburitur, fumos emittit, qui collecti in subtilissimum albissimumque pulverem abeunt.

13. *Sub aqua* ulnam alta pix, resina & sulfur liquefcunt.

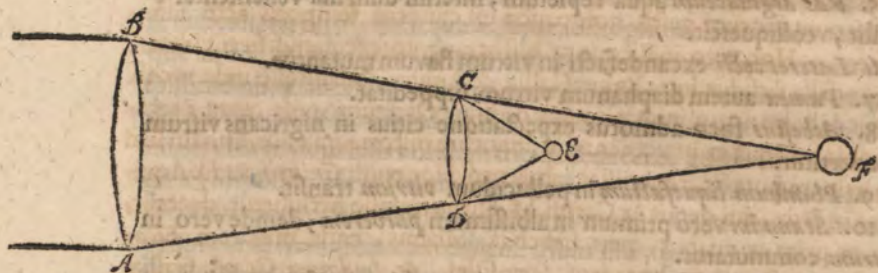
14. *Lignum* quoque ac *papyrus* concremantur a radiis ab hoc vitro versus Solem reflexis, quod iis minime incredibile accidet, qui norunt, lentem quamvis numero indefinitos habere focos, quorum tres in nostra satis sunt conspicui.

Quoniam ergo vitri hujus ope, quod unius hominis opera facile loco moveri, & ad usum adhiberi potest, ignis excitatur, qui efficacia sua omnes alios nobis notos antecellit, atque ita non solum in aere libero, sed etiam in vitris clausis & vacuo artificiali varia possunt institui experimenta, & pulveres quoque, nec non res variis fluidis circumdate igni Solari potentissimo exponi; id quod si speculis ustoriis utaris, fieri nequit, quia conus ustorius, qui in vitris deorsum tendit, in speculis Solem versus in aerem projicitur: nemo certe inficias dabit, hoc instrumento, quod media etiam in hyeme eadem vi pollet, quamplurima in scientiæ naturalis incrementum posse indagari, si incidat in hominem & pyrotechniæ peritum, & veritatis studiosum. Quia vero ipse temporis, quod ad experimenta illa sumenda requiritur, penuria laboro, curabo, ut æquo sibi possint talia vitra pretio comparare, qui curiosarum rerum studio tenentur. Quorum in gratiam hic addam, qua ratione & speculorum & vitrorum usteriorum vires incredibilem in modum augeri facile possint. Sit AB vitrum (speculum) causticum, in quo refracti (reflexi) radii conum AFB constituent. Adplicetur ad conum

lluu 2

num

num luminosum vitrum aliquod ustorium ea in parte, quæ foco non est nimis vicina, ita ut extremi radii AF & BF peripheriam ejus CD

stringant: ita fiet, ut Solis imago F contrahatur in E. Quantam vero vim radii hoc modo collecti habeant, vel ex eo potest colligi, quod res, quæ in F posita, cum Sol altitudine debita non gaudet, duntaxat incallescunt, in foco E statim colliquescent.

L' HERITIERE DE GUYENNE.

sive

Hæres Aquitania. i. e.

Historia Eleonora, filia Guilielmi ultimi Aquitaniae

Ducis, nupta primum Ludovico VII Gallia, dein

Henrico II Anglia Regibus.

Roterodami, apud Regnerum Leers, 1691, in 8. Plag. 18.

Artificium veteres historias reconcinandi & ad genium seculi nostri eleganti stylo accommodandi, Gallis quibusdam ab aliquot annis usurpatum, imitatus etiam est libelli huius Autor ejusdem nationis *De Larrey* (hoc enim nomen in dedicatoria ad *Illustrissimum Ducem Sabombergium* epistola profertur) sed ut conjici potest, cum plurimis aliis ob religionem patria exulans. Cum vero aliis quibusdam, ut notum est, objici soleat, quod veritati historicae minus studeant, quam dulcedini fabularum heroicarum, quas *Romanas* vocant; fidem narratis asserere hic voluit adscriptis margini scriptoribus, quorum autoritate nititur. Titulum historiae suae paulo angustiore a se datum esse non negat,

negat; majorem enim libelli partem in commemoratione aliarum rerum, quam quæ ad Reginam illam proprie pertinent, consumpsit. Institutum tamen hoc suum nobilium scriptorum exemplo tuetur, qui Heroum suorum gestis non pauca ex ejusdem temporis actis admiscunt. Hoc vero in Eleonora historia tanto excusatus fieri videtur, quod illa disidiis inter Reges Gallia & Anglia, secutisque inde motibus & bellis non minimas causas dedit. Oritur Autor filum narrationis, postquam ex præcedentium annorum historia, quæ ad notitiam suæ pertinere putavit, repetisset, ab A. 1136. Hoc enim *Guilielmus IX* Aquitaniae Dux, qui genus ex Caroli M. stirpe traxisse perhibetur, decessit, cum prius ex duabus, quas habebat, filiabus, natu majorem *Eleonoram* testamento heredem scripsisset, & *Ludovici* Crassi Gallia Regis filio *Ludovico* (qui *septimus* ejus nominis numeratur) desponsari curasset. Altera *Alix* sive *Alexia* Comiti *Veromanduo*, ex Regio sanguine in Gallia Principi nupsit. *Eleonora* XIV annorum puella ejus fuit pulchritudinis & elegantia, ut non solum mariti Regis amorem sibi conciliaret, sed & per aliquot annos retineret; licet conversis in eam aulae Gallicae oculis, suspicionem liberioris vitae vitare non posset, quam tamen Autor, meliora de ea sperans, eluere conatur. Postquam vero Regem, ad bellum sacrum in Asiam pro illorum temporum more proficiscentem, comitata esset, mira quadam & incredibili pene occasione, & amoris maritalis, & existimationis suæ non exiguam fecit jacturam. Captus erat a *Saladino*, Saracenorum in Palaestina Duce, quidam ex cognatis Reginae, cui *Sanza* nomen erat. Hunc illa literis ad Barbarum, clam Rege, scriptis liberavit: nec *Ludovicus* Rex indignationem dissimulavit. Sed Regina elatiori animo erat, quam ut eam ferre, aut uxoris blandimentis tollere vellet; quin contemnere maritum, ut superstitioni deditum, & monastico rigori quam regio splendori aptiorem coeperat. Interuenit quidem conciliatio quædam, sed recrudescente variis ex causis odio, accedente Pontificio & utriusque conjugis consensu, matrimonium A. 1152 dissolutum est, quamvis Regina duas ex Rege filias peperisset. Consanguinitas prætexebatur, propter quam illis seculis facile divortiorum licentia impetrabatur, si gratia aut pecunia accederet. *Eleonoram* secretiores stimuli agitabant, amore *Henrici* Comitis Andegavenensis captam. Hunc soluto regio matrimonio maritum sine mora elegit, & *Aquitania* in dotem ei attulit,

Uuu 3

nimis

nimis bona fide, ut Autor judicat, a Galliae Rege restitutam, cum eam Rex filiarum, quas ex Eleonora genuerat, nomine retinere potuisset, certe nostro seculo vel levioribus etiam titulis utilitati regnorum studeretur. Cum *Henrico*, qui post *Stephani Blesensis* adversarii & competitoris sui obitum, Angliæ regnum secundus ejus nominis acceperat, aliquandiu satis jucunde vixit Eleonora, & quinque filiorum, duarumque filiarum mater ex illo facta est. Verum senior marito & jam effœta illecebras continuare non potuit, quibus illum in fide amoris conjugaliter retineret. Cum igitur ille vagis amoribus indulgeret, implacabili in maritum odio exarsit, & adultos jam communes filios in patrem concitavit, infelici quidem conatu. Nam & ipsa a marito in arctam custodiam A. 1177 conjecta est, ex qua non nisi post annos duodecim a *Richardo* filio, qui post mortem primogeniti *Henrici* (tertium vocabant) & parentis, in regnum successerat, liberata fuit. Rependit filio beneficium mater, cum is ex Asiatico bello redux in manus *Leopoldi*, Austriæ Ducis, quem indigne tractaverat, incidisset, & *Henrico* VI Imperatori traditus in vinculis teneretur. *Eleonora* enim ingentem pecuniæ summam collegit, & obsides ex Angliæ Proceribus comparavit, quibus *Richardum* ex vinculis redemit. Post hujus mortem, filio suo superstiti, *Johanni* (quem *sine terra* cognominant) contra *Henrici* III filium Artum, nepotem suum, cui ex jure primogenituræ potius in regnum jus competere videbatur, adhasit haud bono successu, quamquam *Johannes* istum in potestatem redegerit, & ut fertur, clam sustulerit; nam ipse infelix admodum regnum habuit, & amplissimæ Eleonoræ provinciæ in Aquitania ad Galliae Reges postea pervenerunt. Decesit illa octoginta amplius annos nata, in quibus sedecim Gallicæ, quinquaginta Anglicæ Reginae nomen & dignitatem tenuit, varia fortuna, quam tamen animi inquietudine & ambitione sibimetipsi infensam fecit. Hæc fere præcipua esse putavimus, quæ ex *Eleonora* historia breviter recenserentur. Lectu tamen dignissima sunt multa alia, quæ per occasionem libello huic, in tres partes diviso, inferuntur, de gestis præsertim Regis Galliarum *Ludovici* VII, & Angliæ Regum *Henrici* II ac *Richardi* fortissimi Principis, & *Saladini* raræ itidem virtutis viri, quibus omnibus eleganter & copiose commemoratis, monita haud inutilia cum judicio addit Autor. Inter alia sub initium partis II summationem exponit vitam & exitum *Thomæ Becquiti*, celeberrimi Archiepiscopi

piscopi *Cantuariensis*, ejus memoriam adhuc colit Romana Ecclesia, abominari autem cepit sub *Henrico VIII* Anglicana. Cancellarius fuit *Thomas Henrici* II, sed pro beneficio accepto cum ad Præsulatum eveheretur, malam illi retulit gratiam. Cum enim in Synodo Episcoporum & Procerum a Rege Oxoniæ convocata, decreta contra abusus dominatus Pontificii cum reliquis juramento approbasset, mox tamen absolvi se ab illo vinculo Romæ curavit, & Pontificum prætensiones summo cum zelo tueri nixus, omnes qui placita Synodi exquebantur, excommunicare ausus est. Aufugit postea in Galliam, sed reconciliatus cum Rege, & in patriam post sex annos reversus, pristino rigori institit, & tam acriter offendit Episcopos, ut illorum instinctu, a quatuor ex Nobilitate Normannica in templo suo trucidatus fuerit d. 29. Decembris A. 1170, jugulum quidem ultro præbens, & tantum rogans, ut cognatis amicisque suis parceretur. Fuerunt inter Doctores etiam Parisienses, qui jure casum esse judicabant; sed Romæ tanti habitus est, ut post triennium ab *Alexandro III* inter Sanctos referretur. *Henricus* Rex jurejurando sese a suspitione cadis illius purgavit, quanquam voce, quæ illi exciderat, & qua de Thomæ injuriis sibi illatis querebatur, Nobiles illos ad facinus incitatos fuisse non ambigeretur.

MELCHIORIS LEYDECKERI SYNOPSIS CONTROVERSARUM DE FœDERE & TESTAMENTO DEI, quæ hodie in Belgio moventur. Accedit Apologeticus, quo ad iniquas D. Johannis Wajeni Censuras modestè respondetur: nec non Exercitatio Theologica de S. Scriptura Autoritate ad conscientiam adstruenda.

Trajecti ad Rhenum, ex officina Francisci Halma, Academiae Typographi, 1690. in 8. Plag. 24.

IN *Apologetico*, qui primam hujus opusculi partem constituit, Clarissimus *Leydeckerus* Viri itidem non incelebris *Johannis Wajeni* præfationem Synopsi Hierozoici præfixam ad censuram revocat, ac nominis sui famam contra eundem vendicat. Hunc deinde excipit ipsa *Synopsis Controversiarum de Fœdere & Testamento Dei hodie in Belgio motarum*, ac quinque libris absolvitur. E quibus primus in decidendis qua-

tuor controversiis occupatur, ac in earum I. negat Autor, vocem *διαθήκη* ex usu N. T. ac speciatim Apostoli Pauli, præcise significare Testamentum, non vero *συνθήκη* foedus. II. ostendit, Testamentum Dei juxta Scripturas significare ipsum foedus gratiæ, non æternum Dei propositum, voluntatem & gratiæ consilium. III. propugnat, Theologos hæcenus recte docuisse, Vetus & Novum Testamentum revera unum esse quoad substantiam, & quibusdam tantum accidentibus differre. IV. demonstrat, foederis gratiæ ejusve œconomix non esse distinguenda tria tempora, 1. promissionis a protevangelio usque ad Moysen; 2. Veteris Testamenti a Moysen ad plenitudinem temporis; 3. Novi Testamenti ab adventu Christi ad consummationem seculorum. Liber *secundus* duarum controversiarum enodationem instituit, & quidem I. evincit, sponsonem Christi sub Vetere Testamento non habuisse naturam fidejussionis, sed rationem expromissionis, adeoque Christum sub Vetere Testamento considerandum fuisse ut expromissorem, non fidejussorem, etiam secundum definitionem fidejussoris apud Jureconsultos receptam. II. declarat, Deum sub Vetere Testamento, admissio sponfore, non reservasse sibi libertatem nihilominus exigendi solutionem ab electis fidelibus, ceu primariis debitoribus. Liber *Tertius* duas itidem controversias sub examen revocat, e quibus I. refutat docentes Vetus Testamentum nihil aliud fuisse, quam consilium seu promissionem Dei de danda typica hæreditate terræ Canaan, cujus periodus sit incipienda a Moysen & legislatione in monte Sinai. II. autem defendit, Apostolum Paulum Gal. IV, 24. & sqq. non agere de natura & origine Veteris & Novi Testamenti, nec per duas *διαθήκας* intelligere Vetus & Novum Testamentum, quorum illud sit de danda hæreditate terræ Canaan, & incipiat demum a monte Sinai. Liber *Quartus* tres exhibet controversias, inter quas I. impugnat sententiam eorum, qui statuunt sacrificia a prima promissione, facta in Paradiso, fuisse libera usurpationis, non imperata, & quidem usque ad Moysen, per quem propter *μοσχοποιαν* fuerint demum Ecclesiæ injuncta. II. improbat opinionem asserentium, legem ceremonialem post *μοσχοποιαν* datam esse in peccati exprobrationem ac quandam imputationem, nec non ad aggravandam atque obsignandam Patrum, sub reatu, ira, & execratione, servitutem. III. falsitatis arguit asseverantes, Decalogum primitus in monte Sinai Israelitis esse latum in puram putam formulam

mulā foederis gratiæ. Liber *Quintus* in explicando statu Patrum sub Vetere Testamento versatur, ac tredecim de eodē controversias proponit. I. tuetur, statum Patrum ante Moysen a statu Patrum post Moysen non esse discriminandum, juxta D. Cocceji conceptum; adeo quidem, ut facta fuerit ingens status mutatio, ex libero in duriores, imo durissimum, propter peccatum *μοσχολατρείας*. II. probat, clarissimum Coccejum statum Patrum sub Vetere Testamento, adeoque & differentiam status sub Vetere & Novo Testamento minus recte explicuisse. III. IV. & V. negat, recte dici posse, Fideles Veteris Testamenti vixisse sub reatu, ira & maledictione, in eoque mansisse usque ad mortem Christi expiatoriam & satisfactoriam, adeoque nec actualiter eos fuisse cum Deo reconciliatos. VI. docet, Patribus sub Veteri Testamento adscribendam esse quietem animæ ac tranquillam conscientiam, cum libertate ac fiducia accedendi ad Deum. VII. inficiatur, Patres Veteris Testamenti detentos fuisse per omnem vitam in servili & miserrimo metu mortis, maxime ex intuitu per eam amittendæ terræ Canaan typicæ hæreditatis. VIII. refellit opinantes, Patres Veteris Testamenti usque ad Christum quodammodo & ex parte imperio diaboli obnoxios fuisse. IX & X. inculcat, Patres Veteris Testamenti nec Angelis, nec Principibus, Senioribus, Sacerdotibus, Prophetis, tanquam Dominis & Diis *λεγομένοις* subjectos fuisse. XI. exponit, Spiritum servitutis ad Vetus Testamentum, & Spiritum adoptionis ad Novum Testamentum male restringi. XII. sub examen revocat & rejicit opinionem, quæ Patribus Veteris Testamenti plenam ac proprie dictam remissionem obtigisse inficiatur. XIII. inquit in sensum loci ad Hebr. XI, 39. 40. atque ex eo sententiā Cocceji de statu Patrum sub Vetere Testamento hautquaquam probari posse edocet. His quinque libris subjungitur tandem *Exercitatio de Sacra Scriptura Autoritate ad conscientiam adstruenda*, in qua methodum recentiorum quorundam suæ fidei sociorum, Scripturæ Sacræ auctoritatem non aliunde quam ex ratione adstrui posse propugnantium, a Reformationum processu, in demonstranda Sacri Codicis divinitate hæcenus observato, multum abire, ac variis periculis expositam esse, luculenter tradit, eandemque, in medium adductis aliquot argumentis, concise refellit.

CHRISTOPH. VVITTICHI INVESTIGATIO
Epistolæ ad Hebræos, & POSITIONES sive Aphorismi universam Theologiam adumbrantes.

Amstelædami, apud Joan. Wolters, 1691, in 4. Plag. 60.

- D**ivinam hanc Pauli ad Hebræos epistolam *Wittichius*, dum in vivis erat, ita exponere studuit, ut sæpe quidem *Cocceji* sui vestigia solícite premat, nec raro tamen de suo etiam observationes haud poenitendas adjiciat. Præsertim vero adminiculis profanæ eruditionis Græcæ utitur, ad emphasin phrasæon Apostolicarum declarandam. Sic enim explicat v. g. Cap. I. v. 1. πολυμερῶς ex *Hesychio*: πολυχεδῶς, δαψιλῶς, πολλά χήματα ἔχων. Versu 4. διαφορώτερον ὄνομα, de prærogativa dignitatis, ex *Xenophonte*: ἀπὸ γὰρ τῆς μάχης τὸ τέττα ὄνομα μέγιστον ἤνυστο; & *Philostrato*: ὅφ' Ὀμήρῳ πολλοὶ καὶ τῶν μὴ πᾶν σπαρδαίων εἰς ὄνομα ἤχθησαν. Pariter ut Latini apud *Virgilium* II. *Æneid*: Et nos aliquod nomenque decusque gessimus: & *Catilina* apud *Sallustium*: Fuimus vulgus sine nomine. Versu 10. κατ' ἀρχάς, pro ἐν, ex *Demosthene*: καὶ τὴν ἀγορὰν, in foro: καὶ τὴν νόσον, in morbo, ex *Thucydide*. Cap. II. v. 1. Παραρρῶμεν, ex *Hesychio*, ἐξολιδῶμεν, *Suida*, παραπέσωμεν, *Chrysostomo*, μὴ ἐκπέσωμεν, ne excidamus, prolabamur, præterlabamur vel præterfluamur, cum *Coccejo*, qui refert ad aoristū II. verbi passivi παραρρῶεσθαι. Quod plenum tamen Grammaticæ alex *Wittichio* videtur, satiusque omnino in præsentē activo explicari exemplo *Chrysostomi*, qui simul adducit locum *Proverb. III. 21*. Τίς, μὴ παραρρῶης, πῆρσον ἢ ἐμὴν βελὴν καὶ ἔννοιαν, כְּנִי יָדִי מִלֵּי חַיִּים. Τελειῶσαι versu 10. ex sacris Ethnicorum atq; initiatis, qui μυνῶσαι, τελειῶσαι, τελίσκεισαι, τελειῶσαι dicebantur. Ut frustra *Grotius* hoc idem esse, quod antecedens proxime εἰς δόξαν ἀγεῖν, contendat. 89. γέλων ἐπιδραμεῖσθαι versu 16. ex *Platone*: μὴ ἐξέδω τοῖς τε κτήματι καὶ ἐπιδραμεῖσθαι &c. ubi notat idem quod pro suo vindicare ac redimere. Castellioni placet opitulari, *Grotio* liberare a servitute manu injecta. respondet Ebræorum יָחַן, קִיָּן & שָׂפָן, propius tamen, *Wittichii* calculo, verbo יָחַן. Ἐν ᾧ v. 18. pro ὅταν, subintelligendo χεῖρῶν, ex *Thucydide*: τὸ γὰρ γένος τὸ τῶν Σαρακῶν, ἐν ᾧ ἂν θαρσύνῃ, Φοινικῶν τε τὸν ἐστὶ. *Thracum* enim natio, si quando fiducia gliscit, cadis avidissima est. Cap. IV. 13. Τετραχλησμένα ejusdem sensus significationisque cum αὐτὸν ἐρέειν, quod in sacrificiis usitatum juxta *Homerum* *Iliad. α*. Αὐτὸν ἐρεῖσαν μὲν πρῶτον καὶ ἑσφαξαν καὶ ἐδεξαν, retroraxerunt quidem primum, & jugularunt, & exco-

riarunt. Γῆ ἢ πᾶσαι τὸν ὑετὸν, cap. VI. 7. ex *Anacreonte*: ἡ γῆ μέλαινα πίνει. Quemadmodum Ebræorum יָחַן, proprie inebriari, de terra etiam usurpatur. Θάνατον φέρεσθαι τὸ διαθεμέναι, cap. IX v. 16. ferre mortem testatoris, non expectare, ut *Grotius* arbitratur, ex Hebr. נָשָׂא Deuteron. XXIV, 15. Jer. XLIV, 23. ubi vox שָׂא conjungitur. Ex δευτέρῳ versu 28. secundo; sic ἐκ τῆς Φανερεῖς aperte, ἐκ τῆς δικαίᾳ juste. Cap. X. v. 15. Μαρτυρεῖ ἡμῖν καὶ τὸ πνεῦμα; h. e. assentitur nobis, ex *Xenophonte*: καὶ γὰρ δὲ μαρτυρῶ τέτοις, ego vero his assentior. Cap. XI. 1. πραγμάτων ἐλεγχος ἢ βλεπομένων, scil. convictio, ex *Xenophonte*: ἐλέγχεται γελοῖος ὢν, convincitur esse ridiculus &c. Ετυμπαίνεσθαι versu 35. de fustigatione, quando homines suspendebantur, & tympanorum instar fustibus cadebantur usque ad mortem, ex *Hesychio* πλήσεται, δέρεται, ἰσχυρῶς τύπτεται, ex *Suida* ἔλῳ πλύσεται, ἐκδέρεται καὶ κρεμάται. Nec raro Criticus noster de lectionis varietate disquirat. Asserit v. g. cap. II. 9. vulgatam lectionem χάρις Θεῷ contra Syriacam editionem Tremellii, codices quorundam orthodoxorum Patrum, Fulgentium, Vigilium, Ambrosium, & ipsum Nestorium, qui legit χάρις Θεῷ sine Deo, collegitque inde hominem tantum, non Deum in crucem sublatum mortuumque. Cap. X. 2. ἐπεὶ ἂν, ceteroquin, pro quo alii, ἐπεὶ ἢ ἂν, vel ἐπεὶ καὶ ἂν, vel ἢ καὶ ἂν. Versu 11. καὶ πᾶς μὲν δέχε- 266. 274. 300. 302. 304. 306. 308. 310. 312. 314. 316. 318. 320. 322. 324. 326. 328. 330. 332. 334. 336. 338. 340. 342. 344. 346. 348. 350. 352. 354. 356. 358. 360. 362. 364. 366. 368. 370. 372. 374. 376. 378. 380. 382. 384. 386. 388. 390. 392. 394. 396. 398. 400. 402. 404. 406. 408. 410. 412. 414. 416. 418. 420. 422. 424. 426. 428. 430. 432. 434. 436. 438. 440. 442. 444. 446. 448. 450. 452. 454. 456. 458. 460. 462. 464. 466. 468. 470. 472. 474. 476. 478. 480. 482. 484. 486. 488. 490. 492. 494. 496. 498. 500. 502. 504. 506. 508. 510. 512. 514. 516. 518. 520. 522. 524. 526. 528. 530. 532. 534. 536. 538. 540. 542. 544. 546. 548. 550. 552. 554. 556. 558. 560. 562. 564. 566. 568. 570. 572. 574. 576. 578. 580. 582. 584. 586. 588. 590. 592. 594. 596. 598. 600. 602. 604. 606. 608. 610. 612. 614. 616. 618. 620. 622. 624. 626. 628. 630. 632. 634. 636. 638. 640. 642. 644. 646. 648. 650. 652. 654. 656. 658. 660. 662. 664. 666. 668. 670. 672. 674. 676. 678. 680. 682. 684. 686. 688. 690. 692. 694. 696. 698. 700. 702. 704. 706. 708. 710. 712. 714. 716. 718. 720. 722. 724. 726. 728. 730. 732. 734. 736. 738. 740. 742. 744. 746. 748. 750. 752. 754. 756. 758. 760. 762. 764. 766. 768. 770. 772. 774. 776. 778. 780. 782. 784. 786. 788. 790. 792. 794. 796. 798. 800. 802. 804. 806. 808. 810. 812. 814. 816. 818. 820. 822. 824. 826. 828. 830. 832. 834. 836. 838. 840. 842. 844. 846. 848. 850. 852. 854. 856. 858. 860. 862. 864. 866. 868. 870. 872. 874. 876. 878. 880. 882. 884. 886. 888. 890. 892. 894. 896. 898. 900. 902. 904. 906. 908. 910. 912. 914. 916. 918. 920. 922. 924. 926. 928. 930. 932. 934. 936. 938. 940. 942. 944. 946. 948. 950. 952. 954. 956. 958. 960. 962. 964. 966. 968. 970. 972. 974. 976. 978. 980. 982. 984. 986. 988. 990. 992. 994. 996. 998. 1000.

De Cherubinis ad versum 5 capitis IX breviter agit, ac denominationem ab illo animali arcessit, quod bovem facie retulisse, seu פָּנֵי הַבָּיִת habuisse, *Ezechielis I. 10*. dicitur, ut כְּרֹב sit idem (sic ut *Coccejus* jam ante ex *Kimchio* notavit) quod bos arator, derivatusque a כָּרַב arare, secus atque aliis videtur, qui deducunt a רָכַב equitare per μετάθεσιν literarum ר & כ, & כְּרֹב sellam seu רָכַב faciunt. Qua ratione alias Cherubini vocantur רָכַב אֱלֹהִים currus Dei, *Psal. LXVIII. 18*. Iis symbolice ait exprimi duplicis generis creaturas, Angelos nempe & homines, ubi impositi arcae se

- mutuo adspexisse dicuntur, innuque Angelos cum hominibus in Christo amico quasi vinculo confociari, & arcanis salutis nostrae flagrantissimo animo studioque inhiare. Istiusmodi *μυστικώτερα* Auctor diligenter quandoque tangit exponitque, v. g. *cap. IX, 2. τὴν λυχνίαν* seu candelabrum tabernaculi de coelesti lumine, quod in cordibus nostris vel per Divinum verbum in hac vita, vel proxime a Deo in aeterno illo futuroque tabernaculo accenditur. *τὴν τράπεζαν, καὶ τὴν πρῶτην τῶν ἁγίων, mensam & propositionem panum*, de Servatore, qui panis vitae est *Joh. VI.* & spiritualis cibus noster, ejusque pretiosa morte ac merito, quod panum illorum instar, qui coram Deo in mensa positi perpetuo erant, sempiternum manet, operaturque, ut per *εὐαγγέλιον* ac Sacramenta nobis velut in mensa subministratur. *τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης περικεκαλυμμένην πάντοθεν χρυσίῳ, arcam Testamenti undique auro obductam*, v. 4. de Christo, in quo omnes divinae ac humanae sapientiae thesauri tecti sunt atque reconditi, *Coloss. II, 3.*

- Neque minus in eam curam incumbit, ut diluat illa convellatque, quae ab Apostolico sensu recedere videntur. Hinc depugnat adversus Socinianos, qui *capitulum VII. v. 26.* de Christi felicitate praepostere explicant, quasi his ipsis verbis, quibus summa absolutissimaque Pontificis Maximi integritas, sinceritasque indicatur, nonnisi status quidam beatus auspicatusque significetur, conanturque ex *versu 7. capituli IX* evincere, omnia peccata, quae *Levit. XVI, 16, 30, 34.* dicuntur *expiata die expiationis*, esse restringenda ad peccata infirmitatis, quae appellantur *ἀγνοια*, & ex *versu 8.* piorum animas ante Christi adventum ad coelestia aeternaturaque gaudia non esse admittas. Quo pervenisse quidem etiam Abrahamum, Isaacum & Jacobum, & alios viros eximios Grotius hoc loco existimat, sed quasi per machinam, non per viam, extraordinaria quadam ac rara Dei dispensatione. Quem notat inde Wittichius, & passim refutat, v. g. cum dictum *Psalm. XLV,* quod *Capite I. v. 8.* de Christo adducitur, *ὁ θεός σου, ὁ θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τῶν αἰώνων*, de ipso potius Deo Patre, tanquam throno Filii, vel firmatore ipsius, & verba illa *Capitis V. v. 6. σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα καὶ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ,* de Sacerdote, cujus nullus successor, non vero de perfectissimo ejusdem munere aeternumque duraturo interpretatur; quin imo *ἀπολύτρωσιν* illam *τῶν ἐπὶ τῇ γῇ* τη δια-

τη διαθήκη παραβάσεων de redemptione, sive liberatione a peccatis, quae in populo Dei ante Christum ut plurimum valuerant, intelligendam opinatur; veteresque illos *Cap. XI, 40.* ideo dici sine nobis minus consummatos, quia in vita aeterna erunt nostri accessio, & sic istorum bonorum participes. Quid quod alia varie atque subinde ex Coccejo contra Schlichtingium Autor disputat; propugnatque contra Heinsum, vocabulum *ἀγγέλων* *Cap. II, 2.* proprie de Spiritibus illis a corpore liberis, non de nunciis Prophetisque divinis esse exponendum; istud item *Psalmi VIII. τὸν βραχὺ τι παρ' ἀγγέλου ἡλαττωμένον*, &c. de Christo, capiendum esse, non de hominibus aliis, uti Heinsius male existimaverat. Quamvis vero saepe *ὑποβάσει* suae nimium quantum serviat contra Arminianos ac Nostrates disputans, non tamen id obstat, quo minus in bibliotheca exegetica bene fruenda locum huic Wittichii Commentario haud postremum tribuendum existimemus.

HISTOIRE DE DOM JEAN DE PALAFOX &c. i. e.

Historia Iohannis de Palafox Episcopi Angelopolitani, & postea Osimensis, ejusque litium cum Jesuitis.

Anno 1690, in 12. Plag. 24.

HISTOIRE DE LA PERSECUTION DE deux saints Evêques par les Jesuites &c.

sive,

Historia persecutionum, quas Bernardinus de Cardenas Paraguayensis in America Meridionali Episcopus, & Philippus Pardus, Archiepiscopus Philippinarum, a Jesuitis passi sunt. Accedit Responsum ad Judicium de Tomo III Practicae moralis, anno 1690 Coloniae excusum.

A. 1691, in 12. Plag. 26.

Xxx 3

Tomum

Tomum III. *Practica moralis*, qui D. Antonio Arnaldo tribuitur, in Actis nostris A. 1690 p. 442. & sqq. recensuimus. Quod igitur in illo de edenda historia Præfulum in India a Jesuitis male tractatorum promiserat Autor, in voluminibus his, quæ quartum & quintum *Practica Moralis* tomum constituunt, nec incommode a nobis hic conjunguntur, præstare aggressus est. Summa rerum ex Tomo illo III. & aliunde sic satis nota est. Casus autem tot atq; tantos variosq; continent scripta, quæ in his compilationibus producuntur, ut compendiosam enarrationem difficillime admittant. Omissa itaque illa, indicem libellorum & documentorum, tum quæ integre in linguam Gallicam versa exhibentur, tum quorum fragmenta aut excerpta solum producuntur, hic inferemus.

In priori volumine de Episcopo Angelopolitano reperiuntur (1.) *Antonii Gonzalez de Rosende*, ex Ordine Clericorum Minorum, libellus de vita *Johannis de Palafox & Mendoza*, Hispanice A. 1666 cum insignibus approbationibus editus. (2.) Initium vitæ ejusdem Episcopi, a Jesuita quodam Gallice publicatum A. 1688. (3.) Ejusdem vita ab ipso Palafoxio Hispanice scripta, titulo: *Vita interior cujusdam peccatoris pœnitentis*. (4.) Ejusdem *defensio canonica* magno volumine A. 1652 edita & Regi Hispaniarum dedicata, ex qua memorabilia quædam documenta singulatim allegat Autor, puta, Provisoris Episcopi mandatum ad Jesuitas, ut approbationes suas exhibeant; epistolam Episcopi ad Regem d. 12. Sept. A. 1647. postquam sese in montes recepisset, datam; Ejusdem literas ad P. Radam, cui Regis diplomata adjunxit d. 7. April. A. 1649; Responsum Radæ d. 14. April. A. 1649. quo causas adducit, propter quas mandato Regis non pareat; Replicam Episcopi d. 4. Maji A. 1649. (5.) Prima Episcopi ad Pontificem epistola d. 25. Maji A. 1647. data, in qua de injuriis a Jesuitis sibi illatis conquestus est. (6.) Alia prolixior ad eundem d. 8. Jan. A. 1649. quam a Jesuitis perperam pro supposititia traduci notat Autor. (7.) Responso ad memoriale Jesuitarum Regi, sub finem anni 1649. contra Episcopum exhibitum, & a Canonico quodam Angelopolitano, tunc Madriti præfente, publicatum. (8.) Memoriale P. Pedrazæ Jesuitæ, Episcopo quidem Paraguayensi oppositum, sed in quo tria capita falsæ accusationis contra Angelopolitanum contineri dicuntur. (9.) Responsum ad Memoriale Jesuitarum, quod Episcopus

pus Angelopolitanus Regi tradidit, pro obtinenda executione *Brevis Apostolici* d. 14. Maji A. 1648 pro se expediti. (10.) Manuscriptum, cui titulus est, *Angelopolitana*, productum in congregatione Cardinalium, & a D. *Johanne Magano* subscriptum, in quo acta Episcopi narrantur & defenduntur. (11.) Breve Pontificis *Innocentii X.* d. 14. Maji A. 1648 supra n. 9. allegatum, & postea d. 19. Novembris A. 1652 & 27. Maji A. 1653 confirmatum. (12.) Scriptum Jesuitarum Romæ A. 1653 compositum, titulo: *processus & finis causa Angelopolitana*. De hoc notat Autor, quod Tomo IV *Bullarii* Lugduni A. 1655 excusi, a fol. 289 usque 300 insertum, sed in indice librorum prohibitorum A. 1683 jussu *Innocentii XI* edito expunctum fuerit.

In volumine altero ejusque Tomo I. de Episcopo *Paraguayensi* sequentia Gallice versa producuntur. (1.) *Memoriale*, sive *Defensorium Bernardini de Cardenas* Episcopi Paraguayensis, & Monachorum Franciscanorum illius diocesis, ad Regem Hispaniarum, oppositum Memoriali *Juliani de Pedraza*, Procuratoris Jesuitarum in India Generalis d. 26. Novembris A. 1652 ab *Johanne Villalono* Monacho Franciscano. (2.) Ejusdem responsum ad primum memoriale a *Pedraza* contra Episcopum scriptum. (3.) Ejusdem refutatio posterioris memorialis a *Pedraza* exhibiti. (4.) Dissertatio de vita, meritis & laboribus Episcopi ex actis ab A. 1644, usque ad annum 1657, quo ex sede sua in montes & sylvas ejectus est, & Barbaris Evangelium prædicavit. (5.) Dissertatio apologetica de persecutionibus & molestiis Episcopo a Jesuitis inflctis, *Alexandro VII* Pontifici exhibenda, autore *Alfonso Carillo*, Advocato curiæ Hispanicæ. (6.) Memoriale ex Hispania missum, quo continentur resolutiones *Alexandri VII* & congregationis Cardinalium, itemque Regis Hispaniarum in causa Paraguayensi.

Tomo sequenti hujus voluminis producuntur, quæ ad historiam *Philippi Pardi*, Archiepiscopi Philippinarum spectant. (1.) Responsum *Alfonsi Sandini*, Dominicani, Definitoris & Procuratoris Generalis provinciæ Philippinæ, ad curiam Regis Hispaniæ, quo relatio adversariorum, pro defendendo Pardi exilio, refutatur. (2.) *Christophori Padrochi* narratio de captivitate & exilio Archiepiscopi, mandato hujus, cum ipse a defensione sui impediretur, conscripta. (3.) Ejusdem

Ejusdem alia relatio de actis Archiepiscopi, postquam in sedem suam restitutus fuisset. (4.) Exemplum relationis authenticæ de actis Archiepiscopi circa mercaturam Jesuitarum. Adduntur in fine (5.) litteræ *Gabrielis Curuzelaequi* Gubernatoris Philippinarum d. 15. Febr. A. 1686. ad Archiepiscopum data, hujusque responsio d. 25. Febr. ejusdem anni. (6.) Excerpta ex scripto Maniliæ in Philippinis composito, & Romam ad *Congregationem de propaganda Fide* destinato.

Subjunctus est historia huic tractatus, ad illam quidem non pertinens, sed quem Autor una cum isthac historia melius conservari posse putavit, quam si seorsim ederetur. Dicendum autem prius aliquid est de libello, cui tractatus hic opponitur, cujusque in rubrica mentionem fecimus. Habet is formam dialogi inter *Alcippum* & *Theodorum*. Ex illis prior magnis in speciem laudibus ab ingenii acumine, excellentia styli & insigni moderatione D. Arnaldum extollit, & Jesuitarum causam in *Tomo III. Pract. moral.* vehementer vulneratam esse disserit. Alter in contrariam prorsus sententiam verba facit, & ex omnibus Arnaldi scriptis *Tomum* illum tertium pessimum esse contendit. Speciatim reprehendit in eo prolixitatem & moram tædiosissimam in præliminaribus, in primis autem temeritatem, imo stultitiam deliro sene dignam, quod fidem haberi postulet libris & documentis adversus Jesuitas publicatis, licet authentica non producantur. Exprobrat ei, quod deserta patria non potius in Indiam ad propagandam fidem & cognoscenda Jesuitarum acta profectus sit, quam in Hollandia refugium quæsierit, in qua hæresin & confusionem regnare terramque martyrum sanguine respersam esse dicit. Addit alia non parum acerba, & responsiones copiosas ad narrata *Tomi III* (quæ in præsens intacta reliquit,) pollicetur. Huic Dialogo opposita est Appendix illa, de qua diximus, quæ eo præcipue tendit, ut ostendatur, in controversiis, quæ non coram tribunali judicis tractantur, sed in scriptis ventilantur, sufficere, si a viro probo exempla librorum & documentorum producantur, non exhibitis licet authenticis sive autographis; standum enim illis esse, donec falsi convincantur. Autor interim confidenter asserit, verissima & sincera esse, quæ allegavit, & cum autographis convenire; hæc vero tutius in locis, ubi sunt, donec a iudicibus edi jubeantur, custodiri, quam artibus adversariorum exponi, quibus illi abolere, aut corrumpere, quæ sibi nocere putent, noverint.

verint. Post alia, quæ illis hac occasione objicit, ad rixam Arnaldi cum Jesuitis de peccato philosophico digreditur, & librum *Platellæ Jesuitæ Duaceni* & theses P. Pugeani ex collegio Claromontano Arvernorum allegat, ut adversus Jesuitas Antverpienses, a quibus provocatus est, probet, quod omnino docuerint Jesuitæ, peccata enormia pure philosophica committi posse. Ad ea vero, quæ *Theodorus* ille *Arnaldus* exprobraverat, existimationem hujus tuetur, cum sit Doctor Theologiæ in celeberrima Parisiensium Academia renunciatus, & pro orthodoxo & probo a Pontificibus & Cardinalibus adhuc agnitus, nullius vero nec falsi, nec læsæ charitatis, post quinquaginta annorum cum Jesuitis contentiones, convictus. Objectam *Tomi III* prolixitatem defendit, quod generalia prius clare asserenda fuerint, antequam ad probationes particulares, sequentibus *Tomis* instituendas, progressus fieret: obtentum tamen esse scopum existimat, & argumenta illius, ex quibus quædam breviter repetit, intacta consistere. Aculeis quibusdam pungit autorem *Judicii*, quem innuit *Bubursum* esse: senem esse Arnaldum fatetur, octoginta annorum, sed cui vigor memoriæ, ingenii & judicii, qualem habuerit, integer supersit: salvam illi esse fidem in Regem & patriam, salvam doctrinam Catholicam. In Indiam ut proficisceretur, ex re ejus non fuisse, nec illo itinere opus esse ad noscenda Jesuitarum facta. Horum odio & violentia Gallia ejectum fuisse, nec vitio verti illi debere, quod in Batavia sedem quæsierit, quam Jesuitæ frequentissime adeant, malintque soli, excluso reliquo Clero, missionis illius emolumenta ad se trahere. Catholicos in Hollandia absque participatione hæresis aut confusionis vivere posse, & eorum ad quingenta millia in ea reperiri, qui Deo majori zelo ferviant, quam in provinciis, in quibus cultus Romanus publice vigeat: Clerum doctum & pium esse, populum bene instructum. Adjicit quædam de martyribus veteribus novisque, & inter hos de *Gorcumensibus* & *Brielsensibus*, ac nominatim *Cornelio de Muis*. Acerbiora quædam, cum ad caput quæstionis parum faciant, studio præterimus.

PLAINTÉ DE Mr. ARNAULD DOCTEUR
de Sorbonne à Monseigneur l'Evesque
d' Arras, &c. i. c.

Yyy

Que-

Querela D. Antonii Arnaldi Theologi Sorbonici ad Dn. Episcopum Atrebatensem de impostoribus, qui ultra annum ejus nomine falsas literas plurimas ad Theologos Duacenses non paucos plenas mendacii & fraudum scripserint.

Typis hoc ipso anno, sed non adscripto loci nomine, excusa, plagulis $3\frac{1}{2}$ in 4.

Impostura, de qua queritur Autor, tam atrox est, ut propemodum, ob imitationis metum, periculosum videri possit, eam liquide exponere. Quoniam tamen evulgata est, & cautelam aliquam notitia ejus afferre etiam prudentissimis potest, dissimulandam omnino aut silentio prætereundam non putavimus. Tanto vero magis detestanda est fraus ista, quod a viris literatis & sacri ordinis commissa esse videatur. Ansam enim habuit ex diuturna illa & acri disceptatione, quæ Arnaldo & sociis cum sectatoribus Molinæ intercedit. Qui illius fuerint architecti, Arnaldus affirmare non audet; suspiciones tamen detegit, & investigationem atque vindictam criminis ab Episcopo expectat. Antequam igitur innotescat, quid Episcopus præstiterit, nemo præjudicio gravandus est. Summa querelæ, ut eam paucissimis proponamus, hæc est: Cum in Academia Duacena ex Professoribus Philosophiæ junior quidam, *Lignius*, orationem & sententiam Jesuitæ cujusdam in publica declamatione refutasset, & famosas illas quinque propositiones (quas Jansenianas vocant) defendisset, mirum in modum adversarios offendit. In hujus igitur perniciem literæ confictæ & ad illum aliosque Arnaldi nomine missæ esse dicuntur, quæ illos in fraudem induxerunt, ut Arnaldo illi personato respondentes, animi sui sensa simpliciter & aperte indicarent. *Lignius* ipse & libros & manuscripta quædam secretiora impostori misit, reulas suas vendidit, & statione sua deserta in extremos Galliæ fines Carcassonam usque, Galliæ Narbonensis urbem, ducentis a patria miliaribus distitam, profectus est, mendacibus promissis illectus, fore, ut a pio quodam Episcopo susciperetur & optime haberetur. Sed misere delusum se esse cum damno & dedecore expertus est. Alius Duacensium Arnaldo fictio, quem pro patre spiritali elegerat, arcana conscientie suæ in literis revelavit. Ut vero literæ hæc Duacensium, in damnum eorum &

sine

sine suspitione stellionis, qui eas ab incautis elicuerat, publicari possent, alio figmento suppositæ sunt Arnaldi literæ, quibus vehementer lamentatur, literas illas ab infido & profugo famulo, ægrotanti sibi surreptas esse; quanquam ipse in hac Querela sua affirmet, se neque ægrotasse, neque a multis annis famulum habuisse. Interim in fine libelli ad Episcopum significat, epistolas illas Duacensium a Rectore collegii Jesuitarum illius loci asservari, & cupientibus ostendi. Hæc de ludo hoc minime liberali & faceto sufficiant; de quo fortasse tempus plura docebit, cum nec Arnaldus a prosecutione causæ cessaturus esse videatur, nec fortassis etiam Jesuitis defutura sint, quæ pro se allegent.

HISTORIA MULIERUM PHILOSOPHARUM, scriptore *Egidio Menagio.*

Lugduni, apud Anissonios, 1690, in 12. Absolvitur plagulis dimidiatis 22.

Etsi paucis philosophandum esse Neoptolemus apud Ennium excenseat, & multitudinem consulto philosophiam fugere Cicero existimet, quod eam non nisi docti homines assequi possint; foeminas tamen ab ejus studio non exclusas fuisse olim, nec id hodie aversari, in vulgus notum est. Ut miremur, unde Lactantius sententiam istam hauserit, qua Lib. III. Instit. divin. cap. 25. tradit, Veteres docuisse, nullas unquam mulieres philosophatas esse præter unam ex omni memoria Themisten. Plures studio isti fuisse deditas ostendit Menagius, dum ad Diogenis Laërtii historiam Philosophorum observationes olim in Angliā editas novis accessionibus locupletatas in Belgio nunc evulgar, haud alienum ab isto instituto existimans, in hoc libello foeminas recensere, quæ in Græcorum veterum libris memorantur philosophiæ studio claræ. Itaque elenchum earum peculiari hoc commentariolo contexuit, eumque artibus & scientiis omnibus excultæ in Galliis foemina *Anna Daceriæ* Tanaquilli Fabri filia dicavit. Neque eas tamen, quæ amoenitatum studia excoluerunt, rhetoricen, poeticen, historiam, mythologiam & similia, enumeravit, quarum plurimæ memorantur in scriptis veterum; sed solas eas e priscis historiis congescit, quæ severiori disciplinæ philosophiæ

Yyy 2

phæ operam dederunt, & vel ejus studio vel libris de ea scriptis incla-
raverunt. Singularem de iis *Apollonii* Stoici librum olim extitisse,
Photii testimonio p. 4. & 79. affirmat, ipse vero in Scriptorum prisco-
rum, quos evoluit assiduus, libris sexaginta quinque se reperisse indicat,
casque hoc ordine recenset, ut primo loco novendecim sectæ non cer-
tæ addictas collocet. Inter has præ cæteris eminent, de quibus etiam
prolixius disserit, *Aspasia* Periclis prius scortum, dein conjux p. 9. *Ju-
lia Domna* primum Severi Imp. postea Caracallæ privigni, vel ut alii
rectius censent, filii, conjux p. 19. *Anthusa* divinationis e nubibus in-
ventrix p. 26. *Eudocia*, quæ prius *Athenais* fuit dicta, Theodosio Jun.
matrimonio juncta p. 28. *S. Catharina* Alexandrina virgo & mar-
tyr, Philosophiæ professorum Parisiensium (æque ac Wittenbergen-
sium) patrona, *Æcaterine* etiam dicta; cujus historiam, quod nimium
fabulis implicita esset, ex Breviario Parisiensis jussu Archiepiscopi anno
1680 ejectam annotat p. 46. Dein certis alligatas sectis philosophas
mulieres enumerat; Platonicæ quidem addictas septem, quas inter
celebris est *Hypatia* Theonis Mathematici Alexandrini filia, miseris
modis trucidata, p. 56. Dialecticis addictas quatuor Crononis filias
p. 63. nominat. Cyrenaicam unam *Areten* p. 64. Megaricam u-
nam *Nicareten* p. 65. Cynicam unam *Hipparchiam* uxorem Crate-
tis, cum quo publice congressa fuerit, verecundiæ nulla ratione habi-
ta, p. 67. Peripateticas duas p. 70. Epicureas tres p. 75. Stoicas
quinque p. 79. recenset. Pythagoricas plures extitisse, deque iis *Phi-
lochorum* peculiare volumen scripsisse p. 4. & 81. ex Suida refert. In-
ter quas *Theano* uxor Pythagoræ, quæ duos filios Telaugem & Da-
mona ex eo suscepit, cumque his marito defuncto scholam rexit; &
Mylia Milonis Crotoniatæ conjux, Pythagoræ filia; necnon *Timycha*
Millyæ Crotoniatæ uxor, quæ stupendæ pertinaciæ exemplum edidit,
linguam dentibus sibi præmorsam in os Tyranni, causam ex ea scire
cupidi, cur Pythagoræi mortem oppetere malint, quam fabas concu-
care, exspuens, memoria dignæ videntur.

Huic de philosophantibus foeminis libello adjecit Autor Dissertationem lingua Italica scriptam super tessaradecastichon (*sonetto* vocant Itali) septimum Francisci Petrarchæ, cujus initium:

La gola, e 'l sonno, e l'oziose piume.

Commendatur in eo studium philosophiæ, etsi vulgo contemni soli-
tum. Desinit autem in hos versus:

Tanto

Tanto ti prego più, celeste spirito,

Non lasciar la magnanima tua impresa.

id est, Eo magis te oro, anima coelestis,

Ne avertaris a magnanimo tuo proposito.

Queritur hic, cuinam inscriptum fuerit hoc poemation? Si commen-
tatores ea de re consulas, vir aliquis intelligendus erit, isque aut *ignoti*
nominis, juxta Antonium de Tempore, Castelvtrum, & Tassonium;
aut *Ursus* in Montis Pessulani academia studiis incumbens, juxta
Franc. Philelphum; aut secundum Bernardinum Danielem & Vellu-
tellum *Joannes Boccarius*. Sed a scopo aberrarunt hi omnes. Ob-
servat quippe Menagius, carmen hoc esse responforium ad epistolam,
eodem ligati sermonis genere, iisdemque (quod potissimum argu-
mentum est) rhythmis terminatam, quam *Justina Levia*, Andrea filia,
Perotta Saxoferratenfis ad Petrarcham dederat, consilium rogans,
an in philosophiæ studio pergere, an ad fufum & colum se relegari
debeat pati? Fuit hæc (quod annotat Autor) agnata Nicolai Perotti,
Episcopi Sipontini, qui *Cornucopia* congescit, ac in eo Phædrum fabu-
larum scriptorem insigni plagio expilavit, observante Scriverio ad Mar-
tial. Lib. III. ep. 20. Hæc ubi memorasset Menagius, singula Pe-
trarchæ verba notis illustrat, quibusdam grammaticis sive criticis, qui-
busdam historicis. Sic prolixius agit de poetarum coronis p. 30. de
paupertate poetarum p. 46. Paradoxe satis p. 58. statuit, si unicus
Poeta epicus sit apud Græcos Homerus, apud Latinos Virgilius, apud
Italos Torquatus Tassus, (cui tamen Fulvius Testi Ludovicum Ariostum
jungi voluit) eadem ratione dici posse, apud Lusitanos unicum
esse Cammoesium, at apud Hispanos Gallosque nullum. Catalogum
foeminarum eruditarum texit p. 59. ex Italia, Gallia, Hispania, Germa-
nia & Belgio collectarum. De Germanis inquit p. 63: *Anno gl' istessi;*
oltre ad Antonia Burignona Teologa; la Principessa Elisabetta, sorella
dell' Elettore Palatino, Abbadesa d' Erford; e Antonia de Vitemberg,
sorella d' Eberardo III Duca di Vitemberg: l'una e l'altra, non
solo in ogni sorte di bella letteratura eruditissime, ma anche intelligen-
tissime delle lingue orientali. Ad quem locum, pace doctissimi Autoris,
majoris lucis causa annotare quædam lubet, uti suevimus quandoque
facere, ubi de nostratibus exteri loquuntur. *Burignonia* ad Belgium po-
tius quam Germaniam nostram referenda erat, uti ex Actis anni 1686

p. 12. patebit, & *Elizabetha Palatina*, eruditarum virginum miraculo vix commode sociatur, quippe eruditione isti prorsus impar, in theologicis saltem meditationibus defixa. Elector porro, cujus soror hæc erat Herfordiensis Abbatissa, mortua d. 8. Febr. A. 1680, Carolus est Ludovicus Comes Pal. Rheni, ejusdem anni die 28. Aug. fato functus. Pro *Vitemberg* heic & in Indice legendum *Virtemberg*, id est, *Württemberg*; simulque notandum, Antoniam istam sororem habuisse natu minorem *Annam Joannam*, quæ ei persimilis fuit in coelibatu, in eruditione, in longevitate, in anno denique emortuali: nata quippe illa fuerat d. 24. Mart. 1613, hæc d. 13. Mart. 1619. denata illa Kal. Octobr. hæc d. 5. Mart. eodem A. 1679. Nec Germania nostra adeo foeminarum eruditarum est sterilis, quin plures, tum fato functæ tum adhuc superstites, ad miraculum usque doctæ & scientiis excultæ, nominari ab Autore potuissent: quarum ut justum catalogum texere instituti nostri ratio non permittit, ita in transcurso tamen non possumus non memorare *Henriettam Catharinam*, ex perillustri *Frisorum* stemmate prognatam, & hoc tempore sanctioris in aula Electorali Saxonica Consilii Præsidi, Viro illustrissimo *Dn. Nicolao Libero Baroni a Gersdorff* matrimonio junctam: cujus eximia eruditio vivæ omnium Musarum ac Gratiarum imaginis laudem ipsi jam pridem peperit, ejusque consummata omnium artium & linguarum scientia omnisque generis doctrina, infuscatæ pietati virtutibusque aliis juncta, ita per orbem dudum innotuit, ut famam ejus in Gallias ad Autorem penetrasse omnino existimemus. E *Rappolti* sane, summi poetæ & theologi, *Miscellaneis*, si non aliunde, id cognoscere potuit, qui hunc in modum p. 287. eam, cum adhuc virgo teneræ ætatis esset, sex & viginti abhinc annis allocutus est:

*Ecce stupet, citharamque tibi submittit Apollo,
Et cantu assurgit turba novena tuo.
Namque aliquis nostras tractare ait acriter artes,
Et vatum assidua polvere scripta manu.
Postque Dei cultum, post cultum utriusque Parentis,
Ingeniis studiis nil coluisse magis.
Quid loquar? Aonias te fama equare puellas,
Et Latias nobis reddere velle nurus?
An generi miscere tuo titulisque Camænas,*

Et

Et vetus abjectis conciliare decus?

*Quales Heroum nec iniquo sanguine sponsas
Alta Croton Samia prætulit arte viris:
Mascula vel qualis modulata est pectine Sappho
Clausula suis numeris verba sonante chely:
Vel Latius cecinit Grajisque immortalia chartis
Imperii occidui nuptia Serena Duci.
Quicquid id est, raris te cernit dotibus orbis,
Posteritasque viros inter adulta canet.*

Nec minus apposite & vere de ea cecinit Morhofius in libello, quem *Venerum novarum* nomine insignivit, p. 16. qui quod in paucorum manibus est, tot illustrium dotium Foeminae absolutissimæ testem, inde depromptam elegiam, nuptiis ipsius cum Illust. & Excell. Gersdorffio consecratam, integram adscribemus, dignam omnino ob argumenti & dictionis elegantiam, quæ hoc loco adeo opportuno & Menagiæ commentationi prorsus conveniente legatur:

*FRISIA, magnorum proles miranda Parentum,
Secula cui, credo, nulla tulere parem.
Illa sui generis Phoenix & amabile monstrum,
Gentis honos, sæcli fama, pudorq; virum.
Si mores videas, Charis hæc Germana vocari;
Si mentem, cerebro nata Minerva queat;
Si tibi pingende tot cum virtutibus artes,
(Famineo pingi scilicet ore solent)
Hoc poteris omnes; Pictor, comprehendere vultu:
Ore Deas uno tresque novemque dabit.
Quicquid signat Eos, veteresque loquuntur Athenæ,
Illa legit, calamis hos imitata sonos.
His mire fecunda fluit facundia labris;
Seu fallat Latias æmula voce nurus;
Seu patrio attonitas effascinet ore Camænas,
Totque suos populis dividat una sonos.
Illa, quod ateræ Pietas generosaque Virtus
Inscripsit tabulis, quod domus, aula sapit;
Quod schola rixantes inter distracta cathedras
Extudit, omne domi docta Virago tenet.*

Non

Non tacitos Natura sinus tegit: illa volentem

Dadaleo vultus dedocet igne rudes.

Æthereæ patuere domus, divisaque regnis

Tellus, & fatis regna rotata suis.

Mira facit, justa cum res explorat amussi:

Corpora cum numeris ponderibusque ligat:

Sidera cum speculis rapit, & solerter ovantes

Temperat agglomerans ore manuque sonos.

Nulla viris ars est, nulla est celebrata puellis,

Seu venit ingenio, seu pede, five manu:

Una viros junctis superat, superatque puellas

Artibus, & nulla se videt esse rudem.

Ut nulla sit in arte rudis; tamen unica restat,

Qua non turpe uni succubuisse Viro:

Nam, quod tantum uno poterat didicisse Magistro,

Ut tot post artes omnia sciret, AMAT.

Claudat encomiorum exteris jure meritoque ostentandorum farraginem istud, quo clarissimus Leucorea olim Professor *Joh. Ericus Ostermannus* eam mactavit in carmine, præfixo *Orthonis Prætorii Secessui Rothaviensi*, ubi hunc in modum de ea scribit:

Cujus politum mille ab artibus doctis

Et eruditum fertilis Liger pectus,

Et fluminum rex ipse Mænus, & flavum

Mosæ vadum, tum limpida Odera terga,

Et illa princeps omnium ipsa terrarum

Italia sic volens veretur, ut secum

Mirata mites post ferociam longam

Septentriones, sceptrâ sponte submittat

Germanicarum principi puellarum.

Sub finem catalogi sui p. 66. Menagius meminit *Jacobi Carmelitæ*, qui grandi volumine nondum publici juris facto complexus sit nomina ac opera mulierum doctarum: allegat aliquot suos Latinos Gallicosque versus in *Christinæ Reg. Suec.* laudem compositos, qui in Poematibus ejus pridem notis ac communi vatum calculo approbati leguntur: itemque epigramma suum profert p. 79. in obitum *Pauli Scarronii* festivo scribendi genere non magis quam nephriticis doloribus

ribus clari, *Maintenoniæ* mariti, quod quia non lepidum modo, sed & breve est, apponemus:

Deliciæ procerum, tota notissimus aula,

Venerat ad Stygias Scarro facetus aquas.

Solvuntur risu mæstissima turba silentum;

Hæc focus & Lusus, hæc lacrymant Veneres.

SYNAGOGA BIFRONS, SEU, DE SCRUTANDIS collapse Synagogæ rudibus dissertatio academica, auctore Laurentio Odhelio Sueco.

Frankfurti ad Moenum, apud Joh. Davidem Zunnerum, 1691, in 4.

Constat plagul. 25.

Cum doctissimus Odhelius opera Rabbinorum assidua ac diligent manu versasset, tantopere in hoc studio profecit, ut Talmudicum tractatum *Schebbuoth*, sive de Juramentis, Maimonidisq; *Hilcoth Melachim umulchamothehem* i. e. tractatum de Regibus & bellis gerendis, Latine versos notisque illustratos prælo paraverit, editurus, si per fata ei licuisset, hoc nimirum, quem agimus, anno vita functo. Unde dubii hæremus, an versiones istæ lucem aspecturæ sint, quam (uti par est credere) æque merentur ac ineditæ ejusdem auctoris notæ in *versionem Latinam* paraphraseos Chaldaicæ *Jonathanis Uzielidis*, in Polyglottis Londinensibus extantem. Se autem totum fere accepimus impendisse in Theologiam Judaicam systematice concinnandam. Merito quippe dubitabat, num omne tulissent punctum *Hulsius*, *Hackspanius*, alii, qui eam in rem quædam commentati fuerant. Accedebat, quod de illa, quam in lectionibus publicis academicis exorsus erat *Carpzovius* noster summe reverendus, unquam perficienda, actum & conclamatum esse videretur, postquam professione Ebrææ linguæ se abdicarat, inter Theologiæ Professores receptus. Nam si huic integrum esset, per immensa, quibus distinctur, negotia, telam illam olim coeptam pertexere absolvereque, neminem forsitan de alio systemate condendo cogitaturum existimamus. Ut igitur haberet orbis eruditus specimen, unde conjectare posset, quid sibi ex *Odhelii* lucubrationibus sperandum foret, *Synagogam* hanc *bifrontem* oculis ejus ac censuræ modo laudatus Auctor voluit subicere.

Silprimam ejus *frontem* respicias, videbis ea explicari ex scriptis N. T. *Pharisaismum* sive ἀποστολῶν *Synagoga a veteri Patrum doctrina*, partim quoad *præcepta decalogi*, partim quoad *doctrinam de Deo & Christo*.

Dum de quarto præcepto Odhelius agit, illustat locum *Matth. XV, 5.* ὃς ἂν ἐπὶ τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ, δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμῶν ὠφεληθῇς, vēritque: *Si quis dixerit patri & matri: Donum est id, quo a me juvari possis*, subintelligens, *is voto suo tenetur, nec relaxari illud potest*; sive, ut phrasibus Talmudicis hoc dictum eloquitur: האומר לאביו ולאמו קונס נהנה לך אסור. Ac ejusmodi excusationem, quantumvis omnibus humanitatis legibus adversam, apud Judæos olim obtinuisse, ex codice *Nedarim*, cap. 9. Mischna 1. colligit: Ibi enim legas: רבי אליעזר אומר פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו. וחכמים אוסרים. אמר ר' צדוק עד שפותחין לו בכבוד אביו ואמו יפתחו לו בכבוד המקום אם כן אין נדרים. מורים חכמים לרבי אליעזר בדבר שבינו אין לבין אביו ואמו שפותחין לו בכבוד אביו ואמו. Rabbi Eliezer dicit: *Aperiunt homini (portam ad revocandum votum) ob honorem patris & matris ejus. SED SAPIENTES PROHIBENT.* Dixit R. Zadok: *Antequam aperiunt illi ob honorem patris & matris ejus, aperiunt ei ob honorem Dei; Si sic, non erunt vota. Confessi sunt sapientes R. Elieseri, quod in re, quæ versatur inter illum & patrem matremque ejus, aperiunt illi ob honorem patris & matris ejus.* Quod si quæras, num ergo Talmudistæ approbent antiquum illum canonem a Christo damnatum, quæstionem affirmat Odhelius, quia heic dicitur: *SED SAPIENTES PROHIBENT relaxari votum ob honorem & commodum parentum.* Equidem (inquit Noster,) Mischnam citatam legenti patet, Sapientes a R. Eliesere convictos in sententiam ejus pedibus ivisse, atque hoc ipso, quod prius decreverant, reprobasse. Verum nonnulla sunt, quæ dubiam facere videntur hanc impiorum hominum emendationem. Primo, quod חכמים in primo loco, ubi a R. Eliesere dissentiunt, circellum ὀ impositum habet, id quod ibi *Halacham* esse ostendit, ut docet Coccejus, præf. *Sanhedrin*. Deinde, quod ipsi Rabbinii tradunt, non decerni secundum R. Elieserem, quia *rejeclaneus factus sit.* אין הלכה כרבי הליכות משום רשומתי הויה עולם f. 88. edit. Ven. in folio. Tertio, quod ibidem f. 93. a. traditur,

pag. 16

tur, quotiescunque sub Mischnæ initium legatur: אמר רבי פלוני. Dicit Rabbi N. N. sigillatim R. Eliezer, illic non esse *Halacham*, sive sententiam communem Doctorum Juris Ebraei. Quarto, quod etiam apud *Maimonidem* adhuc dum legitur canon, *vota cadere in res mandati*, de quo videndus vir celeberrimus ac hoc demum anno mortalitate solutus, *Eduardus Pocockius*, notis ad *Portam Mosis*, p. 415.

At missam facimus *primam libri partem*, cujus præstantiam vel ex unico hoc specimine intelliges. Ulti vero argumentum illius erat *Synagoga insana*; ita secundæ est *Synagoga sana*, sive usus scriptorum Judaicorum in Christianos redundans.

Inter cætera, quæ heic in vicem exordii præmittit Auctor, eminet censura *Kabbale Denudate*, quam multis nominibus laude dignam, nec raro tamen admodum periculosam ac absurdam opinionibus & interpretationibus refertam esse, luculenter probat. Statuit deinde, reliquias veteris sapientiæ Israeliticæ & sanæ catecheseos Patrum in libris Judæorum reperiri. Hinc de præcipuis dogmaticis & moralibus Rabbinorum libris disserit, *Maimonidis* puta articulis tredecim, R. *Abrahami Bar Dior* ספר ספרי, R. *Saadie* ספר חמדת משה, &c. eligens tandem R. *Jaghelis* ספר לקח טוב sive *Catechismum*, quem tum a *Joh. Benedicto Carpzovio*, tum a *Ludovico Compiegne de Veil* in Latinam linguam traductum, superiori anno p. 586. commemoravimus. *Veilianam* versionem Odhelius nunquam vidit, *Carpzovianam* non nisi postquam suam absolvisset. Contulit postmodum hanc cum illa, & ubi sibi a clarissimo Philologo discedendum esset, modeste innuit. Singulis Paragraphis libri Hebræo-Latini subjicit annotationes philologicas, usum illorum *polemicum*, adversus Christianos heterodoxos, *exegeticum* ac *moralem* pro re nata monstrantes. Multa heic egregia, sed quorum catalogum texere superfedemus, cum utrique operis parti præmittantur satis proluxa ac parvo temporis intervallo perlegenda *summaria*. Attamen ne specimen ex secunda Parte depromptum desideres, auctoris dicta de controversia circa divisionem decalogi in compendium redigemus. Judæos observat unicuique duarum tabularum pag. 131. quinque præcisè præcepta sive verba attribuire, eaque propter præceptum de honorandis parentibus ad tabulam primam referre, ad quam forsan hypothesin respexerit Apostolus, *Rom. XIII, 9.* Ventilat postmodum ex professo duas quæstiones: Num scilicet ante Augustini tem-

Z z z 2

pora

pora Judæi omnes eandem decalogi divisionem statuerint, ac Reformati? Et: num hodie equalis in Judæorum & Reformatorum scholis decalogi divisio doceatur? Ad posteriorem monet, communem hodiernæ Synagogæ sententiam hauriri posse ex R. Raphaelis מרפ"א cap. 37. ubi primum verbū esse traditur: Ego Dominus Deus tuus; (2.) Non erunt tibi Dii alii coram me; una cum appendice: Non facies tibi sculptile. (3.) Non sumes, &c. (4.) Memento Sabbati: (5.) Honora patrem &c. Haftenus pertingere tabulam primam. In tabula altera extitisse (1.) Ne occidas; (2.) Ne fureris; (3.) Ne facies adulterium. (4.) Ne respondeas testimonium falsum. (5.) Ne concupiscas. Tantundem haberi apud R. Judam Edm & R. Josephum Albo. Sic igitur dissentiant Judæi a nostratibus æque ac Reformatis, dum quam præfationem hivo- cant, primum præceptum constituunt. Discedunt etiam a Nostratibus, quod præceptum de non habendis Diis alienis secundo loco numerant, & quod unicum tantum de non concupiscendo effatum agnoscunt. A Reformatis, quod præceptum de imaginibus non pro verbo generali, sed pro appendice tantum verbi de non habendis Diis alienis venditant. Sed duplex heic difficultas animadvertitur. Primo enim plurimi Judæorum reprehenderunt Maimonidem, quod effatum: Ego Dominus Deus tuus, pro præcepto habuerit. Si autem non est præceptum, non pertinet ad decalogum. Secundo Judæi, quando 613 præcepta enumerant, 13 aut 14 ex solo decalogo exculpunt. Ergo omnia apud eos incerta esse videntur. Respondet Odhelius: Synagogam communiter approbare Maimonidis opinionem; hinc in præceptorum catalogo vulgo recepto *rigesimū primum* esse: לרע שש שם מצוי בעולם שנה אנכי ה' אלהיך. *scilicet* Deum in mundo existere, juxta dictum: Ego Dominus Deus tuus. Dein distinguunt Judæi inter מצות & דברים, sive verba vel effata, & præcepta; decalogumque statuunt continere quidem עשר דברים decem verba, quia decem vicibus inter loquendum respiravit quasi, sive loqui cessavit Legislatores, non decem, (sed tredecim aut quatuordecim) præcepta. Id quod autoritate R. Isaaci ben Arama & Abarbanelis probatum ivit Odhelius. Ad questionem priorem responsurus Odhelius stylum vibrat in doctissimum Buxtorfium Patrem, quod in Grammatica Chaldaica, Jonathanem Targumistam eandem, quam Reformati in usu habent, decalogi partitionem suo calculo

calculo approbasse, confidenter, sed ut Noster ostendit, invita veritate, asseruit. Jonathanem rite explicato, provocat ad testimonia libri *Mechilta*, quem R. Ismael sæculo a nato Christo secundo composuisse fertur, quemque allegat R. Simeon Haddarschan in *Jalkut P. I. f. 82. col. 4.* itemque ad locum libri *Vajikra Rabba*, (qui eodem fere tempore, quo *Mechilta*, conscriptus censetur) f. 157. edit. Wilhermsdorffensis. Utrobique decem verba eadem omnino ratione disponuntur, qua id apud R. Raphaelem fieri, pag. præcedente diximus. Nec aliter fieri potuit, ob hypothesin vetustissimam, quod *אני* Ego Dominus Deus tuus verbum unum ac primum per se constituent, quod Abenefra asserit ad *Deut. V, 16.* his verbis: רע כי רעת כל הקדמונים כי הדבור הראשון הוא אנכי. Mox ad privatam Fl. Josephi opinionem non exigendam monet communem Synagogæ sententiam; Philonem vero recte explicatum cum hac potius amice conspirare, quam, ut quidam putarunt, abs ea dissidere. Neque tandem, quid sibi videatur, dissimulandum judicavit Odhelius. Judaicam igitur partitionem antiquissimam ipsemet esse statuit, præsertim cum Irenæo quoque l. 2. c. 42. Athanasio, Hieronymo, & Hesychio placuerit, nec argumenta Pauli Burgensis, quibus illam creditur absurditatis convicisse, magni sint ponderis. Urserat hic primario, quod ad naturam præcepti requiratur, ut aliquid proponatur non tantum *enuntiative* aut *assertive*, sed vel *mandative*, vel *prohibitive*; concluseratque inde, quod *אני* Ego Dominus Deus tuus, præceptum primum absolvi, incongruum sit. Regerit Odhelius, verbis illis decalogum incipiendum fore, etsi præceptum esse neges, cum decalogus non decem præcepta, sed decem tantum effata vi nominis sui indicet; Judæos etiam distinguere inter מצות המעשיות præcepta practica & מצות האמונה præceptum credibile seu fidei. In verba E. D. D. T. (quibus præcipiatur credere Dei existentiam majestatemque) quadrare nomen posterius, in reliqua decalogi prius. Instantiam profert ex dicto *Deut. VI, 4.* Audi Israel, Dominus Deus noster Deus unus est. Concipi ait illud assertive, & tamen esse præceptum, quo nomine appelletur *ibid. v. 6.* & *Marc. XII, 29.* Expendere jubet, annon paraphrasis verborum, *Exod. XX, 2.* reperiatur *Deut. VI, 12.* & hoc supposito, anhe loco priori præcepti nomen concedere æquum sit. Argumentatus erat secundo loco Paulus Burgensis: Israelitas jam ante promul-

promulgationem decalogi credidisse in Deum, *Exod. IV, 31. & XIV, 31*; imo jugum obedientiae divinae in se recepisse, *Exod. XIX, 8*. itaque non opus fuisse præcepto expresso, quo ad existentiam Dei credendam & obedientiam legi præstandam obligarentur. Sed nec huic Achilli cedendum autumavit *Odhelius*; quin triplicem pro una instantiam in promptu habuit. Nimirum Israelitas agnovisse, Deum esse totius terræ dominum, *Exod. XIX, 5*. adeoque non potuisse ignorare, quod alius Deus extra eum nec detur, nec coli debeat; At hoc non obstante, in decalogo cultum alienorum Deorum prohiberi. Porro nec oblitos fuisse, vi & ope brachii divini ex Ægypto se eductos esse; Et tamen id quoque iis denuo inculcari. Postremo probandum incumbere *Burgensi*, Israelitis in *Mara*, ubi Deus *וַיִּשְׁפֹּט יְהוָה* *statutum & iudicium* posuisse legitur *Exod. XV, 25*. nullum præceptum iis, quæ decalogus continet, simile datum fuisse. Nam si ibidem non solum septem Noachidarum præcepta repetita, sed & alia, de sabbato, iudiciis & parentum honore, adjecta, (quæ Ebraeorum traditio est) tunc consequi, juxta *Burgensis* ratiocinium, quod totus decalogus supervacaneus fuerit.

Sub finem digressionis, Auctor in *M. F. Wendelinum* acriter invenitur. Allevaverat is, *effati divini de concupiscentia dichotomiam ab ecclesia Judaica non esse agnitam, sed a solis idolorum patronis ex radicibus וַיִּשְׁפֹּט יְהוָה & חַמֵּר esse deprehensam*. Illam quippe dici statuerant *Theologi Jenenses* de primo concupiscentiae motu, qui in corde est, hanc de appetitu, qui in actum deducitur & cum rei expetitæ ademptione est conjunctus. Demonstrare vicissim annis est *Odhelius*, tum quod celebriores Rabbini, & in his *Maimonides Gersomides* que eandem differentiam ac emphasin vocum וַיִּשְׁפֹּט יְהוָה & חַמֵּר docuerint; tum quod veteres interpretes, (quos nemo idolorum aut Papiſti fautores nuncupaverit,) quosque commemorant *Abenesra* ac *Abarbanel*, sententia Lutheranorum præluserint; tum denique quod ex recentioribus Judæis sint, qui plane cum Nostratibus in hoc argumento conveniant, præcipue *Abenesra*, comm. ad *Deut. V, 16*. Sed nolumus huic argumento diutius immorari, vel eo nomine, quod de illo in decima Supplementorum sectione, ex clarissimi *Othonis* diatribis, fusior nobis dissertatio instituenda sit.

R. P. LU-

R. P. LUDOVICI NOGUEIRA, LUSITANI,
Soc. Jesu Theologi, Expositio Bullæ Cruciatæ
Lusitaniæ concessæ.

Coloniæ Agrippinæ, sumptibus Fratrum Hugetan. 1691, in fol.

Constat Alphab. 6. & plag. 12.

Opus hoc jam ante annos aliquot Ulyssipone editum fuisse, ex præmissis censuris & approbationibus, quibus Auctor unus ex majoribus Societatis Jesu Heroibus prædicatur, Ulyssipone A. 1685 consignatis colligere licet. Quia autem hoc anno recusum est, mentio ejus aliqua vel ideo facienda fuit, quod sciamus, in Romanæ etiam Ecclesiæ Prælatorum atque Sacerdotum, quibus consultum maxime Auctor voluit, manus Acta hæc nostra quandoque incidere.

Bullas Cruciatas primi e Pontificibus Romanis Urbanus II & Innocentius III publicarunt, quibus nimirum iis omnibus, qui pro recuperanda Terra Sancta contra Saracenos militatum ibant, & rubea cruce signabantur, indulgentiæ, gratiæ aliæque privilegia concedebantur. Tamen vero istæ in Palæstinam expeditiones dudum desierunt, Cruciatæ tamen id genus Bullæ hodiernum Hispaniæ inprimis atque Lusitaniæ Regnis, quæ in ora maritima Africæ fortalitia quædam possident, & adversus Christiani nominis hostes militari præsidio tuentur, concedi a Romanis Pontificibus consueverunt. Cum enim munimentis illis, per quæ sola Muhammedani Africa incolæ a tentandis majorum suorum exemplo in Hispaniam irruptionibus prohiberi videntur, custodiendis servandisque sumptus impendendi sint haud exigui, quibus ferendis non semper paria sunt araria regia; invitandi per Bullas tales promissis spiritualibus gratiis fuere, qui liberalem in hos usus eleemosynam conferrent. Ex his eam, quæ Lusitaniæ a Gregorio XIV A. 1591 concessa, & a successoribus, Clemente VIII & Paulo V, amplificata fuit, & hodieque repeti & ut plurimum a sexennio in sexennium prorogari a Pontificibus solet (qua iis omnibus, qui ad præsidiorum illorum, adversus Muhammedanos in Lusitanis Africæ arcibus excubantium sustentationem, eleemosynam a Commissario pro cuiusque opibus definiendam contulerint, plenissima omnium peccatorum suorum indulgentia & remissio; precum item, eleemosynarum, peregrinationum cæterorumque bonorum operum, quæ in militante Ecclesia universali & singulis ejus membris fiunt, participatio; nec non privilegia & gratiæ aliæ, inprimis tempore interdicti,

&

& circa oratoria privata, esumque carnum, ovorum & lacticianorum in diebus vetitis, conceduntur) Auctor noster amplissimo commentario illustrandam suscepit. In quo 26 disputationibus, in suas iterum sectiones divisus, singulas fere Bullæ istius voces accurate explicavit, eamque sollicitè cum Bulla Hispanica composuit, & quicquid ex Canonico & Pontificio jure eam in rem congeri poterat, studiose congescit. Quæ omnia ut præcipue Confessariorum & Parochorum Romanæ Ecclesiæ usibus inserviunt: ita quæ passim ex illius Ecclesiæ disciplina de indulgentiis, interdicto & censuris ecclesiasticis, absolutione a censuris, de peccatis summo Pontifici aut Episcopis reservatis, de votis eorumque commutatione, de suffragio & indulgentiis pro defunctis, de beneficiis ecclesiasticis, de sacerdotum & confessariorum munere, ejusque generis aliis passim prolixè disceptantur, a nostratibus etiam perlustrari merentur.

LIBRI NOVI.

Tabella selecta & explicata a Carola Patina, Parisina, Academica. Patavii, 1691, in fol.

Cours entier de la Philosophie selon les Principes de M. Descartes, par Pierre Silvain Regis. A Amsterdam, 1691, in 4.

Dictionnaire Mathématique, ou Idée générale des Mathématiques, par M. Ozanam. A Amsterdam, 1691, in 4.

Nouvelle Bibliothèque des Auteurs Ecclesiastiques par Mr. L. Elies du Pin. Tome cinquième. A Mons, 1691, in 4.

Discours Politiques de Machiavel sur la I. Decade de Tite Live. Traduction nouvelle. A Amsterdam, 1691, in 12.

Reflexions Morales de l'Empereur Marc Antonin, avec des Remarques de Mr. S. de Mad. Dacier. A Utrecht, 1691, in 12.

Les Oeuvres d'Horace, traduites en François, avec des notes & des remarques critiques, par Mr. Dacier. A Paris, 1691, in 12.

Défense de l'Histoire des Variations, contre la Réponse de Mr. Basnage, par Messire Jacques Benigne Bossuet, Evêque de Meaux. A Paris, 1691, in 12.

Nouveau Voyage d'Italie. A La Haye, 1691, in 12.

Suite de l'Innocence opprimée dans les Filles de l'Enfance. A Toulouse, 1691, in 12.

Histoire d'Olivier Cromwell. 1691, in 12.

Abregé de l'Histoire des Vaudois par P. Boyer. A La Haye, 1691, in 12.

Histoire des Albigeois & des Vaudois ou Barbets par le R. P. Benoist. A Paris 1691, in 12.

Difficultez proposées à Mr. Steyaert Docteur & Professeur en Théologie de la Faculté de Louvain. A Cologne, 1691, in 12, Parties VI.

Lettre d'un Abbé à un Prelat de la Cour de Rome, sur le Decret de l'Inquisition du 7 Dec. 1690 contre 31 propositions. 1691, in 12.

G. Vander Muelen in Historiam Pomponii de Origine Juris Exercitationes. Trajecti ad Rhenum, 1691, in 8.

ACTA
ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Decembris, Anno M DC XCI.

TABELLÆ SELECTÆ AC EXPLICATÆ A
Carola Catharina Patina, Parisina, Academicæ.

Patavii, ex typographia Seminarii, 1691, fol. Constat foliis impressis 52, figuris æneis 42.

Pingendi artem, toti humano generi gratam maxime ac amabilem, nec non necessariam subinde ac utilem esse, apud omnes in confesso est: cuncta quippe seu artis seu naturæ opera oculis objicit, quantumvis longe sint remota; historiam illustrat servatque ad posteritatem; ritus exponit veteres; aliaque reddit clara quæ oratione exponi nequeunt; memoriam quoque juvat; format mores; corpus & animum vehementer movet; ornat omnia facitque conspectiora; delectationem affert; nominis denique dat immortalitatem. Eximiam hanc artem antiquissimis temporibus, in ipso ejus primordio, admodum rudem & imperfectam extitisse, nec aliud fuisse primam picturam, quam *umbram hominis circumductam lineis*, e Plinio cognoscimus, qui Lib. XXXV Historiæ naturalis cap. 3 & seqq. multa de artis hujus origine, præstantia & cultoribus tradit. Quintilianus *lineas extremas umbræ, quam corpora in Sole fecissent, circumscriptas*, indeque pingendi artem exortam fuisse, Lib. X Inst. orat. cap. 2. affirmat, & Ælianus Lib. X Var. Hist. cap. 10. primos illos artifices adeo rudi atque impolito penicillo animalia expressisse refert, ut necesse habuerint informibus figuris adscribere: *hoc est bos, illud equus, istud arbor*. Secutis autem temporibus præstantium artificum cura (quales memorantur & Græcis Pamphilus, Apelles, Melanthius, Polygnotus, Timagoras, Apollodorus, Zeuxis, Timanthes, Eupompus,

A a a a

Parrha-

Parrhasius, Euphranor, Aristides, Protogenes, Nicias, Antimachus, Asclepiodorus, Antiphilus, Theon & alii) ad tantam dignitatem ars hæc evecta est, ut infano pretio tabulæ eorum venditæ fuerint. Ita Mnafon, Eleatenfium tyrannus, prælii Persici imaginem ab Aristide confectam, in qua centum homines exhibebantur, quemvis eorum decem minis, adeoque integram tabulam mille minis, id est, Philippeorum decem millibus emisse fertur: & Apellis picturam, quæ Alexandrum M. fulmen tenentem in templo Dianæ Ephesiæ referebat, viginti talentis auri, quæ faciunt Philippeorum millia duodecim, fuisse redematam: pro Niciæ quadam tabula Attalum sexaginta talenta, sive triginta sex millia Philippeorum obtulisse: Timomachi Ajacem & Medeam talentis octoginta, sive quadraginta octo millibus Philippeis venditam: Aristidis tabulam ab Attalo talentis centum, id est, Philippeorum sexaginta millibus emtam: eandemque summam Romanos pro Apellis Venere Anadyomene, tributum nomine sibi debitam, Cois remisisse: Bularchi pictoris tabulam, in qua erat Magnetum prælium expressum, a Candaule rege Lydorum repensam auro, id est, ut Schefferus in Graphice p. 35. explicat, magnitudinem ejus æquatam nummis aureis, ac tot nummos datos, quibus tota contegi posset tabula: Apellis, Echionis, Melanthii, Nicomachi tabulas singulas *oppidorum opibus* venisse, e Plinio discimus. Collapsam tamen esse hanc artis excellentiam, ipsosque artifices defecisse, cum luxui deditæ gentes istam aspernarentur, notat Petronius, *inter pulcherrimas artes picturam ne minimum quidem sui vestigium reliquisse* questus. Verum superiori seculo renatam pingendi hanc artem dicere possumus, exortis tot eximiiis artificibus, Michaeli Angelo Bonarotto, Raphaeli Urbinate, Alb. Durerio, Titiano Vecellio Cadorino, & nonnullis aliis, qui veteres longo post se intervallo reliquisse existimandi sunt. Extat de iis insignis liber *Georgii Vasari* Pictoris Aretini, Italica lingua scriptus & Bologniæ 1681 excusus, in quo artis pictoriæ, sculptoriæ & statuariæ præstantissimi magistri, qui superiori ævo floruerunt, recensentur, eorumque vitæ & præcipua opera enarrantur.

Ab his artificibus professorum excellentium operum, in Italia, præsertim Patavii, extantium notitiam ut exteri adipiscerentur, eruditosque oculos (quos Cicero vocat, in tabulas hujusmodi cum ratione defixos) iis pascere, & artis præstantiam recte intelligere, celeberrimi

Antiquarii & Medici Patavini *Caroli Patini* omnibus artibus egregiis exculta filia, formæ & eruditionis laude præstantissima virgo, *Carola Catharina*, Academicis Patavinis ob doctrinæ raram in hoc sexu excellentiam adscripta, allaboravit: eamque ob causam selectas rariores sibi observatas Titiani Vecellii Cadorini *decem*, Leonh. Vincii *unam*, Pauli Calliarii Veronensis *undecim*, Caroli Calliarii *unam*, Alex. Varotarii *unam*, Andr. Vicentini *unam*, Jac. Robusti Tintoretti *unam*, Jacobi a Ponte Bassani *unam*, Hannibalis Caraccii *tres*, Lud. Caraccii *unam*, Dom. Contareni *duas*, Nic. Pusini *unam*, Fr. Barbieri sive Quercini *unam*, Jo. Holbenii *unam*, a Natale Jouveneto depictam *unam*, & ab Ant. Polato *unam*, incertorum vero artificum *tres* tabulas æri insculpi fecit, indeque expressas conspectui nostro subjecit, famam, quam perennam sibi excellentissimi artifices monumentis istis pepererunt, studio isthoc suo communem cum iis adeptæ. Omnes hæ tabulæ cum vel sacrum, vel pietati honestatique conveniens argumentum exhibeant; (nam lasciviorum, etsi artificiosissimarum picturarum nullam rationem habuit, ingenuos iis corrumpi ocellos & nequitie reddi participes a castissimo poeta Propertio edocta) unamquamque earum Dissertatione cuiusvis iconismo subjecta illustrare, & e sacris literis depromtas imagines verborum elegantia venustiores reddere, e Martyrum historiis aut Sanctorum vitis petitis ubertate sermonis explicare, e Gentilium monumentis acceptas vel prisorum Historiarum sententiis vel proprii sermonis cultu dilucidiores reddere satagit; verborum suorum elegantia pulchritudinem iconum æmulata, & orationem ex penicillo pictorum præstantissimorum (ut p. 106. loquitur) prodeuntem styli sui venustate tantum non supergressa. E sacris literis depromtas primo, utpote digniore, loco collocavit imagines: e quibus ad Vetus Testamentum eæ spectant, quæ Mosem Nili aquis expositum, indeque a Pharaonis filia protractum & servatum p. 11. Salomonis de duabus foeminis super infante demortuo altercantibus e tribunali latam sententiam p. 13. Angelum Tobie viam & rationem sanandorum oculorum monstrantem p. 16. sistunt: e Novo Testamento accersitæ sunt Johannis Baptiste p. 20. Nativitatis Christi p. 24. Matris Virginis cum filiolo ludentis p. 28. eundemque in templo Hierosolymitano Deo offerentis p. 36. & cum eo ac Josepho in Ægyptum fugientis p. 42. Christi in nuptiis Cananæis miraculum aquæ in vi-

num conversæ edentis *p. 50. & 56.* in domo Simonis leprosi discumbentis *p. 64.* Magdalene ad pedes Christi procumbentis eosque lacrymis rigantis *p. 72.* adulteræ a Christo criminis absolutæ *p. 76.* Pilati in prætorio manus lavantis *p. 80.* Josephi Arimathæensis corpus Christi e cruce detractum sepulcro inferentis *p. 82.* Spiritus Sancti super Apostolos in festo Pentecostes delapsi *p. 84.* Petri in somnio linteum variis animalibus refertum conspicientis *p. 88.* imaginis. Sanctorum historiis & Martyrum gestis accensendæ sunt icones, quæ referunt Crucem ab Angelis in cœlum deportatam *p. 82.* assumptionem Divæ Virginis in cœlum *p. 90.* Justinam virginem a Maximino, qui pudicitiam ejus frustra sollicitaverat, confossam *p. 94.* Sebastianum coram Diocletiani tribunali causam orantem, ab eo postea plagis enectum *p. 100.* Guilielmum Aquitanie Regem a D. Bernardo anachoreticam vestem accipientem & induentem *p. 102.* Antonium Patavinum castitatem foemina nobilis Ferrariensis adversus zelotypiam mariti tuentem *p. 104.* eundem cujusdam viri abscissum pedem tibie jungentem & sanantem *p. 108.* & graviter fauciatam a marito ira accenso foeminam miraculose curantem *p. 112.* patrem etiam suum Martinum Bullionium homicidii inculpatum & damnatum a morte liberantem *p. 116.* demortui usurarii cor in cista nummaria Antonio indice repertum *p. 122.* ejusdem doctrinæ veritatem miraculo vitrei scyphi, ab Aleardino milite in pavementum lapideum projecti neque confracti, assertam *p. 126.* reliquiarum ejus d. 13. Jun. 1231, anno ætatis sexto & trigesimo demortui d. 15. Febr. A. 1330 translationem *p. 132.* D. Hiacyntum & D. Dominicum Divæ Virgini supplices *p. 136.* Petrum martyrem a Manichæis interfectum, cum Mediolano Comum redire vellet *p. 140.* E profana historia & fabularum scriptoribus acceperunt pictores eas imagines quæ oculis subjiciunt Bacchum e curru ad Ariadnem desilientem, multis Silenis Nymphisque stipatum *p. 154.* Paridem venustissimæ Dearum pomum porrigentem *p. 162.* Alexandrum Darii matrem uxorem & liberos benigne excipientem *p. 170.* Antiochum perditæ novercam Stratonicem amantem, eamque a parente suo Seleuco Nicanore obtinentem *p. 174.* Exhibetur etiam tabella Concilii Tridentini A. 1545 Idibus Decembr. cœpti, pridie Nonas Novembr. 1562 absoluti confessum representans *p. 146.* cui doctissima Virgo brevem subjecit historiam & Oratorum a Regibus & Principibus eo missorum enumerationem

rationem *p. 149.* causamque, cur Regis Hispaniarum Orator Claud. Fern. Quignonius singulari loco seorsim solus federit, exposuit *p. 150.* Alia Viennam a Turcis A. 1683 gravi obsidione cinctam, liberatamque fortitudine Polonia Regis, Saxonie & Bavariæ Electorum, aliorumque Imperii Principum *p. 180.* refert: cui eloquentiæ etiam laude præstantissima Virgo orationem suam hujus argumenti, Imperatori Leopoldo dicatam, isthoc anno prid. Cal. Nov. Patavii recitatam, annexuit, Familias quoque nonnullas exprimentes spectandæ proponuntur tabulæ; qualis *p. 32.* a Titiano picta, nobilem apud Venetos Pisaurorum familiam ad pedes & aram B. Virginis filiolum gestantis prostratam exprimens, in ædibus Fratrum Franciscanorum Venetiis extans; ista item quæ a Jo. Holbenio delineata Thomæ Mori gentem adumbratam refert *p. 191.* inque Basileensi Academia asservatur; ac tandem familiæ suæ decora exhibens *p. 200.* proponitur tabella, in qua spectandus sistitur Carolus Patinus sedens, illiusque humero innixa Conjux, avi Guidonis effigiem digito veluti monstrans filiabus, quarum major natu Gabrielis altera manu librum gestat, minor Carola Catharina patri adstans sphaeram tenet, doctrinæ ac omnis generis studii indicia. Testis istius eruditionis idoneus hoc ipsum volumen est, cuius elegantias exposuimus, quas ipsa in annexa cuius tabulæ Dissertatione prolixius explicat; non solum præstantiam artis in quavis commendans & accurate exponens, verum etiam vitia & lapsus artificum, interdum a vero aberrantium, dum nimium penicillo luxuriant, ingeniose notat. Id cum primis reprehendit, quod ad artis magis ostentationem, quam rei veritatem exprimendam multa confinxerint, & magna pompæ varietate imagines exornarint, quæ rebus tamen, quas exhibent spectandas, minus conveniat: ita nuptiis Cananæis, quibus Christus temperantiæ magister cum matre interfuit, a tenuis etiam fortunæ hominibus apparatus, minus convenire putat tantam magnificentiam, tot dapes, tam augustam domum, regias porticus, pretiosas gemmas, ministrantium tantam turbam, ludionumque & musicorum concentuum apparatus, præsertim autem fastigiis columnarum imposita Gentilium simulacra, quæ Alex. Varotarius & Andr. Vicentinus penicillo expressit *p. 52. 57. 58.* vel columnas, arcus, peristylia & statuas ædificiorumque majestatem, qua Simonis leprosi ædes Paulus Calliarius Veronenis ad suæ artis ostentationem exornavit *p. 65. 66. 74.* Monu-

menti autem marmorei, e quo Beata Virgo in cœlos assumpta confingitur, figuris, symbolis ac emblematis exornati splendorem, paupertati ejus parum consentaneum *p. 92.* excusat, & Hannibalis Caraccii peritiam eximie commendat, id agentis ut insignis triumphus hujus pompam magnificum sepulcrum æquaret: *Quis enim est*, subjicit, *e pictorum numero, vel ex iis qui artis fama inter ceteros eminent, qui in suis operibus nonnulla rerum sincera veritati adversantia non adjiciat? Usu jam comprobatum est, ut si quedam ad veritatem picta paululum ab operis perfecta venustate deficiant, artificum signenta jam ante concessa ornatu adscititio lacunam impleant.* In Pussini tamen tabula militem, coram Salomonis tribunali infantem dissecturum, Romano verius quam Hebræorum more armatum *p. 16.* & in Pauli Calliarii Veronensis icone Sebastianum coram Diocletiano stantem, vestimenta Imperatori magis quam martyri apta gerentem *p. 102.* Egyptiorum etiam Hebræorumque tecta acuminata, quæ plana pingi par fuerat, *p. 14. & 90.* notat. Anachronismos quoque & ἀνισορροσίαν subinde occurrere in præstantissimorum pictorum imaginibus, recte observat: ita Hieronymum, sæculi quarti Doctorem, Christi præsepio accumbentem, vestitum Cardinalium, qui tamen multis post ipsum sæculis ab Innocentio IV. A. 1244 fuerunt constituti, prolixam etiam barbam gerentem, contra quas toties declamaverat, minus recte representatum *p. 26.* monet; diversorum etiam sæculorum homines eadem in tabula, una veluti in scena, simul produci minus apposite *p. 33. 83. 84.* ait; & *p. 114.* frequentissimum a pictoribus errorem committi annotat, quod Græcorum Romanorumve prælia fumo e tormentis bellicis prodeunte exornent; quæ tamen nonnisi post viginti sæcula, invento pyrii pulveris usu, adhibita fuerint. Vestem etiam Paridis in Veronensis Pauli effigie Phrygium potius quam Italum in habitum compositam mallet *p. 163.* Enimvero, ait, qui hominum communis error est, ut peregrina, quæ nunquam sensibus perceperunt, eadem sub familiarium sibi ac domesticorum conceptu imaginationi sistant, etiam pictores hæcenus nondum deseruisse videmus. Ineptiam eorum hic notare liceat, qui Græcos Romanosve Gallicis aut alienis vestibus induunt: id enim observare sæpe mihi contigit a præstantissimis pictoribus erratum. Ut taceam de ineptis illis seu pictoribus seu poetis, Christiana sacra Ethnicis fabulis accommodantibus, Hymenæum Junonem-

que

que nuptiis Jacob & Rahel advocantibus, Mercurium Tobie præficientibus, Jovemque tonantem cum Mose verba facientem. An decent talia? nonne absconsa? cachinnos certe Democritus movent, verius Heraclitus luctum.

Patet hinc, in pictore non artem modo requiri effigiandi belle quæ animo concepta sunt, verum etiam acre judicium in constituendis omnibus ad argumentum quod exequi proposuit sibi facientibus, eoque idoneis nec alienis & vero minus consentaneis accessionibus exornando. Nec minori judicio aut ingenio opus est ei, qui vim artis assequi, quidque ei conveniat, quid dissensaneum sit, arbitrari deque tabulis pictis sententiam dicere velit. Hic enim quam maxime illud Quintiliani Lib. IX Inst. Orat. cap. 4. valet: *docti rationem artis intelligunt: indocti, voluptatem;* & apposite pictor quidam apud Plutarch. tom. 2. f. 575. sub init. lib. de Genio Socratis dixit, εοικέναι τὸς μὲν ἰδιώτας καὶ ἀτέχνους θεαταῖς ὅχλον ὅμῃ πολὺν ἀσπαζομένους, τὸς δὲ κομψὸς καὶ φιλοτέχνος, καθ' ἑκάστον ἰδίᾳ τῶν ἐντυγχανόντων προσαναγκάζουσι· τοῖς μὲν γὰρ ἐκ ἀκρεβείας ἀλλὰ τὸ πᾶσι γίνεται μόνον ἢ τῶν ἀποτελεσμάτων σύνοψις· τὸς δὲ τῇ κρείττει μετὰ μέρους τὸ ἔργον διαλαμβάνοντας, ὧδ' ἐν ἀρετῇ ἀπὸ προσφώνητον ἐκφεύγει τῶν καλῶν, ἢ τὴν ἀντίον γενομένων. Tali judicio valere ingeniosam doctamque Virginem, Patinam, nec animum saltem omni scientiarum genere exculum, verum etiam oculos eruditos habere, ut Cicero parad. 5. loquitur, vel τεχνικὰ ὄμματι, ut Ælianus Lib. XIV Var. Hist. cap. 47. eos appellat, qui non superficialiter picturas tuentur, sed ad artis regulam examinatas accurate dijudicant, volumen hoc, cujus elegantiam exosculamur, demonstrat.

SPHERA ASTRONOMICA DEL PADRE BONAVENTURA Cavalieri.

hoc est,

Sphæra Astronomica Patris Bonaventuræ Cavalieri &c.

Romæ, apud Ant. Manari, 1690, in 12. Constat plagulis 15.

Postumus hic Autoris celeberrimi foetus iterato nunc prodit opera Domini Urbani D' Aviso Romani, qui eundem philosophicis quibus-

quibusdam disquisitionibus, praxibus & problematis astronomicis, ac tractatu de erectione thematis coelestis juxta viam rationalem, non parum locupletavit. Ipse quidem *Cavalieri* labor commodum videtur susceptus tyronum Astronomiae; compendio enim complectitur doctrinam sphaericam, additis paucis, Planetarum theoricam, Cometas & Stellae novas attinentibus, de quibus plura profari impertinens fuerit. Clarissimo vero *Editori* nobiscum una orbis eruditus non exiguas debet gratias, quod tanti mathematici vitam, de qua non nisi pauca nobis in *Chronico suo Astronomorum, Tomo primo Almagesti* insinuavit *Ricciolus*, studiosius descriptam in limine libelli hujus voluerit exhibere. Nec ingratis Lectoribus nostris, praecipue Cisalpinis, quibus scilicet libelli copia rarius contingit, rem facturos nos confidimus, si ipsam hanc narrationem, quantum licebit contractam, hic inferamus.

Editus est in hanc lucem *Bonaventura Cavalieri* Mediolani, anno proximi seculi nonagesimo octavo, honoratis prognatus parentibus: quorum cura, praeter ceteras virtutes, ad pietatem sedulo formatus, eandem studiis, quibus in tenera aetate imbutus est, perpetuo conjunxit. Latinae autem linguae addiscendae causa scholae traditus, summam mox ingenii vim in rhetoricis & maxime poeticis exercitationibus prodidit, quam ad alia deinceps studia praestare, multoque cum applausu, applicuit. Cumque paternae aedes vicinum haberent Collegium Patrum Jesuatorum, S. Hieronymo sacrum: eorum non tantum frequenti consuetudine delectatus *Cavalieri*, sed & exemplis incitatus, praefare Ordinem hunc instituit; votique sui ob singulares, quae ipsum ornabant, animi virtutes damnatus, novitiatus, ut vocant, annum cum laude exegit. Pronissimo deinde totius Conventus assensu religionem professus, eo cum successu philosophicis theologicisque se dedit studiis, ut postquam sacerdotio inauguratus esset, Pisas amandandum duxerint Superiores, in illustri scilicet illius civitatis Academia opportunitatem praebituri uberiores, insignes quas ostentabat ingenii dotes in publicum proferendi. Non perinde latum *Cavalieri* fuit hoc imperium, patriae Lombardiae cum Thusciae permutationem haud leviter averfanti. Commodum autem tum temporis in eodem (S. Hieronymi) Conventu Pisis commorabatur P. *Benedictus Castellus*, Ordinis S. Benedicti, & in Academia Pisana Professor publicus: qui animad-

animadversa *Cavalieri* agitudine eundem blande consolatus, persuasionebus suis ab eo non difficulter obtinuit, ut se hodego mathematicis animum adjungeret studiis: non vulgaria enim ab ingenio tam acrivividoque in hoc doctrinae genere sibi pollicebatur. Nec mora, eo mox effectu *Elementa Euclidea* adorsus est, ut in stuporem coniectus *Castellus*, Deo gratias debere *Cavalieri* pronunciaret, qui ingratis hac mutatione eidem viam comparandae immortalis famae stravisset. Paucissimis enim diebus sex priora *Elementa Euclidis* proprio Marte pervolverat; adjutus postea a *Castello* cetera brevissimo tempore absolvit. *Archimede* dein, *Pappo*, *Apollonio* aliisque autoribus consultis, ita super iis cum magistro suo contulit, ut is *Galileo*, qui mathesein eo tempore Pisis profitebatur, miraculi instar memoraverit, tam vasti hominem ingenii repertum, qui tantillo tempore eos in mathesi profectus facere potuerit, qui non nisi magnum promitterent mathematicum. Captus hoc augurio *Galileus*, tenerrimo affectu complexus est *Cavalieri*, charissimumque deinde habuit suorum discipulorum: nec veritus est in suis *de Motu locali dialogis*, cum jam *Geometriam* suam *Indivisibilem* publicasset *Cavalieri*, eidem huic palmam praesagio decernere inter ingenia seculi nostri excellentissima. Pisis mandato suorum postea Parmam in Conventum S. Benedicti concessit *Cavalieri*, ubi tractatum scripsit de *Sectionibus conicis*, & septem libros *Geometriae Indivisibilium*. Cum autem A. 1629 e vita excessisset *Jo. Antonius Maginus*, primarius mathematicum Lector in Academia Bononiensi, obtinendae ejus cathedrae, dictos tractatus in manus tradidit *Caesaris Marsilii* amici sui Bononiensis, qui eosdem mathematicis memoratae Universitatis, *Ovidio Montalbano*, *Carolo Antonio Mancino*, & *Antonio Maria Bonafonio* aliisque communicavit. Hi, deprehensa profunditate ingenii *Cavalieri*, rem detulere illustrissimis viris, *Ottaviano Zambecario*, *Achilli Volta Confalonero*, aliisque Senatorii ordinis, quorum commendatione & patrocinio optatam spartam mense Novembri anni 1629 consecutus est.

Anno 1632 typis commisit *Tractatum de Sectionibus conicis*, sub titulo *Speculi Ustorii*; in quo scitissima ratione multas harum sectionum proprietates demonstravit, aliis non observatas: & *Directorium Uranometricum*, in gratiam Trigonometriae, tam planae quam sphaericae, beneficio Logarithmorum perficiendae; adjunctis Tabulis Geo-

metricis & Logarithmicis, regulisque resolutioni quorumcunque problematum Geographicorum necessariis. Triennio abhinc, A. 1635 Geometriam edidit *Indivisibilem*, quo opere parem consecutus est famam cum principibus mathematicorum, quos aut lapsa tulerunt secula, aut postera unquam sunt latura. Prodiere paulo post ejus publicationem *Centrobaryca Pauli Guldini*, Societatis Jesu Presbyteri, in quibus cum præter alia in methodum *Indivisibilem* directa, inventionem ejus *Sovero* & *Keplero* deberi, *Cavalerio* objecisset: Noster defensionem suam tractatum adornavit in forma dialogi, in quo & a plagio intentato se vindicavit (*ediderat enim suam de curvi & recti Proportionem promotam opus Bartholomæus Soverus anno demum 1630; cum Geometriam Indivisibilem ipse jam anno 1629 censura subdidisset mathematicorum Bononiensium*) & cæteris objectionibus respondit. Apologiam hanc, antequam formas subiret typographicas, cum ostendisset *Joanni Antonio Rocca*, celebri mathematico & amico suo conjunctissimo, qui tum forte Mutina Bononiam concesserat, & in Collegio, in quo degebat *Cavalerus*, hospitabatur; hic vero a contentione alienior editionem dissuaderet, quod *Guldino* disceptationem urgente, se molestiæ reciprocandarum pluries responsionum implicaturus esset *Cavalerus*: destitit hic a proposito, curamque potiorum habuit dilucidandæ suæ methodi, cujus eximium postea specimen præbuere *Exercitationes Geometricæ*. Hoc tamen laboris & studii aliæ identidem interrumpere operæ: *Compendii regularum de Triangulis, per viam Logarithmorum*, A. 1638; *Novæ practicæ astrologicæ*, & centuriæ variorum problematum A. 1639; *Trigonometriæ planæ sphericæque*, linearis & Logarithmicæ, A. 1643 publicatorum. Urgentibus deinde plurimis auditorum suorum, quos genethliacæ addiscendæ cupido tenebat, Tractatum, quem *Rotam Planetariam* inscripsit, sub nomine *Sylvii Philomantii*, forte quod Genethliacæ, cui infensor erat, nomine suo pretium aliquod conciliare fastidiret, A. 1646 edidit: in quo beneficio planisphærii, & quorundam circulorum a *Lansbergio* inventorum, & secundum regulas libri hujus dispositorum, facies cœli in plano, ad quodcunque datum punctum describitur.

Tandem A. 1647, qui supremus *Cavalerio* fuit, *Exercitationes Geometricas*, supra memoratas, in quibus methodum suam *Indivisibilem*

lium luculentissime exponit, earundemque tertia *Guldiniana* speciatim objecta diluit, publici juris fecit, eoq; perfecto vivere simul desiit; tanquam nobilissimus ingenii partus non leviori pretio, quam auctoris sui vita, publico redimendus fuerit. Morbus enim articularis, qui toto vitæ tempore *Cavalerium* exercuit, atq; ita excruciauit, ut nec pedum nec manuum (nisi quod ægre digitos regendo calamo scriptorio in potestate habuit) officio uteretur, occupatis denique gula & pectore, eundem ad tumbam deduxit. Transiit ad alteram vitam *Bononiæ*, ex *Cenobio S. Mariae de Mascarella*, cujus perpetuus Prior erat, beneficio Brevis Apostolici, ab *Urbano VIII*, intercedente Cardinali *Julio Sacchetto*, cum Legatum Sedis Romanæ *Bononiæ* ageret, impetrati, ut quiete sua tranquille frueretur, nec alio subesset arbitratui. Mortuus est Calendis Decembribus, anno ætatis quadragesimo nono. Statura fuit mediocri, animi magni, a bonis literis ornatus, conversationis suavissimæ, amatus æstimatusque omnibus, maxime Mathematicis sui temporis: e quibus (ut cætera celeberrimorum mathematicorum testimonia, Editori præsentis tractatus recensita, taceamus) vel solum hic commemorasse sufficiat *Evangelistam Torricellium*, *Cavalerii* condiscipulum, cui tanti *Cavaleriana* methodus fuit, ut sub finem *Introductionis* suæ ad dimensionem *Parabolæ*, eam ejusque autorem insigni hoc elogio ornare non dubitaverit: *Hæc est in mathematicis spinetis via vere regia, quam primus omnium aperuit, & ad publicum bonum complanavit, mirabilium inventorum machinator Cavalerius*. Quæstionibus & problematibus, undecunque ipsi propositis, liberali indefessaque opera nunquam non satisfacit. Nec privatorum solum studiis cultus, sed Principum etiam amicitia inclaruit *Cavalerus*; *Magno Duci Hetruriæ Ferdinando II* eo in pretio habitus, ut propria lectica Florentiam ad se delatum aliquandiu familiariter secum habuerit. Ex discipulis, quorum plurimos reliquit, præcipue nominandi nobis veniunt *Stephanus de Angelis* Venetus, & *Petrus Mengolus* Bononiensis: uterque post mathematicum Professor, ille in Patavina, hic in Bononiensi Academia; uterque scriptis mathematicis editis celebres.

Ceterum & hoc visum est indicare, quod alias a *Ricciolo*, & ipso *Cavalerii* amicissimo, accepimus: eundem, qui nostro emortualis fuit, annum & *Torricellio* & *Vincentio Reinerio* (tribus adeo eximiis *Gallæi* alumnis) intra duos menses fatalem extitisse.

*APOLOGIA PRO PATRIBUS JESUITIS BEL-
gis, præsertim Professoribus S. Theol. Lovaniensibus,
de Hæresi postulatis in materia de Peccato Philosophico, ad-
versus Sycphantam Gallum, Janseniani veneni satorem,
auctore Joanne Segers P.P. Societatis nu-
per Auditore.*

Coloniæ, typis Arnoldi ab Egmond, 1690, in 4.

Constat plagulis dimid. 43.

NOvæ Hæreseos a Jesuitis in Theologia morali, de peccati Philoso-
phici & Theologici discrimine, traditæ ac propugnatae Denunciati-
ones quinq; retulere Acta Eruditorum; primam A. 1689 mense Decembri
pag. 620, alteram A. 1690 mense Julio pag. 319, tertiam mense Octobri
pag. 502, quartam A. 1691 mense Martio pag. 104, & quintam mense Aprili
pag. 183. Nunc, cum scriptum occurrat pro Jesuitis ab ipsorum discipulo,
adversus Arnaldum Denunciationum auctorem, quod non obscure pas-
sim in contextu indicatur compositum; nos & illud merito exhibemus,
atque argumenta ejus Lectori candide communicamus. In præfatione
narrat, litem omnem a Jansenistis malitiose motam esse, utpote qui in-
fensissimi Jesuitarum hostes omnem capient occasionem se ulciscendi,
quod Societatis Patres primi Jansenium aggressi sint, atque ejus hæresin
cum Calviniana eandem esse demonstrantes effecerint, ut communi-
bus Ecclesiæ suffragiis illius errores damnarentur. Disputationem
ipsam in duas quasi partes dispescit, quarum priore doctrinam Jesuita-
rum exhibet, in altera sistit adversarium ingentes de nihilo, ut ait,
excitantem tragedias.

Capite primo præmittit, peccatum dupliciter considerari, uno
modo, quatenus formalem Dei offensam continet, altero modo, qua-
tenus cum ratione pugnat: priori consideratione appellari Theolo-
gicum, posteriori Philosophicum; & ita etiam in Thoma reperiri. Et
Theologicum quidem peccatum mereri sempiternas poenas, quod ma-
litiâ completatur quodammodo infinitam, non solum Jesuitas, sed
etiam alios Theologos statuere: at de poena peccati Philosophici discre-
pare Jesuitas, dum alii existiment, neque damni poenam, neque sensus
mereri sempiternam, nec expelli per hujusmodi peccatum gratiam san-
ctifican-

ctificantem; alii contendant gratiam sanctificantem expelli, contrahi
poenam damni, non tamen sensus æternam. Quæ sententia posterior
Auctori Apologiæ perplacet. Neminem autem ait Jesuitarum asse-
rere, peccatum dari philosophicum a theologico reipsa separatum,
sed quicquid de peccato mere philosophico tradiderunt, dictum esse
ab iis ex hypothesi, si detur, si dari possit peccatum mere philo-
sophicum. Quare adversarium sycphantice propositionem hypotheticam
detorquere ad absolutam, & absurda inde elicere. Etenim Jesuitas
adeo non existimare, pure philosophicum peccatum reipsa dari, ut ple-
rique contendunt, dari non posse, propter notitiam Dei in hominibus
naturalem. Atque ejus doctrinæ non Jesuitas primos & solos au-
ctores esse, cap. 2. ostendit, sed prævisse ipsis Thomam 2a. 2æ. q. 29. a. 3.
diserte pronunciantem: *Si posset esse conversio ad bonum commutabile,
sine aversione a Deo, quamvis esset inordinata, non esset peccatum mor-
tale.* Et Gerfonem lect. 4. corol. 1. dicentem: *Nulla transgressio le-
gis naturalis aut humana, ut naturalis est vel humana, est de facto pec-
catum mortale.* Conspirare recentiores Thomistas, inter Gallos Jo-
annem Baptistam Gonetum, inter Hispanos Vincentium Ferre & Do-
minicum de Navarette, inter Belgas Martinum Harnæum. Consen-
tire in schola Franciscana Belgica, Guilielmum Herinx, & in Carmelita-
na Franciscum Bonæ Spei; adstipulari Joannem Alphonsum Curielem
Canonicum Salmanticensem, aliosq; Theologos quamplurimos. Cap. 3.
detegere suscipit calliditatem, quam vocat, versutiam, fraudulentiam
adversarii in accusando tum Professore Divionensi, tum Professore Lo-
vanienti, veluti theseos Divionensis patrono. Thesis Divionensis, quæ
occasionem præbuit liti, his verbis proposita fuit: *Peccatum Philoso-
phicum seu morale est actus humanus disconveniens nature rationali,
& recte rationi. Theologicum vero mortale est transgressio libera legis
Divine. Philosophicum, quantumvis grave, in illo, qui Deum
vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum; sed non
est offensæ Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, ne-
que eterna pœna dignum.* Quam crudam & imprudenter prolatam the-
sin Noster approbare non vult, propter absurdissima consectaria, quæ
ex ea deducuntur. Sed benignum, qui accesserit, interpretem, juxta
mentem universæ Jesuitarum Societatis in hunc modum expressurum
esse: *Peccatum philosophicum, quantumvis grave, in illo, qui DEUM
vel ignorat INVIGTE, vel de Deo actu non cogitat, NE QUIDEM TE-*

NUI ET REMISSO, *est grave peccatum, sed non est offensa Dei &c.* Atque hoc sensu thesin a cavillatore potuisse & debuisse accipi, quod manuscripta Professoris Divionensis haberet, in quibus conclusiones & fundamenta suae sententiae exposuerat. Professor Lovanienſis, Josephus de Reux, thesin scripserat: *Fieri potest, ut ab homine ordinariis tantum divinae gratiae auxiliis prevento, existentia Dei ignoretur tantisper inculpate.* Omisſisse adversarium, cum citaret mala fide, vocē *tantisper*, atque ob falsationem correptum respondisse, id a se factum fuisse per incogitantiam. Quae omnino frivola sit, & indigna Disputatore accurato & circumſpecto exceptio. Aliam criminationem esse adversarii dicentis, Jesuitas in doctrina de peccato philosophico eundem sibi scopum praefixisse, quem Michael Molinos princeps Quietistarum intenderit, nimirum latam peccandi licentiae viam aperire. Cap. 4. defendit Jesuitas Belgas, praesertim Lovanienſes, quibus eandem haeresin, quam theses Divionensi auctori adversarius affinxerit & imputaverit. Cap. 5. expendit ac frangere nititur machinas, quibus per vim & fraudem Belgarum doctrinam detorqueat ad sensum Divionensi a se affictum. *Machina prima: ad peccatum sufficit sola voluntas facti, nulla prorsus opus est notitia malitiae.* Hanc evertit ostendendo refragari Philosophis & Theologis, exceptis Jansenistis. *Altera machina: stultum dictu est, Tiberios, Cajos, Neronēs, Helio-gabalos nulla perpetrasse scelera, nisi cum actuali aut habituali Dei notitia.* Noster eam invertit, dicens, stultum esse inficiari a Tiberio &c. & ejusmodi monstris peccata commissā esse vere theologica, testantibus tam diserte historiis, eos hominum nequissimos & conscientiae stimulis, & Numinis metu, fuisse velut de mente dejectos. Immo quod plus est, illos eosdem non Dei solum notitiam assecutos esse asseverat, verum & Christum suā culpā ignorasse. *Machina tertia: non solos Americanos, sed Romanos etiam atque Græcos gentiles, auxiliis tam humanis quam divinis ad assequendam Dei notitiam necessariis sine sua personali culpa fuisse destitutos:* unde inferitur, inter illos innumeros peccasse mere philosophice, atque adeo sempiternas poenas & immanissima supplicia non fuisse meritos. Negat vero Noster antecedens, probans auxilia vel humana, vel divina, ne barbaris quidem defuisse. Id quod in sequentibus latius deducit. Nam cap. 6. monstrat, adversarium in suo de Gentilibus omni ope tum humana tum divina

divina citra suam culpam destitutis paradoxo, bellum Philosophis, Patribus, Sacris Literis, Theologis omnibus indicere, qui multa de notitia Dei naturali in Gentilibus tradant. Cap. 7. novum bellum indicat altera parte assertionis, qua Americanos, Romanos, Græcos, nulla sua culpa toto vitae tempore coelestibus gratiae auxiliis destitutos fuisse perhibuit, excitari tum S. Literis, pronam Dei in omnes homines voluntatem praedicantibus, & mortem Christi pro omnibus & singulis hominibus obitam adstruentibus, tum Patribus & Theologis, qui eadem de amore Dei ac morte Christi diligenter iaculent, & gratias in omnes homines illarum capaces exinde derivent. Caput ultimum confectaria educit ex sententia adversarii, de subtracta Romanis, Græcis, Americanis gratia, nulla pravia eorum personali culpa toto vitae tempore, qua potuerint ad Dei notitiam pervenire, sponte fluentia. Nimirum ea doctrina fidem debilitari, spem infringi, charitatem in Deum & Jesum Christum eliminari, charitatem in proximum extenuari, virtutum omnium studium & curam religionis extinguere, morum honestati certam stragem inferri, Deum auctorem statui praceptorum servatu impossibilem, Deum tanquam tyrannum induci.

In Epilogo Apologiae suadet adversario, ut Jansenio ex animo valedicat, Jesuitas alios, quam visi haecenus ipsi sint, experturo. In fine tandem protestatur, cum audiverit Theses Divionenses de peccato Philosophico & Theologico esse proscriptas Romae, se eas isto sensu recipere nolle, aut defendere, quo damnatae sunt. Se enim Jesuitarum esse discipulum, cui alte impressum sit, summam deberi Sedis Apostolicae, & S. Congregationis statutis ac decretis, reverentiam & obsequium.

Christian Weisens Curiose Gedanken von deutschen Versen ic.

CHRISTIANI VVEISII MEDITATIONES Curiosae super Poesin Germanicam, ut sciat studiosa Juventus bonos versus dignoscere, eosdem componere & modum denique in studiorum hoc genere retinere.

Lipsiae, apud Jo. Friedericum Gleditschium, 1691, in 8. Plag. 44.

Nondum

Nondum cessat clarissimus Autor præclaris ingenii monumentis studiosæ Juventuti ad familiariorem cum Musis politionibus consuetudinē aditum patefacere. Et novissimum quidem hoc argumenti est poetici, quo rationem ad carminis Teutonici laudem, quam ipse adeptus dudum est, aspirandi accurate & perspicue docere sustinuit. Tria vero quā maxime agit. *Primo* enim docet, quā in re consistat versuū indoles, & quid ad exteriorē eorum faciem requiratur, idque fit in *parte prima*. Tum in superiora redit secula, & discrimen inter veterum & recentiorum Poesin profundius investigat; *denique* & artificia ostendit, quibus ad elaborationem carminis applausum seculi demerituri utendum sit: quæ duo *parte secunda* exequitur, ubique vero præcepta exemplis profana & sacra, læta & tristia exprimentibus, illustrat.

Prima pars quatuor capitibus absolvitur, quorum *primum* de rhythmis agit. Ubi observat, singularem rhythmis inesse suavitatem, qui exinde etiam plerisque nationibus allubuerint. Etsi enim ab antiquioribus & Græcis & Latinis versuum hoc genus non frequentatum fuerit, repertos tamen esse inter externos pariter & nostros, qui Latinos etiam rhythmos auditu perquam jucundos condiderint; cuius generis specimina Autor ipse, præter alibi vulgata, in fine capitis subiecit. Cum vero nostra lingua multis videatur duriuscula, huc imprimis operam ponendam esse monet, ne ingrator in rhythmis sonus auribus molestus accidat. Prolixe itaque universam hanc doctrinam expedit; quidque de *Sonnetis* atque *Madrigalibus*, ut vocantur, habendum sit, & numquid non sine rhythmis in nostra etiam lingua versus fieri possint, qualia exempla e *Lipsia* prodiisse ait, sollicitè disquirat. *Secundum* circa scansionem occupatur, de qua tria præcipue expedit, tum quid circa pedes eorumque varias species tenendum, tum in qua re ipsorum suavisitas querenda, tum quomodo connectendi invicem sint; qua occasione de accentu scansionis & pronunciationis, de epithetis, de pronunciatione prosaica, de versibus ex meris monosyllabis constantibus, de positione, de apostrophis, de syncope & epenthese, de dialecto, de vocibus duos accentus sustinentibus, de verbis & nominibus compositis, de cæsura denique prolixius disserit. *Tertium caput* circa constructionem satagit, quam cum ejusmodi principiis inniti jubeat, quæ viri cæteroquin eximii non aequè per omnia observasse videntur, modeste eadem *Verisimilium* in modum tradit, relicta unicuique in sectandis iisdem libertate,

rate, ut fateatur tamen, in ipsa praxi nunquam ab iisdem se fuisse destitutum. Quoad *verba* itaque, ea non a Germanis tantum intelligi, sed usu etiam frequentari vult; non familiari solum sermone, sed etiam panegyrico, quamvis & hic pro norma istum agnoscat. Ergo cum istis facere non vult, qui recens effectis & nondum usitatis vocabulis singulare aliquod decus foetibus suis conciliare se opinantur, quamvis linguæ nostræ, ad Græcorum imitationem, potestatem isthanc non penitus adimere velit; qua occasione Deorum etiam gentilium nomina, per prosopopœiam licet a quibusdam excusata, a plerisque tamen non intellecta, exesse e carminibus jubet, nisi quorum jam diu nota sunt vocabula, amoenis allusionibus elocutionique inservientia. Non tamen Gallica vocabula plane rejicit, modo excessu ne peccetur. De ipsa *constructione* hanc regulam iterum iterumque inculcat, *nullam tollerandam in versu esse, nisi quæ & valeat in prosa*, ejusque præceptionis fundamentum ex ipsa natura linguæ facile ait patefcere. Nam quod liæ linguæ in versibus trajectionibus utantur, id inde esse, quoniam & in soluto sermone pari libertate gaudeant, quod secus fiat in Germanica. Germanis igitur naturali constructionis ordini summa industria inhaerendum esse, nisi de orationis gratia multum decedere sibi cupiant. Tria vero impedimenta esse præcipue, quæ in hoc negotio aliquibus obstare videantur, cum alii scansionem aliter non procedere, alii rhythmum perire, alii vero sensum aliter fluere non posse existiment; quæ omnia tamen ingeniose non minus quam accurate tollit, monstrata ubique ratione, qua evitari incommoda ista aptissime possint: ubi obiter de *imitatione*, quam duplicem facit, adstrictiorem unam & difficiliorem, liberiores & faciliorem alteram, utilissima præcepta adjicit. Denique vero quid de *licentia poetica* circa constructionem habendum sit, explicat, ac neque rhythmi repercussionem, neque emphasin, neque parenthesis, (id quod celeberrimo *Morhofio* visum erat) regulæ ob stare posse, deducit; & an constructio dubia sit, an particulæ relativæ sæpe prosint, quid constructio ex abrupto sit, manifestum facit. *Quarto capite* in genera carminum inquirat, & unde existant, & ut ratione materiæ & ratione usus discriminentur, explicat, suggerens inprimis scitissimum monitum, quo, offerente se conscribendi carminis occasione, quam aptissimum semper genus eligi queat. Hinc *caput quintum* usitatoribus carminum generibus totum impendit

& de Alexandrino, de Elegiis, de Trochaico, de Dactylico, de Odis denique prolixissime disserit, & quid singula peculiariter sibi deponant, quid ea deceat, quid denique in illis liceat, dilucide præcipit. Demum *capite sexto* inusitata genera, de quibus hoc loco agere instituit, nullis regulis contineri annotat, & quam multiplex tum ratione syllabarum, tum ratione pedum, tum ratione generum suscipi variatio queat, multis tradit; quamvis & istud addat, licentiam istam non usque adeo vagam esse, ut non elegantissimo semper sensu compensanda sit. In fine disquisitio instituitur, an Latinorum genera carminum in Germanicis etiam procedant; quod equidem non negat Auctor, licet vix operæ pretium illum facturum esse fateatur, qui isti rei suam addicere velit operam.

Pars secunda tum *de discrimine veteris & novæ poeseos*, tum de prudenti & facili imitatione tractat. Ubi tamen primo omnium *de usu Germanicorum poematum* quædam præmittit, & hic quidem nimis aliquos excedere, omnia carminibus replentes; aliquos vero abjectius quam par erat de elegantissimis literis pronunciare contendit. Ipse *poetas* inter *& poeseos studiosos* distinguit. *Poetas* olim sapientes fuisse, rerum divinarum & humanarum scientiam versibus includentes; indeque Homerum & Virgilium tantopere olim æstimatos, quod juventutem de arcanis Deorum, sacrificiis, omniique virtutum apparatu instruerent; nobis vero, quibus verioris de Deo prudentiaque politica cognitionis lux aliunde affulgeat, tanta hodie in veneratione eos jure non esse. Interim a multis seculis *poeta* titulo eximia ingenia Imperatores exornasse, nomenque Poetæ hac ratione eruditæ Nobilitati adscriptum. Sed quod alicubi in contemptu sint, in eo quidem ipsos partim extra culpam esse, partim nullatenus excusari posse. Cæterum *poeseos studiosum* artem istam pro mero parergo & veluti instrumento habere, quo in superioribus excolendis studiis utatur. Maxime eam inservire eloquentiæ, & affectibus hominum demulcendis, sive lætitiæ afficiantur, sive tristitiæ corripiantur, sive amoris dulcedini indulgeant, accommodatissimam esse. Curiosa vero sunt admodum, quæ *differentiam veteris & novæ poeseos* explicant. Veteres inquit, gentilismo immerfos, parum circa nitorem linguæ conciliandum elaborasse, eruditionis suppellectile destitutos. Postmodum etiam, illato cum religione Christiana in Germaniam scientiarum lumine, juven-

juventutem Latinæ solum linguæ, Barbarismis insuper nimis quam defœdata; notitia imbutam fuisse; neque plus ab istis *Teutonicis Cantionum Magistris* expectari potuisse, indoctis illis & elegantiae omnis expertibus. Lætior omnia faciem superiore demum seculo induisse, reflorescentibus solidioribus literis, & *Luthero* nostro præcipuum linguæ patriæ decus asserente, cujus etiam pocum admirabilem sane esse judicat, ut ne nunc quidem in multis ab ullo superatus sit. Secutos ipsum fuisse *Justum Jonam, Paulum Speratum, Matthesium, Nicolaum Hermannum* aliosque, qui omnes naturæ potius impetum, quam artis regulas sectati fuerint: ut inde ipsorum in carminibus occurrant *emendanda* quædam, ut nempe neglectus ille linguæ; quædam *excusanda*, qualis constructio atque scansio; *admiranda* denique aliqua, & adhuc hodie imitanda, ut perspicua & ponderosa scribendi ratio. Hodiernam vero poesin natales debere *Martino Opitio*, omnis generis doctrinæ copiose instructo, & Itatorum, Gallorum, maxime Heinssii exemplis excitato: & istum virum jam pervidisse omnia, quæ ad consummatam carminis elegantiam requiruntur; cujus tamen juvenilia a maturioribus sint secernenda, e quibus speciminis in vicem odam ejus omnium optimam, ut vocat, legendam Lectoribus sistit. Hæc nova contendorum carminum ratio cur non amplius excolta progressus ultiores fecerit, equidem varie allegatis rationibus quam plurimis ait disquiri: ut quod nimia a nobis verborum habeatur cura; quod exterorum superstitiosiores simus imitatores; quod versuum nimia obruamur copia, ut vix bonorum haberi queat defectus; quod Mæcenates denique hodie deficient Marones gratia foventes & præmiis. Sibi id inde existere videri, quod festinare nimis jubeamur carmina, quæ tamen, ut ex veteribus exemplis pateat, ad exquisitam elegantiam meditandi spatium inprimis sibi deponant. Forsitan & eminentiora ingenia nolle se minoribus istis occupare, ad sublimiores disciplinas rei que publicæ utiliores se conferentia. Aliam quæstionem esse, num institutis *Societatibus* de lingua ipsa ad aliarum gentium imitationem magis magisque excolenda, consilia agitari debeant, quibus tamen vix successum in Germania polliceri audeat; suam interim, quæ unice coetui ejusmodi peragenda sunt, libere expromens sententiam, nec dissimulans, quid ab *illustri Societate Frugifera* jam præstitum, & quid ulterius votis expetendum sit. Ad *imitationem* ait pertinere ante omnia præ-

parationem, quæ tum exquisitiora realia, ex disciplinis & experientia arcessenda; maxime vero affectuum illam *opum*, ex perfectione similis argumenti poematis, uti & ex profunda rei ipsius atque casus ejusmodi meditatione, nobis obvenientem, quæque nihil aliud quam furor poeticus sit, requirat. Hinc demum de *dispositione* cogitationem suscipiendam esse, quæ vel artificialis sit & nostræ potestatis, vel naturalis atque realis, ab argumento nobis oblata. Quæ circa *operationem* monenda erant, ea prolixo satis professorem inter & auditorem dialogo, scite tamen & prudenter, executus est, non sine jucunditate perlegendo.

De cætero non possumus non duorum adhuc Voluminum, in usum juventutis a clarissimo Autore editorum mentionem brevibus saltem subicere. Paulo enim ante *Curiosas* etiam de *Epistolis Germanicis Meditationes* luci publicæ exposuit, de quibus dicendi fortasse redibit occasio, cum ultima pars, quam pollicitus est, accesserit. Interim dum in isto absolvendo occupatur, *Tabulas Chronologicas* aliquoties promissas hoc ipso anno e vulgavit, quibus *Rerum publicarum mutationes a nato Christo usque ad nostra tempora* sub unum conspectum revocat, secutus in iis concinnandis *Calvisii* imprimis vestigia, quod certis principis videret innitendum.

SUITE DE L' INNOCECE OPPRIME'E dans les Filles de L' Infance.

id est,

Continuatio tractatus de innocentia in Virginibus ab infantia Christi cognominatis oppressa; sive Relatio de condemnatione Caroli Peissonelli Medici Massiliensis, multorumque aliorum variæ conditionis hominum, quos Jesuitæ causæ illi implicuerint. Narratur etiam, quid acciderit Episcopo Vasionensi.

Tolosæ, apud Petrum de la Noue, 1691, in 12. Plag. II.

Historiam casuum, quibus Virgines illæ in Gallia afflictæ fuerunt, in Actis nostris A. 1689, p. 365. enarravimus. Quæ vero nunc idem (ut vi-

(ut videtur) autor recenset, & pro sequela rigoris in virgines exerciti habet, maxima ex parte ad alios spectant, quorum, ut hominum parum celebrium, nomina & fata prolixè & singulatim exponere tædiosum foret. Præcipua igitur quædam ex relatione hac afferemus, ex quibus intelligi potest, quam dura sit fors illorum ex Clero Gallicano, aut qui iis adstipulantur vel favent, qui Pontificis gratiam Regiæ præferunt, utque levissima quæque ejus affectus indicia acerrime vindicentur. Exhibetur in fine libelli exemplum sententiæ a judicibus Regiis *Massilia* d. 12. Febr. 1689, post consumtum in inquirendo duorum fere annorum tempus, pronunciata. Condemnati judicio illo sunt viri insignes laici & clerici, his necquicquam privilegium fori opponentibus. Bibliopola Lugdunensis *Laurentius Albinus* (Aubin) qui antea ob tractatum Episcopi Apamiensis de jure *Regalia* excusum accusatus, utcumque tamen sese a periculo sibi intentato liberaverat, jam ad annos quinque ad triremes condemnatus est, ob libros pro Pontifice in eadem controversia de *Regalia* scriptos & ex Italia ad ipsum missos, qui cum victus ad triremes duceretur, publice exclamavit, se Jesuitarum victimam esse. Medico in titulo libelli nominato, ad annos septem Regno interdictum fuit: *Antonio Isoardo*, honesto civi Massiliensi, dispensatori Episcopi Vasionensis, ad annos decem. *Guilielmus Cautelus*, agnatus Apamiensis Episcopi, Præses mitratus Parlamenti Tolosani, a munere suo ad triennium suspensus fuit. Idem ad certos annos Canonicis & Presbyteris quibusdam injunctum est; multæ etiam pro modo facultatum aut culpæ plerisque dictatæ, & publicæ deprecationis ceremonia imposita. *Cerlius* Vicarius Apamiensis, cujus effigiem patibulo suspensam fuisse in Actis A. 1689, p. 267. narravimus, ab his judicibus, profugus adhuc & latitans, ad triremes damnatus est; item *Doratus* Archipresbyter Aquisensis. Multi alii, bonis in fiscum redactis, perpetuo exulare jussi sunt, plerique prius squalidis carceribus diu detenti & fame atque frigore pene enecati. Crimen generaliter in sententia notatur, quod contrayenerint jussis & declarationibus regis, de receptione & distractione librorum in regno prohibitorum, & quod varia machinati sint contra officium Regi debitum. Autor tamen calamitatis hujus causam Jesuitis, & inter hos *P. de la Chaise* attribuire non dubitat, tenacibus odii adversus Virgines illas ab *infantia Jesu* cognominatas, quibus plerique ex reis faverant, concepti. Com-

probat id Autor potissimum casu Episcopi *Vasionensis*. *Vasio* oppidum est *Avenionensis* tractus, Pontificiae ditionis. Episcopus (*Geneto* nomen est) librum de Theologia morali antehac ediderat, qui contraria sentientibus Jesuitis displicuit: postea vetus odium renovavit, cum quibusdam ex virginibus illis e Gallia fugatis, haud invito Pontifice *Innocentio XI* receptum dedisset; cæterum Gallis vicinis æstimatus ob multas dotes, & ob præstitam, quam Autor celebrat, in convertendis Reformatis operam. Cum vero a regiis ministris sollicitatus, virgines tradere aut expellere noller, neque hæc sua sponte cedere cuperent, atque jam duo haberent Collegia, Regis jussu, etiam antequam Avenionensem ditionem occupasset, d. 29. Sept. A. 1688, Asmus quidam ex ductoribus regiis, cum quatuor turmis dimachorum summo mane Vasionem ingressus, œconomum primo Episcopi *Ifoardum*, supra nominatum, dein ipsum lecto extractum & durissime habitum, cum presbyteris quibusdam cepit & in oppidum Nemausum abduxit, unde postea in insulam Ream translatus, & in loco insalubri quindecim mensibus, ademptis omnibus fere vitæ commoditatibus, detentus fuit. Virgines ex Vasionensi dicecesi vi abreptæ, in monasteria dispersæ & custodiæ deditæ sunt. Si fides est Autori, plerique ex Clero, qui in has misérias inciderunt, singulari pietatis studio invidiam sibi conciliarunt, dum lectioni Biblicæ præter morem reliquorum diligenter incumberent, tum conciones atque instructiones juventutis & plebejorum, item examina & censuras consentium, ad normam potius sacrarum literarum & ad emendationem sinceram, quam ex receptis ab aliis consuetudinibus susciperent, ab æmulis pro novatoribus & *Quietistis* diffamati. Maxime vero nocuit, quod, ut dictum est, ab institutis Jesuitarum dissentirent, & Episcoporum Canonicorumq; vetera jura & Pontificiam auctoritatem contra regia jussa, in materia *Regaliæ* & collationis beneficiorum ecclesiasticorum, tuerentur. Subjuncta est tractatui brevis relatio, de ultimo rigore adversus Virgines captas in monasterijs exercito, & proposita illis formula, quæ se ab instituto illo abdicarent, quam tamen paucæ admisisse dicuntur, reliquis contra conscientiam & veritatem subscribere nolentibus, quarum rationes ab Autore defenduntur.

DEFENSE DE L' HISTOIRE DES VARIATIONS &c. i. e.

Jacob

Jacobi Benigni Bossueti Meldensis Episcopi Defensio Historiæ suæ de Variationibus, contra Responsum Basnagii, Ministri Roterodamensis.

Lutetiæ, apud Joh. Anissonium, 1691, in 12. Plag. II.

Basnagii opus, Episcopi Meldensis historiæ de variationibus oppositum, prolixè recensuimus A. 1690 p. 392. 472. 517. Hoc refutaturus Episcopus dissertationem hanc primam edidit, & Reformatis, quos charos fratres, ut solet, appellat, inscripsit. In exordio non minus de *Basnagii*, quam *Jurii* vehementia & duritie questus, illam disceptationis partem ante omnia tractandam sibi sumit: an Reformati in Gallia ex religionis suæ principis arma adversus Reges arripuerint, tumultus exciverint, & sic rebellionis crimen incurrerint? id quod, ut in historia sua fecerat, denuo confidenter affirmat, & *Basnagii* exceptiones operose refutat. Præmittit aliquid de *Calvini* sententia, qua *Servetus* condemnatus est, & acriter reprehendit recentiores ex Reformatis, qui Principibus jus puniendi hæreticos, aut eos a professione errorum suorum prohibendi aperte denegant, cum tamen contrarium etiam a Protestantibus usu & praxi teneri evidens esse dicat. *Basnagium* erroris arguit in historia *Anastasi & Juliani apostatæ*, §. 6, sqq. adductisque & examinatis scriptorum testimoniis dicta ejus confutat. *Augustini* sententiam valde urget, jus omne subditis ad arma, adversus immutabilem legem Dei, in Principes arripienda abjudicantis. Elicit, quæ ab exemplo *Armeniorum* contra *Persas* insurgentium adduxerat *Basnagius*, & contradictiones ei objicit. Speciatim persequitur historiam conjurationis *Ambrosianæ* a *Beza* probatæ, quod adversarius, ut ait, negare non potuerit. *Calvino* denuo imputat, quod rebellionem probaverit, & concionatoribus, quod contra pacem *Aurelianensem* protestati sint. Frustra pro belli legitima causa allegari contendit lanienam *Vassiacenam*, nullo publico consilio factam. Negat fas fuisse subditis edictorum regionum violationem armis ulcisci, aut observationem eorum vi extorquere; neque juvari causam rebellium literis *Catharinae Medicæ*, Reginae, cui jus nullum fuerit motus a Condeo & Reformatis excitatos permittendi aut approbandi. Ex synodo Reformatorum Lugduni A. 1563 habita demonstrat, Pastores diserte

- diserte approbasse & manifeste statuisse, Evangelium armis defendendum esse. Malæ causæ indicium esse dicit, quod argumentum hoc silentio a *Basnagio* transmissum sit. Addit & alia de synodo ista. In historia *Valdensium*, qui superiori seculo contra *Sabaudia* Ducem arma ceperant, falsificationem historię *Thuani* & *Popelinerii* a *Basnagio* sibi objectam in ipsum retorquet, & concionatores *Valdensium* omnino statuisse, quod licite bellum pro religione geri possit, ex *Thuano* ostendit. Spargit etiam quædam contra *D. Burnetum*, Episcopum *Sarisen-*
 31. *berensem*, & *Basnagii* fratrem, historię literarię autorem. Sequuntur alia argumenta ex synodorum Reformatarum decretis &
 32. ex *Beze* scriptis, item ex epistola *Parisiensis Ecclesię* nomine ad *Catharinam* Reginam data. Persistit in accusatione, quod Reformati cædem Ducis *Guissi* procuraverint & probaverint, atque iterum *D. Burneto* dicam scribit, quod in *Critica* sua male allegaverit scriptores
 34. Gallos, & rerum regni Gallici imperitus sit, *Thuanum* quoque falso citaverit; neque contentus est, quod *Burnetus* errorem quendam in historia de regimine regni *Navarræ* agnoverit, sed exigit, ut crimina a se Protestantibus & *Crammero* objecta agnoscat. Addit haud pauca ex historia motuum *Scoticorum*, ut ostendat, rebellionis culpa *Scotos* non caruisse, nec excusari a *Burneto* posse, sicut nec celebrem illum
 39. *Job. Knoxium*, reformationis *Scoticę* præcipuum autorem. *Lutherum* postea vel maximum rebellionis & belli *Smalcaldici* instigatorem fuisse, ex thesibus ejus A. 1540 & 1545 editis constare putat, & jura Principum Germaniæ in bello illo destruere conatur. Tumultus *Pacciani*
 41. exemplum proponit, quem improbatum licet a *Melanchthone*, *Luthero* tamen probatum esse haud dubitat. Sed ista, & quæ de aliis
 44. *Lutheri* in hanc sententiam dictis repetit, a nostratibus dudum examinata sunt, & veritas in nupero sæpiusque a nobis laudato opere *Seckendorfiano* egregiis documentis demonstrata est. Disputat inde cum
 46. *Basnagio* de verbis *Melanchthonis*, quæ negat a se falso aut maligne allegata esse. *Anabaptistis* & *Munzero* non fuisse *Lutherum* ultro concedit, sed illorum errores ex *Lutheri* dogmatibus ulterius extensis ortos esse contendit. Veterum quoque, *Cochlei* & similium, calumniam recoquit, quod *Lutherus* ab initio blanditus sit rusticis rebellantibus, & hos in Principes animaverit; hinc eum, ut falsum Prophetam acriter taxat, & librum ejus de libertate Christiana, & quæ de rusticis scripsit,
 50. vehementer

vehementer insectatur; de quibus omnibus, ex inspectis *Lutheri* scriptis integris, & absque præjudicio expensis judicandum est. Progredditur inde ad encomium libelli in *Hollandia* publicati, nec nobis ignoti, cui titulus est: *Avis aux Réfugiés*, i. e. *Admonitio ad exules Gallos*. Gratias agit Deo, si autor libri, ut conjicit, sit ex Protestantibus. Demonstratum ab eo inter alia esse ait, quam frustra *D. Jurius* fidelitatem Reformatorum in Gallia erga Regem suum laudaverit. Succedit disputatio satis prolixa & fervida de digamia *Hassiacæ*, quam pro scopulo inevitabili Reformationis habet & exaggerat. Hanc historiam ex instrumentis authenticis optima fide traditam, & defensionem *Lutheri*, ex supra relato opere *Seckendorfiano*, Lib. III §. LXXIX. Add. III, qui volent, petere possunt, & considerare, cujus ponderis sint, quæ *Bosluetus* ex illa contra Protestantes argumentatur. §. 56. sqq.

OSTEOLOGIA NOVA,

or some new Observations of the Bones and the Parts belonging to them, by Clopton Havers, M. D.

Fellow of the R. S.

five,

Cloptoni Havers, Med. D. & Societ. Reg. Sodalis, Observationes novæ de Ossibus partibusque ad ea spectantibus.

Londini, sumptibus Samuelis Smith, 1691, in 8. Plag. 20.

Osteologia novæ titulum haudquaquam præter meritum ingenioso huic scripto præfixum fuisse, facile cuivis ipsum pervolventi patefecit: dum in eo, posthabitis iis, quæ extrinsecam ossium figuram atque compagem aliasque circumstantias, jam tum passim annotatas ac descriptas concernunt, talia potissimum proponere sategit Nobilissimus Autor, quæ circa hanc humani corporis partem ab Anatomicis hujus sæculi neglecta hæctenus, vel nondum satis eruta fuere; quæque adeo ipse aut acuta speculatione, aut oculari indagatione definienda sibi atque illustranda sumsit, sedulo ubique in consilium adhibitis variis experimentis & observationibus, tam hominum, quam brutorum circa ossa factis. Quinque vero in universum discursibus suum huncce laborem inclusit, Regiæ

giæ etiam Societati, ejus ipse perdignum est membrum, per intervalla communicatis atque prælectis, ejusdemque, competentis nempe talibus in causis tribunalis, suffragio haud obscure comprobatis, dum ipsius maxime hortatu ad eorum publicationem incitatum semet Auctor profitetur: quorum singulis quid pertractetur, per compendium nunc pro instituti ratione indicare aggredimur: utut prævideamus, difficile quodammodo fore, tantam materiæ ubertatem, quanta succinctis his discursibus comprehenditur, intra paucarum pagellarum limites ita compingere, ne plurima, scitu tamen dignissima, intacta relinquantur.

Et *primus* quidem in ordine *Discursus* naturæ ossium & partibus eatum constituentibus, tum obvestientibus, explicandis destinatus est. Nimirum ab ovo, quod ajunt, rem exorsus Auctor, initio breviter disserit de generatione foetusque formatione, scite & ex mechanicis veluti legibus adumbrans, qua ratione per fermentationem particularum in ovulo materno excitatam, prima jam tum uti caterorum membrorum, ita & Ossium stamina continente, circulatio sanguinis sua capiat exordia, indeque postmodum jure molis incrementum & partis ad partem adpositio procedat. Sermone hinc propius ad propositum thema converso, ad membranam, quæ ante alia in ossibus spectandam semet exhibet, describendam se confert, *Periosteum* puta: de cujus origine cum Anatomici non consentiant, Noster strictiori examine præmissio comperisse se ait, illud, quacunque demum in parte corporis consideretur, a duplici velut fonte scaturire, fibrasque adeo ipsum constituentes duorum generum esse: nimirum quasdam, & eas quidem semper ossi ipsi contiguas, ac recta ab una ad alteram ossis extremitatem procurentes originem ducere a dura matre, per diversa nempe cranii loca prodeunte & a capite sic ad universam ossium compagem semet diffundente, ne quidem articulationibus cursum ejus interrumpentibus, cum ibi non obscure fibrosarum harum propaginum super ossium ligamentis continuatarum vestigia legerit Auctor. Alias vero, his superincumbentes, periosteï fibras a musculis ac tendinibus singularum corporis partium subnasci & istuc propagari observat, easque non ita recto, ut illas, tramite procurrere; sed pro diverso muscutorum situ & ipsas varium obtinere positum, ita ut alicubi plane aliæ alias decussare fuerint visæ: & has quidem non raro intra ipsam ossis substantiam

stantiam radices agere animadvertit, penetrantes reliquam periosteï membranam, eas instar circuli ambientem. Atque huic fibrillarum pag. 24. insertioni non modo debere putat exquisitam illam ossium sensationem, quam sæpe in partibus etiam membrana sua denudatis habere deprehensa sunt; (nervos enim, quales nonnulli hic suspicari voluere, Auctor, accuratissime licet facta inquisitione, in ossium nullo, præterquam in dentibus reperire se potuisse testatur) sed & quadantenus firmam 22. istam hujus cum illis cohesionem acceptam refert: cujus tamen potiore causam quarendam vult in gelatinosa ossium, dum primum nascuntur, qualitate, liquato glutini æmula, unde non possint non contiguæ sibi membranæ tenaciter adhærescere. Inter usus periosteï, quos 27. diversos allegat, potissimus est, quod animales spiritus sufficiat ossibus pro fovendo calore ac sensu, nec non accretione & nutritione eorū perficienda; præterea vero eandem membranam inservire (non solitarie tamen) statuit ad limites incremento ossium ponendos, dum nempe 26. ulteriorem tensionem admittere jam recuset: cui quidem nil quidquam obstare autumat hujus membranæ tenuitatem; quandoquidem experientia simile quid fieri ostendat in arboribus, non raro ob corticis angustiam amplius augmentum haud capientibus; nec non in morbo illo equorum, quem Angli *Hidebound* vocant, ubi pariter adstricta nimis cutis, utut non omnino tensionem respuens, impedimento esse credatur, ne animal ad justam staturæ dimensionem crescere valeat. Progreditur hinc Auctor ad examinandas partes ossium constituentes, quas terreas partim, partim salinas statuit: tamen si enim haud diffiteatur, cuncta demum *principia chymica* per ignis torturam ex istis elici posse (proportione licet admodum inæquali, dum terrestrem quidem materiam solam $\frac{2}{3}$ aut saltem $\frac{5}{6}$ constituere, spiritum cum phlegmate circiter $\frac{1}{6}$, oleum non multū ultra $\frac{1}{4}$, sal volatile forte $\frac{1}{6}$ efficere deprehendit) attamen eorum pleraque pro peregrinis & adventitiis agnoscit, dum spiritus quidē & phlegma vasīs sanguiferis & interstitiis ossium particularum, oleum vero medullæ per ea diffusæ accepto ferenda sint, adeoque non magis ossium partem constituere dici queant, quam sanguis 33. pro parte venarum aut arteriarū reputari. Sal tamen volatile aut potiorē saltem ejus portionem pro genuina rigidorum horum corporum parte habet; dum observavit, illud non modo post destillationem brevi iterum solidescere & crystallisari, sed & quoad saporem salibus fixis, ac

- speciatim lapidi prunellæ, ratione frigiditatis multum affine esse. Porro curiose designat formam atque situm particularum, indeque constantem ossium texturam, quam & pro faciliori captu per adjectam *Figuram* adumbrare quodammodo annisus est. Nimirum statuit materiæ hujus salino-terrestris particulas forma oblongas esse, directoque situ collocatas, ita quidem ut altera alterius extremitati jaceat contigua: ex his vero componi chordas *A, A, A*, parallelas & rigidas, quarum plures contiguæ dein laminas, laminæque tandem ossium parietes constituent. Et has quidem chordas in extima ossis parte jugiter contiguas & parallelas manere vult, nec in extremitate ossis terminatas, sed illic arcus in modum reflexas & chordis alterius lateris in *BB* occurrentes: interiores vero chordarum ordines quod attinet, annotat Autor, eos licet circa meditullium, ut in *AAAA*, paralleli perdurent, prope ossis caput tamen, ut in *DDDD*, paulatim a situ hoc divergere & laminarum loco fasciculos formare, *cancellorum* instar decussatos, *CC*: reliquarum vero chordarum ulterius non paucas prope *FFFF* a sociarum agmine discedere, ad formandas cavernulas *EE*, quibus ossium capita fere scatent: ut adeo evidens sit, horum parietes in media regione (ubi nempe ob majus fractionis periculū necessitas id maxime exposcebat) longe crassiores esse, quam circa extrema: quemadmodum & Autor in osse femoris prope medium eos reipsa quater crassiores, facta dimensione, deprehendit, quam in capite ossis. Cæterum ne quis putet, circa hæc partes, cartilagine scilicet munitas, chordarum contiguarū cursum interrumpi: contendit Autor, earum seriem vel ideo inde non turbari, cum particularum cartilagine componentium parilis, ut in ossibus, dispositio obtineat, nec alia intersit differentia, nisi quod hic particularum una alterius extremitatem non plene attingat; sed alterna inter singulas spatiola interfluo aeri humorive relinquantur; uti in *Fig. 2.* quadantenus ob oculos ponitur.
- Fig. 2.* Memorat ulterius Autor *poros* ossium, eosque duorum generum: alios nempe longitudinem eorum pervadentes, & ex interstitiis parallelarum chordarum ossæarum ortos; alios transversos, ac per singulas laminas nulla certa serie dispersos, istis prioribus subservientes, & in eos medullare oleum, gradatim ex interioribus in exteriores laminas transmissum, convehentes. Varias insuper in extima ossium superficie observat strias, sulcos, aliasque inæqualitates ad firmiorem perioste

Fig. 1.

Fig. 3.

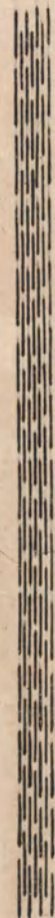
Fig. 4.

Fig. 5.

Fig. 2.

ostei adhaesionem tendinumque implantationem facientes. Speciatim vero in osse frontis, necnon circa sincipitis ossa, suturamque sagittalem, peculiare pororum genus annotavit, intra ipsam cranii substantiam penetrantium: quos proinde non adeo dictis modo finibus destinatos autumat, maxime cum tendinum musculorumque adjacentium ratio tale quid efflagitare haud videatur; quam potius aliis & nobilioribus usibus dicatos conjicit, nimirum ut spiracula quasi sint, per quæ immediate (non demum auxilio glandularum cutanearum & massæ sanguineæ ministerio) eliminari ac dissipari valeant noxii vapores intra cranium prognati, atque sic supera hæc regio animæ sedes a nubibus nebulisve serena manere queat. Et ex porosa hac cranii conformatione jam patefcere putat, tum cur sudor e fronte citius & copiosius fere, quam ex ulla alia corporis portione erumpat; tum qua ratione emplastra & epithemata partibus his applicata, necnon fonticuli in cervice aperti juvent in affectibus cephalicis citius, quam si aliis locis adhiberentur, ubi per viam sanguineæ circulationis demum evacuationem fieri oporteret. Fatetur tamen, se non in omnibus subjectis talismodi poros cranii reperire potuisse: unde hariolatur, hanc eorum absentiam forsitan jugi quorundam cephalalgæ, aut etiam nativæ aliorum stupiditati causam præbere posse. Transít hinc ad exponendos meatus ossa perforantium arteriarum atque venarum, cum nutritiarum, tum medullarium: quarum has quidem nunquam recta intra ossium cavitatem tendere; sed plerumque obliquo itinere inter eorum laminas, more ureterum intra vesicæ tunicas, serpere observat, adeo ut quandoque sesquipollicis longitudinem in medio ossis emetiantur, licet hujus crassities vix octavam pollicis partem superet: cæterum hanc arteriarum insertionem ratione numeri & loci tam mire variare notat, ut vix bina quis offensurus sit sceleta, quæ exacte hac in parte consonent; licet respectu directionis, qua vasa hæc aut sursum intra ossis cavitatem tendant, aut deorsum, unam eandemque in omnibus ejusdem speciei individuís viam tenere, cujuslibet ossis, cum simili suo collati intuitu soleant. Rationem vero, cur hoc vel illo in membro sursum potius, quam deorsum, & vice versa ferantur, Autor per pluscula exempla a situ partium, respectu habito ad positum trunci corporis & aortæ, indeque pendente commodiori insertionem deducit. Accedit inde ad describendam internam ossium cavitatem, non uno ubique

pag. 52.

55.

57.

59.

Dddd 3 modo

- modo comparatam, dum in aliquibus quidem ampla est & unica, in meditullio saltem; in aliis multiplex & spongiæ instar in plures cavernulas distincta: priorum superficiem interiorem lavem fere & uniformem (nisi ubi turgescencia nimis vasa sanguifera sui vestigium osfi imprimant, ut in cranio & majorum articulationum osfibus aliquando fieri observat,) circa extremitatem utramque in clathratam quasi texturam, tandemque in cellulas spongiosas desinere ait. Et *Cancellulos* quidem istos osseos (quos in tibiis equorum aliorumque brutorum bajulantium elegantissime omnium figuratos testatur) inservire potissimum reputat pro suspendenda massa medullari, cujus nempe non modo vasa sanguifera huc illuc trans cancellos continentur, sed communis quoque membrana undique medullam ambiens iisdem intertextatur: ac proinde cum in osfibus bovinis parum hujus texturæ cancellatæ adsit, non absimile technasma a provida natura substitutum refert, dum medulla super diversis tenuibus schidiis osseis, transverso situ per interiora latera dispositis recumbat, quo ita ejus pondus in plures quasi partes divisum melius sustineatur, nec medulla deorsum in unum concidat cumulum. Rationem quoque reddere nititur, cur certamodo ossa, quorum catalogum dat, amplam talem cavitatem, (pro molis nempe proportionem) nacta, reliqua vero intus non nisi minutis cellulis instructa sint: cum enim advertisset, ossa articulata generaliter sic excavata esse, judicavit id fieri, partim ut firmiora, laminis nempe magis compactis forent; partim ut pleniori medullaris olei penu instruerentur, cujus nempe majorem copiam continuo motu insumerent: acideo osficulis etiam ossis hyoidis largam cavitatem obtigisse observat, moventibus nempe, quotiescumque quid aut deglutimus aut loquimur: uti & illis, quæ in corde bovino inveniri solent, quæ gemina semper & articulata se reperisse perhibet; cum ipsa quoque motum in qualibet cordis aut systole aut diastole exerant. Responderet etiam objectionibus, quæ contra hanc assertionem ab osfium nonnullis, articulatis quidem, nec tamen larga cavitate donatis, moveri possent: speciatim de costis monet, quod licet omnium frequentissime, singulis nempe respirationibus, in motum cieantur, ille tamen levis admodum & obscurus sit, nec ita magnas proinde medullæ expensas exigit; dum facta computatione constet, costas in parte sui maxime a centro remota, agitatione sua non emetiri ultra $\frac{1}{12}$ sui circuli;

culi; cum e diverso tibia regulari incessu $\frac{1}{12}$ & quandoque $\frac{1}{4}$, os cubiti vero nonnunquam $\frac{1}{3}$ circuli motu suo describat. Cætera ossa, uti dictum & alias notum est, loco amplæ cavitatis non nisi minuscultas easque numerosas cavernulas intra se habent: atque hæc rursus in triplici differentia esse Noster expertus est: alia scilicet una cum cellulis etiam cancellorum osseorum aliquid includere; alia meris cavernulis iisque simplicibus referta esse; alia denique pariter quidem nil nisi cellulas continere, sed quarum binæ, ternæ aut etiam plures in unum coalescere videantur. Omnibus vero id commune esse advertit, quod cavernularum una cum cæteris adjacentibus communicet operororum atque meatuum, per quos non modo oleosus medullæ liquor ex una in alteram feratur, sed & ejusdem membrana nec non vasa sanguinea multifariam distribuantur: quandoquidem tam in horum pororum numero, quam cellularum figura, miram ubiq; varietatem deprehendit. Curiosa quoque sunt, quæ de meatibus arteriarum nutritiarum, per totidem distincta foraminula fere in unam ossis extremitatem, trunco corporis propiorem intrantium, venarumque ex opposito extremo, inde ut plurimum magis rubente, rursus exeuntium annotavit. Sub finem denique hujus Discursus peculiarem *Dentibus*, tanquam singulari ossium speciei, non parum a cæteris distinctæ, tractationem impendit. Nimirum primo observat, duplici dentes materia constare, altera molliori & vere ossea tantum, altera duriori & quasi lapidea, quæ alteri illi in partibus extra gingivas extantibus corticis instar incumbat, eamque a consumptione & detritione immunem præstet: unde fieri arguit, quod dentes post noxam semel acceptam tam cito computrescere observentur: dum nempe gingivis (ut intra quas dura hæc crusta mox deficere incipit) alicubi forte læsis vel absumentis, dentis portio munimine hoc velut siliceo destituta, & jam externis injuriis exposita, non possit diu integro in statu perdurare. Tametsi vero corticalis hæc dentium substantia nitore non minus quam soliditate silicem æmuletur; animadvertit tamen, eam ab aqua forti, a cujus vi iste indemnus manet, facile arrodi: unde colligere jubet, quantum damni dentibus inferatur per acida potentiora, oleum puta spiritumve vitrioli & similia, quibus passim eos expolire moris est. Cæterum notat, strias corticis hujus lapidei ratione situs neutiquam consonare cum filis illis seu chordis, e quibus interior & ossea dentis pars constet: quin potius manifestam,

pag. 83.

nifestam, quam latius expromit, utrobique differentiam elucere: præterea licet non modo *canini & incisores* generaliter, dura hacce crusta undique obvestiantur; ratione molarium tamen non exiguam inter diversa animalium genera discrepantiam Autor annotavit: dum in homine quidem, leone aliisque carnivoris eos itidem totos, quatenus extant, lapideo hoc munimine tectos scribit: at in equis, ovibus, capris aliisque brutis, granis aut gramine pasci solitis, non basin molarium, sed latera tantum, dura ista materia, in aciem velut assurgente, stipari; imo & alicubi ipsi substantiæ ossæ velut intermixtam diversis locis ultra istam acute emicare, ac ad imas usque radices inde descendentem sæpius deprehendi refert. Porro & hoc in dentibus tanquam peculiare observat, quod periosteo destituantur, non modo qua e gingivis extant, ubi nempe id eorum muneri obfuisse; sed & in parte abscondita ipsisque radicibus: quamvis enim hæ non omnino nudæ alveolis insertæ stent, sed membrana cum gingivis & palato communi obvelentur, cui in maxilla superiori accedit portio aliqua durioris & carnosæ substantiæ, intra alveolos una descendens, pro majori firmamento: ipsum tamen, ut fert, periosteum maxillas stipans ad dentes usque non pertingit, ut ut prope satis ad eos accedat: dum alveolos intus obducens, altero sui latere horum substantiæ ossæ, altero dictæ membranæ & carni dentes firmanti fit contiguum. Hunc autem periostei defectum abunde a provida natura, ne scilicet dentes spirituum influxu carerent, compensari innuit per nervos, quos videlicet, tanquam sortem præ cæteris ossibus præcipuam iidem obtinent. Nempe nervus, uti perhibet, seu potius fasciculus minorum nervorum, 16, 12. 7. nunc plurium nunc pauciorum, secundum maxillæ longitudinem intus præcurrent, ad singulas cujusque dentis radices suos propagat ramulos, nunc in ipsa extremitate, nunc a latere (utroque etiam, ubi una tantum denti radix est) ossæam dentis substantiam subintrantes, foramine nonnunquam nudis oculis sat conspicuo. Denique confutat Autor sententiam eorum, qui dentes continuo crescere, indeque uno evulso oppositum longiorem fieri autumant: ait enim, ut maxime talis elongatio deprehenderetur, tamen id non tam pro genuino incremento, partis præsertim corticalis, haberi posse, quam pro aliquali protrusione ab extravasato succo nutritio facta; ut de quo alias constat, quod dente exempto e mandibula paulatim intra vacuum alveolum fluere, ejusque cavitatem ossæa substantia complere soleat.

Discur-

Discursus secundus totus impenditur explicando abstruso satis negotio accretionis atque nutritionis, cum totius corporis in genere, tum in specie osium: quam quidem utramque a massa potius sanguinea quam nervis procedere Autor agnoscit; remota simul famosa illa objectione, quam in atrophia paralytica comitante quæsierunt alterius opinionis patroni. Nimirum statuit, chylum sanguini affusum, dum ad cor appellit, circulando magis magisque comminui & attenuari, unde paulatim ejus particule aptiores reddantur diversis partium poris, quibus destinantur: & quemadmodum sic quolibet in loco continuæ circulationis beneficio deponantur particule singularum glandularum poris figura congruæ, ita speciatim in glandulis porisve nutritiis (quibus non in extremitate, per glandulas fere aliorum humorum, v. g. feri secretorias occupata, sed in lateribus arteriarum partibus suum adsignat locum) a reliqua massa sanguinea separari succum alibilem; & ipsum quidem non unius ubique generis, quum diversis membrorum partibus formandis dicatus sit, generatim tamen fere gelatinosum: qui adeo continuo pulsu & affluxu sequentium particularum propellatur tandem ad interstitia fibrarum, nec non ossæarum chordarum, cæterarumque partium, ubi jam spirituum ea jugiter pervadentium motui ac potestati velut subjiçiat, magisque immediate accretioni animalis impendatur. Spiritibus nempe duplicem tribuit motum, alterum quidem directum, qui a termino ad terminum tendat, alterum rotatorium circum propria sua centra: (qualem duplicem motionem & in scintillis e silice excusis, & in lapide ex funda projecto spectari, & per simile a sphaera in plano provoluta petitum declarari posse innuit;) cum ergo spiritus ita moventes jugiter occupati sint e via submovere, quicquid eorum cursui objaceat, hinc fieri, ut occurrentes ita particulas gelatinosas seu nutritias motu suo rotatorio impellant atque urgeant intra spatia lateralia, quousque ea pateant aut vi obtineri queant, ut quo ipsæ facilius, quam in directum, propulsæ secedant. Ac obiter notat Autor, probabile esse, quod gelatinosa viscositas succi nutritii, motui spirituum obviam sic posita, non parum retardat eorum impetum & rapiditatem, indeque natum fervorem temperet: quodque a defectu potissimum hujus repaguli oriantur hæctici illi calores, qui nimias evacuationes sequi amant. Accretionem proinde omnem in eo consistere autumat, quod, dum animal adhuc tene-

Eeee

rum

pag. 92.
141.

97.

118.

pag. 146.

129.

131.

133.

rum est, totiusque partium laxior & fibræ magis tensiles existunt aptæque, ut laterali pressioni cedere & locum facere possint, nutritiæ illæ particulæ in eas cuneorum instar impingantur, earumque dimensionem continuo adaugeant, ac speciatim in interstitia chordarum ossærum semet ingerant eaque compleant: usque dum tandem fibræ ita tensæ & partes contiguæ, extremitatesque particularum ossa constituentium ita cunctæ sint, ut ulterius cedere nesciant: aut saltem singulæ partes tam fixum & solidum induerint habitum, ut earum quies a spirituum motu amplius superari se aut disjungi haud patiatur: quo facto jam succus nutritius fere desinat rotatorio spirituum motu ad latera deponi, incipiatque magis directo eorum motui subesse, recta nempe, cum alius cedendi locus non superfit, per angustos interstitiorum vasorumque canaliculos propulsus, donec ad horum extremitates variasque glandulas excretorias perveniat. Atque hinc etiam unice terminum figi iudicat incremento corporum animalium, staturæque adeo dimensionem pendere, non parum licet in ejusdem speciei individuis variantem, prout nempe in aliis fibræ citius vel serius tensæ partesque compactæ evadant, & ossærum chordarum extremitates inter se consolidentur: utut non inficietur, quandoque copiosorem succi nutritii suffectionem, majoremve spirituum vel copiam vel vigorem, partes fortiori pressura impetentium, dum adhuc vel ad latera, vel in extremitatibus cedere aptæ sunt, non exiguum hac in re momentum addere posse; sicut e diverso certum sit, alterutrius horum defectum solenni animalium incremento haud parum detrudere. Ab explicata vero sic accretione ejusque processu admodum differre credit *nutritionem* ipsam: hanc etenim neutiquam in jugi appositione materiæ novæ ad partes solidas consistere vult, sed unice in continuo supplemento fluidorum, spirituum puta humorumque necessariorum pro implendis fistulis & canaliculis aliisque vasis, e quibus universam corporis machinam constare compertum est, ne iis quidem partibus exceptis quas pro meris parenchymatis antiqui habuere. Et licet haud neget, quin si per accidens ab ulcere aliove casu contingat solidas quasdam partes absumi aut deteri, novæ tum particulæ per rotatoriam spirituum motionem determinentur ad resarciendum illud vacuum: regulariter tamen tali restauratione in statu sano nequaquam opus esse ait, adeo ut ne semel quidem per integrum vitæ spatium totam partium solidarum substan-

pag. 138.

stantiam universaliter reparari seu renovari credat: quas ipsas nempe in extrema etiam tabe intemeratas perdurare inde arguit, quod tali consent materia, quæ nec exhalari se, nec colliquari patiatur, adeoque aliter quam per modum erosionis consumi nequeat: quæ ipsa tamen nec absque acutissimis doloribus, (quales in morbo illo non sentiantur,) fieri posset, nec ossibus (quæ nempe in aqua forti facilius dissolvantur, quam fibræ musculares,) probabiliter tum parceret, quorum tamen magnitudini in tabidis nil decedere constat. Sub finem discursus hujus Autor ex data hac hypothese deducit naturam & ortum tum *rachitidis*, tum *gummosorum nodorum* a lue Venerea nascentium: & illius quidem hanc esse causam arguit, quod in pueris hoc morbo affectis unum osium latus altero citius exuat primitivam suam consistentiam cartilagineam, iustoque celerius obrigescens ineptum evadat suscipienda ulteriori accretioni, qua interim in altero & molliori ossis latere continuata non possit non incurva tortuositas produci: horum vero, nodorum nempe Venereorum in ossibus, non aliam esse materiam perhibet, quam induratum succum nutritium, per lacunas chordarum ossærum, a venenosis & acrimonia nimia præditis particulis sanguineis erosarum, impellente motu spirituum rotatorio trajectum & exsudantem.

Tertius Discursus thesaurum ossibus inclusum, *medullam* enucleat, ejusque naturam & officium plenius, quam hactenus fere ab aliis factum, ob oculos ponit. Licet vero sub hoc nomine communiter tota illa massa heterogenea, quæ ossibus continetur, & communi quoque membranula tenuissima ac vitri instar pellucente ubique comprehensa est, venire soleat: corporis tamen proprie ita dicti ac immediate pro osium usu hic depositi materiam totam oleosam esse, Autor asseverat ejusdemque ubivis naturæ: licet alicubi ob copiosorem nitrosarum particularum admixtionem solidioris, quam alibi consistentiæ sit, itemque aliæ ejus partes, maxime minoribus cellulis inclusæ, aliis ob interspersa numerosa vascula sanguinea, magis rubere videantur. Ne vero quis autumat, medullare hoc oleum confuso tantum acervo intra osium cavitatem jacere, curiose monstrat, quomodo communis illa tunica intrinsecam ossis superficiem investiens eique hinc inde per transmissas venulas propriosque poros connexa, distinctos intra se complectatur utriculos seu lobulos membraneos, (cujus-

Fig. 3. modi unum separatim repræsentat *Figura 3.*) tam figuræ quidem, quam capacitatis ratione multum inter se variantes, cavernularumque formæ, ubi ampla non est ossis cavitas, respondentes, ac e pluribus vesiculis rotundis & mole æqualibus compositos. Ad harum jam vesicularum plurimas, glandularum scilicet secretoriarum vice fungentes, derivari testatur totidem, imo plures quandoque arteriæ medullaris ramulos, oleosum illic tributum deponentes: ex his vero ope pororum vesiculas inter se mutuo jungentium liquorem hunc porro ad reliquas, arteriis destitutas, gradatim transfundi; quibus ad congruam distensionem repletis, putat lobulos semet contrahendo (ad instar fibrarum in vesica & similibus membranosis cavitatibus) oleum suum, ope mutui illius pororum commercii, velut e spongia pressa diffuens, distribuere versus ossium parietes & capita, ubi eo opus sit; experimento enim comperit, illud non peculiare per ductus eo derivari, sed stillatim tantum ex his in alias vesiculas tandemque ad ossium poros ferri; quæ ipsæ vesiculæ, si medullam omnem sic elabi, aut, si durior, super ignem eliquatam effluere patiaris, exsiccata spongiæ figuram apprimere repræsentare dicuntur. Usus tandem medullaris olei quod attinet, Noster penitus improbat eorum sententiam, qui illud in ossium nutrimentum impendi autumant, (id quod speciatim de substantia medullari inter utramque cranii tabellam jacente solet asseri,) quandoquidem liquor hic pinguis aptus non sit ad induendum osseam soliditatem: utut non repugnet, si quis modo supra dicto nutritionem capere non renuat pro continuo tantum supplemento fluidæ volatilisve materiæ, justam plenitudinem tonumque vasorum conservantis. Cæterum usum medullæ generalem quidem in eo consistere statuit, quod unctuositate sua jugiter ossa in debito temperamento teneatur; ne ob nimiam siccitatem evadant fragiliora aut plane rimas agant, quod nempe aeri exposita sponte non raro facere observentur. Specialem vero & majoris momenti usum præstare oleum hoc existimat in ossibus articulatis; postquam observavit illud e peculiaribus poris circa eorum capita & sinus sitis notabili copia transsudare, (fluxu nonnunquam aliquandiu post mortem adhuc continuante) ibidemque intime permisceri liquori isti mucilaginoso, pariter circa ossium articulos harere solito, de quo in sequenti Discursu pluribus disserit. Ex utriusque ergo hujus liquoris connubio istis in partibus inito produci perhibet

perhibet axungia speciem nulli alii secundam, & multiplicis utilitatis; quippe quam non modo inservire contendit lubricandis articulationibus, sed & prohibere, ne ossa inter movendum aut mutuo incalescant, aut atterendo absumantur. Præterea vero & cartilagine & ligamenta tueri a siccitate & inde metuenda rigiditate, quæ lubricum horum super ossibus motum non parum retardare alias posset: unde & ab hujus unguenti defectu commode deducit causam crepitationis articulorum, quæ in subjectis gracilibus & scorbuticis subinde observatur: tametsi agnoscat, eam quandoque & a nimia ac præternaturali laxitate ligamentorum originem habere posse.

Quartus Discursus de *glandulis mucilaginosis* inscribitur. Nimirum cum Autor in præcedenti mentionem fecisset mucilaginis certæ cum oleo medullæ commisceri circa articulationes solitæ, intimius hic in ejus naturam ac fontes, a nemine, ut putat, ante se detectos aut descriptos, inquit. Occasionem indagationi dedit viscidus ille liquor nunquam non circa articulorum regionem semet offerens, qui cum ab oleosa medullæ substantia venire posse haud videretur, suspicionem peculiarium organorum secretoriorum Nostro primum injecit. Strictius ergo facto examine tum interstitii articulationum, tum membranae eas immediate obtegentis & undique ambientis, reperit non modo intra sinus ossium partes quasdam molliores & vesiculosa spongiofaque textura conspicuas; sed & ambientem illam membranam (quam laxam satis deprehendit, atque hinc probabiliter alii fini, quam ossium connexioni, fortius jam tum per ligamenta factæ, destinata judicavit) variis vidit protuberantiis & inæqualitatibus præditam ac revera glandulosam: quam ipsam consequenter mucilagini secernendæ dicatam esse, dubitare desiit Noster, postquam exinde talem exprimere liquorem manifestavit. Noviter ita a se detectas glandulas *Articularium* nomine insignire primum animus fuit: postquam autem earum similes dein etiam inter musculos ac circa tendines, nec non in gula pro lubricando ciborum deglutitorum itinere, reperit, maluit generali titulo *Glandularum Mucilaginosarum* ipsas notare. Duorum vero generum eas esse perhibet, alias quidem pusillas & agminatim super membranis articulationum dispersas, æqualis omnes magnitudinis, instar earum, quas in vaginali testium tunica, peritonæo, capsula cordis ac pleura disseminatas videre est: alias vero grandiores

& in locis quibusdam dictæ membranæ sinibusque ossium articulato-
rum adeo conglomeratas, ut separatas conspicuasque per se forment
glandulas: quas posteriores potissimum hoc Discursu persequi Autor
pag. 195. intendit. Harum ergo catalogum potiores ipsarum sedes designantem
communicat: unde patescit, earum numerum non ubivis etundem esse,
dum quibusdam articulis nonnisi singulæ, aliis vel quaternæ quinæve in
191. partem cesserunt. Perhibet autem eas generatim pellucidas esse, ali-
cubi tamen ob intertexta vasa sanguifera rubentes, cæterum mol-
liculas quidem, non autem more aliarum glandularum friabiles aut
compressione disrumpi aptas; contextasque non ex lobulis, sed plu-
sculis membranis vesicularum rotundarum, contiguarum, ac tenaci-
ter cohærentium numero haud exiguo obstitis, mutuoque sibi super-
stratis, adeo ut vel septenas alicubi dividere a se invicem liceat. Per
193. poros ergo harum glandularum mucilaginem a massa sanguinea per
arterias advecta secerni vult: idque quo commodius fieret, sanguisque
sat temporis haberet ad lentum hunc liquorem hic deponendum, ob-
servat venas iisdem concessas mire anfractuosas spectari, ut scilicet
sanguinis inde refluens cursus nonnihil retardaretur. Figuram ea-
rum admodum variare ait, perinde ut situm; quem tamen generaliter
ita comparatum esse testatur, ut injuriam quidem pati nequeant a mu-
tua ossium compressione; at nihilominus aliqualem & leviculam ab
articuli inflexione aut extensione pressuram subeant: quæ ipsa vero
non modo humoris istius excretionem pro inungendo, ubi opus, ossis
capite, juvet, sed & simul securitatem præstet ab obstructione alioquin
ob viscidam ejus naturam metuenda. Externam earum formam de-
Fig. 4. & lineatam sistunt Fig. 4. & 5, quarum illa separatam talem glandulam e
5. sinu ossis humeri prope cubitum exemptam exhibet: hæc vero per
AAA genu parte sui anteriori apertum exprimit, triplici nempe hu-
jusmodi glandulaaaa stipatum: bbbb est membrana immediate su-
per interstitio articuli jacens; c vero patellæ in medio sitæ faciem re-
199. præsentat. Ejusdem generis glandulas Autor semet etiam reperisse
narrat circa musculos, dum communem eorum membranam undique
iis stipatam vidit, ad instar antea dictæ membranæ articulos vestientis:
sed & præterea plures conglomeratarum seu grandioris speciei glandu-
larum inter diversos tendines positas reperit: atque has ipsas affinem
cum articulorum glandulis usum præstare conjicit, in lubricandis & ab
attriti-

attritione præservandis musculis, dum eorum alios passim super aliis
moveri oportet: creditque mucilagini istic, olei medullaris loco admi-
scenti pinguedinem a glandulis adiposis, magno numero per totum
corpus dispersis, affusam: quas nempe in gracilibus etiam subjectis mu-
nere hoc defungi putat, quamdiu modo oleosi quid a sanguine separa-
ri queat: creditque macilentiaæ causam non in eo tantum quærendam pag. 206.
esse, cum sufficiens adiposi liquoris quantitas ab iis non elaboratur;
sed & multoties exinde pendere, quod memorata musculorum inuncti-
one nimia ejus profusio per immoderatos labores & membrorum mo-
tus fiat; unde contingere existimat, quod non facile operarii, utut ha-
bitu maxime sano & atletico præditi, pinguescere videantur, nisi
cum abdicata vita laboriosa quieti & otio semet mancipient. Liquo-
ris porro per glandulas mucilaginosas secreti qualitatem quod attinet, 201.
docet cum albumini ovorum consistentia similem, nec tamen semper
ita limpida, sed quandoque subflava; cæterum sapore salsum esse
compositumque ex particulis aquosis & salino-terreis, quas circiter $\frac{1}{2}$
ejus partem efficere docuit evaporatio. Licet autem agnoscat, serum
sanguinis ei multum affine ac probabiliter ejus portionem esse; revera
tamen differre inde probat, quod serum igni expositum mox inspisse-
tur in gelatinam, & evaporatum fere $\frac{1}{11}$ post se relinquat; mucilago
vero sic maxima sui parte in liquorem magis tenuem convertatur, & in
summitate modo cuticulam cum pauxillo coaguli albidum contrahat, ac
de ea post totalem evaporationem vix $\frac{1}{3}$ remaneat. Cum vero pro- 210.
babile judicet, liquorem tantopere ad vitales functiones necessarium
pro sui elaboratione peculiarem officinam esse nactum, consultum du-
cit munus hocce *lieni* adsignare, utpote qui (dum non absolute ad vi-
tam animalis necessarium esse constet) tali officio destinatus videatur,
quod ad commodius vivendum quidem faciat, sed quo carere quodam-
modo liceat: in defectu enim mucilaginis, jamjam solū oleosum liquo-
rē ei alioquin admisceri solitū, axungia in musculis & articulis lubrican-
dis vices præstare ariolatur; defectus vero hujus incommoda facile
animadversum iri, si animalia viscere hoc privata violentis motibus &
exercitiis impenderentur. Conjecturæ occasionem maxime dedit 212.
qualitas succi, quem nunquam non in lienis parenchymate offendere
est, mucilagini scilicet articulorum admodum affinis. Cæterum pro
magis stabilienda hac hypothese Autor non modo rationem reddit, cur
liquor

pag. 214. liquor hic nec receptaculum commune, nec proprios ductus pro sui dispensatione nactus sit; sed & ingeniose per experimentum quoddam adumbrat, quomodo ejus generatio in liene fiat; quæ quidem recensere nimis longum forte foret. Denique ex glandulis hisce mucilaginosi idem arcessit originem duorum morborum, Medicis plerumque nimis negotii facessentium, *rheumatismi* puta & *arthritidis*: quorum utrumque quidem ex eodem fonte fluere arguit, materia nempe heterogenea & morbifica, per glandulas has e massa sanguinea tum temporis per solennem crisin separari solita: hoc tantum discrimine, quod in rheumatismo exoneratio talis materiæ fiat inter partes musculares, in arthritide vero circa articularum regionem. Pro cuius majori confirmatione & dilucidatione Autor varia communicat experimenta in mucilagine hac per affusionem diversorum liquorum facta, & ex iis secutos effectus: indeque porro argute disserit de natura & symptomatis obstinatorum horum morborum, conjecturas simul experimentorum phenomenis fultas suppeditans, quomodo huic hypothese convenienter eorum cura caute instituenda sit pro diversitate humoris peccantis, nunc acris, nunc falsi, nunc acidi: quæ quidem omnia lectu uti dignissima, ita jucundissima quilibet nobiscum fatebitur talium curiosus.

Restat ut de quinto & ultimo *Discursu* paucis dicamus, qui de *cartilaginibus* agit, ossium naturæ nempe adeo cognatis, ut earum plurimas tractu temporis in ossa converti constet: a quibus proinde Autor eas vix aliter differre statuit, nisi quod in his particula rigida extremitatibus suis non omnino contiguæ sint, sed paulisper distantes. E qua ipsa conformatione porro ingeniose deducit earum tam flexibilitatem, quam potentiam elasticam restituendi semet in priorem situm post inflexionem, similemque structuram & in aliis corporibus parili qualitate præditis obtinere credit. Plura hinc de cartilaginum usu, vasis sanguiferis, temperamento aliisque proprietatibus disserit: inter alia vero insignem indicat usum, quem cartilagines, quæ costas veras cum sterno connectunt, in respirationis munere præbeant, utut hæcenus a nemine satis annotatum. Scilicet in *inspiratione* putat earum ope cavitatem thoracis notabiliter ampliari, dum angulo, quo costis connectuntur, magis ad rectam lineam aut potius obtusorem saltè positum redacto, tam sternum antrorsum, quam costæ retro, versus vertebrae protrudi

trudi nonnihil videantur: unde majorem sequi pectoris ampliacionem necessum sit, quam per solam costarum elevationem a plano mediastini, quo alias acutiori angulo inclinant, in angulum minus acutum. Hunc vero potissimum cartilaginum harum scopum esse Noster vel inde patescere arguit, quod angulus ipse, quo appendices hæc cum costis uniuntur, semper maneat cartilagineus, utut reliqua pars cum tempore osseam induat rigiditatem, ne scilicet mobilis illa flexilitas respiratione juvans cessaret cum tempore, cum alioqui nil prohiberet, quo minus integer costarum arcus ex osse solido constare æque commode posset. Sed porro non minorem harum cartilaginum inter *expirandum* etiam utilitatem esse agnoscit, dum elastica sua post factam extensionem (quæ nempe in elastico corpore incurvo idem facit, quod in recto inflexio) semet restituendi potentia ad priorem angulum revertentes, thoracis compressionem notabiliter augeant: unde & potissimum pendere existimat, quod in omni cadavere, sive inter inspirandum sive expirandum quis defunctus sit, thorax contractus spectetur, appendicibus nempe costarum cartilagineis nativum suum positum & angulum sponte & absque ulla musculorum actione recuperantibus sternumque adeo deprimentibus, quod nempe a solo pulmonum flaccescentium collapsu vix in eum situm disponi posset. Atque hæc fere sunt potiora Novæ hujus Osteologiæ contenta: in quibus recensendis si forte quis observationum novitate & elegantia illectos nos modum excessisse causetur, librum ipsum, quæsumus, pervolvat, fatebiturque nos parca potius, quam prodiga manu ejus opes dispensasse: quartus certe *Discursus*, ubi de indole & cura Rheumatismi & Arthritidis tractatur, ob plurima, quæ continet, utilia & singularia, plenior jure merito, nisi materiæ copia obrutis fuisset properandum, relationem efflagitasse videbitur.

SACRUM MUSEUM MANTUANÆ CONgregationis Carmelitarum de observantia: auctore Clemente Maria Felina.

Bononiæ, ex typogr. Pisariana, 1691, in 4. Alph. 1. plag. 6.

Ffff

Ex

Experantiquo Carmelitarum in Ecclesia Romana Ordine, nova velut propago nata seculo XV post Christum natum fuit, Mantuanae Congregationis nomine insignita, a Praesidentibus primum generalibus, inde postquam ab Eugenio IV Summo Pontifice ab obedientia Provincialium ordinis exempta esset, a Vicariis generalibus gubernata. Illius Congregationis Vicarius generalis iterato fuit praesentis libri Author, idemque S. Theologiae Magister ac Doctor, qui exercendi, ut videtur, in arte poetica ingenii causa, praecipuorum Congregationis illius Mantuanae membrorum laudes distichis olim decantavit non ineptis, quaeque digna iudicavit Vir Clarissimus Gaudentius Robertus, ut studio suo luci publicae exponerentur. Sed majus cum tempore volumen ejusdem Roberti cura prodibit, totius Carmelitarum Ordinis Acta & Opera complexurum, quod nobis quoque plura de illo Ordine dicendi occasionem non poterit non praebere.

Errata.

Mens. Jun. pag. 289. lin. 18. pro *quanquam hic lege quanquam*
& *hic*. Mens. Nov. p. 540. lin. ult. pro *nephriticis lege arthriticis*.

INDEX.

I. Libri ad Theologiam & Historiam Ecclesiasticam spectantes.

R abrah. Abenezrae epistola Sabbati.	249
Henrici Ainsworthi annot. in Pentateuchum, Psalmos & Canticum Canticorum.	340
Petri Allixii historia antiquarum Pedemontii ecclesiarum.	254
Anonymi compendium doctrinae de tolerantia civili.	460
Sepher Orchoth Zaddikim.	251
Sepher Schülchan Aruch, ex R. Isaaci Loria scriptis excerptus.	249
Relatio de condemnatione Caroli Peissonelli.	568
Antonii Arnaldi denuntiatio IVta peccati philosophici.	104
denuntiatio Vta pecc. philos.	183
historia Johannis de Palafox.	529
historia	

AUCTORUM ET RERUM.

historia persecutionum Bernardini de Cardenas & Philippi Pardi.	529
querela de impostoribus, qui ultra annum falsas literas ejus nomine ad Theologos Duacenses scripserunt.	538
Chronologia Samaritana synopsis, ab Eduardo Bernardo ex MSC. excerpta.	167
Samuelis Bocharti Hierozoici compendium.	56
Jac. Benigni Boslueti defensio historiae suae de variationibus contra Basnagium.	571
Edwardi Brovyn appendix ad Orthuini Gratium.	134
Th. Burnetii responsio ad objectiones Erasmi Warren.	329
Th. Comberi historia de usu liturgiarum in ecclesia Christiana.	123
Fasciculus dissertationum, collectus a Th. Crenio.	335
Eduardi Gee introductio in Rob. Personii libellum.	2
Th. Godvini Moses & Aaron.	109
Orthuini Gratii fasciculus rerum expetendarum.	134
Misnae pars. Vertit Gul. Guisius.	251
Nic. Gürtleri historia Templariorum.	376
Hermannii ab Hardt proloquium in Autographa Lutheri.	422
Joannis Hoorneckii Socinianismi confutati compendium.	56
Fl. Josephi opera, cum prolegomenis Th. Ittigii.	244
Petri Jurii representatio Socinianismi.	449
Michaelis Lequien defensio textus Hebraei & Versionis Vulgatae.	162
Melch. Leydekkerus de fœdere & testamento Dei.	523
Ex R. Isaaci Loriae scriptis excerptus liber Schülchan Aruch.	249
Joh. Henr. Maji dissertationes sacrae.	173
Claudii Francisci Menestrierii refutatio prophetiarum falso adscriptarum S. Malachiae super electionibus Pontificum.	144
Misnae pars, cum notis Gul. Guisii.	251
R. Nathanis Spirensis liber Megalleh Amukoth.	250
Lud. Nogueira expositio Bullae cruciatae Lusitaniae concessae.	547
Laur. Odhelii Synagoga bifrons.	523
Joannis Overalli liber Convocationis anni 1606.	5
Jacobi Perizonii cum Ulrico Hubero disquisitio de Pratorio.	239
Roberti Personii libellus memorialis de reformatione Angliae.	2
Francisci Porterii compendium annalium eccles. Hiberniae.	142
Odorici	

INDEX

Odorici Raynaldi annales ecclesiastici.	189
Abbatis de la Roque memoria ecclesiastica.	153
Tomus II. Autographorum Lutheri in bibliotheca RUDOLPHI AUGUSTI Ducis Brunsv. & Luneb.	422
Sebastianus Schmid in Kobeleth.	378
in epist. Pauli ad Colossenses, aliasque.	90
Iusti Christophori Schomeri specimen Theologiae moralis.	253
Viti Ludovici a Seckendorf historia Lutheranismi.	345
Jo. Segers apologia pro PP. Jesuitis de haeresi postulatis in materia de peccato philosophico.	560
Pauli Segneri Incredulus inexcusabilis.	380
Wilhelmi Sherlock vindicia dogmatum de SS. Trinitate & Filii Dei incarnatione.	213
Thomae Smith Miscellanea.	81
Frid. Spanhemius de Papa femina.	390
Job. Baptista Thiers historia comarum adscititarum.	397
Antonii Varillas historia de revolutionibus Europae ob Religionem T. V. & VI.	25
Jacobi Usserii historia controversia de Scripturis & Sacris vernaculis.	290
Erasmi Warren Geologia.	97
Job. Rod. Wettstenii historia Susanna.	228
Henr. Whartoni notae in Jac. Usserium.	290
Christoph. Wittichii investigatio epistola ad Hebraeos.	525

II. Juridici.

Gerhardi Felmanni diff. de accessionibus memorabilibus immani avararum vi vel terrae motu factis.	359
de titulis honorum, libri duo.	464
Gerhardi Noodt Probabilium Juris libri IV. de Jurisdictione & Imperio libri II. & ad L. Aquil. liber I.	268
Georgii Adami Struvii comment. ad lib. V. Decretalium	327
Barthol. Leonh. Suendendorferi Processus Fibigianus.	49

III. Physici & Medici.

Joannis Bernoulli diff. de effervescencia & fermentatione.	64
Roberti Boyle Medicina hydrostatica.	485
Metho-	

AUCTORUM ET RERUM.

Methodus hydrostatica praetentandi minerarum aestimationem.

Joannes Ciampinus de incombustibili lino.	401
Cloptoni Havers osteologia nova.	573
Pauli Hermannii Flora Lugduno-Batavae flores.	217
Abortus bicorporeus monoceps, descriptus a Francisco de Honuphriis.	388
Job. Lockii tentamen circa cognitionem humanam.	501
Praxeos Mayernianae in morbis internis syntagma.	57
Jo. Nic. Pechlini observat. physico-medicae.	230
Leon. Plukenetii phytographia.	493
Bernardini Ramazzini dissertatio de constitutione anni 1690, ac de rurali epidemia Mutinensis agri.	185
Car. Raygeri scholia in Paulum Spindlerum.	43
FridERICI Ruyschii observationum centuria.	66
L. S. collegium medicum practicum.	122
Gerardi Sermes brevis explanatio sani & morbi hominis status.	121
Pauli Spindleri observationum medicinalium centuria.	43
Dan. Tauvry anatomia rationalis.	471
Varignonii novae conjecturae circa gravitatem.	299

IV. Mathematici.

Jacobi Bernoulli specimen calculi differentialis in dimensione parabolae helicoidis.	13
Specimen alterum calculi differentialis in dimetienda spirali logarithmica, loxodromiis nautarum & angulis triangulorum sphaericorum, cum additamento ad problema funicularium.	282
demonstratio centri oscillationis, ex natura vectis.	317
Joannis Bernoulli solutio problematis funicularii.	274
Bonaventura Cavalieri sphaera astronomica.	555
Hier. Coetsii Euclidis elementa.	267
Henr. Coggeshalli ars praxin geometricam facile exercendi, &c.	479
Nic. Coppelae animadv. super resolutione geometrica duarum mediarum continue proportionalium.	183
O. V. E. vide G. G. L.	
Jo. Casp. Eissenschmid, de figura telluris elliptico-sphaeroide.	315

INDEX

R. Elieſeris, Jacobi F. liber computi aſtronomici.	250
Dominici Gulielmini aquarum fluentium meſura nova.	72
Joannis Hevelii prodromus Aſtronomiae & novae tabulae Solares.	78
Chriſtiani Hugenii, Dynaſtae Zulichemii, ſolutio problematis ſingularii.	281
G. G. L. Ars combinatoria.	63
additio ad ſchediaſma de medii reſiſtentia.	177
quadratura arithmetica communis ſectionum conicarum, quae centrum habent, indeque ducta trigonometria canonica a tabularum neceſſitate liberata, &c.	178
ſolutio problematis catenarii.	277. 435
de legibus naturae & vera eſtimatione virium motricium, contra D. Papinum.	439
additiuncula ad F. H. Lichtſcheidii conſiderationes.	500
Guil. Leybourn curſus mathematicus.	463
Ferdin. Helfr. Lichtſcheidii conſiderationes circa altitudines & velocitates pendulorum in diverſis circulis.	494
Dionyſii Papini Mechanicorum de viribus motricibus ſententia, aſſerta adverſus Cl. G. G. Leibnitii objectiones.	6
obſervationes hydraulicae.	208
Jac. Caſteneti de Puyſegur inſtructiones militares.	479
D. T. ſingularia effecta vitri cauſtici bipedalis.	517
Hieron. Vitalis Lexicon Mathematicum.	301
Job. Chriſtoph. Wagneſeilius de hydraspide ſua.	37
Joannis Jacobi Zimmermanni Scriptura S. Copernizans.	205

V. Hiſtorici & Geographici.

Car. Ancillonii hiſtoria receptionis Gallorum exulum in ditionem Sereniſſ. Eleſt. Brandenburgici.	120
Anonymi hiſtoria Joannis Auſtriaci, Caroli V. Imp. F. vita Caroli V. Ducis Lotharingiae.	132
Aurelii Anzi genius vagans.	130
Alberti Bobovii tractatus de Turcarum liturgia, peregrinatione Mechanica, &c.	474
Joannes Ciampinus de Abbreviatoribus de Parco majori	226
Dares Phrygius.	306
Diſtys Cretenſis, cum notis Joſſae Merceri, Caſp. Barthii, Ulr. Obrechtii, Pauli Vindingii.	333
Lauren-	

AUCTORUM ET RERUM.

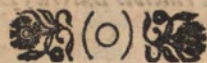
Laurentii Ingewaldi Elingii hiſtoria Graecae linguae.	220
Jo. Bapt. Fabri concha caeleſtis.	202
Fargeſii relatio de mutationibus, quae regno Siam a. 1688. contigerunt.	110
Clementis Mariae Felinae ſacrum muſeum Mantuanae congregationis Carmelitarum de obſervantia.	589
Chriſt. Funccii politica ad orbis imperantis notitiam introductio.	144
Thoma Hyde notae ad Abrahamum Peritſol.	222
Jacobi Wilhelmi ImHoff appendix ad Hiſtoriam genealogicam Regum Pariumque M. Britanniae.	247
Gregorii Latii Theatra Belgicum & Gallicum.	204
De Larrey Haeres Aquitaniae.	520
Jobi Ludolphi comm. ad hiſtoriam Aethiopicam.	361
Julii Mazarini epistolae.	131
Aegidii Menagii hiſtoria mulierum philoſopharum.	535
Guidonis Mige recens ſtatus Angliae ſub imperio Wilhelmi Regis & Mariae Reginae.	246
Joannis Palatii geſta Pontificum Romanorum.	310
Abrahami Peritſol, vel Pareſol, Itinera mundi.	222
Jacobi Caſteneti de Puyſegur commentarii.	479
Adami Rechenbergii liber memorialis praelectionum hiſtoricarum.	309
Andr. Rovettae bibliotheca chronologica illuſtrium virorum provinciae Lombardiae S. Ordinis Praedicatorum.	331
Jacobi de Saulx, Comititis Tavannii, commentarius.	418
Nic. Schaten hiſtoria Weſtſaliae.	321
G. Suetonius Tranquillus, ex recens. J. G. Graevii, cum notis Torren-tii, Caſauboni, Marcilii, &c.	357
Antonii Varillas hiſtoria Caroli VIII. R. G.	424

VI. Philoſophici & Philologici.

Caſ. Auguſti rationarium.	375
Balbus Menſor de aſſe	375
Laurentii Begeri obſervationes in numiſmata antiqua.	505
Joannis Petri Bellorii veteres arcus Auguſtorum triumphis inſignes.	201
Thoma Pope Blount cenſura celebriorum authorum.	24
Franc. Cameli nummi CHRISTINAE R. Suecorum.	207
Caroli Mariae CARAFÆ, Principis Butera, Legatus.	305
Chri-	

INDEX AUCTORUM ET RERUM.

<i>Christoph. Cellarii supplementa in Basilium Fabrum.</i>	496
<i>Job. Cläubergii opera philosophica.</i>	374
<i>Alexii Comneni λογοεμνή.</i>	375
<i>Francisci Deseine bibliotheca Slusiana.</i>	23
<i>Job. Henr. Eggelingius de orbe stagnco Antinoi.</i>	447
<i>Job. Henr. Ernesti diss. de Pharisaisms in libris profanorum scripto- rum occurrentibus.</i>	92
<i>Basilii Fabri thesaurus eruditionis scholastica.</i>	496
<i>Gul. Fleetwood Inscriptionum sylloge.</i>	342
<i>Leonardus Gaultruchius de Dis & religione ethnicorum.</i>	93
<i>Job. Frid. Gronovius de sesteriis.</i>	375
<i>Pascasii Grosippi tabula nummarie.</i>	375
<i>Christiani Grubelii disquis. de lingua Germanorum.</i>	52
<i>Caroli Caesaris Malvasie marmora Felsinea.</i>	1
<i>Henr. Meibomii augmentum in V. H. Voglerum.</i>	302
<i>Ægidii Menagii diss. de Heautontimorumenio Terentiana</i>	86
<i>Carole Catharine Patinæ literæ de monumento Ulpie Marcelline.</i>	337
<i>tabelle selectæ.</i>	549
<i>Andree Petermanni philosophiæ Cartesianæ adversus censuram P. D. Huetii vindicatio.</i>	431
<i>Wilhelmi Petty arithmetica politica.</i>	407
<i>Adami Rechenbergii de studiis academicis liber</i>	89
<i>J. Rondelli diss. de Chænice Pythagore.</i>	75
<i>Claudii Salmasii epistola ad J. Fr. Gronovium.</i>	375
<i>Jo. Schotani exetasis censura, qua P. D. Huetius philosophiam Carte- sianam inique vexavit.</i>	431
<i>Jo. Eberhardi Schvvelingii exercit. in P. D. Huetii censuram Philoso- phiæ Cartesianæ.</i>	431
<i>Gaspar Scioppius. Vide, Pascasius Grosippus.</i>	
<i>M. Ant. Severini philosophia ludi scachorum, & de πετρεῖα antiqua.</i>	405
<i>Ezech. Spanhemii epistole due ad Laur. Begerum.</i>	505
<i>Val. Henr. Vogleri introductio in notitiam bonorum scriptorum.</i>	302
<i>L. Volusius Mecianus de assè.</i>	375
<i>Georg. Henr. Ursini grammatica Græca.</i>	265
<i>Christiani Weisii meditationes curiosa super poesin Germanicam.</i>	563

ACTA
ERUDITORUM

ANNO 1691

